回鶻文
弥勒会見記
1

新疆人民出版社

回鶻文

弥勒会見記

1

研究整理：伊斯拉菲尔·玉素甫，多鲁坤·阚白尔，阿不都克由木·霍加
责任编辑：伊不拉音·穆铁义
组织单位：新疆维吾尔自治区少数民族古籍整理出版规划领导小组办公室
新疆维吾尔自治区博物馆

回鹘文
弥勒会见记（维吾尔文）

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐市建中路54号）
新疆新华书店发行　新疆新华印刷厂印刷
787×1092毫米　16开本　25.75印张　68插页
1987年7月第1版　1988年1月第1次印刷
印数：1——1,000

ISBN7-228-00234-2/I·83　　定价：15.00元

目　录

Maytri Simit

《弥勒会见记》研究

回鹘文《弥勒会见记》是一部长达二十七幕的古代维吾尔大型佛教剧本。它是现存我国最早的回鹘文手抄本佛教文学巨著之一，在我国民族文化史上占有非常重要的地位。该著作运用完美的艺术形式，形象而又生动的古代维吾尔文学语言，描述了佛之万能，弥勒之仁慈；记录了诸佛、天神、弥勒显世，普渡众生的故事。叙述了佛教理论，解释了佛教哲理，表演了尊者弥勒下生于世，阔别恩师，出家拜佛，回向佛姨母为佛而制的袈裟，向佛请求愿做未来佛，善德施向众生，来世拯救生灵的故事。简而言之，即描绘了所有佛教徒们敬仰的未来救世主弥勒的生平事迹。

回鹘文《弥勒会见记》的哈密本，（以下简称哈密本），于1959年4月，哈密县天山公社脱米尔提大队巴什托拉的维吾尔族牧民 牙合亚热衣木 在脱米尔提附近的山坡中放牧时所得。发现时，文献包在毡子内，藏在石堆之中，毡子和文献的大部分已开始腐烂。牙合亚热衣木 将这部珍贵文献交给当时哈密县文化馆负责人 司马义 同志，当年秋天又转交给区博物馆东疆文物工作队，现存新疆维吾尔自治区博物馆。

哈密本总计二百九十三叶（五百八十六面）。每叶大小为47.5×21.7cm，纸为褐黄色，纸质厚硬，每叶上下左右均留有相等的空隙，文字用黑墨从左至右竖写，每叶书有三十行或三十一行工整美观的回鹘文字。有些幕前面都用红墨标写出演出场地。每叶左侧都以黑色小字回鹘文注明了叶数。每叶第七至第九行中间用淡墨细线画有直径为4.6cm 的小圆，圆心留有直径为0.5cm 的小孔。这大概是为钉书之便而留。虽然哈密本无论从数量上或从保存完整程度来看，都远远超过现存德国的其他几种回鹘文写本，但还不是完整的写本。该本现存的二百九十三叶中共有完整叶数一百一十多叶，其余部分残缺不全。许多章（幕）首尾残缺或当中缺字少叶，有的章（幕）很完整，也有的只有一些残片。由此看来，文献除了长期藏在地下，发现时已有许多叶数已开始腐烂之外，被藏前可能就有若干叶已经丢失。我们手中的哈密本最后两幕已缺，剩二十五章（幕）和以该著的施主名义而作的序文。序文的回鹘文标题为“yükünq ülüs”“yükünq”可译作“跪拜”、“奉献”、“敬意”、“祈祷”等等。它是回鹘语动词“yükün——”，“跪”的名词形式。而“ülüs”为“部分”、“章”、“品”等意。序文主要讲的是施主对佛法僧三宝的敬仰和崇拜，也可以说是“拜文”，因该章作于全书之前，所以根据现在的习惯，译作“序文”（序章（幕）），因此现存的哈密本正文二十五幕加上序文，总计二十六幕。

回鹘文《弥佛会见记》哈密本是高昌回鹘汗国的达官显族曲，塔什依甘都督在该汗国初期使人抄写的，关于这一点，我们可以在序文的第十四叶正面原文中得以印证。

原文转写：

yüknq tɵrt y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r (A)

1. y(ə)mə alkatmïx ayka küsənqig künkə
2. ɵdrülmix ədgü ɵdkə kotluoq kïwlïoq koluka
3. kutluoq koyn yïl zün üqünq ay
4. iki otuzka m(ə)n üq ərdnikə kirt-
5. günq kɵŋüllüg upasi qü tax ygən
6. tutuk kixim tüzün birlə kin kəltə-
7. qi maytri burhanka tosalïm təp
8. bir maytri sü bəzətdimiz bir
9. maytri simit nomïn y(ə)mə
10. bititdimız……………………………………

……………………………………………

21. y(ə)mə bu buyanaoq aŋ ɵŋrə awïrar-
22. biz təŋri bɵgü əl bilgə arslan təŋri
23. uyoqur tərkənimiz kutïŋa alkatmïx on
24. uyoqur əli otuz tigit ɵoqlanï tokuz
25. əlqi bilgəsi mïŋ tapïnur tümən
26. iqrəkiləri birlə miŋ tümən yïlka
27. təgi əl axayu y(a)rlïka maklarï bolzunlar

……………………………………………

译文：

"在特选的良月黄道吉日，有福的羊年闰三月二十二日，我敬奉三宝的信徒曲，塔什依甘都督和夫人贤慧一起，为了和未来佛弥勒相遇，特使人立弥勒尊像一座，并使人书《弥勒会见记》一部……………………………………………………………即把这功德施向我们天智国慧狮子回鹘王贵尊，值得赞美的十姓回鹘汗国，三十个王子，九个智使者，千万个侍奉者宫庭内官一起精心治国千秋万代……"

上文说明当时高昌回鹘汗国的维吾尔人，盛行对未来佛弥勒的崇拜。他们把抄写佛教经典著作，绘画、雕塑、装饰佛像看成是一件非常吉祥的善事。回鹘文《弥勒回见记》首先是由梵语（古印度语）译成吐火罗语（此处指古焉耆语），而后又从吐火罗语译成突厥（即回鹘）语。关于这一点我们可以从作品幸存的第一（三、十、十二、十六、二十、二十三、二十五诸幕末尾结束语的一段原文中清楚地看到，如第三章结束语写道：（原文转写）

19. alku xasatarlarïoq ɵtkürmix tüpkərmix
20. Waybax xastr boxoqunmïx aryaqintri bodis(a)w(a)t
21. kix aqari ənətkək tilintin tohri tilinqə
22. yaratmïx prtarakxit (k)rmawazik tohri
23. tilintin türk tilinqə əwirmix maytri si-
24. mit nom bitigdə aniruti arhantnïŋ
25. awdani atlïoq üqünq ülüx tükədi

译文："洞彻并深研了一切论，学过毗婆尸论的圣月菩萨大师从梵语改编成吐火罗语，婆热塔那热克西提·卡仁摩吉又从吐火罗语译成突厥语的《弥勒会见记》中无生罗汉的譬喻故事第三幕完毕。"

回鹘文《弥勒会见记》留于今世的除我们手中的哈密本之外，另有几种本子，在本世纪初为德国考古队在吐鲁番地区所得，现存德国。据德国学者葛玛丽声称共有6种写本，两种为"胜金本"，两种为"木头沟本"，剩余两种出土地点尚未查明。1957年葛玛丽教授将收藏在梅因茨（Mainz）科学院的该著残卷（共113页）影印刊布。1961年又将收藏在柏林科学院的另一部分残卷（共114页）刊布与世。她对这些残叶进行了认真研究，并在其论著《高昌回鹘汗国》中指出："《弥勒会见记》可以说是回鹘戏剧艺术的雏型。"

关于回鹘文《弥勒会见记》的年代，国内外学者都提出了各自的看法。德国学者A·V·勒柯克根据该著的"胜金本"指出成书子八——九世纪之间。葛玛丽教授在1957年发表的研究文章中，认为该本抄于公元九世纪，译书年代应更早一些。法国教授哈米顿1958年在《通报》第46卷发表书评，根据葛玛丽教授发表的影印本，就该本字体与敦煌出土属于十世纪的大部分回鹘文写本字体相同而提出应属十世纪。1962年我国冯家升教授在《文物》七——八合期中发表文章提出哈密本成书子十——十一世纪之间的观点。1970年土耳其学者色那西·特肯教授发表在《德国东方学研究通讯》第16期的一篇专门讨论《弥勒会见记》成书年代的文章中根据葛玛丽教授1961年发表的影印本，第219号残叶中提到的klanpatri（梵文为KALYANABHADRA，意为"善贤"）与属于公元767年高昌出土的回鹘文庙柱文中的施主为同一人以及写本字体上的特点，则提出《弥勒会见记》成书于八世纪中期。耿世民先生在1980年发表的《唆里迷考》一文中认为哈密本成书于十世纪左右。1982年他又提出了新的看法："根据此书现存的几个写本字体都属于一种比较古老的所谓写经体，再考虑到当时高昌地区民族融合的情况（当地操古代耆焉语的居民在八——九世纪时应已为操突厥语的回鹘人所同化吸收），我们认为《会见记》至迟应成书于八——九世纪之间。"

历史学家们认为，公元五世纪前天山南北广大地区已有古代维吾尔人在此定居。就我们研究的回鹘文《弥勒会见记》哈密本字体是较古老的所谓写经体，该本原文中记有施主曲氏在高昌回鹘汉国初期使人抄写的实事，无论施主据回鹘文原译本或其他抄本使人转抄，该抄本的年代当然要晚于译本原稿。我们认为该本成书于公元八世纪中期。

我馆所藏的哈密本序文第十二叶反面第十七至第十九行中书有从梵文改编成吐火罗语的圣月菩萨大师是唆里迷（Solmi）人，根考证所谓的唆里迷就是古代焉耆，也就是西方学术界常用的"吐火罗A"。我们在整理研究哈密本过程中没有找到有关回鹘文译者波热塔那热克西提的传记。因该本不完整，记有译者传记的那一叶可能已残缺。德国学者葛玛丽教授据现存德国的吐鲁本残叶中的记载，认为回鹘文译者是伊犁人。她把文献原文转写为"Il——balïk"即"伊犁城"。法国的哈米顿（J·Hamilton）教授则认为应转写成"El——balïk"即"国都""都城"之意。他以"El——balïk"可能是指回鹘王国的都城高昌而推论回鹘文译者是高昌（吐鲁番）人。

译者的翻译技巧很高超，译文完全是艺术性的再创作，每幕（章）基本上以三个人的对话开始，文中语言流畅，感情真挚，故事新颖，形象动人。译者应用多种修辞手法，使作品更加完善。若懂得古代维吾尔语，欣赏回鹘文遗作可以说是一种很美的艺术享受。这不仅体

现了古代维吾尔文学语言的高度发展，而且说明译者与高昌回鹘汗国时期的大翻译家，诗人僧古萨力一样，是一位著名的语言大师。

众所周知，维吾尔人伊斯兰教化以后，有许多维吾尔著名学者以阿拉伯人名自称或借为笔名。与此同时，略有佛教常识的人便知，佛教徒出家为僧尼后，不再称世俗名字，而由师父另起名，佛教称其为法名，这在汉族佛教大师人名中也屡见不鲜。prtanraksit 虽然不是突厥人名，但我们可以肯定回鹘语是译者的母语，此名为他的法名。从译文具有的维吾尔文学语言水平和现存德国的吐鲁番本残叶中记有译者是高昌人的依据，我们不难得出译者就是古代维吾尔人的结论。

《弥勒会见记》是属于佛教小乘派的舞台作品（但其中也有许多大乘佛教的观点），本书是由圣月菩萨大师从梵语译成吐火罗语（古焉耆语）。古代焉耆语的《弥佛会见记》留于今世的也有几种写本，其中一本书名为《MAITRE——YASAMITI NATAKA》按梵文“NATAKA”为“剧本”之意。古代焉耆文本每章（幕）前面都标出了叙事地点，出场人物及演唱曲调，由此可知，该本无疑是剧本。专家学者们将《弥勒会见记》的回鹘文本和焉耆文本相比较后得知两者之间非常相近，但各自有不同的文学风格。我们研究的回鹘文哈密本中没有标出曲调和出场人物，但每章（幕）前均标有地点，跋文中又记有幕名。作品中也有音乐伴奏的场面，而且每一章（幕）的故事情节都是通过具体人物的对话形式来表现的。书名中也不用回鹘人常用于佛经的“sudur”（经），而用“nomobitig”意为“书”，也就是说通过生动的故事形式表现宗教思想的一种故事书（而不是纯粹讲佛道的经。并且文中还有“kərünq”一词，意为“场”，由此我们可以肯定地说，回鹘文《弥勒会见记》充满了浓厚的剧本色彩，完全具备剧本的特征。以下我们简单分析研究编入本书内的回鹘文《弥勒会见记》哈密本比较完整的序章，第一章、第二章、第三章和第四章的主要内容及保存状况。

哈密本序章共计十四叶、二十八面。每面书有三十行回鹘文写经正体。目前我们从哈密本整理出属于序文的内容共十叶，十二面比较完整，缺四叶（前三页和第十三叶）其中有两叶叶数残缺。经我们转写翻译和考证后得知，一叶是序章第五叶正反面，一叶是第十四叶正反面，序文通过形象而生动的佛教故事，描写了天中天佛的神通和万能，从内容和所使用的佛教术语来看，为佛教小乘观点，它详细地描述了“四向四果（四双八辈）”，“四涅槃”，“二十七贤者”，“八正道”等佛教离俗解脱的基本理论，施主对佛法僧及古印度，龟兹、焉耆等城国的佛教大师表示的敬言。最后又谈了施主使人抄书的目的，众生从中可得的善根并希望将抄书的善德之力施向众生，希望上至国君下至庶民以及施主本人，亲友父母兄弟得以善份的故事。作为拜文的序章例举了大量实事，以短小精悍的佛教小故事，把佛教徒所敬奉的三宝，小乘教修习的各种果位、佛教理论、佛教思想，佛教所称善德、邪恶、佛教哲学观点及如何修习方能得佛果入涅槃讲述的淋漓尽致，为我们研究古代维吾尔人佛教文化史提供了重要的史料。

第一章（幕）共十六叶、三十二面，每面书有三十行回鹘文字。这一章共缺三叶，六面（缺第八、十一、十二叶），现存我馆的第一章十三叶中最后的故事内容很完整，前面其余几叶略有残缺。这一章以佛教诸天之一的多闻天王手下三员大将的对话展开剧情，剧中写道：

“əmti bu nomluq sawaq aŋ magit iltə raqagri kənt ulusta ukmïs kərgək”

译文：

"现在这一章（此法言）应从摩伽陀国的王舍城中得知。"此时，多闻天王手下三位强壮的大将，即沙陀加力，海摩瓦提，波罗那苦三圣沿天路飞来，相互寒暄，说神道法。波罗那苦这样说……"。在这一章第七叶正面第二十行至二十行的原文中所标明的场景发生了变化。"现在此场（此法言）应从帝戈沙摩菩提国中跋多利智婆罗门的世界得知。"

依上所述，我们看到第一章可分为两场。第一场，地点在古印度佛教圣地摩伽陀的国都王舍城。在蔚蓝色天空的圣道上三位天神在白云间，飘逸轻缓而来，相互交谈着，他们在空中视野很广，当然把世界发生的一切看的一清二楚，他们谈到佛祖释迦牟尼成正觉得佛果之后，正在摩伽陀国的正觉山上说经道法，无数众生得知此消息后舍家弃业出门求佛。又谈到弥勒也将在不远的将来，告别恩师跋多利婆罗门，前去正觉山求拜佛祖为师，要依其法成道。为了亲眼看到弥勒成道的壮观情景，又有无数众生为得眼福而出家，前往正觉山。三员大将通过生动的对话展开了戏剧故事情节。他们叙述的都是将要发生或正在发生的事，为下一场剧情的发展埋下的伏笔。他们三个人都想飞向正觉山目睹弥勒成佛的热烈场面。在第一场结束时，笔锋一转，剧中写道：在古印度另一个城帝戈沙摩菩提国中有一智者，即跋多利婆罗门，地点变了，第二场又开始了。第二场一开始，便是智者跋多利婆罗门被五百弟子簇拥着，他则拉着弥勒的手。在这一场中主要写了跋多利婆罗门得到天神的启示，希望他见到佛祖释迦牟尼。这天夜晚，天神波罗那跋多利对跋多利波罗门讲述了许多有关释迦牟尼成佛前后的神奇故事。跋多利婆罗门很想前去拜见佛祖，可是又感到自己年老多病，经不起长途跋涉的颠簸，不能亲自前去而深表遗憾。波罗那跋多利安慰他，并劝他保重身体后飞离。智者跋多利婆罗门回忆着天神的启示，浮想联翩，天渐渐地亮了。第一场末尾跋语为："精通一切论书的，饮过毗婆尸论甘露的圣月菩萨大师从梵语改编成吐火罗语，波热塔那热克西提·卡仁摩吉（又从吐火罗语）译成突厥语的《弥勒会见记》中跋多利婆罗门做布施第一章完。"

第二章（幕）共十七叶，三十四面，缺四叶（第三、十四、十五、十六），其余叶数较完整。这一章，紧接着上面，第一至第二行中就标出了故事发生的地点。

"əmti bu nomluq sawaq badari braman-nïŋ əwintə ukmïs kərgək"。

译文："现在这一章（此法言）应从跋多利婆罗门家中得知。"该章的故事情节由跋多利婆罗门家中展开。主要叙述了弥勒等十六个男儿，告别恩师跋多利婆罗门，出家拜佛成道的故事。

第二章（幕）从内容和场景的变换可分为四场。第一场，清晨在跋多利婆罗门的家，弥勒等十六个弟子前来拜访。相互问过早安之后，诸弟子向跋多利婆罗门法师请求，让他们出家拜佛为师，行善得佛果，并希望师傅同行。跋多利婆罗门表示自己年迈体弱，不能同行。而支持弥勒诸弟子前往。并嘱托诸弟子，等见到天中天佛时，首先应该看清天中天佛三十二种福禄之吉相，然后各自提出自己心中的疑问和难题。待天中天佛能流利地回答你们所提的问题，即可拜其为师。弥勒诸弟子听完师言，流着眼泪，哭着向师傅忏悔，然后辞行前往。

第二场，叙述了帝戈沙摩菩提国中的民众听说慈善的弥勒将要离开师傅跋多利婆罗门去中印度，都不忍心与他分别。千千万万男女老少从四面八方聚集起来。簇拥着慈善的弥勒，争相表达："善福天，您是婆罗门纯净的梵天。所有无希望的生灵之希望，全帝戈沙摩菩提的骄傲，您抛下我们打算到哪里去？尊者弥勒象仁慈的父亲，对这些城民进行安慰，希望他们不要悲痛。他说，这天地间的法规就是这样。自古以来，虽然诸生灵沉浸于互爱的狂欢之

中，但就象喝了咸水不得止渴。千千万万的城民听了深受感动，决心舍弃自己的父母家眷跟随尊者弥勒菩萨同行。

第三场，在途中，诸城国的无数僧众对弥勒表示了巨大的敬意，亦随其而行。当弥勒率众通过原始森林时，狮子、老虎、大象看见他，都非常驯服。大象用鼻子卷起莲花，以佛教最高礼节表示敬意，狮子老虎伏卧在地，用舌舔着弥勒的足底，野兽都以人言悔过自己的罪孽决心断除罪恶之根。弥勒被众生簇拥着，长途跋涉，历已艰难，终于来到正觉山佛祖之前。

第四场，在正觉山上，弥勒诸生灵来到此地，只见天中天佛坐在高大威严的黄金狮座之上。因百万大劫以来就已有见佛求果之信念的弥勒仔细地观看了佛祖的三十二种福禄之吉相，各自都用最美的言语赞美了天中天佛对答如流。弥勒等众生，无不敬佩，立刻躬身施礼，顶礼膜拜。以佛行为师，并获得佛果成道。此时，“这三千世间（整个宇宙）犹如千界之上的船只，进行了六种漂泊震荡。强大的诸天在蓝天上密布如星，遮云盖天。从正觉山上传来曲调：即仁者弥勒在天中天佛之法中出家，出城。并从所有的世界传入了“善哉”！“善哉”！之音。这种庆贺的善音上从无色世界，下至阿鼻地狱共同传送着。听到仁者弥勒成佛的声音，四生五道的生灵全部喜乐……。”通过上例的这一段原文中，我们可以清楚地看到，这段剧情反映在舞台上必然是一个很大的场面，而且还有音乐伴奏。故事情节发展到高潮阶段，演员的情绪随其而高涨。

最后，佛祖召来以弥勒为首的四万僧众布下宗旨；为达到涅槃之境界，应以身体、语言、心灵、行善积德，为自身求善，为他人的功德而醒悟。然后佛祖又准备去别处拯救其他生灵。此章的跋语为：“《弥勒会见记》中弥勒菩萨成道的第二章结束。”

第三章（幕），共十二叶，二十四面，前五叶内容很完整，剩余部分残缺很多，以上几章每面书有三十行字，而这一章每面书有三十一行回鹘文字。该章是这样开始的：

“əmti bu nomluq sawaq kapilawastu balïktakï nigudaram atlïq saŋramta ukmïs kərgək”。

译文：

“现在这一章（此法言）应从迦毗罗卫城的尼构卢陀伽兰中得知。”

这一章主要叙述了释迦牟尼的姨母摩诃波阇波提忻昙弥夫人为佛织一金色袈裟，但天中天佛不愿接受，让她转施其他僧众的故事。从内容上可分为两场。

第一场，忻昙弥夫人的女仆为了打听天中天佛何时到迦毗罗卫城来，向尼构卢陀伽兰走去。当她走到这里时，伽兰走出许多僧女。其中有一位僧女，问她什么时候来的，为什么而来？女仆说明来意。她们之间一问一答。引伸出许多生动的故事。女仆谈到忻昙弥夫人亲手织了一件天衣袈裟亲自敬奉天中天佛。她谈到忻昙弥亲手织布，亲自撒种育棉，锄草浇水，进行田间管理，自己纺线并制成天衣。为了说明原因，女仆还介绍了天中天佛使弥勒成道之后，拯救了芸芸众生的详细经过。在女仆叙述的故事中谈到，当释伽族男人歧视妇女，说她们不能出家，不能听佛法成正果，因为她们和黑毒蛇一样，具有五种邪恶：“第一、喜怒无常。第二、争风吃醋。第三、水性杨花。第四、无思无德。第五、爱出风头。”妇女们异口同声：“经受九个月另十天怀孕期的是妇女，受尽分娩阵痛生育的也是妇女，千辛万苦进行养育的也还是妇女！难道现在妇女还要被人看不起，还要受到歧视吗？”当妇女们聚集起来，来到天中天佛之前时，佛祖针锋相对地说：“妇女们具有五种美德，第一、她们不使家

园宫庭空荡。第二、她们能够积累和保存劳动得来的果实。第三、家里有人病了她们伺侯并作祈祷。第四、使男人们尽情地享乐。第五、诸佛，辟支佛、诸罗汉，以及全部得佛果的生灵都是妇女生的！”这段体现男女要平等的故事，感染了那位僧女。在她们俩相互交谈时，又有一位仆人出场。她也是奉主人耶输夫人之命前来打听天中天佛何时来，她们谈到除了她们的主人织布以外还有五百个释迦族妇女也织了布。最后她们打听到天中天佛今天来，又看到释迦族的官员正浩浩荡荡地出城，前去迎接天中天佛。她们为了禀报主人，相互告别而去。

第二场，侨昙弥夫人被五百个释迦族妇女簇拥着，手捧着天衣袈裟，和耶输夫人交谈着出场。她们为不久能亲眼见到天中天佛，亲手敬奉天衣而激动。她们兴高采烈地回忆着往事，走到尼枸卢陀森林之中，侨昙弥夫人追述着，曾在这片森林之中全智的天中天佛使六万妇女享受天福，断除了一切烦恼。她们说着走到了伽兰之前，耶输夫人说：“请看！妇女们，就象强大的太阳神位于蓝天白云之间，太阳神般的天中天佛坐在诸释迦族官员之中，在尼枸卢陀森林之上闪烁着金色的光芒。”此时有人报天佛侨昙弥夫人前来敬奉。夫人手捧金色袈裟，拜于佛前，诸释迦族官员立身前迎。夫人说了许多善言妙语，颂扬佛恩。而后希望佛收下礼物，而佛不收，让她施与其他僧众。并说这袈裟一定会转到弥勒之手，由弥勒再敬奉他才收下。诸释迦族官员劝佛看在夫人从小养育你的恩惠上应该收下，夫人也一再苦苦请求佛收下袈裟。但佛婉言谢绝，为了说明其中的道理，佛讲述了许多佛教理论，以佛教比喻故事，讲明了佛教中施布施的规定，天中天佛精采的演说和深刻的佛教哲理，使众生口服心服，俗心豁然开朗，该章的跋语前面已经例举，不再复述。

第四章（幕），这一章首尾残缺，我们不知该章的开场和未尾跋语的内容幸存的十四叶也不完整，大多数叶竟缺一半。或缺文少字，或残缺数行。语句之间都非常难以联结译释。虽然如此，这一章在研究整个剧本时，与其他各章一样，占有同样重要的位置。这一章从内容上可分为两场。

第一场，从天中天佛释迦牟尼和其弟子谈话开始，主要写了许多生灵为得佛果，出家入禅，尊者弥勒也在众生之中，他深思熟虑得佛果之艰难，也坐在一角入禅，用衣服闷头苦行。众生不解其意，争相辨认，均未能得知。后有佛祖最得力的助手之一目犍连慧眼观之，也未能领悟，救助于无生罗汉，他们俩施尽六十劫时以来勤修所得的智慧也未能清此人是谁，也未能使他从禅定中醒来，感到内疚，前去拜佛。天佛为了向众生和诸弟子讲解弥勒之善德，预示和尊者弥勒相遇的时刻，向目犍连传旨。目犍连到达须弥山，召天中天佛十方各弟子，使他们聚集在阿勒沙禅寺院之中，敬听佛祖指点。

第二场，在阿勒沙禅寺院。十方四十万众罗汉已经聚集。天中天佛放射出八万种明亮的圣光，那亮光照亮了天地和三千大千世界。梵天，帝释等诸天神看到这一切大吃一惊，目瞪口呆，为了了解那光亮之神通，全部来到阿勒沙禅寺院。佛祖象月亮照明了黑夜，象太阳放射出金色的光芒，位于无数僧众之间的狮座之上，向弟子舍利弗传旨，让他去唤醒弥勒，但是舍利弗施尽全部智慧未能胜任。最后佛祖将金色的手臂从袈裟中抽出来，就象破云而出的五头龙，手指相弹，使弥勒醒来。而后天佛向阿难陀下旨：“现在僧众已经聚集，将侨昙弥夫人奉献的袈裟取来按顺序施向众生。”众人均觉得不配接受，轮到弥勒之时，他接过金色的袈裟，双手捧着敬奉与佛祖，佛祖接过袈裟穿在身上，对众生传旨：“来世将会有一个名叫弥勒的如来尊者精通一切经典的天中天佛出世。”并指定弥勒为未来佛，顿时，三千大千

界一起震荡，海水翻腾，蓝天下起了莲花雨，刮起了芬芳的麝香之风，天众与庶民皆大欢喜，弥勒和佛祖正式相见。佛祖要弥勒赴涅槃，希望弥勒来世拯救受苦众生，将所有的生灵引向正道，超度过去诸佛未能拯救的生灵。尊者弥勒拜谢佛祖，愿做未来佛，普度一切苦难众生。对回鹘文《弥勒会见记》哈密本的序文和前四章的主要内容及文章结构简单分析研究如上。

本书原文转写以维吾尔族新文字为基础，所用字母与国际音标对照如下：

a 〔α〕	b 〔b〕	d 〔d〕	ə 〔e〕	g 〔g〕	h 〔x〕	i 〔i〕
ï 〔I〕	K 〔k〕	I 〔l〕	m 〔m〕	n 〔n〕	ʘ 〔ʘ〕	p 〔p〕
q 〔c〕	r 〔r〕	S 〔s〕	t 〔t〕	u 〔u〕	V 〔v〕	x 〔ʃ〕
y 〔j〕	Z 〔z〕	ƣ 〔ʁ〕	k 〔q〕	ə 〔ɛ〕	θ 〔∅〕	ü 〔y〕
Ȥ 〔ʐ〕	η 〔η〕					

转写中的两点“…”是原文中的停顿符号，括号中的字母或单词表示原文中已残缺，多点表示没有办法恢复的原文。译文中的括号表示根据原文的意思增添的字或词。为了保留原文的特色，译文采用了直译的方法。基本上是按逐字逐句的翻译，为了表达每一个词的正确含意，一般没有进行修辞加工。但对原文个别行中的词和句子的位置进行了适当的调整。

本书的原文转写最后由副研究员米尔苏力唐同志认真校阅，汉文部分经郝关中、杨金祥二同志审定，古丽鲜·瓦海提同志参加了本书的索引和卡片收录单词的工作，对以上几位同志在百忙中抽空协助，在此深表谢意。

序　章　译　文

序章第四叶　（A面）

1. 为了恫吓国王阿陀士尼[1]
2. 并拯救之，（佛曾）以狰狞
3. 可怕的兽面虎身，即化身
4. 为虎而拯救了他。
5. 为了拯救赤身行走的
6. 邪见[2]僧，（佛）断除羞涩
7. （装扮为）赤身牧人与他们
8. 同路，并拯救了他们。
9. 还有一次，一个有孕的牧女，
10. 迈着沉重的步伐，进城去卖酸奶。
11. 在途中遭受了分娩
12. 之阵痛，以乞求的
13. 眼光呼喊着母亲，
14. 闷声啜泣。全智的天中天佛
15. 看到了她的痛苦，无法
16. 忍受，便化身为她的母亲，
17. 说着温柔的言语，以圣神的手
18. 进行阿毗耆陀[3]之事，将幼儿洗净，
19. （并把她们）安全地送到城中。
20. 另外当纺线的妇女
21. 骄傲自大时，为了阻止和消除
22. 这些妇女自满的情绪，（佛）化身
23. 为公主以自己圣神的手拿着纺锤纺线。
24. 还有为了断除男施舍者[4]
25. 的傲慢和冷酷，（佛）化
26. 圣神的驱体为施舍者
27. 进入施舍所坐地制罐。
28. 为了摧毁伽提伽陀国[5]国王
29. 菩色伽利萨利[6]高山般的狂妄
30. （佛）化身为道人长者

（B面）

1. 徒步行走十二跋罗[7]
2. 而拯救之。另外还有
3. （佛）为了拯救兄弟难陀特勒[8]
4. 便化身为阿难陀耶[9]的有罪者
5. 前往阿鼻地狱[10]。为了拯救名叫
6. 嵇兜摩尼[11]的婆罗门[12]之子，
7. （佛）以月神之相貌呈世，
8. 说经道法并拯救之。
9. 为了拯救乾闼婆[13]王
10. 苏波利耶[14]，（佛）化身为
11. 弹箜篌者，弹奏箜篌而拯救之。
12. 除此之外，（佛）还以大慈大悲
13. 之无量智，将善德
14. 施向无数众生。
15. 第二，以一切智相[15]之智
16. 转施[16]善德是这样：
17. 能够洞察
18. 欲解脱者的心胸
19. 根底行为志向以及
20. 众生心中是否有欲解脱
21. 之种，是否能找到
22. 畏惧和忌惮之善根。
23. 能够洞悉任何一个
24. （生灵）借禅定[17]之力
25. 是否可以进入八正道[18]。
26. 并且还洞晓
27. 利根[19]智者和中道智者。
28. 而且还要洞彻
29. 贪[20]、忿[21]、痴[22]、
30. 诳[23]、慢[24]、侨[25]之众生

序 章 译 文

序章第五叶　　**（A面）**

1. 的行为和举动。
2. 而且还要把欲解脱之众生
3. 明显地加以区分：此系
4. 被诸佛所拯救者，此系
5. 被诸罗汉[26]所拯救者，此系
6. 被舍利[27]澄净而拯救者，
7. 均以名叫一切智相的智慧
8. 之力才能得知。第三，以被称
9. 作摩奴沙[28]的圣尊美德
10. 转施善德是这样：
11. 曾有一次，摩利吉[29]为拯救
12. 目犍连[30]罗汉的母亲，
13. 涉越无数须弥山[31]的山峰，
14. 因目犍连罗汉的圣尊美德，
15. 而到达伽[illegible]跋提国[32]，
16. 就拯救（目犍连罗汉之母）
17. 一事（向天佛）请述时，
18. 天佛为（目犍连罗汉）
19. 圣尊美德之因，
20. 一瞬间抵达伽提伽陀[33]城
21. 再显神灵。从那时起，
22. 如果为了把善德施向无数
23. 众生而神速行事尽力者，
24. 均被称作摩奴沙
25. 圣尊美德之因。
26. 第四，以慈悲之善念
27. 转施善德分为五种因，
28. 何谓何五种？
29. 首先是显示
30. 圣尊美德。第二使所爱

（B面）

1. （之财物）施于（身旁）。第三
2. 能够辨别（药方）。第四
3. 以自己的身影转施善德。
4. 第五以物利耶沙跋[34]
5. 温柔的披风显示圣尊美德。
6. 若再问曾为谁转施了善德？
7. 有一次，（一个）名叫
8. 摩诃耶那[35]的富翁
9. 的公主，为三个月真诚而
10. 又坚定静修的僧众进行了
11. 各种完美的供奉。
12. 在那期间由于
13. 男厨师精神不爽，
14. 派（她）搞一点熬汤的肉，
15. 那时君王有旨：
16. 禁止卖（肉熬汤）。到处
17. 买不到肉，（直到日）落时
18. （公主遭难而归）。那时
19. （富翁）从外面回来，看见
20. 自己的公主头破血流，满面
21. 泪容，异常（痛心而暴怒）。
22. 他为了申诉奉告（此事），前去
23. （找）天中天佛。（天中天）佛
24. 为了使他的怒火平息，
25. 使两条毒蛇呈世，它们
26. 相互盘缠前来。看到此景，
27. 那个富翁如此作念：借助
28. 什么力量这如此丑陋的
29. 毒蛇降生于世间呢？
30. 而后便清楚地得知：因忿烦恼[36]
之力

序 章 译 文

序章第六叶 （A面）

1. 而在此皇世，然后怒气
2. 皆消。接着（佛又）显示出
3. 圣尊美德把善德施向
4. 无数众生。第二是
5. 把所爱施于身旁而
6. 拯救众生是这样：
7. 当舍利弗罗汉到达涅槃[37]之时，
8. 另外还有其他狮子王般的
9. 诸罗汉也进入了涅槃之境界。
10. 纯净的众生因和他们离别
11. 而沉入了巨大的诸苦
12. 之中。为了断除那些众生
13. 的想念之情，
14. 天中天佛派自己的
15. 侍右罗汉舍利弗和诸贤哲
16. 皇世；又派侍左罗汉
17. 目犍连及已获圣尊美德之
18. 诸罗汉皇世。
19. 看到这些（诸圣），那些
20. 众生惊喜若狂，
21. 听得天佛说法，
22. 成为解脱之乐主。
23. 第三，若问何谓识药方
24. 而转施善德，原来是
25. 这样：曾有一时，愚昧的
26. 巍茹陀[38]君王在迦毗罗卫[39]城
27. 屠杀殊灭释迦族[40]，
28. 俘获了百看不厌，
29. 相貌非凡的六个美女
30. 娶为妻妾。由于巍茹陀君王

（B面）

1. 反复重述（自己）战胜了
2. 释迦族，并说了许多污辱的言语，
3. （那）六个妇女以悲怜忧伤的
4. 言语多次敬言（劝阻），巍茹陀
5. 君王听后，向刽子手[41]传旨：
6. 将这些对敌之女（推出去）斩剁，
7. 分其尸为七部，抛于
8. （荒漠）之间。刽子手
9. 领旨，完全按照君王之令
10. 执行。全智的
11. 天中天佛得知这些
12. 妇女应被拯救的时间，
13. 从雪山[42]上采来了名叫乾那伽提[43]
14. 的草药撒在她们的头上，
15. 使她们起死回生，并说法
16. 使（她们）得果。第四，
17. 以身影转施善德是这样：
18. 有一次，天中天佛
19. 和舍利弗罗汉一起
20. 在原野上游览[44]漫步。
21. 被一只猎鹰追逐的
22. 鸽子遇险，隐藏在
23. 舍利弗罗汉的影子内，
24. 恐惧丝毫未减，
25. 全身在颤抖，它又起身
26. 隐藏在天中天佛的影子内，
27. 顿时恐惧皆消。
28. 从那时起（佛）以身影
29. 将善德施向无数众生。
30. 第三，若问何谓识药方

序　章　译　文

序章第七叶　　（A面）

1. 转施善德是这样：（佛）
2. 以自已神圣之手触摸重病患者
3. 名叫跋陀那提[45]的道人，把他
4. 从死亡中拯救出来，使他成得罗汉果。
5. 把提婆达[46]从头痛中
6. 拯救出来。抚摸六师外道[47]
7. 中的富兰那[48]师，使他从重病[49]的
8. 死亡中得解脱。
9. 从那时起自达极乐[50]
10. 至佛敕[51]灭之时，
11. 若众生在崇高的僧伽孟兰盆[52]
12. 及善行中努力，
13. 若在上至天界下至人世[53]
14. 转生的善行中勤修，
15. 就应该洞悉所有善德，
16. 迴向之善宝。
17. 我静虑了如此众多的大辨才天[54]
18. 勿哩河婆跋底[55]等诸天智者
19. 长期以来传述的不朽功德[56]
20. 善根之妙，我曲·塔什依甘[57]
21. 头面礼足以我诸世
22. 之体恭敬地顶礼膜拜。
23. 第二，所有恒河[58]内流沙般
24. 众多的三世[59]贤智诸佛
25. 之师，以顶髮相[60]
26. 之顶而受礼者，
27. 谓之法宝[61]。如果分别
28. 叙述法宝可以分为两种：
29. 一谓之教义[62]，二谓之为度[63]，
30. 谓之法宝[61]。如果分别

（B面）

1. 总称谓三藏[65]。治愈
2. 贫病之苦，为苦难众生
3. 之病成为良药，谓之经藏[66]。
4. 断除忿毒而毒害
5. 的众生之毒是
6. 律藏[67]之光。对在无明的
7. 黑夜里迷惑的众生，
8. 成为（神灵妙）药是
9. 太阳般的论藏[68]。
10. 第二所谓的度
11. 也分为两种，
12. 一是八正道之本质，
13. 二是涅槃之本质。
14. 八正道在天中天佛
15. 无数的经典中有三种
16. 不同的名称：一是正，
17. 二为离俗、解脱[69]，三为得所求，
18. 平安入涅槃。
19. 若还想得知何谓
20. 八正道之正，
21. 应该是这样：
22. 无论从何时至何时，如果
23. 生于轮回[70]之中的众生在世间
24. 的愚河[71]中流转，在五世的
25. 旋涡水中沉沦，在四生[72]的
26. 束缚中受折磨，谓之
27. 愚昧；此外从何时至何时，
28. 若（众生）躺在浊世的深渊中
29. 翻滚，成为烦恼的奴隶，也谓
30. 之愚昧。无论何时，若（生灵）

序 章 译 文

序章第八叶 （A面）

1. 使八正道的明光
2. 照亮心胸，将正道
3. 之装饰系在头顶，
4. 把正道的摩尼珍宝[73]
5. 持在手中，用正道的
6. 麝香水冲洗烦脑的秽污，
7. 那末，从那时起将立刻
8. 被称作正，正道之正，
9. 如上便是。第二离俗、解脱是
10. 这样：自古以来
11. 在这轮回之中的众生，
12. 被四种烦恼满盈的壕沟而包围，
13. 被九种锁销链般的
14. 烦恼门卫警觉地守护，
15. 被四种涎（烦恼）的天窗盖
16. 和覆[74]（烦恼）之门关闭，
17. 被五种烦恼的披风遮盖
18. 被七种成行的烦恼支柱
19. 顶住，被轮回之苦狱的
20. 折磨和枷锁禁锢；
21. 无论何时，若众生
22. 能够找到八正道，那末（他们）
23. 立刻就能从如此多的苦难中解脱出来。
24. 第三、如果问何谓不受侵犯而赴
25. 所求之地，应该是
26. 这样：讲述九十六种
27. 外道[75]者因路窄而受惑，
28. 在愚昧的轮回之中长期
29. 流转，若沿此路而行，
30. 决不可能从轮回中解脱。

（B面）

1. 如果（他们）何时沿着这条正道
2. 而行，便能立刻得所求而平安
3. 到达涅槃之境界。涅槃也
4. 分为不同的四种。如果问
5. 是那四种？一、诸苦之根源
6. 的转世法在那里被修正。
7. 第二，贪、忿、无明[76]
8. 之火在那里被灭尽。
9. 第三，那里是无漏智[77]永恒
10. 的善根。第四，（那里有）从制定的
11. 有漏智[78]、无漏智等诸法中
12. 特选的（善法）。我静虑了
13. 如此各种无量善法宝德。
14. 我曲·塔什依甘都统
15. 恭敬地顶礼膜拜。第三，
16. 全智的天中天佛教
17. 之城国的持护者，
18. 千秋万代以来在天佛
19. 之位施无相[79]佛事而
20. 支撑佛教宫殿者，
21. 象金棍，比众生
22. 更应受赞美，比众生
23. 更幸福，在天中天佛
24. 的《中阿含经》[80]中以百种
25. 赞美词而受赞美者，和耕地一样
26. 如果撒一点施舍
27. 之种而回施无数之果者，
28. 上在天界，下在人体
29. 之中成为愉快英勇威严
30. 强盛之因缘[81]者，

序 章 译 文

序章第九叶　　（A面）

1. 值得用爱称来称呼，
2. 以灭谛[82]之力进入禅法[83]、
3. 生于八戒[84]之中，
4. 创于诸福之间、谓之
5. 真谛[85]的十八有学者，
6. 为断除烦恼之魔军
7. 而修习者，歼灭烦恼
8. 乞（魔）军的九无学者，
9. 汇成二十七
10. 贤哲[86]（及）有
11. 果位者总称
12. 善佛僧众宝[87]。
13. 现在应将那些在十八种
14. 有学的道路上努力修行的
15. 诸贤哲（及）有 果 位 者 分别加以解说：
16. 首先要说的是两种
17. 众生，第一是才识敏捷
18. 的利根智者，第二是行为
19. 举动愚昧的纯根者[88]。
20. 在此二者中无论哪一种（生灵）
21. 如果从邪念之世中站起，进入
22. 悟觉之城的最外一层大门，
23. 下降在相见道[89]之上，
24. 至十五心间[90]谓之
25. 趋向预流果[91]而勤修
26. 的（第一）有学生灵。那慈善的
27. 生灵如果断除见道之上的
28. 八十八种[92]邪恶之烦恼
29. 在第十六心间[93]得预流果位，
30. 这叫作第二有学的慈善

（B面）

1. 生灵。那得到预流果位
2. 的善者如果为得
3. 一来果[94]位而勤修，谓之
4. 第三有学的慈善生灵。
5. 那趋向一来果位的勤修者，
6. 者断除欲界[95]的六烦恼[96]而
7. 获一来果位
8. 谓之第四有学的
9. 慈善生灵。那获得
10. 一来果位（的生灵）若再为
11. 得不还果[97]位而努力修行，
12. 谓之第五有学的（慈善）生灵。
13. 那获得一来果位的生灵如果断灭
14. 欲界顽固相续不断，从首中之首
15. 至尾中之尾的九烦恼[98]。
16. 而获不还果位，谓之
17. 第六有学的慈善生灵。
18. 那得不还果位的善者，
19. 如果使色界无色界[99]相续不断
20. 的诸烦恼精疲力竭，而
21. 断灭之，在断灭第四无色界[100]的
22. 第八烦恼[101]之前，趋向
23. 罗汉果位的勤修者
24. 谓之第七（有学的）慈善生灵。
25. 而在下降于见道时，如果
26. 是钝根者，谓之随信行[102]，
27. 这便是第八有学的
28. 慈善生灵。如果是
29. 利根者，谓之随法行[103]，
30. 这便是第九有学的慈善生灵。

序 章 译 文

序章第十叶 **（A面）**

1．那获得预流果位的
2．生灵，如果为得不还果位
3．而勤修，若断除六烦恼
4．之中的三、或四还剩
5．二烦恼，谓之家家，
6．家家是从俗家
7．转世于佛家，
8．这便是第十有学的
9．慈善生灵。那获得
10．一来果位的人类之子
11．如果为得不还果位而努力，
12．断灭八烦恼，由于还剩
13．一个第九烦恼而转世
14．于欲界，谓之一间，
15．这便是第十一
16．有学的（慈善）生灵，
17．那随法行的生灵在达
18．所修之道时，谓之见得，
19．这便是第十二有学的（慈善）
20．生灵。任何一个获得不还果位的
21．慈善生灵，如果点燃已灭的禅定，
22．谓之证身，这便是第十三
23．有学的慈善生灵。那获得
24．不还果位的生灵在
25．欲界舍身，还没有生于
26．色界之时以这两界之间的
27．驱体得罗汉果位而入涅槃，
28．谓之第十四（有学的）善者。
29．再如获得不还果位的人，
30．舍身于欲界，生于色界。

（B面）

1．生于（色界）的同时得罗汉果
2．而入涅槃者，谓之
3．第十五有学的（慈善）生灵。
4．还有获得不还果位
5．的生灵如果舍身于欲界，
6．生于色界，生于此界后
7．由于敏捷清醒而达无苦
8．无折磨之涅槃，这便是
9．第十六有学的慈善生灵。
10．再有那获得不还果位
11．的生灵舍生
12．于欲界，生于色界，
13．生于色界后因钝根而难难
14．痛苦地呈现在八正道之中央
15．而速赴涅槃，
16．这便是第十七有学的（慈善）生灵。
17．还有那获得不还果位
18．的善者，舍身于欲界，
19．生于色界，生于色界后而
20．赴涅槃并不区别于前者，只有
21．从更高处（即色界之上）再生转世，
22．谓之上流者，这便是
23．第十八有学的（慈善）生灵。
24．在这如此各种佛教宝岛之中，
25．十八有学之宝完美无缺，清晰可辩。
26．以下再分别解说
27．九种无学的生灵：
28．首先是名叫
29．退相的无学生灵，
30．获得罗汉果位之后而又坠落

序 章 译 文

序章第十一叶 (A面)

1. 这便是第一（无学）的善者。
2. 再就是名叫不退相的生灵，
3. 得罗汉果位之后再不坠落，
4. 这便是第二无学的罗汉圣僧。
5. 还有名叫自身自杀的无学生灵，
6. 由于轻薄获得罗汉果位
7. 之后，又受坠落
8. 这种烦恼之迷惑，
9. 而受折魔自杀
10. 后赴涅槃
11. 就象名叫侨陀吉的罗汉道人，
12. 以自己的剃刀割喉而赴涅槃，
13. 这便是第三无学罗汉圣僧。
14. 还有名叫护身
15. 的无学生灵，如果有点
16. 愚钝，精心护持
17. 自身，得罗汉果位之后
18. 不再坠落，这便是第四无学的
19. 罗汉圣僧。还有名叫不动摇的
20. 无学生灵，如果面对一些从
21. 罗汉果位而坠落者，
22. 虽然并不护持自身
23. 而决然不会从罗汉
24. 果位坠落，这便是
25. 第五无学的罗汉圣僧。
26. 还有名叫堪达相的无学
27. 生灵，若获得高于一切
28. 罗汉的善宝，
29. 这便是第六无学的
30. 罗汉圣僧，还有

(B面)

1. 安平相的利根者
2. 由于聪明伶俐，
3. 获得罗汉果位后，
4. 绝不怕坠落，这便是第七无学
5. 的罗汉圣僧。还有名叫
6. 慧解脱的无学生灵，
7. 借智慧之力战胜
8. 烦恼贼而未能
9. 获得灭尽定
10. 等禅定思想
11. 被称为第八无学的
12. 圣僧。还有名叫
13. 俱解脱之无学的
14. 善者，灭绝一切
15. 烦恼，在诸禅定之中而得
16. 巨力者，便是第九无学的罗汉
17. 圣僧。以上如此众多的仁者
18. 有果者，俱集聚一处，谓之佛
19. 僧众宝。在帝释[104]天及伟大
20. 强盛的诸天神
21. 以自己伟大王冠而
22. 顶礼膜拜的善佛僧众
23. 宝尊前，我——曲·塔什
24. 依甘都统合掌头面
25. 礼足恭敬地顶礼
26. 膜拜。并且我还向百劫[105]三阿僧祇[106]
27. 以来在婆罗门之路上
28. 勤修者，使万事皆备，
29. 为登位于无比的
30. 佛果转轮王[107]之位，

序 章 译 文

序章第十二叶　　（A面）

1．为得王子智名而施阿毗斯卡[108]者，
2．使五世之众生顺服者，
3．是十五众无数[109]生灵
4．之子的信仰和希望，来世
5．在八万众生，长者生命
6．中俱备四宝，
7．在八万四千
8．城国中首屈一指，
9．无饥无苦，繁荣
10．富强，无狼无敌，无压
11．无欺，无役无税、无忧无愁，
12．俱有奇珍异宝，百万富翁[110]
13．及其家眷密布集聚
14．街道路口以十八种巨宝
15．而修饰，就象
16．世界之王冠[111]和完美的
17．象征，福中之福的名叫
18．稵兜摩提[112]的城中十八种
19．深奥论的修习者，
20．象呈世的福天一样，
21．诸婆罗门王中名叫婆罗摩耶[113]（的王）
22．和名叫婆罗摩娃提[114]的母亲所生，
23．呈世而得佛果者，
24．在兜率天界[115]
25．静坐在名叫禅定的座位上的
26．尊者慈善的弥勒
27．菩萨尊前：我反复再次
28．诚心诚意的恳求
29．将自体作为抵押，以我
30．各界之体而顶礼膜拜。

（B面）

1．并且我还向天中天佛
2．入涅槃后，依佛敕
3．而施巨善德的印度国
4．昆婆沙论[116]的创始者：鸠罗那伽耶尼，
5．僧伽跋陀罗，求那跋陀罗，摩努尼等[117]
6．诸法师之尊前顶礼。我还要接着向
7．无数种经典
8．的作者和创作者：
9．僧伽陀利，斯耶尼苏利，鸠提伽，
10．摩陀罗斫帝，马鸣[118]等诸菩萨[119]
11．法师之尊前恭敬
12．地顶礼膜拜。我还要向
13．四龟兹国中依佛敕而施
14．巨善德的诸法师：
15．佛陀热克西提，沙罗耶热克西提，
16．阿足热克西提[120]等再一次
17．顶礼膜拜。我还向三唆罗[121]迷
18．国中以前的诸法师：
19．法来，福授，圣月等[122]
20．诸法师之尊前顶礼膜拜。
21．对三宝[123]持如此诚
22．心的优婆塞[124]曲·塔什依甘都统
23．从以前的诸法师那里听到了
24．法言后曾如此作念：
25．我以已证得的难得之驱体，
26．敬拜了历尽艰难而能相遇的三宝。
27．我现在又把自己今有、明无的，
28．空而又不永恒的驱体当作
29．坚固而永恒，经常想着我
30．必将会失去的财产，在灵魂的世界……

序 章 译 文

序章第十(四)叶　　(A面)

1. 并且在良月黄道吉日，
2. 特选的善妙而又吉祥如意
3. 的幸福，羊年闰三月
4. 二十二日，我对三宝
5. 虔诚的伏婆塞曲·塔什
6. 依甘都统和我的夫人托孜娜一起
7. 为了能和未来佛弥勒[125]相见，
8. 特建弥勒尊像一座，并使人
9. 书写《弥勒会见记》一部。
10. 把这立尊像，使人写书
11. 之功德而善行最先转向
12. 上之梵天[126]、帝释、四大
13. 天王[127]，（望诸尊）借此功德
14. 善行之力，天尊威严
15. 日益巨增。
16. 而护守我的城国，（使我们）
17. 内无苦愁，外无狼敌，
18. 子孙万代，种族
19. 后裔德高望众，希望
20. 一切众生安乐欢喜。
21. 再把这功德首先也
22. 转向我们天智国慧狮子天
23. 回鹘王尊前，值得赞美的
24. 十姓回鹘汗国，三十个王子，
25. 九个智使者，和千万个侍奉者，
26. 宫廷内臣一起精心
27. 治国千秋万代。
28. 在写此书时期，我还希望
29. 为之而愉快的女儿阏吉托孜娜，
30. 长子阏依甘，二子塔词尼依甘，

(B面)

1. 儿媳妇托伽托孜娜，及孙女
2. 词玲托孜娜，借此善德之力，
3. 安然无恙的在诸善之内，
4. 离诸恶之外，还要
5. 把这功德转向母亲
6. 特思利公主，弟弟颉利宋鸠
7. 达干，鹊利托词迷，希望
8. 借此功德之力而安然无恙。
9. 并且还要将此功德
10. 转向建勋者父王吉阙
11. 伯安都统以及诸亲
12. 得之善份，希望借此善德
13. 之力而生于天界；
14. 若生天界，使至兜率天界
15. 弥勒菩萨尊前。
16. 无论何时当尊者弥勒菩萨
17. 从兜率天界下世时，我们
18. 全部种族在翅头
19. 末城[128]和（弥勒）一块
20. 下世。当弥勒菩萨得佛果时，
21. 我们与众生共同为
22. 佛尊颂扬、赞美、到了那时
23. 要把这本书（《弥勒会见记》）
24. 用金纸在那里书写。

第一章　译文

第一章　第一叶　（A面）

1．南无佛[129]、南无法[130]、南无僧[131]。
2．现在此法言（第一章）应从
3．摩加陀国[132]的王舍城[133]中得知。
4．此时，多闻天王[134]（手下）的
5．三员大将，即沙陀伽提、
6．海摩瓦提、波罗那库[139]沿着
7．天路飞来，相互寒暄，
8．说经道法。波罗那库
9．这样说："请看！强者，
10．在此界无尽法的
11．无数种火焰在闪烁着。"
12．接着海摩瓦提这样说：
13．"近日内已有预兆，
14．即天中天佛成得正果。
15．盘腿而坐，享受了
16．七个七天禅定之乐。
17．还未讲述任何经法。
18．……得到，以大圣梵天的
19．请求，在江遂城[136]阿勒沙禅[137]
20．寺院中，三卷十二部……
21．……阿若侨圣罗阿苏氏
22．……摩诃那弥等五比丘[138]
23．……天（佛）拯救……
24．…………………………
25．…………………………
26．…………………………
27．…………………………
28．…………………………
29．…………………………
30．…………………………

（B面）

1．十个新僧罗汉和天（中天）佛
2．共十一人（成得正果）"。
3．沙陀伽提这样说："这不！
4．也就是最近，未成熟而又
5．很傲慢的小青年，小城市的
6．伊那力[139]如此作念：如果全智的
7．佛在此界不谓之善，假如
8．他讲述的经典也不是善中
9．之善，那诸童不会如此
10．愉快地随他，耶施陀[140]等
11．诸伊那力，诸啜[141]也不会
12．舍弃家眷成道人狄尼达。[152]。
13．现在我们所有的官员、
14．都督也应舍弃家眷成为道人
15．狄尼达。念毕，他们前去拜佛
16．成为道人狄尼达并
17．得罗汉果。"然后海摩瓦提
18．这样说："从前的十罗汉和
19．以后的五十罗汉，共合为
20．六十罗汉，加上天（中天）佛
21．共计六十一人。"然后
22．这样说："如果是那样，现在……
23．…………………………
24．…………………………
25．…………………………
26．…………………………
27．…………………………
28．…………………………
29．…………………………
30．…………………………

第一章　译文

第一章第二叶　　（A面）

1．诸道人全部从禁锢的
2．枷锁中……我砸碎并
3．抛弃了上至天界，下之
4．人体的锁链和枷锁。你们也
5．从锁链和枷锁中得到了解脱。
6．现在你们到各城
7．行走………………
8．所到之处，使众生
9．得善乐
10．而获利根。
11．我为两三个，
12．你们去吧，
13．今天我也到名叫伊伯利……
14．的婆罗门村去
15．施行佛事。”听到
16．这话……天界的
17．……一个男儿……
18．……和天佛……
19．……这样说
20．无解脱没有被拯救……
21．你……想了，你知道
22．锁链和枷锁非常坚固，
23．在这里你不是不解脱、不被拯救，
24．而你的解脱及得救……
25．听毕，全智的天中天佛
26．如此作念……
27．恶念的沙魔奴[143]，我的……
28．为了加害而接近……
29．清楚地得知……
30．所有妇女……

（B面）

1．就是我。我已断除了
2．上自天界、下至人类
3．之体的负担。你既没有
4．解脱也没有得救，却自称
5．已解脱而得救，说这样的
6．话你应该感到羞惭。”听到
7．这话，有邪念的沙摩奴
8．感到忧虑，非常
9．羞惭，从那里立刻
10．消失了。而后
11．波罗那库这样说：
12．为此全智的天中
13．天佛是否传旨
14．让诸弟子从城到城
15．从这国到那国进行跋涉呢？”
16．而后……这样说：
17．“（是的）得知众生被拯救
18．的时机而传旨派遣，要问为
19．什么？那时尊者佛
20．二十九岁，密秘地从
21．迦毗罗卫城[144]中出来，在
22．尼连禅河[145]边进行了六年
23．苦行，而恶念的
24．沙摩奴……圣貌
25．……降于此国
26．……诸邪见僧
27．……是……国
28．……众生全部反
29．……现在还
30．……到达每个国

第一章　译文

第一章第三叶　　(A面)

1. 家，讲述真法入正道，
2. 此后众生舍弃邪见的
3. 沙摩奴之法，而对
4. 全智的天中天佛
5. 令心纯净，每一个
6. 道人和愚昧的众生……
7. 三个信念，伟大……
8. 尊重……道人狄尼塔
9. 施善而引向正法，
10. ……现在邪见
11. 的沙摩奴阻止诸罗汉
12. 和道人到每一个城国
13. 去行事。而后伟大之
14. 伟大、全智的天中天佛
15. 将那六十名弟子、众生
16. 诸罗汉分别派往各个城国，
17. 自己从江遂城中出来
18. 到达大摩伽陀国，
19. 昨天棉花地……
20. 为了我妇女而来的……
21. 使聪明的男儿成为优婆塞
22. 并得果。今天又到……
23. ……村和毗尼跋……使难陀
24. 和难陀跋罗[146]二龙女
25. 得果，今天的…………
26. 从那里出来，现在……被
27. 诸龙、阿修罗[147]、乾闼婆
28. 乾闼罗簇拥着向觉山[148]……
29. 在山上请看我的兄弟，全智
30. 的天中天佛成得正果，

(B面)

1. 昨天已经整整七个月
2. 在这七个月之内，六十个
3. 罗汉僧众，六十个优婆塞
4. 僧众，四个优婆夷[149]僧众，即三种
5. 僧团已经聚集，现在他又为了
6. 行施伟大的法观，
7. 并转施佛事而准备着。而后
8. ……这样说：“为转施哪些事
9. 而作准备呢？”接着海摩瓦提
10. 这样说：“我们自己
11. 是为了完成多闻天王的
12. 工作而来………………
13. 首先伟大强盛的诸魔将
14. 过去了。接着…………
15. …………还有
16. 按照……君王之旨，
17. 诸乾闼婆……诸龙王
18. 的诸将领分别…………
19. ……手捧着项链
20. 怀着巨大的敬意
21. 正朝着正觉山走去，还有
22. 那时众天王帝释天
23. 四大天王等
24. ……诸天圣
25. ……特罗陀玛、哈玛陀
26. …………那天中天佛
27. 之伟大业绩，
28. ……而来此观赏，到
29. 正觉山来观看，并且
30. …………全智

第一章　译文

第一章第四叶　　（A面）

1．贤能的诸仙正在从山上，
2．林中出来，诸阿修罗王、
3．诸龙王也正出海
4．前来。还有乾闼婆诸王
5．的夫人已经在伽勒山上集合
6．为见到天中天佛的
7．所作所为，正在朝着
8．正觉山走去。”然后，
9．婆罗那库这样说：
10．“那时，便是见到
11．智者天中天佛的尊容
12．之日吗？”然后
13．沙陀伽提这样说：“伙伴们，
14．（当）多闻天王向……………
15．说时，把这些话向所有官员
16．转达时，我们的兄弟波罗那库
17．（不大相信）。然后海摩瓦提
18．（这样说）：“尊者弥勒菩萨
19．从帝戈沙摩菩提国[150]中出发
20．到达了正觉山，抛弃婆罗门法规，
21．以天（中天）佛之法
22．出家，剃头、刮脸、持斋戒，[151]
23．成为道人。为了见到那
24．天中天佛的长子尊者
25．弥勒菩萨成为道人
26．狄尼达的隆重仪式，
27．观赏新日的景象，
28．诸天众已经聚集。所以我们
29．也要前往。”然后，波罗那库
30．这样说：“如此说来，尊者

（B面）

1．弥勒菩萨现在何处？”然后
2．沙陀伽利这样说：“这，我们的兄弟
3．在突厥突骑施城廓，（我）相遇
4．为了从……处行走把尊者
5．弥勒菩萨的善德
6．……了，善……现就请您向他
7．详细讲述。尔后
8．海摩瓦提这样说
9．“听着，波罗那库
10．现在我把尊者弥勒菩萨的
11．善德正确地讲给你听，
12．让它成为你（施善）的因缘。
13．就象你和十二长者在一生中
14．相遇释迦牟尼天中天佛，
15．施善、积德、敬奉，
16．在来世还要和八万
17．长者在一生中
18．与仁者弥勒相遇，
19．并得善德之果。
20．要问为什么？无论
21．哪一个善者之女，
22．思念弥勒佛的善德，
23．以纯洁的心愿
24．积善成德并转施善
25．…………弥勒佛
26．……便能超脱轮回，
27．……醒悟定能……
28．………闻弥勒佛之
29．善德，……三相神[152]
30．………君王………

第一章 译文

第一章第五叶 (A面)

1. 他还为所有挣扎在轮回
2. 之中的众生之子，
3. 竖立了善念。信念
4. 硬如金钢，希求永不
5. 沉沦的佛果。弥勒佛
6. 在大劫[153]之时，积善成德。
7. 在一刹那也没有
8. 感到（丝毫）的
9. 失望。慈悲为怀，
10. 为诸生灵的苦难而
11. 感到忧虑，以仁慈之心
12. 转施了无量善德。
13. 如此……弥勒的善……
14. 念……舍弃，因而
15. 得弥勒之名。所有的善念
16. 后来，在无数世间
17. ……尔后，瓦色毗…
18. ………罗那斯天佛
19. 最先为佛果授记，
20. 并且赞美地说……
21. 八万长者……………
22. 那时喜乐………………
23. 舍弃金银财宝…………
24. 三阿僧祇的苦……上有
25. 天，下有人类…………
26. 弥勒佛………………
27. 再说，波罗那库，这
28. 尊者弥勒菩萨整四……
29. 那时不断，弥勒以善……
30. 使禅定成熟…………

(B面)

1. 并未受惑于忿（烦恼）。
2. 在跋多利劫时的同伴，
3. 五百个菩萨之间，第五
4. 个佛即位，使其他四百
5. 九十五个菩萨充满希望。
6. 这不，尊者弥勒……
7. ……城……色利瓦那
8. 婆罗门舍弃（家眷）……
9. 八岁时……仙人
10. 把恒河水……所有
11. 论中的知识……深思
12. 对知识又……别的
13. 向智者…………的
14. 向……施利根……这样
15. …………经过印度国………
16. 到了帝戈沙菩提国。跋多利
17. 婆罗门等诸智者……………
18. …………为此感到惊讶，
19. …………并且又闻全智的
20. （天中天）佛在此界呈现。
21. ……将与兄弟阿耆多[154]俩人
22. 从帝戈沙摩菩提国中出来，
23. 抵达正觉山，拜见天中天
24. 佛成正果。闻善法而觉得
25. 不够，在不远的将来定从
26. 天（中天）佛之法获得王子智。
27. 佛宝转轮王将在世间
28. 启程，将以天（中天）佛
29. 之法，从轮回中………
30. ……………那生灵

第一章 译文

第一章 第六叶 （A面）

1. 一定在弥勒成佛时
2. 被拯救。”听毕，波罗
3. 那库豁然开朗，他说：
4. “如果不想拜见如此
5. 慈悲的弥勒菩萨，真可谓
6. 邪恶之邪念。另外那活……
7. 那称………………
8. 的………………
9. 来………………
10. 菩萨………………
11. 新日………………
12. 向年…………智者
13. …………以爱……
14. 寺院…………外貌……
15. 以金银装饰建造而珍惜
16. 敬重、并书写经典，得道，
17. 获狄尼塔。此外还有许多
18. 众生为见到弥勒菩萨的
19. 阿毗斯卡之日聚集在
20. 正觉山上。那……
21. ……五百六十万……
22. ……弥勒菩萨在此界
23. 降生时，在翅头末城国
24. 证身。人……
25. 以乐而乐……
26. 向佛旁……
27. 各种敬奉……
28. 听得百听不厌的经典，
29. （佛）法。有人可以成得
30. 唯一的佛果……

（B面）

1. 人类之子应日夜尽力，
2. 赞美并敬仰弥勒菩萨。
3. 应以隆重的礼仪敬奉
4. 他。”接着沙陀伽利
5. 对兄弟波罗那库这样
6. 说：“你口出良言，你
7. 说的这些话对弥勒菩萨
8. ……以
9. ……以
10. ……生灵
11. ……然后
12. ……益
13. ……名……了
14. ……帝戈沙摩菩提国
15. ……大福……
16. ……飞去。沙陀伽利天
17. ……这样说……………
18. 帝戈沙摩菩提国的跋多利智婆罗门[155]
19. …………………的大布施会上
20. ……诸禅那吉、诸波罗那伽吉
21. ……………………九十六种外道
22. …………………赞美，那样尊重
23. ……………………得，喜乐大
24. …………………自己……向他们
25. …………………想了，这样说
26. ……………………………弥勒菩萨
27. ………………………诸天中天的
28. …………………抛弃师傅跋多利
29. 智（波罗门），为了以全智的
30. 天中天佛之法成得道人，

第一章　译文

第一章第七叶　　（A面）

1．想从帝戈沙摩菩提国
2．至中印度国的摩伽陀。”
3．然后波罗那库这样说：
4．“你没有看见吗？伟大
5．强盛的诸天王，各自徒步
6．行到我们的
7．下面，在那里……
8．这样……
9．看……
10．多闻天王……
11．的……
12．把……
13．……
14．……我们想去拜见
15．全智的天中天佛，并借此
16．看到了弥勒菩萨的身驱
17．和面容。如此交谈着，
18．（借）助天的力量，沙陀伽利
19．海摩瓦提，波罗那库等诸将领向着
20．正觉山而行。现在此法言应从帝戈沙摩
21．菩提国，跋多利智婆罗门
22．的（家中）得知。而后
23．智跋多利（在帝戈沙菩提国
24．被弥勒）等五百婆罗门之子
25．簇拥着，弯驱拉着仁者
26．弥勒之子，以亲切
27．温和的语言这样说：
28．“徒儿弥勒，我感到
29．非常愉快，拜会了你这样
30．仁慈而有功德的生灵。

（B面）

1．就在我年迈的一百
2．二十岁之时，在大圣
3．梵天的极乐世界
4．所生了愿望行举了
5．谓了萨婆钵健[156]的施舍大会。
6．还有九十六种狄尼塔
7．…………向…………
8．…………………………
9．……………向他们……
10．…………………………
11．……………向………
12．……………而且………
13．…………………………
14．……波罗那瓦耶伽罗[157]……论
15．………勇敢的美德………………
16．……我那样给了……路……
17．放光者……知道的法师
18．……诸善……我出来
19．……还有可怜的
20．贫困乞丐，病灾……
21．……还有没有手足的
22．受苦生灵，把他们
23．……施无量材
24．……行善
25．……喜乐
26．……听完微笑着
27．……这样说善
28．……的法师之
29．……是……施舍财物
30．而感到愉快和欢乐。

第一章　译文

第一章第九叶　　(A面)

1．谓之应该学习的十八种
2．顾耶禅论。就象可以区别
3．得知珠宝的罗那陀伽论，
4．顾色娲畜论，跋粟弭论
5．掯蓝阿弥论[158]……论……
6．珏律论……
7．娲沙……
8．论……
9．僧伽转轮王……
10．诸公主……
11．论……
12．掯……
13．阿……
14．城……
15．提……
16．没有满足……
17．…………
18．…………
19．自己……
20．从四面……
21．诸智者三……
22．完全的……
23．从……拿……
24．装饰……
25．的不成为……
26．特别深……
27．听到后特别……
28．然后弟子……
29．这也是弥勒……
30．…………

(B面)

1．整天把功德施向别人
2．还不得满足。应该
3．得到所有地界众生的敬重。
4．我们的法师跋多利婆罗门特别
5．……五
6．……为写论而学
7．……区别论述
8．…………
9．…………
10．…………
11．……的
12．……这样说
13．…………
14．……如果是
15．…………
16．……想
17．……为施利根
18．…………
19．…………
20．……施利根
21．……爱
22．……摩伽陀国
23．……从城到城
24．……特别恶
25．……断除，为善
26．……斋戒的
27．……按伟大法而创
28．……以装饰的排列而断
29．……到达摩伽陀国
30．……弟子

第一章 译文

第一章第十叶 （A面）

1. 以名誉给予无数众生巨大
2. 的援助，但以法师之名干不
3. 了这样伟大的事业。如果问
4. 为什么？此界无数法师……
5. 那是谁……
6. 以功德……
7. 说……
8. 伟大……
9. 诸……
10. …………
11. 利……
12. …………
13. 婆罗门……
14. 四面……
15. ……干了，然后……
16. ……跋多利婆罗门……法师
17. 而后……儿子……
18. ……举高……
19. ……走近……
20. 法师……
21. 你的全智……
22. 值得给的……
23. 财物……
24. 肝……
25. 为何……
26. 以……而饰的……
27. 大牛……
28. 从……站……
29. 正好四……
30. 名……

（B面）

1. 其他财物你已施舍了成千
2. 上万次，得到者诸狄尼塔，
3. 得到财物后非常高兴地离去。
4. ……法师为大王
5. 梵天……这
6. …………
7. …………
8. …………
9. …………
10. ……这样
11. …………
12. …………
13. …………
14. …………
15. ……为了使……满足……而后
16. ……生命……
17. ……未完……又……生灵
18. ……为所念……向
19. ……如果不干，忧者……
20. ……又……和我一样的
21. ……勇敢地……去
22. ……男儿
23. ……而后
24. ……可能
25. ……说
26. ……你是谁
27. ……希望
28. ……到达之后
29. …………
30. …………

第一章 译文

第一章第十三叶　　(A面)

1. 我……应成为对你的，你说
2. 你举行了十二年布施会，把所有
3. 财物都施舍尽，最后只奉献给
4. 我五百个钱币。”说完这些话
5. 气急败坏地走了。而后
6. 摩尼跋多利[159]和波罗那库两个
7. 魔将相遇。他们相互进行了
8. 各种问候和请安，摩尼跋多利
9. 对波罗那这样说：
10. “为何原因我们的
11. 君主多闻天王传旨
12. 让我们告诉跋多利婆罗门
13. 天中天佛已呈显于此界呢？”
14. 波罗那库这样说：“这是因为
15. 仁者弥勒要依天佛之法成道，
16. 所以特派我们传旨。”摩尼跋多利
17. 这样说：“如果是这样为什么不让
18. 我们直接告诉仁者弥勒呢？”波罗那摩
19. 接着又说：“这事可能是伟大强盛的
20. 诸圣商定的如果问
21. 为什么？净居天[160]界的
22. 诸圣告诉了梵天。帝释天
23. 对多闻天王说‘你这魔王
24. 应该这样努力：帝戈
25. 沙摩菩提国中的跋多利
26. 智婆罗门应该得知
27. 全智的天中天佛已在
28. 此界呈世。此应成为
29. 仁者弥勒及时前来
30. 拜佛之因缘。’”

(B面)

1. 而后摩尼跋多利这样说：
2. “如果跋多利婆罗门不按时
3. 得知天佛已在此界呈世，
4. 而仁者弥勒先得知并依
5. 天佛之法成道，那末
6. 跋多利婆罗门一定为
7. 离别仁者弥勒之痛苦
8. 而心碎，流血，身亡。
9. 所以应该让他先
10. 得道。”而后婆罗那库这样说：
11. “如果是这样、那不，这就是
12. 跋多利婆罗门的家。”然后摩尼
13. 跋多利这样说：“你去把此事
14. 原原本本地告诉跋多利婆罗门，我也
15. 到仁者弥勒那里去把帝释天及
16. 四大天王等诸圣的敬意
17. 和问候转告与他。”说完
18. 这些话，他们俩分头而去。
19. 此时跋多利婆罗门正想着
20. 那个尼罗陀婆罗门[161]的诬蔑言词。
21. 感到忧伤，晚上躺在床上这样
22. 想：那婆罗门是谁呢？说
23. 我的头应该裂成七瓣。我
24. 不希望那样，不管怎样
25. 应该善德俱备。如果七天
26. 之内使我心碎的痛苦降临，若
27. 七天（之内）我的头裂成七瓣。而后
28. 不怀好意的将喜乐无穷，
29. 他们会这样说：施舍之因果
30. 在哪里呢？跋多利婆罗门十二年

第一章　译文

第一章第十四叶　　（A面）

1．相续施度无量。但在顶礼时，
2．头被磕成了七瓣而舍命。
3．因为没有施向尼罗陀
4．婆罗门便没有感觉到
5．自己头裂。‘又说：由于
6．施度无量，跋多利婆罗门
7．才舍了命。’听到此言，虔诚的
8．生灵内心沉沦，言不虔诚者
9．幸灾乐祸，所以我内心
10．深处为众生感到
11．痛心。正在这时
12．波罗那跋多利吴勒库使全身
13．的装饰天宫之奇珍异宝发出震响，
14．每响一次，戒指和手镯的光泽照亮了
15．跋多利婆罗门的房屋，对跋多利
16．这样说："哎，跋多利不必担忧，
17．莫悲伤，流言飞语会被消除。
18．如果问为什么？那个婆罗门
19．根本就不知道‘顶’
20．是什么意思，他为得
21．财宝而没头没脑地用
22．恶言伤你。"跋多利婆罗门
23．微笑着又皱了皱眉头看着天神
24．感到奇怪，惊讶地这样问：
25．这天地间还有知道‘顶’[162]和，‘顶坠’[163]
26．的智者吗？"接着波罗那跋多利想起
27．全智的天中天佛，念其无量
28．善德，这样说："是谁？位于
29．金钢座[164]上以自己的智慧
30．断除了一切烦恼，并皆知

（B面）

1．断除（烦恼）的时间及一切法规。
2．得到了应得之果而名扬天下，
3．他是天众及人类的法师。他不但
4．知道‘顶’而且也了解‘顶坠’"。
5．当跋多利婆罗门听到了
6．许多他从来也没有听到过的
7．天中天佛之善德和名望，
8．全身的毛卷起
9．向上，令心清澈，
10．春光满面，非常
11．愉快地躬身微笑着
12．面向着天这样说：
13．"那个被称作佛的善者是谁？
14．听到他的名字，我曾经如此作念
15．在有烦恼病惑的生灵之间，只有他
16．独自醒悟。"然后波罗那跋多利
17．接着说：我没有能力把
18．天中天佛的善德一一加以
19．赞美并讲给你。虽然如此，
20．但我还是简单介绍一下，
21．在喜玛拉亚山附近的跋伽罗[165]
22．河边有一座美丽而又
23．令人神往的迦毗罗卫城，
24．在城内的转轮王等诸圣之行
25．列中有一位出生于侨昙弥[166]种姓，
26．位于诸释迦族[167]之上，
27．犹如帝释天般的
28．净饭王[168]，那圣王
29．的夫人摩耶[169]
30．公主在蓝毗尼园[170]中

第一章　译文

第一章第十五叶　　（A面）

1. 奇特的无忧树[171]下，二月
2. 八日在自由星闪烁的
3. 一刹那，具有三十二种
4. 福禄之吉相[172]和八十种好[173]的，
5. 相貌非凡，放射着
6. 光芒，就象破云而出的
7. 太阳，摩尼珍宝
8. 般的神童出世。
9. 他一出世就象兽中
10. 之王狮子大胆地
11. 饮食并朝四面观望
12. 用梵天般铿锵的声音
13. 这样说："这是我最……
14. 上自诸天，下至大地众生
15. 的唯一法师就是我。"
16. 说话时，三千大千
17. 界[174]进行了震荡，蓝天
18. 下起了莲花雨，
19. 四面八方传来了歌声。
20. 看到这种情况，知道预兆的贤智
21. 明白了，并说了两种预言：
22. 如果这男童留在家中可以成为
23. 具有七宝[175]威震四方
24. 的转轮王。无论何时，
25. 如果舍弃家眷，施狄尼塔
26. 之事，定获无与伦比的正善佛果。
27. 而后那有福的生灵
28. 就和水中的莲花一样茁壮
29. 成长，具备了男子的
30. 一切美德。二十九岁时

（B面）

1. 抛弃了玛丽伽天女般
2. 耶输[176]夫人、诸公主、诸夫人
3. 及娇嫩的诸宫女。他为病灾、
4. 年老、死亡这三种天规而担忧，
5. 深更半夜走出迦毗罗卫城，
6. 到了陀跋雅森林之中。
7. 他到了那里之后，不愿按
8. 阿罗，吴陀罗伽等
9. 强盛的诸天神之法规行事，
10. 苦行了六年，经受了难忍
11. 难持的斋戒，让自身受
12. 如此之苦，但还是未能得其因果。
13. 从难陀难陀跋罗龙宫姐妹那里
14. ……食谓之……奶面
15. （在蓝毗尼园林中），尼连禅河边
16. 的菩提树下[171]，心硬
17. 如金刚在金刚座
18. 之上盘腿而坐。
19. 战胜了三百六十万
20. 魔军，在第三十四
21. 刹那间得举世无双的佛果。
22. 就在那时，广阔的大地
23. 进行了六种漂泊震荡，
24. 诸海、湖泊掀起了波涛，须弥山在
25. 震动、四面传来了曲调、歌声和笑声，
26. 从中可以听到'南天佛'之言。日夜
27. 六次以醒悟和明智
28. 施向无数众生。普渡所有
29. 生灵的救世主谓之全智的
30. 天中天佛。"听到此话

第一章　译文

第一章第十六叶　　(A面)

1. 跋多利婆罗门非常惊讶地说：
2. “如果一个人单独获得
3. 如此多种的无量功德，又
4. 有谁能和他相比呢？”他又继续问：
5. “现在那特殊的生灵在哪儿？”
6. 听毕，波罗那跋多利天神这样说：
7. “敬听吧！我的善者
8. 当天中天佛成得正果之时，
9. 在菩提树下享受了
10. 七个七天禅定之乐，然后
11. 按梵天的请求，江绕城
12. 阿勒沙禅伽蓝中的法轮开始转动
13. 拯救了五比丘和八万生灵，
14. 从江绕城又到了
15. 摩伽陀国，在那里拯救了
16. 婆罗门树里的难陀、难陀跋罗
17. 等诸龙女。从摩伽陀国
18. 又来到了正觉山上，现在，天（中天佛）
19. 正在分享众生的供养，
20. 充实了十力[178]，以得无量智
21. 之三身，四无所畏[179]，
22. 传播智慧，慈悲为怀
23. 位于正觉山之上。”听完这话，
24. 跋多利婆罗门似乎为
25. 正觉山道路之遥远感到了失望，
26. 呻吟着，全身在颤抖，
27. 轻声哭泣着这样说：“我该怎么办？
28. 到哪儿去呢？在如此漫长的岁月里
29. 为了断除病惑、衰老、死亡之根源，
30. 象苦行僧一样折磨

(B面)

1. 自己，未能得到善根。
2. 可还是从世间之俗海
3. 中解脱出来而得救了。
4. 可最后我成了非常可怜的
5. 苦行老奴，所以我可能看不到
6. 普渡众生的有果者、全智的
7. 天中天佛而死去。”听毕，那天神
8. 对跋多利婆罗门这样说：
9. “不要忧伤，不要说离佛祖远
10. 而失应得之法。
11. 要问为什么吗？在众生
12. 在念佛之瞬间，佛可以到达
13. 相距一阿僧祇远的城国，把
14. 善德施向无数众生之后，一刹那
15. 又可返回原地，对一切众生
16. 一视同仁，他不会
17. 放弃拯救象你这样
18. 生灵的时机，所以您
19. 应充满信心，不要沉沦”。
20. 说完这些话，便辞行而别。
21. 而后跋多利婆罗门念天中天佛
22. 的善德，痛哭着浮想联翩，
23. 一直到天亮。精通一切论书的，
24. 饮过毗婆沙论甘露[180]的、
25. 圣月菩萨大师从印度语
26. 译成吐火罗语[181]，婆热塔那热克西提[182]
27. （又从吐火罗语）译为
28. 突厥语的《弥勒会见记》书中
29. 跋多利婆罗门做施舍的第一章完。
30. 南无佛、南无法、南无僧。

第二章译文

第二章第一叶　　(A面)

1. 南无佛，南无法，南无僧。
2. 现此法言（第二章）应从
3. 跋多利婆罗门家中得知。
4. 清晨跋多利婆罗门起身，
5. 这样说："哎！原来是这样。
6. 你们是谁？"此时，
7. 尊者弥勒被众童子
8. 簇拥着缓步走近
9. 跋多利婆罗门面前，
10. 高举起双手，表示了
11. 各种敬意。这样问候：
12. "象天一样的法师心情如何？
13. 昨夜是否安宁？"跋多利婆罗门
14. 愉快、喜悦、满面春风地说：
15. 善哉、善哉、善儿们，一切
16. 平安如意。（要问为什么）
17. 我已活了一百二十岁，如果
18. 按夜计算，已是四万三千二百
19. 个夜，在如此漫长的时间内，
20. 一天也没有象昨夜那样
21. 睡的香甜。要问为什么？
22. 昨夜有一位衣着穿戴整齐
23. 身发着神光的天童
24. 站在蓝天上
25. 对我这样说：'全智的
26. 天中天佛将在大地
27. 上出现，自迦叶佛[183]达
28. 涅槃以来一直没有转动过的
29. 法轮已在江遂城中启程了。'"
30. 然后慈善的弥勒满面笑容地

(B面)

1\. 这样说："那末，现在尊者
2\. 天中天佛在何地呢？"
3\. 接着跋多利婆罗门又说：
4\. "在摩伽陀国的正觉山中。"
5\. 听到此话，仁者弥勒菩萨
6\. 自言自语：昨夜
7\. 净居天的圣者已将
8\. 此话如实告诉了
9\. 我。接着蜜利伽罗[184]
10\. 童子说："天一样的
11\. 法师，你是否相信
13\. 在这短暂的五浊恶世中
12\. 诸佛将要降生的话呢？"
14\. 话毕，跋多利婆罗门这样说：
15\. "智儿，我对此言深信不疑。
16\. 要问为什么？久闻古代有果者
17\. 以前的智者之言，曾有慷慨，
18\. 大方的钢强之士，无视这许多
19\. 暂短罪恶浊世，看到
20\. 头被各种各样的
21\. 苦难法轮所击，
22\. 在轮迴之中受苦
23\. 受难的众生，
24\. 而力求正果。行善
25\. 积德的生灵在摩伽陀国
26\. 战胜四种沙摩奴的
27\. 军队，成得正果。那有果的
28\. 善者曾整天担忧，为消除所有
29\. 众生的苦难，阐述着
30\. 善妙的经法，使远近的

第二章　译文

第二章第二叶　　（A面）

1．苦难众生修成功德，
2．并把他们拯救出来。
3．所以我如此多虑。三十五年
4．以来相继有蓝天上的伟大，
5．强盛的诸天，阿修罗、诸龙、
6．诸魔、乾驮梨、乾闼婆，
7．欢乐和睦的相互往来。
8．回荡着五种柔和的乐曲
9．和歌声。那时，我听到了从中
10．传来的，‘南无佛’之音。那
11．佛陀是何许人氏？（当时）
12．我还不甚了解。可现在，
13．上在蓝天，下在褐色大地呈现出了
14．一片福禄吉相，大地日夜不停地
15．在微弱的震动，微风夹带着
16．香气轻轻地吹拂着。
17．所以我得知，全智的佛
18．一定会在天地间降生。”
19．听到此话，尊者弥勒菩萨
20．惊喜异常，以真诚、完美、
21．深蓝色的漂亮眼睛，注视着
22．跋多利婆罗门，这样说：
23．“慈善的师傅，不必多言，
24．打消您的忧虑吧！全智的佛
25．将会在人间降生。所以现在
26．我对您有一点乞求：
27．象乌跎跋罗花一样，非常难遇的
28．诸佛将会在人世间出现。
29．寻求和他们相同人体的摩尼珍宝
30．并非一件容易之事，若不接近他们，

（B面）

1．就不太相称；若不寻求和他们一样的
2．诸天法师，把希望和信仰寄托于他们
3．也不行。现望天一样的法师允许，
4．（让我们）接近天中天佛出家
5．成得道人。”话尚未完毕，
6．只见，从全智的
7．天中天佛驱体中
8．放射出五种光亮，
9．自未睇提舍国[185]中
10．直射，从慈善的弥勒身体
11．之右绕过，犹如天佛
12．降临。这明亮的光照，
13．闪耀着光芒，照亮了弥勒菩萨
14．之体，看到此景，尊者弥勒心澄目洁，
15．对跋多利婆罗门这样说：“请看！
16．英明的法师，这是全智的
17．天中天佛转轮王放射的
18．光亮。现在我必须应该
19．成得道人。”然后，跋多利
20．婆罗门全身颤抖起来，这样说：
21．“爱子，从你的这席话中，
22．使我看出了你的无限福禄与善德。
23．这叫我异常惊喜。据说
24．天中天佛，仁慈的
25．智慧对五世间所有的生灵
26．都一视同仁，但又
27．一看，唯独对你慈爱。”
28．话毕，所有的弟子男儿
29．非常惊奇，都按照婆罗门
30．的规距举起右手，相互……

第二章　译文

第二章第四叶　　（A面）

1．准备完毕。看到这些，弟子陀尼迦[186]
2．摩诃热曷等十六个男儿，
3．为与值得十六种尊敬的
4．弥勒离别而感到痛苦；含着眼泪、合掌躬身，
5．向慈善的弥勒
6．这样说："在这轮回之中
7．父母之爱胜过一切
8．爱恋，我们也是
9．如此看待的，我们爱戴
10．您的心情，胜过爱自己
11．可爱的驱体和生命。
12．现在望您对我们发发慈悲，
13．以仁爱之心不要抛弃和阻拦我们，
14．让我们同行吧！"然后，慈善的
15．弥勒对那些男儿这样说：
16．"我心中所念的，正是，
17．想从您们嘴中听到这些
18．善言妙语。望你们再三深思，
19．这无休止的轮回之边际
20．非常难以达到。很久以来
21．在此轮回之中，生灵之子
22．忍受了生死轮回的痛苦。
23．现在他们和你们一样，
24．将希望和信仰寄托于天中天佛。"
25．然后，慈善的弥勒等
26．十六个相处得非常好的
27．男儿，为辞行、别离，
28．全体站立向跋多利婆罗门
29．这样说："具有婆罗门之容颜的，
30．梵天给予智慧和生命的，我们

（B面）

1．慈父般的师傅，我们因无法忍受
2．生死轮回之苦，准备
3．离你而去，真可谓无耻、无孝。
4．望您宽恕奴仆的大小过错，
5．我们因自小不孝敬而伤害了
6．您的纯洁之心而深表忏悔。"
7．此时，跋多利婆罗门
8．听到自己诸弟子这些
9．伤心的言语，又想到
10．自己已上了岁数，便
11．流着眼泪，全身颤抖起来，
12．握着慈善的弥勒之手这样
13．说："第一，我因年老体弱，
14．不能前去拜见指引善路的
15．法师。第二，因将要失去
16．象你们这样可爱的诸弟子，
17．我现在已成了活着的死尸。
18．我完全尽到了师傅对徒弟
19．应尽的责任。当你们的眼睛变得
20．敏锐之时，可不要忘了你们的
21．师傅。再说，男儿们，
22．此帝戈沙摩菩提国中的
23．诸生灵都认为我是一位非常伟大
24．守规知法，值得尊敬的狄尼达。
25．如果你们抛弃我，而为了成得道人
26．到天中天佛那里去，那么无数生灵
27．将会产生疑虑。他们将会说，
28．什么原因使这些男儿们要离开
29．象跋多利婆罗门这样的英明法师
30．而以天中天佛之法成为道人呢？

第二章　译文

第二章第五叶　　（A面）

1．所以，男儿们！如果你们
2．在天佛位于四种僧众之时
3．接近他，你们首先应该竭尽全力
4．熟知区分三十二种福禄
5．之吉相。这些我已在
6．论中专门讲述过了。
7．也就是说，第一，
8．足下平如镜子。
9．第二、手掌、脚心上的
10．神圣千辐轮显得非常
11．清楚。第三、亮如火焰一般、
12．柔软、整直、修长的手指。
13．第四、健美的骨结构。
14．第五、棉花般柔软的手
15．第六、足趺高满。
16．第七、象香獐子一样的
17．大腿，使人百看不厌。
18．第八、正立手摩膝。
19．第九、象阿耆尼亚[187]
20．种马一样的
21．隐藏着的阴部
22．第十、象无节树[188]一样的
23．粗圆身体。他的个子
24．和庹一样长，其庹之长
25．与其身体相当。
26．第十一、全身的毫毛耸立。
27．第十二、每一撮毛向右卷。
28．第十三、面容好似
29．纯金装饰。
30．第十四、犹如孕妇

（B面）

1．腼腆、健美的姿态。第十五，
2．身体分为七部，欲知哪七部？
3．即两足、两手、两肩、一臀。
4．第十六、两肩之间
5．宽大的肩胛骨就象
6．制作的一样。第十七，
7．魁梧的上身如鸡萨罗
8．狮子王[189]。第十八，
9．骨骼非常端正的身体，
10．使人看不够。第十九，
11．弯曲的胸骨。第二十，
12．完整的排列着四十颗珍珠般洁白的
13．牙齿。第二十一、牙齿无瑕疵，无
14．裂缝。第二十二，整齐的牙齿不可非
议。
15．第二十三、罕见，洁白的白齿完美无
缺。
16．第二十四，象狮子肚
17．一样宽大的肚皮。
18．第二十五、口内滴着
19．胜过一切甜汁的天宫里的玉液琼浆。
20．第二十六、宽、扁、薄舌。
21．第二十七、梵天似的声音。
22．第二十八、淡蓝色的眼睛。
23．第二十九、象公牦牛般的
24．眼睫毛。第三十，
25．用乌瑟[190]装饰的头部。
26．第三十一、象刚出生的小天鹅般的
27．缦网的手指。第三十二，
28．洁白的眉心毛。如果
29．以上的三十二种善相齐全，
30．然后，你们就可以有礼貌地

第二章　译文

第二章第六叶　　（A面）

1. 暗自用心提出这样的疑问，即
2. 我们的师傅跋多利智婆罗门的
3. 长相、性格怎样？年庚几何？
4. 曾将哪些论传授给了弟子？
5. 你们再这样问他：
6. ‘顶’是什么意思？
7. ‘项坠’又怎么讲？
8. 如果他能把你们所问的
9. 各种疑难都解释清楚，
10. 然后，你们就可以得知：
11. 无疑他就是全智的天中天佛了。
12. 若问为何？即无论哪个
13. 生灵若完全具备三十二
14. 福禄之吉相，那末这个生灵
15. 将被称为英明全智的佛。
16. 你们当中谁岁数大，
17. 就先让谁提出疑问。
18. 然后，你们再轮流提出各自
19. 学过的耶提优波那耶夷尼迦，
20. 路伽耶陀[191]等论中对非常深奥的
21. 观念的猜疑，并且还要
22. 提问星象中的各种
23. 难题，如果他能对你们
24. 所有的疑问对答如流，
25. 你们应立即做他的弟子。
26. 你们应潜入很难寻求的
27. 具有佛果的宝岛，将（众生从苦难中）
28. 解脱的道路用善宝
29. 如意来铺平。当你们达到极乐世界
30. 之时，将属于我的善份归还于我。

（B面）

1. 望你们满足你们年迈的老父
2. 之心愿。”从那以后，
3. 慈善的弥勒和他的同胞
4. 阿耆多等十五个男儿一起，
5. 得到了跋多利婆罗门真诚的嘱托，
6. 流着眼泪，哭着向跋多利婆罗门
7. 忏悔，并将他的嘱托转达给了
8. 五百名婆罗门男儿。然后
9. 从跋多利婆罗门的城中出走了。
10. 从此帝戈沙摩菩提国中的
11. 许多民众是这样听说的：
12. 慈善的弥勒离开自己的师傅
13. 跋多利婆罗门将要去中印度了。
14. （顿时），千千万万
15. 男女老少，就象离开了
16. 亲爱的父母一样，
17. 从四面八方聚集起来，
18. 哭泣着走近慈善的
19. 弥勒，尊敬地这样
20. 说：“善福天，您是
21. 婆罗门纯净的梵天，
22. 所有无望的生灵之希望，
23. 全帝戈沙摩菩提的骄傲。
24. 您对一切慈悲为怀的崇高品德，
25. 尊贵的智慧，对我们的仁爱，
26. 都底哪里去了？您抛下我们打算
27. 到哪里去？失去这种仁爱的痛苦
28. 从何而降？您怎么能
29. 抛下这样不幸的痛苦
30. 哭泣的人们而离去呢？

第二章　译文

第二章第七叶　　（A面）

1．（听到此话）尊者弥勒
2．菩萨象梵天一样，
3．看到帝戈沙摩菩提国中
4．民众的忧虑和悲伤，他
5．如象神似的转身弯躯，俨若一个
6．慈父对唯一的
7．娇子进行安慰，
8．对居民这样说：
9．“望你们不要悲痛。
10．这天地间的法规就是如此。
11．要知道为什么吗？在如此漫长的
12．岁月中，虽然诸生灵之子沉浸于
13．五爱的狂欢之中，但是就象喝了咸水一样却
14．不能止渴。即使
15．与和睦的众生长期共享快乐，
16．但最后必定要经受与所爱
17．离别的痛苦折磨。虽然
18．长期珍惜，保养自己的身体，
19．但最终还是要死亡。
20．所以智者之子只有以自己的
21．善行、美德、幻影般地流芳千古，
22．才不会被舍弃。何况现在
23．法轮王即将在这天地间
24．显现，谁若敬仰他，并把希望
25．寄托于他，他就赏给谁四种道人
26．之报酬，将以支迦菩提[192]之果
27．鼓励之，从而使众生得到
28．最公正的佛果之种。至高、伟大、
29．强盛，幸福的诸保护神[193]若接近他
30．将获得永不毁灭的世间之利根。

（B面）

1．那些堕入地狱、饿鬼[194]、畜牲
2．道的苦命而又可怜的生灵，
3．只有念佛之仁慈，在恶道中
4．净化心灵，才能依靠自己的
5．力量，从三恶道[195]中
6．解脱出来而得救。派遣于我们的
7．使者的明亮的光芒之启示已来临。
8．应该完全按照他的旨意
9．行事。所以现在我要离开这个国度。
10．你们不必过分的
11．悲伤”之后，千千万万个众生，
12．舍弃自己的父母家眷，
13．跟随尊者弥勒
14．菩萨而去。然而，
15．当佛转轮王的长子，
16．慈善的弥勒菩萨
17．从帝戈沙摩菩提国中出发，
18．朝着中印度走去时，无论经过
19．何处，都有无数生灵以隆重的
20．仪式迎接他，进行多种供养。
21．当他要出城告别时，
22．数不尽的生灵，善者抛弃
23．自己所爱的僧众，
24．跟随慈善的弥勒菩萨之后
25．而去了。在无数世间，
26．弥勒积善念，已成得所有
27．善得之主。（因而当他）每到达
28．一个森林，森林中凶猛的狮子
29．老虎、大象等野兽就象是被驯服了，
30．非常服贴。大象用鼻子

第二章　译文

第二章第八叶　　(A面)

1. 卷起莲花，行至慈善的
2. 弥勒菩萨之前，转体向右，
3. 表示了最高的敬意；
4. 狮子、老虎都伏卧在地，
5. 以清澈的舌头舔着慈善的
6. 弥勒菩萨的脚底，这样说：
7. “我们对所有的
8. 生灵都犯过罪。
9. 折磨死苦命而又
10. 可怜的动物来养育我们
11. 自己。我们的天，
12. 您对所有的生灵都慈悲为怀。
13. 我们是一切罪恶之根。
14. 您是爱护无数生灵的仁者。
15. 我们是恐吓所有生灵的无福的畜生。
16. 我们现已知罪
17. 从今天起将除
18. 罪恶之根，和其它
19. 动物一样，以水草养育
20. 自体，这应该成为我们行善
12. 的因缘。（我们希望）在各界
22. 与您相逢，从轮回中解脱
23. 出来。”慈善的弥勒菩萨也
24. 以秀窄修长、丰润温暖的手扶摸着
25. 野兽的头部，这样说：
26. “善念的孩儿们，望你们
27. 不要作恶，由于你们自己
28. 所作的恶行，已堕入了这样的
29. 恶界。如果现在你们还犹豫
30. 不决，不停止作恶，那么你们只有

(B面)

1. 从黑暗走向黑暗了。
2. 所以你们应该竭力从黑暗中
3. 朝着光明走去。”慈善的
4. 弥勒持着各种纯婆罗门
5. 之法规，在森林中行走，
6. 为动物界施善，他日以继夜地
7. 赶路，使至高、伟大、
8. 强盛的上天感到高兴，
9. 使各国各城的众生
10. 得到巨大的善果。
11. 此时，梵天、帝释、
12. 四大天王、伟大
13. 强盛的色界
14. 诸天[196]欲界之六重天[197]
15. 的诸天，诸天女，
16. 看到慈善的弥勒菩萨，
17. 便全部躬身、合掌，
18. 走近他这样说：
19. “我们投奔归附您处。
20. 您的智慧超过一切伟大的
21. 智者、梵天、诸天。
22. 您在长途跋涉中，静虑了
23. 许多深奥的禅。您领悟的禅，
24. 除了天中天佛之外，
25. 别无生灵能够修习。
26. 您是各界生灵仁慈和智慧的
27. 摇篮。我们为您成得伟大君主的
28. 智慧而顶礼膜拜。”尔后，
29. 多闻天主将百撮（毛制成的）天拂子[198]
30. （握在手中），在慈善的弥勒

第二章　译文

第二章第九叶　　（A面）

1．头上空转悠
2．按照增长天王[199]的旨意，
3．难陀[200]跋难陀[201]等鸠盘提[202]诸王，
4．在慈善的弥勒菩萨
5．将要经过的地方清扫。
6．尊照广目天王[203]的旨意，
7．羯罗波罗曷[204]等诸龙王
8．将散发着麝香味的水
9．洒于地，使大地湿润。
10．毗首羯磨[205]圣天以各种花卉，
11．装饰，美化着道路。
12．按照持国天王[206]的旨意，
13．牟卢[207]，波涅迦尸[208]等
14．诸乾闼婆王演奏着
15．五种使人百听不厌的乐曲。
16．这时梵天对帝释这样说：
17．“请看！憍支迦[209]，因为
18．弥勒在前世以澄洁的心
19．看待了慈善有福的生灵，
20．狄尼塔以及父母。所以当他
21．抵达白雪皑皑的原野和森林
22．时，诸天和生灵以罕见的敬意
23．对他表示了敬奉。他历尽
24．艰辛，实行自制，绝无感官上的
25．享受。但他还是在如此漫长的
26．道路上行走，忍受疲倦，
27．以永不沉沦的耿直的心，
28．对所有的生灵产生了善念。
29．他在现世，念天（中天）佛
30．仁慈的功德，在来世

（B面）

1．深思熟虑修习的禅定”。
2．接着，帝释这样说：
3．“他复作殊念，更加
4．接近天中天佛，
5．出家成得道人。现在，
6．请看我的天，由于他
7．头顶上的蓝冠不停地
8．在滑动，他就将其稍微向前
9．挪动了一点。无论从
10．何处传来天中天佛的旨意，
11．他都以淡蓝色的眼睛，以无限的
12．渴望，不断地注视着
13．那个方向。他将以生来
14．没有受过苦的娇嫩身子，
15．去长途跋涉，绝不会感到疲劳不堪。
16．因他有成得道人的信念，
17．为此会全力以赴的。”婆度萨陀[210
18．这样说：“现在天中天佛已经
19．历历在目。要问他在哪里？这不
20．已到达了属于中印度国的地界了。”
21．须夜摩[211]天接着说：
22．“你们再朝那边仔细地看看，
23．中印度国中的诸生灵象
24．黑云般的聚集起来，正沿着
25．恒河岸边前去欢迎慈善的弥勒。
26．全部生灵都对纯婆罗门种族的
27．慈善的弥勒赞叹不已；
28．啧啧称慕他那非凡超人
29．的智慧。对弥勒
30．为众生的善念表示了敬意。

第二章　译文

第二章第十叶　　（A面）

1．并对他那看不够的英俊
2．面容津津乐道。”接着，
3．帝释这样说：“在帝戈沙摩菩提
4．国中，从达摩提河[212]与恒河之间，
5．生灵们正在前来，只怕
6．以后没有机会和慈善的
7．弥勒相遇，于是象娇子对仁慈的
8．父亲一样，尾随而去。
9．犹如智法师率其修习的弟子一样，
10．婆罗门伟大的诸智者，诸国，
11．诸城的富裕者，拥挤
12．不堪地堵塞了道路，
13．怀着晋见慈善的
14．弥勒菩萨的愿望，跟在
15．他后面。”话毕，梵天
16．又说：“自从（弥勒）出走，
17．离开帝戈沙摩菩提以来，
18．诸城，诸国的生灵，共计
19．四十万，将成得慈善的弥勒
20．菩萨弟子的身体作了抵押。”
21．然后，帝释这样说：
22．“这不是，在摩伽托国的
23．象征和骄傲正觉山上，
24．三界的信仰和希望之法师，
25．全智的天中天佛，
26．为使慈善的弥勒成得
27．道人，而等待着。”
28．接着，梵天又说：“那里
29．还有伟大的诸天，阿修罗
30．诸龙、诸魔、诸乾闼婆，

（B面）

1．在天中天佛周围静坐
2．听经，现在我们应该下去。”
3．接着帝释这样说：
4．“行！下去，我们应该
5．观看天中天佛和力求
6．佛果的长子相遇的情景，
7．而一饱眼福。”
8．这时，仁者弥勒菩萨
9．阿耆多等一行十五个男儿
10．和其他四万众生，
11．得到上至苍天下至
12．城民的敬重，
13．他们以成佛的愿望，
14．路经中印度所属的诸国，
15．诸城，终于抵达正觉山。
16．（此时），梵天等诸天王、
17．罗睺[213]、斯罗波热[214]，吠摩质咀利[215]
18．等阿修罗诸王、毗哩孕迦[216]，
19．伊那盘婆那等诸龙王，
20．童笼磨，童波提[217]等
21．无数乾闼婆中的强盛者，
22．这时看见尊者弥勒菩萨
23．以勒吉威提[218]（蓝色）的头冠，
24．深蓝色缨子装饰着头部，
25．以洁白的荷花床[219]缠身，
26．披着金色的斗篷，
27．镶着珍珠的手镯，
28．戒指饰满了手足，（容貌）
29．俨若梵天，已抵达
30．正觉山。为了迎接

第二章　译文

第二章第十一叶　　（A面）

1．仁者弥勒的到来，众人
2．以巨大的敬意，各自
3．起身相迎，合拢金光闪闪的
4．双手，弯躯顶礼，
5．投去爱戴的目光，
6．万般惊讶地对仁者弥勒菩萨
7．这样说道：“您来得
8．正是时候，恰逢
9．重要之日。慈悲为怀的
10．智者都在等候。（不知）
11．仁慈，全智的天中天佛
12．何时才能成全你的修
13．佛之事？您舍弃
14．爽快英勇的兜率天
15．界的诸天，诸天女
16．以及天命而亲临此地，
17．现在将要和主宰一切的
18．天佛相见。众生的
19．寄托，巨大的心愿将要得到
20．满足。”然后，梵天般的
21．弥勒以晋见天中天佛宝的
22．心愿，在那些男儿的
23．簇拥下启程。只见，
24．天中天佛在无数
25．天众之间，坐在
26．以珍宝黄金制作的
27．象山一样，具有一百
28．十二种巨福功德，威严的
29．狮座之上述经道法。
30．因百万大劫以来

（B面）

1．就已有见佛求果之信念的
2．（弥勒）悟觉到：毫无疑问，
3．那就是天中天佛。便回想起
4．和跋多利婆罗门告别时
5．交谈的那些真诚言语，
6．以清澈之心，含着眼泪，
7．哭泣着对敏捷的诸男儿说：
8．“请看！善者，无疑那正是
9．全智的天中天佛。细看事实，
10．望你们深思。”（话毕，诸童齐观，
11．只见）：以蓝色的缨子装饰着头顶；
12．公牦牛般的眼睫毛；深蓝色的
13．眼睛；似梵天的声音；
14．宽、扁、薄舌；尝过
15．天宫蜜汁的牙齿；
16．狮子肚似的肚皮；口内
17．洁白的臼齿；四十颗
18．完整的牙齿，无瑕疵，
19．无裂缝；健美的双肩；
20．魁梧的身体；身体的
21．七部；金色的面容
22．右绕的卷毛（耸立）；
23．隐藏着阴部；粗圆的
24．身体；直体摩膝；
25．香獐子[220]子似的臀部；
26．足趺高满；
27．长长的缦网手足；
28．棉花般柔软的足底
29．手面；非常健美的
30．骨结构；手足心的

第二章　译文

第二章第十二叶　　（A面）

1．轮印；足底广平。就是
2．这样三十二种福禄之吉相
3．非常明显。（观毕，诸男儿）
4．非常兴奋地说："果然是全智的
5．天中天佛，真是慈悲为怀
6．正善圆觉[221]、仁慈的生灵。确有
7．如此看不够的英俊
8．面容直爽、庄重的
9．姿态、甜蜜的言语。
10．议毕，那此男儿
11．想起给跋多利
12．婆罗门许下的
13．诺言，都举起手
14．行礼，对天中天佛
15．表示了敬意。首先，
16．由名叫提斯[222]的男儿提出了
17．心中的疑问："我们的
18．师傅跋多利婆罗门的
19．长相、性格如何？"言毕，
20．天中天佛如此想道：
21．这些男儿将对我提出心中所疑。
22．现在我应以无阻于
23．一切疑难的智慧，回答
24．他们的疑问。这会对他们
25．全部成为善和解脱的因缘。
26．想毕，全智的天中天佛以梵天
27．般的声音对名叫提斯的男儿这样
28．说："很久以前有一名叫跋罗那斯[223]的
29．仙人[224]，在这仙人之后，按照
30．顺序你的师傅跋多利婆罗门出世，

（B面）

1．因而被称作跋婆罗[225]。"听到
2．这些话，诸男儿异常惊讶
3．再次这样说："您那疑难
4．挡不住，全智英明的功德，的确令人
5．吃惊。"然后，阿耆多男儿
6．提出了心中的疑问："我们的
7．师傅跋多利婆罗门年庚几何？"
8．天中天佛以佛智充实的
9．心慧，这样回答："你的
10．师傅跋多利婆罗门整整
11．一百二十岁。"然后
12．陀尼迦男儿提出了心中的
13．疑问："我的师傅跋多利
14．婆罗门向几轮弟子教授了
15．智慧的知识论。"天中天佛
16．以大象般的洪亮声音这样
17．说："你的师傅跋多利婆罗门
18．向五百个婆罗门男儿教授了
19．智慧的知识论，他们之中
20．你们一行十六个人来到了这里。"
21．然后，摩迦尼耆男儿
22．提出了心中的疑问："众言
23．'顶'、'顶'，所谓'顶'之法规如何？"
24．天中天佛以铿锵的声音
25．这样回答："智慧的知识
26．佛界呈现的善经妙法，
27．佛僧、诸宝等善规
28．组成三宝，如有
29．善者之子对三宝令心永恒的
30．澄净，便被称作'顶'之善根。

第二章　译文

第二章第十三叶　（A面）

1. 你们应该这样理解善男儿。”
2. 然后，乌波设弥〔226〕男儿
3. 又自行这样发问：
4. “我的尊者天，‘顶坠’怎么讲？”
5. （天中天佛）以狮子的
6. 姿态这样回答：“哪一个生灵
7. 如果从前领悟三宝，
8. 但后来由于某些
9. 原因而厌恶它并使
10. 纯心变浊、萎缩，
11. 这便叫作‘顶坠’。”然后，
12. 波罗亚迦计等十名男儿
13. 将般那修迦罗〔227〕等论中自己学过
14. 并希望（深知）的有关论中的疑问
15. 提出来，全智的天中天佛同样
16. 以那种难不住的聪明才智
17. 分别给予解答。然后，
18. 天中天佛再次召见那些男儿
19. 这样说：“这四种吉相是善众
20. 必知的，正确而又真实之法。
21. 要知哪四种吗？其一、
22. 无我而领悟：带有五种
23. 附属物的驱体，以无节制，
24. 不永恒，痛苦之根源而皆空否？
25. 其二、应该得知：因缘集中，
26. 带有五种附属物的驱体
27. 降生的根由并且应该得知
28. 为何降生？其三、应该得知：
29. 以前，（现在）的流行法规的熄灭和
30. 消失。其四、应该得知：达到涅槃的

（B面）

1. 正道，小道的性质以及
2. 产生法规的性质。”听到
3. 正确讲述了这样深奥的
4. 四种法言，除慈善的弥勒
5. 阿耆多以外，剩下的十四个
6. 男儿和其它几万天众
7. 获得预流果，有些
8. 获得一来果，也有
9. 一些（生灵）获得
10. 不还果，又有许多（生灵）
11. 为永恒的辟支佛果〔228〕
12. 立下了心愿。然后，
13. 尊者弥勒菩萨因无劫时
14. 以来为人类之子供奉，
15. 勤修。很久以来，
16. 就以澄洁的心（立下了）
17. 出家成得道人的愿望；
18. 因而十分清楚地得知，
19. 今日自己将在全智的天中天佛
20. 之法中无疑地成得道人，狄尼达。
21. 如此念毕，朝着以善
22. 著称的僧众这样说：
23. “我们刚才都已看到了
24. 天中天佛那样伟大，使众生
25. 得果的善相；也听到了
26. 纯净的、听不够的经典。
27. 如今没有这样的法规，即毫不在
28. 乎地令心阻碍施善。要问为什么吗？
29. 以这不牢固、暂时的躯体，不合理的
30. 心愿，不能够满足善德妙念。

第二章　译文

第二章第……叶

1. 我要顺从您所爱的
2. 善妙法规，对佛果
3. 寄予最大的希望，
4. 信仰佛法，佛果、
5. 信仰佛僧众、诸宝果，
6. 成得道人，施波扎菩提
7. 之礼。我要持纯斋戒之印。”
8. 这样说完，清心、
9. 躬身敬奉之后，
10. 仁者弥勒菩萨
11. 失去原形
12. 成得道人；
13. 狄尼达。此时，
14. 这三千世间犹如
15. 千界之上的船只，
16. 进行了六种漂泊，
17. 震荡。强大的
18. 诸天在蓝天之上
19. 密布如星，遮云盖天。
20. 从正觉山上传来曲调
21. 即仁者弥勒在天中天佛
22. 之法中出家，出城。
23. 并从所有的地界传来了
24. “善哉！”“善哉！”之音。
25. 这种庆贺的善音
26. 上从无色天界，下至
27. 阿鼻地狱，共同传送着。
28. 听到仁者弥勒成佛
29. 的声音，四生五道的
30. 生灵全部喜乐……。

第二章　译文

第二章第十七叶　　（A面）

1．蓝天中诸天大声对
2．（弥勒）这样说：
3．“为您成得道人狄尼达
4．而顶礼膜拜，由于我们的
5．赞美，您不久就将得到
6．王子智者之名，无论何时
7．您在佛界显形，那时
8．不要忘了我们。”尔后，
9．梵天目不转睛地
10．看着仁者弥勒菩萨
11．对帝释这样说：
12．“请看！多美、美俊的
13．面容与其（装束）如此相配，
14．简直和天中天佛象极了，
15．他以唯一的道人相称。”
16．接着帝释这样说：
17．“为这蓝天之上的福禄，
18．诸法师喜乐异常，全都
19．以无数种赞美、颂扬了
20．慈善的弥勒，将自己的
21．身体抵押与他。”然后，
22．波罗亚迦计和独自
23．留下的阿耆多等
24．十四个男儿和相随的
25．四十万众生全部敬奉
26．弥勒菩萨，按三种心念
27．抛弃儿女成得道人狄尼达。
28．之后，波罗亚迦计男儿获得预流果，
29．以最大的敬意从天中天佛那里获得佛
旨，
30．以他自己的俗体向师傅跋多利婆罗门

（B面）

1．送喜，朝着帝戈沙摩菩萨提国
2．走去。最后，尊者天中天佛
3．召来以仁者弥勒菩萨为首的
4．四万刚成得道人的僧众
5．这样说：“你们是我善福之儿，
6．这善妙中之善妙是
7．你们已成得道人狄尼达；
8．善中之善是你们
9．已获得道人体。你们要问为什么？
10．象乌陀跋罗花一样，非常
11．难遇的诸佛将要在地界呈现，
12．如果你们找到这样难得的师傅，
13．应该以身体、语言、心灵、
14．行善积德，为完成佛的旨意
15．而努力。成为达到涅槃之境界者，
16．在涅槃之道的行进者。
17．为此，你们去吧！为自身
18．求善，为他人的功德而醒悟。
19．我现在还要去拯救
20．优楼频螺迦波[229]等诸生灵。”
21．自此旨意之后，那些聚集
22．起来的无数万僧众
23．四处散行。《弥勒会见记》中
24．弥勒菩萨成为道人的第二章
25．结束。
26．南无佛、南无法、南无僧。

第三章　译文

第三章第一叶　　(A面)

1. 南无佛、南无法、南无僧
2. 现此法言（第三章）应在迦毗罗卫城
3. 尼枸卢陀[230]寺庙中得知。这时
4. 摩诃波阇波提侨县弥[231]夫人
5. 的名叫帕提尼[232]的女仆
6. 为他听天中天佛（何时）
7. 从舍婆提[233]城到迦毗罗卫
8. 城，出城向尼枸卢陀
9. 寺庙走去。（她）走到寺庙
10. 门前，叫出摩诃男吾热库[234]
11. （向他）询问。此时到寺庙的
12. 诸妇女中的一个吾怕山奇[235]
13. 出来，看到帕提尼姑娘
14. 这样问："你从何地为何事
15. 而来？"帕提尼姑娘回答：
16. "为了知道全智的天中天佛
17. （何时）到迦毗罗卫城，特来
18. 向摩诃男吾热库王询问。"
19. 接着那个吾怕山奇又问："天中天佛
20. 的到来与你有什么关系？"帕提尼
21. 姑娘回答："释迦族夫人摩诃波阇波提
22. 侨县弥非常辛苦地
23. 劳动亲手为（佛）织了一块金色袈裟布，
24. 洗净准备完毕后派我
25. 打听天中天佛（什么时候）来。"
26. 听到这个话，那个吾怕山奇
27. 惊奇地说："使所有的妇女
28. 得到幸福的、培养娇嫩者成长
29. 的是侨县弥夫人。她为什么还干
30. 使所有的智者降低（身份的）事，织那易破
31. 的布呢？又为何以自己神圣之手而织（布）呢？"

(B面)

1 听到这样话帕提尼姑娘这样说：
2 "如果仅仅是织布那就不算什么苦"
3. 接着那个吾怕山奇又问：
4. "除此之外，她还干了些什么？"
5. 怕提尼姑娘回答："种棉
6. 季节，侨县弥夫人亲手撒种子，
7. 锄草季节（她）亲手锄草
8. 亲自浇水并进行（田间）管理。
9. 自己亲手种（棉花），自己
10. 弄干净，自己扯，自己拣
11. 自己纺，亲手织成布。"接着
12. 那个吾怕山奇这样说："我刚
13. 才从天中天佛嘴中得知那时
14. 摩诃波居波提夫人
15. 以山珍海味盛情款待了
16. 毗钵尸[236]天中天佛，（对他）表
17. 示了自己的敬意，以行善
18. 之德（使）所有的释迦族（妇女得到幸福）
19. 的公主般的夫人是天中天佛
20. 之奶妈，其相貌就象十六岁
21. 的姑娘一样永远焕发着青春。
22. 并且有无数个奴仆
23. 在其周围供养，那象什么话？她为什么
24. 还要亲手种棉花？为什么象受苦人一样
25. （亲自）织布呢？"接着帕提姑娘
26. 这样回答：（她）以伟大的
27. 忠诚之心，以坚定的信仰
28. 作了这样多的（善）事，象受
29. 苦人是什么话？现在你再
30. 听一听，要问织布的原因
31. 让我告诉你吧！以前

第三章　译文

第三章第二叶　　（A面）

1．得到万能的天中天佛
2．之福，使慈善的弥勒菩萨
3．出家成为道人，然后与取
4．掉头冠的一千个新道人一
5．起，为了使父亲净饭王
6．母亲摩诃波阇波提憍昙弥
7．夫人以及释迦族官员，夫人
8．和人民欢聚一堂，
9．特地来到迦毗罗卫城
10．那时释迦族的官员举行
11．了隆重仪式。
12．天中天佛向男人们讲
13．经时，当地的妇女，公主
14．官员……应该……然后
15．天中天佛首先只讲了
16．一次经，八万释迦族（男人）
17．得到了幸福。第二次讲经
18．时，六万释迦族（男人）得到了
19．幸福。第三次讲经时，四万
20．释迦族（男人）得到了
21．幸福。总共有十八万
22．释迦族男人从烦恼的痛苦中
23．解脱出来。而释迦族的妇女
24．没有得到幸福。看到这个情
25．景，释迦族的诸妇女沉入忧虑
26．和痛苦之中，痛心的相互哭泣，
27．这样嘀咕着说："这是什么原因？
28．为什么天中天佛（只）给男人们
29．讲经呢？为何不给妇女们
30．讲经？"她们这样说着，全部
31．集合起来向摩诃波阇波提憍昙弥夫人

第三章第二叶　　（A面）

1．这样请求："象吾都巴尔花一样
2．的贤知佛经过无数次
3．轮迴之后降到人世。
4．我们曾和那些非常难得的，
5．幸福的生灵相遇。他现在一
6．点也没有给我们讲经，我们又
7．未能看到他那看不够的（天中天佛）
之相貌。
8．现在您（应该）为此努力，我们托您
的福
9．争取得到听经和看到
10．天中天佛的机会。"
11．然后那释迦族的憍昙弥
12．夫人关于妇女们的请求，
13．请示了释迦族君主净饭王。
14．君王下达了宽大旨令："从今后起
15．妇女们可以听经。"听到此宽大
16．旨令（之后），妇女们集合
17．起来从迦毗罗卫城出发，
18．向尼枸卢陀寺庙走去。
19．这时得到幸福的释迦族男人
20．迎面走来，没有对妇女们说
21．任何话，平静地向前走去。没
22．有得到幸福的蛮横的释迦族男人
23．走到妇女们之前这样说：
24．"妇女们，你们到哪里去？
25．并没有让你们到尼枸卢陀寺庙
26．听经的旨令呀？你们要问为什么？
27．我们的同胞悉达[317]正在讲你们的一
百
28．种缺陷呢。"然后妇女们这样问：
29．"我们到底有什么
30．缺陷？"接着释迦族（男人们）
31．这里说，"他给我们讲经时，

第三章　译文

第三章第三叶　　（A面）

1．经中有这样的话：她们有
2．五种缺陷。欲知黑毒蛇
3．有哪五种缺陷，
4．第一是讨厌的臭气；
5．第二看起来面目可怕，第三
6．是瞌睡；第四（长的是）叉舌，第五
7．有烈性毒。与其相同，每一个
8．妇女也有五种
9．缺陷；第一，喜怒无常；
10．第二，争风吃醋；
11．第三，感情易变；第四，无恩无德
12．第五，喜欢出风头
13．善良而又禁欲的人（宁愿）把烧红
14．的（铁）锥子刺入自己的眼睛，而
15．决不以调情之心盯着
16．妇女。诸妇女何时才能保持纯
17．斋戒的礼仪？哪一个经上不是说
18．如果（有妇女）出家，主持狄尼塔礼
仪，
19．那么此经就会遗失，不能保持纯洁。
20．如前所述你们有各种缺陷。”
21．听到这些话，所有的妇女都说：
22．“经受九个月零十天怀孕期
23．的是妇女；受尽分娩
24．阵痛生育的也是
25．妇女，千辛万苦地进行
26．养育的也还是妇女，难道现在
27．妇女还要被人看不起？还要受到歧视
吗？”
28．接着一个妇女这样说：
29．“视因缘诸佛排斥
30．某些生灵，到一定的时
31．候叫那些生灵跟随智者走。

第三章第三叶　　（B面）

1．现在我们不要因为这些
2．冷酷的，蛮横的释迦族（男人）的话
3．而放弃听经的机会而退缩回去。要问
4．为什么？我们具有奇特而又难得的六
种
5．美德。我们是从八种
6．欠缺之地解脱出来的
7．我们遇见过万能的
8．天中天佛。给我们
9．讲经的那种黎明
10．快点到来吧！让我们
11．真诚地听经吧！”然后
12．从摩诃波阇波提为首的八万
13．释迦族的妇女朝着万能的天中
14．天佛的方向走去。然后万能的
15．天中天佛知道了那些妇女
16．心中的想法。因此
17．叫出诸道人，下了这样的旨令：
18．这五种善行属于诸尼姑，
19．第一，她们不使家园宫庭空荡；
20．第二，积累并保存（劳动）得来
21．的东西；第三，在有病情时，
22．（她们）伺侯病人；第四与男人
23．们尽情地享乐；
24．第五，诸佛、辟支佛、诸罗汉
25．（以及）幸福的生灵全都是
26．妇女生的。听到这个旨令，妇女
27．们兴奋异常，欢喜地这样说：
28．“那些蛮横的释迦族（男人）
29．说的都是废话。他们对我们
30．说悉达难以理解地排斥我们。
31．现在天中天佛以世界上

第三章　译文

第三章第四叶　　（A面）

1．所有的赞美之词颂扬
2．了我们。现在我们不必胆怯了。
3．要以毫不惧怕的心情去听经吧。”
4．然后天中天佛给释迦族的妇女讲
5．述了如此动人及深奥的（佛经）。
6．听讲之后，八万妇女
7．得到了幸福。第二次讲经时，
8．又有六万妇女
9．得到了幸福。第三次
10．讲经时，四万妇女
11．得到了幸福。”（叙述完以上的故事）
12．那个帕提尼姑娘对刚才的
13．木提卡[238]吾怕山奇说：“请看！我的善女
14．那时就是那样得到了那些巨大的利益。
15．释迦族妇女（只）听了三次经。（就有）
16．十八万释迦族妇女得到了幸福。”
17．然后那吾怕山奇又问：
18．“除此之外，侨昙弥妇人又
19．干了些什么？”然后帕提尼姑娘回
20．答：“从那以后侨昙弥夫人有这样的
21．想法，再从天中天佛（那里）
22．得到了非常巨大的箓慕木（般）的
23．利益，和许多释迦族妇女
24．一起得到了苏卢多波那之果，
25．现在我无论如何也要以财产，按规距
26．以恩报德，向（佛）表示敬意。”
27．接着那个吾怕山奇（又）问：
28．“有了如此好的想法之后，
29．又干了些什么？：然后帕提尼
30．姑娘这样说：“此后叫出农业都统下了
31．这样的命令，什么地方有适于种棉花的八种（？）

第三章第四叶　　（B面）

1．什么都具备的地，你们就将那些地
2．犁好并浇上水，我将要为天
3．中天佛种棉花。”
4．听了这些话之后，那个吾怕山奇
5．满面笑容地对怕提尼姑娘
6．这样说：“你刚才说侨昙弥夫人
7．亲手纺线织布。那么布
8．是她自己用棉花
9．织的吗？”然后帕提尼姑娘
10．这样说：“我是用自己种的
11．棉花，纺成线织出来的。要问是
12．什么原因？她决不是因为贫穷
13．潦倒，也不是因为随从和奴仆
14．的缺少而自己织布，是因为
15．她为了以永恒的纯洁的心灵为
16．天中天佛，为自己所喜爱的儿子
17．制衣服穿而纺织的。
18．布织好之后，知道
19．预兆的智者这样说：“谁要
20．布施，将这制成的衣服带去
21．让天中天佛穿的话，那么这个生灵
22．在世界上一定会成为金光满面满身
23．成得正果，将成为智者，将获
24．阿毗斯卡之名。”又说：“除了慈
25．善的弥勒以外，没有
26．一个生灵能够成得正果，
27．占据佛子的地位。那布
28．到慈善的弥勒手中之后，他再
29．布施，送到天中天佛那里时，才能（算作）
30．成为金光满面满身的善事。
31．（他只有）努力才能成得正果。

第三章　译文

第三章第五叶　　（A面）

1．才能取得佛子的地位。
2．所以那时憍昙弥夫人
3．派人询问天中天佛
4．什么时候到迦毗罗卫城来。”这时
5．一个名叫祁提卡的仆人，从远处
6．大声地这样说：“摩诃男吾热库
7．已告诉我天中天佛
8．什么时候来，听说
9．今天来。”听到这话，帕提尼
10．姑娘这样问：“你是什么时候
11．为什么事而去的？”然后祁提卡
12．仆人这样说：“耶输夫人
13．织好布之后派我去询问
14．天中天佛和罗睺罗[239]
15．什么时候来。”然后那个
16．吾怕山奇这样问：“为什么
17．织那么多的布呢？”帕提尼姑娘
18．这样说：“憍昙弥夫人在家为
19．天中天佛织布。与此同
20．时又有五百个释迦族（妇女）
21．为伊那拉谐道人织布。”接着
22．那个吾怕山奇又问：“现在
23．这些释迦族官员浩浩荡荡地从
24．迦毗罗卫城出发上哪儿去呢？”然后
25．祁提卡仆人这样说：“要到天中天佛
26．那里去。”然后帕提尼
27．姑娘这样说：“现在我应该回去
28．把这些情况禀告憍昙弥夫人。”
29．然后祁提卡仆人这样说：
30．“我也回去告诉耶输夫人
31．天中天佛要和

第三章第五叶　　（B面）

1．阿难陀[240]一块来。”然后
2．吾怕山奇这样说：“那么
3．我也去迎接天中天佛。”
4．她们这样交谈完毕，
5．分别向不同的方向走去。然后
6．五百个释迦族妇女簇拥着
7．摩诃波阇波提憍昙弥夫人，
8．（她）手捧着金色袈裟布，
9．向耶输这样说：
10．“这种机会什么时候到来：
11．我应该（亲眼）看到佛庶迦越罗
12．君王穿这件衣服
13．然后耶输这样说：“现在
14．佛庶迦越罗君王在尼枸卢陀
15．寺庙内。令人精神振奋，
16．欢欣鼓舞的佛旨及奇特
17．的事情的到来已经还远了。”然后
18．憍昙弥夫人看到尼枸卢陀寺庙，
19．这样说：“正是在尼枸律陀森林之中，
20．我们的君主悉达和帝释神
21．一样，以爱情的知识使六万
22．公主和妇女高兴，欢喜，
23．使他们享受福。这次又正好在
24．这片森林中，使烦恼的野兽恐惧的
25．能使其粉碎的象狮子一样全智的
26．天中天佛的旨意，就象医治
27．爱情烦恼的药品。”然后
28．摩诃波阇波提憍昙弥夫人到尼枸卢陀
29．寺庙这样说：“现在全部释迦族的
30．……佛将摩尼珠珍宝
31．……朝那方向（走去，在路）

第三章　译文

第三章第六叶　　（A面）

1. 上看了看这样说："这是
2. 褐色大地的装饰，梵天佛
3. 之法转遗留下的痕迹。"
4. 话毕，所有的妇女都看到了
5. 那痕迹，一齐跪拜于此地。
6. 接着瞿波夫人这样说：
7. "妇女们，请看！犹如强大的
8. 太阳神位于蓝天上的白云之间，
9. 太阳神般的佛也伫立在
10. 诸释迦族官员之中，
11. 在尼枸律陀森林之上空
12. 闪烁着金光灿灿的光芒。"
13. 然后，侨昙弥夫人这样说：
14. "我那虔诚奉法的
15. 爱子，在金光满面坐在地上说法。"
16. 这时释迦族诸官员看到了
17. 侨昙弥夫人，（禀报）天中天佛。
18. （诸官员）立身（向前迎接）。
19. 然后，合掌向白饭王[214]和净饭王
20. 进言："我主，您请看！
21. 摩诃波阇波提侨昙弥夫人手捧
22. 着宝布迈着骄健的步伐走来。
23. 由于侨昙弥夫人前世的善德，
24. 崇高的保护神
25. 给予她鼓励和援助……
26. 天中天王帝释……
27. 的天中天佛……
28. 柔和的金色（袈裟布）……
29. 特别合体……
30. 侨昙弥夫人（向全智的天中）
31. 天佛……

（B面）

1. 恭敬地头面礼足这样
2. 说："我敬仰你所有的功德。
3. 可爱的宝贝善儿，祝您永世安然无恙
4. 希望一切生存在轮回之中的
5. 妇女生育象你这样的男子，以
6. 便从三狱的苦难中解脱出来。"
7. 接着天中天佛这样说：
8. "希望你为所有生灵
9. 得果并满足心愿
10. 而祈祷。"然后侨昙弥
11. 夫人双手捧着金色（袈裟），
12. 非常爱慕地望着天中天佛
13. 这样说："天主在上，
14. 这布是我亲手为全智的
15. 天中天佛织的。
16. 以你的慈悲和智慧，为了
17. 我们的情意收下这袈裟吧。"
18. 然后天中天佛以慧眼
19. 盯着（那件袈裟）这样说：
20. "如果将这宝转向僧众，
21. 一定能送到仁者弥勒的
22. 手中，然后由他转施
23. 于我。此因缘将使
24. 仁者弥勒在世间金光满面，
25. 善德具备而成正果。"
26. ……佛子的智慧
27. ……得知此事
28. ……这样说："这
29. ……施舍
30. ……得此旨意
31. 侨昙弥夫人有了这样的想法：

第三章　译文

第三章第七叶　　（A面）

1．这布是我专为
2．天中天佛织的。现在
3．天中天佛如不接受这施舍，
4．（该咋办？）想毕，她恭恭敬敬地
5．向天中天佛劝道："伟大、仁慈
6．全智的天主，这（袈裟）是我
7．受尽苦，亲自专为你
8．织的。现在应以对母爱
9．的报答，收下它
10．穿上吧。"天中天佛再一次
11．这样说："如果你以真正的
12．虔诚之心进行施舍，那末
13．就请你以纯洁之心把它
14．转向僧众，不要施向我，
15．……你应行善积德。
16．听到此话，憍昙弥夫人以
17．向天中天佛布施之心愿而乞求：
18．"万能，全智的天主、望你
19．满足我的要求，不要让我很久
20．以来化费的心血白费了。"听完此话
21．天中天佛如此想道：
22．愚昧的无明是多么的恶劣。
23．怎么见得？如果憍昙弥
24．夫人和我一样清楚，并将这布
25．施给僧众，那么
26．弥勒及诸纯净的道人狄尼塔
27．将会获得利根，憍昙弥夫人
28．的脸色微变……
29．为僧众之宝……
30．应该询问……
31．全智的天中天佛

（B面）

1．继续对憍昙弥夫人这样说：
2．"我再一次，诚心诚意的
3．好言相劝，望你以纯洁之心
4．立刻施给僧众，不要施给我。"
5．听到这话，憍昙弥夫人尴尬
6．地期待着，由于未能如愿含着
7．泪，以乞求的眼神望着尊者
8．阿难陀。这时尊者
9．阿难陀为憍昙弥夫人
10．合掌，向天中天佛
11．敬言："伟大之伟大的圣天
12．憍昙弥夫人特地为您求功德。
13．您幼时失去了母亲。
14．她用自己的奶养育了您并加以关照。
15．希望您为养育之恩，
16．接收这袈裟吧。"然后
17．天中天佛这样说："正如你
18．说的，憍昙弥夫人为我受尽了
19．苦，给予我巨大的利根。
20．要问为什么？我从小出生方七日就
21．失去了母亲，成为孤儿。她用自己
22．的奶养育了我，我以这体
23．成得正果。所以说她对我有养育
24．之恩。接着听阿难陀，我又向憍昙弥
夫人，
25．……因为说
26．……有血有肉的身体
27．……我又是她的
28．……她养了我
29．……一出世以来
30．……因缘
31．……她以

第三章　译文

第三章第八叶　　（A面）

1．世界上罕见的奇珍异宝装饰并创造
2．了我，我以最纯洁的斋戒装饰了她。
3．她以山珍海味养育并满足了我，
4．我又以仁慈的智慧
5．使她沉浸于幸福之中
6．也满足了她。她以世俗之水
7．冲洗创造了我，我以圣神的
8．八流之水冲洗了她，并将
9．八十八种耻辱和烦恼之浊
10．从她的胸前心中洗净。
11．她以世俗的花朵
12．装饰了我，我也以菩提之花卉
13．装饰了她。所以说世俗的财产
14．很难与上述的功德相提并论。
15．因此现在侨昙弥夫人
16．应把这布施给僧众。
17．应该尊重我，也应该
18．尊重僧众。阿难陀你应
19．好好听，仔细想一想。
20．七种僧伽孟兰盆施舍被称
21．作善行，除此之外十四种补特伽罗[242]
22．施舍也谓之善行。”听完这些话，
23．侨昙弥夫人如此想道：何谓
24．七种僧伽孟兰盆
25．施给僧众之善呢？
26．天中天佛这样说：
27．…………
28．…………
29．…………
30．…………
31．…………

（B面）

1．这是向僧众施舍之三。
2．经常施给沙弥尼[243]僧众，
3．这是向僧众施舍僧伽孟兰盆之四。
4．以平等的纯洁善念
5．从僧众内叫出一个、二个或三个
6．僧人，给他们施舍并以饮食款待，
7．这是僧伽孟兰盆施舍之五。
8．从沙弥尼僧众中公正的
9．叫出一个、二个或三个沙弥尼，
10．全力爱护、尊重他们并给予施舍，
11．这谓之僧伽孟兰盆施舍的善行
12．之六。来世在我的门徒中还
13．会有无法、无斋戒、堕落的
14．长髻僧，如果以纯心把他们
15．视为是虔诚的优婆夷、优婆塞
16．善男、信女而供养，
17．这是僧伽孟兰盆施舍之七。
18．……海水常流，要问为什么？
19．所有在真正之法而勤修者，
20．以自己的言行而随法行……
21．知法者的善德深似海洋，
22．无量的功德象蓝天一样。
23．……就象一切善法……
24．……被称作僧众宝，所以你
25．…………
26．…………
27．…………
28．…………
29．…………
34．…………
31．…………

第三章　译文

第三章第九叶　　（A面）

1．这样说：“第一如果仅仅
2．施向天中天佛，就
3．谓之阿难伽那[244]施舍。
4．第二如果施向诸辟支佛，
5．第三如果施向罗汉果而
6．勤修的善者，第四如果
7．施向罗汉，狄尼塔，第五如果
8．施向获得不还果的狄尼塔，第六
9．如果施向为得不还果而勤修者，
10．第七如果施向获得
11．一来果的慈善
12．生灵，第八如果
13．施向为得一来果而勤修
14．的善者，第九如果施向
15．获得预流果者，第十
16．如果施向为得预流果而勤修
17．的善者，第十一……如此众多
18．……施向诸狄尼塔
19．……第十二如果施向
20．持斋戒的人类之子，第十三
21．……无论有什么……
22．如果施向……第十四如果
23．施向禽兽……这诸……
24．……生灵……
25．……山……
26．…………
27．…………
28．…………
29．…………
30．…………
31．…………

（B面）

1．如果施了。施舍之因果是什么样
2．呢？然后天中天佛
3．得知诸释迦之所念，这样
4．说：“如果施向乌鸦及生于
5．动物界的众生，将成为
6．拥有百界之财产的巨
7．贵者。如果施向戒十恶
8．而无点滴斋戒的
9．狂妄者，将在千界
10．逐渐相续成因而得果。持
11．十斋戒者如果以纯心
12．施向众生，在十万界
13．内相续不断的以其
14．因果而得乐。
15．邪见者如果断除
16．欲界之烦恼……
17．如果施舍，百……
18．在他的因果……
19．（如果）以纯心（施向）
20．为预流果而勤修者
21．思念极乐世界
22．之乐而欢喜，在那里
23．可得预流果……
24．……施舍……
25．…………
26．…………
27．…………
28．…………
29．…………
30．…………
31．…………

第三章　译文

第三章第十叶　　（A面）

1. （他们又这样提问："向
2. 僧众施舍还有区别吗？"然后
3. 天中天佛这样说：
4. "是有很大的区别，想知道
5. 为什么吗？如果从僧众内
6. 仅仅请出一位
7. 道人请到家中恭敬地
8. 珍爱并施舍于他，就等于
9. 对所有的僧众进行了供养。
10. 上至君主，下至贫民，
11. 念僧众之善从僧众中叫出一僧
12. 以纯心为供养他而竖立僧伽盂兰盆之
13. 善念，谓之补特伽罗之善行。
14. 除僧众之外，如果只施向一个狄尼塔
15. 谓之施向狄尼塔。
16. 但是……侨昙弥如果把布
17. 施向天中天佛，你
18. 单独……善行
19. ……如果施向僧众
20. ……从……还应该请求
21. 得到天中天佛的容许，这
22. ……这样请求
23. ……施向僧众宝
24. ……天中天佛召来
25. 所有的僧众这样
26. 说："……佛僧众
27. ……请求施舍
28. ……内心那样
29. ……舍利弗、目犍连，
30. ……如果有
31. ……以及

（B面）

1. 如果有伟大，强盛的诸菩萨
2. 所有的僧众立刻……现在
3. 天中天佛无论怎样施行
4. 各种伟大的诸佛之事，对我
5. 也如此言语。"然后
6. 所有的释迦族官员兴奋异常，
7. 在天中天佛的足前头面
8. 礼足，从右边
9. 绕着佛走了十圈。
10. 全智的天中天佛又在
11. 释迦城修了如此巨大的
12. 无量功德，从那里启程
13. 将功德施向沿途所有
14. 城镇的众生到达江逶城，
15. 在阿勒沙禅之森林中……
16. 在江逶城中……幸福的
17. 富翁……然后……
18. 对女儿这样说……
19. 妙哉，妙中之最便是
20. 天中天佛之经典。要问为什么？
21. 那时全智的天中天佛
22. 在侨昙弥夫人……之时，
23. 僧伽盂兰盆之施舍……
24. 因果……
25. 从此所有……
26. 各种各样……
27. 听到这些话……
28. 说："我们……
29. 对经……
30. ……谁……
31. ……对他仁慈……

第三章　译文

第三章第十一叶　　（A面）

1．长相以来总是相续……
2．我们干吧，长期以来的……
3．到那所行之恶……
4．……成得……然后……
5．对公主这样说："诚实人……
6．你说的真好，如果是那样
7．我们到阿勒沙禅寺院，尽力
8．为供养所有的僧众……
9．…………
10．…………
11．…………
12．…………
13．…………
14．…………
15．…………
16．…………
17．…………
18．…………
19．…………
20．…………
21．…………
22．…………
23．…………
24．…………
25．…………
26．…………
27．…………
28．…………
29．…………
30．…………
31．…………

（B面）

1．……从院大门
2．……把要来的狄尼塔
3．……当那俩个道人
4．……如果到了，然后向前
5．头面礼足。并且拉着他们的手
6．领进堂屋，恭敬地让到上座。
7．以香甜可口的美味
8．佳肴款待进行供养
9．…………
10．…………
11．…………
12．…………
13．…………
14．…………
15．…………
16．…………
17．…………
18．…………
19．…………
20．…………
21．…………
22．…………
23．…………
24．…………
25．…………
26．…………
27．…………
28．…………
29．…………
30．…………
31．…………

第三章　译文

第三章第十三叶　　（A面）

1．如果（甲）一日内得
2．一百个金币，而乙每日
3．以饮食供养斋戒的道人一次，
4．这两种利益哪一个更为善？（他们）
5．相互交谈着。那时在尊者
6．无生[245]罗汉的新八戒之日
7．为所有众生说经道法……
8．以天圣之神耳，把那……
9．谈论的……
10．听到，并且还……
11．的弥勒……
12．…………
13．…………
14．…………
15．…………
16．…………
17．…………
18．…………
19．…………
20．…………
21．…………
22．…………
23．…………
24．…………
25．…………
26．…………
27．…………
28．…………
29．…………
30．…………
31．…………

（B面）

1．如果用一顿餐供养狄尼塔，
2．其因果将使上至天界
3．下至人类之体尽情
4．享乐而不消失，最后将
5．平安的享涅槃之乐，所以
6．我常回忆自己百万年
7．前的生活。使从前之
8．罪过，现在这江逯城中
9．……割……卖主
10．……我（把）镰刀、绳
11．……从山上挖
12．…………
13．…………
14．…………
15．…………
16．…………
17．…………
18．…………
19．…………
20．…………
21．…………
22．…………
23．…………
24．…………
25．…………
26．…………
27．…………
28．…………
29．…………
30．…………
31．…………

第三章　译文

第三章第……叶　　（A面）

1. 得到了威严……
2. 人类之子从自己的嘴中……
3. 应该供养乞食的道人
4. 狄尼塔而后享其乐果。
5. 说完这些法言，尊者
6. 无生罗汉起身
7. 向别处走去。
8.
9.
10.
11. 鸡年11月21日……
12. 第三天我又重新拜读了
13. 这《弥勒会见记》。善哉、善哉、善哉。
14.
15.
16.
17.
18.
19. 洞彻并深研了一切论，
20. 学过毗婆尸论的圣月菩萨
21. 大师从梵语译成吐火罗语，
22. 波热塔那热克西提又从吐火罗
23. 译成突厥语《弥勒会见记》
24. 中无生罗汉
25. 譬喻故事的
26. 第三章结束
27. 南无佛、南无法、南无僧。
28.
29.
30.
31.

注：此叶中的空行均属原件无字。

（B面）

1.
2. 借这善行之力……
3. ……塔克依甘成得
4. 佛果。
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15. ……借这善行之力，希望我父
16. 曲塔什依甘都统和母亲一块生于天界。
17.
18.
19.
20. ……年2月5日我统阿
21. ……读后，写下这些字。
22.
23.
24.
25. ……天中天佛的
26. ……我曲塔什
27. 依甘都统……
28.
29.
30.
31.

第四章　译文

第四章第二叶　　（A面）

1．……得。第三将得神迅的
2．阿耆尼宝马。第四将得到
3．日夜能照亮一跋利[246]
4．之地的珍珠宝。第五
5．将得到出自羯陵伽国[247]
6．美丽而又难得的，象
7．绸一样柔软的女宝。第六
8．将得到征集并施舍无尽财富
9．的男宝。第七将得到勇敢
10．有德的……乌那库[248]宝。
11．以亮……诸……之力
12．将得到整整一千宝……
13．在岸边转游，褐色大地……
14．把无狼的褐色大地……无……在
15．无毒无刺，安然无恙的
16．突厥山谷中以皆大欢喜……
17．在很久以前大……
18．君王的地界，千……
19．高大的十六波罗那库模样……
20．把名叫……抵押与蟠居在
21．恒河之中的龙王宝根
22．取出来，竖起并施舍
23．无量之财富，为众生施
24．利根，八万……
25．与侍奉官一起到（天中天佛）
26．近前，宫庭……
27．得，断除一切烦恼
28．得正果……
29．…………
30．…………

（B面）

1．衣着秀丽，合掌恭恭敬敬
2．地躬身向天中天佛
3．这样请求：
4．“尊者圣天，让我
5．成为具有七宝，完美的
6．僧伽转轮王，和一千名
7．勇士男儿，在此世间
8．强盛……
9．……摩诃波罗多[250]把棍
10．……将无量财富，施
11．……成道，一切苦
12．……”然后
13．天中天佛这样说：
14．……无知的男儿在死亡前
15．……你应该希望
16．……你在轮回之中生死
17．流转，受尽了苦难。
18．……无法计量，
19．如果不在此界
20．生死（轮回），将会在
21．一切界无立足之地。
22．……以在那时的无功德之体，
23．……在……山上高大
24．……了，还有
25．……你所流的血
26．……以……建造了寺院
27．……许多血汗
28．……众生绝迹
29．…………
30．…………

第四章　译文

第四章第四叶　　（A面）

1. 精神不爽。如此念果：我
2. 这即将离世的无果生灵
3. 产生妄念，蔑视了
4. 如此有福的幸运者。
5. 而后祁罗罗陀[251]富翁哭泣着，
6. 含泪合掌跪着对阿耆多僧
7. 这样说："因为我未能清楚地
8. 了解您的仁慈。以为
9. 道人长者没有来，
10. 而对您的善德产生了
11. 怀疑。现在……
12. 在您的足下，恳求
13. 使我从罪恶中得以解脱
14. 请接受我的忏悔。"
15. 接着阿耆多僧这样说：
16. 接受你的忏悔，青年人
17. 从今天起改邪归正
18. 吧！"看到这个情景
19. 无数众生为自己的
20. 邪见而感到恐惧，
21. 并得到巨大之善根。
22. 然后天中天佛
23. 对阿耆多僧，转轮王
24. 之位，所有……
25. 站着自己……
26. 传旨。然后……
27. 弥勒菩萨……转轮
28. 王……
29. …………
30. …………

（B面）

1. 获悉到了近前，而且
2. 佛僧众已领悟诸宝之意，
3. 施无尽善立身
4. 四处奔走。用衣服
5. 覆盖头部，恰似耶苏吉[252]
6. 龙王盘地。盘腿而坐，
7. 深思熟虑非常难得的
8. 佛果，静修
9. 入禅。那时
10. 尊者目犍连
11. 罗汉使佛僧众
12. 供养八天的
13. ……因此聚集者
14. ……收拾铺盖、缸……
15. ……想灭火焰
16. ……如此作念，
17. ……每一个佛僧
18. ……钵、水壶
19. ……剩下的找
20. ……覆盖着头部在远处等待着
21. ……脱去一角，从四面
22. ……入禅，在近处
23. ……想推醒
24. ……然后将衣襟
25. ……抖一抖
26. ……心中如此
27. ……推醒
28. ……没有醒
29. …………
30. …………

第四章　译文

第四章第五叶　　（A面）

1．得到巨大火焰光照的有
2．果者，沉思了哪些禅定，
3．现在我正集中精力注视着。
4．而后那尊者目犍连
5．罗汉以圣智慧眼
6．看到了铁金山[253]那边的
7．无数个不同的面容和驱体。
8．但是并未能辨清
9．坐在近处，上部
10．用布覆盖着静坐的
11．尊者弥勒菩萨是哪一个
12．成道者？也没有知道别人
13．的心意，便入了禅定。把有漏
14．无漏之禅定……
15．坐着。为了知道他的心思，
16．想了想，并且……
17．了，然后在此为什么……
18．是这样……名叫跋罗尼陀[254]……
19．借禅定之智努力想知道
20．但还是未能知道。另外尊者
21．目犍连罗汉……
22．以崇高的功德把那仁者
23．的位置……
24．……想……绝不……
25．僧众聚集的僧房……
26．不能够……并且还……
27．赡部洲国……
28．……土地河流……
29．…………
30．…………

（B面）

1．更加努力，但还是未能够
2．知道。那是谁？在想什么？
3．为什么覆盖着头部坐在
4．这里？然后又这样想：
5．“我是天中天佛勇敢有功德的
9．诸罗汉弟子中第二个
7．受到表彰和赞美的弟子。
8．但对这奇怪的现象
9．也无法了解。
10．现在又为什么对此事
11．去请教知法的无生罗汉？”
12．然后目犍连走到近前这样
13．说：“他还是用自己的衣服
14．覆盖着头部坐在那里，我竭力
15．辨认，但还是未能够认出来。
16．现在你是一切众生之法师，千界
17．……全智的诸功德
18．……与你的智慧，六
19．……不能相比。再说居天佛
20．之位而使法轮转动的就是你。
21．现在希望你努力，为获悉
22．在那儿覆盖着头而坐的是
23．哪一个道人而施出你的智慧。如果
24．……在今世除全智
25．（的天中天佛）以外，
26．没有人能知道他，尊者
27．（目犍连罗汉）……从此
28．……来
29．…………
30．……说

第四章　译文

第四章第六叶　　　（A面）

1．下定决心，为了想知道它而竭尽全力，
2．但还是未能知道。尔后那
3．狮王般勇敢的两位弟子，
4．在施行天中天佛有功德的
5．艰巨之法，抵达弥勒
6．所在的须弥山时，就象
7．印度河水的浪涛拍击着
8．伽勒沙[256]山岸一样，他们
9．被困阻在那里，一个以
10．四十劫时以来勤修的，
11．另一个以六十劫时以来
12．勤修所得的智慧，也没有
13．能够得知那覆盖于一层布
14．之内的到底是哪一个道人？他们
15．感到内疚，前往全智的
16．天中天佛之前，恭恭
17．敬敬地顶礼膜拜，
18．合掌这样请求：
19．“伟大之伟大的圣天，室内
20．僧众之间有一个道人蒙头而坐，
21．我们俩以慧眼观之，因学识
22．浅薄而未能知之，又想
23．以功德唤醒之，也
24．未能如愿，
25．在那里享乐者，
26．以慧心……道人
27．我们遇见……罗汉
28．那样伟大……
29．…………
30．……我们

（B面）

1．无浊的疑问之根，给予
2．解释。”尔后天中天佛
3．为了在无数众生之间
4．叙述并泓扬弥勒之善德而
5．使他出世？为了
6．使无数众生对
7．佛果寄于希望，
8．为了使无数众生
9．和仁者弥勒菩萨
10．相遇而得以解脱，又
11．为了使众生知道与（弥勒）
12．相遇为期不远，对目犍连
13．罗汉这样说：“目犍连以你的
14．功德……竖伽特木
15．……我的诸弟子在一个地方
16．……今天是我施行伟大的
17．佛事及完成这一
18．善行的吉祥之日。”
19．听到此言，目犍连
20．罗汉借功德之神力在这里消失，
21．而显形于须弥山之上，
22．竖立了伽特木这样说：
23．“敬听吧！天中天佛
24．位于十方，强大有力，
25．能断除烦恼，德高望众的
26．诸弟子。现在从转轮王的
27．旨意中……在阿勒沙禅
28．寺院中……说了话
29．……天
30．中天佛……

第四章 译文

第四章第七叶 （A面）

1．诸界皆闻，此时
2．十方四万罗汉弟子
3．全部在阿勒沙禅寺院
4．中聚集了。然后天中天佛
5．放射出八万种明亮的圣光，
6．那亮光照亮了自天界之首尾
7．至最下层的阿鼻
8．地狱和三千
9．大千世界。
10．梵天、帝释等
11．诸天大吃一惊，目瞪口呆，
12．善现天[257]天界的伟大强盛的诸天……
13．无数龙、鬼、诸乾闼婆、
14．乾闼罗，那伽特木……
15．又为了了解光亮之神通，
16．全部聚集在阿勒沙禅寺院中。
17．然后天中天佛把集中在寺院的
18．僧众召来，就象黑夜升起
19．的月神降临……
20．又象太阳神……
21．恰似（恒河）之龙王放射
22．出金色的光芒、注满了
23．甘露，使那些僧众感到愉快、
24．喜乐，并从自己的坐位上站起来，
25．在无数僧众之间位于狮座
26．之上，对舍利费罗汉这样
27．说：“不能忍……
28．为何事……
29．…………
30．…………

（B面）

1．在得到你的功德之后，
2．一个道人蒙头而坐。
3．我们为了辨认他而努力
4．施展出四十劫时，六十劫时
5．以来积的所有善德，但
6．始终未能认出那个道人，也未能
7．使他醒来。我主在上，
8．现请你在僧众之间
9．讲一讲，让我们也知道其真相。
10．然后天中天佛将尊者弥勒
11．无量……渊博的智慧
12．……为了使他出世
13．对舍利费罗汉这样说：“现在你
14．……谁的威力
15．……使那道人醒悟
16．……应该舍弃。”听到此旨意，
17．上至天界，下至人类的全部道人
18．……他们这样说：
19．“除了全智的天中天佛之外，
20．其他在轮回之中的
21．全部众生之智不如舍利弗
22．罗汉之圣智。舍利弗
23．罗汉……把强盛的罗汉道人
24．……除此之外还有谁
25．……洗
26．然后和舍利弗一起想着走了。那
27．……诸男，一
28．……然后舍利弗
29．…………
30．…………

第四章　译文

第四章第八叶　　（A面）

1．太阳神的光芒照亮的事物
2．星星之光怎么能够照亮？
3．圣主，
4．徒儿们怎么能够轻举妄动？
5．大慈大悲的万能
6．圣主，所有的众主都有疑问，
7．他们都特别希望能够知道那位
8．道人。圣主，希望您
9．现在把那位道人从禅定中
10．唤醒。”然后，天中天佛
11．为众生对仁者弥勒的
12．敬意和虔诚之心……
13．站起来……
14．传旨。在这愉快欢乐之时
15．这无限广阔的褐色大地，进行了
16．六种漂泊，震荡，（圣旨）
17．回荡在蓝天与褐色大地之间。
18．众生如此念道：“用什么声音
19．呼唤，才能使这位道人醒
20．来呢？”然后，天中天佛
21．将爱友娇子……
22．走到仁者弥勒菩萨
23．近前，犹如破云而出
24．的五头龙，将百看不厌的
25．金色手臂从袈裟中
26．抽出来，四指
27．相弹……
28．在地……
29．向道人……
30．仁者弥勒……

（B面）

1．惊恐万分，慌忙从自己的
2．坐位上站起来，立刻整了整
3．衣装，合掌向天佛
4．之足顶礼膜拜。然后
5．看到仁者弥勒菩萨，那
6．些僧众再一次感到惊讶地
7．这样说：“如此奇特，使人感到
8．惊讶的人类有福者之智慧
9．和功德完全胜过了
10．四十万罗汉僧团之
11．智慧。”然后天中天佛
12．对仁者弥勒这样说：“仁者
13．……众生的疑问
14．……何人将向禅定
15．……为何而闷头
16．……所以把你完全
17．……叫醒了，现在从自己的座
18．……一起伟大之法的
19．……有，然后仁者弥勒
20．向着天中天佛头面礼足
21．顶礼膜拜，尔后回到了自己
22．的位置。接着天中天佛
23．目视着（弥佛），然后仁者
24．弥勒百劫三阿僧只以来
25．所集的善德，彻底圆满。
26．……叫……善德充满。
27．……应该充满
28．……使持
29．…………
30．……得知后

第四章　译文

第四章第九叶　　（A面）

1．这样说："为了分别施向
2．僧众，你曾接收了迦毗罗卫
3．城侨昙弥夫人的
4．金色布。现在僧众
5．已经聚集，你将那些布
6．取来按顺序施向
7．僧众，使侨昙弥夫人的愿望
8．得到满足。"听到此言，
9．尊者阿难陀使人
10．取来了金色的布，来到僧众
11．之间，首先向天中天佛
12．递过去，诸生灵……
13．想着，把那袈裟……
14．然后阿陀耶纳……
15．递去，接着向五比丘
16．舍利弗，目犍连……
17．无生等诸罗汉……
18．递过去，完全……
19．这样想：三层地界……
20．和天中天佛一样的……
21．绝对没有，并在此界……
22．绝没有和它一样的布……
23．这金色的布，当时……
24．想为众生施善……
25．奉献了，我们又不配接受
26．这布。然后尊者
27．阿难陀按顺序……一起
28．仁者弥勒菩萨……下世，苦
29．仁者……
30．这样……

（B面）

1．如果诸大声闻没有首先
2．接收这布，完全是由于
3．我。现在我也不应该
4．接收这布。尔后仁者弥勒菩萨
5．伸手从阿难陀道人手中
6．接过那布，仁者阿难陀也
7．把那布递给弥勒后，
8．坐在自己的位置上。尔后
9．尊者弥勒菩萨
10．手捧着金色的布
11．从坐位上站起来，
12．恭恭敬敬地向天中天佛
13．这样请求："使所有的……
14．……得果者天中天佛
15．传旨，一切衣着布
16．……是……把珍宝
17．……为了敬奉，现在把它
18．……请接受我的
19．……在无数劫时世界
20．我们思念你而受尽了苦难，
21．如果念此情意，
22．就请你收下这布吧！使我们
23．得到善根，使别人也获得利益。"
24．然而天中天佛得知为什么
25．没有接收侨昙弥夫人的布
26．一……而传旨将布施向
27．仁者弥勒……闪烁
28．……天……在山顶
29．……这
30．……看到

第四章　译文

第四章第十叶　　　（A面）

1．仁者弥勒特地使心澄洁
2．敬奉天中天佛三十二种
3．福禄之吉相和十八种
4．阿伽耶之善兆，使内心
5．非常纯净，借此纯心
6．之力积成五十种相好
7．之善行。
8．尔后他又这样
9．乞求福果：
10．“我希望自己的躯体
11．和你的一样，为这果
12．竖立了谓之五十种相好
13．的心中之善行……
14．此间之善行……
15．这样一百零一种……
16．借善行之力，金……
17．色的，不同层……
18．然后天中天佛
19．把憍昙弥夫人
20．亲手织成的金色
21．袈裟从仁者弥勒手中
22．接过来，穿在身上。放射
23．出身光，以梵天的声音召来
24．僧众传旨：“来世在八万长者
25．的一生中将会有名叫弥勒的
26．如来，尊者真善精通
27．一切经典的
28．天中天佛出世。”
29．…………
30．…………

（B面）

1．平熄暴怒的天众之
2．法师，出众的圣天
3．以智慧了解并证实了
4．人类及地界的一切
5．苦因皆消，此时正在
6．讲经阐述一切苦因均能够
7．超度，我也正在讲述这样的
8．善经。首先把一切
9．善妙之意，纯净
10．明亮全智的
11．……为天众分别
12．……我此时……涅槃
13．……我还把那
14．……弥勒种姓的诸弟子
15．……此时我的诸弟子
16．……如果谓之……种族，这样
17．……率领无数万弟子
18．……使……抵达，就象我在此时
19．将无数弟子引向平安大道，
20．……如果我，然后
21．尊者弥勒菩萨首先
22．修成金光满面，
23．尔后听到自已
24．未来的威严，使心
25．澄洁在槃中天佛前
26．头面礼足这样请求：
27．特殊的尊者我的天
28．……长者
29．…………
30．…………

第四章　译文

第四章第十一叶　　（A面）

1．我应修成，就象你讲述
2．特殊的经典，为无数众生
3．施善。我也要
4．在来世为无数弥勒
5．种姓的弟子讲述首为善，
6．中部为善，尾部也为善的
7．三种不同的经典，
8．把善德施向无数万
9．众生。然后仁者
10．弥勒的声音传遍了
11．三千大千界
12．蓝天进行了六种震荡，
13．海水翻腾，须弥山
14．上诸圣天宫在震荡
15．天上下起了旗影般的
16．鬘花[258]花瓣之雨，刮起了芬芳的
17．麝香之风，接着便下起了
18．毛毛细雨，上至蓝天
19．下至庶民皆大欢喜，
20．合掌以纯心看着
21．仁者弥勒准备施
22．阿毗斯卡之礼。尔后
23．全智的转轮王以慧眼
24．目视着智子弥勒特劙
25．并且还以不动摇的坚定
26．信念，得知功德已经圆满，
27．微笑种……全身
28．…………
29．…………
30．…………

（B面）

1．那时，太阳神般的诸佛
2．奔赴所有的城廓
3．有一些佛转施了
4．功德；有一些在讲述
5．各种经典；有一些就地入禅；
6．有一些在持斋戒；
7．有一些欲赴涅槃；
8．也有一些到处
9．转游。然后那火焰
10．把地狱之冰水
11．……把冷狱变温，
12．……听毕，使降生
13．于饿鬼界的众生吃饱而满足
14．……世降生的可怜
15．……立一尊像，重新
16．向天中天佛之顶髻膜拜。
17．……尊者
18．……象是满足了愿望而兴奋
19．异常，那已聚集的
20．（僧众）也特别高兴，
21．……然后天中天佛
22．……以胜过一万个金鼓声
23．的梵天般亲切
24．的声音召来仁者
25．弥勒这样说：“仁慈的
26．善子，你的愿望非常好。
27．全部轮回之中的众生
28．之善……诸罗汉
29．帝戈沙摩菩提……
30．……这……

第四章　译文

第四章第十三叶　　（A面）

1．我从迦叶佛那里得到了
2．全部抵押于我的众生，同样
3．现在我也要那样，把全部
4．众生抵押于你。无论何时
5．如果你得了佛果，随意寻求
6．你所喜爱的诸子，使其从诸苦
7．之中得以解脱。”听到这话，
8．仁者弥勒恭恭敬敬地诚心诚意地
9．合掌躬身，向着
10．天中天佛欲求
11．圣旨……
12．在蔚蓝色的高空……
13．漂浮着。天中天佛稳坐
14．在下界乌陀尼山上，在
15．金光闪闪的高座上
16．传法。在最上面就象
17．月神下凡，仁者弥勒……
18．恰似十六……
19．犹如月神相会，天中天佛
20．和仁者弥勒相见了。
21．上至蓝天，下至褐色大地
22．的天众，人类、皆向仁者弥勒……
23．然后尊者弥勒……
24．在蓝天上……
25．顶礼合掌……
26．这样请求……
27．把众生……
28．诸佛……
29．…………
30．…………

（B面）

1．我就要这样使来世愉快，
2．善中之善的众生从苦难中
3．得以解脱而达极乐。”
4．那时仁者弥勒的
5．这些话传遍了
6．整个三千大界，即
7．借仁者弥勒之佛敕
8．而解脱者，上有婆罗迷
9．天界，下至阿鼻
10．地狱的众生。他们
11．……仁者弥勒的蓝天
12．……接受众生作
13．抵押，在呈现的吉兆之上
14．……为此因缘众生
15．皆大欢喜，向得王子智的
16．仁者弥勒头面礼足。
17．随着如此巨大的欢乐，
18．褐色大地也为之震动。
19．诸圣天站在蓝空，使四面
20．（八方）顿时明亮，来世
21．的各种奇特的吉祥预兆，
22．……出现了翅头末城
23．……在视线内八万四
24．千……一起出现，而且
25．……一片草坪
26．……八万四千
27．……检验
28．…………在……
29．…………
30．…………

第四章　译文

第四章第十四叶　　（A面）

1. 熙熙攘攘与慈善众生一起
2. 出现。还有婆罗那提[259]君王
3. 的圣宝棍和弥勒一起
4. 出现。僧迦转轮王
5. 和八万四千
6. 侍奉官一起敬重
7. 弥勒而出现。看到这些
8. 特殊的现象。所有众生
9. 都得到了随仁者弥勒而
10. 来的，从轮回之中
11. 被拯救的解脱之果。看到这些……
12. 魔鬼……灾难之根源也会动摇……
13. 看到这些，朝下界看……
14. 众生获得同弥勒一块来
15. 的果，而如此念道。
16. 这些愚昧的众生为了和
17. 来世的新太阳一起，对于达到被解脱
18. 之道而寄予了巨大
19. 的希望，现在僧伽转轮王
20. 的欢乐对他们……
21. 把威严，那时的……
22. 我应该赞美……听到解说
23. 他们的心……这样……
24. 化做童男到了天中
25. 天佛跟前，以诗一般的语言
26. 这样说："来世的……
27. 奇观……
28. 花蕾……
29. …………
30. …………

（B面）

1. （挥舞）着双臂，在翅头未城
2. 谈笑风生，来到僧伽转轮王
3. 跟前。天（中天）佛
4. 这样说："那时的众生
5. 将无欲、无取、无疑、
6. 将借弥勒佛法入八正道，
7. 得涅槃之乐。"然后
8. 释魔奴这样说：
9. "希望来世的
10. 众生拥有金银
11. ……安然得到欢乐
12. ……翅头未城
13. ……僧伽转轮王
14. ……欢乐。"天中天佛
15. 这样说："来世的
16. ……众生，无我而
17. ……少欲不贪金银
18. ……入八正道，
19. 赴涅槃之城，释魔奴天
20. 这样说："一定把那时的
21. ……麝香之檩木般的驱体
22. ……袈裟宝布衣
23. ……在翅头未城欢乐一番
24. ……天中天佛这样
25. 说："那吉祥之日的善有
26. ……一样的
27. ……喜乐
28. …………佛……
29. …………
30. …………

第四章　译文

第四章第十五叶　　（A面）

1．……释魔奴。”听完这些话
2．众生重新感到愉快欢乐，
3．放声大笑起来。
4．然后释魔奴天感到
5．忧伤即从那里消失了
6．然后那无数僧众共同
7．以纯净之心，再一次向
8．获得王子名的仁者
9．弥勒头面礼足的
10．同时，这样乞求
11．功德：“我主，你的……
12．……是……拯救者
13．聚集的……我们的……
14．达到……和你一起
15．把我们的善行……
16．我们要和你相会，把我们……
17．从诸苦难中拯救出来。”
18．尔后祈陀罗尼富男，把尊者
19．弥勒菩萨的那……
20．看到了各种威严……
21．把自己对仁者弥勒……
22．　把……念…………
23．用火烧了一样，哭着
24．向尊者弥勒用善言
25．这样请求：“无明……
26．被烧的……看……
27．受迷惑……
28．一样的……
29．…………
30．…………

（B面）

1．这样无忍……受压
2．仁慈的智慧……赐给……”
3．然后尊者弥勒这样
4．说：“忏悔吧！从今天起
5．不要靠近如此邪见的恶道，
6．即不要坠入地狱之中。”
7．尔后天中天佛
8．召来众僧陈述有关
9．祁罗罗陀富男的
10．事。一个身世慈善的男子
11．……善佛僧……
12．……为了量此而思
13．祁罗罗陀富男想与仁者弥勒
14．比量。尔后尊者
15．舍利弗罗汉那时
16．……合掌躬身
17．向天中天佛这样请求：
18．尊者圣天，仁慈的弥勒
19．……何谓禅定
20．……的力量而持。伽勒沙
21．……和恒河水般
22．的……而且心
23．……为了……现在
24．……的威力
25．……对僧众说
26．……天中天佛
27．……舍利弗
28．罗汉……
29．…………
30．…………

第四章　译文

第四章第十六叶　　（A面）

1．他不精通禅定。
2．还要说什么呢？
3．诸罗汉知之，诸菩萨
4．随时用之，敬奉之并
5．借禅定之力把夺命的
6．（烦恼）贼从自体中彻底治愈。
7．然后舍利弗罗汉
8．以巨大的痛苦和忧伤
9．这样请求："如果
10．我能够把最高的佛果
11．如此多种……
12．知道的话，而后……
13．位于地狱界，百劫以来
14．如果受尽了苦难，当证得
15．佛果后转向之时
16．所有乞求佛果者……
17．向有果者顶礼……"
18．然后天中天佛这样
19．说："你说得好……
20．要问为什么，此地……
21．比（佛）果更好的东西……
22．找不到，然后道人……
23．向佛这样请求："尊者
24．我的天……
25．新太阳弥勒……
26．我赞美……
27．更多地……
28．新……
29．…………
30．…………

（B面）

1．可能会在良辰相会。然后
2．天中天佛这样说：
3．善哉、善哉、众僧，
4．你们提出的这些疑问
5．对无数众生非常有益。
6．你们现在净心聆听
7．我给你们讲，
8．可以和弥勒佛相会的妙计
9．听到这话，所有众生（以特别高兴
10．的心情）向天中天佛
11．……这样说……
12．……救世主我的天说法
13．……仁慈悲为怀的圣天，那
14．……弥勒佛施行了
15．……相会，然后
16．天中天佛这样说
17．……那时以纯心
18．……如果行为持净，一定
19．……良辰相会，
20．如果问为什么，全部皆喜
21．……向得十善者
22．……为了哪一个人
23．……十种善行的
24．如果持……那生灵和弥勒佛
25．……并把父母
26．……饮食
27．……以……供奉
28．……的
29．…………
30．…………

第四章　译文

第四章第十八叶　　（A面）

1．如果和你的面容一样，
2．将会象须弥山上
3．增添了一座幸福的乐园。
4．你应该再仔细地想一想，
5．我们俩在阿僧低劫之漫长
6．的时间，为得佛果而受尽了苦。
7．再生转世之时，为所有
8．众生的解脱而努力
9．乞求了功德。现在
10．我得佛果之愿望已经实现，
11．我把无数众生从轮回之中
12．拯救出来，得到了解脱。三卷
13．十二部的法轮已转动。
14．我召集了诸天众讲述了
15．《大集经》[260]与邪见众生
16．结下了仇，借贵德之力……
17．盘腿坐在善现天天界
18．的佛台上，无数万天众……
19．从那里降世后使帝释尊天……
20．看到了（那一）天，向父母……
21．为得……而履行义务。
22．虔诚地使父母……
23．使得到，朝着无生之路……
24．鸠摩跋罗提[261]之伟大的法规……
25．在路边……四……
26．向诸……四真法……
27．使众生得无漏……
28．我提高了，为什么……
29．…………
30．…………

（B面）

1．我已使（你）圆满。现在
2．已经立你为王子，你应该
3．立刻赴涅槃。来世你将会在
4．八万长者的一生中成为以弥勒
5．之名如来，皆知一切经典，
6．全智的天中天佛。
7．听到来世创建在大地
8．的涅槃之路，
9．就象我现在讲的
10．到时你再重述，那时
11．你也会有仁慈的众弟子。
12．现在我的诸弟子属于释迦种族，
13．……你一定把成千上万
14．的（释迦）僧众重新整动，就和
15．我现在一样，成为(他们)的引导者。
16．如果我死了，你还要
17．……自尸弃佛[262]至
18．迦叶佛的诸佛
19．……那样永恒之果
20．……我是此界无希望
21．的苦难众生之希望。
22．……在过去诸佛
23．……超度没有解脱的生灵，
24．……把没有摆脱苦难的众生
25．……无众之法师
26．……仙界之真言
27．……一生的
28．……没有解脱
29．…………
30．…………

考　　释

(1)　阿陀土尼，回鹘文 adasini 的音译，是古代一王名。

(2)　邪见，回鹘文 tərs nomluq 的意译，佛教名词五见之一。是否认因果报应的一种见解。

(3)　阿毗耆陀，回鹘文写作 aw(ï)qta，可能来自梵文的AVES'A。意为“神圣”、“魔术”。

(4)　施舍者，回鹘文写作 sasïqï，来自梵文的 S'ACI。意为“施舍”，该词由梵文 S'ĀCĪ 和维吾尔语构成名词附加成份“-qi”而形成。

(5)　伽提伽陀国，回鹘文 gantar 的音译，古印度一城名。

(6)　菩色伽拉萨利，回鹘文写作 puskarasari，来自梵文的BUSK ARSĀRIN。是古代一王名。

(7)　跋罗，回鹘文写作 bərə，相当于梵文的 YOJANA。是计算距离的单位。源于吐火罗语（？）。

(8)　难陀特勤，回鹘文写作 nati tigin，“nati”来自梵文的NANDA，意为“欢喜”；“tigin”是回鹘文语，意为“王子”。“难陀特勤”是人名。

(9)　阿难陀耶，回鹘文写作 anantirs，来自梵文的 ĀNATARYA。意为“死刑裁判所”，是阿鼻地狱的异称。

(10)　阿鼻地狱，回鹘文写作 awis tamu，“awis”来自吐火罗语的 avišš，“tamu”来自粟特语的 tmw。当相于梵文的 AVICINARAKA，意译为“无间地狱。”是佛教所称八大地狱之八，据称造“十不善业”的重罪者堕之。

(11)　稽兜摩尼，回鹘文 kiturmani 的音译，是人名。

(12)　婆罗门，是梵文 BRAHMNA 的音译，意为“清净”，印度的第一种姓，婆罗门教，印度教称之为“人间之神”。

(13)　乾闼婆，回鹘文写作 kantarw，来自梵文的 GANDHARVA。亦作“健达婆”、“犍达缚”等，意译“寻香王”、“香神”，汉译佛经称之为八部众之一的乐神。

(14)　苏波利耶，回鹘文写作 subriyi，来自梵文的 supRIYA 。乾闼婆众一王名。

(15)　一切智相、回鹘文写作 srawatina，来自梵文的 SARVAJÑATA，还音译作“萨婆若陀”，佛教所称“佛智”。

(16)　转施，佛教名词。亦作“转向”、“回向”、“迴向”、“施向”。把自己所修功德施往某处的意思。

(17)　禅定，回鹘文写作 dian samar，来自梵文的 DHYĀNĀ SAMĀDHI，“禅”是“禅那”之略，意译为“思维修”、“弃恶”、“功德丛林”等。音译为“三摩地”、“三昧”等。指青注一境而不散乱的精神状态，佛教以此作为取得确定之认识，作出确定之判断的心理条件。“禅”和“定”合称指思想集中的思维修习而获

得佛教悟解或功德。

(18) 八正道，回鹘文写作 sәkiz tüzün yol，意译于梵文的ĀRYĀSTĀNGIKAMĀRGA。佛教名词。是指八种通向涅槃解脱的正确方法或途径。佛教认为，按此修行可由“凡“入“圣”，从迷界此岸达到悟界的彼岸，故也比喻为“八船“、“八筏”。

(19) 利根，佛教名词。“利”意谓“锐利”或“疾速”；“根”为“根机“、“根性”、指受教修道的素质。“利根”意谓能敏锐地理解佛法，并能圆满地达到解脱者。

(20) 贪，回鹘文写作 azkïlïnqlɑ，是梵文 RĀGA的意译。佛教所称根本烦脑之一。

(21) 忿，回鹘文写作 ɵwkә kɵŋülüg，梵文 KRODHA的意译，指“暴怒”是佛教所称随烦恼之一。

(22) 痴，回鹘文写作 biligsiz，梵 MŪDHA 的意译。佛教所称根本烦恼之一。意谓愚昧无知，不明佛理。

(23) 诳，回鹘文写作 müntük，梵文 S'ĀTHYA 的意译。随烦恼之一，指为贪图财利等欺骗别人的思想和活动。

(24) 慢，回鹘文写作 küwәnq kɵŋülüg 梵文 MĀNA的意译。根本烦恼之一，意谓傲慢自负。

(25) 憍，回鹘文写作 kɵrüm kɵgüzlüg。随烦恼之一，是梵文 MADA 的意译，指依特自己的长处而骄傲自大的心理作用。

(26) 罗汉，回鹘文写作 arhat，来自梵文的 ARHAT或ARHAN。“阿罗汉”之略，小乘佛教所向往的最高果位。有三个意思：

1)杀贼（小乘佛教以烦恼为贼）

2)应供（应受人天供奉）

3)无生（不受生死轮回）

佛教寺院中常有十六罗汉、十八罗汉、五百罗汉塑像。

(27) 舍利，亦作舍利弗，是“奢利补担罗”之略，回鹘文写作 saributri，来自梵文的S'ĀRIPUTRA。是释迦牟尼“十大弟子”之一，据称他聪明过人。

(28) 摩奴沙，回鹘文写作 manuqap，来自梵文的MANUSYA。意为“有意”、“有智慧”。

(29) 摩利吉，回鹘文写作 mariqi，来自梵文的 MĀRĪCĪ。意为“天后”。

(30) 目犍连，回鹘文写作mahamutkalayan，来自梵文的MAHĀMAUDGALYĀYANA。汉文全称为“摩诃目犍连”，即“大目犍连”，简称“目犍连”。意译“采菽氏”。是古印度摩揭陀国都王舍城郊人，王舍城于公元七世纪被毁，成为虚墟。此人属婆罗门种姓。皈依释迦牟尼之后，为其“十大弟子”之一，侍佛左边。传说神通很大，能飞上天兜率天，故称“神通第一”。后被反佛教的婆罗门杖击致死。

(31) 须弥山，回鹘文写作 sumir taɑ，来自梵文的 SUMERU。亦作“修迷卢”、“须弥楼”、“苏迷卢”等。意为“妙高”、“妙光”、“安明”、“善高”、“善积”等。是印度神话中的山名，亦为佛教所采用。相传山高八万四千由旬（一由旬约等于三十里），山顶为帝释天，四面山腰为四大天王，周围有七香海，七金山。

(32) 伽阇跋提，回鹘文写作 ganqanapati，来自梵文的 GADJAPATI。意为“象王”。据称佛教把世界分为四部分，其中一部分系属象王的统治之下，在本文献中指一国

名。

（33） 伽提伽陀，回鹘文写作 katigiti，来自梵文的GATIGATA。古代一城名。

（34） 伽利耶沙跋，回鹘文写作 kalyakasabrs，来自梵文的 KALYAKA—SPARS'A、"KALAYAKA"意为美丽的衣服。"SPARS'A"为十二因缘之一"触"。

（35） "摩诃耶那，回鹘文写作 mahasiyna，来自梵文的 MAHASENA。是古印度波罗奈斯城一富翁。

（36） 烦恼，回鹘文写作 nizwani，来自粟特文的 nyzdny。佛教名词。相当于梵文的KLES'A。亦译"惑"。是佛教所说扰乱众生身心使发生迷惑、苦恼等精神作用的名称。

（37） 涅槃，回鹘文写作 nirwan，来自梵文的 NIRVĀNA。旧译"泥日"、"泥恒"等。意为"灭"、"灭度"、"寂灭"、"无为"等，是佛教全部修习所要达到的最高理想；一般指熄灭"生死"轮回而后获得的一种精神境界。

（38） 巍茹陀，是回鹘文 wirutak 的音译，古印度一王名。

（39） 迦毗罗卫，回鹘文写作 kapilawastu，来自梵文的KAPILAVASTU。古代城名，佛教创始人释迦牟尼出生之地，现在尼泊尔王国境内。

（40） 释迦族，回鹘文写作 saki，来自梵文的S'AKYA，指释迦牟尼所属的部族。

（41） 刽子手，回鹘文写作 qantal，来自梵文的 CANDĀlA。亦音译作"旃荼罗"。

（42） 雪山，回鹘文写作 himalay，来自梵文的 HINAVAT。即喜玛拉亚山。

（43） 乾那伽提，回鹘文写作 qinakantik，据文献，是指雪山上的一种草药。

（44） 游览，回鹘文写作 qakrmit，来自梵文 CANKRAMATI。

（45） 跋陀那提，回鹘文写作 patranti，来自梵文的PATRA＋NATA。古代一僧名。

（46） 提婆达，回鹘文写作 diwadata，来自梵文的 DEVADATTA。汉语还译作"提婆达兜"、"帝婆达多"、"地婆达兜"等。也译"调达"、"天热"、"天授"。是释迦牟尼叔父解饭王之子，后称"大师"，反对释迦牟尼，自立僧团，以"五法"代替八正道，谓修业五法速证涅槃。

（47） 六师，回鹘文写作 tirti，来自梵文的 TIRTHIKAS。是指与释迦牟尼同时代的反婆罗门教正统思想的六派代表人物。因与佛教主张不同，被称为"外道六师"，其学说被称为"六师外道"。他们分别是：

1)富兰那·迦叶（PŪRANAKĀS'YAPA）

2)末伽犁·俱舍犁子（MAS'KĀRIGOS'ALIPUTRA）

3)删阇夜·毗罗尼子（SAÑJAYAVAIRATIPUTRA）

4)阿耆多·翅舍钦婆罗（AJITAKESAKAMBALA）

5)迦罗鸠驮·迦梅延（KRAKUDA KATYANA）

6)尼乾陀·若提子（NIGANTHA NĀTAPUTTA）

（48） 富兰那，回鹘文写作 puruna，来自梵文的 PŪRANA。是六外道师之一，迦毗罗卫城人。国师婆罗门之子，与朋友三十人出家修苦行，释迦牟尼成道后，前往皈依，成为"十大弟子"之一。谓善于分别义理，广说佛法，以辩才著称，故称说法第一。

（49） 重病，回鹘文 yisuqik 的意译。其译据文献上下文而定。

(50) 极乐，回鹘文写作 surati，来自梵文的 SURATA。意为“享乐”、“愉快”。

(51) 佛敕，回鹘文写作 sazan，来自梵文的 S'ASANA。

(52) 崇高的僧伽盂兰盆，“崇高的”回鹘文写作 bram，来自梵文的 PARAMA。“僧伽盂兰盆”回鹘文写作 sagalamban，来自梵文的 SANGHA+LAMBANA。“SANGHA”音译作“僧伽”意为“合”“众”，即佛教所称僧团。“LAMBANA”音译作“盂兰盆”，亦作“盂兰盆节”，另称“中元节”，后称“鬼节”。佛教节日，每逢夏历七月十五日，佛教徒为追荐祖先而举行，节日期间，除施斋供僧外，寺院还举行诵经法会及其他宗教活动。

(53) 人世，回鹘文 yalaŋuk azun 的意译，“yalaŋuk”是回鹘语，意为“人”。“azun”来自粟特语z'wn。意为“世界。”

(54) 大辩才天，回鹘文写作 sarasawati，来自梵文的 SARASVATI。是佛经寺院中护佛二十诸天之一。

(55) 勿哩诃婆跛底，回鹘文写作 prahasvati，来自梵文的 BRHASPATI，佛教一圣天名。

(56) 功德，佛教名词。回鹘文写作 buyan，来自梵文的 PUNYA。“功”指做善事，“德”指得福报，一般指念佛、诵经、布施等，据说因此可得善果报应。

(57) 塔什依干都统，回鹘文 tas ygən tutuk的音译。文献中还写作 qüütas ygən tutuk，古代维吾尔族人名。“tas ygən”回鹘语意为“外甥”，tutuk 为维吾尔族官号。此人为《弥勒会见记》的施主。对信仰佛教的古代维吾尔人来说，抄写佛教经典，创译佛教文学故事是一种吉祥的善事，施主曲·塔什依甘为了表示对佛祖的虔诚，特使人抄写了《弥勒会见记》并为此书题序一章，序章中说，他为了使上至君主、下至平民及本家族吉祥如意，万代富荣华而抄书立像，膜拜来世的救世主弥勒，积德行善以求善果报应。

(58) 恒河，回鹘文写作 gaŋ，来自梵文的 GANGA。亦作“马克伽”、“强加”、“恒伽”、“恒架”等，意为“由天堂而来”，河名。

(59) 三世，回鹘文 üqədki 的意译，亦称“三际”佛教名词。“世”是迁流义，用于因果轮回，指个体一生的存在问题，即：过去（前世、前生、前际），现在（现世、现生、现际），未来（来世、来生、后际）的总称。

(60) 顶髻相，回鹘文写作 usnir laksan，来自梵文的 UṢṆĪṢA LAKṢAṆA。“UṢṆĪṢA意为“头顶上的一种装饰”，亦作“乌瑟”、“乌瑟尼沙”。“LAKṢAṆA”意为“相”。“顶髻相”是天中天佛“三十二相”之一。

(61) 法宝，指佛所说的教义和教典，是佛教所谓：“佛”：“法”、“僧”三宝之一。

(62) 教义，回鹘文 sanbutik 的意译，来自梵文的 SAMBUDDHA，是佛教徒为解脱而修行的正确认识和佛说。

(63) 度，是回鹘文 baramartik 的意译，来自梵文的 PARAMITĀ。“度”佛教名词，是指使人“离俗”、“出离生死”达到涅槃。

(64) 吉祥的，回鹘文 sankirtak 的意译，音译作“离羯罗”，来自梵文的S'ANKARA-TIK。

(65) 三藏，回鹘文 üqaqïlïk nom bitiglər 的意译，相当于梵文的 TRI-PITAKA。

佛教用以概括全部佛教典籍，义近“全书”。共有三个部分：

1)经藏（SŪTRAPITAKA）。

2)律藏（VINAYAPITAKA）。

3)论藏（ABHIDHARMAPITAKA）。

（66） 经藏，回鹘文写作 sudur aqïlïk，“sudur”来自梵文 SŪTRĀ，“aqïlïk”是回鹘语。合谓佛教书、经卷、典籍中的经藏部分。

（67） 律藏，回鹘文写作 wanay aqïlïk，“wanay”来自梵文的 VINAYA，意为“律”；“aqïlïk”是回鹘文，意为“藏”、“库”；亦音译作“毗那耶”、“毗奈耶”或“毗尼”等。佛教对比丘、比丘尼制定的禁戒，谓能制伏诸恶，故名。律与戒不同，专为出家僧侣制订，在家信徒不得闻。

（68） 论藏，回鹘文写作 abidayam aqïlïk，来自梵文的ABHIDHARMA。亦作“阿毗达磨”。“阿毗县”意译“对法”：“无比法”、“论”等。指解说和论证佛教经义理的一种体裁，成就佛教智慧的手段，是佛教典籍中的“论藏”部分。佛教典籍皆分大小乘，即有大乘经，小乘经；大乘律、小乘律；大乘论、小乘论。在佛教史上，通晓“三藏”的僧人称“三藏法师”。

（69） 解脱，佛教名词。指摆脱烦恼业障的系缚而得自由自在。在宗教精神上感到的自由，均可用以称之。

（70） 轮回，回鹘文写作 sansar，来自梵文的 samsāra。亦作“沦回”、“生死轮回”。音译为“僧裟诺”，意谓如车轮回旋不停，众生在三界六道的生死世界循环不已，本是古印度婆罗门教的主要教义之一，佛教沿袭而加以发展，注入自己的教义。

（71） 愚河，回鹘文写作 qadar ogüz，前一个词是梵文，后一个词是回鹘语。

（72） 回生，是回鹘文 tərt toqum 的意译，相当于梵文的 CATURYONI，佛教名词。据称六道众生有四种形态：

1)卵生（众卵壳而生，有鸡、雀、乌鸦、鹊、孔雀等。）

2)胎生（从母胎而生）。

3)湿生（从湿气而生）。

4)化生（无所依托，借业力而出现者）。

（73） 摩尼珍宝，回鹘文写作 qintəməni ərdəni，来自梵文的（INTAMANI RATNA。“qintəməni”是摩尼珠之意，ratna 是指珍宝。

（74） 覆，回鹘文写作 itgənlig kïlïnqlïq，相当于梵文的 MRAKSA。佛教名词，随烦恼之一。指隐藏已过的心理活动。

（75） 九十六种外道，回鹘文 tokuz on artukï altï azaq nomluq lar 的意译，佛教名词。说古印度有九十六种外道，实际“九十六”是个概数，喻外道之多。

（76） 无明，回鹘文 biligsiz 的意译，相当于梵文的 AVIDYA，佛教名词。有时与“惑”通用，称为“愚惑”。“十二因缘”之一，“三毒之一”；“根本烦恼”之一。泛指无智，愚昧，特指不懂佛教道理的世俗认识。

（77） 无漏智，回鹘文 akanaksïz 的意译，相当于梵文的 ANASRAVA，佛教名词。与“有漏智”相对指具有断除三界烦恼，证得佛教“真理”的智慧。广义亦指“佛智”。

(78) 有漏智，佛教名词。与无漏智相对。对见道以前，未现观四谛“真理”之认识的通称。

(79) 无相，佛教名词。回鹘文写作 laksansïz，该由梵文的 LAkSANA“相”，加上回鹘语否定式词缀“—siz”构成“无相”。“相”指现象的相状和性质，亦指认识中的表现象和概念。“无相”即是“法性”、“涅槃”、外离一切相，指摆脱世俗之有相认识所得的真如实相。

(80) 中阿含经，回鹘文写作 ikinti agam nom，佛经名，北传四阿含经之一，早期佛教基本经典的汇集。一般认为，此经基本内容在佛教形成前后被系统整理，约前一世纪写成文字。

(81) 因缘，佛教名词。“因”和“缘”的合称。指得以形成事物，引起认识和造就“业报”等现象所依赖的原因和条件。在生“果”中起主要直接的作用的条件叫“因”，起间接辅助作用的条件叫“缘”。

(82) 灭谛，回鹘文 niptiqaturt 的意译，该词构成份特殊：“nipti”来自梵文的“NIVRTTI”回鹘语的梵文借词中有“P”和“V”字母相互交替的现象。“NIVRTTI”中的“R”是清音，在此脱落，而“TT”只发“T”音；所以我们认为“nipti”≤“NIVRTTI”。是“灭”的意思，“qaturt”来自梵文的“CATUR”意为“四”最后一个“T”字母可能是回鹘语复数附加成份，本文献中常有梵文借词附加鹘文词缀的情况。四谛亦名“四圣谛”，被认为是神圣的“真理”。

(83) 入禅法，回鹘文 dianka nomka kirmis 的意译，指进入一种专注一境的静虑和佛法。

(84) 八戒，回鹘文写作 səkiz sanvar，“səkiz”是回鹘语意为“八”；“sanvar”来自梵文的SAMVARA。亦音译作“三跋罗”、“意为“戒”，“八戒”全称“八关斋戒”、“八斋戒”，指佛教为在家的男女教徒制定的八条戒条。

(85) 真谛，回鹘文写作 brmrt，来自梵文的 PARAMARTHA 是佛教名词。“谛”指真实不虚之理；“真谛”是“二谛”之一，原为古印度婆罗门教用语，为佛教所沿用。佛教圣哲发现世俗认识之颠倒，懂得缘起性空的道理，以此种道理为真实，称为真谛。

(86) 二十七个贤哲，回鹘文 ygrmi artukï yiti türlük tüzün kutluq tïnlïqlar 的意译。佛教名词，其中包括“十八有学”（或十八学入），九无学（或九种罗汉）；佛教所称“见道”、“修道”、“无学道”合称佛教修行的三个阶位，前二道亦称“有学”，在有学道的勤修者还需要努力修行继续上升而得理想之果位；“无学道”据称已断三界烦恼，进趋圆满，止观修习，已达到最高觉悟，无再修习必要。据文献将二十七贤哲对释如下：

十八有学（十八学入）

1）sordapan kutka kataq – lantaqï	预流向
2）sordapan kut	预流果
3）sakardagam kutka kataqlanquqï	一来向
4）sakardagam kut	一来果
5）anagamkutka kataqlanquqï	不还向

6) anagam kut　　不还果
7) arhant kutïnga kataqlanqquqï　　罗汉向
8) kirtgünq iyə yorïdaqï　　随信行
9) nom iyin bardaqï　　随法行
10) kula koli　　家家
11) ikawiqiki　　一间
12) kərüm bulmïs　　见得
13) at'əzin tanuqlaqquqï　　证身
14) ikin arakï ət'əzin arhant bulup nirvanka barmïs　　中般
15) nə toqa birlə ək arhant kutïn bulup nirwan ka barmïs　　生般
16) titig oduq üqün əmgəksiz tolqaksïz nirvanka barïr　　有行般
17) tümkə müntrük üqün əlpin əmgəkin səkiz türlüg tüzün yol kəkzintə bəl-gürüp timin ək nirvan ka barïr　　无行般
18) yokaru akquqï　　上流般

九无学（九种罗汉）

1) asïlur təzlüg　　退相
2) asïlmaz təzlüg　　不退相
3) əz ət'əzin əzi əlürür (təzlüg)　　死相
4) ət'əzin küzədür (təzlüg)　　守相
5) təbrənqsiz turmïs (təzlüg)　　不动相
6) topulur təzlug　　堪达相
7) bulqanmaksiz təlgənməksiz təzlüg　　安住相
8) bilgə biligin kutrulmïs təzlüg　　慧解脱相
9) ikidin sïŋar ülüsin kutrulmïs təzlüg　　俱解脱相

(87) 佛僧众宝，回鹘文写作 bursuŋ ardui 来自梵文的 BUDDHASANGHA RATNA。指佛教“僧团”“佛众”亦作“三宝”之一，“佛宝”。

(88) 钝根，佛教名词。佛教对接受佛道迟钝之众生的贬称。

(89) 相见道，回鹘文写作 drsanarmak atlaq kərüm yol，“drsanarmak”由梵文的“DARS'ANA”和回鹘文动词不定式附加成份“-mak”构成。意为“看见”“相”等。“kərüm yol”意为“见道”合称“相见道”。是指将“真见道”证得的佛教“真理”运用于分析各类具体现象的智能，它的作用在保障对佛教“真理”的信仰，不再为各类具体事相所迷惑。

(90) 第十五心间，回鹘文 bis ygrminq ksan əd 的意译。其中“ksan”来自梵文的 KSANA，意为“刹那”、“念”、“心”等，其他几个词均为回鹘语。是小乘佛教说一切有部的修行理论，称在观察思悟四谛十六行相之后，进入见道，以所谓无漏智观四谛所得之十六种智慧，而前十五心属于见道修行的预流向果位，后一心属于修道之预流果。

(91) 预流果，回鹘文写作 sortapan，来自梵文的 SROTPANNA。亦作“苏卢多波那”，意为“八流”，是指通向圣神生活的渠道。圣徒们最初进入这个渠道，然后逐渐变

化上升，在天地间经过七次轮回，才能达到涅槃。

（92） 八十八种邪恶烦恼，佛教名词。小乘佛教认为在见道要断除的烦恼有八十八种。

（93） 第十六心间，佛教名词。小乘说一切有部的修行理论。即在见道所得十六种智慧之第十六。是属于修道的证得预流果者。

（94） 一来果，回鹘文写作 sakardagam kut，来自梵文的 SAKRDĀGAMIN，音译“斯陀含”。小乘佛教修行果位之一。指通过思悟四谛之理而断灭与生俱来的烦恼所达到的果位；称达到此位仍需一次生天上，一次生人间，才可最后解脱。

（95） 欲界，回鹘文 amranmak ulus 的意译，佛教名词。佛教把世俗世界划为“三界”即“欲界”、“色界”、“无色界”、皆处在“生死轮回”过程中，认为是众生存在的三种境界。佛教称“欲界”为具有食欲，淫欲的众生所居。包括“五道”中的地狱、畜生、饿鬼、六欲天和人，以及他们所依存的场所，如人所居的四洲等。

（96） 六烦恼，回鹘文 altï bəlük niz－van 的意译。“altï bəlük”回鹘语“六品”“六份”之意；“niz－van”来自粟特语的“nyzβ'y”，相当于梵文的“KLES'A”，佛教名词。佛教把烦恼主要分为两大类：“根本烦恼”和“随烦恼”。根本烦恼为一切烦恼的根本，亦种“六烦恼”。

（97） 不还果，回鹘文写作 anagam kut，来自梵文的 ANĀGĀMIN，音译“阿那含”。小乘佛教修行果位之一。指通过修行完全断除欲界的修惑而到达果位；达到此位不再生还欲界。

（98） 九烦恼，回鹘文 tokuz ülüs niz—van 的意译，佛教所称两大类烦恼之一，“随烦恼”。

（99） 色界无色界，回鹘文 əŋlüg əŋsüz təŋriyiri 的意译。佛教所称“三界”之后三界。色界、位于欲界之上，为已离食、淫二欲的众生生所居，包括四静虑处十七种天，被称色界十七天。其体非色，立无色名，使众生得同样果报之因，相当共性，相当寿名而得相续。

（100） 第四无色界，回鹘文 tərtünq əŋsüz təŋri yiri的意译。佛教名词，“四无色天”之四。指佛教的说修习“四无色定”者死后所得之果报。四无色天分别为：

1> 空无边天。

2> 识无边天。

3> 无所有天。

4> 非想非非想天。

（101） 第八烦恼，回鹘文 səkiznq ülüs niz—van 的意译，指佛教所称随烦恼八“谄”（MĀYA）意为矫揉造作掩饰自己过错的思想与活动。

（102） 随信行，佛教名词。小乘谓在“见道”的最初阶段有两种修行者：一为“钝根”者，一为“利根”者。钝根者从别人听闻佛法产生信仰，由信仰而修行，此名“随信行”。

（103） 随法行，小乘谓在“见道”中的利根者自己“披阅契经”据以修行，此为“随行法。”

（104） 帝释，回鹘文写作 hormuzta，来自粟特文的 XWrmz。原指古代维吾尔人自己崇拜的一高级神名，在本文献表示佛教护法神帝释天，相当于梵文的“INDRA”。

(105) 劫，回鹘文写作 KLP，来自梵文的 KALPA。是“却波”或“劫簸”之略。意为极为久远的时节。源为印度婆罗门教，印度教因之；佛教虽亦沿用其说，但说法不同。婆罗门教认为世界要经历许多劫，谓一个劫等于大梵天的一个白天，或一个时，即人间的四十三亿二千万年，劫末有劫火出现，烧毁一切，然后重新创造世界；佛教认为一般分为大劫、中劫、小劫。谓世上人的寿命有增有减，每一增（人寿自十岁开始每百年增一岁，增至八万四千岁）及一减（人寿自八万四千岁开始，每五百年减一岁，减至十岁）各为一小却，合一减一增为一中劫。一大劫包括八十中劫。

(106) 阿僧祇，回鹘文写作 asank，来自梵文的 ASANKHYA。亦作“阿僧企耶”，意译“无数”，佛教用来表示异常久远的时间单位，据称一阿僧祇有一千万万万万万万万万兆（百万为兆）。

(107) 转轮王，回鹘文写作 qakrirt ilig han，来自梵文的 CAKRAVARTI RĀJA。亦作“遮迦越罗”，意译“挥轮圣王”、“转轮圣帝”等。因手持轮宝而得名。古印度神话中的“圣王”此王即位，自天感得轮宝，他转轮宝而降伏四方。又因飞行空中，故亦称“飞行皇帝”，佛教袭用其说。

(108) 阿毗斯卡，回鹘文写作 abisik，来自梵文的 ABHISEKA。有两个意思：

1> 指在教堂内给登上皇位者的前额抹油的神圣仪式。

2> 意为“加衔”、“名望”、“讲经”、“讲述”等。

(109) 十五众无数，回鹘文 bis ygrmi asanki nayut 的意译，“bis ygrmi”为回鹘语“十五”；“asanki nayut”来自梵文的 ASANKHYA NAYUTA，是“无穷无尽”、“无数”之意。

(110) 百万富翁，回鹘文写作 kotisvar bayaqut，前一词来自梵文的 KOTIS'VARA，意为“百万”，后一词是回鹘语“富翁”之意，合谓“百万富翁”。

(111) 王冠，回鹘文写作 didim bəzək，前一个词来自粟特语 dydm 意为“头冠”，后一个词是回鹘语“装饰”，文献中形容稽兜摩提城和大地的“王冠”一样，非常壮观美丽。

(112) 稽兜摩提，回鹘文写作 kitumati，来自梵文的 kETUMAT。佛教称“十山王”之一，文献中指一座城，可能此城位于名山附近而与山同名，指城时亦译作“翅头末城”。

(113) 婆罗摩耶，回鹘文写作 brhmayu，来自混合梵文的 BRAHMAYU(S)，古印度婆罗门种姓一君王，据称为弥勒之父。

(114) 婆罗摩娲提，回鹘文写作 brhmavati，来自混合梵文的BRAHMĀVATI。据称为弥勒之母。

(115) 兜率天，回鹘文写作 tozit，来自梵文的 TUSITA。亦译“兜率陀”、“睹史多”，意译“妙足”、“知足”，佛教名词。六欲天之一，谓在夜摩天之上三亿二万由旬，一昼夜，相当人间四百年。此天居者彻体光明，能照耀世界。佛经说此天有内外，外两院，外院是欲界天一部分，内院是弥勒寄居于欲界的“净土”释迦牟尼生母死后往生于此，据称若皈依弥勒并称念其号者，死后往生此天。

(116) 毗婆沙论，回鹘文写作 waybas sastar，来自梵文的 VIBHĀSĀ—S'STRA，佛教论

名。

(117) 小乘佛教著名的四位大师：

1> 鸠罗那伽耶尼，回鹘文为 kuvranagayani。（梵文？）

2> 僧伽跋陀罗，saŋapatri (SANGHABHADRA)。

3> 求那跋陀罗，konaprabi (GUNAPRABHA)。

4> 摩罖尼，manurtni (MANORHATA)。

(118) 1> 僧伽陀利，回鹘文为 sagantili。（梵文？）

2> 斯耶尼苏利，isyanisuri（？）。

3> 鸠提伽，kotiki（梵文KUTIKA）。

4> 摩陀罗斫帝，matarqti（？）。

5> 马鸣，asvagusi（梵文 AS'VAGHDSA）。以上为佛教著名的五位大师。据约公元一二世纪间生活在古印度的佛教诗人，哲学家马鸣在文献中被排列在五位大师之五来看，应属与马鸣同代或更早的古印度著名人氏

(119) 菩萨，是汉语菩萨陲的简称，回鹘文写作 bodisvt，来自梵文的 BODHISATTVA。意为"觉有情"或"发大心的人"。原为释迦牟尼修行而来成佛道时的称名，后广泛用作对大乘思想实行者的尊称。一般对崇拜的偶象神灵也称为菩萨。

(120) 古西域三位佛教大师名：

1> 佛陀热克西提 (bodaraksiti)。

2> 沙罗耶热克西提 (sariyaraksiti)。

3> 阿足热克西提 (azukraksiti)。

(121) 三唆里迷，回鹘文写作 üq solmi，即现在的焉耆。参见耿世民先生《唆里迷考》，载《历史研究》，一九八〇年第二期。

(122) 古西域三位佛教大师名：

1> 法来，回鹘文为 drmagam，梵文为 DHARMAGAM。

2> 福授，回鹘文为 bunyadati，梵文为 PUNYATTA。

3> 圣月，回鹘文为 aryaqantri，梵文为 ARYACANTRI。

(123) 三宝，回鹘文写作 üq ərdəni，相当于梵文的 TRIRATNA。耆那教所指的三条解脱道路。佛教称佛、法，僧为三宝。"佛"指佛教创始人释迦牟尼，也泛指一切佛；"法"即佛教教义；"僧"指继承，宣扬佛教教义的僧众。

(124) 优婆塞，回鹘文写作 upasi，来自粟特语的 'wp'sy，相当于梵文的 UPĀSAKA。亦作"乌波索迦"、"优婆裟迦"。意为"清信七"、"近事男"、"近善男"等；佛教所称亲近皈依三宝，接受五戒的在家男居士。亦通称一切在家的佛教男信徒。

(125) 弥勒，回鹘文写作 maitri，来自梵文的 MAITRĒYA，意为"慈悲"、"仁爱"、"慈氏"，是佛教传说中的未来佛。一般也称其为 (ADITJA)，虽然不是历史上有名的弟子，但却是释迦牟尼随员中最主要的一个人物，据说释迦牟尼在兜率陀见到了他，并决定从那时起经过五千年之后让他成为自己的继承人。弥勒是所有的佛教徒盼望的未来的救世主，而且至今还有很大影响。

(126) 梵天，回鹘文写作 əzrua，来自梵文粟特语的 'ZRW' 原指古代维吾尔人自己崇

拜的一神名。亦作"大梵天"，音译为"婆罗贺摩"，是婆罗门教的创造之神，佛教沿用之。即梵文为 BRAHMA。

(127) 四天大王，回鹘文写作 tert maharaq，来自梵文的 CATURMAHARĀJA，亦称"护世四天王"。印度佛教传说，须弥山腰有一山名犍陀罗山，山有四峰，各有一王居之，各护一天下，故名。

(128) 翅头未城，参见考释〔112〕条。

(129) 南无，回鹘文写作 namo，来自梵文的 NAMAH，汉语音译作"南无"、"捺漠"，意为"皈依"，"归顺"。原指佛教的入教仪式，后来泛指全心全意地信奉佛教或参加其他宗教组织。

(130) 法，回鹘文写作 drm，来自梵文的 DHARMA，汉音译作"达磨"、"达而麻耶"，意为佛法，佛法指的是佛教中的宋旨，理和道路。

(131) 僧，回鹘文写作 saŋ，来自梵文的 SANGHA，音译作"僧法"、"僧加"、"僧企那"等，简称"僧"。一般指个别的僧人，亦意译为"合"、"众"、"和合众"、"和合僧"、"法众"。

(132) 摩伽陀，回鹘文写作 magat（或magit），梵文为MAGADHA；古代中印度的一个王国，是佛教圣地之一。

(133) 王舍城，回鹘文写作 raqagri，来自梵文的RĀJAGRHA，亦译"罗阅揭梨酚"、"罗阅祇"、"罗阅"、"曷罗阇姑利呬城"。古印度摩揭陀都城，是释迦牟尼传教中心地之一。相传释迦逝后第一次结集在此举行。七世纪唐玄奘旅游印度时，该城已荒废，但附近仍有许多佛教古迹。

(134) 多闻天王，回鹘文写作 vaysirvani，来自梵文的 VAISRAVANA，佛教寺庙大殿两侧供奉二十诸天之一，为护持佛教的天神，多闻天王排行第三。

(135) 多闻天王手下的三员大将：

1> 沙陀伽提：sadakari（SATAKRI）

2> 海摩瓦提：haimavti（HAIMAVATA）

3> 波罗那库：puranaku，（PURNAKA）

(136) 江逶城，回鹘文写作 barans，来自梵文的 VARANAST。还音译作"波刺那斯"或"波罗夸斯"，古代一城名。

(137) 阿勒沙禅，回鹘文写作 arsivdan，来自梵文的 RSIDĀVA，意为"仙人园"。梵文亦作 MRGADAVA，译作"仙人论处"、"仙人住处"、"仙人鹿园"、"鹿野苑"等，佛教圣地、在中印度江逶城中，传为释迦牟尼成道后最初说法的地方。释迦在尼连禅河畔苦行六年，不得"解脱"，后在菩提伽耶觉悟成道，即来到此地说法召徒。

(138) 五比丘，回鹘文写作 bəx banqiki，是佛教传说最早的五名比丘。释迦牟尼出家时，其父净饭王多方劝阻无效，派五名亲信随侍，在鹿野苑听释迦最初说法，出家为僧。他们是：

1> 阿若憍陈如　　（AJNĀTAKAUNDINYA）

2> 阿说示　　（AS'VAJIT）

3> 跋提　　（BHADRIKA）

4) 十力迦叶　　(DAS'ABALAKĀS'YAPA)
5) 摩诃男拘到　　(MAHĀNAMAKULIKA)

(139) 伊那力，回鹘文写作 inəl，是突厥语，表示尊称。

(140) 耶施陀，回鹘文 yasi 的音译，阿难陀一弟子，人名。

(141) 啜，回鹘文 qor 的音译，是古代维吾尔人官号。

(142) 道人狄尼达，道人、和尚之旧称，谓有道述之人。《石林燕》："晋宋间佛教初行，未有僧称，通曰道人"。南北朝时，社会上习惯称佛教徒为道人，道教徒为道士。狄尼达，回鹘文写作 dintar，来自粟特文的 δynδ'r，意为"挑选"，有时指"摩尼教信徒"。

(143) 沙摩奴，回鹘文写作 xïmnu (xəmnu)，来自粟特文的 šimanu (šmnw)。意为"鬼"、"魔"。

(144) 迦毗罗卫，回鹘文写作 kapilavastu，来自梵文的 KAPILAVASTU。这是古代的城名，佛教创始人释迦牟尼出生之地。现在尼泊尔王国境内。

(145) 尼连禅河，回鹘文写作 maryanqan，来自梵文的 NAIRANJANA，是古代的一河名。

(146) 难陀难陀跋罗，回鹘文写作 nantanantapala，来自 NANDĀ NANDAPALA，梵文亦作"MEKA MEKHALA"音译"弥迦弥迦罗"古印度人名，为姐妹俩。

(147) 阿修罗，回鹘文写作 asura，来自梵文的 ASURA。略称"修罗"，另译"阿须罗"、"阿须伦"、"阿苏罗"、"阿素罗"、"阿素洛"等，意译"不端正"、"非天"等。原为古印度神话中的一种恶神。因常与天神战斗，后世亦称战场为"修罗场"。佛教沿用其说。

(148) 正觉山，回鹘文写作 pasaŋ，来自梵文的 PRAS'AKHA。音译为"钵萨他"，是摩伽陀国中的一个山名。

(149) 优婆夷，回鹘文写作 upasanq 来自梵文的 UPĀSIKĀ。亦译"优婆斯"、"邬婆斯迦"意译"近事女"、"近善女"、"近宿女"、"信女"、"清信女"。佛教称谓，指接受五戒的在家女居士。亦通称一切在家的佛教女信徒。

(150) 帝戈沙摩菩提，回鹘文写作 dksanbt，来自梵文的 DAHSINAPATI。是古印度一国名。

(151) 斋戒，回鹘文写作 qhsapat，来自梵文的 SIKSAPADA。即：吃素食、不饭酒、不吃荤。

(152) 三相神，回鹘文写作 drmur，来自梵文的 TRIMŪRTI。互相关联而各具一相的三神，主要指印度教信奉的梵文，毗湿奴，湿婆三大主神。

(153) 大劫，回鹘文写作 mahak(a)lp，来自梵文的 MAHAKALPA，亦作"大时"。相当于十三亿四千四百年。

(154) 阿耆多，回鹘文写作 aqati，来自梵文的 AJITA。亦作"阿逸多"、"阿制多"等，意为"无能胜"，古代一人名。

(155) 跋多利婆罗门，回鹘文写作 badari bramah，来自梵文的 BADHARI BRAHMANA，是弥勒师傅，长寿120岁，共教弟子五百，"跋多利"是其名，"婆罗门"是其尊称，意译"清净"，印度的第一种性，婆罗门教，印度教称"人间之神"。

(156) 萨婆钵键，回鹘文写作 srvapasantık，来自梵文的 SARVA＋PĀSANDA。意为“所有的异教徒”。

(157) 波罗那瓦耶伽罗，回鹘文写作 purnavyakran，来自梵文的 PuRNA＋VYĀKARANA。佛教论名。

(158) 佛教论名：

1〉顾耶禅论（vityastan）

2〉罗那陀伽论（ratnadaka）

3〉颜色娲畜论（vitsavahar）

4〉跋粟弭论（basumi）

5〉挝蓝阿弥论（oqlan ami）

(159) 摩尼跋多利，回鹘文写作 manibadari（～manibtri），来自梵文的 MĀNIBHADRA，意为“增贤”，多闻天王手下一“小圣天”。

(160) 净居天，回鹘文写作 sudavs təŋrı，来自梵文的 S'UDDHĀVASADEVA。是指诸佛所居住的净界，与世俗众生居住的世间，即所谓“秽土”相对。

(161) 尼罗陀婆罗门，回鹘文写作 nitidani baram，是印度婆罗门种姓一人名。

(162) 顶，佛教名词。敬奉“三宝”，令心永恒的澄净，谓之“顶”。

(163) 顶坠，佛教名词。据本文献，从前领悟三宝，但后来由于某些原因而厌恶它并使纯心变浊，萎缩，谓之“顶坠”。

(164) 金钢座，回鹘文写作 vaqrazan，来自梵文的 VAJRĀSANA。是指佛的座位，“金刚”金中最刚之意，用以譬喻牢固、锐利、能摧毁一切的意思。

(165) 跋伽罗，回鹘文写作 bakirati，来自梵文的 BHAGIRATHA。是一河名。

(166) 憍昙弥，回鹘文写作 gautami，来自梵文的 GaUTAMA。旧译“瞿昙”、“俱谭”等。释迦牟尼的姓氏，亦用于称呼释迦牟尼。

(167) 释迦族，回鹘文写作 saki，来自梵文的 S'AKYA。指释迦牟尼所属的种族（部族）。

(168) 净饭王，回鹘文写作 santudan ilig bəg，来自梵文的 SUDDHODANA RĀDJA，是释迦族之王，意为“净饭”、“白净”。相传为释迦牟尼之父。

(169) 摩耶，是摩诃摩耶之略，回鹘文写作 mahamaya，来自梵文的 MAHAMĀYA。相传为释迦牟尼之母。

(170) 蓝毗尼园，回鹘文写作 lumbini，来自梵文的 LUMBINI。亦译“岚毗尼”、“龙弥尼”、“林微尼”、“腊伐尼”等，意为“盐”、“可爱”。佛教圣地。相传为释迦牟尼出生地，现在尼泊尔境内。

(171) 无忧树，回鹘文写作 asok səgüt，来自梵文的 AS'CKA，相传释迦牟尼就生在这棵树下。

(172) 三十二相，回鹘文写作 iki kǐrk türlüg kut buyan irü bəlgü，相当于梵文的DVĀTRIMS'AMAHĀPUPUSALAKSANA。亦称“三十二大人相”，“三十二大士相”、“四十八相”等。佛教用语。谓佛祖生出来不同凡俗，具有神异容貌，即三十二种显著特征。

(173) 八十种好，佛教用语，亦作“八十随形好”、“八十随好”、“八十微妙种好”、

“八十种小相”等。除三十二相之外，佛教细隐密难见之处称八十种好，即容貌的八十种特征。

（174）三千大千界，是回鹘文 üq miŋ uluq miŋ yir suv 的意译，佛教名词。据称以须山为中心，以铁围山为外部，同一日月所照的四天下为一“小世界”；一千“小世界”为一“小千世界”；一千“小千世界”为一“中千世界”；一千“中千世界”为一“大千世界”。因“大千世界”有小中大三种“千世界”，故称三千大千世界”。

（175）七宝，回鹘文写作 yiti ərd(ə)ni，佛教名词。佛经中说法不一：

《法华经》以金、银、玻璃、砗磲、玛瑙、玫瑰为七宝。

《无量寿经》以金、银、琉璃、玻璃、珊瑚、玛瑙、砗磲为七宝等等。

（176）耶输，回鹘文写作 yasodara，来自梵文的 YAS'ODHARĀ。是耶输陀罗之略，亦名“瞿波”。是善觉王之女，释迦牟尼之妻，罗睺罗之母。

（177）菩提树，回鹘文写作 bodisəgüt，来自梵文的 BODHIDRUMA（或BODHIVRKSA）。亦译“觉树”、“道树”，旧译“阿沛多罗树”、“贝多树”、“阿转陀树”等。树名。相传释迦牟尼在毕钵罗树下证得菩提（觉悟），故称毕钵罗树为菩提树。

（178）十力，佛教用语。谓佛具有十种智力。

（179）四无所畏，佛教用语。亦称“四无畏”。指传教说法充满自信、无所畏惧，有佛四无畏和菩萨四无畏两种。

（180）毗婆沙论甘露，是回鹘文 vay bas sastarlaq nos suv 的意译。

（181）吐火罗语，回鹘文写作 tohri tili，即古代焉耆—龟兹语。

（182）婆热塔那热克西提，是回鹘文《弥勒会见记》的译者。

（183）迦叶佛，回鹘文写作 kasip burhan 来自梵文的 KĀS'YAPA BUDDHA，意译“饮光”。是过去七佛的第六佛，传说是释迦牟尼前世之师，曾预言释迦将来必定成佛。

（184）密利伽罗，回鹘文写作 mogaraqi，是源于梵文的 MRG—RĀJA，意为“雄鹿王”，一佛名。

（185）来睇提舍，回鹘文写作 matyads，来自梵文的MADHYADES'A，是中印度北部的一个王国。

（186）陀尼迦，回鹘文 doniki 的音译，是人名。

（187）阿耆亚尼，回鹘文写作 aqayni，是指一杂种种马。

（188）无节树，回鹘文写作 nigrud，来自梵文的 NYAGRODHA。亦音译作“尼拘律陀”。

（189）鸡萨罗狮子王，回鹘文写作 kisar arslan han，来自梵文的 KESARA—RĀJA。KESARA 意为“毛”或“狮子”。RĀJA 意为“王”。

（190）乌瑟，回鹘文写作 usnir，来自梵文的 USNISA。

（191）耶提优波耶夷尼迦路伽耶陀，是回鹘文 vjt upavit yavagan lokayata 的音译，一论名。

（192）支迦菩提，回鹘文写作 brdikasanbut，来自梵文的 PRATYEKA—SAMBODHI。

意为“特觉”。

（193）保护神，回鹘文写作 kut vahsiklar。“kut”是古代维吾尔语，意为“福”，在此表示尊称。“vahsik”来自粟特语W'XSK，“lar”是古代维吾尔语的复数附加成份。即：“诸保护神”。

（194）饿鬼，回鹘文写作 pirit，来自梵文的 PRETA。音译作“薜荔多”、“闭丽多”等，佛教六趣之一。据称种类很多，总的特征是常苦饥饿，其中有的腹如大鼓，咽喉似针，没有人给他们举行祭祀，使之常受饥饿，居于阎魔王的地下宫殿，也居于人间坟地，黑山洞等地。

（195）三恶道，回鹘文 üq yaw lak yol 的意译，相当于梵文的 TRIDUSGATI，因果轮回的教义之一，谓众生依所造恶业而堕入之。三恶道：地狱道、饿鬼道、畜牲道。

（196）色界诸天、回鹘文写作 eŋlüg tŋri yiri，佛教名词。为离食，淫欲的有情居处。“色”为质碍之义，说此天居者有宫殿，有形体，统称四禅天。

（197）欲界之六重天，回鹘文 amranmak uluska sanlaq altï kat tŋri yiri 的意译，佛教用语。其分别为：
1〉四大天王。 2〉忉利天。 3〉夜摩天。 4〉兜率天。 5〉乐变化天。 6〉他化自在天。据称欲界天皆不离食欲和淫欲。

（198）拂子，佛教用具，回鹘文写作 tŋridəm siŋəklik。是用线，羊毛，树皮制成用以驱赶蚊虫。

（199）增长天王，回鹘文写作virutaki，来自梵文的 VIRUDHAKA，“二十诸天”之一，增长天王排行第五。

（200）难陀，回鹘文写作 nanti，来自梵文的 NANDA，意译“欢喜”，一个古印度人的名子。

（201）跋难陀，回鹘文写作 upananti，来自梵文的 UPĀNANDA，一个古印度人名。常写作 NANDA—UPĀNANDA，即难陀跋难陀，为兄弟俩。

（202）鸠盘提，回鹘文写作 kumbanti，来自梵文的 KUMBHANDI，是鸠盘茶的雌性，指母夜叉。

（203）广目天王，回鹘文写作 virupaksimaharaq，来自梵文的 VIRUPĀKSA MAHA RAJA。“是二十诸天”之一，排行第六。

（204）羯罗波罗曷，回鹘文写作 qalaparapi，专用名词。此处指龙王之名。

（205）毗首羯磨，回鹘文写作 visvakrmi，来自梵文的 VIS'VAKARMAN。意为“造一切者”，婆罗门神名据说是诸神保造能力的人格化。

（206）持国大天王，回鹘文写作 tritrastrimaharaq，来自梵文的 DHRTARĀSTRAMA HARAJA。“二十诸天”之一，排行之四。

（207）牟卢，回鹘文写作 timburi，来自梵文的 TUMBURU。是诸乾闼婆之中的一个官名。

（208）波涅迦尸，回鹘文写作 panqasiki，来自梵文的 PANCASIKHA。“PANCA”是梵文“五”的意思，“SIKHA”意为“顶”。此处是指诸乾闼婆中的一个官名。

（209）㤭支迦，回鹘文写作 kauziki，来自梵文的 KAUSIKA，是帝释的家姓。

（210）裟度萨陀，回鹘文写作 sadusati，来自梵文的 SĀDHUSATYA。“SĀDHU”为

“妙”“善”之意。“SATYA”为“正真的”、“真实”。此处指一“圣天”之名，即“正善天”。

（211）须夜摩，回鹘文写作 suyami，来自梵文的 SUYĀMA，是专门管理阎魔王的圣天之名。

（212）达摩提河，回鹘文写作 drmt，是一海名。

（213）罗睺，回鹘文写作 rahu，来自梵文的 RĀHU，是阿修罗的一个官名。

（214）斯罗波热，为诸阿修罗中的官名。

（215）吠摩质呾利，回鹘文写作 vimaqtri，来自梵文的 VIMALACITRA，阿修罗的一个王名，是 INDRA 的岳父。

（216）毗哩孕迦、伊那盘婆那，回鹘文写作 piŋali 和 ilaptri，来自梵文的 PINGALA，ELAPATRA。是指诸龙王之中的两个龙王名。

（217）童笼磨，童波提，回鹘文写作 durumi dumputi，是诸乾闼婆之强盛者。

（218）勒吉威提，回鹘文写作 razavrt，来自梵文的 RĀJĀVARTA，是指“蓝色”。

（219）花床，回鹘文写作 srinati，来自梵文的 SRINIDHI，亦音译作“室利尼提”。

（220）香獐子，一种动物，是佛祖“三十二相”之七中的形容词，在《宗教词典》内记作“鹿”。

（221）圆觉，佛教名词。回鹘文写作 tuymak，相当于梵文的 BODHI，如能舍弃一切情欲，破除一切迷误，于清静心，便得开悟，谓之“圆觉”。

（222）提斯，回鹘文 tisi 的音译，是人名。

（223）跋罗那斯，是回鹘文 daranasa 的音译，人名。

（224）仙人，回鹘文写作 arzi，来自梵文的 RSI。

（225）跋婆罗，回鹘文 baqi baraya 的音译，如果推测回鹘文“q”字母的两点遗漏，应写作 bakï baraya，意为“望行”。

（226）乌波设弥，回鹘文 upasimi 的音译，人名。

（227）般那修迦罗，回鹘文 buran yiŋran的音译，佛教论名。

（228）辟支佛果，回鹘文写作 prdikabut，来自梵文的 PRATYEKE BUDDHA，汉语意译作“独觉”，也作“辟支佛陀”，此处指小乘教所修行的果位之一。

（229）犹楼频螺迦波，回鹘文写作 urbilvakasip，来自梵文的URUVILVĀKĀSYAPA，人名。是释迦牟尼的重要弟子之一。

（230）尼枸卢陀，回鹘文写作 nigudaram，是佛教寺名。

（231）摩诃波阇波提憍昙弥，回鹘文写作 mahaprqapati gautami，来自梵文的MAHĀ PRADJĀPATI GAUTAMI。其意为“大爱道”、“大生主”或“众主”，是女尼的先行者，释迦牟尼的奶妈，是第一个被公认的女尼，第一座尼庵的首任庵主。“GAUTAMI”有“明女”“有才智的妇女”之意，是她的尊称。

（232）怕提尼，回鹘文写作 batini，是憍昙弥夫人的女仆。

（233）舍婆提，回鹘文写作 sravst，来自梵文的 SRĀVASTI 亦作“室罗符悉底”、“舍卫”，意为“闻物城”、“女子道”、“礼德”、“仙人住处”，是古代一个城市，位于迦毗罗卫西北部500里。（城附近有一河与其同名）是释迦牟尼成名和常去的地方，于公元6世纪被毁，成为无人居住的废墟。

(234) 摩诃男吾热库，回鹘文写作 mahanamiuraku，可能来自梵文的 MAHANANA MAN，是释迦牟尼最初的五个弟子之一。
(235) 吾怕山奇，回鹘文写作 upasanq，来自粟特语的' WP' Snch。
(236) 毗钵尸，回鹘文写作 vipasi，来自梵文的 VIPASYI。意为“重重见”，是最初的七佛之一。
(237) 悉达，回鹘文写作 sidarti，来自梵文的 SIDDHĀRTHA。是释迦牟尼的初名。
(238) 木提卡，是回鹘文 moktıka 的音译，人名。
(239) 罗睺罗，回鹘文写作 rahuli，来自梵文的 RĀHULA。亦译“罗护罗”、“罗怙罗”，意译“障月”、“执月”、也称“罗云”。为释迦在俗时之子，母为耶输陀罗，释迦成道归乡时跟随出家作沙弥，为佛教有沙弥之始，后成为“十大弟子”之一。
(240) 阿难陀，回鹘文写作 anant，来自梵文的 ANANDA。意译“欢喜”、“庆喜”等。释迦牟尼的堂弟。侍从释迦二十五年，为“十大弟子”之一。谓长于记忆，被称“多闻第一”。传说佛教第一次结集，由他诵出经藏。
(241) 白饭王，回鹘文写作 sukluda，来自梵文的 S'UKLODANA。白饭王为净饭王之弟。
(242) 补特伽罗，回鹘文写作 butkalik，来自梵文的 PUDGALA，佛教名词。“我”的名称，指生死轮回的主体。有些经中把小乘修行果位“四双八辈”称“四双八只补特伽罗”。
(243) 沙弥尼，回鹘文写作 simnanq，来自粟特语的 šmn'nch。意为“僧女”。
(244) 阿难伽那，回鹘文写作 aŋanu，来自梵文的 ANANGANA。意为“纯净”、“无浊”等。
(245) 无生，回鹘文写作 aniruti，来自梵文的 ANIRUDDHA，一罗汉名。
(246) 跋利，回鹘文 bərə 的音译，古代长度单位。
(247) 羯陵伽国，回鹘文写作 kalinga，来自梵文的 KALINGA，古代一国名。
(248) 乌那库，回鹘文写作 unaku，词源不详。
(249) 波罗那库，回鹘文写作 purnak的音译，长度单位。
(250) 摩诃婆罗多，回鹘文写作 mahapranti，来自梵文的 MAHĀBHĀRATA。意为“圣王后裔”。
(251) 祁罗罗陀，回鹘文写作 qitrarati，来自梵文的 CITRARATHA，古印度一人名。
(252) 耶苏吉，回鹘文写作 VASUKi，来自梵文的 VĀSUKI。是佛教神话中的九头龙王。
(253) 铁金山，回鹘文写作 qakrir taɑ，梵文为 CAKRAVADA。
(254) 跋罗尼陀，词意不详。
(255) 赡部洲，回鹘文写作 qambudvip，来自梵文的 JAMBUDVIPA。意为“秽树”、“胜金”。佛教名词。佛教称世界分为四大部洲，其为南部洲。
(256) 伽勒沙，回鹘文写作 kavlas，来自梵文的 KILĀSA。一山名。
(257) 善观天，回鹘文写作 satris，来自梵文的 SUDRS'A。
(258) 鬘花，回鹘文写作 kuzatar，来自梵文的 KASTURI。是一种特别香的花。

(259) 波罗那提，回鹘文写作 baranati，来自梵文的 VARANADA。佛教传说中的一圣王名。

(260)《大集经》，佛经名。是《北方等大集经》之略。

(261) 鸠摩跋罗提，回鹘文写作 krmabaluti，来自梵文的。

(262) 尸弃佛，回鹘文写作 ratnasiki，来自梵文的 RATNAS'IKHIN。另译“式弃”“试诘”等，意译“顶髻”佛名，过去七佛的第二佛。

语法成分和词缀

- lar/-lər 名词复数词缀
- (i)t，-(ï)m，-(i)m/-(u)m，-(ü)m 名词领属词缀（第一人称单数）
- (ï)mïz/-(i)miz 名词领属词缀（第一人称复数）
- (ï)ŋ/-(i)ŋ 名词领属词缀（第二人称）
- (s)ï/-(s)i 名词领属词缀（第三人称）
- nïŋ/-niŋ 名词所有格词缀
- (ƣ)a，-(k)a/-(g)ə，-(k)ə 名词方向格词缀
- ƣaru/-gərü
- (ï)n/-(i)n/-ig/-üg 名词宾格词缀
- (u)n/-(ü)n/-ïƣ/-uƣ
- da/-də/-ta/-tə 名词位格词缀
- takï/-təki
- dan/-tan/-dun/-tun 名词从格词缀
- di/-tin/-dü/-tün
- dïn/-tïn/-da/-tə
- qa/-qə 名词似格词缀
- (ï)n/(i)n 名词工具格词缀
- (u)n/-(ü)n
- qï/-qi 格成名词的词缀
- ƣu/-gü 动名词词缀
- ƣu/uk/-gü/ük 动名词词缀
- la-/-lə- 构成动词的附加成分
- ad-/-ət
- a/-ə/-u/-ü 副动词词缀
- (ï)p，-(i)p/-up，-üp，-yu 副动词缀词
- kəli/-ƣalïr 目的副动词词缀
- (ï)r，-(i)r/-(u)r，-ar，ər 形动词词缀
- ƣalï/-gəli 目的副动词词缀
- daqi/-dəqi 形动词词缀
- ƣuqï/-güqi 形动词词缀
- (ï)ƣma/(i)gmə 形动词词缀
- duk/-dük 形动词词缀

-mïs/-mis，-mix　形动词词缀
-d-/-t-　动词使动态成分
-dur-/-dür　动词使动态成分
-tur-/-tür-　动词使动态成分
-ur-/-ür　动词使动态成分
-(ï)n，-(i)n/-(u)n，-(ü)n　动词反身态成分
-l-/-(u)l-　动词被动态成分
-(u)s-，-(ü)s-/-x-　动词相互态成分
-tï/-ti　副词词缀
-ɑay/-gəy　动词愿望式词缀
-ma-/-mə-　动词否定式成分
-maz/-məz
-dï，-di/-tï，　ti动词第三人称过去式词缀
-mak/-mək　动名词词缀
-sar/-sər　动词条件式词缀
-zun/-zün　动词第三人称名令式
-alïm/-əlim　动词第一人称愿望式词缀
-aɑu/-əgü　集合数词词缀
-(ï)ng/-(i)nq　序数词词缀
……li……li，birlə，ulatï，连词
kim　关连词
ok，ɵk，ɵp　加强语气词
-qïɑ，-ki，　形容词词缀
-lik，-lig，-lük/-lïk，-luɑ，lïɑ
-rak/-rək，sïɑ
-sïz/-siz　否定词缀
-mu，ərki　疑问词
名词宾格词缀“-ni”在本书中均用在人称代词后面。

弥勒会见记哈密本照片登录表

№	原编号	现编号	№	原编号	现编号
1	001 A	Y 4 A	26	064 B	B 3 B
2	001 B	Y 4 B	27	065 A	B 4 A
3	002 A	Y 5 A	28	065 B	B 4 B
4	002 B	Y 5 B	29	059 A	B 5 A
5	003 A	Y 6 A	30	059 B	B 5 B
6	003 B	Y 6 B	31	058 A	B 6 A
7	004 A	Y 7 A	32	058 B	B 6 B
8	004 B	Y 7 B	33	057 A	B 7 A
9	005 A	Y 8 A	34	057 B	B 7 B
10	005 B	Y 8 B	35	063 A	B 9 A
11	006 A	Y 9 A	36	063 B	B 9 B
12	006 B	Y 9 B	37	285 A	B10 A
13	007 A	Y10 A	38	285 B	B10 B
14	007 B	Y10 B	39	066 A	B13 A
15	008 A	Y11 A	40	066 B	B13 B
16	008 B	Y11 B	41	061 A	B14 A
17	009 A	Y12 A	42	061 B	B14 B
18	009 B	Y12 B	43	062 A	B15 A
19	028 A	Y14 A	44	062 B	B15 B
20	028 B	Y14 B	45	060 A	B16 A
21	067 A	B 1 A	46	060 B	B16 B
22	067 B	B 1 B	47	022 A	I 1 A
23	068 A	B 2 A	48	022 B	I 1 B
24	068 B	B 2 B	49	010 A	I 2 A
25	064 A	B 3 A	50	010 B	I 2 B

续表

№	原编号	现编号	№	原编号	现编号
51	011 A	I 4 A	77	033 A	ü 3 A
52	011 B	I 4 B	78	033 B	ü 3 B
53	012 A	I 5 A	79	032 A	ü 4 A
54	012 B	I 5 B	80	032 B	ü 4 B
55	013 A	I 6 A	81	035 A	ü 5 A
56	013 B	I 6 B	82	035 B	ü 5 B
57	014 A	I 7 A	83	038 A	ü 6 A
58	014 B	I 7 B	84	038 B	ü 6 B
59	015 A	I 8 A	85	039 A	ü 7 A
60	015 B	I 8 B	86	039 B	ü 7 B
61	016 A	I 9 A	87	036 A	ü 8 A
62	016 B	I 9 B	88	036 B	ü 8 B
63	017 A	I 10 A	89	037 A	ü 9 A
64	017 B	I 10 B	90	037 B	ü 9 B
65	018 A	I 11 A	91	040 A	ü 10 A
66	018 B	I 11 B	92	040 B	ü 10 B
67	019 A	I 12 A	93	020 A	ü 11 A
68	019 B	I 12 B	94	020 B	ü 11 B
69	020 A	I 13 A	95	083 A	ü 13 A
70	020 B	I 13 B	96	083 B	ü 13 B
71	021 A	I 17 A	97	… A	ü … A
72	021 B	I 17 B	98	… B	ü … B
73	041 A	ü 1 A	99	050 A	T 2 A
74	041 B	ü 1 B	100	050 B	T 2 B
75	034 A	ü 2 A	101	044 A	T 4 A
76	034 B	ü 2 B	102	044 B	T 4 B

续表

№	原编号	现编号	№	原编号	现编号
103	055 A	T5 A	115	046 A	T11 A
104	055 B	T5 B	116	046 B	T11 B
105	051 A	T6 A	117	054 A	T13 A
106	051 B	T6 B	118	054 B	T13 B
107	047 A	T7 A	119	056 A	T14 A
108	047 B	T7 B	120	056 B	T14 B
109	052 A	T8 A	121	048 A	T15 A
110	052 B	T8 B	122	048 B	T15 B
111	053 A	T9 A	123	034 A	T16 A
112	053 B	T9 B	124	044 B	T16 B
113	042 A	T10 A	125	045 A	T18 A
114	042 B	T10 B	126	045 B	T18 B

شەرتلىك بەلگۈلەر: (缩写符号注)

ylA —	«يۈكۈنچ» بۆلۈم 1·ۋاراق ئالدى بېتى.	《序章》第一叶A面
ylB —	«يۈكۈنچ» بۆلۈم 1·ۋاراق كەينى بېتى.	《序章》第一叶B面
BlA —	باشتىكى (بىرىنچى) بۆلۈم 1 - ۋاراق ئالدى بېتى.	《第一章》第一叶A面
BlB —	باشتىكى (بىرىنچى) بۆلۈم 1 - ۋاراق كەينى بېتى.	《第一章》第一叶B面
JlA —	ئىككىنچى بۆلۈم 1 - ۋاراق ئالدى بېتى.	《第二章》第一叶A面
JlB —	ئىككىنچى بۆلۈم 1 - ۋاراق كەينى بېتى.	《第二章》第一叶B面
ülA —	ئۈچىنچى بۆلۈم 1 - ۋاراق ئالدى بېتى.	《第三章》第一叶A面
ülB —	ئۈچىنچى بۆلۈم 1 - ۋاراق كەينى بېتى.	《第三章》第一叶B面
TlA —	تۆتىنچى بۆلۈم 1 - ۋاراق ئالدى بېتى.	《第四章》第一叶A面
TlB —	تۆتىنچى بۆلۈم 1 - ۋاراق كەينى بېتى.	《第四章》第一叶B面

主 要 的 参 考 书 目

1. A Dictionary of Chinese Buddhist Terms 1937
2. Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary 1953
3. A Sanskrit Chinese Dictionary 1939
4. Alttürkische Grammatik 1974
5. An Etymnlngical Dictionary of pre-Thirteenth-Century Turkish 1972
6. 宗教词典 1981
7. ДРЕВНЕТЮКСКИЙ СПОВАРБ 1969
8. Divanü Lugat-it-Türk 1943

(A)

yükünq tərt p(a)t(a)r*

1. ulustaķï adasïnï ə̣lig bəgig ķorķïtïp
2. ķutɣarɣalïr üqün ķadar ķaxlaɣ tumluɣ
3. yüzlüg bars ətəziŋə ķədilip ķəntü
4. ətəzin bars b(ə)lgürtüp ķutɣaru (y(a)rlïķadï)
5. yalïŋ yorïr tərs nomluɣ dintarlarïɣ ķut-
6. ɣarɣalïr üqün uvït uyat ïqɣïnu yalïŋ
7. tonsuz qop(a)n ... olarnï
8. birlə ķatïlu yorïp ķutɣaru
9. y(a)rlïķadï .. y(ə)mə bir oɣurda
10. adaķï aɣarlaɣ iqlig udqï ķözï-ï..
11. yoɣrut satɣalï balïķķa barïr ərdi yarïm
12. yolta oɣul aɣrïɣï kirdi.. aŋï yar(n)ï ķorïp
13. kəzi təlmirip anasïn atayu ïɣlayur
14. sïɣtayur ərdi.. tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
15. burhan anïŋ əmgəkin kərü sərü
16. umatïn anasïnïŋ ətəzin b(ə)lgürtüp
17. yïlïɣ yumxaķ savïn ayïtu ïduķ ə̣lkin
18. av(ï)qta ixin ixləp kənqkiyəsin yup əsən
19. tükəl balïķķa təgürü ə̣litdi yana y(ə)mə
20. yinqkə yip əgirdəqi küvənqaŋ kəŋül(l)üg
21. ixilər-niŋ küvənq kəŋlin turɣurɣalï
22. tarķarɣalï ķunqu-lar ətəz-in b(ə)lgürtüp
23. ïduķ ə̣likin ikig tutup yip əgirə
24. y(a)rlïķadï.. y(ə)mə küvəz ķatķï kəŋül(l)üg sasïqï
25. ərnïŋ küvənqin sïɣalï buzɣalï üqün
26. ïduķ ətəzin sasïqï ətəzin b(ə)lgürtüp
27. sasïlïķta kirip olma yapa olurdï..
28. ķantar ə̣ltəki buskarasarï ə̣lig bəg(nïŋ)
29. küvənq kəŋül(l)üg taɣ saŋrïn yimirgəlir
30. üqün uluɣ ķarï toyïn ətəzin b(ə)lgürtüp

* نۇسخىنىڭ 1- 2- 3- ۋاراقلىرى يوقالغان.

(B)

1. iki y(i)g(i)rmi bərə yə̣rdə utru yadaoq
2. baru y(a)rlïḳap ḳutoqaru y(a)rlïḳadï taḳï y(ə)mə
3. inisi nanti tə̣ginig ḳutoqaroqalïr üqün
4. anantirs yazukluoq tïnl(ï)oq osuoqluoq avïx
5. tamuḳa barï y(a)rlïḳadï.. kiturmani atlaoq
6. braman urïsïn ḳutoqaroqalïr üqün
7. ay t(ə)ŋri kərkin b(ə)lgürtüp nom
8. nomlayu y(a)rlïḳap ḳutoqaru y(a)rlïḳ-
9. adï.. supriyi kantarv-lar ə̣ligin
10. ḳutoqaroqalïr üqün kuŋḳauqï ətəz-in
11. b(ə)lgürtüp ḳuŋḳau ətnizip ḳutḳaru y(a)rlïḳadï
12. muntada ulatï ükü̈x türlüg uluoq
13. y(a)rlïḳanquqï bilik küqintə sansïz tümən
14. tïnlaoq-larḳa asaoq tusu ḳïlu y(a)rlïḳadï
15. ikinti s(a)rvatina atlaoq bilgə bilik
16. üzə asaoq tusu ḳïlmaḳï antaoq ərti ḳutr-
17. ultaqï tïnlaoq-lar-nïŋ kəŋül kəküz təz
18. yïltïz ḳïlïnq ərigbərin otoqurak
19. kərür ərti.. barmu munuŋ kəküzin-tə
20. ḳutrulmak-laoq uruoq tarïoq azu yoḳmu
21. (barmu) munuŋ kəŋlintə kəküzintə
22. ḳorḳïnq ayïnqlïoq ədgü təz yïltïz azu
23. bultuḳmaz mu.. kayu dyan samar küqintə
24. səkiz türlüg tüzün yolta in'güsin
25. inməgüsin otoqurak uḳa y(a)rlïḳar ərdi
26. (taḳï) y(ə)mə tə̣tik səkiz biliklig ortun
27. (bilgə) bilikliglərig otoqurak uḳa
28. y(a)rlïḳar ərdi taḳï y(ə)mə az ḳïlïnqlïoq əvkə
29. kəŋül(l)üg biliksiz mün tür(ü)k küvənq kəŋül
30. lüg kərüm kəküzlüg tïnlaoq-larnïŋ

(A)

yükünq (bə̣x patar)

1. ərigin barïγïn otγur(aḳ uḳa yarlïḳ) -
2. ar ərdi.. taḳï y(ə)mə ḳutγarγuluḳ (tïnlaγ) -
3. larïγ otγuraḳ adarar ərdi.. bu burhan -
4. larḳa ḳutγarγuluḳ.. bu arhant - larḳa
5. ḳutγarγuluḳ bu x(a)rirkə süzülüp ḳut -
6. γarγuluḳ ol tə̣p alḳu sarvatina atlaγ
7. bilgə bilik küqintə uḳa
8. y(a)rlïḳar ərdi.. üqünq manuqap
9. atlaγ kükəlig ərdəmin
10. asaγ tusu kïlmakï antaγ ərdi.. ḳaltï
11. bir өdün mahamutkalayan arhant
12. anasïn ḳutγarγalï sansïz tümən
13. sumir taγlar tөpüsi üzə ə̣rkləyü mut -
14. kalayan arhant - niŋ kü kəlig
15. ərdəmi üzə mariqi kanqanapati uluxḳa
16. barï y(a)rlïḳap mutkalayan (arhantniŋ)
17. (anasïn) ḳutγaru y(a)rlïḳamïxï (üqün өtün) -
18. tüktə t(ə)ŋri burhan (mutkalayan arhantniŋ)
19. kü kəlig ərdəmi küqintə (ərŋək soḳu) -
20. γïnqa өtdə katagiti atlaγ kənt (uluxḳa)
21. b(a)rïγïnta (bəl)gülüg bolu y(a)rlïḳadï.. (anïn)
22. muntada ulatï sansïz üküx tïnlaγ - lar - ḳa
23. asaγ tusu kïlγuluḳ tərk tavraḳ ix
24. küq ixləyü y(a)rlïḳadï ərsər alḳu
25. manuqap kü kəlig ərdəminiŋ küqi
26. tə̣tir.. tөrtünq maytri ədgü өgli kөŋ -
27. lin asaγ tusu kïlmakï y(ə)mə bə̣x
28. türlüg oγrïn bolur.. kayu ərki bə̣x
29. tə̣p tə̣sər.. əŋ ilki kü kəlig ərdəm
30. kөrkitməkin.. ikinti taplaγu səvgü

(B)

1. (əd tavar yakïn) kəltürməkin.. üqünq
2. (iqgü ot) adartlayu ukmakïn tərtünq
3. kəntü kəligəsi üzə asaoq tusu kïlmakï-
4. n bəxinq kalyaka saprs yïlïoq yumxak
5. bərtügin kü kəlig ərdəm kərkitip
6. kimkə asaoq tusu kïltï təsər
7. kaltï bir ədün maha-
8. sina atlïoq bayaoqut
9. kunquyï üq ay kəni b(ə)kqan
10. olurur təyïn kuvraoq-ka kop
11. türlüg əksüksüz k(ə)rgəksiz tapïoqïn
12. tapïnoqalï təginti ərdi.. anïŋ ara
13. asqï ooqlan kəŋli tapsïz bolmïx
14. üqün münlük ət koloqalï ïdtï-
15. lar ..ol ooqurda əlig han y(a)rlïoqïŋa
16. (münlük ət) satmadï ərür.. ət (bul)ma-
17. dïn kün (ba)tdukïnta ......-ül-
18. ......-ip ïdtï anïŋ
19. (ara bayaoqut) taxïntïn kirip kəlip kəntü
20. kunquyïn balïoq baxl(ï)oq kanl(ï)oq yirin(li)g
21. (kərüp) aŋsïz (buloqantï əvkələnti..) ol
22. (savïoq) yuŋlaoqalï y(ər)kəli t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
23. burhan-ka b(a)rdï.. (t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan)
24. anïŋ əvkəsïn amarturoqalï (yolqa)
25. iki aoquluoq yïlan b(ə)lgürtdi.. bir iki-
26. ntiskə tüg(n)ü (i)drəsü (anï) kərüp bay
27. ərnïŋ (inqə) sakïnqï boltï.. nəgü-nüŋ
28. küqintə bu aoquluoq yïlan-lar bu-u
29. muntaoq kərksüz azunta tuoqmïxlar otoqu-
30. rak uktï əvkə (nïzvanï) küqintə munta

(A)

yükünq altï p(a)t(a)r

1. tuƣmïx ərür-lər.. ɵtrü ɵvkə kɵŋli-i
2. əmrilip b(a)rdï.. muntada ulatï kü kəlig
3. ərdəm kɵrkitməkin sansïz tümən tïnlaƣ-
4. larⱪa asaƣ tusu ⱪïlu y(a)rlïⱪadï.. ikinti
5. səvgü taplaƣu əd tavar yaⱪïn kəltürməkin
6. ⱪutƣarmaⱪï antaƣ ərdï.. ⱪaltï sariputri
7. arhant nirvanⱪa barmïx-ta taⱪï
8. adan arslan hanï təg
9. arhant-lar y(ə)mə nirvan
10. bultïlar olarⱪa süzüg kɵŋül(l)üg
11. tïnlïƣ-lar adralmaⱪ-laƣ aqaƣ əmgəkkə
12. ərtiŋü qomur-lar* ərti.. ol tïnlïƣ-larnïŋ
13. saⱪïnqlïƣ otlarïn ɵqürgəli üqün
14. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan oŋtïn yïŋaⱪ
15. sariputri arhant ulatï.. bilgələrig
16. b(ə)lgürtdi ..soltïn yïŋaⱪ mahamutkalayan
17. arhant ulatï kü kəlig ərdəmkə
18. təgmïx arhant-laraƣ b(ə)lgürti.. anï
19. kɵrüp anïn ol tïnlïƣ-lar aŋsïz muŋadïp
20. adïnïp ɵgrünqülüg səvinqlig boltï-lar
21. t(ə)ŋri burhan aƣzïnta nom ə̣xidip
22. ⱪutrulmaⱪ tataƣ-nïŋ idisi boltï-lar
23. üqünq iqgü ot ukmaⱪïn asaƣ tusu
24. ⱪïlmaⱪï nətəg ərti tə̣p tə̣sər anï inqə
25. ukmïx k(ə)rgək.. ⱪayu ɵdün biliksiz viru-
26. tak ə̣lig bəg kapilavastu balïⱪ-taⱪï
27. xakilarïƣ ɵlütləp yoⱪ yudun ⱪïlmïxinta
28. t(ə)ŋri ⱪïzlarïŋa oƣxatï kɵrü ⱪanïnqsïz
29. kɵrklə kɵrklüg altï ⱪïzlarïƣ bulun
30. alïp kixlənti ərti.. virutak ə̣lig bəg

* بۇ سۆز ئەسلى تېكىستتە «qonur» يېزىلغان. مەزمۇنىدىن قارىغاندا «چۇمىدۇ» مەنىسىدىكى «qomur» بولۇشى كېرەك.

(B)

1. basa basa xakilarïɋ utmaķ adaķ
2. asra ķïlmaķ savlarïɋ sezləmixiŋə
3. altï ķatunlar yirinqlig bolup tod tolïy
4. savïn utruntï-lar.. anï əxidip virutak
5. əlig bəg qantal (l)ar-ķa y(a)rlïɋ y(a)rlïķadï
6. bu yaɋïlar ķïzlarïn yəti eŋi ətezlərïn
7. bïqïp kəsip suburɋanlar
8. ara kəmixiŋ-lər.. qantal(l)ar
9. y(ə)mə əlig bəg y(a)rlïķïn
10. tükəl ķïltïlar.. tükəl bilgə
11. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan ol ķatun-lar-
12. nïŋ ķurtulɋuluķ edin ķolusïn
13. uķup himavat taɋdïn qinakantik
14. atlaɋ ot kəlürüp baxlarïŋa saqïp
15. isig ez bərü y(a)rlïķadï.. nom nomlayu
16. y(a)rlïķap ķutķa təgürü y(a)rlïķadï tertünq
17. keligəsi üzə asaɋ tusu ķïlmaķï antaɋ
18. ərdi.. ķaltï bir edün t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
19. burhan sariputri arhant birlə
20. yazï yərdə qakrmit ķïlu yorïrlar ərti
21. (anïŋ) ara bir ķuxlaɋu ķuxķa ķuvït-
22. mïx kegürqgün muŋķa tarķa təgip
23. sariputri arhant-nïŋ keligəsiŋə
24. sïɋïntï inqə ek ķorķunqï senmədi bəz-
25. ər titrəyür ərdi antaran ķopup t(ə)ŋri
26. burhan-nïŋ keligəsiŋə sïɋïntï
27. anta timin ek ķorķïnqï ayïnqï sentï
28. muntada ulatï sansïz tümən tïnlaɋ-lar-
29. ķa keligəsi üzə asaɋ tusu ķïlu y(a)rlï-
30. ķadï.. bəxinq kalyakasaprs bertməki üzə

(A)

yükünq yə̣ti p(a)t(a)r

1. asaɋ tusu ķïlmaķï antaɋ ərdi patranati
2 atlaɋ aɋar iglig toyïnïɋ ïduķ ə̣lkin
3. bərtə y(a)rlïķap əlür əzintə oz –
4. ɋuru y(a)rlïķadï.. arhant ķutïŋa təgürdi
5. divadataɋ bax aɋrïɋ igintə ozɋuru
6. y(a)rlïķadï.. burni atlaɋ tirtilər baɋxïsïn
7. bərtə y(a)rlïķap yasuqik atlaɋ
8. əlür igintə ozɋuru y(a)rlïķadï
9. muntada ulatï kim – m
10. surati ədkə təgi sazan
11. alķïnɋïnqa tïnlïɋ – lar bram – sangalamban
12. ulatï ədgü ķïlïnqta ķataɋ – lanur – lar ərsər
13. üstün t(ə)ŋri yə̣rintə altïn yalŋuķ
14. azunïnta tuɋ(ɋ)uluķ ədgü ķïlïnq ķazɋanur –
15. lar ərsər alķu asaɋ tusu ķïlmaķlïɋ
16. ədgüsïn ərdəmïn uķmïx ķ(ə)rgəķ
17. muntaɋ türlüg sarasavati brhasvati ulatï
18. t(ə)ŋridəm bilgələr ķ(a)lp ədün səzləp
19. alķïnqsïz asaɋ tusuluɋ ədgüsin əp – p
20. saķïnïp m(ə)n qü tax ygən təpümïn
21. yə̣rkə təgürüp ķop azuntaķï ətəzin
22. ayayu aɋïrlayu yinqürü yükünü təginür – m(ə)n
23. ikinti ķamaɋ ķaŋ əgüz iqintəki ķum
24. sanïnqa üq ədki bəgü biliklig
25. burhanlar – nïŋ baɋxïsï bolmïx usnir l(a)ksan –
26. laɋ təpüləri üzə yinqürü təpün yükünmïx
27. nom ərdni tə̣tir.. ol y(ə)mə nom ərdni adart –
28. layu səzləsər iki türlüg bolur – lar bir
29. sanbutik atlaɋ.. ikinti paramartik
30. atlaɋ.. sangirtak tə̣mïxï sudur winay abida –

(B)

1. ram üq aɋ(ï)lïķ nomlar tə̣tir-lər.. az almïr
2. igin igləmïx əmgəklig tïnlaɋ-larķa
3. iginkə yaraxï əm ürüntəg sudur aɋ(ï)lïķ
4. tə̣tir.. өvkə biliklig aɋun aɋuķmïx
5. tïnlïɋ-lar-nïŋ aɋusïn bïxurɋu vinay
6. aɋ(ï)lïķ akat ərür.. biliksiz biliklig
7. ķararïɋ tünərigdə munmïx azmïx
8. tïnlaɋ-larķa kün t(ə)ŋri
9. osuɋluɋ abidaram aɋ(ï)lïķ əm ür-
10. üntəg bolur.. ikinti baramartik
11. tə̣mixi y(ə)mə iki türlüg adrïlur-bir
12. səkiz türlüg tüzün yol tөzlüg ikinti
13. ķalïsïz nirvan tөzlüg səkiz türlüg
14. tüzün yolaɋ y(ə)mə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
15. üküx sudur nomlarda üq türlüg adruk
16. atïn atayu y(a)rlïķadï.. bir tüzün ərür
17. ikinti üntdürdəqi ozɋurdaqï üqünq
18. oɋramïx өrüg amïl nirvanķa təgürdəqi
19. ol tə̣p.. ol y(ə)mə səkiz ülüx yol-lar-nïŋ
20. tüzün bolmakï nə yaŋlaɋ ərki tə̣p
21. tə̣sər anï inqə ukmïx k(ə)rgək nəqəkə
22. təgi bu sansar iqintə tuɋmïx tïnlaɋ-lar
23. azunluɋ qadar өgüz iqintə aɋa təgilü
24. bə̣x azunluɋ təgzinq suv iqintə
25. qoma bata tөrt tuɋumluɋ kïsaɋ taŋaɋ-
26. ta kïsïlur taŋïlur ərsər-lər anqaķa təgi
27. utun tə̣tir-lər.. takï y(ə)mə nəqəkə təgi az-
28. unluɋ arïɋsïz oprï iqintə nizvani kulï
29. bolup aɋnayu yatsar-lar.. anqaķa təgi
30. utun oķ atanur-lar.. ķayu өdün səkiz

(A)

yükünq səkiz p(a)t(a)r

1. türlüg tüzün yolluɋ yaruķ yula
2. kөküz - lərintə b(ə)lgürsər tüzün yolluɋ
3. bəsək baxlarïnta ursar - lar tüzün
4. yolluɋ qintamani ərdni ə̣liklərintə tutɋalï
5. bolsar - lar.. tüzün yolluɋ yïparlaɋ
6. suvda nïzvanï - laɋ kirin yumaɋ yusarlar
7. ol өdün timin өk tüz -
8. ün tə̣tir - lər.. tüzün yolnuŋ
9. tüzün bolmaķï ikinti üntürməki
10. ozɋurmaķï antaɋ ərür.. ilkis(i)zdə bərü
11. bu sansar iqintə tïnlïɋ - lar tөrt türlüg
12. kəlkin nïz - vanïlaɋ ķarïmlarïn* təgrikləmïx
13. toķuz türlüg təmir baɋ - ķa üləxi nïz -
14. vanïlaɋ oduɋsaķ ķapaɋqïlarïn kөz - ədmix
15. tөrt türlüg az ķïlïnqlïɋ ķapaɋ tügnüg -
16. lərin ə̣tgənlig ķïlïnqlïɋ ə̣xikin
17. yaratmïx bə̣x türlüg өrtük nïzvanï -
18. larïn yapalmïx yə̣ti türlüg iyə yatdaqï
19. nïz - vanïlaɋ tirgüklər üz - ə tirəmix sanasar -
20. laɋ ķïnlïķ boķaɋuluķta bəkləmix solanmïx
21. ərür - lər.. ķayu өdün səkiz türlüg ......
22. tüzün yoluɋ** tapsar - lar timin өk
23. bu munqa türlüg əmgəktin oz - ar - lar
24. üqünq yazïnqsïz oɋramïx yə̣rkə təgmək
25. nə yaŋlaɋ ərür tə̣p tə̣sər.. anï inqə
26. uķmïx ķ(ə)rgək toķuz on artuķï altï
27. azaɋ nomluɋ - lar nomlamïx - lar.. yol oruķ
28. aza muna sansar iqintə ürkiq
29. təgz - intürdəqi ərür - lər.. ol yolqa barïp
30. arïtï sansardïn oz - ɋalï bolmaz.. ķayu

* ئەسلى تېكستتە «ķarimralin» دەپ خاتا يېزىلغان، تۈزىتىلدى.
** ئەسلى تېكستتە «yorluɋ» يېزىلغان.

(B)

1. ədün bu tüzün yolqa barsar timin
2. ək oqramïx ərüg amul nirvan balïķ-
3. ķa təgir ..nirwan y(ə)mə tərt türlüg
4. adrukïn adrïlur.. ķayu ərki tərt tə̣p
5. tə̣sər aŋ ilki alķu əmgəklər təzi yïltïz-ï
6. bolmïx azun tutmaķ tərü anta əmril-
7. ür.. ikinti az əvkə biliksiz
8. biliklig ot anta əqər
9. üqünq aķanaķsïz məŋü ədgü
10. tüz-lüg ərür.. tərtünq alķu
11. ə̣tiglig aķanaķlaq aķnaķsïz tərü-lərdə
12. əŋi ədrülmïx ərür bu muntaq türlüg
13. ülgüsüz sansïz ədgülüg nom ə̣rdini ərdəmin
14. əp saķïnïp m(ə)n qü tax ygən tutuķ
15. ayayu aqarlayu yinqürü yükünürm(ə)n üqünq
16. tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-
17. nïŋ saz-anlaq kənt uluxïn tutdaqï
18. mïŋ yïl tümən küntə bərü t(ə)ŋri burhan-
19. nïŋ ornïnta laksans(ï)z burhanlar ixin
20. ixləyü sazanlaq ķarxïq tirəyü tutdaqï
21. (altun) sïruķ osuqluķ alķu ək
22. tə̣rikintə əgütmïx ķop toy ķuvraqda
23. ķutatmïx kəntü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
24. ikinti agam nom iqintə yüz türlüg əg-
25. dikin əgə yivə y(a)rlïkamïx taraqlaq
26. yə̣r osuqluq kim azky-a buxïlaq uruq
27. tarïq saqsar ülgüsüz sansïz tüx bə̣rdəqi
28. üstün t(ə)ŋri yə̣rintəki altïn yalŋuķ
29. ətəz-intəki məŋi toŋa qoq yalïn
30. ərk türk-nüŋ avantï tïltaqï bolmïx-

(A)

yükünq toḳuz p(a)t(a)r

1. lar səvərti atïn ataɣuluḳ niptiqaturt
2. atlaɣ ix kөdük üz-ə dyanḳa nomḳa
3. kirmix səkiz sanvar iqintə tuɣmïx ḳutluɣ-
4. larïn ə̣tiglig yaratïɣlïɣ b(a)r(a)m(a)rt atïn
5. ataɣuluḳ səkiz y(i)g(i)rmi türlüg boxɣutluɣ
6. nïz-vanïlïɣ yəkig iqkəkig alaŋutdurɣalï
7. өgrətingüqi-lər toḳuz türlüg
8. boxɣutsuz nïz-vanïlaɣ
9. qərikig topulmïx-lar.. ḳamaɣ
10. birlə y(i)g(i)rmi artuḳï yə̣ti türlüg
11. tüz-ün ḳutluɣ tïn-lïɣ-larïn tïḳmïxtəg
12. tolu tüz-ün bursuŋ ḳuvraɣ ərd(i)ni tə̣tir
13. əmti ol səkiz y(i)g(i)rmi türlüg boxɣutluɣ
14. yolta ḳataɣlanɣuqï tüz-ünlər ḳutluɣlaraɣ
15. өŋi өŋi adïra sөz-ləmïx k(ə)rgək
16. inqip y(ə)mə aŋ ilki iki türlüg
17. tïnlïɣ-lar tə̣tir.. bir t(a)vraḳ tərk biliklig
18. tə̣tig səkiz kөŋül(l)üg ikinti turï turḳï
19 ḳïlïnqlïɣ tümkə ḳoɣsaḳ biliklig bu-u
20. ikigüdə ḳayusï ərsər arïɣsïz saḳï-
21. nqlïɣ az-u(n)tïn tura өglənmək
22. balïḳnïŋ aŋ taxtïnḳï ḳapaɣqa kirip
23. darsanarmak atlaɣ kөrüm yolta inip
24. bə̣x y(i)g(i)rminq kxan өdkə təgdüktə
25. sordapan ḳutḳa ḳataɣlantaqï box-
26. ɣutluɣ tïnlïɣ tə̣tir.. ol oḳ tüz-ün
27. tïnlïɣ kөrüm yoltaḳï səkiz on artuḳï
28. səkiz türlüg utun nïz-vanï-larïɣ өqürüp
29. altï y(i)g(i)rminq kxan өdtə sordapan
30. ḳut bulsar.. bu ikinti boxɣutluɣ tüz-ün

(B)

1. tïnlïƣ tə̣tir.. ol oķ sordapan ķutïn
2. bulmïx tüz-ün kixi sakardagam ķutïn
3. bulƣalï ķataƣlanur ərsər.. ol üqünq boxƣ-
4. utluƣ tüzün tïnlïƣ tə̣tir.. ol oķ
5. sakardagam ķutķa ķataƣlanƣuqï amranmaķ
6. uluxtaķï altï bəlük nïz-vanïlaraƣ tarķa-
7. rïp sakardagam ķutïn bulsar
8. bu tərtünq boxƣutluƣ
9. tüz-ün tïnlïƣ tə̣tir.. ol oķ
10. sakardagam ķutïn bulup anagam ķutïn
11. bulƣalï ķataƣlanu tawranur ərsər bu bə̣xinq
12. boxƣutluƣ tïnlïƣ tə̣tir.. ol oķ sakardagam
13. ķutïn bulmïx tïnlaƣ amranmaķ uluxtaķï ķataƣ-
15. lanïp üz-mələgülük baxtïnķïda baxtïnķï
15. ulatï adaķtaķïda adaķtaķï toķuz ülüx
16. nïz-vanïlaraƣ tarķarïp əqürüp anagam ķutïn
17. bulsar bu altïnq boxƣutluƣ tüz-ün tïnlïƣ
18. tə̣tir.. anagam ķutïn bulmïx tüz-ün kixi
19. əŋlüg əŋsüz t(ə)ŋrì yə̣rintəki bidip
20. bitürüp üzm(ə)ləgülüg nïz-vanï-laraƣ
21. (əqürüp) tarķarïp tərtünq əŋsüz
22. t(ə)ŋri yə̣rintəki səkz-inq ülüx nïz-vanïƣ
23. əqürginqə arhant ķutïŋa ķataƣlanƣu-
24. qi yə̣tinq tüz-ün tïnlaƣ atanur inqip
25. y(ə)mə kərüm yolta inmïxtə tümkə
26. biliklig ərsər kirtgünq iyə yorïdaqï
27. tə̣p atanur.. bu səkz-inq boxƣutluƣ
28. tüz-ün tïnlïƣ tə̣tir.. tə̣rig otƣuraķ
29. biliklig ərsər nom iyin bardaqï tə̣tir..
30. bu toķuz-unq boxƣutluƣ tüz-ün tïnlïƣ

(A)

yükünq on p(a)t(a)r

1. atanur.. ol ok sordapan kut bulmïx
2. tïnlaoq anagam kutïn buloqalï kataoqlanur
3. ərkən altï ülüx nïzvanï-lar ara azu
4. üq azu tert üzmələmïx ərsər takï
5. iki nïzvanïlar kalmïx bolsar kola koli
6. təp atanur.. kola koli ərsər bir iki əv-
7. lərdə azun tutmak bolur..
8. bu onunq boxoqutluoq
9. tüzün tïnlïoq tətir.. ol ok
10. sakardagam kutïn bulmïx yalŋuk
11. ooqlï anagam buloqalï kataoqlanu səkiz ülüx
12. nïzvanïlarïoq eqürmïx ərsər tokuz-unq
13. takï bir nïzvanïsï kalmïx üqün amranmak
14. uluxta takï bir azun tutar.. anï
15. üqün ikaviqiki tətir.. bu bir y(i)g(i)rminq
16. boxoqutluoq tïnlïoq tətir.. ol ok nom ıyə
17. yorïoquqï tïnlïoq kataoqlanmak yolka təg-
18. düktə kerüm bulmïx təp atanur.. bu
19. iki y(i)g(i)rminq boxoqutluoq tïnlïoq tətir
20. kayu anagam kutïn bulmïx tüzün tïnlïoq
21 eqmək dyan samaraoq eritmïx (bolsar)
22. ətezin tanuklaoquqï təp atanur.. bu üq
23. y(i)g(i)rminq boxoqutluoq tïnlïoq atanur.. ol ok
24. anagam kutïn bulmïx tïnlïoq amranmak
25. uluxta ət ez kodup takï eŋlüg t(ə)ŋri
26. yərintə tuoqmaz kan ikin arakï ət ez-
27. in arhant kutïn bulup nirwanka barïr
28. bu tert y(i)g(i)rminq tüz-ün kixi atanur..
29. yana ok anagam kutïn bulmïx kixi amranmak
30. uluxta ət ez kodup eŋlüg .(ə)ŋri yərin-

(B)

1. tə tuɋar.. nə tuɋa birlə ek arhant
2. ķutïn bulup nirvanķa barïr.. bu bə̣x
3. y(i)g(i)rminq boxɋutluɋ tïnlïɋ tə̣tir.. y(ə)mə
4. anagam ķutïn bulmïx tïnlïɋ amranmaķ
5. uluxta ətez ķodup eŋlüg təŋri
6. yə̣rintə tuɋar.. anta tuɋup tə̣tig
7. oduɋ üqün əmgəksïz toloaķ-
8. sïz nirvanķa barïr.. bu altï
9. y(i)g(i)rminq boxɋutluɋ tïnlïɋ
10. tə̣tir.. taķï y(ə)mə ol oķ anagam
11. ķutïn bulmïx tïnlïɋ amranmaķ uluxta
12. ətez ķodup eŋlüg uluxta tuɋar anta
13. tuɋup tümkə muntürk üqün alpïn
14. əmgəkin səkiz türlüg tüzün yol kekzi-
15 ntə b(ə)lgürüp timin ek nirvanķa barïr
16. bu yə̣ti y(i)g(i)rminq boxɋutluɋ tïnlïɋ tə̣tir
17. y(ə)mə ek anagam ķutïn bulmïx tüzün
18. kixi amranmaķ uluxta ətez ķodup eŋlüg
19. t(ə)ŋri yə̣rintə tuɋar.. anta tuɋup nirvanķa
20. (barïr) adartlaɋ bolmaz.. taķï üstünki orun-
21. larda kəzə tuɋar azun tutar.. anï üqün
22. (yoķaru) aɋɋuqï tə̣p atanur.. bu səkiz y(i)g(i)rminq
23. boxɋutluɋ tïnlïɋ tə̣tir.. bu muntaɋ türlüg
24 xazanlïɋ ərdinilig otruķ iqintə səkiz
25. y(i)g(i)rmi türlüg boxɋutluɋ ərdinilər əksügs-
26. üz k(ə)rgəksiz b(ə)lgülüg bolur-lar. əmti muntada
27. ïnaru toķuz türlüg boxɋutsuz tïnlïɋ-larïɋ
28. adïra.. sezləmïx k(ə)rgək aŋ ilki asïlur
29. tezlüg atlaɋ boxɋutsuz tïnlïɋ ərür kim
30 arhant ķutïn bulup yana tayar bu

(A)

yükünq bir y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. baxtïnḳï tüzün kixi tə̣tir.. yana y(ə)mə
2. asïlmaz təzlüg atlaɋ tïnlïɋ ərür.. kim
3. arhant ḳutïn bulup yanlap taymaz bu ikinti
4. boxoɋutsuz arhant dintar ərür.. taḳï y(ə)mə
5. əz ətəz-in əzi əlürür atlïɋ boxoɋut-
6. suz tïnlïɋ bar tümkəsi üqün arhant
7. ḳutïn bulur.. yana yana
8. tayar ol antaɋ nïzvanï basïnqïŋ-
9. a ulïnïp kəntü ət əzin əlür-
10. üp nirvanḳa barïr.. kaltï kotagi
11. atlïɋ arhant toyïn kəntü yülügüsi
12. üzə boɋzïn bïqïp nirvanḳa b(a)rdï.. bu
13. üqünq boxoɋutsuz arhant dintar tə̣tir
14. y(ə)mə ək ət əz-in kəzədür atlaɋ
15. boxoɋutsuz tïnlïɋ bar nəqə y(ə)mə tümkə
16. biliklig ərsər inqip ət əzin artuḳ
17. saḳlayu tutar.. arhant ḳutïn bulup
18. taymaz bu tərtünq boxoɋutsuz arhant
19. dintar tə̣tir.. taḳï y(ə)mə təbrənqsiz turmïx
20. atlaɋ boxoɋutsuz tïnlïɋ bar nəqə y(ə)mə
21. arhant ḳutïn tïn tayoɋuluḳ (tïnlïɋ)-
22. lar utru tursar.. inqip ət əzin kəz-
23. ədməsər saḳlanmasar y(ə)mə arhant ḳutï-
24. ntïn arïtï taymaz bu bə̣xinq boxoɋut-
25. suz arhant dintar ərür.. taḳï y(ə)mə
26. topulur təzlüg atlaɋ boxoɋutsuz tïnlïɋ
27. bar kim ḳamaɋda üstünki arhant-
28. lar-nïŋ ədgüsin ərdəmin buloɋalï təgi-
29. mlig bolur.. bu ərür altïnq boxoɋutsuz
30. arhant dintar.. taḳi y(ə)mə bar buloɋanmaḳ-

(B)

1. sïz təlgənməksiz tɵzlüg tə̣tig səkiz
2. otɣuratï otɣuraḳï üqün arhant
3. ḳutïn bulup taymaḳ tüxmək-kə arïtï
4. ḳoraɣmaz.. bu yə̣tinq boxɣutsuz arhant
5. dintar ərür.. taḳï y(ə)mə bar bilgə bilikin
6. ḳutrulmïx atlaɣ boxɣutsuz tïnlïɣkim
7. bilgə bilik küqintə nïzvani-
8. laɣ yaɣïlarïɣ utmïx inqip
9. ɵqmək dyan samarda ulatï
10. dyan-saḳïnqlar üzə ərk tarta
11. umaz.. bu ərür səkizinq boxɣutsuz arhant
12. dintar.. taḳï y(ə)mə bar ikidin sïŋar
13. ülüxin ḳutrulmaḳ atlaɣ boxɣutsuz tüz-
14. ün tïnlïɣ kim alḳu nïzvanïlarïɣ arïtï
15. alḳmïx alḳu dyan samarlarda ərk türk
16. bulmïx bu ərür toḳuzunq boxɣutsuz arhant
17. dintar.. bu muntaɣ türlüg tüzünlərin
18. ḳutluɣlarïn tïḳmïxtəg tolu bursuŋ
19. ḳuvraɣ ərdini tə̣tir-lər.. kim hormuzta
20. t(ə)ŋrilər ulatï uluɣ küqlüg t(ə)ŋrilər-
21. (kə uluɣ) didimlaɣ baxlarï üzə
22. (yinqürü) tɵpün yükünmix tüzün bursuŋ
23. ḳuvraɣ ərdini ḳutïŋa m(ə)n qü tax
24. y(i)gən tutuḳ ə̣likimin ḳavxurup tɵpümin
25. yə̣rkə təgürüp ayayu aɣïrlayu yinqürü
26. yükünür m(ə)n taḳï y(ə)mə yüz k(a)lp üq
27. asanki ɵdtə bərü baramitlaɣ yolta
28. ḳataɣlanu tükəl türlüg yivigin yivitip
29. tüzkərinqsiz burhan ḳutïlaɣ q(a)krirt
30. ə̣lig han ornïŋa olurɣuluḳ

(A)

yükünq iki y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. təgin ɵgə atïŋa absik k̡ïlmïx
2. bə̣x azun tïnlïƣlarïƣ urunqak̡ təginmïx
3. bə̣x y(i)g(i)rmi asanki nayut sanïnqa tïnlïƣ
4. oƣlanïnïŋ umuƣï ïnaƣï kin kəlir ɵdün
5. səkiz tümən yaxlïƣ* tïnlïƣlarnïŋ ɵzïntə
6. yaxïnta tɵrt ərdinin yaratïƣ-lïƣ
7. səkiz tümən tɵrt mïŋ
8. kənt uluxlarda b(a)rqada
9. bəxtïn aqsïz - k̡izsïz k̡ïsïƣsïz -
10. k̡ïvrïƣsïz yaƣïsïz - bɵrïsïz basïnqsïz
11. iyinqsïz irtsiz - bə̣rtsiz muŋsuz - tak̡sïz təlim -
12. təsim bay baramlaƣ sansïz üküx kotsivar
13. bayaƣutlar əvləri bark̡larï üzə tïk̡mïx -
14. təg yigi səkiz y(i)g(i)rmi uluƣ ərdinin
15. ə̣tilmïx k̡aylarïn bəltïrlərïn yarataƣ -
16. laƣ yə̣r t(ə)ŋrisiniŋ didimïŋa bəsəgi
17. ŋə oƣxatï k̡utluƣda k̡utluƣ kitumati
18. atlaƣ kənt uluxta səkiz y(i)g(i)rmi - i
19. vityastan xasatar boxƣunmïx kɵzünür k̡ut
20. t(ə)ŋrisiŋə üləxi br(a)hmayu atlaƣ
21. bramanlar ə̣ligintə br(a)hmavati atlaƣ
22. ɵg ixikə oƣxatï k̡atuntïn (tuƣulup)
23. b(ə)lgülüg bolup burhan k̡utïn bulu
24. y(a)rlïkadaqï tuzit t(ə)ŋri yə̣rintəki (inq?)
25. dyan atlaƣ k̡arxïda oluru y(a)rlïk̡ar
26. ayaƣ - ka təgimlig tüzün maytri
27. bodis (a)v(a)t k̡utïŋa.. yana yana
28. yalïnsa yinqkə ɵtüg ɵtünü ətɵz -
29. ümin urunqak̡ tutuzu k̡op az̡untak̡ï
30. ət ɵzin yinqürü tɵpün yükünür - m(ə)n

* «yaxliƣ» — ئەسلى تېكستتە قۇرنىڭ يېنىغا «+» بەلگىسى بىلەن قىستۇرۇپ يېزىلغان.

(B)

1. kim y(ə)mə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan nirvanḳa
2. b(a)rmïxta kin xazanta uluq asaq
3. tusu ḳïltïlar ənətkək ə̣ltəki vaybax
4. xasatar yaratdaqï kuvranagayani san›gapati
5. kunaprabi manurtni-da ulatï baqxï-lar
6. ḳutïŋa yükünür m(ə)n taḳï y(ə)mə antada
7. basa üküx türlüg nom
8. bitik ə̣tdi-lər yaratdï-lar
9. sagantili isyanisuri kotiki
10. matarqiti asvagusi-da ulatï bodi-
11. savat baqxïlar ḳutïŋa ayayu aqïrlayu
12. yinqürü yükünür m(ə)n taḳï y(ə)mə tərt
13. küsən uluxta baqxïlar boltïlar
14. kim burhan xaziniŋa uluq asaq-
15. tusu ḳïltïlar ··bodarakxiti sariya rakxiti
16. azukrakxiti olarḳa y(ə)mə yinqürü-ü
17. yükünür m(ə)n kim y(ə)mə üq solmïda
18. uluxta əŋrə baqxïlar boltïlar
19. d(a)rmagan bonandati aryaqantri aqarida
20. ulatï baqxïlar ḳutïŋa yinqürü yükünür-
21. (m(ə)n kim ymə üq) ərdinikə kirtgünq
22. (kəŋül(l)üg) upasi qü tax y(i)gən tutuḳ
23. (əŋrə) baqxïlarda nomluq sav ə̣xidü
24. təginip inqə saḳïnqïm boltï alp buluquluḳ
25. kixi ə̣t›əzin bultum alpta alp
26. soḳuxquluḳ üq ərdini birlə soḳuxtum
27. əmti yana bügün bar yarïn yoḳ
28. (b)əksiz məŋüsüz ətəz›üg bəkqə məŋüqə
29. saḳïnïp ar tar barïr alḳïnur əd tavaraq
30. ürlüklügqə saḳïnïp üzütlüg azunluḳ

(A)

(yükünq tərt y(i)g(i)rmi p(a)t(a)v)

1. y(ə)mə alkatmïx ayka küsənqig künkə
2. ədrülmix ədgü ədkə kutluq kïvlïq koluka
3. kutluq koyn yïl zün üqünq ay
4. iki otuzka m(ə)n üq ərdinkə kirt-
5. günq (kəŋ)ül(l)üg upasï qü tax y(i)gən
6. tutuk (kix)im tüzün birlə kin kəltə-
7. qi maytri burhan-ka tosalïm təp
8. bir maytri sü bəzətdimiz.. bir
9. (maytri sim)it nomin y(ə)mə
10. bititd(i)m(i)z.. bu sü bəzətmïx nom bititmïx
11. buyan ədgü kïlïnqïq aŋ əŋrə avïrar-
12. (biz üs)tünki əzrua hormuz ta tərt
13. maharaq t(ə)ŋri-lər-kə bu buyan ədgü
14. kïlïnq küqintə t(ə)ŋridəm qoq yalïn-
15. (lar axï)lzun üstəlzün ul(uxumïn balï)k-
16. (ïmïn) kəzədü ərzün-lər.. iqtïn (sïŋ-
17. ar)...-migən bolmazun.. taxt(ïn sïŋ-
18. ar yaqï) bəri bolmazun......
19. ... tarïq külü bolzun kamaq-
20. un tïnlïq-lar məŋilig bol(zun-lar)
21. y(ə)mə bu buyanaq aŋ əŋrə a(vïrar)
22. biz t(ə)ŋri bəgü əl bilgə arslan t(ə)ŋri
23. uyqur tərkənimiz kutïŋa alkatmïx on
24. uyqur əli.. otuz təgit oqlanï.. tokuz
25. əlqi bilgəsi.. miŋ tapïnur tümən
26. iqrəki-ləri birlə miŋ tümən yïlka
27. təgi əl axayu y(a)rlïkamak-larï bolzun-lar
28. takï y(ə)mə bu nom bititmïxtə iyin
29. əgirdəqi kïzïm kənq tüzün uluq
30. oqlum kəd ygən ikinti oqlum taqay

(B)

1. ygən kəl(i)nimiz (tü)kəl tüzün ḳïzïmïz
2. kɵrklə tüzün.. bu buyan ədgü ḳïlïnq
3. küqintə (i)gsiz adas(ï)z ḳop ədgüdə iqrə
4. ḳamaɣ ayïɣda taxra ərzün-lər.. taḳï
5. y(ə)mə bu (buyanaɣ) avïrar biz.. ɵgümüz
6. tisilig ḳunqu-ḳa.. inimiz ə̣l soŋkut
7. tarḳan-ḳa ə̣l tuɣmïxḳa.. bu
8. buyan küqintə igs(i)z adas(ï)z ər-
9. zünlər.. taḳi y(ə)mə bu buyanaɣ
10. (avïrar) biz.. ḳazɣanmïx ḳaŋïmïz zəkək
11. bəgən tutuḳ ulatï ḳamaɣ-ḳ(y)a ḳad(axïmïz)ḳa
12. ədgü ülük bolzun.. bu buyan (ədgü ḳïlïnq)
13. küqintə t(ə)ŋri yə̣rintə tuɣzun-(lar)
14. t(ə)ŋri yə̣rintə tuɣsar tuẓit (t(ə)ŋri yə̣rintə)
15. (may)tri bodis(a)v(a)t üskin(i)ntə (tüxüp)
16. (ḳay)u ɵdün tüzün maytri (bodis(a)v(a)t
17. tuẓit t(ə)ŋri yə̣rintin inə (y(a)rlïḳaduḳ)-
18. ta biz y(ə)mə ḳamaɣ-ḳ(y)a ḳadax anta
19. kitumati kəntdə birlə inəlim.. maytri
20. bodis(a)v(a)t burhan ḳutïn bultuḳta
21. biz ḳamaɣun anta burhan ḳutïŋa
22. (alḳïx) bolmaḳïm(ï)z bolzun.. ol ɵdün bu
23. nomuɣ anta altunluɣ kəgdə üzə
24. b(ititm)əkimiz bolzun

(A)

baxtïnkï bir p(a)t(a)r

1. namo but.. namo d(a)r(a)m.. namo saŋ
2. əmti bu nomluq savaq aŋ magit ə̣ltə
3. raqagri kənt uluxta ukmïx k(ə)rgə̣k anta
4. ətrü vayxirvani maharaq-nïŋ üq uluq
5. küqlüg ïnanq buyruklarï (kaltï) sadakari
6. haymavati puranaku bular üqəgü kək kalaqdakï
7. yolqa uqa kəlip bir ikintiskə
8. nomluq sav səzləxü puranaku inqə
9. tə̣p tə̣di kərüŋlər küqlüglər-.. bu
10. yə̣rtinqüdə aŋsïz üküx nomluq
11. təlim təsim qoq yalïn b(ə)lgülüg bolmïx ərür
12. (anta) ətrü haymavati inqə tə̣p tə̣di əmti-
13. kï-a (yaqu)ru ədtə b(ə)lgülüg bolmix ərür
14. kim t(ə)ŋri təŋrisi burhan burhan kutïn
15. (bulu) y(a)rlïkap bir baqdaxïnu y(a)rlïkap yə̣ti yə̣ti
16. kün dyan(lïq) məŋi təginü ərtürü y(a)rlïkadï
17. (takï) y(ə)mə nəŋ nom nomlayu y(a)rlïkamadï-ï
18. ......-i bultï uluq ə̣lig əzrua
19. (təŋri ətü)giŋə baranas kəntdə arsividan
20. (saŋramda ü)q təgzinq iki y(i)g(i)rmi bəlük
21. ...-kə t(əg)ip atyanankutani asvaqï
22. ......mahanamïda ulatï bə̣x panqiki toyïn
23. ...... təŋri (burhan) kutqaru...
24. ......
25. ......
26. ......
27.
28. ......
29. ......
30. ......

(B)

1. on yaŋï arhant toyïnlar boltïlar
2. təŋri burhan birlə bir y(i)g(i)rmi sadakari
3. inqə təp tədi muna əmti yaqquru-kï-a
4. ɵd ərür yig yig küvəz kaqqal kiqig
5. balïklaqq inəllər inqə təp sakïnq sakïntï
6. lar birükin bu yər suvda tükəl bilgə
7. burhan yəg ərmədi* ərsər anïŋ
8. nomlamïx nomï-ï yəgdə yəg
9. bolmadï ərsər antaqq ɵgrünqü (?)
10. antaqq məŋiligin ol katmïx yasïda
11. ulatï inəl(l)ər qorlar əvlərin barklarïn
12. kodup toyïn dintar bolmaqqay-lar ərti. anïn
13. əmti biz y(ə)mə kop əlig tutuqq əv
14. barkaqq kodup toyïn dïntar bolalïm munïlayu
15. kəŋəxip olar (yə)mə təŋri təŋrisi burhan-
16. ka yaqquk təgip toyïn dïntar boltïlar
17. arhant kutïŋa təgdilər.. ɵtrü (haymavati)
18. inqə təp tədi.. ɵŋrəki on (arhantlar)
19. kinki əlig arhantlar birlə (kamaqqun)
20. altmïx arhantlar boltïlar tə(ŋ)ri burhan)
21. birlə altmïx artukï (bir).. ɵt(rü) ...
22. inqə təp tədi.. antaqq ərsər əm(ti) tə-
23. ......
24. ......
25. ......
26. ......
27. ......
28. ......
29. ......
30. ......

* ئەسلى تېكىستتە ərdəmi يېزىلغان. مەنا ئېتىبارى بىلەن ərmədi قىلىپ تۈزىتىلدى.

(A)

baxtïnk iki p(a)t(a)r

1. - m(ə)n toyïnlar alku baɑ quɑ tügün bukaɑu -
2. dïn üstün təŋri yərintəki altïn
3. yalŋuk ət-ezintəki baɑ bukaɑular(aɑ) ...
4. bïqmïx kəsmix ərür m(ə)n sizlər y(ə)mə
5. kutrulmïx ərür sizlər.. ... baɑ b(ukaɑu)
6. dïn əmtï sizlər barïŋl(a)r (b)alïktïn
7. balïk - ka ... ... - l - ... -
8. ka ... ... tïnlïɑ - lar -
9. ka ədg(ülügin) məŋi - ligin
10. asaɑ - l (ï)ɑïn tusuluɑïn kəzə
11. yorïŋlar ... m(ə)n ikin üqin b - ... -
12. lar - ïnka ... - un barïŋlar·· m(ə)n
13. y(ə)mə bügün iqbilis atlaɑ sin - ... ... -
14. laɑ b(a)raman - (nïŋ) sozakïŋa burha(n) -
15. lar ixin ixləgəli barïr m(ə)n bu sav(ïɑ)
16. əxidip ... - vant təŋri yərintəki
17. sak - ... bir yigit urï o - ...
18. ... ... təŋri burhan edintə
19. b - ... ... - ükin inqə təp tədi
20. ozmadïn kutrulmadïn ozm - ... ... -
21. qa sakïnur sən bək kataɑ b(aɑïn)
22. quɑïn bilmix ərür sən (anïn) sən ... -
23. matïda ozmamïx kutrulm(amïx) ərmə - ...
24. ozɑuŋ kutrulɑ(uŋ) ... ...
25. əxidip tükəl bilgə t(əŋri təŋrisi burhan) -
26. niŋ inqə sakïnqï boltï ... ...
27. ayaɑ sakïnql(ï)ɑ x(i)mnu məniŋ ... ...
28. ada kïlɑalï yakïn ... ...
29. otɑurak uk -... ... ...
30. alku əvlüg ... ...

(B)

1. ok ərür m(ə)n üstün təŋri yərintəki
2. altïn yalŋuk ət‧ezintəki yapïx oqluluk
3. əd(ləri)g üzmix ərür m(ə)n nəŋ oz-
4. (madïn) kutrulmadïn ozdum kurtultum təp
5. ...-m-... m(ə)n bu (munt)aq s(a)v sezləmix-kə s(ə)n
6. ... uvutlu(q bo)lqay s(ə)n bu yarlïq
7. (əxidip) yavl(ak) sakïnqlïq x(ï)mnu
8. busuxluq kadqu (luq aŋsï)z
9. (uvu)tluq bolup a(nta) ok
10. yitlinip b(a)rdï.. anta etrü
11. (purn)aki inqə təp tədi (anï ü)qün
12. ...(t)ïltaqïn tükəl bilgə təŋri
13. (təŋrisi bur)han ol (tït)sïlar-k(a) ...-in
14. (balïktïn) balïk-ka ulux(tïn) ulux-ka
15. ... yorïqalï ïdu (yar)lïkadï ərki.. etrü
16. ... inqə təp tədi k(amaq kutrul)qululuk
17. (tïnlïq)lar-nïŋ oqrïn osuqïn (bil)ü
18. (yarlïk)ap ïdu y(a)rlïkadï.. nə üqün (təp)
19. (təsər bu) edün ayaq-ka təgim(lig)
20. (burhan t)okuz otuz yaxïnta kapilvas-
21. (tu balïktï)n kerügqüləyü ünüp naryanqan
22. (egüz kï)dïqïnta altï yïl alp kïlïxïq
23. ix ixlə)yür (oq)urda yavlak sakïnqlaq
24. (ximnu) ...... təŋri kerkin
25. .... ulux-ka inti ərti
26. ...... tərs tədrü nom tïnlaq-lar
27. ....- kitdi ərdi kim ulux
28. ....-i tïnlaq-lar alku tədrü
29. .... ərdi əmti yana
30. ...... ulux sayu

(A)

baxtïnkï üq p(a)t(a)r

1. barïp anïn kəni nomuɑq nomlap anïn kəni
2. yolka kigürsər - lər.. ətrü tïnlïɑq - lar yavlak
3. sakïnqlïɑq x(i)mnu - nuŋ kərümin ïdïp
4. tükəl bilgə təŋri təŋrisi burhan ...
5. süzüg kəŋül əritir - lər.. bir bir
6. toyïnlar tüklüg tümənlig tïnlaɑq - (lar) ...
7. üq ïnaɑq ulu(ɑq) ... ...
8. ayap k - ... toy(ïn) dïntar
9. kïlur - (lar əd)gü tərükə yəgə -
10. tür - lər ... əmti yavlak
11. sakïnqlï(ɑq ximnu a)rhant toyïnlar - nïŋ
12. balïk ulu(x sayu b) armak ix küdük - kə
13. tïdï - ... kïlur anta ətrü (uluɑq)
14. uluɑqï (tükə)l bilgə təŋri təŋrisi (burhan)
15. ol altmïx tïtsï kuvraɑq arhant - lar(ïɑq)
16. əŋi əŋi ulux balïk sayu ïdu (yarlïkadï)
17. kəntü (baran)as uluxtïn ü(nə)
18. y(a)r(lïkap) (a)ŋ magit əlkə kəl(i -)
19. (yarlïka)di ..tünki kün kəpəzlig ... -
20. də ix(i)lərin istəyü kəlmix al - ...
21. saɑqdalïɑq oɑqlanïɑq upasï kïlïp ku(tka)
22. təgürü y(a)rlïkadï bü(gü)n yana ...
23. sozak - ka pinbat - ka ... - rdi (nanta)
24. nantapla atlaɑq iki na(ga baltïzlarïɑq)
25. kutka təgürüp bügünki ......
26. ant(a)ran ünti əmti ü - ... (lu) -
27. lar asuri - lar kintari - (lar kantarvilar)
28. birlə təgrikləp pasaŋ ... ...
29. taɑqda ərür kərgil kadaxïm tü(kəl bilgə)
30. təŋri təŋrisi (burha)n - nïŋ (burhan)

(B)

1. ḳutï bulmïxï tükəl yə̣ti ay tüni boltï
2. yə̣ti ay iqintə altmïx arhant ḳuvraɋ
3. altmïx upasï ḳuvraɋ tərt upasanq
4. k(uvra)ɋ üq türlüg ḳuvraɋï tükəl
5. (boltï).. əmti yana uluɋ tərülüg burhan-
6. (lar) ixin ixləgəli anunu y(a)rlïḳar ətrü
7. ... inqə tə̣p ayïtdï.. ḳayu
8. ḳayu ix (küdüküg) ixləyü
9. anunur ərki ətrü h(a)ymavatï
10. inqə tə̣p tə̣di (kə)ntü
11. vayxirvana ə̣lig bəg (niŋ) yumuxï-
12. ŋa kəlmix ərür biz.. b-... ...-ta
13. (ə)ŋrə uluɋ küqlüg (yə)klər urŋut-
14. (larï) ərtip b(a)rdï-lar.. k(i)n b-... ...-r-lar
15. ...-i y(ə)mə tridarast(ir)i virutaki virupaksi
16. ...-ri ə̣ligləri-niŋ yarlïɋïŋa k(a)ntar-
17. (vilar) ... kumbanti-lar lu(lar) ...
18. (urŋu)t-larï təŋ təŋ t-... ...
19. ...-rantïɋ kəntəgü asɋuḳ ə̣l(ik)-
20. (lərintə) tuta uluɋ aɋar ayamaḳïn
21. (pasaŋ) taɋ tapa barïrlar.. taḳï y(ə)mə
22. (anïŋ) ara tə(ŋr)ilər ə̣ligi hormuz-
23. ta (təŋ)ri t(ərt) maharaq t(ə)ŋrilər-r
24. ... ...-da ulatï t(ə)ŋri ə̣lig-
25. (ləri) ...-i tilutama hamada
26. ... ...-larï ol t(ə)ŋri təŋri-
27. si (burhan)-nïŋ uluɋ ix küdük
28. ... kərünqkə kə̣lir-lər pasaŋ
29. (taɋḳa) kərünqkə kə̣lir-lər taḳï y(ə)mə
30. ... ...-mix türlüg bəgülüg

(A)

baxtïnķï tert p(a)t(a)r

1. ərdəmlig arzïlar ķoptïn siŋar taɣ-lar-
2. tïn ar(ï)ɣlardïn yïɣïlïp kəlir-lər asurlar bəg-
3. ləri lu bəgləri taluy egüztin ünüp
4. kəlir-lər.. taķï y(ə)mə kantarvlar bəg(ləriniŋ)
5. ixiləri kilas taɣdïn yïɣïlïp kəlir (ərti)
6. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ kïlɣuluķ (ix)
7. küdükin kergəli pasaŋ
8. taɣ ta(pa) bar(ïrlar).. anta
9. etrü (purna)ki inqə tə̣p
10. tə̣di.. ķ(ayu ix) küdük oɣrïnta
11. ol bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ
12. uluɣ ker(kin kerkitmə)ki küni bolur.. ərki etrü
13. (sadakari) inqə tə̣p tə̣di.. ķadaxïm...
14. kin b-... (vay) xirvani ə̣lig bəg...-
15. ķa aytuķ-ta bu savlarïɣ alku b(əglərkə)
16. (ay)duķta biziŋ inimiz purnaki...
17. (unamamïx etrü) h(a)ymavati inqə (tə̣p)
18. (tə̣di) ... ayaɣ-ķa təgimlig (maytri)
19. bodis(a)v(a)t d(a)ksan(a)p(a)t ə̣ltin kəl(ip pasaŋ)
20. taɣ-ķa təgdüktə braman t(erüsin)
21. ķodup təŋri burhan nomïnta əvig (barkïɣ)
22. ķodup saqïn saķa(lïn yu)lup vaz(anpat)
23. kïlïp toyïn bolur.. ol antaɣ (təŋri təŋri)-
24. si burhan-nïŋ uluɣï (oɣlï ayaɣķa)
25. təgimlig maytri bodis(a)v(a)t(nïŋ toyïn)
26. dintar bolɣuluķ uluɣ (terülüg)
27. yaŋï künüg kerünqlər(ig kergəli)
28. tə̣ŋridəm ķuvraɣ yïɣïlurlar.. (anïn ol)
29. ixkə barïr biz.. anta et(rü purnaki)
30. inqə tə̣p tə̣di.. antaɣ ərsə(r tüzün)

(B)

1. maytri bodis(a)v(a)t ķayu - ta ərki ɵtrü sadak -
2. ari inqə təp tədi bu biziŋ inimiz
3. türk türkəx uluxta balïķta utrap
4. ... y(a)ŋaķaqtïn yorïr üqün ayaqķa
5. təgimlig maytri bodis(a)v(a)t - nïŋ ədgüsin
6. ... - dim ədgül - ... anïn əmti muŋar (ɵt)kürü
7. ayu bəriŋ anta ɵtrü
8. h(a)ymavati inqə (təp tədi) əx -
9. (i)dgil s(ə)n pur(naki ə)mti
10. saŋa ayaqķa təgimlig (maytri bo)dis(a)v(a)t -
11. nïŋ ədgüsin ərdəmin (kɵni a)yu bərəyin
12. kim ol saŋa avant tïl(taq bolzun) kaltï
13. (i)ki y(i)g(i)rmi yax(l)aq tïnlïq - lar - nïŋ
14. (ɵz)intə yaxïnta (xaki)muni (təŋri) təŋrisi
15. (burhan) birlə soķuxup ədgü ķïlïnq buyan
16. (bɵgtək) tapaq uduq ķïltïlar ərsər anqu -
17. (layu yəmə) kin ɵdün səkiz (tümən) yax -
18. (lïq tïnlï)q - larnïŋ ɵzintə ya(xïnta)
19. (tüzün) maytri burhan birlə tosu -
20. (xup) ədgü ķïlïnq ķazqanqay sən
21. (nə ü)qün təp təsər.. kim ķayu tüz -
22. (ün ... - li tïnlïqnï)ŋ ķïzï maytri burhan -
23. (nïŋ ədgü)sin ɵp saķïnïp süzüg
24. (kɵŋlin buyan b)ɵgtək ədgü ķïlïnq
25. ... . - sïqsaz maytri burhan
26. ... ... (san)sardïn ozar ķutru -
27. (lur) ... ... oduq olurup otqurak
28. ... (mayt)ri burhan ədgüsin əxi -
29. (dip ... ol ķamaq - ta ɵŋə drmur
30. ... ... (əli)g han ... - n ķamaq

(A)

baxtïnkï bạx p(a)t(a)r

1. sansar iqintəki ədüx əzlüg tirig
2. tïnlaɋ yalŋuk oɋlanï üzə maytri ədgü
3. əgli kəŋülində y(a)rlïkadï vïzïr osuɋ-
4. luɋ bək kataɋ kəŋül əritip aɋïnq(sïz)
5. burhan kutïŋa küsüx turɋurdï
6. maha k(a)lp ədtə ədgü kïlïnq yïɋa
7. tạrip bir k(a)san ədtə (maytri)
8. burhan… küsüxüg unït-
9. madï y(arlïkanqu) qï kəŋlin
10. alku (tïnlïɋlarnïŋ) əmgəkiŋə yürəki-
11. sïkïltï… ədgü əgli kəŋlin kop-
12. ka əd(gülügin asaɋ tu)su kïlu tavranur ərdï
13. inqip… ədtə maytri ədgü …-ti
14. sakïnq…-di kodmadï anïn m(aytri)
15. at bultï alku-nuŋ ədgü əg(lisi)
16. antada basa (tə)lim üküx əd…
17. art-……-kin vasavi atlaɋ…
18. (han)… (ə)rkən ratnasiki atlaɋ (təŋri)
19. burhan aŋ axnu burhan k(utïŋa)
20. vyakr(a)t alkïx bạrü inqə tạp (tạdi)…
21. səkiz tümən yaxlaɋ tïnlaɋ-lar…
22. ədintə məŋilig t(ataɋ)laɋ ədtə
23. kümüx aɋï barïm kạŋ (a)lkïɋ
24. üq asanki əmgək tə-… (üstün)
25. təŋri altïn yalŋuk……
26. maytri atlaɋ burhan……
27. y(ə)mə purnaki-i-a bu aya(ɋka təgimlig)
28. maytri bodis(a)v(a)t tükəl kïr(k)…
29. ədtə üzüksüz maytri ə(dgü)…
30. dyan sa(kïnq)ïɋ bïxruntï a-…

(B)

1. y(ə)mə ɵvkə kɵŋül ɵrütmədi anïn
2. bəx yüz əxləri bəx yüz b(a)trakl(a)p – takï bodis(a)v(a)t –
3. lar ara bəxinq burhan b(ə)lgülüg kəz –
4. (ikində turdï takï kalmïx tɵrt yüz tokuz
5. on artukï bəx bodis(a)v(a)t – lar k(ə)vəntdi – lər
6. muna ayaɑka təgimlig maytri (bodisavat)
7. … (ba)lïk … sirivani b(a)ra –
8. man əvig (barkïɑ) …
9. səkiz yaxïnta … – nu arzi
10. kaŋ ɵgüz suvïn … … alku
11. xasatar bilgə bilik … … sakïntï
12. takï y(ə)mə bilgə bi(lik) … … adïn
13. bilgə bilik – kə s – … (tï)nlaɑ –
14. (lar)ka asaɑ t(usu kïlu inqə
15. … ənətkək əl(tin) o(ɑ)rayu d(a)ksana –
16. (pat əl)kə b(a)rdï.. (anta təgi)p badari
17. b(a)raman … – ltï uluɑ bilgələr … – m
18. … … – g oɑrïnta muŋadï(p) adï –
19. (nïp) … yana tükəl bilgə burhan –
20. (nïŋ yər)tinqü yər suvda b(ə)lgürmixin
21. … (ə)xidü kadaxï aqatï birlə ikigü
22. (daksana)p(a)t ulux(tïn aŋ) magit əlkə
23. (təgip) pasaŋ taɑda təŋri təŋrisi
24. (burhan birlə kavï)xïp toyïn bolur.. ədgü
25. (nomuɑ əxidip tod)maz kanmaz kəqmədin
26. (ara) təŋri burhan tɵrüsinqə təgin
27. (ɵgə atïŋa) təgip burhan – lïɑ q(a)krirt
28. (əlig han) yər suvda b(ə)lgürür.. kim
29. təŋri burh)an nomïnta sansar – dïn
30. … … – ɑalï ir – … … … ol tïnlïɑ

(A)

baxtïnkï altï p(a)t(a)r

1. otoqurati maytri burhan ədintə kurtu -
2. lur.. bu muntaoq savlaraoq ə̣xidip өtrü
3. aŋsïz süzülüp purnaki inqə tə̣p tə̣di
4. antaoq ok ərsər yavazta yavaz ol (kөŋül)
5. tə̣tir.. kim muntaoq ədgülüg maytri bodis(a)v(a)taoq
6. kөrgəli küsəmə(sər).. takï y(ə)mə tirig
7. ol ata(sar) kim ...... -
8. niŋ ....
9. gəli k(ə)l - ....
10. bodis(a)v(a)t ....
11. yaŋï kün.........
12. yïlka .... bilgə yal(ŋ) -
13. uklar ...... amranmak(ïn) ...
14. saŋram ... (kөr)kin məŋiz(in)
15. altu(nun) kümüxün ə̣tip yaratïp ay(aoqaylar)
16. aoqarlaoqaylar (no)m bitik biti(gəylər toyïn)
17. dintar ... - lar takï y(ə)mə (pasaŋ)
18. ta(oqda) yïoqïlmïx maytri bodis(a)v(a)t(nïŋ)
19. abisiklaoq y(a)ŋï künüg kөr(təqi)
20. tə̣lim üküx tïnlïoq - lar.. ol ......-
21. kun ə̣lig altï yüz tüm(ən) ...
22. artsar maytri b(odisavat) bu yə̣r suv(da)
23. b(ə)lgürtüktə ki(tu)mati (ba)lïk - ta (ulux) -
24. ta ətөz bulup kixi......
25. məŋisin məŋiləsər ......
26. burhan - ka yakïn ....
27. türlüg tapïoqïn ....
28. tïŋlayu kanïnqsïz nomluoq y(a)r(lïkka təg) -
29 gəy - lər amarï tüz kərinqsiz b(urhan)
30. kutïŋa (alkïx) boloqay(lar) ...

(B)

1. yalŋuk oɋlï tünin künin uyur küq
2. yətkinqə maytri bodis(a)v(a)t - nïŋ əgdikin
3. əgmïx alkamïx k(ə)rgək.. ayaɋïn qiltəkin
4. (ayamïx aɋarlamïx k(ə)rgək.. anta ətrü
5. (sadakari) kadaxï purnaki - ka inqə təp tədi
6. (aŋs)ïz ədgü sav səzlədïŋ s(ə)n səzləmïx
7. (savlar) m(aytri) bodis(a)v(a)t - nïŋ
8. ... ... - in
9. ... ... - usïn
10. ... ... tïnlaɋ
11. ... ... ətrü
12. ... ... kək
13 ... atlaɋ ... ... - rdï
14. ... d(a)ks(a)n(a)p(a)t əl - ... ... - matï
15. ... uluɋ kut ... ...
16. ... uqup barïr - lar.. ... sadakari t(ə)ŋri
17. ... ... inqə təp tədi ... d(a)ksan(a)p(a)t
18. (əltəki) badari bilgə braman
19. ... atlïɋ uluɋ yaɋïxda saq(ïɋda)
20. ... ... - lar.. qanakilar p(a)ryanaqiki - lar
21. ... ... tokuz on artukï altï azaɋ
22. (nomluɋ) dintar ... əgdir anqu ayaɋ
23. (qiltək) - kə tə(gi)p (əgürü) səvinü uluɋ
24. ... (k)əntü kəntü ... - ularïŋaru
25. ... ... (sa)kïntï inqə təp tədi
26. ... ... maytri bodis(a)v(a)t
27. ... ... t(ə)ŋri təŋrilər - niŋ
28. ... ... baɋxïsï badari bilgə
29. (bramanïɋ) tïtïp kodup tükəl bilgə t(ə)ŋri
30. (təŋrisi burhan) - nïŋ nomïnta toyïn

(A)

(baxtïnkï yəti p(a)t(a)r)

1. boloqalï d(a)ksan(a)p(a)t uluxtïn ortun
2. ənətkək əli mady(a)dis ulux-ka kəlgəli
3. sakïnur.. anta ətrü purnaki inqə
4. təp tədi.. anï kərməz mu siz uluoq küq
5. lüg təŋrilər əligləri əz əz adak-
6. larï birlə biziŋ ada(kïmïz)-ta k(əlmïx)-
7. lərin anta b-...-u-...
8. inqə ... ...
9. kərüg ... ...
10. vayxi(rvani) ... ...
11. niŋ ... ...
12. ni tü-... ... ...
13. bas-... ... ...
14. t ... ...-ur biz tükəl b(ilgə)
15. t(əŋri təŋrisi burhanïoq) kərəlim iki(gü)
16. maytri bodis(avataoq kərü təgi)nəlim ət'əzin
17. əd kïr(tïsïn munï)layu səzləxip...
18. küqintə (sada)kari h(a)ymavati purnaki(da ulatï)
19. urŋut-lar pasaŋ taoq(ka bardï-lar)
20. əmti bu nomluoq savaoq d(a)ksanap(a)t (əltəki)
21. badari bilgə braman-niŋ... ...
22. yərintə ukmïx (kərgək anta ətrü)
23. badari bilgə d-... ...-
24. ta ulatï bəx yüz braman (oqullarï birlə)
25. təgrikləp əŋitə (ətəzin tüzün)
26. maytri-niŋ əlik(in tuta yïlïoq)
27. yumxak savïn inqə təp (yarlïkadï)
28. oqlum maytria ərtiŋü (əgrünqülüg)
29. səvinqlig ərür m(ə)n kim si(ni osuoqluoq)
30. tüzün kut(luoq) tïnlaoq (birlə sokuxtum)

(B)

1. inqip y(ə)mə bu muntaq uluq kari yüz
2. y(i)g(i)rmi yaxïmta məŋülüg məŋï - kə
3. tə(g)gülük uluq əlig əzrua t(ə)ŋri yərin -
4. tə tu(q)quluk uluq küsüxin s(a)rvapasantik
5. (a)tlaq yaqïx turqurdum.. takï y(ə)mə tokuz
6. (on) artukï altï türlüg dintar - lar
7. ... mə - ... ... - ka y - ... - ŋ
8. ... ...
9. ... ... - lar - ka
10. ... ... - g
11. ... ... - ka
12. ... ... takï
13. ... ... - up
14. ... purna v(i)yak(ran)... ... xastar
15. ... ... - unmïx alp ərdə(mlig) ... - r ... - ik
16. (ɵgdir) anqu bərdim ... yolt - ... - qï
17. (yaruk yalt)r(ï)k saqquqï ... ukar baqxïlar
18. ... ... - rni b(a)rqa ədgü ... ... üntim
19. ... ... - m y(ə)mə irinq yarlïq yok
20. (qïqay) ... koltquqï iglig kəmlig
21. ... ... - l ..əliksiz adaksïz əmgək -
22. (lig tïnlïqlar bar) ərdi.. olarnï
23. ... ... (əd) tavar tükəl bər -
24. ... ... ədgü kïlïnq kïlmïxï
25. ... ... (ɵgrün)qlüg səvinqlig
26. ... ... (əxi)dip külqirə yüz -
27. (in) ... ... inqə təp tədï ədgü
28. ... ... (u)luq baqxï - lar - nïŋ
29. ... ... - üsi ərür ..əd tavar buxï
30. (bərip ɵgrünqlüg) səvinqlig bolur - lar.. bərmix

(A)

baxtïnkï tokuz p(a)t(a)r

1. boxoqunoquluk səkiz y(i)g(i)rmi türlüg vityastan
2. xasıtar - lar tətir inqə kaltï ratnadaka
3. atlaoq ərd(i)ni yinqü adara ukoquluk xasatar
4. vitsavahar atlaoq xasıtar.. basumi x(asatar)
5. ooqlan əmi xasatar ··· xasa(tar) ···
6. kərür xasatar.. yo - ··· ··· ···
7. vaysa ··· ··· - s - ··· ··· ···
8. xast(ar) ··· ··· ···
9. saŋï (qakrirt əlig han) ··· ···
10. kunqular ··· ··· ···
11. xasatar ··· ··· ··· ···
12. ooqr - ··· ··· ··· ···
13. a - ··· ··· ··· ···
14. bal(ïk) ··· ··· ··· -
15. ti ··· ··· ··· ···
16. todmadï k(a)nm(adï) ··· ···
17. a - ··· ··· ··· ···
18. b - ··· - d - ··· ··· ··· ···
19. əz ··· ··· ··· ··· -
20. tïn yïŋ(ak) ··· ··· ···
21. bilgələr üq ··· ··· ···
22. tükəl - lig ··· ··· ··· -
23. tin al - ··· ··· ··· ···
24. ətig yaratïoq ··· ··· ··· -
25. lig bolmazlar ərd(i) ··· ··· -
26. ta təriŋtə tə(riŋ) - ··· ···
27. əxidmix - kə aŋsïz ··· ··· -
28. ərdi.. ətrü tisi at(lïoq) ··· ···
29. bu y(ə)mə maytri ··· ··· -
30. ar d ··· kï ··· ··· ···

(B)

1. ərür.. kim kamaq ədün adnaqu - ka asaq
2. tusu kilip k(a)nmaz.. kop yər suvdaki tinlaq - lar -
3. din aqar ayaq təgingəli təgimlig ərür..
4. (biziŋ ba)qxïmïz badarï bramanaq artukta artuk
5. ...... - tayur.. ar - ...... - əsirgənqsizin bəx
6. .... xastar bitgəlir boxqur - ..
7. (qalïr) ... adart(layu) ayu
8. ....
9. ....
10. .... - pa -
11. .... - niŋ
12. .... (inqə təp) təyür
13. .... - k - ...
14. .... ərsər
15. .... - di
16. .... - ïlqalï sakï -
17. (n) ...... (asaq) tusu kïlqalï
18. .... - di
19. ....
20. .... (as)aq tusu kïlq -
21. (alï) .... - in amrak
22. .... (matya)dis uluxta
23. .... (u)luxtïn uluxka
24. .... - ïyu ayaq yavlak
25. .... - ta tarka(r)ip ədgükə
26. .... - uk q(a)hsaput - luq
27. ...... (u)luq tərükə yaratu siz -
28. ...... (yiv)igin tizigin tarkarur
29. ...... (ma)g(i)t əlkə təgdi
30. .... - da tïtsï

(A)

baxtïnkï ülüx on p(a)t(a)r

1. atïn yorïp ərüx üküx tïnlïoqlar - ka süŋ tayak
2. kïloqay - m(ə)n n əŋ baoqxï atïn anqa uluoq
3. ix ixləgəli umaoqay - m(ə)n nə üqün təp təsər
4. yər suvda təlim üküx baoqxï ...
5. ol kim bi - ... ... - ki - ... ...
6. ərdəmlərin ... ...
7. sezlər ... ...
8. uluoq a - ... ...
9. üküx ... ...
10. t - ... ...
11. asa(oq) ... ...
12. ma - ... ...
13. braman ... ...
14. yïŋ(ak) ... ... - un t - ... -
15. up s - ... ... ədti.. an(ta etrü) ...
16. munï badari b(raman) ... m - ... baoqxï ... - qa ...
17. anta ... ... - aoq urï - ...
18. ... ... - lərin yokaru ke(tür) -
19. ... ... - ka yakïn təgip ... ...
20. baoqxï ... ... - g ... b - ... -
21. iŋiz tükəl ... - grm ... bol - ... ...
22. bərgülük ... ...
23. əd tavar ... ...
24. baoqar ... ...
25. nə üqün ... ... -
26. larïn yaratïoq(lïoq) ... ...
27. bədüg ud a - ... ... -
28. tadan tur - ... ...
29. oqurluoq tert ... ...
30. at - ... ...

(B)

1. adan əd tavar miŋ miŋ tümən tümən
2. kurla buxï bərdiŋiz.. təgintəqi dintar-lar.. əd
3. (tavar) bulup ərtiŋü ɵgrünqülüg səvinqlig bardï
4. ...... baɑxï uluɑ əlig əz-
5. (rua) .... bu
6. ....-g
7. ....-grilmix
8. ....-a
9. ....-zun
10. .... muntaɑ
11. ....-i
12. ....
13. .... ɵl-
14. ....-t.........
15. ... kanturɑalïr ...... anta
16. ...... isig ɵz-... ɵrü ...
17. ... bütm(ə)-... y(ə)mə ... tïnl(ï)ɑ
18. ......-ta sakïnmïx sak-...-ɑaru
19. ... (kï)lmasar.. sakïnql(ï)ɑ tïl-...
20. ...... y(ə)mə k-... m(ə)n təg-...
21. ...... tətinip ya-...... bar-...-m
22. ....-i urï
23. ....-dï-lar anta
24. ....-mix
25. .... təp
26. .... s(ə)n kim
27. ....-ki küsün
28. ....-i yətmixtə ïnaru
29. ...... s-......-mak
30. ....

(A)

baxtïnḳï ülüx üq y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. y–···–i m(ə)n ḳïzɣutuŋ bolzun iki y(i)g(i)rmi
2. yïl yaɣïx ḳïlïp alḳu əd tavar buxï bə̣rdim tə̣p
3. tə̣r s(ə)n aŋ kin yaluŋuz maŋa bə̣x yüz
4. y(ar)tmaḳ əsirgəyür s(ə)n bu munqa s(a)v sɵzləp
5. bulɣanu ɵvkilənü ünüp b(a)rdï.. anta ɵtrü
6. manib(a)tri purnabadari iki y(ə)klər urŋutlarï
7. birlə ḳavïxïp üküx türlüg
8. əsəngülüg sawïn aytïxïp manib(a)tri
9. purnab(a)tri–ḳa inqə tə̣p tə̣di
10. nə oɣrïnta nə tïltaɣïnta biziŋ
11. bəgimiz vayxirvani ə̣lig təŋri təŋrisi burhannïŋ
12. yə̣rtinqüdə b(ə)lgürmïxin badarï baramanḳa
13. uḳïtɣalï y(a)rlïḳar ərki.. purnab(a)tri inqə tə̣p
14. tə̣di.. bu ix küdük antaɣ ərsər tüzün ma(ytri)–
15. n(ïŋ t(ə)ŋri burhan nomïnta toyïn bol(maḳï)
16. üqün biziŋə uḳïtaɣalï y(a)rlïḳar manib(a)tri
17. inqə tə̣p tə̣di.. antaɣ ərsər tüzün maytriḳa
18. oḳ uḳïtɣalï aymaz.. ɵtrü purnab(a)tri inqə
19. tə̣p tə̣di.. bu ix küdük y(ə)mə uluɣ küqlüg
20. təŋrilər–niŋ kəŋxəxmix ix ərki.. nə
21. üqün tə̣p tə̣sər.. sudavas t(ə)ŋri yə̣rintə(ki)
22. t(ə)ŋrilər əzrua t(ə)ŋrikə uḳïtmïx.. əzrua t(ə)ŋri
23. hormuzta t(ə)ŋrikə uḳïtmïx.. hormuzta
24. t(ə)ŋri vayxirvan(i) bəgkə ayïtmïx s(ə)n yəklər
25. bəgi antaɣ ḳataɣlanɣïl kim d(a)ksanap(a)t ə̣ltəki
26. badari bilgə baraman tükəl bilgə t(ə)ŋri
27. t(ə)ŋrisi burhannïŋ yə̣rtinqü yə̣r suvda
28. b(ə)lgürmïxïn otɣuraḳ ukzun antaɣ (avant)
29. tïltaɣ turɣurzun kim tüzün maytri ···
30. ɵd(tə) t(ə)ŋri burhan tapa kəlzün (anta)

(B)

1. ɵtrü manib(a)tri inqə tə̣p tə̣di.. uķtum uķtum
2. timin ɵk ķaqan badari baraman t(ə)ŋri - i
3. burhannïŋ yə̣r suvda b(ə)lgürmixin uķmasar
4. tüzün maytri uķup t(ə)ŋri burhan nomïnta
5. toyïn dintar bolƣalï b(a)rsar.. otƣuratï tüzün
6. maytri - dïn adralmaķlaƣ aqïƣ əmgəkkə badari
7. bramannïŋ yürəki yarïlïp
8. isig ķan ķusup ət'ɵz ķodƣay
9. tək anïn aŋar uķïtƣalï - ï
10 ayur.. ɵtrü purnab(a)tri inqə tə̣p tə̣di.. antaƣ
11. ərsər muna badari baraman(ï)ŋ əvi barķï
12. bu ərür.. ɵtrü manib(a)tri inqə tə̣p tə̣di.. bar
13. s(ə)n badari baramanķa tüzü tükəti tuẙuzƣïl
14. (mən) y(ə)mə tüzün maytri tapa barayïn hormuz -
15. (ta təŋri) ulatï tɵrt maharaq t(ə)ŋri -
16. lər - niŋ ayayu aƣarlayu yükünü əsəngüləyü
17. (a)yïtmïxïn təgürəyin bu munqa türlüg s(a)v
18. (s)ɵzləxip ikigü ɵŋi yorïp b(a)rdïlar.. anta
19. ɵtrü badari braman ol niridani baramannïŋ
20. ... - mix sɵküxin ɵp saķïnïp saķïnqlïƣïn
21. (ķadƣ)uluƣïn tünlə ornïnta yatu inqə
22. saķïntï kim ərdi ərki ol baraman kim mə̣ni
23. yə̣ti ɵŋi tɵpüŋ yarïlƣay tə̣p tə̣di.. inqə
24. bolmazun ol nə ərsər ədgü ərdəmkə tükəl(l)ig
25. bolsar.. birükin yə̣ti kün iqintə yürəkim
26. yarïlƣu təg əmgək k(ə)lsər yə̣tinq küntə
27. ... baxïm yə̣ti ɵŋi yarïlur ərsər.. ɵtrü
28. ...... kɵrümlüg - lər ɵgrünqülüg səvinqlig
29. ...... - r.. inqə tə̣p tə̣gə̣y - lər.. ķanï buxï - nïŋ
30. (utlïsï) tüxi.. badari baraman iki y(i)g(i)rmi yïl

(A)

baxtïnkï ülüx tert y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. əksügsüz buxï bərdi.. təpintə yana yəti
2. eŋi baxï yarïlïp.. isig ezintə adraltï
3. təp təgəylər.. niridani baramanka buxï bərmədük
4. üqün baxïm yarïlmïxïn ukmaqay-lar inqə
5. təp təgəy-lər.. üküx buxï bərmix üqün badari
6. baraman-nïŋ baxï yarïltï.. anï əxidip kirt-
7. günq keŋül-lüg tïnlïq-lar-nïŋ
8. keŋül(l)əri qek(g)əy batqay.. kirtgünq-
9. siz keŋül(l)üg-lər.. egirgəy-lər
10. səvingəy-lər.. anïn məniŋ tïnlïq üqün
11. keŋlüm yürəkim aŋsïz sïkïlur taŋïlur anï-
12. ŋ ara purnabat(r)i uraku təŋridəm
13. ətig yaratïq yəv(i)g tizigig qïŋra(tïp qïŋrak)
14. sayu üzüki biləzüki yaltrïyu y(axuyu badari)
15. braman-n(ï)ŋ əvin yarutup y(axutup badari)-
16. ka inqə təp tədi.. korkma kork(ma)
17. s(ə)n badari-y-a səniŋ adaŋ tudaŋ yo(kalur)
18. nə üqün təp təsər.. nəŋ ol baraman t(ep)-
19. üg ukar nəŋ y(ə)mə aqï-baram-ka (kataq)
20. lanmakïn baxsïz kezsüz əzük yal(qan)
21. savïn səni sekti.. anï əxidip badari braman
22. külər yüzin katqurar kaxïn təŋridəm-m
23. uraku tapa kerü muŋadu adïnu inqə təp
24. tədï.. kim ərki tüzünüm bu yər suvda tepüg
25. ukquqï kayu ərki tepüdin tüxməkin bilgüqi-
26. lər.. anta etrü purnabatri tükəl bilgə
27. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhanaq sakïnu yətinqsiz ədgüsiz
28. ep sakïnïp inqə təp tədi.. kim k-……
29. bilgə biliki üzə vizïr ergün (üzə)
30. olurup nïzvanïlaraq tarkardï üzmələ(gülük ed)

(B)

1. ⱪoluƣ tɵrülərin* alⱪu uⱪtï bilti bulƣuluⱪ
2. ədlərig tükəl bultï.. atï küsi yadaltï.. t(ə)ŋri
3. yalaŋuⱪ-nuŋ baƣxïsï ol.. uⱪar təpüg ol oⱪ
4. bilir.. təpüdin tüxməkig taymaⱪïƣ.. anta
5. ɵtrü badari baraman bu muntaƣ türlüg ɵŋrə
6. kisrə əxidmədük t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ
7. ədgü atïn küsin əxidip alⱪu
8. ət'ɵzintəki-i tü tübləri b(a)rqa
9. yoⱪaru turdï.. süzüg kɵŋülin
10. yazuⱪ yüzin aŋsïz ɵgrünqüligin
11. əŋitə ət'ɵzin külqirə yüzin t(ə)ŋri
12. tapa kɵrüp inqə təp tədi.. tüzün tïnlïƣ
13. (ki)m ərki ol burhan atlaƣ.. kim anïŋ atïn
14. (əxidip inqə) saⱪïnqïm boltï.. nïzvanïlïƣ aƣar
15. (iglig kəmlig) tïnlïƣ-lar ara yaluŋuz oduƣ
16. (saⱪ olur)mïx.. anta ɵtrü purnab(a)tri inqə
17. (təp tədi.. məniŋ antaƣ küqüm küsünüm yoⱪ
18. (kim) t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ ədgüsin
19. (ərdəmin) kəŋ alkïƣ küləyü sɵzləgülüⱪ
20. (taⱪï) y(ə)mə t(a)vraⱪ yïƣïyraⱪ ayu bərəyin him-
21. (lay) taƣ-nïŋ yïŋaⱪïnta baⱪirati atlaƣ
22. (ɵgüz) kïdïƣïnta kapil(a)vastu atlaƣ küsənqig
23. kɵrklə balïⱪ bar ol balïⱪta q(a)krirt
24. əlig ⱪanlar-nïŋ kəzigintə tizigintə
25. kaudam oƣuxïntïn tɵzintin b(ə)lgürmix
26. (ⱪamaƣ) xaki tɵzlüg bodun boⱪun üzə
27. (ərkli)g türklüg sudutan atlaƣ hormuz-
28. (ta təŋri)-kə yɵləxi əlig han bar ol
29. (əlig han)-nïŋ mahamaya atlaƣ ⱪatunluƣ
30. (kunquyun)dïn lumbini atlaƣ araƣda asuⱪ

* ئەسلى تېكستتە telürərin يېزىلغان، تۈزىتىلدى.

(A)

baxtïnkï ülüx bə̣x y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. atlaq adïnqïq søgüt altïnta ikinti ay
2. səkiz yaŋïka box yultuz-ka viqay atlaq
3. muhurtka iki kïrk kut buyanlaq irü b(ə)lgü-
4. ŋə tükəl(l)ig səkiz on türlüg ayraqïn
5. yarataq-laq kørtlə kørkin kolaq-qa
6. yarukïn yaltrïyu kaltï bulïtdïn ünmïx
7. kün təŋri təg oqulluq qintamani
8. ərd(i)ni b(ə)lgülük boltï nə tuqa
9. birlə kəyik-lər hanï arslan
10. təg korkunqsuz-ïn yə̣ti məŋ
11. məŋilədi tørtdin yïŋak titirü kørüp br(a)hma
12. səvər ünin otqurak savïn inqə tə̣p
13. s(a)v søzlədi.. bu məniŋ aŋ……-um
14. ol üstün təŋri-niŋ alt(ïn yalŋuk)-
15. nuŋ yaluŋuz baqxïsï m(ə)n ərür m(ə)n (tə̣p)
16. s(a)v søzdədüktə üq mïŋ uluq mïŋ
17. yə̣r suv titrətdi.. kamxatdï.. køk kala(qta)
18. hua qəqəklig yaqmur yaqdï.. tørtdin
19. yïŋak ïr üni yaŋkardï.. anï kørüp bil(ip)
20. t(ə)ŋri yalηuk irü b(ə)lgü biltəqi bøgülüg (arzi)-
21. lar.. iki türlüg yolïn aydïlar.. birükin
22. bu oqul əvdə barkta ərsər.. yə̣ti ərd(i)ni(kə)
23. tükəl(l)ig tørt yə̣rtinqü yə̣r suvda ərklig
24. q(a)krirt ə̣lig han bolqay.. kaqan birük
25. əvig barkïq kodup dintar ixin ixləsər
26. tüz kəringsiz yəg burhan kutïn bulqay
27. tə̣p tə̣dilər.. anta øtrü ol kutluq tïnlïq
28. suvdakï linhua qəqək(kə osuqluq)
29. ulqatdï bəltrüdi.. alku ər ərdəmi(kə tükəllig
30. boltï.. tokuz otuz yaxïnta yasod(ara təg)

(B)

1. marika t(ə)ŋri ḳïzlarïŋa yɵləxi ḳatun-
2. larïn ḳunqularïn ḳatun-larïn ulatï tümən
3. yinqkə ḳïrḳïnlarïn ḳodup ïdalap igləmək
4. ḳarïmaḳ ɵlmək bu üq türlüg tɵrükə
5. ḳorḳup ayïnïp saŋar tünlə ḳapalvastu balïḳ-
6. tïn ünüp topayan arïɣ-ḳa b(a)rdï.. anta
7. təgip aratï udar-aki-ta ulatï
8. uluɣ küqlüg arzï-lar-nïŋ
9. nomïn tɵrüsin taplamadïn altï
10. yïl alp ḳïlïxïɣ ix ixlədi.. alp ḳɵz-
11. ədgülük q(a)hx(a)p(a)t ḳɵzətdi.. ol antaɣ ət'ɵz
12. əmgənmək-niŋ tüxin utlïsïn bulmadïn
13. (nanta nantapa)la naga baltïzlardïn
14. ...... atlaɣ süt ügrə axap
15. ...... (a)tlaɣ b(ə)rktə naryanqan ɵgüz
16. (ḳïd)ïnta bodï sɵgüt altïnta vizir
17. osuɣluɣ bəḳ ḳataɣ kɵŋlin vaqrazan
18. (ɵr)gün üzə baɣdaxïnu oluru y(a)rlïḳdï
19. (alt)ï ḳïrḳ ḳɵlti sanï x(i)mnu t(ə)ŋri-niŋ süsin
20. (utup) yə̣gədip otuz artuḳï tɵrtünq ḳ(a)san
21. (ɵdtə) tüz kərinqsiz burhan ḳutïn bulu
22. (yar)lïḳadï.. ol oɣurda yə̣tinqsiz yaɣïz yə̣r altï
23. türlügin təbrədi.. ḳamxadï.. taluy ɵgüz suvï
24. yayḳantï.. sumir taɣ titrədi.. ontïn yïŋaḳ
25. ïr oyun külqirmək ünlər ə̣xtilti.. namo
26. but ḳïlmaḳ ünlər ə̣xtilti.. tünlə küntüz
27. (al)tï ɵdün oduɣïn saḳïn sansïz tümən
28. (tïnlïɣlarḳ)a asaɣ tusu ḳïlu y(a)rlïḳar ḳop
29. (ḳamaɣ tïnlaɣ)larïɣ ḳutɣardaqï tükəl bilgə
30. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan tə̣tir.. bu savaɣ ə̣xidip muŋ-

(A)

baxtïnkï ülüx altï y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. adu adïnu badari braman inqə təp tədi bir
2. kixi yalŋuk bolup bu munqa türlüg ülgüsüz
3. sansïz ədgü ərdəmkə tükəl(l)ig ərsər muntada
4. y(ə)mə təŋ nəgü boloqay.. ikilə ayïtdï əmti
5. ol muŋadïnqïoq tïnlaoq kanta y(a)rlïkar ərki ɵtrü
6. purnab(a)tri t(ə)ŋri inqə təp tədi.. əxidgil tüz-
7. ünüm.. kayu ɵdün t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
8. burhan ktïn bulu y(a)rlïkadï
9. yəti yəti kün bodi sɵgüt tüpi-
10. ntə dyanlaoq məŋi məŋilədi.. anta
11. basa əzrua t(ə)ŋri ɵtügiŋə baran(a)s ulux-
12. ta arsivdan saŋramda nomluoq t(ilgən təbrədi)
13. bəx panqaki toyïn-laraoq səkiz tümən (tïnlïoqlarïoq)
14. kutoqaru y(a)rlïkap baranas kənt u(luxtïn)
15. magit əlkə y(a)rlïkadï.. anta sina-... braman-
16. niŋ sozakïntakï nanta nantapala naga baltïz-
17. laraoq kutoqarïp magit əltin yana pasaŋ
18. taoq-ka b(a)rdï.. əmti t(ə)ŋri yalŋuk-n (u)ŋ təp(ïoqïn)
19. uduoqïn asayu on küqin küqədü üq
20. türlüg ürük ornanmïx ɵg turïoqïn...-
21. layu tɵrt türlüg korkïnqsïz.. yazalmak
22. bilikin yazïlu uluoq y(a)rlïkanquqï bilikin
23. ornanu pasaŋ taoqda y(a)rlïkar . bu savaoq əxidip
24. badari braman pasaŋ taoq-niŋ ïrakïŋa
25. umuoqï üzülïmx osuoqluoq bolup uluoq tïna
26. titrəyü kamxayu ətɵzin əmgəklig ünin
27. ïoqlayu inqə təp tədi.. nəqük kïlayïn kanqa
28. barayïn munqa ür kiq ɵdtə bər(ü igləmək)
29. karïmak ɵlmək tɵrü-lərig (ɵqürgəlir tarkar)-
30. oqalïr üqün tapasaqaran tɵ(rüsintə ət'ɵzimin)

(B)

1. əmgətdim.. (nəŋ asïqïn) bulmadïm.. ap y(ə)mə
2. azunluk taluy ɵgüzdin ozdum kutrultum aŋ
3. kinintə irinqtə irinq y(a)rlïqda y(a)rlïq
4. m(ə)n karï kul boltum.. kim kop muŋta kutqardaqï
5. kutluq tïnlïq kɵrmədin alku adata arïlaquqï
6. adïnqïq t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhanaq kɵrmədin ɵlür
7. m(ə)n anta ɵtrü ol t(ə)ŋri badari
8. braman-ka inqə təp tədi.. əmgəklig
9. busuxluq bolmaŋ burhan-lar-nïŋ
10. ïrak ol təp təgülük tɵrüləri bultukmaz
11. nə üqün təp təsər.. kɵŋül ɵritmix-qə
12. ɵdtə asanki sanïnqa ïrak ulux balïk-lar-
13. (ka) t(əgip san)siz tümən tïnlaq-lar-ka
14. (asaq tusu kïlïp) ərŋək sokïqïnqa ɵdtə
15. (ad)rïlïp (yəm)ə kəli y(a)rlïkar.. alku tïnlïq-lar
16. üzə adartsïz tüp tüz kɵŋüllüg y(a)rlïkar siz-
17. ni osuqluq kurtultaqï tïnlïq-lar-nïŋ ɵdintə
18. (kolu)sïnta (ə)rtürü y(a)rlïkamaz.. anïn siz y(ə)mə
19. (um)unqluq ərïŋ.. artuk qɵkməŋ bu munqa
20. (sav) sɵzləp (anta) ok itlinip b(a)rdï.. anta
21. (ɵtr)ü badari braman t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ
22. (ədgü)sin ɵyü sakïnu bir tün ïqlayu sïqtayu
23. tünüg yarutdï.. alku xasatar nomlaraq
24. adartlayu uktaqï vaybax xasatarlaq nox suvsus
25. iqmix aryaq(a)ntri bodis(a)v(a)t k(i)xi aqari ənətkək
26. tilintin tohri tilinqə yaratmïx p(a)rtanrakxit
27. k(a)rnavaziki türk tilinqə əv(i)rmix maytri simit
28. (nom bitik)də badari braman-nïŋ yaqïx yaqmak
29. (atlïq baxtïnkï) ülüx tükədi
30. (namo but) namo d(a)r(a)m.. nam saŋ..

(A)

ikinti ülüx bir p(a)t(a)r

1. namo but.. namo d(a)r(a)m.. namo saŋ
2. əmti bu nomluq savaq badari braman-
3. niŋ əvintə ukmïx k(ə)rgək..
4. (anta) ətrü badari braman taŋ yarïnïnda
5. ... turup inqə təp tədi.. aq bu muntaq
6. kim sizlər.. anïŋ ara urïlar kuvraqïn
7. təgrikləp akru akru maŋlayu ayaq-
8. ka təgimlig maytri badari
9. bramanka yakïn təgip
10. (əli)kin yokaru kətürüp üküx
11. türlüg ayayu aqïrlayu inqə təp tədi
12. t(ə)ŋri baqxï kəŋli nətəg ərdi.. tünki tünlə
13. inq boltuŋuz ərki.. əgirə səvinü külər
14. yüzin badari braman inqə təp tədi.. ədgü
15. ədgü tüzün oqlïm.. aŋs(ï)z inq artuk
16. ədgü ərdim nə üqün təp təsər yüz y(i)g(i)rmi
17. yax yaxadïm.. tünig adïra sansar tərt
18. tümən üq miŋ iki yüz tünlər ərdi
19. ol anqa uzun ədtə bir-ki-ə s ......
20. y(ə)mə tün t(ünlə)ki təg inqkülüg məŋilig-
21. in udïmïxïm y(ok) nə üqün təp təsər
22. tün tünlə ...... ton ətük yivig
23. tizig kədmïx tirnəmïx kərü kanïnqsïz
24. yaxuk yaltrïtdï bir t(ə)ŋri urïsï kək kalïk-
25. da turup maŋa inqə təp tədi.. tükəl
26. bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan yər suvda
27. b(ə)lgürmïx ərür kasip burhan nirvanka
28. b(a)rmïxta bərü əvrilmədük nomluq tilgən
29. baranas kənt uluxta təbrədi.. ətrü külqirə
30. yüzin tüzün maytri inqə təp tədi

(B)

1. antaoq ərsər əmti . ol ayaoqḳa təgimlig
2. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan ḳanta bolur ərmix
3. ɵtrü badari braman inqə tə̣p tə̣di – i
4. magit ə̣ltə pasaŋ taoqda y(a)rlïḳar ərmïx
5. anï ə̣xidip tüzün maytri bodis(a)v(a)t ɵz kɵŋ –
6. liŋə inqə tə̣p tə̣di maŋa y(ə)mə bu
7. savaoq tünki tünlə sudavs t(ə)ŋri yə̣rin –
8. təki t(ə)ŋrilər tüzü tükəti
9. uḳïtdïlar . ɵtrü mogaraqi urï
10. inqə tə̣p tə̣di.. t(ə)ŋri baoqxï – y – a
11. bu muntaoq bə̣x qɵbik buloqanyuḳ ïrïtmïx
12. ḳïsoqa ɵztə yaxta burhanlar yə̣rti –
13. nqüdə b(ə)lgürdi.. tə̣p tə̣mïx savaoq kirtgünürmu
14. ərki.. ɵtrü badari braman inqə tə̣p tə̣di
15. tüzün ooqlum aŋsïz kirtgünürm(ə)n nə
16. üqün tə̣p tə̣sər.. sɵki kutluoqlarda ɵŋrə –
17. ki bilgələrdə antaoq ə̣xidmixim bar antaoq
18. türlüg alp ərdəmlig ḳanamlaoq yürəklig
19. bək ḳataoq kɵŋül(l)üg tïnlaoq bolur ..bu muntaoq
20. türlüg ḳïz ḳïsoqa yavaz ɵdüg ḳoluoq
21. sayu kɵrmədin tü türlüg əmgəklig
22. tilgənin baxḳa toḳïtmïx sansar iqintəki
23. tïnlaoqlarnïŋ əmgəkin kɵrü umatïn
24. burhan kutïn tiləyür.. əmti tükəmïx ədgü
25. ḳïlïnqlïoq kutluoq tïnlïoq mag(i)t ə̣ltə tɵrt
26. türlüg x(i)mnu süsin utup yə̣gətip burhan
27. kutïn bulu y(a)rlïḳamïx ḳamaoq ɵdün inqsiz –
28. in turunqsïzïn alku tïnlaoqlarnïŋ
29. əmgəkin toloqaḳïn tarḳaroqalïr üqün ədgü
30. nomluoq y(a)rlïk y(a)rlïḳayur ərmïx.. ïraḳtïnḳï yaoquḳ –

(A)

ikinti ülüx iki p(a)(ta)r

1. tïnkï muŋluɋ taķlaɋ tïnlïɋlarïɋ buyan (lap)
2. ķutɋarïr ərmix:. taķï y(ə)mə ķuduru küŋlənür
3. m(ə)n.. bə̣x ķïrķ yïlta bərü basa basa
4. üstün kɵk ķalïķdaķï uluɋ küqlüg
5. t(ə)ŋri-lər asur-lar luu-lar yəklər kintirilar
6. k(a)ntar(ï)v-lar ɵgrünqülüg-in səvinqligin
7. kəl bar kïlur-lar.. t(ə)ŋridəm toylaranta
8. bə̣x türlüg yinqkə oyun
9. ïr üni ə̣xtilür ərdi anïŋ
10. ara namo but kïlmïx ünlər ə̣xidür ərdim
11. anï adïn uķmaz ərdim.. kim ərki ol buta
12. atlaɋ (yana) y(ə)mə üstün kɵktə altïn
13. yaɋïz-ta ķut buyanlaɋ irü b(ə)lgülər b(ə)lgülüg
14. bolur-lar.. tünlə küntüz yana yana yïlïnqɋa
15. yə̣r təbrəyür.. basa basa yïparlïɋ yïdïn
16. ķatïklïɋ yə̣l əsin əsnəyür.. t(a)ķï inqə uķar-
17. m(ə)n otɋuratï tükəl bilgə burhan yə̣r
18. suvda b(ə)lgürmïx bolɋay.. anta ɵtrü ayaɋ-
19. ķa təgimlig maytri bodis(a)v(a)t artuķta
20. artuķ ɵgrünqülüg səvinqlig bolup əzüksüz
21. yazuksuz kɵküx ɵŋlüg kɵrtlə kɵz-in
22. badari bramanaɋ titürü kɵrüp inqə tə̣p tə̣di
23. tüzün baɋxï ɵküx sav k(ə)rgək ərməz siz-
24. ikiŋiz üz-lünz-ün tükəl bilgə burhan
25. yirtinqüdə b(ə)lgürmix ərür.. anïn əmti siz-
26. iŋə yinqkə ɵtüg ɵtünürm(ə)n udumbar
27. qəqək-kə yɵləxi alpta alp soķuxɋuluķ
28. burhan-lar yirtinqüdə b(ə)lgürməkləri bolur
29. anï osuɋluɋ kixi ətɵz-lüg qintamani ərd(i)ni
30. bulɋalï taķï alp ərür.. əmti yaramaɋay aŋar

(B)

1. yaķïn b(a)rmasar.. y(ə)mə yaramaɋay anï osuɋluɋ
2. baɋxï bulup umuɋ ïnaɋ tudmasar əmti t(ə)ŋri
3. baɋxï boxuyu y(a)rlïķazun kim t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
4. burhanķa yaķïn barïp əvig barķïɋ
5. ķodup toyïn bolup bu muṇqa sav sezləp
6. tükətməz kən anïŋ ara tükəl biłgə
7. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhannïŋ
8. ət ezintə bə̣x boduɋluɋ yaruķ
9. yaltrïķ ünüp matyadis uluxtïn
10. sudlanu kəlip tüzün maytriniŋ ət ezin
11. oŋaru təgzinip t(ə)ŋri burhan edintə
12. turur təg maytri bodis(a)v(a)t üsküntə
13. yaxayu təbrənqsizin turdï.. anï kerüp
14 ayaɋķa təgimlig maytri artuķ süzülüp
15. badari bramanķa inqə tə̣p tə̣di.. kerüŋ
16. bilgə baɋxï bu tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
17. burhan q(a)krirt ə̣lig ķantïn k(ə)lmïx
18. yaruķ yaltrïķlaɋ yalavaqïɋ əmti m(ə)n otɋur-
19. atï toyïn oķ bolmïxïm k(ə)rgək.. etrü titr-
20. əyü ət ezin badarï braman inqə tə̣p
21. tə̣di.. amraķ oɋlum səniŋ bu muntaɋ
22. türlüg sezləyü yitinqsiz ķut buyan ədgüŋïn.
23. ərdəmiŋin kerüp ərtiŋü muŋadur m(ə)n
24. adïnur m(ə)n t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhannïŋ y(a)rlïķanquqï
25. bilgə biliki ķamaɋ bə̣x azun tïnlaɋlar
26. üzə tüz ol tə̣p tə̣yürlər . yana inqə
27. kersər aɋlaķta aɋlaķ sə̣ni amrayu səvə
28. y(a)rlïķar.. anta etrü ol ķamaɋ titsi urï-
29. lar taŋlap muŋadïp braman terüsinqə
30. oŋ ķollarïn erü ketürüp bir ikintis-

(A)

ikinti ülüx tərt p(a)t(a)r

1. anuķ ərdi ··anï kərüp ti(t)si doniki mogaraqi-
2. da ulatï y(i) g(i)rmi urïlar altï y(i)g(i)rmi
3. ayaɣķa təgimlig maytr(i)din adralmaķ
4. əmgəkkə yaxlarï savrïlu ə̣liklərin ķavxurup
5. əŋitə ət əzin tüz-ün maytri-ķa
6. inqə tə̣p ətünti-lər bu sansar iqintə
7. alķu amranmakta küqlügi əg ķaŋ
8. üz-əki amranmaķ ərür.. biz-iŋ
9. yana inqə kərsər siz-ni
10. üz-əki səv(i)klig kəŋlümüz amraķ ətəz
11. isig əz-ümüz-tə yə̣gr(ə)k ərür əmti
12. biz-ni üz-ə y(a)rlïķanquqï kəŋül əritiŋ
13. siz biz-ni tïdmaŋ tutmaŋ siz-iŋ ədüŋ-
14. (üz)də baralïm.. anta ətrü tüz-ün
15. maytri ol urïlarķa inqə tə̣p tə̣di.. məniŋ
16. y(ə)mə bu oķ küsüxüm ərdi kim siz-lər-niŋ
17. aɣz-ïŋïz-larda bu muntaɣ türlüg ədgü sav
18. ə̣xidgəli.. taķi y(ə)mə ķoduru ķolulaŋ-lar
19. ilkisiz sansar-nïŋ əŋrəki uz-un uqï-ï
20. kə···.. riŋ tükəl arïtï bultuķmaz.. ürdə
21. bərü bu sansar iqintə tïnlïɣ oɣlanï tuɣa
22. əlü aɣa təgilü aqïɣ əmgəķ kərür-lər..
23. əmti y(ə̣)mə siz-lərkə oɣxatï ərür.. kim
24. (təŋri) t(ə)ŋrisi burhan-ķa umuɣ ïnaɣ
25. tutɣalï.. anta ətrü ol tüzün maytri-
26. ta ulatï altï y(i)g(i)rmi urïlar bir **ikintisi-**
27. kə amraķ-laɣu ķuvraɣ adralmaķï bolup ķamaɣïn
28. turup badari braman tapa barïp inqə tə̣p
29. tə̣dilər.. braman kərklüg əz-rua t(ə)ŋri-i
30. bilgə biliklig əz bə̣rdəqi baɣxïlaɣ

(B)

1. kaŋïmïz tuqar ɵlür sansarnïŋ əmgəkin
2. sərü umatï sizni titip b(a)rqalïr biz
3. yüzsüz ïnaqsïz biz.. kulutlarnïŋ yoqun
4. inqkə kïlmïxïmïznï səriŋ kiqikdə
5. bərü tapïnu udunu umadin tüzün kɵŋlü-
6. ŋüzni bɵrtərdïmïz ərsər kxanti bolzun
7. anta ɵtrü badari braman
8. kəntü titsi-larïnta bu
9. muntaq aqïq savlar əxidip
10. yana kəntünüŋ uluq karï yaxka
11. təgmïxïn sakïnïp yaxlïq kɵzïn titrəyü
12. kamxayu ət ɵzin tüzün maytriniŋ
13. əlikin tuta inqə təp tədi.. bir kəntü
14. uluq karï əmgəkin kavrïlïp ədgü (yolqï yərqï)
15. baqxïq kɵrü umadïm.. ikinti sizlərni osuqluq
16. amrak oqlanïmta adraltïm.. əmti (timin)tirig-
17. də ɵlüg m(ə)n boltum.. nə y(ə)mə baqxïlar-
18. nïŋ titsilarka kïlquluk ix küdük
19. ərti ərsər alkunï m(ə)n tükəl kïltïm kaqan
20. sizlərniŋ bilgə biliklig kɵzüŋüzlər
21. yarusar ol oqurda məni y(ə)mə unïtmaŋlar
22. inqip y(ə)mə oqlanïm bu dksanap(a)t əltəki tïnl-
23. ïqlar.. məni ayï uluq tɵrülüg ayaq-ka
24. təgimlig dintar-qa sakïnurlar bügün
25. sizlər məni kodup t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan tapa
26. toyïn boloqalï barsarsizlər təlim üküx
27. tïnlïqlar siziklig boloqay-lar.. nə oqrïn
28. nə tïltaqïn ol urïlar badari bilgə
29. braman osuqluq baqxïq kodup t(ə)ŋri burhan
30. nomïnta toyïn boltïlar.. təp təgəylər anïn

(A)

ikinti ülüx bəx p(a)t(a)r.

1. əmtï sizlər oqlanïm tert türlüg tərin
2. kuvraq ara olurur ərkən t(ə)ŋri burhan-
3. ka yakïn təgsər sizlər anta sizlər aŋ
4. ilki iki kirk irü b(ə)lgü kutïn buyanïn
5. adartlaqalï ukqalï kataqlanïŋlar kim siz-
6. lərkə xasatarlarda adartlayu ayïtdïm
7. ərdi.. inqə kaltï aŋ ilki kezüŋü-
8. təg tüp tüz adakï ulï ərür.. ikinti
9. miŋ kügəlig tilgənin yarataq-
10. laq tamqa ayasïnta izəngülükintə
11. bəgiz bəlgülüg kezünür üqünq yula yalï-
12. nïŋa yeləxi yimixtəg tüptüz uzun
13. ərŋəkləri.. tertünq oysuz ketkisiz tüz sü-
14. ŋüki ərür.. bəxinq bantatu kəpəztəg yïlïnq-
15. qa yumxak əliki ərür.. altïnq adakï yüzi
16. kopmïx kep ketki ərür.. yətinq avayiyi
17. atlaq yïpar kəyik yotasï təg kerü kanïnqis(ï)z
18. yotasï ərür.. səkizinq əŋitmədük
19. toŋïtmaduk ət ezin ayasï üzə iki tiz tilgənin
20. bertə y(a)rlïkar.. tokuzunq aqayni atlaq
21. arqun kəvəlniŋ təg yaxru batutluq
22. uvut yini ərür.. onunq nigrut atlaq
23. següt təg oqxatï təp təgirmi ət ezi ərür..
24. nəqə idizi ərsər anqa kulaqï nəqə
25. kulaqï ərsər anqa bodï sinï ərur.. bir yig(i)rminq ətez-
26. intəki kop tüsi yokaru yolanïp tururlar iki
27. y(i)g(i)rminq birər əvin tüləri oŋaru əvrilip
28. təgzinqlənip tururlar.. üq y(i)grminq
29. koduru bïxurmïx subaq altun osuqluq kïrtï-
30. xï ərür.. tert y(i)g(i)rminq aqlak inqkə

(B)

1. əvinlig ətni ķïrtïsi bə̣x y(i)g(i)rminq yə̣ti yə̣r-
2. də ɵdrülmïx ət ɵz-i ərür.. ķayu ərki
3. yə̣tə̣ tə̣p tə̣sər.. iki adaķï iki ə̣liki iki
4. əŋini ..bir süsküni.. altï y(i)g(i)rminq yapa
5. yaratmïx təg yadïy yar(ï)nï ikin.. araķï
6. sɵŋüki ərür.. yə̣ti y(i)g(i)rminq bilintə
7. ɵrüki ətɵzi kisar arslan
8. ķanïŋa ooqxatï ərür.. səkiz
9. y(i)g(i)rminq yulun təg kɵp kɵni
10. kɵrü ķanïnqïsïz ət ɵz-i ərür.. tokuz y(i)g(i)rminq
11. tɵxii əgri.. y(i)g(i)rminq yinqü tizmïx təg
12. yüp yürüŋ tükəl ķïrķ tixi ərür.. bir otuz-
13. unq irüksüz sadraksïz tïxï ərür.. iki otuz-
14. unq münsüz ķadaoqsïz tüp tüz tixi ərür.. üq
15. otuz-unq münsüz aoqlaķ aķ yürüŋ az-
16. aoqlarï ərür.. tɵrt otuz-unq arslan
17. larnïŋ təg ķə̣ŋ alķaoq ķasaoqï ərür..
18. bə̣x otuz-unq alķu tataoqlarda adruķ
19. təŋridəm tataoq az-ïoqïnta aķar.. altï otuz-
20. unq ķə̣ŋ yadïy yuķa yalïnqïoq tili ərür
21. yə̣ti otuz-unq əz-rua t(ə)ŋriniŋ təg
22. üni ərür.. səkiz otuz-unq kɵküx ɵŋlüg
23. kɵz-i ərür.. tokuz otuz-unq ķoduzlar buķasï-
24. nïŋ təg kirpigi ərür.. otuz-unq usnir-
25. in yaratmïx tɵpüsi baxï ərür.. otuz artuķï
26. bir yaoqru-kï-a tuoqmïx ķazlar ķanï atayï
27. təg torluoq ərŋəki ərür.. iki ķïrķ iki
28. ķax ķavxutïnta orun atlaoq yürüŋ tüsi
29. ərür.. muntada ulatï iki ķïrķ irü b(ə)lgüsi
30. tükəl ɵk ərür.. ɵtrü siz-lər ədz-ü turup

(A)

ikinti ülüx altï p(a)t(a)r

1. yaxru keŋlin inqә tәp siz-ik aytïŋlar
2. biz-(i)ŋ baqxïmïz badari braman nә osuqluq
3 tezlüg әrki nәqә yaxlaq sïxlaq әrki
4. tïtsïlarïŋakayu xasatar-lar boxq-
5. urur әrki.. takï y(ә)mә inqә tәp siz-
6. ik aytïŋlar.. tepü nәgü bolur әrki..
7. tepüdin taymak nәgü bolur әrki
8. bu muntaq türlüg ayït-
9. mïx siz-iklәriŋizni adartlayu
10. y(a)rlïkasar etrü sizlәr inqә ukuŋlar..
11. siz-iksiz tükәl bilgә t(ә)ŋri t(ә)ŋrisi burhan
12. әrmïx nә üqün tәp tәsәr kim kayu
13. kutluq tïnlaqlarnïŋ iki kïrk kut buyan-
14. laq irü bәlgüsi tükәl bar әrsәr.. ol tïnlaq
15. tükәl bilgә biliklig burhan atanur..
16. sizlәrniŋ ara kayusï uluq әrsәrsiz-
17. lәr.. ol eŋrәki siz-ikig ayïtz-un
18. antada basa kәz-ikqә kәntü kәntü
19. boxqunmïx vit upavit yavagan loka-
20. yata ulatï xasatarlar iqintәki tәriŋ
21. tәriŋ yerüglәr siz-ik aytïŋlar takï
22. y(ә)mә yultuz kerüm iqintәki alp alp siz-
23. ik aytïŋlar.. ol aytmïx siz-iklәriŋz-
24. lәrni tïdïqsïz tutuqsuz kiginq bәrü usar..
25. timin ek anïŋ tïtsïsï boluŋlar..
26. alp buluquluk burhan kutïlïq әrdinilig
27. otrukta kirip kutrulmaklaq yoluq әdgü-
28. lüg әrdinilәr keŋülqә әdiŋlәr kaqan
29. siz-lәr maŋülüg maŋigә tәgsәrsizlәr
30. maŋa y(ә)mә әdgülüg ülüx yanturu ïdïŋ-

(B)

1. lar yaxķa sïxķa təgmïx ķarï ķaŋïŋ-
2. ïz-larnï ķanmaduķ küsüxlüg ķïlmaŋlar..
3. anta ɵtrü tüz-ün maytri ķadaxï
4. aqitida ulatï bə̣x y(i)grmi urïlar birlə
5. badari bramannïŋ ïnaƣ savïn təginip
6. yaxlarï savrïlu ïƣlayu badari bramanķa
7. kaxantï ķïlïp bə̣x yüz braman
8. urïlarïŋa təgürtü badari
9. braman balïķïntïn ünüp bardïlar
10. anta ɵtrü d(a)ksanp(a)t ə̣ltəki
11. ķalïn ķara bodun inqə ə̣xidtilər
12. tüz-ün maytri baƣxïsï badari bramanaƣ
13. ķodup matyadis uluxķa b(a)rmïx ķaltï
14. amraķ ɵgintin ķaŋïntïn adralmïx
15. osuƣluƣ bolup mïŋ mïŋ tümən
16. tümən ərən ixilər uluƣ kiqig oƣlan-
17. ķa təgi buluŋtïn y(ï)ŋaktïn toyïn
18. toyïn yïƣïlïp ïƣlayu sïƣtayu tüz-ün
19. maytriķa yakïn kəlip aƣar ayamakïn
20. inqə tə̣p tə̣dilər.. ədgülüg ķut t(ə)ŋri-
21. si bramanlar arïƣï əz-rua t(ə)ŋri ķop
22. umuƣsuz ïnaƣsïz tïnlïƣlarnïŋ umuƣï
23. ïnaƣï alķu d(a)ksanp(a)t ə̣liniŋ atlïƣï
24. alķuķa tüz y(a)rlïķanquqï biliklig ərdiŋiz
25. biz-ni üz-əki amranmaķ bilikiŋiz
26. ķanta bardï.. bizni ķodup ķanqə barƣalï saķïnur-
27. siz.. bu muntaƣ türlüg amraktïn adralmaķ
28. aqïƣ əmgək ķantaran bəlgürdi ərki..
29. bu muntaƣ irinq y(a)rlaƣ aƣaz y(a)rlïƣ
30. kɵz yaxlïƣ nəqükin ķodup barïrsïz

(A)

ikinti ülüx yəti p(a)t(a)r

1. a(n)ta ətrü ayaq-ka təgimlig maytri
2. bodis(a)v(a)t kəz-ünür əz-rua t(ə)ŋri osuqluq
3. d(a)ksanap(a)t əltəki bodun bokunuq
4. busuxluq kadquluq kərüp yaŋalar bəgi
5. osuqluq oŋaru təgz-inü kadrïlu kayïp
6. amrak atasï bir.. bir əmük oqlaqu oq-
7. lïn əmrəyürqə balïk-laq bodun-
8. ka inqə təp tədi artuk
9. busuxluq-kadquluq bolmaŋlar
10. yərtinqü yər suv-nuŋ tərisi munta-
11. q ərür.. nə üqün təp təsər.. nəqə
12. ürkiq bu tïnlaq oqlanï bəx türlüg
13. səviklig məŋi təginsər-lər.. xor suv
14. iqmïx osuqluq todmaz kanmaz-lar.. nəqə ür-
15. kiq amraklaqu kuvraq birlə məŋiləsər
16. əgrünqüləsər kiniŋə amraktïn adralmak
17. aqïq əmgək k(ə)lməki bar.. nəqə ür-kiq
18. bu ətəz-üg ayayu qiltəyü kəyü kəz-ədü
19. tutsar ol'ok tüpintə əlməki bar.. anïn
20. bilgə yalŋuk oqlï ədgü kïlïnq kïlmïx
21. k(ə)rgək.. kim az-un az-unta küligə-təg
22. basa barïr.. kərü tïtmaz.. əmti y(ə)mə bu
23. yər suvda nomluq q(a)krirt əlig kan
24. b(ə)lgürmïx ərür.. kim aŋar umuq ïn(a)q tutsar
25. tərt türlüg toyïn tüxïn əgdir
26. bərü y(a)rlïkar.. amarïŋa prdikasanbut
27. kutïŋa alkïx bərür.. amarïŋa tüz-kəring-
28. siz burhan kutïŋa uruq tarïq saqsar
29. üstünki uluq kuqlüg kut vahxik-lar
30. aŋar yakïn barsar-lar alkïnqsïz az-unluq

(B)

1. asaɣ alïr-lar taḳï tamu pïrït yïlḳï
2. aẓ-unïnta tuɣmïx ẹrinq yarlïɣ tïnlïɣ-lar
3. anïŋ ədgüsin saḳïnïp anqaḳï-a ɵdtə
4. süz-üg kɵŋül ɵrïtsər-lər.. ol ẹdgü ḳïlïnq
5. küqintə üq yavlaḳ yoluɣ ɵz-lərdin
6. oz-ar.. ḳutrulur-lar.. əmti biz-iŋə y(ə)mə
7. yaruḳ yaltrïḳ-laɣ yalavaqï k(ə)lti
8. anïŋ y(a)rlïkïn tükəl kïlmïx
9. k(ə)rgək.. anïn əmti bu uluxtïn
10. ünüp barïr m(ə)n sizlər artuḳ
11. busan-maŋlar.. anta ɵtrü mïŋ mïŋ
12. tümən tümən tïnlïɣ-lar kəntü ɵglərin
13. kaŋlarïn əvlərin barklarïn ḳodup ayaɣ-
14. ḳa təgimlig maytri bodis(a)v(a)t iyə b(a)rdïlar
15. anta ɵtrü burhanlïɣ q(a)krirt ẹlig ḳan-
16. niŋ uluɣï oɣlï tüz-ün maytri bodis(a)v(a)t
17. d(a)ksanap(a)t ẹltïn matyadis ulux-ḳa
18. təginqə ḳayu ḳayu ulux-ḳa təgsər sans(ï)z
19. üküx tïnlïɣ-lar uluɣ aɣar ayaɣïn utru
20. ünər-lər ərdi.. üküx türlüg tapaɣ uduɣ
21. ḳïlur-lar ərdi.. ḳaqan balïḳtïn uluxtïn
22. ünüp b(a)rsar.. ərüx-üküx tïnlïɣ-lar ədgü ɵgli-
23. lər amraklaɣu ḳuvraɣ-larïn ḳodup tïtïp
24. tüz-ün maytri bodis(a)v(a)t basasïnta barïr-
25. lar ərdi.. sansïz üküx aẓ-unta maytri ədgü
26. ɵgli saḳïnq bïxurmïx üqün alḳu ədgünüŋ
27. idisi bolmïx üqün ḳayu ḳayu araɣ səməg-
28. kə təgsər.. ol araɣda ərigmə ḳadar y(a)vlaḳ
29. arslan bars yaŋada ulatï kəyikilər yavalmïx
30. yavax bolur.. bolurlar ərdi.. yaŋalar tumxuɣ-

(A)

ikinti ülüx səkiz p(a)t(a)r

1. larïnta lənhua qəqək yөrgəp tüz-zün
2. maytri bodis(a)v(a)t utrusïnta kəlip oŋ-
3. aru təgzinip aƣar ayaƣ ḳïlurlar ərdi
4. arslanlar barslar baƣïrïn tüxüp süz-
5. üg kөŋlin tüz-ün maytribodis(a)v(a)t-
6. niŋ adaḳïn ulïn yalƣayurlar ərdi
7. inqə təp təyürlər ərdi.. alḳu
8. tïnlïƣlarḳa yaz-ukluƣ biz
9. irinq y(a)rlaƣ kəyiklərig
10. əmgətü өlürüp kəntü өz-ümüz-ni
11. igidür biz siz t(ə)ŋrim alḳu tïnlïƣ-
12. larnïŋ ədgü өglisi ərürsiz.. biz
13. ḳamaƣ-nïŋ ayaƣ өglisi biz.. siz ḳop
14. ḳamaƣ tïnlïƣlarïƣ səvər amrayursiz.. biz
15. ḳop tïnlïƣlarïƣ ḳorḳïtdaqï ḳutsuz ḳovï
16. tïnlïƣlar biz əmti bilinür biz kəntü yaz-
17. uḳumuzni bügüntə inaru ayaƣ ḳïlïnq-
18. tïn tïdïlur biz adïn adïn kəyik-
19. lər osuƣluƣ otïn suvïn ətөz ilti-
20. nəlim bu bizkə ədgülüg tïltaƣ
21. bolz-un az-un az-unda siz-ni
22. birlə tosuxup sansardïn ozmaḳïm(ï)z
23. bolz-un.. tüz-ün maytri bodis(a)v(a)t y(ə)mə
24. yïlïƣ yumxaḳ savïn ol kəyiklərniŋ
25. baxlarïn sïḳap inqə təp təyür ərdi
26. ədgü ədgü oƣlanïm ayïƣ yavlaḳ ḳïlmaŋ-
27. lar.. sizlər kəntü ayïƣ ḳïlïnq küqintə
28. bu muntaƣ kөrksüz azunta tuƣmïx
29. ərür sizlər.. əmti kөŋlən-mətin ayïƣ
30. ḳïlïnqtïn tïdïlmasar sizlər ḳaraŋ-kudïn

(B)

1. kəlip ḳaraŋḳuḳa b(a)rmïx osuɣluɣ bolɣay -
2. sizlər.. anïn əmtï ḳataɣlanïŋlar ḳaraŋ -
3. ḳudïn y(a)rukḳa b(a)rɣay sizlər.. bu muntaɣ
4. türlüg tüzün maytri arïɣ braman -
5. lar tərüsïn tuta arïɣda yorïyur..
6. kəyiklərkə asïɣ tusu kïlu tünlə
7. ərsər üstünki uluɣ küqlüg
8. t(ə)ŋrilərig əgirtürü kü(n)tüz
9. ərsər ulux balïḳtakï tïnlaɣ -
10. larḳa uluɣ asïɣ tusu kïlu yol yorïr
11. ərdi.. anta ətrü əz - rua hormuzta
12. tərt maharaq t(ə)ŋrilər takï y(ə)mə
13. əŋlüg t(ə)ŋri yə̣rintəki uluɣ küqlüg ·
14. t(ə)ŋrilər amranmaḳ uluxḳa sanlaɣ altï
15. ḳat t(ə)ŋri yə̣rintəki t(ə)ŋrilər t(ə)ŋri ḳatun -
16. larï tüzün maytri bodis(a)vataɣ kərüp
17. alḳu əŋitə ət əz - in ayalarïn
18. ḳavxurup yakïn kəlip inqə tə̣p tə̣dilər
19. alḳu uluɣ ə̣lig əz - rua t(ə)ŋrilərdin
20. yə̣gədmïx utmïx ḳutuŋuzḳa kïvïŋïzḳa
21. yükünür biz uz - un yol yorïyur ərkən
22. y(ə)mə təriŋ təriŋ dyan saḳïnlaraɣ
23. saḳïnur sïz kim siz uḳmïx dyan saḳïnq -
24. laraɣ t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhanda adïn
25. uḳtaqï tïnlaɣlar yoḳ ərürlər. alḳu yə̣r
26. yə̣r suvdakï tïnlaɣlarnïŋ ədgü əgli - i
27. bixüki ərür siz uluɣ ə̣lig bolɣu ḳutu -
28. ŋuzḳa y(ə)mə yükünür biz anta ətrü
29. vayxirvani ə̣lig bəg yüz ənüŋülüg
30. t(ə)ŋridəm siŋəklig tüz - ün maytriniŋ

(A)

·ikinti ülüx tokz p(a)t(a)r

1. baxï üz-ə təgz-intürüp ordusïnta yorïr
2. ərdi.. virutaki ə̣lig bəgniŋ yarlïḳï-
3. ŋa nanti upan(a)nti ulatï kumbanti-lar
4. ə̣lig-ləri tüzün maytri bodis(a)v(a)t-
5. niŋ ɵtügintə yorïp yə̣r sipirür-lər ərdi
6. virupakxi maharaq-niŋ y(a)rlïḳïŋa qala-
7. parapida ulatï luu bəgləri yïdl(a)ɋ-
8. yïparlaɋ suv(ï)n yə̣rig ɵlitü
9. saqar-lar ərdi.. visvakrmi uz
10. t(ə)ŋri tü-türlüg hua qəqək-in
11. yirig yoluɋ itər yaratur ərdi.. tritras-
12. tri maharaq-niŋ y(a)rlïḳïŋa timburi
13. panqasikida ulatï kantarvilar bəgləri-i
14. ə̣xidü ḳanïnqsïz bə̣x türlüg yinqkə
15. oyun ətiz-ür-lər ərdi. anta ɵtrü əz-
16. rua t(ə)ŋri hormuz-ta t(ə)ŋri-kə inqə
17. tə̣p tə̣di. kɵrüŋ kauziki ilki ilki
18. az-unlar-da ədgü ḳutluɋ tïnlaɋ-laraɋ
19. dintar-laraɋ ɵgüg ḳaŋïɋ süz-üg kɵŋlin
20. tapanmïx udunmïx üqün ɵŋtə kɵrtük-
21. də arïɋda siməgtə təgdüktə t(ə)ŋri
22. yalŋuḳ əksüksüz k(ə)rgəksiz tapaɋ uduɋ
23. ḳïlurlar.. ol antaɋ aqïɋ aɋraɋ bolup
24. artuḳ y(ə)mə küvənq savənq kɵŋül ɵ-
25. ritməz.. yana bu muntaɋ uz-un yolta
26. yorïyu arïp sɵnüp qɵkməz b(a)tmaz bir yaŋ-
27. laɋ tüp tüz kɵŋlin alku tïnlaɋ-
28. lar üzə ədgü ɵgli sakïnq sakïnur iki-
29. nti oɋurluɋ t(ə)ŋri burhan-niŋ ədgüsin
30. ərdəmin sakïnur üqünq oɋurluɋ

(B)

1. saķīnu səzləyü yə̣tinqsiz tərīŋ dyan
2. saķïnq-laraǫ saķïnur.. ətrü hormuz-ta
3. t(ə)ŋri inqə tə̣p tə̣di.. taķï artuķ-
4. raķ t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhanķa yaǫuķ təgip
5. əvdin barktïn ünüp toy(i)n bolǫalï aŋ-
6. sïz küsəyür.. əmti kərüŋ t(ə)ŋrim.. baxtïnkï
7. kəküx əŋlüg toǫïrï iyə
8. taya yormïx-ķa az-kïa
9. kitərü ķamïtmïx ərür.. kəküx
10. əŋlüg kərklə* kəz-in ol yïŋak-
11. ïǫ titirü t(ə)lmirə basa basa kərür ķayu-
12. dïn yïŋaķ t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan y(a)rlïķ-
13. ar ərsər.. tuǫa əmgək kərməyük yilïnq-
14. ķa yumxaķ ətə̣z-in uz-un yoluǫ
15. yorïp armïx osuǫluǫ y(ə)mə ərməz.. toyïn
16. bolmaķ küsüxin təltrinü toķïnu təlükin
17. yol yorïyur.. ətrü sadusati t(ə)ŋri inqə
18. tə̣p tə̣di.. əmti t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
19. y(ə)mə artuķ ïraķ ərməz.. nə üqün tə̣p
20. tə̣sər.. muna matyadis ulux-ķa sanlaǫ
21. yə̣rkə suvķa təgdi.. suyami t(ə)ŋri inqə
22. tə̣p tə̣di.. anï y(ə)mə titrü kərüŋ-lər maty-
23. adis ulux-taķï tïnlïǫ-lar ķara bulït
24. təg toylap kaŋ əgüz kïdiǫïŋa təgi
25. tüz-ün maytri-ķa utru kəlmïx ərür-lər
26. ol tïnlïǫ-lar amarï tüz-ün maytri-niŋ
27. araǫ braman oǫuxïn əgər-lər.. amarï
28. titrüm t(ə)ŋri bilgə bilikin əgər-lər..
29. amarï-larï ķop ķamaǫ tïnlïǫ-lar üz-ə
30. maytr(i) saķïnq saķïnmïxïn əgər-lər..

① * تېكستتە «kəlkrə» يېزىلغان، تۈزىتىلدى.

(A)

ikinti ülüx on p(a)t(a)r

1. amarïlarï kərü ḳanïnqsiz kərtlə kərkin
2. əgərlər.. anta ətrü hormuzta
3. t(ə)ŋri inqə tə̣p tə̣di.. d(a)ksan(a)p(a)t ə̣ltəki
4. d(a)rm(a)t əgüztin kaŋ əgüz suvïŋa
5. təginqə tüzün maytriḳa ətrü oḳsuz
6. təginqsiz tïnlaɋ-lar kəli tururlar amraḳ
7. ḳaŋlarï udu bir bir əmək oɋlaɋu
8. oɋlanï basa barmïxqa az-
9. u y(ə)mə ḳaltï bilgə baɋxï-
10. lar udu boxɋutqï titsilar yorïyur-
11. qa uluɋ uluɋ bramanlar.. bilgələri-i
12. ulux balïḳ sayuḳï bay bayaɋut kixilər tïḳ-
13. mïx təg yolta sïɋïxmadïn tüz-ün
14. maytri bodis(a)v(a)taɋ kərgəli küsüxi basa
15. yorïyurlar.. anta ətrü əz-rua t(ə)ŋri
16. inqə tə̣p tə̣di.. əmti daḳṣan(a)p(a)tdïn bərü
17. ünüp kəlmïxtə bərü balïḳ ulux sayuḳï
18. tïnlaɋlar yïɋïlïp tükəl ḳïrḳ tümən
19. tïnlïɋlar.. boltïlar.. kim tüz-ün mayt-
20. ri bodis(a)vatḳa tïtsïlaḳ ətəzlərin
21. urunqaḳ tutuztïlar.. ətrü hormuzta
22. t(ə)ŋri inqə tə̣p tə̣di.. muna əmti aŋ
23. magt ə̣lniŋ kərki küvənqi bolmïx
24. pasaŋ taɋda üq ḳat yə̣r suvnuŋ
25. umuɋï ïnaɋï baɋxïsï tükəl bilgə t(ə)ŋri
26. t(ə)ŋrisi burhan tüz-ün maytri bodis(a)v(a)taɋ
27. toyïn kirgəli küdə oluru y(a)rlïḳar anta
28. ətrü əz-rua t(ə)ŋri inqə tə̣p tə̣di
29. ol y(ə)mə uluɋ türlüg t(ə)ŋrilər asurlar
30. lular yəklər ülgüsüz üküx kintiri kint(r)vi-

(B)

1. lar t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan təgrəsintə
2. olurup nom tïŋlayur-lar.. əmti biz y(ə)mə
3. ḳodï inəlim.. ɵtrü hormuzta t(ə)ŋri inqə
4. tə̣p tə̣di.. inqə ḳïlalïm insər inəlïm. t(ə)ŋri
5. t(ə)ŋrisi burhan burhan ḳutï bulɣuluḳ
6. uluɣï oɣlï birlə ḳavïxmïx tɵrüg kɵrüp
7. kɵzümüzni ḳutluɣ ḳïlalïm.. anta
8. ɵtrü tüz-ün maytri bodis(a)v(a)t
9. aqitida ulatï bə̣x yig(i)rmi urï-
10. lar.. birlə taḳï y(ə)mə adan
11. ḳirḳ tümən tïnlïɣlar birlə toylap
12. üstün t(ə)ŋri altïn yalaŋuḳnuŋ
13. ayaɣïn qiltəgin təginü toyïn bolmaḳ
14. küsüxün magat ə̣lkə sanlaɣ ulux
15. balïḳlar.. sayu yorïyu pasaŋ taɣ-ḳa
16. təgdilər.. kɵrdilər əz-rua t(ə)ŋridə ulatï
17. t(ə)ŋrilər ə̣ligləri rahu sirapr(i)yu vima-
18. qtrida ulatï asurlar bəgləri pin'gali-i
19. ilaptrida ulatï luu hanlarï durumi
20. dumpurida ulatï.. sansaz üküx kintiri
21 kintarvilar-niŋ ərkligləri ayaɣḳa
22. təgimlig maytri bodis(a)v(a)tniŋ razav(a)rt
23. ɵŋlüg kɵküx saqlïɣ toɣïrïn baxïn
24. yaratmïx yatnu bayit atlaɣ yop yɵrüŋ
25. srinati yɵrgənmix altun ɵŋlüg yaltrïḳ
26. yalma yaɣsïnmïx yïnqülüg sapɣay kədmix
27. biləzüklərin üzüklərin ə̣liki adaḳï
28. itiglig yarataɣlaɣ ḳaltï yɵkərü əz-rua
29. t(ə)ŋri osuɣluɣ pasaŋ taɣḳa təgmixin
30. anta oḳ otɣuraḳ uḳtïlar.. tüz-ün

(A)

ikinti ülüx bir y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. maytri kəlti tə̣p.. ɵtrü uluɣ aɣar
2. ayamaķ(ï)n k(ə)ntü k(ə)ntü orunlarïntïn
3. ɵrü turdï-lar.. yaruķ yaltrïɣlaɣ ə̣lik-
4. lərin ķavxurup əŋitə ətɵz-in
5. alanlarï bɵrtə səv(i)klig kɵz-in kɵrü
6. muŋadu adïnu tüz-ün maytri bodis(a)v(a)t-
7. ķa inqə tə̣p tə̣dilər.. kəlmixiŋiz
8. ədgü ayaɣķa təgimlig ɵdinqə
9. kəltiŋïz.. y(a)rlïķanquqï biliklig
10. muna anuķ turu y(a)rlïķar.. tüz kərin-
11. qsiz tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
12. siz-iŋ vazanpat kïlmaķlaɣ toyïn
13. boluɣluķ ixiŋiz-ni bütürgəli nə oɣur-
14. ķa məŋilig toŋalaɣ toẓit t(ə)ŋri-i
15. yə̣rin t(ə)ŋridəm ķuvraɣaɣ t(ə)ŋri ķïzlarïn
16. t(ə)ŋridəm ɵz yaxïɣ ïdalạp ķodup bu yə̣r
17. suvķa intiŋiz ərsər. əmti ol savlaraɣ
18. üz-ə bə̣rdəqi nomluɣ ata ķaŋ birlə ķavïxïp
19. tïnlïɣlarķa umuɣ ïnaɣ boluɣluķ uluɣ
20. küsüxüŋüz ķanɣalïr anta ɵtrü maytrilaɣ
21. əz-rua t(ə)ŋri.. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan ərd(i)nig
22. kɵrgəli küsüxün ol urïlar birlə təgrik-
23. ləp tavratï anïŋ ara kɵrdi
24. kɵz təgsig yə̣rdə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhanaɣ
25. ülgüzüz sansïz t(ə)ŋrilər ķuvraɣï ortusïnta
26. ərdinin ə̣tmïx altunluɣ taɣ osuɣluɣ
27. yüz iki yig(i)rmi türlüg uluɣ ķut
28. buy(a)nlaɣ qoɣ yalïnïn arslan-laɣ ɵrgün
29. üz-ə olurup nom nomlayu y(a)rlïķa-mïxïn
30. sansaz tümən maha k(a)lpta bərü

(B)

1. burhan-laraq kərü kərü əgrəmïx üqün
2. siziksiz otqurak ukṭï.. adansïqsïz t(ə)ŋri
3. t(ə)ŋrisi burhan ərür tə̣p inqip y(ə)mə badari
4. branam birlə ixləxmix ïnaq savlaraq
5. əp sakïnïp süz-üg kəŋlin ətrü yax-
6. laq kəz-in ïqlayu odqaķï urïlar-ķa
7. inqə tə̣p tə̣di.. kərüŋlər ədgülərim
8. siz-iksiz tükəl bilgə t(ə)ŋri
9. t(ə)ŋrisi burhan əz-i ərür qïnqar-
10. u kərüŋlər ķoduru ķolulaŋlar razav(a)rt
11. əŋlüg kək saqï usnir-laq təpüsi-i
12. baxï ķax ķavxutïnta orun atlaq yürü(ŋ)
13. tüsi.. buķalar-niŋtəg kirpiķi kəküx
14. əŋlüg kəz-i.. əz-rua ətinlig üni
15. yuķa yïlïnqq-a kə̣ŋ yadïy tili. t(ə)ŋridəm
16. tataq-ķa təgmix taq tixləri.. arslan-lar-
17. niŋtəg ķasïqï.. aqlaķ yürüŋ az-
18. aq-larï.. ķïrķ tükəl tixi.. irüksüz sədrəksiz
19. tüp tüz tixləri tüziy kərklə əŋin-
20. ləri.. kəp kəni bodï sïnï.. yapa yaratmïx-
21. təg yar(ï)nï.. yə̣ti yə̣rdə kətki-lig
22. ət əz-i.. altun əŋlüg ķïrtïsï oŋar-
23. u əvrilmïx təgz-inmïx tüsi.. yoķaru yolanmïx
24. tüləri.. ķïnta kiz-ləmïx təg uvut yini
25. tə̣p təgirmi ət əz-i.. əŋitmədük ət əz-in
26. tiz tilgənin bərtər.. avanyi atlaq kəyik-
27. niŋ təg yotasi.. kəp kətki adaķ-
28. larï yüz-i.. up uz-un torluq ə̣liki adaķï
29. batatu kəpəztəg yup yumxaķ ulï ayasï
30. soķanqïq kərklə səŋüki.. q(a)kar tilgən-

(A)

ikinti ülüx iki y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. lig ayasï ulï idi tüp tüz izəngülüki
2. bu muntaq türlüg iki kïrk türlüg
3. kutadmaklaq b(ə)lgüləri bəgiz b(ə)lgülüg kez-ünü
4. turur-lər.. egrünqülüg səvinqlig bolup
5. inqə təp təxti-lər.. qin kirtü tükəl
6. bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan ərür.. qin
7. kirtü tüzkərinqsiz tez-ü keni tuymak-
8. ka təgmïx tüz-ün tïnlaq
9. ərür.. anqama kerü kanïnqsiz
10. kerklə kerki.. anqama arïm barïm
11. olruqï.. turuqï anqama süqiglig tataq-
12. laq savï sez-i.. anta etrü ol urïlar
13. badari braman birlə tanuk-lamïx sav-
14. laraq ep sakïnïp əliklərin yokaru ke-
15. türüp t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhanaq ayap qiltəp
16. ədzü turdï-lar.. anta etrü tisi atlaq
17. urï yaxrukïn keŋlin siz-ik ayïtdï
18. biz-iŋ baqxïmïz badari braman ŋə oqux-
19. luq tez-lüg ərki.. etrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
20. burhan-nïŋ inqə sakïqnï kolti.. bu
21. urïlar maŋa keŋlin siz-ik ayït-
22. qalï sakïnur-lar.. əmti bular-nïŋ ayïtmïx
23. siz-iklərin tïdïqsïz tutuqsuz bilgə bilikin
24. adartlayu bərəyin.. kim ərüxkə ədgülüg
25. kopka kutruloquluk tïltaq bolz-un anta
26. etrü tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
27. əz-rua ünin tisi urïka inqə təp
28. tədi.. sen edün baranas atlaq arz-i ərdi
29. ol arzi-nïŋ kəz-igintə təz igintə-səniŋ
30. baqxïŋ badari braman b(ə)lgürmïx ərür..

(B)

1. anïn baɋï baray(ï)n tə̣tir.. anï ə̣xidïp
2. ol urïlar ikilə ərtiŋü munadïp adïnïp
3. inqə tə̣p tə̣xtilər.. tïdïɋsïz tutuɋsuz tükəl
4. bilgə bɵgülüg ərdəmi.. y(ə)mə artuķ adïnqïɋ
5. ərmix anta ɵtrü aqiti urï.. kɵŋlin
6. inqə tə̣p siz-ik ayïtdï.. baɋxïmïz badari
7. braman nəqə yaxlaɋ sïxlaɋ
8. ərki.. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan bɵgülüg
9. kɵŋlin bɵgü-lənü y(a)rlïkap
10. inqə tə̣p y(a)rlïķadï.. səniŋ baɋxïŋ
11. badari braman tükəl yüz y(i)g(i)rmi yaxlaɋ ərür
12. ɵtrü donuki urï kɵŋlin siz-ik ayïtu
13. ɵtünti.. məniŋ baɋxïm badari braman nəqə
14. ķoluluɋ titsi-larķa xasatar bilgə bilik
15. boxɋurur ərki.. yaŋalar-niŋ təg yaŋkuluɋ
16. ünin t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan inqə tə̣p
17. y(a)rlïķadï.. səniŋ baɋxïŋ badari braman
18. bə̣x yüz braman urïlarïŋa xasat(a)r bilgə
19. bilik boxɋurur.. ular-nïŋ ara sizlər
20. altï y(i)g(i)rmi—ligin munta kəlmix ərür siz-
21. lər.. (anta) ɵtrü mogaraqi urï kɵŋlin
22. (inqə) siz-ik ayïtdï ..tɵpü tüpü tə̣p tə̣yür-
23. lər tɵpü tə̣gmə tɵrü nəgü ərki.. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
24. burhan ətinlig ünin inqə tə̣p y(a)rlïk-
25. ķadï.. bɵgü biliklig burhan-lar-nïŋ yə̣r
26. suvda b(ə)lgürməkiŋə ədgü nomluɋ y(a)rlaķ
27. y(a)rlïķamïx-ïŋa tüz-ün bursuŋ ərd(i)ni-
28. niŋ ədgü tɵrükə ķatïlmïxïŋa bu üq
29. ərd(i)ni üz-ə kim ķayu tüz-ün-lər ɵɋlï aɋïnqsïz
30. süz-üg kɵŋül ɵritsər ol ərür.. tɵpü atlaɋ

(A)

ikinti ülüx üq y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. ədgülüg təz yïltïz anï sizlər inqə uḳuŋ-
2. lar tüz-ün urïlar anta ətrü upasi-
3. mi urï y(ə)mə yaxru siz-ik ayïtdï ayaɋ-
4. ḳa təgimlig t(ə)ŋrim təpüdin taymaḳ tüxmək
5. nə türlüg bolur ərki arslan atyïnïn
6. atanyu inqə tə̣p y(a)rlïḳadï kim ḳayu tïnlaɋ
7. əŋrə üq ərdnikə süzülüp
8. kin yana anqa munqa tïltaɋïn
9. aklap süzüg kəŋli ə̣silsər
10. ḳorasar bu ərür təpüdin taymak-
11. tüxmək anta ətrü bryankikida ulatï
12. ḳalmïx onaɋu urïlar burhan yingran ulatï
13. xast(a)rlar iqintəki k(ə)ntü k(ə)ntü boxɋunmïx
14. az-aɋ xa(sta)rlar oɋrïntaḳï siz-ik ayïtdïlar anï
15. y(ə)mə tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
16. inqə tïdïɋsïz tutuɋsuz bilgə bilikin inqə
17. adïra y(a)rlïḳadï anta ətrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
18. burhan ikilə ol urïlaraɋ oḳïp inqə tə̣p
19. y(a)rlïḳadï tərt türlüg bu urïlarïn tüz-ün
20. tïnlaɋlarnïŋ uḳɋuluḳ kəni kirtü nomlar
21. tə̣tir ḳayu ərki tərt tə̣sər aŋ ilki tüx
22. bolmïx bə̣x yapaɋ ət-əzüg ülgüsüz məŋüs-
23. üz əmgək təzlügin kuruɋ ḳovuḳ ma
24. mənigligsiz uḳsar bilsər ikinti tïltaɋ
25. tirgin bolmïx bə̣x yapaɋ ət əzniŋ tïlta-
26. ɋïn b(ə)lgürmïxïn b(ə)lgülüg bilmïxïn nə
27. üqün bolmïxïn uḳmaḳ bilmək üqünq
28. aḳïɋlaɋ tərülərnïŋ əqməkin amralmaḳïn
29. baxtïnḳïsïn ərüsin bilmək uḳmaḳ tərtünq
30. nirvanḳa b(a)rɋuluḳ tüz-ün yolnïŋ yol

(B)

1. oruḳ təzlügin tərülüg toɣuluɣ yaŋ
2. osuɣ üntürmək təzlügin bu muntaɣ
3. titrüm təriŋ tərt kəni nomlar tüz-ün
4. uḳïtdaqï nomluɣ savlar əxidip tüz-ün mayrti
5. aqitida əŋisi ḳalmïx tərt y(i)g(i)rmi urï-
6. lar taḳï adan tüklüg tümənlig t(ə)ŋri
7. yalŋuḳ sordapan ḳutïn bultïlar..
8. amarïlarï sakardagam ḳutïŋa
9. təginti-lər ḳayularï y(ə)mə anagam
10. ḳutïn bultïlar üküxəgü y(ə)mə aɣï-
11. nqsïz prdikabut ḳuïtŋa (kəŋül) turɣur-
12. dïlar anta ətrü ayaɣḳa təgimlig
13. maytri bodis(a)v(a)t asanki k(a)lp sanïnqa kiq
14. ədtə bərü yalŋuḳ oɣlanïŋa asaɣ (tusu)
15. ḳïla əgrənmïx üqün yana yana ba(xtïnḳï)-
16. da baxtïnḳï süzüg kəŋlin əvig
17. barḳaɣ ḳodup toyïn boloɣalï küsəyür üqün
18. otɣuraḳ uḳtï b(ə)lgülüg bilti bügünki kün
19. m(ə)n tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-
20. niŋ nomint(a) (siz)ksiz saḳïɣsïz toyïn
21. dintar bolur m(ə)n munqulayu saḳïnïp
22. ol ədgülüg atlaɣ kəntü ḳuvraɣ(ï)n tapa
23. kərüp inqə təp tədi biz ḳamaɣun yükərü kərdü-
24. müz t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhannïŋ aɣar uluɣ
25. ḳutadmaklaɣ bəlgülərin y(ə)mə bəgiz bəlgülüg
26. əxidü ḳanïnqsïz nomïn tïŋladïmïz əmtï antaɣ
27. tərü yoḳ kim ədgülüg ixkə tïdïɣ tutuɣ
28. sïmtaɣ kəŋül turɣursar nə üqün təp təsər
29. bu bəksïz məŋüsüz ətəz ornaɣsïz kəŋül
30. ədgülüg küsüx saḳïnqïɣ küdgəli (una)mazlar

(A)

ikinti ülüx yəti y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. -üŋə kək (kalï)kdaki təŋrilər uluq
2. ünin inqə təp tədilər siziŋ toyïn
3. dintar bolmïxïŋïzka yinqürü təpün
4. yükünür biz.. biziŋ alkïxïm(ï)zka kəqmədin
5. ara təgin əgə atïŋa təgməkiŋiz
6. bolzun.. kayu ədün burhan yərtinqüdə
7. b(ə)lgür-sər siz ol ədün bizni
8. y(ə)mə unïtmaŋ anta ətrü
9. əzrua t(ə)ŋri tïtrü kəzin
10. tüzün (maytri) bodis(a)v(a)taq kərüp
11. ... ... (yəmə) niqə təp tədi
12. ... ... anqama kərklə
13. ... ... birlə yaraxmïx ərür.. artukta
14. (artuk təŋri təŋri)si burhan birlə oqxatï
15. (ərür.. aqlakta aq)lak toyïn kərki birlə
16. (yaraxtï.. ətrü hormuz)ta t(ə)ŋri inqə
17. təp tədi (anïn üqün) kək kalïkdaki kut
18. (vahxiklar aŋsïz) əgrünqülüg səvinqlig
19. bolup tüzün maytriniŋ üküx türlüg
20. əgdisin əgər kəntü ətəzlərin urunqak
21. tutuzurlar.. anta ətrü bry(a)n-kikida
22. ulatï əŋi kalmïx aqitida ulatï tərt
23. y(i)grmi urïlar (kïrk) tümən udu kəlmix
24. tïnlïqlar (alku maytri) bodis(a)v(a)ka amranma-
25. kïn üq ï(naq tut)mak tərüsinqə oqul
26. kixi kodup toyïn dintar boltïlar.. anta
27. ətrü bry(a)nkiki urï sordapan kutïn bulup
28. uluq aqar ayamakïn t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-
29. tïn boxuq y(a)rlïk alïp kirti igil ətəz-in
30. baqxïsi badarika ol savlaraq əgrünqü əx-

(B)

1. türgəli d(a)ksan(a)pat ə̣lkə ünüp bardï.. anta
2. ɵtrü ayaoqķa təgimlig t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi bur-
3. han tüzün maytri bodis(a)v(a)t baxlayu ķïrķ
4. tümən yaŋï bolmïx toyïn ķuvraoqaoq okïp
5. inqə tə̣p y(a)rlïķadï.. ədgü ərdəmlig ķutluoq
6. ülüglüg ooqlum sizlər.. taķï ədgüdə ədgü
7. toyïn dintar bolmïxïŋïzlar yə̣gdə
8. yə̣g boltï.. kixi ətɵzi bulmïxïŋ-
9. ïzlar.. nə üqün tə̣p tə̣sər udumbar
10. qəqək yɵləxï alpta (alp buloqulu)ķ burhan-
11. larnïŋ yə̣rtinqüdə (bəlgürmək)ləri bolur
12. ol antaoq alp buloquluķ baoqxïoq bultuŋuzlar
13. ərsər.. əmti ətɵz-in tilin kɵŋülin ədgü
14. ķīlïnq buyan bɵgtəg yioq(ïŋlar.. burhan)lar y(a)rl-
15. ïķïn bütürü ķatïoqla(nïŋlar kim nirvan)laoq
16. yolķa təgdəqi b(a)rdaqï bo(loqay) sizlər (anïn)
17. sizlər barïŋlar.. ɵz(ətɵz)üŋüzlərkə
18. ədgülüg adnoquķa asaoqlaoq ixkə oduoq
19. saķ ərïŋlər.. m(ə)n y(ə)mə əmti urbilvakasipta
20. ulatï tïnlïoqlaraoq ķutoqaroqalï barïrm(ə)n bu
21. y(a)rlïķ y(a)rlïķaduķta ol sansïz tümən yïoqïl-
22. mïx ķuvraoq yadïlïp b(a)rdïlar..
23. maytri simit nom bitigda maytri bodis(a)v(a)t-
24. nïŋ toyïn bolmaķ atlaoq (ikinti) ülüx
25. tükədi
26. namo but.. namo d(a)r(a)m namo saŋ

(A)

üqünq ülüx bir p(a)t(a)r

1. namo but.. (namo. daram).. namo saŋ .
2. əmti bu (nomluoq savaoq) kapilavastu
3. balïḳtaḳï nigudaram atlaoq saŋramta
4. uḳmïx k(ə)rgək.. anta ɵtrü mahapraqap(a) -
5. ti kautami ḳatun - nuŋ b(a)tini atl(ï)oq
6. yumuxqï ḳïz(ï) t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan - nïŋ
7. srav(a)st kənttin kapilavastu balïḳ - ḳa kəlgüsin
8. ayïtoqali balïḳtïn ünüp nigudaram
9. saŋramkə bardï.. saŋram ḳapïoqïŋa
10. təgip (mahanami) urakuoq üntəyü
11. ayïtu turdï (anta) ɵtrü təlim ükük
12. saŋramkə (kəlmix) ḳunqular ara bir upasanq
13. ixi - lər ünə kəlip ol b(a)tini ḳïzïoq kɵrüp
14. (inqə) tə̣p ayïtdï.. ḳanta ərdiŋ nə ixkə
15. kəltiŋ.. (anta ɵtrü batini) ḳïz inqə tə̣p tə̣di..
16. tükəl (bilgə təŋri təŋrisị burhan - nïŋ k(a)pil -
17. avastu (balïḳ - ḳa kəlgü)sin mahanami uraku
18. bəg - kə (ayïtoqalï) kəltim ərdi.. ɵtrü ol
19. upasanq inqə tə̣p tə̣di.. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan -
20. nïŋ kəlməki saŋa nə k(ə)rgək ərür . bitini
21. ḳïz inqə tə̣p tə̣di.. xaki - lar - nïŋ ḳatunï maha -
22. parqapati kautami (kəntü) ə̣likin uluoq əmgəkin
23. ixləp təŋridəm kax atlaoq aoqï - ḳa üləxi bɵz
24. tokup araoq yup anuḳ ḳïlmïx ərür.. anïn basa
25. basa məni (təŋri) təŋrisi burhanaoq ayïtoqalï ïdur
26. bu savaoq (ə̣xidip ol) upasaqn ixi - lər muŋadïp
27. adïnïp inqə tə̣p tə̣di.. ḳop ḳunqular ḳutad -
28. mïx oqlaoqun uloqadmïx kautami ḳatun (ərür)
29. inqip y(ə)mə ḳamaoq uzanmaḳta ḳodïḳï yavaz
30. yïrïtmïx bɵz toḳïmaḳ ərür. yana kautami ḳatun
31. ïduḳ ə̣likin bɵz nəqük toḳïyu y(a)rlïḳadï

(B)

1. ərki.. anï ə̣ixidip bitini ḳïz inqə tə̣p tə̣di
2. yaluŋuz bəz toḳïdï ərsər nə əmgək ərdi-i
3. ɵtrü ol upasanq ixi-lər inqə tə̣p tə̣di
4. antada adïn taḳï nəgü ḳïltï ərki.. ɵtrü
5. bitini ḳïz inqə tə̣p tə̣di.. ḳəpəz tarïsaqquḳ
6. ɵdtə kautami ḳatun k(ə)ntü ə̣likin uruq
7. saqtï.. otaqqu ɵdtə k(ə)ntü ə̣likin otadï
8. suvaqqu oqqurda suvtïn suvap
9. aqïntï ɵz ə̣lik-in ididi.. kəntü
10. ɵzi arïtïp ḳanlap ɵz ə̣likin tidip
11. ɵzi əgirip ɵzi bɵz toḳïdï.. ɵtrü ol
12. upasanq inqə tə̣p tə̣di.. m(ə)n yügərü t(ə)ŋri
13. t(ə)ŋrisi burhan aqqzïnta antaq ə̣xidmixim
14. bar.. mahap (a)rqapati kautmi ḳatun (sɵn) ɵdün
15. vipasi t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhanaq tataqlaq süqiglig
16. axïn iqgün yïdlaq (yïpar)laq tütsükin
17 tapanmïx udunmïx ərmix.. (bu) ədgü ḳïlïnq
18. küqintə alḳu xaki-lar ... ...ərklig türk-
19. lüg ḳunquy ḳatun bolup t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi-i
20. burhan-nïŋ igidmix anasï bolmïx altï-ï
21. y(i)g(i)rmi yaxl(ï)q ḳïzlar-nïŋ təg əti yini kɵrki
22. məŋizi ərür.. yana y(ə)mə ülgüsüz sansïz tapaq-
23. qïlarï təgrə tolï tapïnu udunu turur.. nə
24. sav ərki. nə üqün ɵz ə̣likin ḳəpəz-z
25. tarïp tod tolïy kixi osuq(luq) bɵz toḳïdï-ï
26. ərki.. anta ɵtrü bitini ḳïz (inqə) tə̣p tə̣di
27. uluq kirtgünq kɵŋülin aqar ïnaqïn
28. (bu muntaq) türlüg ix ixlədi. munta tod
29. (tolïylïq) nə sav ol.. taḳï y(ə)mə bərü ə̣xidi-
30. ŋ bɵz toḳïmak-n(ï)ŋ tïltaqï nəgü ərdi təp
31. tə̣sər.. anï siziŋə ayu bə̣rəyin.. ḳayu

(A)

üqünq ülüx iki p(a)t(a)r

1. ədün tükəl (bilgə) t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
2. burhan ḳutïn bultï.. tüzün maytri bodis(a)v(a)t-
3. aɋ əvdin barḳtïn üntürüp toyïn ḳïltï-ï
4. antada kin mïŋ toɋïrlarïn yulïmïx
5. yaŋï toyïnlar birlə ḳaŋï santudan ə̣lig
6. bəgig əgi mahap(a)rqapati kautami ḳatunuɋ taḳï
7. adan xaki təzlüg bəg ïxi bodun
8. boḳunuɋ əgürtürgəli səvintürgəli
9. üqün (kapilav)astu balïḳ-ḳa kəli
10. y(a)rlïḳadï ol oɋurda xaki təzlüg
11. bəglər antaɋ b(i)r (bə)dük tərü turɋurdïlar ḳaqan
12. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan ərkək ərənkə nom
13. nomlayu y(a)rlïḳasar.. anta ixilər ḳunquy bəg-
14. ləri arïtï ...-ɋ- ... k(ə)rgək.. anta ətrü
15. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan aŋ ilki bir ḳurla
16. nom nomlayu y(a)rïḳa(mïx)da səkiz tümən xaki-lar
17. ḳutka təgdi (ikinti) oɋurluɋ nom nomlayu
18. y(a)rlïḳamïx(ta altï) tümən xakilar ḳut
19. bulu (təginti)lər üqünq ḳata nom nomlayu
20. y(a)rlïḳamïxta tərt tümən xəkilar ḳut
21. bultï-lar.. ḳamaɋ birlə səkiz y(i)g(i)rmi tümən
22. ə̣rkək ərən xakilar nizvani basïnqïntïn
23 oztï-lar.. bir y(ə)mə inqip xaki təzlüg ixilər
24. ḳut bulmadï ərür.. ol savïɋ kərüp xaki təzlüg
25. ḳunquylar aŋsïz busuxluɋ saḳïnql(ï)ɋ kəŋülləri
26. yirinqlig bolup bir ikintiskə yïɋlayu
27. kəŋrənü inqə tə̣p tə̣xtilər.. nə tïltaɋïn
28. nə üqün t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan ərənkə
29. nom nomlap biziŋə ixilər-kə nəg(ü)lüg
30 nomlayu y(a)rlïḳama(a)z ərki.. munqulayu səzləxip
31. ḳamaɋïn yïɋïlïp mahap(a)rqapati kautami ḳatun-

(B)

1. ķa inqə tə̣p θtünti - lər.. udumbar qəqək -
2. kə yθləxi bθgü biliklig burhanlar alp -
3. ïn əmgəkin yə̣r suvda bəlgürür ərmix - lər..
4. antaɋ alp buloɋuluķ ķutluɋ tïnlïɋ birlə
5. tuxmïx ərür biz.. əmti yana biziŋə arïtï
6. nomluɋ y(a)rl(ï)ķ y(a)rlïķamaz.. kθrü ķanïnqs(ï)z kθrkin
7. y(ə)mə kθrgəli bolmaz biz əmti siz inqə
8. ķataɋlanïŋ kim biz y(ə)mə siz -
9. ŋ ķutuŋuzta (nom ə̣x)idgəli t(ə)ŋ -
10. ri t(ə)ŋrisi burhanïɋ kθr(gəli) bulalïm - m
11. anta θtrü ol xaki tθzlüg kautami - i
12. ķatun ol ixilə̣r θtünmix savlarïɋ xaki - lar
13. bəgi santud(a)n ə̣lig hanķa tutuzu θtünti
14. ə̣lig han y(ə)mə boxuɋ y(a)rlïķ y(a)rlïķadï.. bügün -
15. tə ïnaru ķunqular nom (tïŋlazun) bu boxuɋ
16. y(a)rl(ïķ). ə̣xidip tüklüg tümənlig ixi - lər
17. yïɋïlïp toylap kapilavastu balïķtïn ünüp
18. n(i)gudaram saŋram - kə barïrlar ərdi.. ənïŋ
19. ara kim ķut bulmïx xaki ərəni utru
20. kəlsər - lər kunquylar - ka n(ə)ŋ təmədin amal -
21. ïn art(ï)p barïr - lar ərdi.. kim y(ə)mə ķut
22. bulmaduķ baɋraɋu xaki urïlarï utru
23. kəlsər - lər ķunquylar - ķa inqə tə̣p tə̣yürlər ərdri
24. sizlər ķunquylar ķanqa barïr sizlər.. sizlər -
25. kə nigudaram (saŋram)kə barïp nom tïŋlaɋalï
26. y(a)rlïķ yoķ.. nə üqün tə̣sər biziŋ
27. ķadaxïmïz sidarti.. sizlərniŋ yüz türlüg
28. mün ķadaɋïŋïzlarnï sθzləyür.. θtrü ol
29. ķunquylar inqə tə̣p ayïtdïlar. anqa ķodï
30. nə münümüz ərmix.. anta θtrü xaki - lar
31 inqə tə̣p tə̣dilər.. biziŋə s(u)dur nom nom -

(A)

üqünq ülüx üq p(a)t(a)r

1. lar ərkən (antaƣ) nomluƣ sav ünti.. bə̣x
2. türlüg müni ķadaƣï ərür.. ķara aƣuluƣ
3. yïlan-nïŋ ķayu ərki bə̣x türlüg tə̣p tə̣sər
4. aŋ ilki yarsïnqïƣ yïdïƣ sasaƣ bolur..
5. ikinti kɵrgəli ķorkïnqïƣ bolur.. üqünq
6. udïķan.. tɵrtünq iki tillig.. bə̣xinq
7. yiti aƣuluƣ.. anqulay y(ə)mə munta birər
8. ķunqular-nïŋ bə̣x türlüg
9. müni ķadaƣï bolur.. aŋ ilki ɵvkəqi
10. əminqi bolur-lar.. ikinti küniqi.. üq-
11. ünq urunqaksïz (tɵ)rtünq səvinqs(ï)z utlïs(ï)z
12. bolur-lar.. bə̣xinq amranmaķ kɵŋülləri küqlüg
13. bolur-lạr.. yə̣g ərür q(a)hsap(a)tl(ï)ƣ kixi ķïzartmïx
14. isig ķazƣuķïn k(ə)ntü kɵzin sạnqar kim
15. amranmïx kɵŋülin ixi-lər tapa tit(i)rü
16. kɵzin kɵrməz.. ķunquy̱-lar ərsər araƣ
17. q(a)hsapatlaƣ tɵrü...-li ərür.. ķayu nomta
18. uzun tonlïƣ (ķunqu)lar əvdin barķtïn
19. ünüp dintar tɵrüsin tutsar-lar.. ol nom alķï-
20. nquķa təgi arïƣïn turuƣïn turmaz ṃuntada
21. ulatï üküx türlüg mün ķadaƣïŋïz-lar ərmïx
22. ol savaƣ ə̣xidip.. amari ixi-lər inqə tə̣p tə̣di-
23. lər.. toķuz ay on kün sïdartiƣ ķarïnta
24. kɵtürgüqi (ixilər) ərdi toloƣap tuƣurdaqï y(ə)mə
25. ixi-lər ɵk ərdi.. alpïn əmgəkin igidtəqi
26. bəltrütəqi y(ə)mə ixi-lər ərdi.. əmti yana ixi-
27. lərig anqa kɵrksüz ïra y(a)rlïķar ərki
28. anta ɵtrü birisi ixi-lər.. inqə tə̣p tə̣di
29. avant tïltaƣ kɵrüp burhanlar birər tïnlïƣ-larïƣ
30. yïra moynayu y(a)rlïķarlar.. yana oƣrï osuƣï
31. boltuķta ol oķ tïnl(ï)ƣlarïƣ ɵgə iyin

(B)

1. y(a)rlïḳar-lar anïn əmti b-... sovïḳ baɣra-
2. ɣu xaki-lar-niŋ saviŋa nom əxidmətin
3. yanturu irilməlim.. nə üqün təp təsər-
4. adïnqïɣ muŋadïnqïɣ alp bulɣuluḳ altï türlüg
5. ədlər birlə tuxmïx ərür biz.. səkiz türlüg
6. təginqsiz oksuz yər orun-lar-dïn ünmix
7. ḳutrulmïx ərür biz.. tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋri-
8. si burhan birlə soḳuxmïx biz.. antaɣ
9. oɣurï taŋï-ï bolɣay.. biziŋə
10. y(ə)mə nom nomlayu yarlïḳaɣay.. anïn
11. kəni baralïm nom əxidəlim.. anta ətrü
12. maha p(a)rqapati kautamai ḳatun baxlap səkiz tümən
13. xaki-lar ixi-ləri tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
14. burhan tapa bardï-lar.. anta ətrü tük-
15. əl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan ol ixilər-
16. niŋ kəŋülintəki saḳïnq(larïn) uḳup anïn
17. toyïn-larïɣ okïp inqə təp y(a)rlïḳadï bəx
18. türlüg bu toyïn-lar ixilər-niŋ ədgüləri tətir
19. aŋ ilki əvig barḳïɣ orduɣ ḳarxïɣ kuruɣ
20. kodmazlar.. ikinti ḳazɣanmïx ḳazɣaɣïɣ yïɣa
21. tərə tutar-lar.. üqünq ig aɣrïɣ oɣrïnta
22. əvig yaḳaɣ tapaɣ uduɣ kïlur-lar.. tərtünq
23. ərən birlə məŋiləgülük əgrünqüləgülük
24. bolur-lar.. bəxinq burhan-lar p(a)rdikab(u)t-lar
25. arhantlar.. ḳutluɣ tïnlïɣ-lar alḳu ḳunqu-lar-
26. dïn tuɣar b(ə)lgürər-lər.. bu y(a)rl(ï)ḳ əxidip aŋsïz
27. əgrünqülüg səvinqlig bolup ol ixilər inqə
28. təp təxti-lər.. yïrïtmïx bolzun ol baɣraɣu xaki-
29. lar səzləmix savlar.. kim biziŋə inqə təp
30. tədi-lər.. sizlərni sidarti (a)ŋsïz yïrar.. əmti
31. yana t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan nəqə yər suvdaḳï

(A)

(üqünq ülüx tərt p(a)t(a)r)

1. ədgü əggülüg(lər) ərdi ərsər.. ol əgməkin
2. alḳu bizni (əgə) y(a)rlïḳadï.. əmti əymənqsiz ḳor-
3. ḳïnqsïz kəŋülin nom tïŋlalïm.. anta ətrü
4. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan xakilar ixiləriŋə antaɣ
5. türlüg titrüm təriŋ nom nomlayu y(a)rlïḳadï-ï
6. kim ol nomuɣ ạxidip səkiz tümən ḳunquy-lar
7. ḳutḳa təgdi-lər ikinti oɣurluɣ nom monlayu
8. y(a)rlïḳadï.. altï-ï tümən ḳunquy-lar
9. ḳut bulu təginti-lər.. üqünq oɣur-
10. luɣ nom nomlamïxta tərt tümən
11. ixi-lər ḳut bultïlar.. ətrü ol batini kïz
12. bayakï moktika upasanq-ḳa inqə tạp
13. tạdi kərüŋ tüzünüm.. ol oɣurda bu muntaɣ
14. türlüg uluɣ asaɣl(ï)ɣ tusuɣluɣ boltï-lar xaki-
15. lar (ixiləri) kim üq ḳurla nom y(arl(ï)ḳ ạxidip
16. səkiz y(i)g(i)rmi tümən (ixilər) ḳut bulu təginti-
17. lər.. ətrü ol (upasanq) ixilər inqə tạp
18. tạdi antada kin kautami ḳatun nə kïlu
19. y(a)rlïḳadï ətrü batini kïz inqə tạp tạdi-i
20 antada basa kautami ḳatun-nuŋ inqə
21. saḳïnqï boltï.. tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-
22. tïn ərtiŋü uluɣ süŋ tayaɣ asaɣ tusu-
23. ḳa təgintim kim anqə üküx xaki-lar ixi-
24. ləri birlə sortapan ḳutïŋa təgdim əmti
25. bu m(ə)n y(ə)mə nə ərsər əd tavar üzə səvinq
26. utlï tərüsinqə tapaɣ uduɣ kïlayïn ərdi-i
27. ətrü ol upasanq ixilər inqə tạp tạdi-i
28. antaɣ ədgü saḳïnq saḳïnïp antada kin nəgü
29. ḳïltï.. ətrü bitini kïz inqə tạp tạdi.. antada
30. kin tarïɣqï tuduŋ-larïɣ oḳup inqə tạp
31. y(a)rlïḳadï.. ḳayu ḳəpəz-kə yarïɣï səkiz türlüg

(B)

1. adruķïn tükəllig yə̣r ərsər anï sïzlər suvap
2. suv(a)p sapanlap anuķ uruŋlar kim m(ə)n təŋri
3. t(ə)ŋrisi burhan üqün ķəpəz tarïyur m(ə)n
4. ɵtrü bu savaoq ə̣xidip ol upasanq ixi-lər
5. külqirə yüzin bitini ķïzķa inqə
6. tə̣p tə̣di.. kim sən timin kautami ķatun
7. ɵz ə̣likin yïp əgirip bɵz toķïdï tə̣p tə̣di-
8. ŋ.. bu ķəpəz üzəki mu bɵz-
9. üg əvür-sə ɵtrü bitini ķïz
10. inqə tə̣p tə̣di.. bu ɵzi tarïmïx
11. ķəpəzi üzə yïp əgirip bɵz toķïmïx ərür.. nə
12. üqün tə̣p tə̣sər.. nəŋ y(ə)mə yoķ qïoqay üq-
13. ün nəŋ y(ə)mə tapaoqqï ķïrķïnlarï əksük
14. k(ə)rgək üqün ɵzi ə̣girmix ərür inqip y(ə)mə
15. aoqïnqsïz süzüg kɵŋülin t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
16. burhan-ķa amranmaķïn ooqlumķa ton
17. ə̣tip kədürəyin tə̣p əvürmix ərür.. ķayu ɵdün
18. ol bɵz toķïyu tükətip ...-mix-tə bəlgü
19. biltəqi bilgələr inqə tə̣p tə̣mixlər kim bu
20. tonuoq alïp t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-ķa kədürgə-
21. li buxï bə̣rsər.. ol tïnl(ï)oq azunta otoqurātï
22. altun ɵŋlüg əti ķïrtïsï bulur.. burh-
23. an ķutïŋa tə̣gin ɵgə boloquluķ
24. abisik at bulur.. taķï y(ə)mə inqə
25. tə̣p tə̣yür-lər.. tüzün maytri-da adan
26. burhan ķutïŋa ooqul ə̣l(ig) ornuŋa
27. oluroquluķ adan tïnl(ï)oq yoķ.. ol bɵz tüz-
28. ün maytri ə̣likintə təgip t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
29. burhan-ķa buxï bə̣rür ərmix.. ol ooqurķa
30. altun ɵŋlüg ɵŋ ķïrtïx buloquluķ
31. buyan (bɵg)tək kazoqanïp burhan ķutïŋa

(A)

üqünq ülüx bəx p(a)t(a)r

1. oqul əlig boluluk orunka təgir
2. ərmix.. anïn ol oqurka kautami katun
3. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ kapilavastu balïk-
4. ka kəlgüsin basa ayïtqalï ïdur. ətrü
5. qitika atl(ï)q kïrkïn ïraktan uluq
6. ünin üntəyü inqə təp tədi.. mahanami-i
7. uraku t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ kəlgüsin
8. maŋa ayïtdï.. bügün kəli-i
9. y(a)rlïkar ərmix anï əxidip bitini
10. kïz inqə təp ayïtdï nə oqur-
11. ka nə ixkə bardïŋ ərdi ətrü qitika
12. kïrkïn inqə təp tədi.. yasodara katun-
13. nuŋ bəzi bütmix oqrïŋa basa basa
14. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan birlə rahulin(i)ŋ
15. kəlgüsin ayïtqalï ïdur.. anta ətrü ol
16. upasanq (ixi)lər (inq)ə təp ayïtdï.. anqa
17. üküx nəqük bəz tokïdï.. ətrü bitini kïz
18. inqə təp tədi.. ... kautami katun t(ə)ŋri
19. t(ə)ŋrisi burhan (üq)ün bəz anutmïx ərsər
20. anqulayu y(ə)mə bəx yüz xaki-lar-nïŋ inəl toyïn-
21. lar üqün bəz anutmïx ərür-lər.. ətrü ol
22. upasanq ixi-lər takï inqə ayïtdï.. əmti
23. bu xaki-lar bəgləri uluq qoqïn qamïn kapila-
24. vastu balïktïn ünüp kaqan barïr-lar.. ətrü
25. qitika kïrkïn inqə təp tədi.. t(ə)ŋri t(ə)ŋri-
26. si burhan utru barïr-lar.. ətrü bitini
27. kïz inqə təp tədi.. əmti m(ə)n y(ə)mə barayïn
28. bu savlarïq kautami katun-ka tuyuzï ətünəyin
29. anta ətrü qitika kïrkïn inqə (təp tədi)
30. m(ə)n y(ə)mə barïp yasotara (katunka ay)-
31. ayïn kim t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi (burhan)

(B)

1. anant (birlə) kəlir ərmix anta ɵtrü
2. ol upsanq ixilər inqə tə̣p tə̣di.. antaɋ
3. ərsər m(ə)n y(ə)mə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan utru
4. barayïn.. bu munqa sav sɵzləxip ular üq -
5. əgü ɵŋi ɵŋi ünüp bardï - lar anta ɵtrü
6. bə̣x yüz xaki tɵzlüg ķatun - lar birlə
7. təgrikləp ol altun ɵŋlüg bɵz ə̣likintə
8. tuta mahap(a)rqapati kautami ķatun
9. yasodara - ķa inqə tə̣p tə̣di..
10. ol antaɋ ɵd ķolu ķaqan boloɋay
11. ərki.. kim m(ə)n bu ton ərdinimin burhan
12.. q(a)krirt ə̣lig han - nïŋ kədmixin kɵrəyin
13. ərdi.. ɵtrü yasodara inqə tə̣p tə̣di.. muna
14. əmti burhan q(a)krirt ə̣lig han nigudaram - m
15. saŋramlïķ ķarxï iqintə (on) küqin
16. küqədü əsənin ɵgrünqün y(a)rlïķar.. taŋ adïnqïɋ
17. ïraķ ərməz.. anta ɵtrü ... ... ķatun
18. nigudaram saŋramig kɵrüp (inqə) tə̣p
19. tə̣di.. bu oķ nigrud sɵgütlüg arïɋ ərdi
20 kim biziŋ bəgimiz sidarti hormuzta t(ə)ŋri -
21. kə oɋxatï altï tümən ķunquy ķatun - larïɋ
22. amranmaķ bilikin ɵgirtürü səvintürü t(ə)ŋri - i
23. məŋisin məŋilər ərdi.. əmti yana bu oķ
24. arïɋ ərür.. nizvanilaɋ kəyik - lərig ķorķïtdaqï
25. kisar (ars)lan osuɋluɋ tükəl bilgə t(ə)ŋri
26. t(ə)ŋrisi burhan amranmaķ nizvani amarturoɋuluķ
27. əm yürüntəg y(a)rlïķar.. anta ɵtrü maha -
28. p(a)rqapati kautami ķatun nigudaram saŋramkə
29. (kɵrüp inqə) tə̣p tə̣di.. əmti ol ķop xaki - lar - nïŋ
30. (bəgi bɵgü bi)liklig burhan qintamani ərd(i)ni
31. ... ... səvig ... yə̣r tapa

(A)

üqünq ülüx altï p(a)t(a)r

1. kerüp inqə təp tədi.. buna bu yaqïz yər-
2. niŋ yaratïqï bolmïx burhan əzrua t(ə)ŋri-
3. niŋ q(a)kr tilgənin yarataqlaq izi kezünür turur..
4. anta etrü kamaq katunlar ol izig
5. kerüp inqürü tepün yükünti-lər.. anta
6. etrü kopika katun inqə təp tədi.. anï
7. kerüŋlər katunlar.. kaltï küqlüg kün
8. t(ə)ŋri kek bulït-ïn təgrikləp
9. turur ərsər(lər) anqulayu y(ə)mə
10. nigrud següt-lüg kaylar terintə
11. xaki tezlüg bəglərin təgrikləp kolaqqa
12. yarukïn yaltrïyu yaxuyu burhan kün t(ə)ŋri
13. oluru ornanu y(a)rlïkar.. anta etrü kautami
14. katun inqə təp tədi.. qin kirtü nomluq
15. oqulqakam yaltrïyu yaxuyu oluru y(a)rlïkar
16. antada etrü xaki bəglər kautami katunuq ker-
17. üp ... ... t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-
18. ka ... ... yokaru turdï-lar
19. etrü ayasïn (kav)xurup sokloda bəg sutudan
20. əlig-kə inqə təp etünti., kerüŋ t(ə) ŋrim
21. mahap(a)rqapati kautami katun əlikintə bez
22. ərdinisi birlə anqə y(ə)mə tokïlïq yorïp kəlir
23. inqip y(ə)mə kautami katun-nuŋ ilki an-...
24. kut buyanï küqintə kut vahxik(lar)
25. basut tusu kïl- ... ...
26. t(ə)ŋrilər əligi hormuzta (tükəl bilgə bilik)-
27. lig t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan...
28. yumxak altun e-... ... ...
29. aŋsaz yaraxqay ... ...
30. kautami katun tükəl bilgə t(əŋri)
31. t(ə)ŋrisi burhan ... ...

(B)

1. ayamakïn adakïnta yükünü inqə təp ətü -
2. nti.. alku ədgüŋüzkə yükünür m(ə)n amrak
3. oqul - luq ərd(i)nim.. ür ədün bu yər suvda
4 adas(ï)z tudas(ï)z ərməkiŋiz bolzun.. alku sansar
5. iqintəki kunqular sizni osuqluq oqul bulup
6. üq tamuluq oprïlar - dïn ozmak - larï bolzun
7. ətrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan inqə təp y(a)rlïk -
8. adï kop kamaq tïnl(ï)q - lar - nïŋ
9. kut kolmak küsüx - ləri kanmak -
10. ka (yükünmix) boluŋ anta ətrü kauta -
11. mi katun iki əlikintə altun əŋlüg
12. bəz tuta uluq aqar ayamakïn t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
13. burhan - ka kərü inqə təp tədi.. t(ə)ŋrim bu
14. bəzüg tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
15. üqün əz əlikin əgirip tokï təgintim (ərdi)
16. anï əmti y(a)rlïkanquqï bilikin biziŋə amranma -
17. kïn tutup kədə y(a)rlïkazun anta ətrü
18. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan burhan - lar - nïŋ bilgə
19. biliklig kəzin titirü kərü y(a)rlïkadï..
20. birükin bu bəz ərd(i)nig bursuŋ kuvraq ara
21. buxï bərsər.. otqurati tüzün maytri - nïŋ
22. əlikiŋə təggəy.. ol yana maŋa buxï bərgəy
23. ol tïltaqïn tüzün maytri - nïŋ azun
24. ... ... altun əŋlüg boluqluk ədgü
25. ... ... buluqay.. iki kïrk kut buyanl(ï)q
26 (irü bəlgü) ... ... təgin əgə
27. ... ... anqulayu uka y(a)rlï -
28. (kadï) ... ... inqə təp tədi.. bu
29. (bəzüg bursuŋ kuvr)aq (ar)a buxï bəriŋ
30 ... ... y(a)rl(ï)k əxidip
31 (kautami katun inqə) təp sakïnq

(A)

üqünq ülüx yə̣ti p(a)t(a)r

1. sakïntï.. bu bəzüg m(ə)n aŋaru oqrayu t(ə)ŋri
2. t(ə)ŋrisi burhan üqün əgirdim ərdi.. əmti
3. yana t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan buxï alï y(a)rlïkamaz
4. ətrü ol ok aqar ayamakïn t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
5. burhan-ka inqə tə̣p ətünti.. uluq y(a)rlïk-
6. anquqï biliklig t(ə)ŋrim uluq əmgəkin əz ə̣lik-
7. (in) sizni üqün əgirü təgintim.. əmti
8. birük analarka səvinq utlï-ï
9. təgürmək tərü bar ərsər alïp
10. kədə y(a)rlïkaqay ərdi.. ikilə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
11. burhan inqə tə̣p y(a)rlïkadï birükin qin
12. kirtü bu bəzüŋüzni titip buxï bə̣rür ək ərsər-
13. siz.. toyïn kuvraq ara süzüg kəŋülin
14. buxï bə̣riŋ.. maŋa y(ə)mə buxï bərməs boloqaysïz..
15. ikkidin ülgüsüz ədgü kïlïnq yïoqay-sïz.. ol y(a)rl(ï)k
16. ə̣xidip kautami katun t(ə)ŋri burhan-ka bə̣rgəli
17. küsüxin ... ...- luk inqə tə̣p ətünti
18. (kop küsüxüg kanturoqalï) umuq ïnaq t(ə)ŋrim.. məniŋ
19. y(ə)mə küsüxüm (kanturu) y(a)rlïkaŋ.. munqa ədtə
20. bərü əmgənmix əmgəkim yoksuz bolmazun.. anta
21. ətrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-niŋ antaq sakïnqï
22. boltï.. anqa ma yavlak biliksiz biiiikniŋ küqi
23. küsüni.. nə üqün tə̣p tə̣sər.. birükin (kautami)
24. katun mə̣ni osuqluq bilti uktï (ərsər bu bəz)-
25. üg bursuŋ kuvraq (ara buxï bə̣rsər)
26. maytrida ulatï araq (toyïn dintarlar asaq)
27. tusu buloqay tə̣p.. kautami (katunnuŋ əŋi)
28. kirtïxï bəz boltï ... ...
29. kuvraq ərd(i)ni-kə ... ...
30. ayïtmïx k(ə)rgək ... ...
31. tükəl bilgə (təŋri təŋrisi burhan) ...

(B)

1. osuoqluoq kautami ḳatun-ḳa inqə tə̣p tədi..
2. siziŋə ədgülügün asaoqlïoqïn yana yana
3. ɵtləyür m(ə)n.. ḳamaoq ḳuvraoq-ḳa süzüg kɵŋülin
4. buxï bə̣riŋ timin ɵk.. maŋa buxï bə̣rməs
5. boloqay siz.. bu y(a)rl(ï)ḳ ə̣xidip kautami ḳatun təlmirü
6. əymənü küsüxi ḳanmadïn yïoqlayu ayaoqḳa təgim-
7. lig anant tapa təlmirə kɵrü turdï.. anta
8. ɵtrü ayaoq-ḳa təgimlig anant
9. kautami ḳatun oqrïnta iki
10. ə̣likin kavxurup t(ə)ŋri t(ə))ŋrisi burhan
11. ḳa inqə tə̣p ɵtünti.. uluoq uluoqï təŋrim
12. kautami ḳatun siziŋə aŋsïz asaoql(ï)ḳ tusuluoq
13. ərür.. kənq kiqik ərkək ɵg kɵküztin adrïlmïx-
14. ta k(ə)ntü sütin əmizip igintdi.. bəltrütdi-i
15. anïn ɵk amranmaḳïn bɵzin (alï) y(a)rlïḳ-
16. ap ḳədə y(a)rlïḳazun.. anta ɵtür t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
17. burhan inqə tə̣p y(a)rlïḳadï (səniŋ aymïxïŋ)
18. təg ərür.. asaoqda asaoq(lïoq ərür) maŋa alp kïloqu
19. ix ixləmix kautami ḳatun ərür nə üqün
20. tə̣p təsər . kənq kiqikimtə yə̣tinq kün ɵgümtə
21. ɵdrülüp ɵgsüz ḳaltïm.. k(ə)ntü əmikintəki süti üzə
22. mə̣ni igidti aqïntï.. bu ət.ɵzin m(ə)n burhan
23. ḳutïn bultum.. anïn maŋa asaoql(ï)oq ərür.. bərü
24. (ə̣xidgil anant) m(ə)n y(ə)mə kautami ḳatun -ḳa
25. ... ... üqün tə̣p
26. ... ... tərilig ḳanlïoq ət.ɵz
27. ... ... -r m(ə)n y(ə)mə anïŋ
28. ... ... bəltrütdüm ol məni-i
29. ... ... yaratïoq-tïn
30. ... ... ut
31. ... ... ol məni

(A)

üqünq ülüx səkiz p(a)t(a)r

1. yə̣rtinqülüg (y)ivig tizig ə̣tigin ə̣tdi yarat-
2. dï ərsər.. m(ə)n anï arïƣ q(a)hxap(a)tl(ï)ƣ ə̣tdim bəzədim
3. ol mə̣ni tü türlüg asïn iqgün tanqun
4. toturdï ḳanturdï ərsər.. m(ə)n yana anï tüzün-
5. lərniŋ bilgə biliklig ɵgrünqün todurdum..
6. ḳanturdum.. ol mə̣ni yə̣rtinqülüg suvïn yudï-ï
7. arïtdï ərsər.. anï m(ə)n səkiz türlüg tüzün
8. yolluƣ suvïn yudum.. nəgün səkiz
9. on artuḳï səkiz utun nizvani-lar
10. kirin kɵŋülüntən kɵküzintən arïtu
11. bə̣rdim.. ol mə̣ni yə̣rtinqülüg hua
12. yavïsƣun yaratdï ərsər.. m(ə)n anï tuymaḳ ülüx-
13. lüg hua qəqəkin ə̣tdim.. yaratdïm.. anïn
14. uquz ərməz yə̣rtinqülüg əd tavar üzəki asaƣ
15. tusu birlə təŋ tux ḳïlƣalï.. anïn əmtï kautami
16. ḳatun bɵz(üg) ḳamaƣ bursuŋ ḳuvraƣ ara
17. buxï bə̣rzün.. məni y(ə)mə ayamïx bolƣay.. bursaŋ-
18. larïƣ y(ə)mə ... taḳï y(ə)mə s(ə)n anant
19. ədgüti ə̣xid ḳ(o)duru ḳ(olu)la yə̣ti türlüg saŋalam-
20. ban atl(ï)ƣ buxïlar ədgü ḳïlïnqlar tə̣tir.. taḳï
21. adan tɵrt y(i)g(i)rmi türlüg butkalik atl(ï)ƣ buxï-
22. lar ədgü ḳïlïnqlar ərür.. bu y(a)rl(ï)ḳ ə̣xidip kautami
23. ḳatun-nuŋ inqə sakïnqï boltï.. ḳayu ərki ol
24. yə̣ti türlüg bursuŋ ḳuvraƣ ara bə̣rmïx saŋa-
25. lamban atl(ï)ƣ (buxïlar) ədgü ḳïlïnq(lar)
26. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi bur(han inqə tə̣p yarlïḳadï)
27. ... ...
28. ... ...
29. ... ...
30. ... ...
31. ... ...

(B)

1. bu üqünq ķuvraɋ ara bə̣rmix buxï tə̣tir..
2. yintəm ximnanq ķuvraɋ-ķa buxï bə̣rsər.. bu
3. tərtünq saŋalamban atl(ïɋ ķuvraɋ ara bə̣r-
4. mix buxï tə̣tir.. adrïnqs(ïz süzüg kəŋülin
5. toyïn ķuvraɋdïn bir iki azu üq toyïn-
6. larïɋ okïp buxï bə̣rsər axïn iqgün tapïns(a)r
7. bu bə̣xinq saŋalamban atl(ï)ɋ buxï tə̣tir.. x(ï)mnanq
8. ķuvraɋ-dïn adrïnqs(ï)z kəŋülin bir iki
9. azu üq x(ï)mn(a)nq- larïɋ okïp küq
10. yə̣tmixqə ayap-p aɋarlap buxï
11. bə̣rsər.. bu altïnq saŋalamban ədgü kïlïnq
12. tə̣tir.. kin ədün məniŋ xazinimta nomsuz
13. tərüsüz q(a)hxap(a)ts(i)z k(a)raẓa boyunluɋ kotrabumuk atl(ï)ɋ
14. toyïnlar boloqay-lar.. ularnï y(ə)mə süzüg kəŋülin
15. kirtgünqlüg upasi upasanq (toyïn) dintar
16. ol tə̣p tapïnsar udunsar (bu yə̣tinq)
17. saŋalamban atl(ï)ɋ (buxï tə̣tir) əgüz
18. suvï akar nə üqün tə̣p tə̣sər) kop kamaɋ
19. kəni kirtü tərüdə ķataɋla-... ...-kə
20. yorïɋ s(a)vï tərü iy(i)n bardaqï ... tərükə
21. tükəllig-lər.. taluy əgüz təg təriŋ
22. ədgülüg kək kalïɋ təg kolusuz ərdəmlig
23. ...-ir osuɋluɋ alķu ədgü tərülər-niŋ turuɋï
24. ... ...-g ķuvraɋ ər(dini tə̣)tir anïn sən
25. ... ...
26. ... ...
27. ... ...
28. ... ...
29. ... ...
30. ... ...
31. ... ...

(A)

üqün ülüx toḳuz p(a)t(a)r

1.inqə tə̣p y(a)rlïḳadï aŋ ilki yaluŋuz
2. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhanḳa buxï bə̣rsər..
3. bu anganu buxï tə̣tir.. ikinti partikabutlar-
4. ḳa buxï bə̣rsə̣r.. üqünq arhant
5. ḳutïŋa ḳataoqlantaqï ədgü tïnl(ï)oqḳa
6. buxï bə̣rsər.. tɵrtünq arhat dintarḳa
7. buxï bə̣rsər.. bə̣xinq anagam ḳut bulmïx
8. dintarḳa buxï bə̣rsər.. altï-
9. nq anagam ḳutïŋa ḳataoq-
10. lantaqï kixikə buxï bə̣rsər.. yə̣ti
11. nq s(a)kardagam ḳut bulmïx tüzün
12. tïnl(ï)oqlar-ḳa buxï bə̣rsər.. sək(i)zinq
13. sakardagam ḳutïŋa ḳataoqlantaqï ədgü
14. kixikə buxï bə̣rsər.. toḳuzunq sordapan
15. ḳutï ... ... ḳa buxï bə̣rsər.. onunq
16. sordapan (ḳutïŋa) ḳataoqlantaqï ədgü kixikə buxï bə̣rsər.. bir
17. (yigirminq) ... ... anqa munqa
18. ... ...-az̤i dintar-lar-ḳa
19. ... ... (iki) y(i)g(i)rminq q̣(a)hxap(a)tl(ï)oq yalŋuḳ
20. (kixikə buxï) bə̣rsər.. üq y(i)g(i)rminq
21. ... ... təg nə ərsər kixikə buxï
22. (bə̣rsər) tɵrt y(i)g(i)rminq ḳux kəyik
23. ... ... buxï bə̣rsər. bu munqa
24. ... ...-lig tïnl(ï)oq
25. ... ...-taoq ... ...
26. ... ...
27. ... ...
28. ... ...
29. ... ...
30. ... ...
31. ... ...

(B)

1. bə̣rsər buxï-niŋ tüxi utlïsï nə yaŋl(ï)ɣ
2. ərki.. anta ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
3. xaki-lar-niŋ saḳïnqïn bilip uḳup inqə
4. tə̣p y(a)rlïḳadï.. ḳarɣada ulatï yïlḳï aẓunïnta
5. tuɣmïx tïnl(ï)ɣ-lar-ḳa buxï bə̣rsər.. yüz yüz
6. aẓunta alḳu əd tavar bultaqï bay baram-
7. l(ï)ɣ bolur.. on k(a)ramab(a)t (kɵz)ətmədəqi arïtï
8 q(a)hxap(a)ts(ï)z yoɣun yorïɣl(ï)ɣ kixikə
9 buxï bə̣rsər miŋ miŋ
10. aẓunta sïɣxuru basa basa
11. utlïsïn tüxin təginür.. on q(a)hxap(a)t
12. arïɣïn kɵzədür kixi yalŋuḳ-ḳa süzüg
13. kɵŋülin buxï bə̣rsər.. on tümən aẓunta
14. basa basa anïŋ utlïsïnta məŋi məŋi
15. məŋiləyür.. t(ə)rs nomluɣ (amranmaḳ uluxtaḳï) niz-
16. vani-larïɣ ɵqürmix a-... ...
17. buxï bə̣rsər.. yüz yüz...
18. -larda anïŋ utlïsïn (tüxin)...
19. sordapan ḳutïŋa ḳataɣlantaqï...
20. tïnl(ï)ɣ-lar-ḳa süzüg kɵŋülin...
21. saḳïnu sɵzləyü yə̣tinqs(i)z aẓunl(uɣ)
22. məŋisin məŋilər.. antada... ...-
23. ḳa təgir. kim sordapan ḳut
24. ... ... buxï bə̣rip ...
25. ... ... bolm-... ...
26. ... ...
27. ... ...
28. ... ...
29. ... ...
30. ... ...
31. ... ...

(A)

ü̦qünq ülüx on p(a)t(a)r

1. inqə tə̣p ɵtünti.. ḳuvraɋ ara bə̣rmix
2. buxï-nïŋ adartï nəgü ərki.. anta ɵtrü
3. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan inqə tə̣p y(a)rlïḳadï-ï
4. aŋs(ï)z uluɋ adruḳï adartï ərür . nə üqün
5. tə̣p tə̣sər.. inqip ḳamaɋ ḳuvr(a)ɋdïn bir yaluŋuz
6. toyïnïɋ ɵtünüp əvkə ə̣litip ayap qiltəp aɋar-
7. lap buxï bə̣rsər.. alḳu ḳuvraɋ-ḳa tapanmïx udun-
8. mïx bolur.. nə üqün tə̣p tə̣sər..
9. ɵrü uluɋ ḳodï kiqik bursuŋ
10. ḳuvraɋ-nïŋ ədgüsin ɵp saḳïnïp adarts(ï)z
11. kɵŋülin bir toyïnïɋ ḳuvraɋdïn ḳolup tapanmïx
12. üqün saŋalamban atl(ï)ɋ ədgü ḳïlïnq tuɋar..
13. butkalik ədgü ḳïlïnq antaɋ ərür.. ḳuvraɋda
14. ɵŋi yaḳa yaluŋuz dintaraɋ tapïnsar udunsar..
15. ol aŋ-... dintar-ḳa bə̣rmix buxï atanur..
16. birükin (mahaparqapari) ḳautami təŋri təŋrisi
17. burhanḳa ol (bɵz)ni buxï bə̣rsər siz yaluŋ-
18. (uz) ...... oḳ ədgü ḳïlïnq
19. ...... -lüg ḳuvraɋ ara bə̣rsər
20. (siz) ... -adïn ap y(ə)mə t(ə)ŋri t(ə)ŋri-
21. (si burhanḳa ɵtün)ü ḳolunq ḳolɋay siz . bu
22. ...... inqə tə̣p ɵtünti.. antaɋ
23. ...... ḳuvraɋ ərd(i)niḳə buxï bə̣rü
24. ...... (tükəl bilgə) t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
25. (burhan alḳu ḳuv)raɋ oḳip inqə tə̣p
26. (yarlïḳadï) ... bursuŋ ḳuvraɋ
27. ...... -up buxï ɵtün-
28. ...... kɵŋülintə antaɋ
29. ...... sarip(u)tri mutkal-
30. (ayan) ......-tlar bar ər-
31. (sər) ...... -rïda ulat(ï)

(B)

1. uluq küqlüg bodis(a)v(a)t - lar bar ərsər - lər..
2. ol timin kamaq kuvraq... əmti t(ə)ŋri
3. t(ə)ŋrisi burhan nə (ərsər) uluq türlüg
4. burhanlar ixin ixləyü yarlïkaqal(ï)r təg
5. anïn maŋa bu muntaq sav y(alïkadï.. anta
6. ɵtrü kamaq xaki bəglər ɵgirip səvinip
7 t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan adakïnta yinqürü
8. tɵpün yükünüp (on) yolï oŋ-
9. aru təgzinip bardï - lar..
10. tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
11. y(ə)mə xakilar uluxïnta uluq türlüg
12. asaq tusu kïlu y(a)rlïkap antaran turup - p
13. ulux balïk sayu tïnl(ï)q - lar - ka asaq tusu
14. kïlu baranas kənt (ulux) - ka təgdi,. arsïvdan -
15. atl(ï)q arïqda ...... - da
16. baranas kəntdə qi - ...... kutluq
17. bayaqut ərür ərdi.. ɵt(rü) ......
18. kunquyïŋa inqə təp (tədi) ...
19. anqama ədgü.. alkuda əd(gü təŋri burhan) -
20 niŋ nomï ərür.. nə üqün (təp təsər) ...
21. ɵdün tükəl bilgə t(ə)ŋri (təŋrisi burhan)
22. kautami katun oqrïnta ......
23. saŋalamban atl(ï)q buxï ......
24. utlïsïn tüxin kin - ....
25 ta bərü alku ... bu - ......
26. üküx türlüg b - ....
27. bu savaq əxidip ......
28. tədi.. biz ɵ - .... -
29. aq nomka so - ....
30. ...... kim ......
31. ... aŋa tüzün ......

(A)

üqünq ülüx bir (yigirmi patar)

1. uzun turkaru üzüksüz ......
2. ixləlim . kim kiqdəbərüki t – ......
3. barïp ayïoq kïlïnq kïlmïxïm(ï)z ...
4. bolzun.. anta ɵtrü qitr –......
5. kunquyïŋa inqə təp tədi.. yavaxïm
6. ədgü savlar sɵzlədiŋ antaoq ərsər y – ...
7. arsivdan saŋramkə baralïm kamaoq kuvraoqaoq
8. tapïnoqalï udunoqalï ...... küqümüz y –
....
....
....

(B)

1. …… əvi - niŋ tax kapïɣïnta
2. …… kəltəqi dintar - larïɣ
3. …… ərdi.. kaqan ol iki toyïn
4. …… təgsər - lər.. ɵtrü barïp adak
5. …… yükünür ərdi.. ə̣liklərin tuta
6. (aɣïr ayaɣïn əviŋə kigürüp idiz üksəg
7. orunluk - ka olɣurtup tataɣl(ïɣ süqiglig
8. axïn iqgün) tapïnur udunur ərdi

……

……

……

(A)

üqünq ülüx üq y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. kün iqintə yüz altun yartmaķ asaƣ
2. bolsar.. ikinti kixi bir q(a)hxap (a)tl(ï)ƣ toyïnïƣ küntə
3. bir ķata axïn iqgün tapïnsar udunsar..
4. bu iki asaƣda ķayusï yə̣g ərür tə̣p sɵz–
5. ləxür–lər ərdi.. ol oƣurda ayaƣ–ķa təgimlig
6. anuruti arhant–nïŋ səkiz yaŋï baqaƣ küntə
7. ķamaƣ ķuvraƣ–ķa nom noml(a)ƣu–…–iki ərdi
8. t(ə)ŋridəm bɵgülüg k(ul)ƣakïn ol …–
9. lar sɵzləmix........
10. əxidti.. yana y(ə)mə..........
11. niŋ maytri ....

....

....

....

....

(B)

1. dintar(ï)ꭤ bir yəgü axïn tapïnsar udunsar
2. anïŋ utlïsïn tüxin üstün t(ə)ŋri
3. yərintə altïn yalŋuk ət'ɵzintə axayu
4. məŋiləyü alkmaz.. kiniŋə ɵrüg am(ï)l nirvan-
5. lïꭤ məŋikə təgdəqi bolur.. inqip y(ə)mə m(ə)n
6. sans(ï)z tümən yïlta ɵŋrəki azunlarïmïn
7. ɵyür sakïnur m(ə)n.. ɵŋrə ərtmix sɵn
8. (ɵ)d(ün) bu bar(a)nas uluxta
9. ...... orup satꭤuqï ər
10. ...... m(ə)n orꭤak yïp
11. ...... -ta taꭤtïn oyar
12. .... -d

....

....

....

(A)

üqünq ülüx ... (patar)

1. qoɋķa yalanķa təgdim.. ......
2. yalŋuķ oɋlï øz boɋuzta ......
3. ķoltɋuqï toyïn dintar - lar - ķa ta(pïn m) -
4. (ïx) k(ə)rgək.. kim kiniŋə øgrünqülüg (boloɋay)
5. bu munqa nomluɋ sav søzləp ayaɋ (ķa)
6. təgimlig aniruti arhant ornï(nta)
7. turup øŋi bardï..
8. ......
9. ......
10. ......
11. taķïķu yïl bir y(i)g(i)rminq ay bir otuz(ķa)
12. bu maytrisimit - ta üqünq kün - i bax- ...
13. oķïyu təgindim ədgü ədgü sadu s(adu)
14.
15.
16. ......
17. ......
18. ......
19. alķu xasatar - larïɋ øtkürmix tüpkərmix
20. vaybas xast(a)r boxoɋunmïx aryaqintri bodis (a)v(a)t
21. k(i)xi aqari ənətkək tilintin tohri (tilinqə)
22. yaratmïx prtarakxit (ka)rmavazik (tohri)
23. tilintin türk tilinqə əvirmix (maytri si) -
24. mit nom bitikdə aniruti arhant - nïŋ
25. avdani atl(ï)ɋ üqünq ülüx tükədi
26. ... ...
27. namo but.. (namo daram.. namo saŋ..)
28.
29.
30.
31.

(B)

1\. ... (bu) buyan ədgü ķilïnq küqintə
2\. ... taɋay ygən burhan ķutïn
3\. (bulzun) - lar..
....
15\. ... (bu) buyan ədgü ķilïnq küqintə
16\. (ķaŋïm qü tax y)gən tutuķ ɵgüm birlə
17\. (təŋri yẹrintə) tuɋzunlar..
......
......
20\. ... yïl iki(nti) ay bẹx yaŋïķa m(ə)n toŋa
21\. .... oķïyu təginip bitiyü təgintim
....
23\. ....
25\. ... t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhannïŋ
26\. ...... m(ə)n qü tax
27\. ygən tutuķ ... təgintim ərti.

(A)

tərtünq ülüx iki p(a)t(a)r

1. bulur .. üqünq yətinqsiz yüg(rük) aqanni
2. atl(ï)aq at ərdinisi bulur.. tərtünq tünlə
3. (küntüz) bir b(ərə yərdə) yaruk yaxuk bərdə(qi)
4. monquk ərd(i)nisi bulur.. bəxinq kərü kanïnqsïz
5. tapinmix təglig kalinga əltə ünmix
6. aqï-niŋ təg yumxak bərtüklüg kiz
7. ərdinisi bulur.. altïnq alkïnqs(ï)z
8. aqï baram anuk sundaqï bir ər
9. ərdinisi bulur yətinq alp (ərdəm)-
10. lig sü(?)bü-... unaku ərdinisi (bulur)
11. yalŋï a-.......-lər küqiŋə...
12. tükəl miŋ atni (?) bulur.. ......
13. kïdïaqïŋa təgzünü yaaqaz (yər)...
14. bərisiz yaaqaz yərig b-... siz k-...
15. aaqusuz tikənsiz inqin amalïn ...
16. türk tarda uluaq əgrünqün ...
17. ol sən ərtmix ədtəki māha-...
18. əlig han-niŋ azunï miŋ ... ...
19. yitizi altï y(i)g(i)rmi burnak turkï ...
20. atlaaq kaŋ əgüzdə ərdəqi lu hanï (ŋa)
21. urunqak bərmix ərdinilig sïruk(uaq)
22. üntürüp tikə t(uraqur)up ülgü(süz sansïz)
23. aqï baram buxï bərip (tïnlaaq-larka asaaq tusu)
24. kïlïp səkiz tümən......
25. tapïnur bəgləri birlə......
26. ka yaaquk barïp ordu-......
27. bolup alku niz(vanilarïaq əqürüp)...
28. kutïn bulur.. ......
29. ......
30. ......

(B)

1. uz ə̣tinip ayasïn ḳavxurup uluɋ aɋar
2. ayamaḳïn əŋitə ət'ezin t(ə)ŋri t(ə)ηrisi
3. burhanḳa inqə tə̣p etüg etünti-i
4. ayaɋ-ḳa təgimlig t(ə)ŋrim.. ol yə̣ti ərdini-
5. kə tükəl (l)ig saŋi q(a)krirt ə̣lig
6. han m(ə)n bolu təginəyin miŋ (toŋa)
7. yaŋa oɋlanlarim birlə yə̣rtinqü
8. yə̣r suvda ərk türḱ
9. ...-tayïn maha branti sïrukuɋ
10. ...-gip sansïz üküx əd tawar buxï
11. (bə̣rip ... -kə toyin bolup alḳu əmgək
12. ......-in ḳïlu təginəyin.. etrü
13. (təŋri təŋrisi) burhan inqi tə̣p y(a)rlïḳadï
14. ...... biliksiz ər elüm aɋzïnta
15. ......-lümüg ek küsəyür k(ə)rgəyür s(ə)n
16. ...... bu sansar iqintə tuɋa elü
17. (aɋa təgilü) aqïɋ əmgək kerdüŋ
18. ...... (s)anï saḳïxï arïtï bultuḳmaz
19. (taḳi yə)mə ḳop ḳamaɋ yə̣r suvda ərŋək
20. sanqɋuḳ yə̣r orun ḳalmadï kim
21. ...-tə tuɋmadïŋ elmədiŋ ərsər
22. ... edtəki (ḳutsuz) ḳovï seŋükləriniŋ
23. ......-vipul taɋda idiz seŋü-
24. (k) ...... -ni ərdi.. nə y(ə)mə
25. .... akmïx ḳanïŋ
26. ...... (b)irlə vihar terüdi ərsər
27. .... təriŋ ḳanïŋ
28. .... tïnlaɋ ḳalmadï
29. ......
30. ......

(A)

tərtünq ülüx tərt p(a)t(a)r

1. taps(ï)z boltï.. inqə təp sakïntï alkïnmïx
2. yokadmïx m(ə)n.. kutsuz kovï tïnl(ï)ɑq kim
3. munï osuɑqluɑq kutluɑq ülüglüg tïnl(ï)ɑq-
4. aɑq uquz yənig sakïnïp tod tolïy kiltim
5. ətrü qitrarati bay ər ïɑqlayu yaxl(ï)ɑq
6. kəzin əlikin kavxurup aqati toy(ï)n-
7. ka yükünüp inqə tədi.. siziŋ
8. ədgüŋüzni-i adartlayu uk-
9. madïn karï uluɑq yaxl(ï)ɑq
10. toyin k(ə)lmədi təp siziŋ ədgülüg
11. tuxïŋïzka kədkirdim ..əmti i-...
12. siziŋ adakïŋïzda ... -u tüxüp
13. yinqkə süqig savïn yaz(ukta boxun-ɑqalï)
14. ətünür m(ə)n.. k(a)xanti kïlu y(a)rlï(kazun)
15. ətrü aqiti toyïn inqə təp tə(di)
16. k(a)xanti bolzun.. yavaxïm * bügüntə (inaru)
17. bu muntaɑq təŋsiz kïlïnq t(idïŋ)
18. koduŋ ol savaɑq kərüp ərü(x üküx)
19. tïnl(ï)ɑq-larka t(ə)rs tədrü kərüm...-
20. larïŋa korkïnq kəɳül turɑqurup
21. uluɑq asaɑq-ka tusuka təgdi...
22. anta ətrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi (burhan)
23. aqiti toyin(ka) q(a)krirt (əlig han)
24. ornïŋa alku y-... ...
25. turup kəntü ə-... ...
26. y(a)rlïkadï.. ətrü ... ...
27. maytri bodis(a)v(a)t ... ... (qakrirt)
28. əlig han ... ...
29. ... ...
30. ... ...

* بۇ سۆز ئەسلى تېكستتە ئاۋۋال «yaxim» يېزىلىپ كېيىن يېنىغا يەنە «va» قوشۇپ قويۇلغان.

B

1. yaqum(ï)xïn ukup inqə y(ə)mə bursuŋ
2. kuvraq ərd (i)ni-n (i)ŋ tantïlmïxïn bilip
3. kamaq-ka ədgülügin kəntü ornïnta
4. turup tərtdin yïnak buluŋka yakïn
5. (bar)ïp tonïn baxïŋa bürünüp yasuki
6. lu-lar əliginiŋ tügnükiŋə oqxati
7. baqdaxnu bap burhan kutïŋa
8. titrüm tərin alpta alp
9. buluqulukïn yinqürü sakïnu
10. dyanka oluru y(a)rlïkadï.. ol ədün ayaq-
11. ka təgimlig mutkalayan arhant
12. (bur)suŋlaraq (ta)panqluk səkiz künlüg
13. ...-ak ərdi.. (anï) üqün kuvraquluk b(a)rk-
14. ... (or)un təx(ə)k tərgəli idix
15. ...-qalï yulalar əqürgəli kəŋlənip
16. ... ... inqə sakïnqï boltï
17. ... ... kayu kayu bursuŋ
18. ... sunqukï suvlukï unïtï-
19. (p) ... -mta kalmïx bolsar anï istəyü
20. ... ïrakta küdü baxï bürünqüklüg
21. ... -g buluŋï salïnu buluŋta buluŋ
22. ...-in dyanka olurmïxïn yakïn
23. ... ... sokup odquruqalï sakïntï
24. ... ...ətrü tonïnïŋ ətəkin
25. ... ... -mintin təbrətü
26. ... ... (kəŋü)lintə inqə
27. ... ... sokup odqur-
28. ... ... odqurmadï
29. ... ...
30. ... ...

(A)

tərtünq ülüx bə̣x p(a)t(a)r

1. uluɋ qoɋ-ķa yalanķa təgmix ķutłuɋ
2. tïnl(ï)ɋ.. ķayu ķayu dyan saķïnq saķïnur ərki
3. əmti munï titirü qïnɋaru kərgəli ķataɋlanayïn
4. ətrü ol ayaɋ-ķa təgimlig mutkalayan
5. arhant t(ə)ŋridəm bəgü kəzin kołti sa(nïn)-
6. qa q(a)krir taɋlarda ïntïnkï əŋ
7. məŋiz bodsïnlaraɋ titirü kərdi.. anta
8. oķ yaķïn olurmïx ayaɋ-
9. ķa təgimlig maytri bodis(a)v(a)taɋ
10. yuķaķy-a bəz bürünüp a-···-a
11. olurmïxïn kim toyïn ərki tə̣p (otɋ)ur-
12. aķ uķmadï.. ətrü adnaɋu kəŋlin uɋ-···
13. dyan saķïnq-ķa kirdi aķïɋlaɋ
14. aķïɋsïz dyan saķïnq-larïn ķ-···
15. ķa olurur tə̣p.. anïŋ kəŋlïntə (ki)
16. saķïnqï uķɋalï saķïnïp ·(yəmə) ···-
17. dï.. ətrü munta nə ······
18. ərki tə̣p barnïtïtanïn atlaɋ ···
19. dyan bilgə bilikin bilgəli ķ(ataɋ)-
20. lantï y(ə)mə bilü umadï.. taķï y(ə)mə ayaɋ-(·ķa)
21. təgimlig mutkalayan arhant u-··· ···
22. kü kəlig ərdəmin oł tüzün t(ïnlïɋ)-
23. nïŋ olurmïx yə̣rin t-······
24. ɋalï saķïntï arïtï tə ······
25. ķuvraɋuluķ barķïɋ t-······
26. umadï.. inqip y(ə)mə ······
27. q(a)mbudvip ulu(x) ······
28. ···-g yə̣r s(uv) ······
29. ······
30. ······

(B)

1. üntürü ḳataɣlantï.. yana anïvinqə
2. uḳmadï.. kim ərdi bu nə saḳïnq saḳïnur
3. baxïn bürünüp munta nə kïlɣalï olu-
4. rur ərki.. ɵtrü inqə saḳïnqï boltï m(ə)n
5. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ alp ərdəmlig
6. arhant tïtsï-lar ara ikinti (ɵg)
7. ɵgmïx alḳamïx tïtsïsï ərür m(ə)n
8. yana bu munqa təŋlig savaɣ
9. uḳɣalï küqüm küsünüm tïdïltï
10. əmti y(ə)mə nə ixkə nomluɣ
11. b-... kotri arhantaɣ okïmaz m(ə)n ɵtrü
12. ...-p mutkala(yan) yaḳïn barïp inqə tə̣p
13. tə̣di (yəmə) kəntü tonï üzə baxïn bü-
14. (rünüp mun)ta olurur anï uḳɣalï ḳataɣ-
15. (lanïp yəmə uḳa) umadïm.. əmti siz ḳamaɣ
16. (tïnlïɣlarnïŋ) baɣxïsï siz.. alḳu yə̣r suv
17. ... -niŋ bilgə bilik ərdəmləri
18. ... bilgə bilikiŋizkə altï
19. ... -in yə̣tməz.. yana y(ə)mə t(ə)ŋri burhan
20. (ornïn) basa nomluɣ tilgən tavïrdaqï siz ərür-
21. (siz əm)ti siz ḳataɣ-lanïŋ anï bilgəli
22. uḳɣalï bilgə bilikiŋiz üntürüŋ antaɣ
23. (bürünqüklüg ḳayu) toyïn ərki abam birük
24. ... ... bu yə̣r suvda tükəl
25. (bilgə təŋri təŋrisi) burhanta ɵŋi
26. (anï biltəqi yoḳ ərür) ayaɣ-ḳa tə̣gimlig
27. (mutkalayan arhant)...ɵdtə bax- ...
28. ...... (yü)gərü kïlïp
29. ...... -s ...-1
30. .... tə̣p

(A)

tɵrtünq ülüx altï p(a)t(a)r

1. (uⱪ)ƣalï uluƣ ⱪïnïƣïn ⱪataƣlanïp arïtï bilü
2. umadï anta ɵtrü ol ikigü t(ə)ŋri t(ə)ŋri-
3. si burhan-niŋ alp ərdəmlig nomluƣ
4. ix ixləyür oƣurda arslan hanï təg
5. ⱪïnïmlaƣ tïtsïlarï maytrilaƣ sumir taƣ-ⱪa
6. təgip tïdïlïp tutulup turdï-lar.. ⱪaltï sintu
7. ɵgüznüŋ ərkəqlənmix suv-
8. lar kavlas taƣ saŋïrïŋa
9. toⱪïnmïx təg birisi ⱪïrⱪ
10. k(a)lp ɵdtə yïƣmïx ⱪataƣlanmïx
11. ikintisi altmïx k(a)lp ɵdtə (yïƣmïx kən)tü-
12. nüŋ bilgə bilik-lər(i) … …
13. ol bir ⱪat bɵz iqintə … …
14. adïru uⱪa umadïn (ərtiŋü busuxluƣ)
15. ⱪadƣuluƣ bolup tükəl bi(lgə təŋri təŋrisi)
16. burhan-ⱪa yaⱪïn b(a)rdïlar (aƣar)
17. ayamaⱪïn yinqürü tɵpün (yüküntilər aya)-
18. larïn ⱪavxurup inqə təp (ɵtün)-
19. ti-lər uluƣ uluƣï t(ə)ŋrim ..ⱪuvraƣ (ara)
20. əvdə bir baxï bürünqüklüg toyïn (oluru)
21. təginür.. anï biz ikigü bilgə bi(liklig)
22. kɵzin kɵrüp bilgə bilikimiz (yətmədin)
23. bilü umadïmïz.. y(ana) kü (kəlig ərdəmin)
24. odƣurƣalï ürkitkəli ⱪataƣlanïp yəmə…
25. odƣuru umadïm(ï)z.. inqip y(ə)mə dyan b(ilgə)
26. bilikin kɵŋl(intəki sa)ⱪïnqin uⱪƣalï
27. oƣradïm(ï)z …-ⱪ … …
28. antaƣ uluƣ … …
29. … -ur … …
30. -d … … biz)-

(B)

1. iŋ kirsiz tɵzlüg sizikimizni üzə
2. bə̣riŋ anta ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi-i
3. burhan tüzün maytri-niŋ ədgüsin
4. ərdəmin ərüx üküx tïnl(ï)γ-lar ɵdintə
5. (ay)γalï yadγalï b(ə)lgürtkəlir üqün sans(ï)z
6. tümən tïnl(ï)γ-lar(ï)γ burhan ķutïŋa uluγ
7. küsüx turγurγalïr üqün
8. kɵp ķalïn tïnl(ï)γ-laraγ tüz-
9. ün maytri-i bodis(a)v(a)t birlə
10. soķuxup (ķutγar)γalïr üqün yana y(ə)mə
11. an(ï birlə ķoxu)lγuluķ ɵdi ķolusï yaγumaxïn
12. ... ... mutkalayan arhant-ķa inqə
13. (tə̣p yarlïķadï) mutkalayan kü kəlig
14. (ərdəmin ...-rup kantik ïγaq toķï-
15. ... ... titsïlarïm bir yə̣rdə
16. ... ... bügünki kün məniŋ uluγ
17. (burhan)-lar ixin ixləgülüg
18. (ədgü kün kim) ədgülüg ixim küdüküm
19. (bütürgülük anï ə̣)xidip mutkalayan arhant
20. (kü kəlig) ərdəmin anta yitlinip
21. (sumir) taγ tɵpüsintə b(ə)lgülüg boltï
22. (kantik ï)γaq toķïyu inqə tə̣p s(a)v sɵz-
23. lədi ə̣xid(iŋlər ķ)amaγ on yïŋaķta ərdəqi
24. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ uluγ küq-
25. lüg nïzvanï ɵqürmix kü kəlig ərdəmlig
26. tïtsï-larï (əmti) burhan q(a)krirt ə̣lig
27. han y(a)rlïķ(ïn) tïn y-...-ķ arsivdan
28. (saŋ)ramda ɵ-... ... s(a)v sɵz-
29. (lədi) ... ... (tükəl bilgə) t(ə)ŋri
30. (təŋrisi burhan) ... ...

(A)

tɵrtünq ülüx yəti p(a)t(a)r

1. **sanī yər suvlarda alku əxtilti turum ara**
2. on yïŋaktïnkï kïrk tümən arhant
3. tïtsï-lar alku arsivdan saŋramda yïɣïl-
4. tïlar.. anta ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
5. səkiz tümən tü tüpi sayu yaruk ïd(u)
6. y(a)rlïkadï ol yaruk y(a)ltrïklïɣ ɵŋ alkï-
7. nqu-sï t(ə)ŋri yəri altïn avïx
8. tamu-ka təgi üq mïŋ
9. uluɣ mïŋ yər suv yarudï
10. yaltrïdï.. taŋlap muŋadïp əzrua
11. hormuzta t(ə)ŋri-lər.. sudavas (təŋri yərin)-
12. təki uluɣ küqlüg t(ə)ŋri(lər) ... ...
13. ülgüsüz sans(ï)z luular yəkl(ər kantari)-
14. lar kantarvi-lar.. ol kantïk (ïɣaq) ...
15. inqip y(ə)mə yarukluɣ arkïx okïmïxï ...
16. alku arsivdan saŋramda t(ərilti yïɣïldï)
17. ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan (ol saŋramda)
18. yïɣïlmïx kuvraɣaɣ okïp.. kara(ŋkuda)
19. ünmix ay t(ə)ŋri osuɣluɣ od-...
20. tuɣa kəlir.. kün t(ə)ŋri osuɣluɣ ...-
21. tïn ünmix lu hanï osuɣluɣ alt(un)
22. ɵŋlüg yarukïn yaltrïtï nox (suvsuxïn)
23. saqar.. osuɣluɣ ol kuvraɣaɣ ɵ(gürtürüp)
24. səvintürüp k(ə)ntü ornïntïn (turup)
25. üküx kuvraɣ ara arslanl(ï)ɣ ɵrgün (üzə)
26. oluru ornanu sarabutri arhant-ka inqə
27. təp y(a)rlïkadï.. sə(rü) umad-...
28. nə ixkə ... ...
29. ... ...
30. ... ...

(B)

1. kəntü buyanïŋiz-k̦a y(a)rlïk̦amïx-ta kin
2. bir toyïn baxï bürünqüklüg oluru təginür
3. anï ukƣalï bilgəli k̦ataƣlanïp kïrk̦ k(a)lp
4. altmïx k(a)lp ɵdtə bərü yïƣmïx ədgümüz ər-
5. (dəm)im(i)zni alk̦u üntürüp nəŋ kïlïp ol
6. toyïnïƣ uk̦ƣalï odƣurƣalï umadïmïz əmti
7. t(ə)ŋrim k̦alïn k̦uvraƣ ara y(a)rlï-
8. k̦aŋ bilə uk̦a təginəlim
9. ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
10. ayaƣ-k̦a təgimlig tüzün maytri uq-
11. suz ... tüpsüz təriŋ bilgə bilik
12. ... b(ə)lgürtgəlir üqün saributr-
13. (i arhantk̦a inq)ə təp y(a)rlïk̦adï.. əmti s(ə)n
14. ... -üləgil.. kimniŋ küqi kü-
15. (süni) ...-rsər ol toyïnaƣ odƣurƣuluk̦
16. ... tïtzun.. ol y(a)rlak̦ əxidip üs-
17. (tün təŋri a)ltïn yalŋuk̦ alk̦u toyïn
18. ... -rup inqə təp təxtilər
19. (tükəl bil)gə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhanaƣ
20. ... -kətərsər k̦almïx alk̦u sansar iqintəki
21. (tïnlïƣla)r-nïŋ bilgə biliki saributri arh-
22. (antniŋ) bilgə bilikiŋə yətməz.. saribu-
23. (tri arhant) ... küqlüg arhant toyïnaƣ
24. ... ...-sər tak̦ï adan kim boloay
25. ... -utup yuƣay m(ə)n təgil.. * anta
26. (ɵt)rü (saributri)......-lə ɵləyü yorïdï.. ol
27. ... ... k̦uvraƣ ara bir
28. ... ... (anta ɵ)trü saributri
29. ... ...
30. ... ...

* ئەسلى تېكستتە «tigli» يېزىلغان.

(A)

tərtünq ülüx səkiz p(a)t(a)r

1. kün t(ə)ŋri yaruqïn yaltratqıuluk ixig
2. küdügüg (yultuzlar) yarukï yaltrïtu umaz
3. t(ə)ŋrim siziŋə ixləgülük ix küdüküg
4. tïtsï ixləlim təp sïla tuta nəqüg
5. təgingəylər uluq y(a)rlïkanquqï biliklig
6. t(ə)ŋrim kop kamaq kuvraq siziklig ərürlər
7. ol toyïnïq ukqalï uluq küsüxlüg
8. ərürlər.. əmti t(ə)ŋrim ol toy(ï)nïq
9. dyan-tïn odquru y(a)rlïka-q-
10. ay ərdi.. anta ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
11. burhan ərüx üküx tïnlïq-lar (tüzün)
12. maytri-ka aqar ayaq kɵŋ(ül)-...
13. üqün ornïnta turup ... ...
14. y(a)rlïkadï.. nə məŋ məŋ-ləxtə ...
15. bu yətinqsiz yətiz yaqaz yər altï (türlüg)
16. təbrədi.. kamxadï.. üstün kɵk (altïn)
17. yaqaz yaŋkurdï.. alku·tïnlïqlar...
18. inqə sakïnq sakïntïlar kayu ... ü-
19. nin üntəyü y(a)rlïkap bu toyïnaq (odqurqalï)
20. y(a)rlïkaq(a)y ərki.. ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi (burhan)
21. amrak adaxï oqlaqu oqlin oq-...-
22. irqə tüzün maytri bodis(a)v(a)tqaru yaq-
23. uk barïp bɵlük bulïtdïn ünə kəlir
24. bəx baxlaq lu-ka oqxatï kɵrü (k)anïnqs(ï)z
25. altun ɵŋlüg kolïn karaza tonïntïn
26. üntürü y(a)rlïkap tɵrt y-... ərŋə(k)
27. sokïyu y(a)rlïkadï ......
28. yərdə ist-......
29. ...-yïnka ......
30. tüzün maytri ......

(B)

1. udunup əymənü ḳorḳu t(ə)rk tavraḳ k(ə)ntü
2. ornïnta turup birdin əŋnintəki tonïn
3. uz ə̣tinip ayasïn ḳavxurup t(ə)ŋri burhan
4. adaḳïnta yinqürü yükünü təginti.. ɵtrü tüz-
5. ün maytri bodis(a)v(a)t(a)ɣ kɵrüp ikilə ol
6. ḳuvraɣ muŋadïp adïnïp inqə tə̣p tə̣dilər
7. anqama adïnqïɣ muŋadïnqïɣ bir
8. yaluŋuz ḳutluɣ kixiniŋ bilgə
9. biliki ərdəmi.. kim ḳïrḳ tümən
10. arhant ḳuvraɣ-dïn yə̣gədti-i
11. ut(dï ɵtrü) t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan tüz-
12. (ün maytriḳa) inqə tə̣p tə̣di.. tüzün
13. ... ... ḳuvraɣ siziklig
14. ... ... nə ...-laɣ toyïn ol ḳayu dyanaɣ
15. ... ... üqün baxïn bürünmix
16. ... ... ərdi.. anïn səni titrüm
17. ... d- ... odɣurdum.. əmti k(ə)ntü orun-
18. ...-lar ...-i ... birlə uluɣ türlüg
19. ... ... -küm bar.. ɵtrü tüzün maytri
20. (təŋri tə)nrisi burhan adaḳïnta yinqürü
21. (tɵpün) yükünüp k(ə)ntü ornïnta oluru təgi-
22. (nti).. anta ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
23. titrü kɵrü y(a)rlïḳadï.. tüzün maytriniŋ
24. yüz kalp üq asanki uzun ɵdtə yïɣ(ɣ)uluḳ
25. ədgü ḳïlïnqï tolu tükəl bolmïx ərür t(ə)g
26. ...-ksa- ...atl(ï)ɣ ədgü ḳïlïnq toxɣur-
27. ... ... toxɣurzun
28. ... ... -ur-...-ḳï tutuz
29. ... ... -n
30. ... ... uḳup

(A)

tərtünq ülüx tokuz p(a)t(a)r

1. inqə y(a)rlïkadï.. kapilavastu balïkta
2. ··· – a kautami katun – nuŋ altun
3. əŋlüg bəzin bursuŋ kuvraq – ka
4. üləgəli altïŋ ərdi əmti kalïn
5. kuvraq yïqïlmïx ərür.. ol bəzüg kəlürüp
6. kuvraq ara kəzikqə yorïtqïl kim kau –
7. tami katun(n)uŋ küsüxi kanzun
8. bu y(a)rlak əxidip ayaq –
9. ka təgimlig anant ol altun
10. yaltrïklaq bəzüg kamaq toyïn kuvraq
11. ara kigürüp baxlayu t(ə)ŋri (təŋrisi burhan)
12. tapa əltdi alku tïnl(ï)q – l(ar) ··· –
13. a sakïnu y(a)rlïkap ol tonuq ···
14. antada basa atyanak(utani) ··· –
15. qa tutdï.. ulatï bəx panqik bi – ···
16. saributri mutkalayan m – ··· ···
17. aniruti – da ulatï arhant – lar – ka ···
18. təgürüp tutdï arïtï a – ··· ···
19. təp sakïntï – lar üq kat yər suv – ···
20. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan birlə təŋ – ···
21. arïtï yok inqip y(ə)mə yərtinqüdə···
22. osuqluq adan bəz a(rïtï bu)ltuk(maz) ···
23. bu altun əŋlüg bəz oqrïn(ta) ···
24. tïnlaq – lar – ka ədgü kïlqalï sakïnur···
25. tuta y(a)rlïkadï.. biz y(ə)mə bu bəzüg ···
26. təgimlig ərməz biz ətrü (ayaqka təgimlig)
27. anant kəzikqə ··· bəzüg tuta yü – ···
28. tüzün ma(ytri bodisavat) ··· – təgdi ətrü
29. tüzüm ··· ···
30. inqə ··· ···

(B)

1. baxïn mahasravaķ-lar bu bөzüg
2. tutmadï-lar ərsər alķu məni üqün tutmadī-
3. lar.. əmti m(ə)n y(ə)mə bu bөzüg tutmaxïm
4. k(ə)rgək.. өtrü tüzün maytri bodis(a)v(a)t
5. anant toyïn-tïn ol bөzüg altï
6. tüzün anant y(ə)mə ol bөzüg maytri-
7. ķa sunup k(ə)ntü kəzikintə ornan-
8. tï olurdï..-ï anta өtrü
9. ayaq-ķa təgimlig maytri bodis(a)v(a)t
10. ol yalnayu turur altun өŋlüg
11. bөz (əlikintə tut)a ornïnta turup uluq
12. (aqar ayamaķïn) t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-ķa
13. (inqə tə)p өtünti.. ķop ķamaq
14. … .. ķutadmïx t(əŋri t(ə)ŋrisi
15. burhan (yarłïķar) alķu kədgü tonaqu bөz ara
16. … … ərür.. yaraqay ərdinig
17. … aq(arlïq) ķïlqalï.. anïn əmti
18. … …məntədə alï y(a)rlïķaqay
19. … (ülgüsü)z sansïz k(a)lp azunlar-da biz
20. (sizni) saķïnu sөzləyü yətinqsiz əmgək
21. (əmgənti)miz.. ol ol ayaqïq saķïnu y(a)rlïķasar
22. (bu bөzüg) tuta (yar)lïķazun.. biziŋə
23. (ədgülügin) adnaqu-ķa asaqlïķïn.. anta
24. (өtrü təŋri) təŋrisi burhan nə tïltaqïn
25. (kautami ķa)tuntïn ol bөzüg tuta y(a)rlïķamadī
26. bir-… ol oķ bөzüg tüzün maytri
27. … tuta y(a)rlï … d- … y(a)rlïķadï.. yaxuyu
28. … yaxïn t(əŋ(ri) … -di t(aq) tөpüsintə
29. … kəri- … … bu q-…
30. … … … (kөr)üp

(A)

tərtünq ülüx on p(a)t(a)r

1. tüzün maytri artukta artuk süzülüp
2. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan-nïŋ iki kïrk irü b(ə)lgü
3. kut buyanïn səkiz y(i)g(i)rmi türlüg
4. anganyuk ədgüsin yügərü turoɋurup ərti-
5. ŋü süzüg kəŋli turdï.. ol süzüg
6. kəŋül küqintə əlik türlüg l(a)ksanavip-
7. ak atl(ï)oɋ kəŋül-təki ədgü kïlïnq
8. tərdi.. ətrü inqə təp kut
9. koltï siziŋ ət'əzüŋüz nətəg
10. ərsər anqulayu y(ə)mə (m)əniŋ ətəz-
11. üm bolzun.. bu muntaoɋ kut ... ...
12. ok əlik türlüg la(ksanavïpak atl(a)oɋ kəŋül)-
13. təki ədgü kïlïnqï turdï ... ...
14. ara ədgü kïlïnq adoɋanoɋu(qï) t-...
15. munqa yüz bir türlüg ... ...
16. kïlïnqï küqintə altu(n) ... ...
17. əŋlüg əŋï kïrtïxï ... ...
18. anta ətrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
19. kautami katun-nuŋ k(ə)ntü ...
20. əŋirmix altun əŋlüg bəz(üg tüz-)
21. ün maytri-din alï kədə y(a)rlïk(ap yalt-)
22. rïyu yaxuyu əzrua (ünin) u...-nti...-
23. in toyin-laraoɋ okup inqə y(a)rlïkadï
24. boloɋay kin kəligmə ədtə səkiz tümən
25. yaxl(ï)oɋ tïnl(a)oɋ-lar-nïŋ əzintə yaxïnta
26. mayri atl(ï)oɋ anqulayu kəlmix ayaoɋ-ka
27. təgimlig kəni t-...-li alku nomlar
28. ukmïx t(ə)ŋri (burhan bəlgülüg)
29. ... ... -ligü- ... ...
30. ... ...

(B)

1. tosun ərənig turƣurdaqï.. t(ə)ŋri yalŋ-
2. uķ-nuŋ baƣxïsï atï kɵtrülmix t(ə)ŋri
3. yalŋuķuƣ yər suvuƣ kəntü bilgə bilikin
4. uķup tanuķlap alķu əmgək-lig-lərniŋ
5. alķïnmaķïn uķïtƣalï ķaltï bu ɵdün
6. alķu əmgək alķïnmaķïŋa nom nomlar ərsər
7. m(ə)n inqip ədgü nom nomlaƣay aŋ
8. ilki ortuda üzlünqüdə
9. ədgü ədgü yɵrüg-lüg araƣ süz-
10. üg yaruķ yaxuķ turķaru tolu tükəl
11. ... ... t(ə)ŋri yalŋuķ-ķa adart
12. ... ... m(ə)n bu ɵdün nirvan
13. ... ... -r m(ə)n taķï y(ə)mə ol
14. ... ... tïtsï-larï maytri tɵzlüg
15. ... ķaltï məniŋ bu ɵdün tïtsï
16. ... tɵzlüg atanur-lar ərsər inqip
17. ... (sa)ns(ï)z tümən tïtsïlaraƣ uduzup
18. ... təgürgəy.. ķaltï m(ə)n bu ɵdün
19. (ərüx ü)küx tïtsï-laraƣ əsəngülüg yolķa
20. ... -ir ərsər m(ə)n.. anta ɵtrü ayaƣ-
21. (ķa təg)imlig maytri bodis(a)v(a)t bir ərsər
22. (alt)un (ɵŋ)lüg ɵŋ kïrtïx bulup
23. (i)kintikə kin kəlir ɵdtə bulƣuluķ
24. k(ə)ntü qoƣïn yalïnïn əxidip.. aŋs(ï)z süz-
25. ülüp t(ə)ŋri (təŋri)si burhan adaķïnta
26. yinqürü yükünüp inqə təp ɵtünti.. adïnqïƣ
27. muŋadïnqïƣ ayaƣ-ķa təgimlig t(ə)ŋrim
28. ... ... (tü)mən yaxl(ï)ƣ tïnl(ï)ƣ
29. ... ...
30. ... ...

(A)

tərtünq ülüx bir y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. bolu təginəyin.. kaltï siz sokanqïoq tataoq-
2. laoq nom nomlap ərüx üküx tïnlaoq-lar-ka
3. ədgü kïlur ərsər-siz.. anqulayu y(ə)mə m(ə)n
4. kin kəlir ɵdün maytri tɵzlüg tïtsï-
5. larïmka baxtïn ədgü ortuda ədgü adak-
6. ta ədgü üq türlüg adrukïn nom
7. nomlap sans(ï)z tümən tïnlaoq-
8. larka asaoq tusu kïlayïn
9. ɵtrü tüzün maytri-niŋ sɵz-
10. ləmix üni üq mïŋ uluoq mïŋ
11. uluoq yər suvda alku əxtilti ya(ŋkardï)
12. kɵk t(ə)ŋri altï türlüg təbrədi ...
13. taluy ɵgüz suvï yaykantï sumir* taoqlar ...
14. təŋrilər ordularï titrədi.. kɵk (kalïkta)
15. bra asoquk kɵligəlig kuzatar (hua)
16. qəqək-lig yaoqmur yaoqdï.. yïd(laoq yïpar)-
17. laoq yəl yəltirip yinqkə yinqkə a-...
18. yüz kən yaoqmur yaoqdï.. üstün (təŋri altïn)
19. yalŋuk alku ɵgirdilər səvinti-lər (ayalar-
20. ïn kavxurup süzük kɵŋlin tü(zün)
21. maytri tapa kɵrü abïsïklaoq yar(la...)-
22. gəli anuk ərdilər.. ɵtrü tükəl (bilgə)
23. biliklig q(a)krirt əlig h(an) maytr(i)-
24. laoq təgin ɵgə oqluluoq titi(rü k)ɵzin
25. kɵrüp yana y(ə)mə aoqïnqs(ïz ka)t(ï)oq kɵŋlin
26. tükəmix buyanïn (inqə təp) ukup külqirə
27. y(a)rlïkadï.. aoqzïnta ...-sïnta tolup ətɵz-
28. intə ...-ltin ... ...-saput ...
29. ...-lpda ...-dü yr... ...
30. ... ... -mix y- ... ...

* ئەسلى تېكستتە «simir» يېزىلغان.

(B)

1. ɵtdəki kün t(ə)ŋrilər osuɣluɣ.. burhan-
2. lar b(ə)lgürüp k̡amaɣ ulux-lar-da yadaltï-
3. lar.. amarï-larï burhan-lar kü kəlig ərdəm k̡ïlur-
4. lar ərdï.. amarï tü türlüg nom nomlayur-
5. lar ərdï.. amarï dyank̡a olurur-lar ərdi
6. amarï-larï pinvat k̡olur-lar ərdï amarï
7. nirvank̡a b(a)rmïx osuɣ yaŋ
8. k̡ïlur-lar ərti amarï qakirmit
9. k̡ïlu yorur-lar ərdi.. ɵtrü ol
10. yaruk̡lar ɵrtlüg tamularaɣ susïk̡
11. ...-s...-tp tumluɣ tamularaɣ yïlïɣ
12. ... ... ə̣xitip aq yək az̡unïnta
13. (tuɣ)mïx tïnlaɣ-laraɣ todurup k̡anturup
14. ... (az̡u)nïnta tuɣmïx irinq yarlaɣ
15. ... ... baz k̡ïlïp ikilə əvirilip t(ə)ŋri
16. (təŋrsi burhan)-nïŋ usniriŋa kirdi
17. ...-i b- ... ayaɣ-k̡a təgimlig
18. ... (kü)süxi (k̡a)nmïx osuɣluɣ aŋsaz
19. (ɵgrünqülüg) səvinqlig bolti.. ol yïɣïl-
20. ... -rïɣ y(ə)mə ərtiŋü səvinqlig boltï
21. ... (an)ta ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
22. ... ... tɵ- ... tümən altunluɣ
23. (kü)vrüklər(?) ü(nin)tə utmïx yə̣gədmix səvik-
24. lig əz(rua) ünin tüzün maytrïɣ
25. ok̡ïp inqə y(a)rlïk̡adï.. ədgü ədgü tüzün
26. oɣlum.. ədgüdə tak̡ï siziŋ küsüxüŋüz
27. ərür.. alku sansar iqintəki tïnlaɣ-lar-niŋ
28. (ə)dgülüg ... ...-p k̡amaɣ arhant
29. d(a)ksanp(a)t(?) ... ...
30. ... .-p bu-

(A)

tərtünq ülüx üq y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

m(ə)n kasip burhantïn kop kamaqı tïnlaqı -
laraqı urunqak tuta təgintim.. anqulayu
y(ə)mə s(ə)n muntada kamaqı tïnlaqı - laraqı
urunqak tutqïl.. kayu ədün burhan
kutï bulsar s(ə)n amrak oqlanaqı istəyür -
qə tiləp istəp kop muŋlarïnta* kutqar..
bu yarlak əxidip tüzün maytri
uluqı aqar süz - üg kəŋlin
ayasïn kavxurup əŋitə ət'əz -
in t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan - ka (ətün)gəli
sakïntuk - ta turu - ··· ···
turkïnqa idiz kək kal(ïk)da ···
kalŋulayu turdï.. alt(ïnta) t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
burhan ud(a)ni taqı təpüsintə (yaxuyu)
yaltrïyu tururqa ərgün (üzə olurup)
y(a)rlïkar ərdi.. üstürdi axt(urdï kaltï
ay t(ə)ŋri tuqımïxqa tüzün maytri ··· -
liyür ərdi.. kaltï altï y(i)g(i)rmid(ə)
ay t(ə)ŋri kərüxürqə tə(ŋri təŋrisi burhan)
tüzün maytri birlə kərüx(ür) ···
üstün kək altïn yaqız - takï (t(ə)ŋri yalŋuk) -
lar alku tüzün maytrïda y - ···
ətrü ayaqı - ka təgimlig ··· ···
üstün kək kalakda ··· ··· -
qa səküt(üp) ayasïn (kavxurup) ···
inqə təp ətünti təgin - ··· ···
tïnlaqı - laraqı a - ··· ···
(butlar) ··· ···
··· ···
··· ···

* ئەسلى تېكىستتە «muŋralinta» يېزىلغان.

(B)

1. anqula(yu) y(ə)mə (mən kin) kəligmə məŋi-
2. lig (kɵŋül(l)üg) ədgü (də ədgü) tï(nlaɣ)-laraɣ
3. əmgəklərintən ozɣ(uru)p ədgükə təginəyin
4. anta ɵtrü tüzün maytri-(nïŋ)
5. bu muntaɣ sɵzləmix üni üq mïŋ uluɣ
6. mïŋ yər suvda tüzü əxtilti.. kim (yəmə)
7. tüzün maytri-nïŋ xazanïnta
8. kutrulɣuluk üstün br(a)hmalïɣ
9 t(ə)ŋri yərin altïn avïx
10 tamu-ka təgi.. tïnlaɣ-lar ərdi olar
11. ... (tüzün) maytri-nïŋ kɵk kalak
12. ...-uu kop kamaɣ tïnlaɣ-laraɣ urunqak
13. (tuta) təginmixin bəkiz b(ə)lgülüg yügərü
14. (boltï).. ol tïltaɣïn alku tïnlaɣ-lar
15. ɵgrün(qülüg) səvinqlig bolup təgin
16. (ɵgə ata)lmïx tüzün maytri-ka yinqürü
17. (yükünti-lər).. inqip y(ə)mə ol uluɣ ɵgrünqü
18. (küqintə) yaɣïz yər təbrədi.. kɵk kalakda
19. ... t(ə)ŋrilər turdï-lar.. tɵrt
20. (buluŋ) yïŋak yarudi yaxudï.. kin kəlir
21. (ɵdtəki) muŋadïnqïɣ savlar bəkiz b(ə)lgülüg
22. ... ...-də (kɵzün)ti kɵk kitumati
23. ... (kɵz) təŋxigi səkiz tümən tɵrt
24. (mïŋ) ... birlə kɵzünti-lər takï
25. ... ... ɵləŋlig qimgənlig
26. ... ... (səkiz) tümən tɵrt mïŋ
27. ... ... qïnɣarïp
28. ... ... ta-...
29. ... ...
30. ... ...

(A)

tɵrtünq ülüx tɵrt y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. lar tïķmïx təg yigi tïnlaƣlar birlə
2. kɵzünti-lər.. taķï y(ə)mə baranatï ə̣lig han-
3. nïŋ t(ə)ŋridəm ərdinilig sïruķï maytri
4. ɵdintə kɵzünti.. taķï y(ə)mə saŋï q(a)ķrirt
5. ə̣lig han səkiz tümən tɵrt mïŋ
6. tapïnur bəgləri birlə maytrïƣ ayayu qiltə-
7. yü kɵzünti-lər.. ol antaƣ muŋadïnq-
8. ïƣ savlar kɵrüp alķu tïnlaƣlar
9. tüzün maytri birlə kəlgülük
10. sansardïn oz-ƣuluk ķutrulƣuluķ
11. ķut ķoltï anï kɵrüp x(i)mn(u)
12. busux ķadƣu uķïtdaqï① ta-… təbrət-…
13. anï kɵrüp ķodï yə̣rtinqükə kɵrd-…
14. tïnlaƣ-lar maytri birlə k(ə)lgülük (ķut)
15. ķolmïx-larïn.. ɵtrü inqə saķïnq(ï boltï)
16. aŋsaz bu tïnlaƣ-lar ķin kəlir…
17. yaŋï kün birlə k(ə)lgəli ķutr(ulmaķlaƣ)
18. yolka təg(g)əli ərtiŋü küsüx (turƣurur)
19. ərür-lər.. əmti bularķa saŋi q(a)ķr(irt)
20. ə̣lig han-nïŋ məŋisin t-… …
21. qoƣïn yalïnïn ɵd-nüŋ əd-… …
22. ɵgəyin kim ə̣xidip ķutrulmaķ … …
23. kɵŋül (l)əri k-..-n munqulayu…
24. yigit urï kɵrkin b(ə)lgürtüp t(əŋri)
25. burhan tapa kəlip xoluķïn (taķxutïn inqə
26. tə̣p tə̣di.. ķin (kəlig)mə … … (aŋ)-
27. saz kɵrklə … … …
28. hua qə(qək) … … …
29. …-ƣ … … …
30. … … …

① بۇنى «okitdaqi» دەپ چۈشىنىشمۇ مۇمكىن.

(B)

1. lüg ko(l)larï ạlikləri üzə kitu(mati balïk)-
2. ta külə (oynayu) saŋï q(a)krirt ạlig
3. hanka yakïn kəlgəy-lər.. t(ə)ŋri burhan
4. inqə tạp y(a)rlïkadï.. ol ɵdtəki tïnlaɑ̨
5. łar azsaz tutyaksïz iki siziksiz boloɑ̨ay-
6. lar maytri burhan nomïnta səkiz tüzün
7. yolïn buloɑ̨ay-lar nirvanlaɑ̨ məŋigə
8. təg(gə)y-lər.. ɵtrü x(i)mnu inqə tạp
9. tạdi.. kin kəligmə ɵdtəki
10. tïnla(ɑ̨-l)ar altun kümüxlüg boloɑ̨ay
11. ... ... (a)xïn iqgün məŋiləgəy-lər
12. ... ... -kə oyïnïn kitumatï
13. ... ... saŋi q(a)krirt ạlig han
14. ... (mə)ŋiləyür-lər.. t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
15. (inqə t)ạp y(a)rlïkadï.. kin kəligmə ɵdtəki
16. ... ... tïnla(ɑ̨)-lar.. ma məŋi-ligsiz boloɑ̨ay
17. ... (altunka) kümüxkə y(ə)mə artuk az
18. ... ... səkiz tüzün yolqa b(a)roɑ̨aylar
19. (nirvan balï)k (?)-ka təg(g)əy-lər.. x(i)mnu t(ə)ŋri
20. (inqə t)ạp tạdi.. otoɑ̨uratï ol oɑ̨urdakï-ï
21. ... yïd yïpar (?) qïntan ətɵzləriŋə
22. ... -r kas (at)laɑ̨ bɵz aɑ̨ïɑ̨ ton
23. ... ... kitumati (balïk-ta) ɵgrünqü
24. ... t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan inqə
25. (tạp yarlïkadï.. o)l y(ə)mə ədgü ɵdtəki tüzün
26. ... ... -ak osuɑ̨luɑ̨
27. ... ... məŋiləgəy-lər
28. ... ... -but ...
29. ... ...
30. ... ...

(A)

tərtünq ülüx bə̣x y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. kïlïnqlaq x(i)mnu ol antaq s(a)v ə̣xidip kalïn
2. k(uvra)q ikilə ərgünqülüg səvinqilig
3. bolup kataq ünin inqə tə̣p külüx-
4. ti-lər.. ətrü x(i)mnu t(ə)ŋri busuxluq kadqu-
5. luq bolup anta ok itlinip b(a)rdï.. anta
6. ətrü ol ərüx üküx kuvraq bir uqluq
7. süzüg kəŋlin ikilə oqul
8. ə̣lig atïŋa təgmix tüzün
9. maytri-ka yinqürü yükünü
10. birlə k(ə)lgülük inqə tə̣p kut
11. koltï-lar siziŋ təŋrim ··· ···—
12. üŋüz ərür.. kutrultaqï ··· ···—
13. quluk yïq(q)uluk. biziŋ ··· ···—
14. muz təginür.. sizni birlə ··· ···
15. ədgü kïlïnqïmïznï ayï-··· ···
16. sizni birlə tosalïm bizni ə-···
17. tutup kop əmgəkimiztin kutqar(ïŋ)
18. ətrü qitratni bay ər (aya)qka (təgimlig)
19. maytri bodis(a)v(a)t-nïŋ ol ··· ···
20. türlüg qoqïn yalïnïn kərüp···
21. k(ə)ntü-nüŋ tüzün mayt(ri-ka) ···
22. qusyu sakïnmïxïn (kolulap) ə-···
23. otïn ərt(ülmix osuqluq ïqla(yu ayaq-)
24. ka təgimlig maytri-ka (ədgü savïn inqə)
25. tə̣p ətünti (b)iliksiz bilik(lig) ···
26. ərtülmix.. k-··· kər-···
27. azmïx (münmïx) ··· ···
28. (osuqluq) ··· ··· ···
29. ··· ···
30. ··· ···

(B)

1. inqip sərinmə(gülü)k ··· – nin sï ··· tiŋ (?)
2. y(a)rlïķanquqi bilikig ··· .. bə̣riŋ
3. ɵtrü ayaɋ – ķa təgimlig maytri bodis(a)v(a)t
4. inqə tə̣p tə̣di.. kxanti bolzun bügün –
5. tə ïnaru bu muntaɋ t(ə)rs tədrü yavlaķ
6. kɵrümkə yaķmaŋ kim abam uluɋ tamuluɋ
7. bolmaŋ.. ɵtrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi
8. burhan qitrar – ati bay ər oɋrï –
9. nta toyïnlarïɋ oķïp inqə
10. y(a)rlïķadï.. ədgülüg tɵzüg yïltïz (birər)
11. ··· – laɋ kim tüzün bursuŋ
12. ··· (ül)g(ü)ləgəli təŋləgəli saķïns –
13. (ar) ··· (qitra)rati bay ər tüzün maytrïɋ
14. (ülgüləgəli) təŋləgəli saķïntï.. ɵttü ayaɋ –
15. (ķa təgi)mlig saributri arhant (oɋr)ïnta
16. ··· (aya)sïn ķavxurup əŋitə ətɵzin
17. (t(ə)ŋri t(ə)ŋris)i burhanķa inqə tə̣p ɵtünti
18. (ayaɋķa tə)gimlig t(ə)ŋrim.. tüzün maytri
19. ··· (dyani) samari nə atlaɋ ərdi.. kim
20. ··· .. – niŋ küqin tïdtï.. ķavlas
21. (taɋ) ··· ķaŋ ɵgüz suvï osuɋ –
22. luɋ ··· – d ··· —dumuz ap y(ə)mə kɵŋli
23. ··· ··· – ɋalï ··· əmti
24. ··· ··· – niŋ küqin küsünin
25. ··· ··· ķalan ķuvraɋ – ķa ayu
26. ··· ··· t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi) burhan
27. ··· ··· ··· saributri
28. (arhant) ··· .. – t – ··· ···
29. ··· ···
30. ··· ···

(A)

tertünq ülüx altï y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. ol dyan-nïŋ buluŋïn yïŋakïn uk-
2. mazlar.. takï nə ayïtmïx k(ə)rgək arhant-
3. lar uksar-lar.. bodis(a)v(a)t-lar kamaq edün
4. ol dyanaq yuŋlayur-lar yügərü kïlur-lar
5. kim anïŋ küqintə ez üztəqi ya(qï)-
6. laraq isig ezintə yəgli əmləyür-lər
7. anta etrü saributri arhant
8. ərtiŋü əmgək-lig busuxluqïn
9. inqə təp etünti birükin
10. m(ə)n üstünki burhan k(ut)ï-
11. nïŋ bu muntaq türlüg yin- ... ...
12. uktum ərdi ərsər etrü ... ...
13. tamu yərintə turup yüz k(a)lp edün
14. əmgək əmgəngü ərdi ərsər.. kaqan
15. burhan kutïntïn əvrilməki ərd(i) ...
16. kamaq burhan kutïn tilədəqi ... ...
17. kutluq tïnlaq-larka yinqür (ü) ...
18. etrü t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan (inqə təp)
19. y(a)rlïkadï.. ədgü sezlədiŋ s- ...
20. nə üqün təp təsər.. bu yər ... ...
21. kutïnta yəgrək adan əd ta(var)
22. bultukmaz . etrü toyïn ... ...
23 burhanka (inqə) təp (etünti ayaq)-
24. ka təgimlig t(ə)ŋrim ... ...
25. maytri-laq yaŋï kün e- ...
26. egə ... ... -k- ... das-..
27. artukta (artuk) ... ...
28. yaŋï k- ... ...
29. ... ...
30. ... ...

(B)

1. ədgü ød birlə tuɣar – lar ərki.. øtrü
2. t(əŋri t(ə)ŋrisi burhan inqə təp y(a)rlïķadï
3. ədgü ədgü toyïn – lar (ərüx) tïnlaɣ – larķa
4. ədgülüg sizlər – niŋ bu sizik ayïtmïxï –
5. ŋïzlar.. anïn əmti süzüg køŋlin
6. tïŋlaŋlar sizlər – kə maytri burhan birlə
7. tosɣuluķ ədgü ķïlïnqlaɣ yaŋ
8. osuɣ ayu bər – əyin.. anï əxi –
9. dip alķu tïnlaɣ – lar.. aŋsïz øgr –
10. (ünqülüg kø)ŋlin t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi (burhan)
11. ... ... inqə təp tədilər søzləyü ...
12. ... – k – ... – ulmïx t(ə)ŋrim.. nomlayu.. – ķ
13. ... ... y(a)rlïķanquqï biliklig t(ə)ŋrim ol
14. ... ķïlïnq – lar ķïlïp kim maytri burhan
15. ... (tosu)xalïm soķuxalïm.. øtrü t(ə)ŋri
16. (t(ə)ŋrisi bur)han inqə təp y(a)rlïķadï.. kim
17. ... ... – u ødün süzüg køŋlin
18. ... (ķïlïnqïɣ) arïɣïn køzədsər.. otɣu –
19. (raķ) ... – laɣ ədgü ød birlə soķuxur –
20. (lar nə üq)ün təp təsər.. alķu məŋi tükə –
21. ... .. – ķa təg(g)ülük on ədgü ķïlïnq
22. ... ... üqün ķayu yalŋuķ
23. ... .. – lin on ədgü ķïlïnqlaɣ
24. ... (køz)ədsər ol tïnlaɣ maytri burhan
25. ... ... y(ə)mə øgüg ķaŋaɣ
26. ... ... – g ... axïn iqgün
27. ... ... – ŋïn tapïnsar
28. ... ... – lig ...
29. ... ...
30. ... ...

(A)

tərtünq ülüx səkiz y(i)g(i)rmi p(a)t(a)r

1. iŋ kərküŋüz birlə təŋləsər antaɑ
2. (bo)lɑay kaltï taɑlar hanï sumir taɑ-ka
3. ... ... məŋiz ətmix osuɑluɑ
4. taki y(ə)mə koduru kolulaŋ kim biz ikigü
5. asanki k(a)lp s(a)nïnqa uzun ədtə
6. burhan kutïŋa əmgək əmgəntimiz bir
7. bir qadik kïlmïx oɑurda kop kamaɑ
8. tïnlaɑ-larka kutɑar-ɑalï
9. katïɑ kut koltumuz.. əmti
10. ol məniŋ burhan kutï küsüxü(m) kantï
11. asanki sanïnqa tïnlïɑ-laraɑ (sansardïn)
12. ozɑurdum kutɑardïm üq təgzinq
13. y(i)g(i)rmi bəlük nomluɑ tilgən tavïrdï
14. t(ə)ŋri yalŋukuɑ kuvratïp mahasam(hata)
15. sudur nomladïm.. azaɑ nomluɑ tirt(ilər)
16. əqüxip kü kəlig ərdəm küqintə
17. satris t(ə)ŋri yərintə yaykï bəkqən
18. olurup sans(ï)z tümən(təŋrilərig) ...
19. antaran inip tiva itran atlïɑ ...
20. kün kərtkürdüm əg kaŋka ... ...
21. təgürgəli ətəg bərim arïtɑalï ...
22. əgümin kaŋïmïn tüzün kirtü ...
23. təgürdüm anubadat atl(ï)ɑ yol-ka
24. k(a)rmabalutï atlaɑ uluɑ tərü toku ... -
25. kini yol kïdïɑïnta tərt ... aɑ- ... -
26. lərkə tərt kirtü nom ... ...
27. tïnlaɑaɑ aɑïnq(sïz)
28. ərütdüm.. nə ... ...
29. ... ...
30. ... ...

(B)

1. tükəl kiltïm əmti səni oqul əlig atïŋa
2. (tur)qurup s(ə)n y(ə)mə ek (nirvanka barmïxïm) k(ə)rgək
3. boloqay s(ə)n kəlir edün (səkiz tümənn) yax-
4. lïq tïnlaq-lar ezintə yaxïnta m(aytri)
5. atlaq anqulayu kəlmix munqulayu kop kamaq
6. nomuq ukmïx tükəl bilgə t(ə)ŋri t(ə)ŋrisi burhan
7. kin edün itlinmix yərtin-
8. qüdəki nirv(a)nlaq yoluq əx(i)tü
9. ayu bərgəy s(ə)n kaltï.. əmti m(ə)n
10. aymïx təg ol oqurda səniŋ
11. ... tüzün tïtsï-larïŋ boloqay-lar
12. ... (əmti) məniŋ tïtsï-larïm xaki tezlüg
13. ... -ar.. otqurati s(ə)n miŋlaq tümən-
14. (lig) ...-i kuvraqaq bax adak kïlu yətə
15. ... yolqï yərqi boloqay s(ə)n kaltï m(ə)n əmti
16. ... (ü)ləyür ərsər m(ə)n takï y(ə)mə (sən)
17. ... -gil kim ratnasiki burhantïn kasip
18. (burhan-k)a təgi tüklüg tümənlig t(ə)ŋri
19. ... ... -dïnta antaq bək kataq kut
20. ... ərti m(ə)n bu yərtinqüdəki umuqsuz
21. (ïnaqsïz ə)mgək-lig tïnlaq-lar-nïŋ umuqï
22. (ïnaqï) ... -in a-...-i ərtmix burhan-larda
23. ... ozmaduk tïnlaq-laraq ozqurdaqï
24. ...-in əmgəktəg ərtmədük tïnl(a)q
25. ... -təqi t(ə)ŋri yalŋuk-nuŋ baqxïsï
26. ... -taq il(ki)dəki ïn(a)q savlarïŋa
27. ... ... (ezt)ə yaxta
28. ... ... kutrulmaduk
29. ... ...
30. ... ...

A

يۈكۈنۈچ بۆلۈم*(مۇقەددىمە) تۆتىنچى ۋاراق

ئولۇستىكى (1) ئاداسىنى ئىلىك بەگنى قورقۇتۇپ قۇتقۇزۇش ئۈچۈن قاپاقلىرى تۆرۈلگەن، چىرايى سۈرلۈك يولۋاس قىياپىتىگە كىرىۋېلىپ، ئۆز ۋۇجۇدىنى يولۋاس (تەقلىتىدە) كۆرسىتىپ (ئۇنى) قۇتقۇزۇپ قويىدى. يالىڭاچ يۈرىدىغان، تەرس نوملۇغ (2) دىنتار (3) لارنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئار-نومۇسنى قايرىپ قويۇپ، يالىڭاچ تونسىز چوپان (قىياپىتىگە كىرىپ)، ئۇلار بىلەن قېتىلىپ يۈرۈپ، (ئۇلارنى) قۇتقۇزۇپ قويىدى. يەنە بىر چاغدا ئېغىر ئاياق ھامىلدار پادىچى قىزى قېتىق ساتقىلى شەھەرگە كېتىۋاتاتتى، يېرىم يولدا ئوغۇل (بالا) تولغىقى تۇتۇپ قالدى. (ئۇ) ئاغزى قۇرۇپ، كۆزى تەلمۈرۈپ، ئانىسىنى قىچقىرىپ، يىغا-زارە قىلىۋاتاتتى. تۆگەل بىلگە (ھەممىگە قادىر) تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان (4) ئۇنىڭ ئاۋازىنى كۆرۈپ چىدىيالماي (ئۇنىڭ) ئانىسىنىڭ قىياپىتىگە كىرىپ، ئىللىق-يۇمشاق سۆزلەر بىلەن (تەسەللى بېرىپ) مۇقەددەس قولى بىلەن تۇغۇت ئانىسى (5) ئىشىنى ئىشلەپ، بوۋاقنى يۇيۇپ (ئۇلارنى) ئامان-ئېسەن شەھەرگە يەتكۈزۈپ قويىدى. ئاندىن يەنە ئىنچىكە يىپ ئىگۈرگۈچى تەكەببۇر كۆكۈللۈك ئايالالارنىڭ تەكەببۇرلۇقىنى بېسىش ۋە تارقىتىش ئۈچۈن مەلىكىلەر قىياپىتىگە كىرىپ، مۇبارەك قولى بىلەن يىپ تۇتۇپ، يىپ ئېگىردى. يەنە مەغرۇر، قاتتىق كۆڭۈللۈك ساسچى (6) ئەرنىڭ مەغرۇرلۇقىنى تۆگىتىش ئۈچۈن مۇقەددەس ۋۇجۇدىنى ساسچى قىياپىتىگە كىرگۈزۈپ، ساسلىقا كىرىپ، كوزا ياساپ ئولتۇردى. كانتار ئېلىدىكى پۇسكاراسارى (7) ئىلىك بەگنىڭ تاغ تومشۇقىدىكى (غادىيىۋالغان) تەكەببۇرلۇقىنى، يىمىرىش ئۈچۈن ئۇلۇغ قېرى راھىپ قىياپىتىگە كىرىپ،

* يۈكۈنۈچ بۆلۈم — ئەسلى تېكىستتە «يۈكۈنۈچ ئۈلۈش» بولۇپ، «يۈكۈنۈچ» — يۈكۈنمەك، چوقۇنماق، «ئۈلۈش» — بۆلۈم، قىسىم، باپ دېگەن مەنىدە

B

(يۈكۈنچ بۆلۈم تۆتىنچى ۋاراق)

نون ئىككى بەرە (8) يەرگىچە پىيادە بېرىپ، (ئۇنى) قۇتقۇزۇپ قويدى. ئاندىن يەنە ئىنىسى نانتى (9) تېگىن (10) نى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئانانتىرىس (11) گۇناھلىق مەخلۇققا ئوخشاش ئاۋىس(12) دوزاخقا باردى. كىتۇرمانى (13) ئاتلىق بىراھمان (14) ئوغلىنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئاي تەڭرى قىياپىتىگە كىرىپ، نوم (15) نەملاپ (ئۇنى) قۇتقۇزۇپ قويدى. سۇپرىيى (16) (ئاتلىق) كانتارۋىلار (17) پادىشاھىسىنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن قوڭقاۋچى (سازەندە) قىياپىتىگە كىرىپ، قوڭقاۋ (18) چېلىپ (ئۇنى) قۇتقۇزۇپ قويدى. بۇنىڭدىن باشقا كۆپ تۈرلۈك ئۇلۇغ ساخاۋەتلىك ئەقىل-پاراسەت كۈچىدە سانسىز-تۈمەن جانلىقلارغا پايدا مەنپەئەت يەتكۈزدى. ئىككىنچى، سارۋاتىنا (19) ئاتلىق ئەقىل-پاراسەت بىلەن پايدا مەنپەئەت يەتكۈزەمكى مۇنداق ئىدى: قۇتقۇزۇلىدىغان جانلىقلارنىڭ كۆڭلى-كۆكسىنى، ماھىيىتىنى (ۋە) قىلمىش-ئەتمىشلىرىنى ئېنىق كۆرەتتى. (يەنى) ئۇلارنىڭ كۆكسىدە قۇتۇلۇشنىڭ ئۇرۇقى بار، ياكى يوقلۇقىنى ئۇ (لار) نىڭ كۆڭلى-كۆكسىدە قورقىدىغان ئەيمىنىدىغان ياخشى ماھىيەت زادى تېپىلىدىغان ياكى تېپىلمايدىغانلىقىنى ۋە (ئۇلارنىڭ) قايسى دىيان سامار (20) كۈچىدە سەككىز تۈرلۈك تۈزۈن يولغا (21) چۈشۈش ياكى چۈشمەسلىكىنى تەلتۆكۈس ئۇقالايتتى. يەنە تېتىك-ھوشيار (ئەڭ دانا) بىلىملىكلەر (22) نى ۋە ئوتتۇرا بىلىملىكلەر (23) نى ئېنىق ئۇقالايتتى. تېخى يەنە ئاچكۆزلۈك (24) ئۆپكە-ئاداۋەتچى كۆڭۈللۈك (25)، بىلىمسىز (نادان) (26)، ئازدۇرغۇچى (27) تەكەببۇر كۆڭۈللۈك (28) كۆرۈم كۆكسلىك (تەمەنناچى) (29) جانلىقلارنىڭ

A

يۈكۈنچ بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق

1. يۈرۈش - تۇرۇشىنى (قىلمىش - ئەتمىشلىرىنى) ئىنىق ئۇقالايتتى......
2. ئاندىن يەنە قۇتقۇزۇشقا تېگىشلىك جانلىق-
3. لارنى (بىر - بىرىدىن) تولۇق ئايراتتى، (يەنە) بۇ بۇرخان-
4. لارنىڭ قۇتقۇزۇشقا تېگىشلىكلىرى، بۇئارخانتلار (30) نىڭ
5. قۇتقۇزۇشقا تېگىشلىكلىرى، بۇ شارىركە (31) سۆزلۈپ
6. قۇتقۇزۇشقا تېگىشلىكلىرى ئىكەنلىكىنى
7. بارلىق سارۋاتىنا ئاتلىق ئەقىل - پاراسەت كۈچى بىلەن
8. ئۇقاتتى. ئۈچىنچى، مانۇچاپ (32)
9. ئاتلىق شانۇ شۆھرەتلىك پەزىلەت (كۈچى) بىلەن
10. پايدا مەنپەئەت يەتكۈزمەكى مۇنداق ئىدى: بىر
11. چاغدا ماھامۇتكالايان (33) ئارخانتنىڭ
12. ئانىسىنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن
13. سۇمىر (34) تېغىنىڭ سانسىز تۈمەن چوققىلىرىنى بېسىپ ئۆتۈپ،
14. مۇتكالايان ئارخانتنىڭ شانۇ - شۆھرەتلىك
15. پەزىلىتى ۋەجىدىن مارىجى (35) (ئىسمىلىك تەڭرى خانىش) گانجاناپاتى (36)
ەملىكتىگە
16. بېرىپ، مۇتكالايان ئارخانتنىڭ
17. ئانىسىنى قۇتقۇزۇپ قېلىشنى ئۆتۈن-
18. گەندە، تەڭرى بۇرخان مۇتكالايان ئارخانتنىڭ
19. شانۇ - شۆھرەتلىك پەزىلىتىنىڭ كۈچىدە بارماق
20. سانىغۇچە (بولغان) ئارىلىقتا كاتاگىنتى (37) ئاتلىق شەھەر دۆلىتىگە
21. بېرىۋاتقان قىياپەتتە پەيدا بولدى.
22. شۇندىن تارتىپ (تەڭرى بۇرخان) سانسىز، نۇرغۇن جانلىقلارغا
23. پايدا مەنپەئەت يەتكۈزۈش ئۈچۈن دەرھال (بىر) ئىش
24. كۈچ ئىشلىگەن بولسا، (ئۇنىڭ) ھەممىسى
25. مانۇچاپ ئاتلىق شانۇ - شۆھرەتلىك پەزىلىتىنىڭ
26. كۈچى دېيىلىدۇ؛ تۆتىنچى، مايترى (نىڭ) ياخشى نىيەتلىك كۆڭۈل
27. بىلەن (باشقىلارغا) پايدا مەنپەئەت يەتكۈزمەكنىڭ يەنە بەش
28. تۈرلۈك يولى بولىدۇ. بۇلار قايسىلار
29. دېيىلسە، ئەڭ دەسلەپكىسى شانۇ - شۆھرەتلىك پەزىلەت كۆرسىتىش بىلەن،
30. ئىككىنچى، ياخشى كۆرىدىغان - يارىتىدىغان

B

(يۈكۈنچ بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق)

1. مال ـ دۇنيانى يىغقىن كەلتۈرۈش بىلەن، ئۈچىنچى،
2. ئىچىدىغان دورىنى ئىنىق ئۇقۇش بىلەن، تۆتىنچى،
3. ئۆز كۆلەڭگىسى ياردىمىدە پايدا مەنپەئەت يەتكۈزۈش بىلەن
4. بەشىنچى، كالياكا ساپرىس (38) (ناملىق) ئىللىق يۇمشاق
5. يىپپىنچىسى بىلەن. شانۇ ـ شۆھرەتلىك
6. پەزىلەت كۆرسىتىپ، كىمگە پايدا مەنپەئەت يەتكۈزدى دىسە،
7. بىر چاغدا ماھا ـ
8. سىنا (39) ئاتلىق باينىڭ
9. مەلىكىسى ئۈچ ئايغىچە سەممىيلىك بىلەن (ئىستىقامەتتە)
10. چىلىك ئولتۇرغان راھىپلار جامائىتىگە خىلمۇ خىل
11. يوللار بىلەن كەم ـ كۆتىسىز، خىزمەت بىجا كەلتۈرگىلى
12. كىرىشكەنىدى. شۇ ئارىدا
13. ئاشچى ئوغلانىنىڭ تاۋى يوق بولۇپ قالغانلىقى
14. ئۈچۈن (مەلىكىنى) شورپىلىق گۆش ئەكىلىشكە ئىۋەتىش ـ
15. تى. ئۇ چاغدا (كىشىلەر) ئىلىگىخان يارلىقىغا (بىنائەن)
16. شورپىلىق گۆش ساتمىغانىدى. گۆش تاپالماي
17. كۈن پاتقاندا، (كىشىلەر)......
18. ...... (مەلىكىنى... ئۇرۇپ) قوغلىۋەتتى. شۇ
19. ... ئارىدا باي سىرتتىن كىرىپ كېلىپ، ئۆز
20. مەلىكىسىنى باش ـ كۆزى يىرىلغان، قانلىق ـ يىرىڭلىق ھالدا
21. كۆرۈپ ئىنتايىن قايىنىدى، غەزەپلەندى (ۋە) بۇ
22. ئەھۋال توغرىلىق ئەرزى ـ شىكايەت قىلغىلى تەگرى تەگرىسى
23. بۇرخانغا باردى. تەگرى تەگرىسى بۇرخان
24. ئۇنىڭ غەزىپىنى بېسىش ئۈچۈن يولدا
25. ئىككى زەھەرلىك يىلان پەيدا قىلدى. (بۇ يىلانلار) بىرى ئىككىنە ـ
26. ـچىسىگە چىرمىشىپ تۈگۈلۈشۈپ (ياتاتتى). ئۇنى كۆرۈپ، باي
27. ئەرنىڭ (كۆڭلىدە) مۇنداق ئوي پەيدا بولدى. (زادى) نىمىنىڭ
28. كۈچى بىلەن زەھەرلىك يىلانلار
29. دۇنيادا مۇنداق كۆرۈمسىز تۇغۇلغان (دىسە) ئىنىق
30. ئايان بولدىكى (بۇلار) غەزەپ نىزۋانى (40) كۈچىدە بۇ يەردە

A

يۈكۈنچ بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق

1. تۇغۇلغاندۇر. شۇنىڭ بىلەن (ئۇنىڭ) غەزىپى
2. بىسىلىپ كەتتى. مانا مۇشۇنداق شانۇ-شۆھرەتلىك
3. پەزىلەت كۆرسىتىش ئارقىلىق سانسىز-تۈمەن جانلىق-
4. لارغا پايدا مەنپەئەت يەتكۈزدى. ئىككىنچى،
5. ياخشى كۆرىدىغان-ياقتۇرىدىغان نەرسىلەرنى (مال-دۇنيالارنى) يىغىن كەلتۈرۈش يولى بىلەن
6. (جانلىقلارنى) قۇتقازمىقى مۇنداق ئىدى، يەنى سارى پۇترى (41)
7. ئارخانت نىرۋان (42) غا بارغاندا، ئۇنىڭدىن
8. باشقا ئارسلان خانىدەك
9. ئارخانتلارمۇ نىرۋانغا
10. ئىرىشتى. (ئۇلارغا) سۆزلۈك كۆڭۈللۈك (ساپ مۇھەببەت باغلىغان)
11. جانلىقلار (ئۇلاردىن) ئايرىلماقنىڭ ئاچچىق ھەسرىتىگە
12. بەك قاتتىق چۆگەنىدى. ئۇ جانلىقلارنىڭ
13. ھىجران ئوتىنى ئۆچۈرۈش ئۈچۈن
14. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئوڭ تەرەپتە
15. سارىپۇترى ئارخانت قاتارلىق دانىشمەنلەرنى
16. نامايان قىلدى. سول تەرەپتە ماھا مۇتكالايان
17. ئارخانت قاتارلىق شانۇ-شۆھرەتلىك پەزىلەتكە
18. ئىرىشكەن ئارخانتلارنى نامايان قىلدى. بۇنى
19. كۆرۈش بىلەن ئۇ جانلىقلار ئىنتايىن ھاڭ-
20. تاڭ قېلىشىپ، شاد-خۇراملىققا چۆمدى.
21. تەڭرى بۇرخان ئاغزىدىن نوم ئىشىتىپ،
22. (ئازاپتىن) قۇتۇلماق لەززىتىنىڭ ئىگىسى بولۇشتى.
23. ئۈچىنچى، ئىچىدىغان دورىنى ئۇقۇش بىلەن باشقىلارغا پايدا مەنپەئەت
24. يەتكۈزمىكى قانداق ئىدى دېسە، ئۇنى مۇنداق
25. ئۇقۇش كېرەك: قايسى بىر چاغدا بىلىمسىز ۋىرۇتاك (43)
26. ئىلىك بەگ كاپىلاۋاستۇ (44) شەھىرىدىكى
27. شاكىلار (45) نى ئۆلتۈرۈپ يوقىتىۋاتقىنىدا،
28. تەڭرى قىزلىرىغا ئوخشاش كۆرۈپ قانغۇسىز
29. چىرايلىق، ئۇماق ئالتە قىزنى ئەسىر
30. ئېلىپ خوتۇن قىلغانىدى. ۋىرۇتاك ئىلىك بەگ

B

(يۈكۈنچ بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق)

كەينى-كەينىدىن شاكىلارنى گەپتىن چۈشۈرىدىغان، ئاياغ-ئاستى قىلىدىغان سۆزلەرنى سۆزلەۋەگىنىدە ئالتە خوتۇن خىرلىق ھىس قىلىپ، ئاچچىق سۆزلەر بىلەن (ئىلىك بەگكە) رەددىيە بەردى. بۇنى ئىشىتىپ ۋىرۇتاك ئىلىك بەگ جاللاتلارغا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، بۇ دۈشمەن قىزلىرىنىڭ يەتتە ئەزاسىنى پىچىپ-كېسىپ گۆرىستانلىققا تاشلاۋېتىڭلار، دېدى. جاللاتلار مۇ ئىلىك بەگنىڭ يارلىقىنى تولۇق بىجا كەلتۈردى. تولۇق دانا تەڭرىسى بۇرخان ئۇ خوتۇنلارنىڭ قۇتقۇزۇلىدىغان ۋاقتى كەلگەنلىكىنى ئۇقۇپ، ھىماۋانت (46) تېغىدىن چىناكانتىك (47) دەپ ئاتىلىدىغان ئىت (دورا ئۆسۈملۈكى) كەلتۈرۈپ، ئۇلارنىڭ باشلىرىغا چېچىپ، (ئۇلارغا) جان ئاتا قىلدى ۋە نوم نىرەلاپ، بەختكە ئېرىشتۈردى. تۆتىنچى، (تەڭرى بۇرخانىنىڭ) كۆلەڭگىسى بىلەن پايدا مەنپەئەت يەتكۈزمىكى مۇنداق ئىدى؛ يەنە بىر چاغدا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان سارىپۇترى ئارخانت بىلەن دالىدا چاكرىمىت (سەيلە) (48) قىلىپ يۈرمەكتە ئىدى. شۇ ئارىدا ئۇۋچى قۇش قوغلاپ كېلىۋاتقان بىر كەپتەر خەۋپ-خەتەرگە ئۇچراپ، سارىپۇترى ئارخانتنىڭ كۆلەڭگىسىگە سېغىندى، شۇنداقتىمۇ يەنىلا قورقۇنچى بېسىلماي دىر-دىر تىترەيتتى؛ (ئۇ) ئۇيەردىن يۆتكىلىپ تەڭرى بۇرخانىنىڭ كۆلەڭگىسىگە سېغىندى. شۇ ھامان ئۇنىڭ قورقۇنچى-ۋەھىمىسى تۈگىدى. (تەڭرى بۇرخان) مانا شۇ تەرىقىدە سانسىز-تۈمەن جانلىقلارغا كۆلەڭگىسى بىلەن پايدا مەنپەئەت يەتكۈزدى. بەشىنچى، كالياكاساپىرس بۆرتىمگى (49) بىلەن

A

يۈكۈنچ بۆلۈم يەتتىنچى ۋاراق

1. پايدا مەنپەئەت يەتكۈزمىكى مۇئداق ئىدى: پاترانانى (50)
2. ئاتلىق ئېغىر كېسەل راھىپنى مۇقەددەس قولى بىلەن
3. بۆرتۈپ (سىلاپ) ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇپ قويىدى (ۋە)
4. ئۇنى ئارخانت بەختىگە ئېرىشتۈردى.
5. دىۋاداتا (51) نى باش ئاغرىق كېسەللىدىن قۇتقۇزۇپ
6. قويىدى. پۇرنى (52) ئاتلىق تىرتىلار (53) ئۇستازىنى
7. بۆرتۈپ، ياسۇچىك (54) ئاتلىق
8. جاننى ئالدىغان (ئېغىر) كېسەلدىن قۇتقۇزۇپ قويىدى.
9. شۇ تەخلىتتە كىمىكى
10. سۇراتى (55) ۋاقىتقىچە، سازان (56)
11. يوقالغۇچە، جانلىقلار برام سانگالاھپان (57)
12. قاتارلىق ياخشى قىلمىشلارنى قىلىش يولىدا تىرىشسا،
13. يۇقۇرىدا تەگرى يېرىدە، تۆۋەندە ئىنسانلار
14. دۇنياسىدا تۇغۇلۇشقا سەۋەب بولىدىغان ياخشى ئىش - ئەمەللەرنى
15. قىلماقچى بولسا، بارلىق پايدا مەنپەئەت يەتكۈزمەكلىكنىڭ
16. ياخشىلىقىنى، پەزىلىتىنى ئۇقۇشى كېرەك.
17. مۇشۇنداق تۈرلۈك ساراسۋاتى (58)، براخا سىۋاتى (59) قاتارلىق
18. ئىلاھىي دانىشمەنلەرنىڭ كالپا (60) ۋاقىتقىچە (سۆزلىسىمۇ) سۆزلەپ
19. تۈگەتكۈسىز پايدا مەنپەئەتلىك ياخشىلىقىنى بەك كۆپ
20. ئويلاپ، مەنكى چۈتاش يىگەن (تۇتۇق) (61) بېشىمنى
21. يەرگە تەككۈزۈپ، (ئۇلارنىڭ) پۈتۈن دۇنيادىكى ۋۇجۇدلىرىنى
22. ھۆرمەتلەپ، قەدىرلەپ ئىخلاس بىلەن يۈكۈنىمەن.
23. ئىككىنچى، پۈتكۈل گانگ ئۆگۈز (62) ئىچىدىكى قۇم
24. سانىدەك، ئۈچ زاماندىكى (63) دانا بىلىملىك
25. بۇرخانلارنىڭ ئۇستازى بولغان ئۇسىنىرلاكسان (64) لىق
26. باشلىرىنى ئېگىپ، ئىخلاس بىلەن يۈكۈنىدىغىنى
27. نوم ئەردىنى (65) (گۆھە نوم). دېيىلىدۇ. ئۇ گۆھەر نومنى ئايرىپ
28. سۆزلىسە ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ؛ بىرى -
29. سانبۇتىك (66) ئاتلىق، ئىككىنچىسى پارامارتىك (67)
30. ئاتلىق. سانگىرتاك (68) دەپ سودۇر (69) ۋىناي (70) ئابىدا -

B

(يوكونچ بۆلوم يەتتىنچى ۋاراق)

رام (71) (لاردىن ئىبارەت) ئۈچ خەزىنىلىك نوملارغا ئېيتىلىدۇ. ئاز ـ ئالمىز (72) (تاماگەرلىك) كېسلى بىلەن ئاغرىغان جاپاكەش جانلىقلارنىڭ كېسلىگە دورا ـ دەرمەكتەك داۋا بولىدىغان (نوم) سودۇر خەزىنىلىك (نوم) دېيىلىدۇ؛ ئۆپكە ـ ئاداۋەت زەھىرى بىلەن زەھەرلەنگەن جانلىقلارنىڭ زەھىرىنى كەسكۈچى (نوم) ۋىناي خەزىنىلىك ئاكات (73) دېيىلىدۇ؛ بىلىمسىز (نادان) قاراڭغۇ تۈنلەردە قايمۇققان ـ ئازغان جانلىقلارغا كۈن تەڭرى (قۇياش) گە ئوخشاش (نۇرلۇق) ئابىدارام خەزىنىلىك (نوم) شىپالىق دورا ـ دەرمان بولىدۇ؛ ئىككىنچى، بارامارتىك دېيىلىدىغىنى يەنە ئىككى تۈرگە ئايرىلىدۇ. بىرى ـ سەككىز تۈرلۈك تۈزۈن (توغرا) يول (74) ماھىيەتلىك، ئىككىنچىسى، تولۇق نىرۋان ماھىيەتلىك؛ سەككىز تۈرلۈك تۈزۈن يولنى يەنە تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان كۆيلىگەن سۇدۇر نوملاردا ئۈچ تۈرلۈك ئايرىم نامى بىلەن ئاتايدۇ: (ئۇنىڭ) بىرى تۈزۈندۇر، ئىككىنچىسى، قۇتقازغۇچى ـ ئۇزدۇرغۇچى دۇر، ئۈچىنچىسى، بارماقچى بولغان نىرۋانغا تىنچ ـ خاتىرجەم يەتكۈزگۈچىدۇر. يەنە بۇ سەككىز ئۆلۈش يوللارنىڭ تۈزۈن بولمىقى قانداق بولىدۇ دېسە، ئۇنى مۇنداق ئۇقۇش كېرەك. قاچانكى ـ چە بۇ سانسار (75) ئىچىدە تۇغۇلغان جانلىقلار دۇنياۋى چادار (67) دەرياسى ئىچىدە ئۆرلەپ ـ چۈشۈپ بەش دۇنيالىق (77) قاينام سۇ ئىچىدە چۆمۈپ ـ پېتىپ، تۆت تۇغۇملۇق (78) جەبرى ـ زۇلۇم ئىچىدە ئازاب ـ ئۇقۇبەت چەكسە، شۇڭغىچە گۇناھكار دېيىلىدۇ. تېخى يەنە قاچانغۇچە دۇنياۋى پاسكىنىلىقلار ئازگىلى ئىچىدە نىرۋانى (نەپسانىيەت) قۇلى بولۇپ، ئېغناپ ياتسا، شۇ ۋاقىتقىچە يەنىلا گۇناھكار دەپ ئاتىلىدۇ؛ قاچانكى سەككىز

A

يۈكۈنچ بۆلۈم سەككىزىنچى ۋاراق

تۈرلۈك تۈزۈن يوللۇق يورۇق چىراغ كۆكسىلىرىدە كۆرۈنسە، تۈزۈن يوللۇق بېزەكلىرى (79) نى باشلىرىغا تاقسا، تۈزۈن يوللۇق چىنتامانى (80) گۆھىرىنى قوللىرىدا تۇتىدىغان بولسا، تۈزۈن يوللۇق ئىپارلىق سۇدا نىزۋانلىق (نەپسانىيەت) كىرلىرىنى يۇسا، شۇ چاغدىلا ئاندىن ئۇلار تۈزۈن (جانلىقلار) دېيىلىدۇ؛ تۈزۈن يولنىڭ تۈزۈن بولمىقى، ئىككىنچىلەپ قۇتقازمىقى — ئۈزدۇرمىغى مۇنداق بولىدۇ: ئەزەلدىن بېرى، بۇسانسار ئىچىدە جانلىقلار تۆت تۈرلۈك كەلگۈن نىزۋانلىق خىندەكلەر بىلەن قورشالغان تىزقۇز تۈرلۈك تۇمۇر زەنجىرگە ئوخشاش نىز - ۋانلىق سەگەك دەرۋازىۋەنلەر بىلەن كۆزىتىلگەن، تۆت تۈرلۈك ئاچكۆزلۈك قاپقا - تۈگۈلۈك - ـلىرى (ناھايىتى) تۇجۇپەلەپ ئىشلەنگەن ئىشىكلەر بىلەن (بىكىتىلگەن)، بەش تۈرلۈك يېپىنچا نىزۋانلىرى بىلەن يېپىلغان، يەتتە تۈرلۈك قاتار كەتكەن نىزۋانلىق تىرەكلەر بىلەن تىرەلگەن سانسار - لىس زىنداندا قامالغان - سولانغان بولىدۇ؛ ئۇلار قاچانكى سەككىز تۈرلۈك تۈزۈن يولنى تاپسا، شۇ چاغدا مۇشۇنداق خىلمۇ خىل ئازابتىن قۇتۇلىدۇ. ئۈچىنچى، گۇناھلاردىن خالى ھالدا ئارزۇ قىلغان يەرگە يەتمىكى قانداق بولىدۇ دېسە، ئۇنى مۇنداق ئۇقۇش كېرەك. تۇقسان ئالتە (خىل) ساختا نوملۇقلار ۋە بۇ نوملارنى تەرغىپ قىلغانلار چىقىر يوللاردا ئېزىپ - تېزىپ (يۈرۈپ) سانسار ئىچىدە ئۇزاققىچە (ئۆزلىرىنى) قايمۇقتۇرىدۇ. ئۇ يول بىلەن مېڭىپ زادى سانساردىن قۇتۇلغىلى بولمايدۇ. قاچا -

B

(يۈكۈنچ بۆلۈم سەككىزىنچى ۋاراق)

نىڭكى بۇ تۇزۇن يول بىلەن ماڭسا، شۇ هامان ئارزۇ قىلغان تېچ - خاتىرجەم نىرۋان شەهەرىگە يېتىپ بارالايدۇ. نىرۋان يەنە تۆت خىل تۇرگە ئايرىلىدۇ؛ بۇ تۆت تۇرلۇكى قايسىلار دېسە، ئەڭ دەسلەپكىسى، بارلىق ئازابلارنىڭ مەنبەئى — يىلتىزى بولغان دۇنيانى تۇتۇشنىڭ قانۇنى ئۇ يەردە ئۇگىشىلىدۇ؛ ئىككىنچى، ئاچكۆزلۇك، ئۆپكە - ئاداۋەت، بىلمەسلىزلىك ئوتى ئۇ يەردە ئۆچىدۇ؛ ئۇچىنچى، ئۆزگەرمەس، مەڭگۈ ياخشى ماهىيەتلىك بولىدۇ؛ تۆتىنچى، بارلىق ئاقىدىغان - ئاقمايدىغان (81) قىلىپ تۇزۇلگەن قانۇنلاردىن باشقىچە ئاللانغان بولىدۇ؛ مۇشۇنداق تۇرلۇك چەكسىز - سانسىز ئېسىل گۆهەر نوم پەزىلىتىنى ئويلاپ، مەنىكى چۇتاش يىگەن تۇتۇق هۆرمەت ئېهتىرام بىلەن باش ئېگىپ يۈكۈنىمەن. ئۇچىنچى، تۇگەل دانا تەڭرىسى بۇرخاننىڭ سازانلىق شەهەر دۆلىتىنى تۇتۇپ تۇرۇۋاتقان مىڭ يىل تۇمەن كۈندىن بېرى تەڭرى بۇرخاننىڭ ئورنىدا لاكسانىسىز (82) بۇرخانلار ئىشىنى ئىشلەپ سازانلىق سارايلارنى تىرەپ تۇتۇپ تۇرۇۋاتقان ئالتۇن تىرەككە ئوخشاش بارلىق مەدهىيە سورۇنلىرىدا مەدهىيەلەنگەن، نۇرغۇنلىغان توي - تۆكۈنلەردە قۇتلۇق بولغان، ئۆز تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان (تەرىپىدىن) ئىككىنچى ئاگام نوم (83) ئىچىدە يۈز تۇرلۇك مەدهىيەلەر بىلەن ماختالغان مەدهىيەلەنگەن، تېرىلغۇ يەرگە ئوخشاش ئازغىنە سەدىقە ئۇرۇقى چاچسا، سان - ساناقسىز هوسۇل بېرىدىغان، يۇقۇرىدا تەڭرى يېرىدىكى، تۆۋەندە ئىنسان بەندىدىكى (بارلىق) خوشاللىق، باتۇرلۇق، شانۇ - شەۋكەت كۈچ - قۇدرەتنىڭ ۋەجى - سەۋىبى بولغانلار؛

A

يوكۈنچ بۆلۈم توققۇزىنچى ۋاراق

سۆيۈملۈك نامى بىلەن ئاتاشقا تېگىشلىك نىپىتچا تۈرت (84)
ئاتلىق ئىش ـ ئەمەل ۋەجىدىن دىيانغا، نومغا
كىرگەن، سەككىز سانۋار (85) ئىچىدە تۇغۇلغان بەختلىك ـ
ـلەر تەرىپىدىن ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈلگەن بارامارت (86) نامى بىلەن
ئاتاشقا تېگىشلىك ئون سەككىز تۈرلۈك بوشغۇتلۇق (87) لار (يەنى)
نىزۋانلىق جىن ـ ئالۋاستىلارنى يېڭىش ـ زەئىپلەندۈرۈش ئۈچۈن
ئۆگىنىشۋاتقانلار، توققۇز تۈرلۈك
بوشغۇتسىز (88) لار، (يەنى) نىزۋانلىق
چېرىكلەرنى تار ـ مار قىلغانلار ھەممىسى
بولۇپ يىگىرمە يەتتە تۈرلۈك
تۈزۈن، بەختلىك جانلىقلار بىلەن تىقما ـ تىقما بولۇپ
تولۇپ كەتكەن تۈزۈن بۇرسۇڭ (89) جامائەتى ئەردىنىسى
دەپ ئاتىلىدۇ؛ ئەمدى بۇ ئون سەككىز تۈرلۈك بوشغۇتلۇق (تەلىم ئېلىش)
يولىدا تىرىشقۇچى تۈزۈنلەر، بەختلىكلەرنى،
بىرمۇ بىر ئايرىپ سۆزلەش كېرەك.
شۇنداق قىلىپ يەنە ئەڭ دەسلەپكىسى ئىككى تۈرلۈك
جانلىقلار دېيىلىدۇ. (بۇنىڭ) بىرىنچىسى، چاققان ـ چەبدەس
بىلىملىك، تېتىك ـ ھوشيار كۆڭۈللۈكلەر؛ ئىككىنچىسى كېلەڭسىز
قىلىقلىق، كەم ئەقىللىقلار بۇ
ئىككىسىدىن قايسى بىرى بولمىسۇن بەدىنىيەت ـ
ـلىك دۇنياسىدىن قوزغىلىپ، ھوشىنى تاپماق
شەھرىنىڭ ئەڭ تېشىدىكى قاپقىسىدىن كىرىپ،
دارسانارماك (90) ئاتلىق كۆرۈم يولغا چۈشۈپ،
ئون يەتتىنچى كىسان (91) ۋاقتىغا يەتكەندە،
سورداپان (92) بەختىگە (يېتىش ئۈچۈن) تىرىشقۇچى بوش ـ
ـغۇتلۇق تۈزۈن جانلىق دېيىلىدۇ. دەل مۇشۇ تۈزۈن
جانلىق كۆرۈم يولىدىكى سەكسەن
سەككىز تۈرلۈك نومۇسسىز نىزۋانلارنى ئۆچۈرۈپ،
ئون ئالتىنچى كىسان ۋاقتىدا سورداپان
بەختىگە ئېرىشسە، بۇ ئىككىنچى بوشغۇتلۇق تۈزۈن

B

(يۇكۇنچ بۆلۈم توققۇزىنچى ۋاراق)

جانلىق دېيىلىدۇ. دەل مۇشۇ سورداپان بەختىنى تاپقان تۆزۈن كىشى ساكارداگام (93) بەختىنى تاپقىلى تىرىشسا، ئۇ ئۈچىنچى بوشغۇتلۇق تۆزۈن جانلىق دېيىلىدۇ. دەل شۇ ساكارداگام بەختىنى تېپىشقا تىرىشقۇچى (جانلىق) ئامرانىماق ئۇلۇستىكى (94) ئالتە ئۆلۈش نىزۋانى (95) لارنى تارقىتى- -ۋېتىپ، ساكارداگام بەختىنى تاپسا، بۇ تۆتىنچى بوشغۇتلۇق تۆزۈن جانلىق دېيىلىدۇ. دەل شۇ (جانلىق) ساكارداگام بەختىنى تاپقاندىن كېيىن يەنە ئاناگام (96) بەختىنى تېپىش ئۈچۈن تىرىشىپ ئەجرى قىلسا، بۇ بەشىنچى بوشغۇتلۇق جانلىق دېيىلىدۇ. دەل شۇ ساكارداگام بەختىنى تاپقان جانلىق ئامرانىماق ئۇلۇستا (داۋاملىق) تىرىشىپ، ئەڭ باشتىن تارتىپ ئەڭ ئاداققىچە ئۆزۈلمەي كېلىۋاتقان توققۇز ئۆلۈش نىزۋانىلار (97) نى تارقىتىپ، ئۆچۈرۈپ، ئاناگام بەختىنى تاپسا، بۇ ئالتىنچى بوشغۇتلۇق تۆزۈن جانلىق دېيىلىدۇ. ئاناگام بەختىنى تاپقان تۆزۈن كىشى ئۆكلۈك (ۋە) ئۆكسۈز تەگرى يېرى (98) دىكى يېزىپ تەسۋىرلەپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان نىزۋانىلارنى ئۆچۈرۈپ، تارقىتىپ، تۆتىنچى ئۆكسۈز تەگرى يېرى (99) دىكى سەككىزىنچى ئۆلۈش نىزۋانىنى (100) ئۆچۈرگىچە تىرىشسا، ئارخانت بەختىگە (ئېرىشىش ئۈچۈن) تىرىشقۇ- چى يەتتىنچى تۆزۈن جانلىق دېيىلىدۇ. شۇنداق قىلىپ كۆرۈم يول (101) غا چۈشكەندە ئۇ يەنىلا كەم ئەقىل بولسا، ساداقەتمەن ئەگىشىپ ماڭغۇچى (102) دەپ ئاتىلىدۇ (ۋە) بۇ سەككىزىنچى بوشغۇتلۇق تۆزۈن جانلىق ھېسابلىنىدۇ. (ئەگەر ئۇ) تىنىك ھوشيار بىلىملىك بولسا، نومغا ئەگىشىپ ماڭغۇچى (103) دېيىلىدۇ. بۇ توققۇزىنچى بوشغۇتلۇق تۆزۈن جانلىق

A

يۇكۈنچ بۆلۈم ئۇنىنچى ۋاراق

دەپ ئاتىلىدۇ. دەل شۇ سورداپان بەختىنى تاپقان
جانلىق (يەنە) ئاناگام بەختىنى تېپىش ئۈچۈن تىرىشىۋاتـ
ـقاندا، ئالتە ئۆلۈش نىزۋانىلار ئېچىدىن
ئۈچ ياكى تۆت (ئۆلۈشنى) يوقىتىۋېتىپ، يەنە
ئىككىسى قالغان بولسا، بۇ كولا كۈلى (104)
دەپ ئاتىلىدۇ؛ كولا كۈلى بولسا، بىر - ئىككى ئۆيـ
ـلەردە دۇنيا تۇتماق بولىدۇ (105)
بۇ ئۇنىنچى بوشغۇتلۇق
تۆزۈن جانلىق دېيىلىدۇ. دەل شۇ
ساكارداگام بەختىگە ئېرىشكەن ئىنسان
ئوغلى ئاناگام بەختىگە ئېرىشىش ئۈچۈن تىرىشىپ، سەككىز ئۆلۈش
نىزۋانىلارنى ئۆچۈرگەن بولسا، يەنە بىرى (يەنى) توققۇزىنچى
نىزۋانى قالدىغانلىقى ئۈچۈن، ئامرانماق
ئۇلۇستا يەنە بىر دۇنيا تۇتىدۇ (106)، شۇنىڭ
ئۈچۈن ئۇ ئىكاۋىچىكى (107) دېيىلىدۇ، بۇ ئون بىرىنچى
بوشغۇتلۇق (تۆزۈن) جانلىق دېيىلىدۇ. دەل شۇ نومغا
ئەگەشكۈچى جانلىق تىرىشىش يولىغا يېتىپ
بارغاندا، كۆرۈم تاپقان (108) (تۆزۈن جانلىق) دەپ ئاتىلىدۇ، بۇ
ئون ئىككىنچى بوشغۇتلۇق (تۆزۈن) جانلىق دېيىلىدۇ.
قايسى بىر ئاناگام بەختىگە ئېرىشكەن تۆزۈن جانلىق
ئۆچمەك دىيان سامارنى* ياندۇرغان بولسا،
تېنىنى ئىسپاتلىغۇچى (109) دەپ ئاتىلىدۇ، بۇ ئون
ئۈچىنچى بوشغۇتلۇق (تۆزۈن) جانلىق دېيىلىدۇ. دەل شۇ
ئاناگام بەختىگە ئېرىشكەن جانلىق ئامرانماق
ئۇلۇستا تېنىنى قويۇپ تېخى ئۆكلۈك تەگرى
يېرىدە قايتا تۇغۇلمىغاندا، ئىككى ئالەم ئارىسىدىكى تېنى
بىلەن ئارخانت بەختىگە ئېرىشىپ نىرۋانغا بارىدۇ.
(بۇ) ئون تۆتىنچى تۆزۈن كىشى دەپ ئاتىلىدۇ.
يەنە شۇ ئاناگام بەختىگە ئېرىشكەن كىشى ئامرانماق
ئۇلۇستا تېنىنى قويۇپ، ئۆكلۈك تەگرى يېرـ

---

* (112) ئىزاھقا قاراڭ

B

(يۈكۈنچ بۆلۈم ئۇنىنچى ۋاراق)

ـدە تۇغۇلىدۇ. تۇغۇلغان ھامان ئارخانت بەختىگە ئېرىشىپ نىرۋانىغا بارىدۇ. بۇ ئۇن بەشىنچى بوشغۇتلۇق (تۇزۇن) جانلىق دېيىلىدۇ. يەنە ئاناگام بەختىگە ئېرىشكەن جانلىق ئامرانىماق ئۇلۇستا تېنىنى قويۇپ، ئۆكلۈك تەگرى يېرىدە تۇغۇلىدۇ. ئۇ يەردە تۇغۇلۇپ، تىتىك ھوشيار (بولغانلىقى) ئۈچۈن جاپا-مۇشەققەتسىز نىرۋانىغا بارىدۇ. بۇ ئۇن ئالتىنچى بوشغۇتلۇق (تۇزۇن) جانلىق دېيىلىدۇ؛ ئاندىن يەنە دەل شۇ ئاناگام بەختىگە ئېرىشكەن جانلىق ئامرانىماق ئۇلۇستا تېنىنى قويۇپ، ئۆكلۈك ئۇلۇستا تۇغۇلىدۇ. ئۇ يەردە تۇغۇلۇپ، ئەخمەق مۆڭ بولغانلىقى ئۈچۈن ناھايىتى مۇشەققەتتە سەككىز تۈرلۈك تۇزۇن يول ئۇنىڭ كۆكسىدە پەيدا بولىدۇ ۋە شۇ ھامان نىرۋانىغا بارىدۇ، بۇ ئۇن يەتتىنچى بوشغۇتلۇق جانلىق دېيىلىدۇ. يەنە شۇ ئاناگام بەختىگە ئېرىشكەن تۇزۇن كىشى ئامرانىماق ئۇلۇستا تېنىنى قويۇپ، ئۆكلۈك تەگرى يېرىدە تۇغۇلىدۇ. ئۇ يەردە تۇغۇلۇپ، نىرۋانىغا بارىدۇ، باشقىچە بولمايدۇ. پەقەت ئۈستۈنكى ئۇرۇنلاردا نۆۋىتى بىلەن تۇغۇلىدۇ، دۇنيا تۇتىدۇ (110). شۇڭا ئۇ يۇقۇرىغا ئۆرلىگۈچى دەپ ئاتىلىدۇ، بۇ ئۇن سەككىزىنچى بوشغۇتلۇق جانلىق دېيىلىدۇ؛ مۇشۇنداق تۈرلۈك سازانلىق، گۆھەرلىك ئارال ئىچىدە ئۇن سەككىز تۈرلۈك بوشغۇتلۇق گۆھەرلەر ھەددى-ھېسابسىز نامايان بولىدۇ. ئەمدى بۇلاردىن باشقا (يەنە) توققۇز تۈرلۈك بوشغۇتسىز جانلىقلارنى ئايرىم سۆزلەش كېرەك. (بۇلارنىڭ) ئەڭ دەسلەپكىسى، يېڭىۋالىدىغان تەبىئەتلىك بوشغۇتسىز جانلىق دېيىلىدۇ، ئۇ ئارخانت بەختىگە ئېرىشىپ، يەنە ئۇنىڭدىن تېيىۋالىدۇ. (شۇڭا) بۇ

A

يۈكۈنچ بۆلۈم ئون بىرىنچى ۋاراق

دەسلەپكى تۇزۇن كىشى دېيىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا يېنىۋالماس تەبىئەتلىك جانلىق باركى ئۇ، ئارخانت بەختىگە ئېرىشىپ قايتا تايمايدۇ. بۇ-ئىككىنچى بوشغۇتسىز ئارخانت دىنتار* ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئۆز تېنىنى ئۆزى ئۆلتۈرەر ئاتلىق بوشغۇتسىز جانلىق باركى (ئۇ) بىلىمسىزلىكى ئۈچۈن ئارخانت بەختىگە ئېرىشىدۇ (يۇ) يەنە قايتا-قايتا يېنىۋالىدۇ. شۇنداق قىلىپ، نىزۋانى زۇلمـ ـغا ئۇلىنىپ، ئۆز تېنىنى ئۆزى ئۆلـ تۈرۈپ نىرۋانغا بارىدۇ. (شۇنداقلا) كوتاكى ئاتلىق ئارخانت راھىپ ئۆز پىچىقى بىلەن بوغىزىنى بوغۇزلاپ نىرۋانغا بارىدۇ. بۇ-ئۈچىنچى بوشغۇتسىز ئارخانت دىنتار دېيىلىدۇ. يەنە ئۆز تېنىنىلا كۆزىتەر ئاتلىق بوشغۇتسىز جانلىق باركى، ئۇ شۇنچە كەم ئەقىل بولسىمۇ، ئىلاجى بار ئۆز تېنىنى ئارتۇقچە ئاسراپ تۇتىدۇ. ئارخانت بەختىگە ئېرىشىپ تايمايدۇ. بۇ-تۆتىنچى بوشغۇتسىز ئارخانت دىنتار دېيىلىدۇ؛ ئۇنىڭدىن باشقا تەۋرىمەي تۇرار ئاتلىق بوشغۇتسىز جانلىق باركى ئۇ نەچچىلىگەن ئارخانت بەختىدىن تېيىپ كېتىدىغان (جانلىقـ ـلارغا دۇچ كەلسىمۇ، شۇنداقلا ئۆز تېنىنى كۆزەتـ ـمىسىمۇ، ساقلىمىسىمۇ يەنە ئارخانت بەخـ ـتىدىن زادى تايمايدۇ. بۇ-بەشىنچى بوشغۇتسىز ئارخانت دىنتار ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا تۈپۈلۈر تۆزلۈگ (111) ئاتلىق بوشغۇتسىز جانلىق باركى (ئۇ) ھەممىدىن ئۈستۈنكى ئارخانتـ ـلارنىڭ ئەخلاق پەزىلىتىگە ئېرىشىشكە تېگىشلىك بولىدۇ، بۇ-ئالتىنچى بوشغۇتسىز ئارخانت دىنتار ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا تېرىكـ

* دىنتار—دىندار.

B

(يۈكۈنچ بۆلۈم ئون بىرىنچى ۋاراق)

·1 -مەس-زېرىكمەس تەبىئەتلىك جانلىق باركى، ئۇ تېتىك-هوشيار (لىغى)
·2 قەتئىي (لىكى) (ۋە) كەسكىنلىكى ئۈچۈن ئارخانىت
·3 بەختىگە ئېرىشىپ، تېپىپ-چۈشۈپ كېتىشلەرگە زادى
·4 پىسەن قىلمايدۇ. بۇ-يەتتىنچى بوشغۇتسىز ئارخانىت
·5 دىنتار هېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئەقىل پاراسىتى بىلەن
·6 قۇتۇلدىغان ئاتلىق بوشغۇتسىز جانلىق باركى، ئۇ
·7 ئەقىل پاراسىتىنىڭ كۈچى بىلەن نىزۋانى-
·8 -لىق دۈشمەنلەرنى يەڭگەن بولسىمۇ،
·9 ئۆچمەك دىيان سامار (112) قاتارلىق
·10 دىيان (سۈكۈنات) ئويلىرى ئۈستىدىن هۆكۈمرانلىق
·11 قىلالمايدۇ. بۇ-سەككىزىنچى بوشغۇتسىز ئارخانىت
·12 دىنتار هېساپلىنىدۇ. ئاندىن يەنە ئىككىدىن بىر
·13 ئۆلۈشى بىلەن قۇتۇلماق (113) ئاتلىق بوشغۇتسىز تۇ-
14 زۇن جانلىق باركى، (ئۇ) بارلىق نىزۋانىلارنى پاك-پاكىزە
·15 يوقاتقان، بارلىق دىيان سامارلاردىن كۈچ-قۇۋۋەت ئالغان
·16 بولىدۇ. بۇ-توققۇزىنچى بوشغۇتسىز ئارخانىت
·17 دىنتار هېسابلىنىدۇ. (مانا بۇلار) مۇشۇنداق تۈرلۈك تۈزۈنلەر،
·18 بەختلىكلەر بىلەن لىقمۇ لىق تولغان راهىپلار
·19 جامائەتنىڭ جاۋاهىرلىرى دېيىلىدۇ. خورمۇزتا (114)
·20 تەڭرى قاتارلىق ئۇلۇغ كۈچلۈك تەڭرىلەر-
·21 (گە ئۇلۇغ) تاجلىق باشلىرى بىلەن
·22 (تازىم قىلىپ) يۈكۈنگەن (مۇشۇ) تۈزۈن راهىپلار
·23 جامائەتنى جاۋاهىرلىرى هۆرمىتىگە مەنىكى چۈتاش
·24 يىگەن تۇتۇق قولۇمنى قوشتۇرۇپ، بېشىمنى
·25 يەرگە تەككۈزۈپ، هۆرمەت ئېهتىرام بىلەن ئىخلاس قىلىپ
·26 يۈكۈنىمەن ئاندىن يەنە يۈز كالپا ئۈچ
·27 ئاسانگى (115) ۋاقىتتىن (يەنى ئەلمىساقتىن) بېرى بىرامتىلاغ(116)
·28 يولدا تىرىشىپ، بارلىق هازىرلىقلارنى تەل-تۆكۈس هازىرلىغان
·29 ئېرىشكىلى بولمايدىغان بۇرخان بەختىگە ئېرىشكەن چاكرىرت
·30 ئىلىك خان (117) ئورنىغا ئولتۇرىدىغان

A

يۈكۈنچ بۆلۈم ئون ئىككىنچى ۋاراق

1. شاھزادە دانىشمەن نامىغا (ئاتاپ) ئابىسك (118) قىلغان،
2. بەش دۇنيا جانلىقلىرىنى گۆرۈگە قويغان،
3. ئون بەش (تۈرلۈك) سان - ساناقسىز جانلىق
4. ئوغلانلىرىنىڭ ئۈمىد - ئىشەنچىسى (بولغان)، كەلگۈسىدە
5. سەككىز تۈمەن يېشىغا يەتكەن جانلىقلارنىڭ ۋۇجۇدىدا،
6. يېشىدا تۆت گۆھەر بىلەن يارىتىلىدىغان،
7. سەككىز تۈمەن تۆت مىڭ
8. شەھەر دۆلەتلىرى ھەممىدىن
9. ئىلگىرى توق - باياشات، كەڭ -
10. كۈشادە، يېغىسىز - بۆرىسىز، جەبرسىز -
11. زۇلۇمسىز، ئالۋاڭسىز - ياساقسىز، غەمسىز - ئەندىشىسىز،
12. ھەددىسىز - ھېسابسىز، باي - پاراۋان، سانسىزلىغان
13. كوتساۋار (119) بايلارنىڭ ئۆي - ۋاقىلىرى (بىلەن) لىقمۇ لىق
14. تولغان، ئون سەككىز (خىل) كاتتا جاۋاھىرلاردىن
15. ياسالغان كوچا ۋە دوقمۇشلاردىن قورالغان،
16. يەر تەڭرىسىنىڭ تاجىسى (120)غا، بېزىكىگە
17. گە ئوخشاش قۇتلۇقتىن - قۇتلۇق كىتۇماتى (121)
18. ئاتلىق شەھەر دۆلىتىدە ئون سەككىز (خىل)
19. سېھىرى كارامەتلىك شاستىر(122) لارنى ئۆگەنگەن قىياپەتتە كۆرۈنىدىغان قۇت
20. تەڭرىسىگە ئوخشاش براھمايۇ (123) ئاتلىق
21. براھمانلار ئىلىگىدىن، براھماۋاتى (124) ئاتلىق
22. ئانىغا ئوخشاش خاتۇندىن تۇغۇلۇپ،
23. دۇنياغا كېلىپ، بۇرخان بەختىگە
24. ئېرىشكۈچى، تۇۋېت (125) تەڭرى يېرىدىكى تېچ
25. دىيان ئاتلىق ئوردىدا ئولتۇرۇپ يارلىق قىلغۇچى
26. ھۆرمەتكە سازاۋەر تۈزۈن مايترى (126)
27. بودىساۋات (127) ھۆرمىتىگە قايتا - قايتا
28. يېلىنىپ، ئىنچىكە ئۆتۈنۈچ ئۆتۈنۈپ، تېنىمنى
29. گۆرۈگە تۇتۇپ، ھەممە ئالەمدىكى
30. ۋۇجۇدۇم بىلەن سەممىي باش ئېگىپ يۈكۈنىمەن.

B

(يۈكۈنچ بۆلۈم ئون ئىككىنچى ۋاراق)

1. ئاندىن يەنە تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان نىرۋانىغا
2. بارغاندىن كېيىن شازىن(128) (شەرىئەت) قائىدىلىرىگە (ئاساسەن) زور
3. پايدا مەنپەئەتلىك ئىشلارنى قىلىشقان، ئەنەتكەك (129) ئېلىدىكى ۋايباش
4. ساساتار (130) نى ياراتقان كوۋرا ناگاۋى - سانگاپاترى(131)
5. كوناپرابى(132)، مانۇرىتنى(133) قاتارلىق ئۇستازلار
6. ھۆرمىتىگە يۈكۈنىمەن. ئاندىن يەنە ئۇنىڭدىن
7. باشقا نۇرغۇنلىغان نوم
8. پۈتۈكلەرنى ئىشلەپ چىققان - ياراتقان
9. سانگاتىلى، ئىسيانى سۇرى(134)، كوتىكى(135)
10. مادارچىتا (136) ئاسۋاگوسى (137) قاتارلىق بۇدىسا-
11. ۋات ئۇستازلار ھۆرمىتىگە ھۆرمەت ئېھتىرام بىلەن
12. (باش ئېگىپ) ئىخلاس بىلەن يۈكۈنىمەن، ئۇنىڭدىن باشقا تۆت
13. كۇسەن (138) دۆلىتىدە ئۇستاز بولغان
14. بۇرخان شازىن (شەرىئەت) قائىدىلىرىگە (ئاساسەن) زور پايدا مەنپەئەتلىك ئىش-
لارنى قىلغان
15. بۇدا راكىشتى(139)، سارايا راكىشتى(140)
16. ئازۇك راكىشتى (141) لارغىمۇ يەنە باش
17. ئېگىپ، ئىخلاس بىلەن يۈكۈنىمەن، ئۇنىڭدىن باشقا ئىلگىرى ئۈچ سۇلمى(142)
18. دۆلىتىدە ئۇستاز بولغان ئۇستازلاردىن
19. دارماگام (143)، بۇنيادادتا (144) ئارياچانترى ئاچارى (145)
20. قاتارلىق ئۇستازلار ھۆرمىتىگە ئىخلاس بىلەن باش ئېگىپ يۈكۈ-
21. نىمەن. (ئاندىن يەنە ئۈچ) گۆھەر (ئەردىنى)گە ساداقەتمەن
22. كۆڭۈللۈك ئۇپاسى (146) تاش يىگەن تۇتۇق
23. ئىلگىرىكى ئۇستازلاردىن نوملۇق سۆز ئىشىتىپ،
24. مۇنداق ئويدا بولدۇم: مۈشكۈلدە ئېرىشكىلى بولىدىغان
25. كىشى تېنىنى تاپتىم، ناھايىتى مۈشكۈلدە
26. ئۇچراشقىلى بولىدىغان ئۈچ گۆھەر بىلەن ئۇچراشتىم
27. ئەمدى يەنە بۈگۈن بار، ئەتىسى يوق
28. بوش، مەڭگۈسىز تېنىمنى چىداملىق، مەڭگۈلۈك
29. دەپ ئويلاپ، بەرىبىر قولدىن كېتىدىغان مال - دۇنيانى
30. ھېمىشە ئويلاپ، روھىي دۇنيالىق*

---

* بۇ سۆزنىڭ ئاخىرىدىكى ۋاراق كەم.

A

يۈكۈنچ بۆلۈم... ۋاراق*

يەنە مەددھىيلەشكە ئەرزىيدىغان ئايغا، ئارزۇ قىلغان كۈنگە، تاللانغان ياخشى پەيتكە، قۇتلۇق، خەيرلىك ۋاقىتقا، قۇتلۇق قوي يىلى ژۈن (147) ئۈچىنچى ئاينىڭ يىگىرمە ئىككىنچى كۈنىگە، مەنكى ئۈچ گۆھەر (ئەردىنى)گە ئىبتىقاتچان كۆڭۈللۈك ئۇپاسى چۆتاش يىگەن تۇتۇق ئايالىم تۈزۈن بىلەن بىللە كەلگۈسىدە دۇنياغا كېلىدىغان مايترى بۇرخانغا ئۇچرىشايلى دەپ، بىر مايترى ھەيكىلىنى بېزەتتۇق (ياساتتۇق)، بىر مايترى سىمىت نومىنى يەنە كۆچۈرتكۈزدۇق. بۇ ھەيكەل بېزەتكەن، نوم كۆچۈرتكۈزگەن ساۋاپلىق ياخشى ئىش-ئەمەللەرنى ئەڭ ئاۋال بېغىشلايمىز: ئۈستۈنكى ئەزرۇئا (148)، خورمۇزتا، تۆت ماھاراچ (149) تەڭرىلەرگە بۇ ساۋاپلىق ياخشى ئىش-ئەمەل كۈچىدە (ئۇلارنىڭ) تەڭرىلىك چوغ-ياللىرى (شانۇ-شەۋكىتى) ئاشسۇن، ئۆرلىسۇن، دۆلىتىمنى، شەھرىمنى كۆزىتىپ تۇرسۇن، ئىچكى جەھەتتە (پىتنە-پاساتچىلىرى؟) بولمىسۇن، تاشقى جەھەتتە يېغىسى-بۆرىسى بولمىسۇن... (ئۇرۇغ) ئەۋلادىمىز شۆھرەتلىك بولسۇن، بارلىق جانلىقلار شادىمان بولسۇن. يەنە بۇ ساۋاپنى ئەڭ ئاۋال بېغىشلايمىز: تەڭرى بۆگۈ ئېل بىلگە ئارسلان تەڭرى ئۇيغۇر تەركەنىمىز ئالىلىرىغا. (ئۇ) مەددھىيلەشكە ئەرزىيدىغان ئون ئۇيغۇر ئېلى، ئوتتۇز شاھزادە ئوغلانلىرى، توققۇز ئەلچى ئەقلىدارى، مىڭلىغان خىزمەتچىلىرى تۈمەنلىگەن ئوردا ئىچىدىكىلىرى بىلەن بىللە مىڭ تۈمەن يىلغا قەدەر ئەل ھۆرمىتىدىن بەھرىمەن بولسۇن، تېخى يەنە بۇ نومنى كۆچۈرگۈزۈشتە (بىزگە) ئەگىشىپ شادلىنىدىغان قىزىم كەنج تۈزۈن، چىڭ ئوغلۇم كەد يىگەن، ئىككىنچى ئوغلۇم تاغاي

* بۇ ۋاراقنىڭ مەزمۇنىغا قارىغاندا، ئۇ يۈكۈنچ بۆلۈمنىڭ ئەڭ ئاخىرقى ۋارىقى بولۇشى مۇمكىن

B

(يۈكۈنچ. . .ۋاراق)

1· يگەن، كېلىشىمىز تۈگەل تۈزۈن، قىزىمىز
2· كۆركلە تۈزۈن، بۇ ساۋاپلىق ئىش ـ ئەمەللەر
3· كۈچىدە ئاغرىق ـ سىلاقسىز، بالا ـ قازاسىز، بارلىق ياخشىلىقنىڭ ئۈچىدە،
4· بارلىق ياماناىلىقنىڭ سىرتىدا بولسۇن. تېخى
5· يەنە بۇ ساۋاپنى بېغىشلايمىز: ئانىمىز
6· تىسلىگ مەلىكىگە، ئىنىمىز ئېل سوڭقۇت
7· تارقانغا، ئېل تۇغمىشقا. (ئۇلار) بۇ
8· ساۋاپ كۈچىدە ئاغرىق ـ سىلاقسىز، بالا ـ قازاسىز
9· بولسۇن. يەنە بۇ ساۋاپنى
10· بېغىشلايمىز: (غەلبىلەر) قازانغان ئاتىمىز زەكەك
11· يەگەن تۇتۇق قاتارلىق بارلىق قېرىنداشلىرىمىزغا. (ئۇلارغا)
12· ياخشى نېسىۋە تەگسۇن. (ئۇلار) بۇ ساۋاپلىق ياخشى ئىش ـ ئەمەل
13· كۈچىدە تەڭرى يېرىدە تۇغۇلسۇن.
14· تەڭرى يېرىدە تۇغۇلسا، توۋىت تەڭرى يېرىدە
15· مايترى بۇدىساۋات ئالدىغا چۈشۈپ،
16· قاچان تۈزۈن مايترى بۇدىساۋات
17· توۋىت تەڭرى يېرىدىن چۈشكەنـ
18· ـدە بىز يەنە بارلىق قومى ـ قېرىنداشلار ئۇ يەرگەـ
19· كىتۇماتى شەھىرىگە بىللە چۈشەيلى. مايترى
20· بۇدىساۋات بۇرخان بەختىنى تاپقاندا
21· بىز ھەممىمىز ئۇ يەردە بۇرخان بەختىگە
22· مەدھىيە ئوقۇيلى. شۇ چاغدا بۇ
23· نومنى شۇ يەردە ئالتۇنلۇق قەغەزگە
24· يازدۇرغايمىز.

(A)

*باشتىكى (بىرىنچى) بۆلۈم بىرىنچى ۋاراق

1. نامۇ بۇت (150) نامۇ دارام (151) نامۇساڭ (152)
2. ئەمدى بۇ نوملۇق سۆزنى ئاڭ ماگىت (153) ئەلدىكى
3. راچاگرى (154) شەھەر دۆلىتىدىن ئۇقۇش كېرەك. ئاندىن
4. كېيىن ۋايشىرۋانى ماھاراجىنىڭ (155) ئۈچ ئۇلۇغ
5. كۈچلۈك ئىنانچ (156) بۇيرۇقلىرى (157) ساداكارى (158)
6. ھايماۋادى (159) پۇراناكۇ (160) قاتارلىق ئۈچى كۆك ئاسماندىكى
7. يول بىلەن ئۇچۇپ كېلىپ، بىرى ئىككىنچىسىگە (بىر-بىرى بىلەن)
8. نوملۇق سۆز سۆزلەشتى. پۇراناكۇ مۇنداق
9. دېدى: «قاراڭلار كۈچلۈكلەر، بۇ
10. دۇنيادا ئىنتايىن كۆپ
11. كۆپلىگەن-نۇرغۇنلىغان نوملۇق چوغ-يالقۇن بەلگۈلىك بولۇۋاتىدۇ.»
12. ئاندىن كېيىن، ھايماۋادى مۇنداق دېدى: «مۇشۇ
13. يېقىنقى ۋاقىت ئىچىدە بەلگىلىك بولۇۋاتىدۇ.
14. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان بەختىنى
15. تېپىپ، بىر باداشقان قۇرۇپ يەتتە يەتتە
16. كۈن دېيانلىغ شاتلىق بىلەن ھوزۇرلاندى.
17. تېخى يەنە ھېچقانداق نوم نەزمىلىمىدى.
18. ... ... تاپتى. ئۇلۇغ ئىلىگ ئەزرۇئا
19. تەڭرىنىڭ تىلىكى بويىچە باراناس (161) شەھىرىدە ئارسىۋدان (162)
20. ساڭرامدا (163) ئۈچ جىلد ئون ئىككى بۆلۈك
21. ... ت... ۇپ ئاتىيانانكۇتانى، (164) ئاسۋاچى (165)
22. ... ماھانامى (166) قاتارلىق بەش پانچىكى (167) تويىن (168)
23. ... .. تەڭرى بۇرخان قۇتقۇزۇپ...
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....

* باشتىكى-ئەسلى تېكىستتە «باستىنقى» (دەستلەپكى، بىرىنچى) بولۇپ، بۇ بەزى ۋاراقلارغا يېزىلغان بەزىلىرىگە يېزىلمىغان.

(B)

[باشتىكى (بىرىنچى بۆلۈم) بىرىنچى ۋاراق]

1· ئون يېتى ئارخانت تويىنلار تەڭرى
2· بۇرخان بىلەن ئون بىر بولدى. ساداكارى
3· مۇنداق دېدى: «مانا ئەمدى يېقىنغىنە (مانا بۇ يېقىنغىنە)
4· ۋاقىتتۇر. خام-پىشمىغان تەكەببۇر ياش نوتىلار (يەنى) كىچىك
5· شەھەرلىك ئىنەلمەر مۇنداق ئۆي ئويلىدى:
6· ئەگەر بۇ يەر-جاھاندا تۆگەل دانا
7· بۇرخان ياخشى بولمىغان بولسا، ئۇنىڭ
8· نوملىغان نومى ياخشىدىن ياخشى
9· بولمىغان بولسا، ئۇنداق خوشاللىق
10· ئۇنداق شادلىق (بىلەن)، ئۇ (ئۆزىگە) قاتقان ياسى (170)
11· قاتارلىق ئىنەلمەر (171) چورلار (172) ئۆي-ۋاقلىرىنى
12· تاشلاپ تويىن دىنتار بولمىغان بولاتتى. شۇڭا
13· ئەمدى، بىز بارلىق ئىلىگ تۇتۇقلارمۇ ئۆي
14· ۋاقلىرىمىزنى تاشلاپ تويىن دىنتار بولايلى. مۇشۇنچىۋالا
15· كېڭىشىپ، ئۇلارمۇ تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان-
16· غا يېقىن بېرىپ تويىن دىنتار بولدى.
17· ئارخانت بەختىگە ئېرىشتى. كېيىن هايماۋاتى
18· مۇنداق دېدى: «ئەۋۋەلقى ئون ئارخانت (ۋە)
19· كېيىنكى ئەللىك ئارخانت بىلەن ھەممىسى
20· ئاتمىش ئارخانت بولدى. تەڭرى بۇرخان
21· بىلەن ئاتمىش بىر بولدى» كېيىن...
22· مۇنداق دېدى: «ئۇنداق بولسا، ئەمدى...
23· ... ...
24· ... ...
25· ... ...
26· ... ...
27· ... ...
28· ... ...
29· ... ...
30· ... ...

A

بىرىنچى بۆلۈم ئىككىنچى ۋاراق

1· تويىنلار ھەممىسى زەنجىر ـ كىشەن ـ
2· دىن... ـ مەن. يۇقىرىدا تەكرى يېرىدىكى، **تۆۋەندە**
3· ئىنسان بەدىنىدىكى كىشەن ـ بويۇنتۇرۇقلارنى
4· ئۈزۈپ ـ پاچاقلاپ تاشلىغانمەن. سىزلەرمۇ...
5· كىشەن ـ بويۇنتۇرۇقتىن قۇتۇلغانسىزلەر.
6· ئەمدى سىزلەر شەھەردىن شەھەرگە
7· بېرىڭلار... ... —
8· قا ... ... جانلىقلار ـ
9· غا ياخشىلىق، خوشاللىق (ۋە)
10· پايدا ـ مەنپەئەت (يەتكۈزۈپ) كېزىپ
11· يۈرۈڭلار ... مەن ئىككى ـ ئۈچى بـ...
12· ـلارغا ... بېرىڭلار. مەنـ
13· ـمۇ بۆگۈن ئىچىلىس (173) ئاتلىق **سىن** ـ ... ـ
14· ـلىق بىراماننىڭ يېزىسىغا بۇرخان ـ
15· لار ـ ئىشنى ئىشلىگىلى بارىمەن. بۇ **سۆزنى**
16· ئىشتىپ ... ـ ۋانت تەكرى يېرىدىكى
17· ئۈي ـ ... بىر يىگىت ئۇ ـ ...
18· ... ... تەكرى بۇرخان ۋاقتىدا
19· بـ ... ... مۇنداق دېدى: «...
20· ئۈزماستىن ـ قۇتۇلماستىن ئۈزە ـ ... —
21· چە ئۈيلايسەن. بەك قاتتىق كىشەن
22· بويۇنتۇرۇقنى بىلگەنسەن. شۇڭا سەن... —
23· ماتىدا ئۈزمىغان ـ قۇتۇلمىغان ئەمە(س)...
24· ئۈزگۈك ـ قۇتۇلغۇك ... ...
25· ئىشتىپ، تۆگەل دانا تەكرى تەكرىسى بۇرخان ـ
26· ـنىڭ مۇنداق ئۈيى بولدى. ... ...
27· يامان پىكىرلىك (نىيەتلىك) شىمنۇ (174) مېنىڭ
28· خەۋپ سالغىلى يېقىن... ...
29· ئېنىق ئۇقـ... ...
30· بارلىق ئۆيلۈك (ئايال)...

B

(بىرىنچى بۆلۈم ئىككىنچى ۋاراق)

1. -دۇرمەن. يۇقىرىدا تەڭرى يېرىدىكى
2. تۆۋەندە ئىنسان بەدىنىدىكى يېپىشىۋالغان
3. ماددىلارنى ئۈزدۈەتكەنمەن (ئاجرىتىۋەتكەنمەن). سەن زادى ئۈز-
4. ماي-قۇتۇلماي (تۇرۇپ)، ئۈزدۈم-قۇتۇلدۇم
5. دېگەنسەن. مەن بۇ مۇنداق سۆزنى سۆزلىگەنگە سەن
6. ... خىجىل بولغايسەن.» بۇ يارلىقنى
7. ئىشتىپ، قەبىھ پىكىرلىك (نىيەتلىك) شىمنۇ
8. قايغۇ-ھەسرەتلىك ... ...
9. خىجىل بولۇپ، ئۇ يەردىن دەرھال
10. يىراققا كەتتى. ئاندىن كېيىن
11. پۇرناكى مۇنداق دېدى: شۇنىڭ ئۈچۈن
12. (شۇ) سەۋەبتىن تۈگەل دانا تەڭرى
13. تەڭرىسى بۇرخان ئۇ شاگىرتلارغا ..
14. شەھەردىن شەھەرگە، دۆلەتتىن دۆلەتكە
15. ... يۈرگىلى (بارغىلى) ئىۋەتتىمۇ؟ ئاندىن كېيىن
16. ... مۇنداق دېدى: بارلىق قۇتۇلۇشقا تېگىشلىك
17. جانلىقلارنىڭ ۋاقتى-پەيتىنى بىلىپ،
18. ئېۋەتتى. نېمە ئۈچۈن
19. دېسە، بۇ چاغدا ھۆرمەتكە لايىق
20. بۇرخان يىگىرمە توققۇز يېشىدا كاپىلاۋاس-
21. تۇ (175) شەھىرىدىن يوشۇرۇن ھالدا چىقىپ دارىيانچان (176)
22. دەرياسى قىرغىقىدا، ئالتە يىل قىلىش ئىنتايىن تەس
23. ئىشنى ئىشلەۋاتقىنىدا، قەبىھ پىكىرلىك (نىيەتلىك)
24. شىمنۇ ... ... تەڭرى قىياپىتىنى
25. ... ... دۆلەتكە چۈشكەنىدى.
26. ... ... تەتۈر نامۇۋاپىق نوم جانلىقلار
27. ... ... ئىدى. كىم دۆلەت
28. ... ... جانلىقلار ھەممىسى تەتۈر
29. ... ... ئىدى. ئەمدى يەنە
30. ... ... ھەر بىر دۆلەتكە

(A)

بىرىنچى بۆلۈم ئۈچىنچى ۋاراق

1. بىرىش بىلەن تىوغرا نومنى نوملاش بىلەن تىوغرا
2. يولغا كىرگۈزسە، ئاندىن جانلىقلار قەبىھ
3. پىكىرلىك (نىيەتلىك) شىمنۇنىڭ كۆرۈمىنى (نۇقتىسىنەزىرىنى) تاشلاپ،
4. تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانغا
5. سۆزۈك كۆڭۈل تۇرغۇزدى. ھەر بىر
6. تويىن كور - نادان جانلىقلار ...
7. ئۈچ ئەشەنچ ئۇلۇغ ... ...
8. ھۆرمەتلەپ ... تويىن دىنتار
9. قىلىدۇ. ياخشى قائىدىگە يېتەكلەي-
10. -دۇ... ئەمدى يامان
11. نىيەتلىك شىمنۇ ئارخانت تويىنلارنىڭ
12. ھەرقايىسى شەھەر - دۆلەتلەرگە بارىدىغان ئىش - ئەملىگە
13. (تىوسقۇنلۇق) قىلىدۇ. ئاندىن كېيىن ئۇلۇغلارنىڭ
14. ئۇلۇغى تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
15. ھېلىقى ئاتمىش شاگىرت - ئارخانتلارنى
16. ئايرىم - ئايرىم (ھالدا) دۆلەت - شەھەرلەرگە ئېۋەتتى.
17. ئۆزى باراناس دۆلىتىدىن چىقىپ
18. ئاك ماگىت ئېلىگە كەلدى.
19. تۈنۈگۈن كېۋەزلىك ...
20. -دە ئاياللىرىنى ئىزلەپ كەلگەن ئال- ...
21. ئەقىللىق (؟) ئوغلىنى ئۇپاسى قىلىپ بەختكە
22. يەتكۈزدى. بۆگۈن يەنە ... ...
23. يېزىغا پىنباتقا (177) ...-دى نانتا
24. نانتاپالا (178) ئاتلىق ئىككى (نەپەر) بالتىزنى (179)
25. بەختكە يەتكۈزۈپ، بۆگۈنكى ... ...
26. ئۇيەردىن چىقتى. ئەمدى ... ... ئەژدىھا-
27. -لار، ئاسۇرىلار، كىنتارىلار كانتارۋىلارنى
28. ئەتراپىغا ئېلىپ پاساك (تاغ) (180) ...
29. تاغدىدۇر. قارىغىن قېرىندىشىم، تۆگەل دانا
30. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ بۇرخان

B

(بىرىنچى بۆلۈم ئۈچىنچى ۋاراق)

1. بەختىنى تاپقانلىقىغا (بۇددا بولغىنىغا) تۇنۇگۇن تولۇق يەتتە ئاي بولدى.
2. يەتتە ئاي ئىچىدە ئاتمىش ئارخانت (جامائەت)،
3. ئاتمىش ئۇپاسى (جامائەت)، تۆت ئۇ پاسانچ (181)
4. (جامائەت)، قاتارلىق ئۈچ تۈرلۈك جامائەتنى تۈگەل
5. بولدى. ئەمدى (ئۇ) يەنە ئۇلۇغ قانۇنلۇق بۇرخان
6. ئىشنى ئىشلىگىلى تەييارلىنىۋاتىدۇ. ئاندىن كېيىن
7. ... مۇنداق دەپ سورىدى: قايسى-
8. قايسى ئىش-ئەمەللىرىنى ئىشلەشكە
9. تەييارلىنىۋاتىدۇ؟» ئاندىن هايماۋاتى
10. مۇنداق دېدى: «(بىز) ئۆزىمىز
11. ۋايشىرۋانا ئىلىگ بەگنىڭ خىزمىتىگە
12. كەلگەنمىز. بە ... ...
13. ئاۋال ئۇلۇغ كۈچلۈك يەكلەر (جىنلار) سەركەردى-
14. لىرى ئۆتۈپ كەتتى. كېيىن ... ...
15. ... يەنە تىرىداراشتىرى (182) ۋىرۇتاكى، ۋىرۇپاكشى (183)
16. ... ئىلىگلىرىنىڭ (خانلىرىنىڭ) يارلىغىغا بىنائەن كانتار-
17. ۋىلار ... كۇمبانىلار (184) ئەژدىهالار ...
18. سەركەردىسى باشقا-باشقا ... ...
19. ... (ئاسىدىغان) مارجانلىرىنى قول-
20. -لىرىدا تۇتۇپ زور هۆرمەت ئېھتىرام بىلەن
21. پاساك تاغ تەرەپكە كېتىۋاتىدۇ. تېخى يەنە
22. شۇ ئارىدا تەڭرىلەر ئىلىگى (خانى) خورمۇز-
23. تا تەڭرى تۆت ماهاراج تەڭرى،
24. ... ... قاتارلىق تەڭرى ئىلىگ
25. لىرى ... ... تىلۇتاما (185) خامادا (186)
26. ... ... -لىرى ئۇ تەڭرى تەڭرى-
27. سى بۇرخاننىڭ ئۇلۇغ ئىش-ئەمەل
28. ... ... تاماشا قىلىشقا كېلىدۇ. پاساك
29. تاغقا تاماشاغا كېلىدۇ. تېخى يەنە
30. ... ... تۈرلۈك دانالىق

(A)

باشتىكى (بىرىنچى بۆلۈم) تۆتىنچى ۋاراق

پەزدلەتلىك ئارزىلار (187) ھەممە تەرەپتىكى تاغلار- دىن، ئورمانلىقلاردىن يىغىلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئاسۇرلار (188) بەگلىرى، ئەجدىھارلار بەگلىرى دېڭىز-دەريالاردىن چىقىپ كېلىۋاتىدۇ. تېخى يەنە كانتارۇ بەگلىرىنىڭ ئايالّلىرى كىلاس (189) تاغدىن يىغىلىپ كېلىۋاتاتتى. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ ئىش- ئەمىلىنى كۆرگىلى پاساك ... تاغ تەرەپكە بارىدۇ. ئاندىن كېيىن پۇرناكو ... مۇنداق دېدى: «(قايىسى) ئىش ئەمەل پەيتىدە ئۇ دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ ئۇلۇغ جامالىنى كۆرسىتىش كۈنى بولامدۇ؟» ئاندىن ساداكارى مۇنداق دېدى: «بۇرادىرىم ... ك ...... ۋايشىرۋانى ئىلىگ بەگ ....- قا ... تا بۇ سۆزلەرنى بارلىق بـ ... ئېيتقاندا بىزنىڭ ئىنىمىز پۇرناكى ... ئۇنىمايتۇ» ئاندىن ھايماۋاتى مۇنداق دېدى: « .... ھۇرمەتكە سازاۋەر مايترى بۇدىساۋات داكساناپات ئەلدىن (190) كېلىپ پاساك تاغقا تەككەندە، براھمان قائىدىسىنى قويۇپ (تاشلاپ)، تەڭرى بۇرخان نومىدا ئۆي-ۋاقىنى تاشلاپ چېچىنى ساقىلىنى چۈشۈرۈپ ۋازانىپات (191) قىلىپ تويىن بولىدۇ. ئۇنىڭغا ئېخشاش تەڭرى تەڭرى- سى بۇرخانىنىڭ ئۇلۇغ ئوغلى ھۇرمەتكە سازاۋەر مايترى بۇدىساۋاتنىڭ تويىن دىنتار بولىدىغان ئۇلۇغ (كاتتا) مۇراسىملىق يېڭى كۈنىنى، كۆرۈنۈشلەرنى كۆرگىلى تەڭرىلىك جامائەت يىغىلىدۇ. ..... ئىشقا بارىمىز.» ئاندىن كېيىن پۇرناكى مۇنداق دېدى: «ئۇنداق بولسا، تۈزۈن (192)

B

(بىرىنچى بۆلۈم تۆتىنچى ۋاراق)

1. مايترى بۇدىساۋات قەيەردىكىن؟» ئاندىن سادا كا-
2. رى مۇنداق دېدى: «بۇ بىزنىڭ ئىنىمىز
3. تۈرك تۈركىش دۆلىتىگە، شەھىرىگە ئۇچراپ (دۇچ كېلىپ)
4. ... تەرەپتىن يۈرۈش ئۈچۈن ھۆرمەتكە
5. سازاۋەر مايترى بۇدىساۋاتنىڭ ياخشىلىقىنى
6. ... ياخش-... ئەمدى بۇنىڭغا كۆرسىتىپ
7. ئېيتىپ بېرىڭ.» ئاندىن كېيىن
8. ھايماۋاتى مۇنداق دېدى: «ئىشت-
9. كىن سەن پۇراناكۇ، ئەمدى
10. ساڭا ھۆرمەتكە سازاۋەر مايترى بۇدىساۋات-
11. نىڭ ياخشىلىقىنى، پەزىلىتىنى توغرا ئېيتىپ بېرەيكى،
12. ئۇ ساڭا ئاۋانت، تىلتاغ (193) بولسۇن.
13. (سەن) ئۇن ئىككى ياشلىق جانلىقلارنىڭ
14. ھاياتىدا-ئۆمرىدە شاكىمۇنى (194) تەڭرى تەڭرىسى
15. بۇرخان بىلەن ئۇچرىشىپ، ياخشى قىلمىش قىلغان،
16. خىزمەت كۆرسەتكەن، ئىززەت-ھۆرمەت قىلغان بولساڭ، شۇنداق
17. قىلىپ يەنە كېيىنكى ۋاقىتتا (كەلگۈسىدە) سەككىز تۈمەن ياشان-
18. غان جانلىقلارنىڭ ئۆمرىدە-ھاياتىدا
19. تۈزۈن مايترى بۇرخان بىلەن ئۇچرى-
20. شىپ، ياخشى قىلمىش تاپىلىغايسەن (قازانغايسەن).
21. نېمە ئۈچۈن دېسە، قايسى تۈ-
22. زۈن ... جانلىقنىڭ قىزى مايترى بۇرخان-
23. نىڭ ياخشىلىقىنى تېپىلاپ-سېغىنىپ سۆزۈك
24. كۆڭۈل بىلەن ساۋاپ-تۆھپە، ياخشى قىلمىش
25. ... ... مايترى بۇرخان
26. ... ... سانساردىن ئۆزار-قۇتۇ-
27. لۇر. ... ... ئويغاق (سەگەك) ئولتۇرۇپ جەزمەن
28. ... ... مايترى بۇرخان ياخشىلىقىنى ئىش-
29. تىپ ... ... ئۇ ھەممىدىن باشقىچە دارمۇر*
30. ... ... ئىلىگ خان ... بارلىق

* دارمۇر — سانسكرىتچە [tri mürti]، ھىندى دىنىدىكى 3 ئىلاھنىڭ نامى.

(A)

بىرىنچى بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق

سانسار ئىچىدىكى تېخى جېنى بار تىرىك
جانلىق ئىنسان ئوغلانى (پەرزەنتى) توغرىسىدا مايىترى ياخشى
نىيەتلىك كۆڭلىدە ئويلىدى. ئالماسقا ئوخ-
شاش بەك قاتتىق كۆكۈل تۇرغۇزۇپ، ئاغمايدىغان
بۇرخان بەختىگە ئۈمىد تۇرغۇزدى.
ماھاكالىپ ۋاقىتتا، ياخشى قىلمىش يىغىپ
تېرىپ، بىر كاسان ۋاقىتتا مايىترى
بۇرخان... ئارزۇنى ئۇنۇت-
مىدى. مېھرىۋان كۆكۈل بىلەن
بارلىق جانلىقلارنىڭ ئازاۋىغا يۈرىكى
سىقىلدى. ياخشى نىيەتلىك كۆڭلى بىلەن ھەممى-
-گە ياخشىلىق بىلەن پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزۈپ ھەرىكەتلىنەتتى.
شۇنداق قىلىپ... ۋاقىتتا مايىترى ياخشى ...
ئوي... قويمىدى. شۇڭا مايىترى (دېگەن)
نام تاپتى. ھەممىنىڭ ياخشى....
ئاندىن كېيىن كۆپ-نۇرغۇن ۋاقىت...
... ... ۋاساۋى* ئاتلىغ
... ... راتناسكى (195) ئاتلىغ تەگرى
بۇرخان ئەڭ ئاۋال بۇرخان بەختىگە...
ۋياكرات (196) ئالقىش بېرىپ، مۇنداق دېدى: «...
سەككىز تۈمەن ياشانغان جانلىقلار......
ۋاقىتىدا شادلىق لەززەتلىك ۋاقىتتا...
كۈمۈش، مال-دۇنيا كەڭ......
ئۈچ ئاسانكى ئازاب ت- ... ... يۈقىرىدا
تەگرى، تۆۋەندە ئىنسان- ... ...
مايىترى ئاتلىق بۇرخان ... ...
يەنە ھەي پۇراناكى، بۇ ھۆرمەتكە سازاۋەر
مايىترى بۇدىساۋات تۆگەل قىرىق ... ...
ۋاقىتتا ئۆزۈكسىز مايىترى ياخشى ...
دىيان-ئوينى پىشۇردى. ... ...

* ۋاساۋى — 500 ئارخانتنىڭ بىرى.

(B)

(بىرىنچى بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق)

يەنە خاپىغان كۆڭۈل تۇرغۇزمىدى، شۇڭا بەش يۈز ھەمراھلىرى بەش يۈز باتراكلاپتىكى (197) بودىساۋات- -لار ئارىسىدا بەشىنچى بۇرخان بەلگىلىك رې- -تىدە تۇردى. تېخى قالغان تۆت يۈز توق- -سەن بەش بۇدىساۋاتنى ئۈمىتلەندۇردى. مۇنۇ، ھۆرمەتكە سازاۋەر مايترى بۇدىساۋات ... شەھەر ... سىرىۋانى (198) برا- مان ئۆي-ۋاقىنى (تاشلاپ) ... ... سەككىز يېشىدا ... ... ئارزى (ئەۋلىيا) گانگ دەريا سۈيىنى ... ... بارلىق شاستىر ئەقىل-پاراسەت ... ... ئويلىدى. تېخى يەنە ئەقىل-پاراسەت ... ... دىن ئەقىل-پاراسەتكە سى- ... ... جانلىق- لارغا پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزۈپ ... مۇنداق ... ... ئەنەتكەك (199) ئېلىدىن ئاتلىنىپ داكسانا- پات ئەلگە باردى. ئۇ يەرگە كېلىپ بادارى براھمان (قاتارلىق) ئۇلۇغ دانىشمەنلەر ... . ھەققىدە ئەجەبلىنىپ ھەيران بولۇپ، ... يەنە تۆگەل دانا بۇرخان ... نىڭ دۇنيادا-يەر جاھاندا مەيدانغا چىققانلىقىنى ئاڭلاپ، قېرىنداشى ئاچاتى (200) بىلەن ئىككىسى داكساناپات دۆلىتىدىن ئاك ماگىت ئەلگە كېلىپ، پاساك تاغدا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان بىلەن ئۇچرىشىپ تويىن بولدۇ. ياخشى نومنى ئىشىتىپ تويمايدۇ-قانمايدۇ. ئۇزۇن ئۆتمەستىن تەڭرى بۇرخان قائىدىسى بويىچە تىگىن (شاھزادە) دانىشمەن (ۋەلىئەھد) نامىغا ئېرىشىپ بۇرخانلىغ چاكرىدىن ئىلىگ خان يەر-جاھاندا پەيدا بولدۇ (مەيدانغا چىقىدۇ) تەڭرى بۇرخان نومىدا سانسارىدىن ... . -غىلى ... ... ئۇ جانلىق

(A)

بىرىنچى بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق

چىۋقۇم مايىترى بۇرخان ۋاقتىدا قۇتۇ-
لىدۇ. بۇ مۇنداق سۆزلەرنى ئىشتكەندىن كېيىن،
ئىنتايىن سۈزۈلۈپ (كۆڭلى ئېچىلىپ) پۇرناكى مۇنداق دېدى؛
ئۇنداق بولسا، ئۇ كۆڭۈل يامانىدىن يامان
دېيىلىدۇكى، مۇشۇنداق ياخشى مايىترى بۇدىساۋاتنى
كۆرۈشنى ئارزۇ قىلمىسا. تېخى يەنە تىرىك...
ئۇ ئاتىسا كىم ... ...-
نىڭ ... ...
گىلى كەل- ... ... (مايىترى)
بۇدىساۋات ... ...
يېڭى كۈن ... ...
يىلغا ... ... ئەقىللىق ئىنساد-
-لار ... ... مۇھەببىتى بىلەن ...
ساڭرام ... ... كۆركى چىرايىنى
ئالتۇن بىلەن كۆمۈش بىلەن بېزەپ-ياساپ ھۆرمەتلىگەي-
قەدىرلىگەي، نوم پۈتۈك پۈتكەي. تويىن
دىنتار ... ... -لار تېخى يەنە پاساك
تاغدا يىغىلغان، مايىترى بۇدىساۋاتنىڭ
ئابىسىكلىغ يېڭى كۈننى كۆرىدىغان
كۆپ-نۇرغۇن جانلىقلار ئۇ ...
... ئەللىك ئالتە يۈز تۈمەن ...
ئارتىسا، مايىترى بۇدىساۋات بۇ يەر-جاھاندا
مەيدانغا چىققاندا، كىتۇماتى شەھىرىدە دۆلەتد-
-دە تەن تېپىپ، كىشى ... ...
شادلىقى بىلەن شادلانسا، ... ...
بۇرخانغا يېقىن ... ...
تۈرلۈك ھۆرمەت بىلەن ... ...
تىڭشاپ قانغۇسىز نوملۇق يارلىققا ئېرىش-
-گەي، بەزىلەر تەڭداشسىز بۇرخان
بەختىگە مەدھىيە (ئوقۇغاي) ...

(B)

(بىرىنچى بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق)

1. ئىنسان ئوغلى كېچە ـ كۈندۈز ئۆزىنىڭ كۈچى
2. يېتىشىچە مايترى بۇدىساۋاتىنىڭ مەدھىيىسىنى
3. مەدھىيىلىشى ـ ئالقىشلىشى كېرەك. ھۆرمەت ئېھتىرام بىلەن
4. ھۆرمەتلىشى ـ قەدىرلىشى كېرەك. ئاندىن كېيىن
5. ساداكارى قېرىندىشى پۇرناكۇغا مۇنداق دېدى:
6. ياخشى سۆز سۆزلىدىڭ. سەن سۆزلىگەن
7. سۆزلەر مايترى بۇدىساۋاتىنىڭ
8. ... ... بىلەن
9. ... ... بىلەن
10. ... ... جانلىق
11. ... ... كېيىن
12. ... ... كۆك
13. ... ئاتلىق ... ... ـدى
14. ... داكساناپات ئەل ـ ... ...
15. ... ئۇلۇغ بەخت ... ...
16. ... ئۇچۇپ بارىدۇ. ... ... ساداكارى تەڭرى
17. ... مۇنداق دېدى: «... ... داكساناپات
18. ئەلدىكى باداري دانا براماﻥ ...
19. ... ئاتلىق كاتتا نەزىر ـ چىراغتا
20. ... ـ لار چاناكىلار (201) پارياناچىكىلار (202)
21. ... ... توقسان ئالتە ئازاغ (خاتا)
22. نوملۇق دىنتار ھەمدۇ ـ سانا، ھۆرمەت
23. ... ـكە ئېرىشىپ، شادلىنىپ ـ سۆيۈنۈپ ئۇلۇغ
24. ... ... ئۆز ـ ئۆز ... ـلىرىغا
25. ... ... ئويلىدى. مۇنداق دىدى:
26. ... ... مايترى بۇدىساۋات
27. ... ... تەڭرى تەڭرىلەرنىڭ
28. ... ... ئۇستازى باداري دانا
29. براماننى تاشلاپ قويۇپ تۇگەل دانا تەڭرى
30. تەڭرىسى بۇرخاننىڭ نومىدا تويىن

(A)

بىرىنچى (بۆلۈم) يەتتىنچى ۋاراق

1. بولغىلى، داكساناپات دۆلىتىدىن ئۇتتۇرا
2. ئەنەتكەك ئىلىدىكى مادىيادىس (203) دۆلىتىگە كەلمەكچى
3. بولۇۋاتىدۇ.» ئاندىن كېيىن پۇرناكى مۇنداق
4. دېدى: «ئانى كۆرمەيۋاتامسىز، ئۇلۇغ كۆچ-
5. لۈك تەڭرىلەر ئىلىكلىرى ئۆز ئاياغ-
6. لىرى بىلەن بىزنىڭ ئايىغىمىزغا (يېنىمىزغا) كەلگەنلى-
7. لىرىنى. ئاندىن ... ...
8. مۇنداق ... ...
9. كۆرۈش ... ...
10. ۋايىشرۋانى ... ... -
11. سىنىڭ ... ... —
12. نى تۆ-
13. ... ...
14. ... ... -مىز. تۈگەل دانا
15. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننى كۆرەيلى. ئىككەيلەن
16. مايترى بۇدىساۋاتىنىڭ تېنىنى، رەڭگى-رۇخسارىنى
17. كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولايلى.» مۇشۇنچىۋالا سۆزلىشىپ ...
18. كۆچىدە ساداكارى هايماۋادى، پۇرناكى قاتارلىق
19. ئۇرگۇتلار (سەركەردىلەر) پاساك تاققا مېڭىشتى.
20. ئەمدى بۇ نوملۇق سۆزنى داكساناپات ئەلدىكى
21. بادارى دانا بىرامانىنىڭ ... ...
22. يېرىدىن ئۇقۇش كېرەك. ئاندىن كېيىن
23. بادارى دانا ... ...
24. قاتارلىق بەش يۈز بىرامان ئوغۇللىرىنى
25. ئەتراپىغا ئېلىپ، گەۋدىسى پۈكۈلگەن هالدا
26. مايترىنىڭ قولىنى تۇتۇپ ئىللىق—
27. يۇمشاق سۆز بىلەن مۇنداق دېدى:
28. «ئۇغلۇم مايترىيا، مەن ئىنتايىن شاد-
29. خۇرسەن بولدۇمكى، سىزگە ئوخشاش
30. تۈزۈن قۇتلۇق جانلىق بىلەن ئۇچراشتىم.

(B)

(بىرىنچى بۆلۈم يەتتىنچى ۋاراق)

1. شۇنداق قىلىپ يەنە بۇ مۇنداق ئۇلۇغ قىرى يۈز
2. يىگىرمە يىشىمدا، مەڭگۈلۈك شادلىققا
3. تەككۈلۈك ئۇلۇغ ئىلىگ ئەزرۇئا تەڭرى
4. يىردە تۇغۇلىدىغان ئۇلۇغ ئارزۇ بىلەن سىرۋا پاسانتىك (204)
5. ئاتلىق نەزىر ئۈتكۈزگۈزدۈم تىخى يەنە توق-
6. سان ئالتە تۈرلۈك دىنتارلار
7. ... ... -قا
8. ... ...
9. ... ... لارغا
10. ... ...
11. ... ... -قا
12. ... ... تىخى
13. ... ...
14. ... پۇرنا ۋياكران (205) ... شاستر
15. ... ۋنغان، باتۇر پەزىلەتلىك
16. بەردىم. (تەقدىم قىلدىم.) يولتى ... -چى
17. نۇر-يورۇقلۇق چاچقۇچى... ئۇقىدىغان ئۇستازلار
18. ... ھەممىسى ياخشى ... چىقتىم.
19. ... ... يەنە بىچارە-دەرتمەن، يوقسۇل —
20. دامرات تىلەمچى، ئاغرىق-سىلاق
21. ... قولسىز-پۇتسىز ئازاب
22. چەككۈچى جانلىقلار بار ئىدى. ئۇلارنى
23. ... ... مال-دۇنيا تۆگەل بەر-
24. ... ... ياخشى قىلمىش قىلىشى
25. ... ... شاد-خورام
26. ... ... ئىشىتىپ، ئوچۇق چىراي (تەبەسسۇم)
27. بىلەن ... ... مۇنداق دىدى: «ياخشى
28. ... ... ئۇلۇغ ئۇستازلارنىڭ
29. ... ... سىدۇر. مال-دۇنيانى سەدىقە قىلىپ
30. بىرىپ، شاد-خورام بولىدۇ. بەرگەن

(A)

بىرىنچى (بۆلۈم) تۆققۇزىنچى ۋاراق

1. ئۆگىنىش كېرەك بولغان ئون سەككىز تۆرلۈك ۋىتياستان (206)
2. شاستىر دېيىلىدۇ. شۇنىڭدەك، راتنادافا (207)
3. ئاتلىق ئەردىنى ـ ئۈنچىلەرنى ئايرىپ (ئېنىق) ئۇققىلى بولىدىغان شاستىر،
4. ۋىتساۋاھار (208) ئاتلىق شاستىر، باسۇمى (209) شاستىر،
5. ئوغلان ئەمى (210) شاستىر، ... شاستىر، ...
6. كۆرۈر شاستىر، يو ـ......
7. ۋايسا ـ.........
8. شاستىر.........
9. ساكى (راھىپ) چاكرىرت ئىلىگ خان...
10. مەلىكىلەر ....
11. شاستىر.........
12. ....
13. ....
14. شەھەر ....
15. ....
16. تويىمدى ـ قانمىدى.......
17. ....
18. ....
19. ئۆز......
20. ... تەرەپ ... ...
21. دانىشمەنلەر ئۈچ ... ...
22. تۆگەللىگ......
23. ....
24. زىبۇ ـ زىنىنەت......
25. لىك بولماس ئىدى. ......
26. ... ناھايىتى تىرەن (چوڭقۇر) ...
27. ئىشتكەنگە ئىنتايىن......
28. ئىدى. ئاندىن كېيىن تىسى ئاتلىق....
29. بۇمۇ مايترى.......
30 ....

(B)

(بىرىنچى بۆلۈم توققۇزىنچى ۋاراق)

1. ـ دۇركى، ھەممە ۋاقىت باشقىلارغا پايدا ـ
2. مەنپەئەت يەتكۈزۈپ قانماس (شۇڭا ئۇ) پۈتۈن يەر جاھاندىكى جانلىقلار ـ
3. دىن زور ھۆرمەتكە ئېرىشىشكە مۇناسىپدۇر.
4. بىزنىڭ ئۇستازىمىز بادارى بىرامادنى ئارتۇقتىن ـ ئارتۇق
5. ....بەش
6. ......شاستىر يازغىلى ئۆگەت ـ
7. كىلى......پەرقلەندۈرۈپ ئېيتىپ
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....ـ نىڭ
12. ....مۇنداق دەر
13. ....
14. ....بولسا،
15. ....
16. ....ـ غىلى ئۈيلا ـ
17. ......پايدا ـ مەنپەئەت يەتكۈزگىلى
18. ....
19. ....
20. .... پايدا ـ مەنپەئەت يەتكۈزگىـ
21. لى......ئامراق
22. ......ماتىيادىس دۆلىتىدە
23. ......دۆلەتتىن دۆلەتكە
24. ......ئىنتايىن يامان
25. ......تارقىتىۋېتىپ، ياخشىلىققا
26. ......چاخساپاتلىق (211)
27. ......ئۇلۇغ قاتۇن بويىچە يارىتىپ، سە
28. ......بىزەك تىزمىلىرى بىلەن تارقىتار
29. ... ... ماگىت ئېلىگە يەتتى.
30. ... ... شاگىرت

(A)

بىرىنچى (بۆلۈم) ئونىنچى ۋاراق

1. نامى بىلەن يۇرۇپ كۆپلىگەن - تۇرغۇنلىغان جانلىقلارغا ... ياردەم
2. قىلغايمەن. (لېكىن) ئۇستاز نامى بىلەن ئۇنداق ئۇلۇغ
3. ئىشنى ئىشلىيەلمەيمەن. نىمە ئۈچۈن دېسە،
4. يەر - جاھاندا كۆپلىگەن - تۇرغۇنلىغان ئۇستاز ...
5. ئۇ كىم ... .
6. پەزىلەتلىرى بىلەن ......
7. سۆزلەيدۇ. ....
8. ئۇلۇغ ....
9. تۇرغۇن ....
10. ....
11. پايدا ....
12. ....
13. برامان ......
14. تەرەپ ......
15. ......ئەتتى. ئاندىن كېيىن
16. بادارى برامان......ئۇستاز
17. ئاندىن ......ئوغۇل
18. ......لىرىنى يۇقىرى كۆتۈر-
19. ......- قا يېقىن كېلىپ،
20. ئۇستاز ....
21. كىمىز تۇگەل......بول-
22. بېرىشكە تېگىشلىك......
23. مال - دۇنيا......
24. بېغىر ....
25. نېمە ئۈچۈن ......
26. - لار بىلەن يارىتىلغان......
27. بۈيۈك (زور) ئوي......
28. - دىن تۇر- ......
29. ئۆز ۋاقتىدا تۆت
30. ئات- ....

(B)

(بىرىنچى بۆلۈم ئونىنچى ۋاراق)

1. باشقا مال ـ دۇنيالارنى مىڭلىغان ـ تۈمەنلىگەن
2. قېتىم سەدىقە قىلىپ بەردىڭىز. (بۇنىڭدىن) بەھرىمەن بولدىغان دىنتارلار مال ـ
3. مۈلۈككە ئىگە بولۇپ، ناھايىتى شادلىنىپ ـ سۆيۈنۈپ كەتتى.
4. ... ... ئۇستاز ئۇلۇغ ئىلىگ ئەز ـ
5. رۇئا ....بۇ
6. ....
7. ....
8. ....
9. .... ـ سۇن
10. .... مۇنداق
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ......قاندۇرغىلى ... ئاندىن
16. ... جاز ـ ... ئۆره......
17. ... ...پۈتمە ـ...مۇ...جانلىق
18. ......ئويلىغان ئوي ـ..... ـ غا
19. .....قىلمىسا، غەملىك ...
20. ... ..مۇ...ـ مەن تەگ ـ
21. .....جۈرئەت قىلىپ...بار ـ
22. ....ئوغۇل
23. ....دى. ئاندىن
24. ....ـ مىش
25. ....دەپ
26. ....سەن كىم
27. .... قۇۋۋەت
28. .... يەتكەندىن بۇيان
29. ....ـ ماق
30. ....

(A)

بىرىنچى (بۆلۈم) ئون ئۈچىنچى ۋاراق

1. ... ـ مەن. جازايىلىك بولسۇن. ئون ئىككى
2. يىل نەزىر قىلىپ، بارلىق مال، دۇنيانى سەدىقە قىلىپ بەردىم
3. دەيسەن، ئەڭ ئاخىرىدا يالغۇز ماڭا بەش يۈز
4. يارماق (تەڭگە) مەرھەمەت قىلىسەن.» مۇشۇنچە سۆز سۆزلەپ
5. خاپا بولۇپ ـ ئاچچىقلىنىپ چىقىپ كەتتى. ئاندىن كېيىن،
6. مانىباترى (212) (ۋە) پۇرنابادارى (قاتارلىق) ئىككى (نەپەر) يەك (جىن)
سەركەردىسى
7. ئۆزئارا ئۇچرىشىپ، كۆپ تۈرلۈك
8. ئېسەنلىك تىلەيدىغان سۆزلەرنى ئېيتىشىپ (ئەھۋال سورىشىپ بولغاندىن كېيىن)،
9. مانىباترى پۇرناباترىغا (213) مۇنداق دېدى:
10. «نېمە توغرىدىن، نېمە سەۋەپتىن بىزنىڭ
11. بېگىمىز ۋايشىرۋانى ئىلىگ تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ
12. دۇنيادا پەيدا بولغانلىقىنى بادارى برامانغا
13. ئۇقتۇرغىلى يارلىق قىلىدۇ؟» پۇرناباترى مۇنداق
14. دېدى: «بۇ ئىش ـ ئەمەلنىڭ سەۋەبى مۇنداق: تۈزۈن
15. مايترىنىڭ تەڭرى بۇرخان نومىدا (دىنىدا) تويىن بولۇشى
16. ئۈچۈن، بىزنىڭ (ئۇنىڭغا) ئۇقتۇرۇشىمىزنى يارلىق قىلىدۇ.» مانىباترى
17. مۇنداق دېدى: «ئۇنداق بولسا، (نېمە ئۈچۈن) تۈزۈن مايترىغىلا
18. ئۇقتۇرۇشىمىزنى ئېيتمايدۇ؟» ئاندىن پۇرناباترى مۇنداق
19. دېدى: «بۇ ئىش ـ ئەمەلمۇ ئۇلۇغ كۈچلۈك
20. تەڭرىلەر كېڭەشكەن ئىش بولسا كېرەك. نېمە
21. ئۈچۈن دېسە، سۇداۋاس تەڭرى يېرىدىكى
22. تەڭرىلەر ئەزرۇئا تەڭرىگە ئۇقتۇرۇپتۇ. ئەزرۇئا تەڭرى
23. خۇرمۇزتا تەڭرىگە ئۇقتۇرۇپتۇ. خورمۇزتا
24. تەڭرى ۋايشىرۋانى بەگكە ئېيتىپتۇ: سەن يەكلەر (جىنلار)
25. بېگى شۇنداق تىرىشقىنىڭكى، داكساناپات ئېلىدىكى
26. بادارى بىلگە (دانا) برامان تۇگەل دانا تەڭرى ـ
27. تەڭرىسى بۇرخاننىڭ يەر ـ جاھاندا
28. پەيدا بولغانلىقىنى (دۇنياغا چىققانلىقىنى) ئۇقسۇن (ۋە) شۇنداق ۋەج ـ
29. سەۋەب تۇرغۇزسۇنكى (قىلسۇنكى)، تۈزۈن مايترى ...
30. ۋاقىتتا تەڭرى بۇرخان تەرەپكە كەلسۇن. ئاندىن

(B)

(بىرىنچى بۆلۈم ئون ئۈچىنچى ۋاراق)

كېيىن، مانىباترى مۇنداق دېدى: «ئۇقتۇم، ئۇقتۇم بادارى برامان تەڭرى ...... بۇرخاننىڭ يەر-جاھاندا، قاچان پەيدا بولغانلىقىنى ئۇقمىسا، تۆزۈن مايترى ئۇقۇپ تەڭرى بۇرخان نومىدا تويىن دىنتار بولغىلى بارسا، چوقۇم تۆزۈن مايتىرىدىن ئايرىلىدىغان ئاچچىق ئازاپقا (چىدىماي) بادارى برامانىنىڭ يۈركى شۇ زامان يېرىلىپ، ئىسسىق قان قۇسۇپ تېنىنى قويغاي (جېنىدىن ئايرىلغاي). دەل مۇشۇ سەۋەبتىن ئۇنىڭغا ئۇقتۇرۇشنى ئېيتىدۇ.» ئاندىن پۇرناباترى مۇنداق دېدى: «ئۇنداق بولسا، قارا! بادارى برامانىنىڭ ئۆي ۋاقى مۇشۇ شۇ» ئاندىن مانىباترى مۇنداق دېدى: «سەن بېرىپ بادارى برامانغا (بۇ خەۋەرنى) تەلتۆكۈس يەتكۈزگىن، مەنمۇ تۆزۈن مايترى تەرەپكە باراي، خورمۇزتا تەڭرى بىلەن تۆت ماھاراج تەڭرىنىڭ ھۆرمەتلەپ-قەدىرلەپ، يۆكۈنۈپ ئېسەنلىك تىلەپ ئېيتقان سالاملىرىنى يەتكۈزەي.» مۇشۇنچە تۈرلۈك سۆز سۆزلىشىپ ئىككىسى ئايرىلىپ يۈرۈپ كەتتى. ئاندىن كېيىن، بادارى برامان ھېلىقى رىسدانى (214) برامانىنىڭ (قىلغان) ھاقارىتىنى ئويلاپ، غەم-قايغۇ بىلەن كېچىسى ئورنىدا يېتىپ مۇنداق ئويلىدى: «كىمدۇ ھېلىقى برامان؟ (ئەجەبا ئۇ) مېنى چوققاڭ يەتتە پارچە (بولۇپ) يېرىلغاي دېدى. شۇنداق بولۇپ قالمىسۇن (يەنە)، قانداقلا بولمىسۇن ئۇ ئېسىل پەزىلەتكە تۈگەللىك بولۇپ قالسا، ئەگەر (ئۇ ئېيتقاندەك) يەتتە كۈن ئىچىدە يۈرىكىم يېرىلەغۇدەك ئازاب چەكسە، يەتتىنچى كۈنى ... بېشىم يەتتە پارچە بولۇپ يېرىلسا ... ئاندىن (يامان) كۆرۈملۈكلەر (غەرەزلىكلەر) شاد-خورام (بولۇشۇپ)، مۇنداق دېگەي: قېنى سەدىقىنىڭ نەتىجىسى-مېۋىسى؟ بادارى برامان ئون ئىككى يىل

(A)

بىرىنچى (بۆلۈم) ئون تۆتىنچى ۋاراق

1. ئۆكسۈكسىز سەدىقە بەردى. تۆپىدە يەنە بېشى
2. يەتتە پارچە (بولۇپ) يېرىلىپ، جېنىدىن ئايرىلدى.»
3. دېگەي رىسدانى براماندا سەدىقە بەرەنگەنلىكى
4. ئۈچۈن، بېشىم يېرىلغانلىقىنى ئۇقماي، مۇنداق
5. دېگەي. كۆپ سەدىقە بەرگەنلىكى ئۈچۈن بادارى
6. برامانىنىڭ بېشى يېرىلدى.» ئۇنى ئىشىتىپ، ئېتە-
7. قاتچان كۆكۈللۈك جانلىقلارنىڭ
8. كۆكۈللىرى چۆككەي - پاتقاي، ئېتىقاتسىز
9. كۆكۈللۈكلەر شادلانغاي -
10. سۆيۈنگەي. شۇڭا مېنىڭ جانلىق ئۈچۈن
11. كۆڭلۈم - يۈرىكىم ئىنتايىن سىقىلۇر - تېڭىلۇر (مۇجۇلۇر).
12. شۇ ئارىدا پۇرناباترى ئۈراكۇ تەڭرىلىك
13. زىبۇ - زىننەت بۇيۇملىرىنى جىرىڭلىتىپ، ھەرىبىر
14. جىرىڭلىغاندا ئۈزۈكى، بىلەيزۈكى يالتىراپ، چاقناپ بادارى
15. برامانىنىڭ ئۆيىنى يورۇتۇپ - چاقنىتىپ بادارىـ
16. غا مۇنداق دېدى: «قورقما، قورقما،
17. سەن ھەي بادارى، سېنىڭ خەۋپ - خەتىرىڭ (ساڭا كېلىدىغان خەۋپ - خەتەر)
يوقىلىدۇ.

18. نېمە ئۈچۈن دېسە، ئۇ برامان تۆپىنى زادى
19. ئۇقمايدۇ، ئۇ زادى مال - دۇنياغا (ئىگە بولۇش ئۈچۈن) تىرىشـ
20. - ماستىن، باشسىز - كۆزسىز (تۇتامى يوق) يالغان - ياۋداق
21. سۆز بىلەن سېنى سۆكتى.» ئۇنى ئىشىتىپ بادارى برامان
22. ئۈچۈق چىراي بىلەن قاقاھلاپ كۈلۈپ، تەڭرىلىك (پۇرناباترى)
23. ئۈراكۇغا قاراپ ئەجەبلەنگەن - ھەيران بولغان ھالدا مۇنداق
24. دېدى: «تۈزۈنۈم بۇ يەر - جاھاندا تۆپىنى (چىققىنى)
25. ئۇققۇچى كىم؟ تۆپىدىن چۈشمەكنى بىلگۈچى... لەر قايسى؟»
26. ئاندىن كېيىن پۇرناباترى تۈگەل دانا
27. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننى سېغىنىپ، چەكسىز چوڭقۇر
28. ئويلىنىپ مۇنداق دېدى؛ «كىم ك- ......
29. ئەقىل - پاراسەتتى بىلەن ۋىژىر (ئالماس) تەخت ئۈستىدە
30. ئولتۇرۇپ نىزۋانىلارنى تارقىتىۋەتتى. يوقىتىشقا تېگىشلىك ۋاقىت-

(B)

(بىرىنچى بۆلۈم ئون تۆتىنچى ۋاراق)

1. پەيتنى، قائىدىلەرنى تولۇق ئۇقتى ـ بىلدى. تېپىشقا تېگىشلىك
2. ماددىي نەرسىلەرنى تۈگەل تاپتى. نام ـ شۆھرىتى يېيىلدى. ئۇ تەڭرى
3. ئىنسانىنىڭ ئۇستازى، چوقتىنى ئۇ ئۇقىدۇ، پەقەت ئۇلا
4. بىلىدۇ، تۆپىدىن (چوققىدىن) چۈشمەك، تايماقنى (تېيىلماقنى).» ئاندىن
5. كېيىن، بادارى برامان تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ
6. مۇشۇنداق تۈرلۈك ئىلگىرى ـ كېيىن ئىشىتىپ باقمىغان
7. ياخشى نام، شۆھرىتىنى ئىشىتىپ، پۈتۈن
8. بەدەنىدىكى تۈكلىرىنىڭ ھەممىسى
9. يۇقىرى (تىك) تۇردى. سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن،
10. نۇرلۇق يۈزى بىلەن، ئىنتايىن خۇشال ھالدا گەۋدىسىنى
11. ئېگىپ، تەبەسسۇم يېغىپ تۇرغان چىراي بىلەن تەڭرى
12. تەرەپكە قاراپ مۇنداق دېدى: «ئۇ بۇرخان
13. ئاتلىق تۈزۈن جانلىق كىم؟ ئۇنىڭ نامىنى
14. ئىشىتىپ مۇنداق ئويۇم بولدى: «نىرۋانىلىق ئېغىر
15. ئاغرىق ـ سىلاقلىق جانلىقلار ئارا يالغۇز ئويغاق
16. سەگەك ئولتۇرۇپتۇ.» ئاندىن كېيىن پۇرناباتىرى مۇنداق
17. دېدى: «مېنىڭ ئۇنداق كۈچ ـ قۇدرىتىم يوق،
18. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ ياخشىلىقىنى
19. پەزىلىتىنى تەپسىلى ـ مۇپەسسەل مەدھىيىلەپ سۆزلىگۈلۈك.
20. تېخى يەنە دەرھال يىغىنچاقلىغراق ئېيتىپ بېرەي. ھىما ـ
21. (لاي) تاغنىڭ تەرىپىدە باكىراتى (215) ئاتلىق
22. دەريا قىرغىقىدا كاپىلاۋاستۇ ئاتلىق ئارزۇ قىلغۇدەك
23. چىرايلىق شەھەر بار. ئۇ شەھەردە چاكرىرت
24. ئىلىگ خانلارنىڭ قاتارىدا ـ رېتىدە
25. كائۇدام (216) قەۋمىدىن ـ نەسەبىدىن كېلىپ چىققان
26. بارلىق شاكى نەسەبلىك خەلق ـ پۇقرا ئۈستىدە
27. كۈچلۈك ـ قۇدرەتلىك سۇدۇتان (217) ئاتلىق. خۇرمۇز ـ
28. تا تەڭرىگە ئوخشاش ئىلىگ خان بار. ئۇ
29. ئىلىگ خانىنىڭ ماھامايا (218) ئاتلىق خاتۇنلۇق
30. قۇنچۇيىدىن (خانىش مەلىكىسىدىن) لۇمبىنى (219) ئاتلىق ئورمانلىقتا، ئاسۇك (220)

(A)

بىرىنچى (بۆلۈم) ئون بەشىنچى ۋاراق

ئاتلىق ئاجايىپ سۆگەت ئاستىدا، ئىككىنچى ئاينىڭ
سەككىزىدە، بۇش يۇلتۇزغا (221) ۋىچاي (222) ئاتلىق
مۇخۇرتقا (223) ئوتتۇز ئىككى تۈرلۈك، بەخت - تەلەيلىك ياخشى بەلگ-
گە (224) تۈگەللىك سەكسەن تۈرلۈك ئۆزگىچىلىك (225) بىلەن
بېزەلگەن، گۈزەل جامالى بىلەن غۇلاچچىلىك (دائىرىدىكى)
نۇر (چەمبىرىكىنى) يالتىرىتىپ چاقنىتىپ خۇددى بۇلۇتنى يېرىپ چىققان
كۈن تەگرىدەك (قۇياشتەك) ئوغۇللۇق چىنتامانى
ئەردىنى مەيدانغا كەلدى (تۇغۇلدى)، ئۇ تۇغۇلۇشى
بىلەنلا ھايۋانلار خانى ئارسلاندەك
قورقۇمسىزلىق بىلەن تېز تائام
يېدى. تۆت تەرەپكە تولۇق نەزەر تاشلاپ براھما
سۆيىدىغان ئۈنى بىلەن كەسكىن ھالدا مۇنداق
سۆز سۆزلىدى: «بۇ مېنىڭ ئەڭ... ...-ۇم
يۇقىرىدا تەگرىنىڭ تۆۋەندە ئىنسان-
نىڭ ئۇستازى پەقەت مەن بولىمەن.»
ئۇ شۇنداق سۆز سۆزلىگەندە ئۈچ مىڭ ئۇلۇغ مىڭ
يەر - جاھاننى (226) تىترەتتى - تەۋرەتتى. كۆك ئاسماندىن
گۈل - چېچەكلىك يامغۇر ياغدى. تۆت
تەرەپتىن جىر (ناخشا) ئۈنى ياڭرىدى. ئۇنى كۆرۈپ بىلىپ
تەڭرى ئىنسان، ياخشى ئالامەتنى بىلىدىغان دانىشمەن ئەۋلىيا-
لار ئىككى تۈرلۈك يولنى ئېيتتى: «ئەگەر
بۇ ئوغۇل ئۆي - ۋاقتا بولسا، يەتتە ئەردىنىگە (227)
تۈگەللىك، تۆت يەر - جاھاندا قۇدرەتلىك
چاكرىۋرت ئىلىگ خان بولغاي، ئەگەر، قاچان
ئۆي - ۋاقنى تاشلاپ دىنتار ئىشىنى ئىشلىسە،
تەڭداشسىز ئېسىل بۇرخان بەختىنى تاپقاي.»
دېدى. ئاندىن كېيىن ئۇ قۇتلۇق جانلىق
سۇدىكى نىلۇپەر گۈلىگە ئوخشاش
چىڭقايدى، ئۆستى. تولۇق يىگىت پەزىلىتىگە
تۈگەللىك بولدى. يىگىرمە توققۇز يېشىدا ياسودارا (228) دەك

(B)

(بىرىنچى بۆلۈم ئون بەشىنچى ۋاراق)

ماركا (229) تەڭرى قىزلىرىغا ئوخشاش خاتۇنىنى ـ مەلىكىسىنى، خاتۇنىنى ۋە تۇمەن نازۇك قىرقىنلىرىنى (يۈزى ئېچىلمىغان قىزلىرىنى) تاشلاپ ـ قويۇپ ئاغرىماق، قېرىماق، ئۆلمەك (قاتارلىق) بۇ ئۈچ تۈرلۈك قانۇندىن قورقۇپ ـ ئەنسىرەپ يېرىم كېچىدە كاپىلاۋاستۇ شەھىرىـ ـ دىن چىقىپ توپايان (230) ئورمانلىقىغا باردى. ئۇ يەرگە يېتىپ، ئاراتى (231) ئۇداراكى (232) قاتارلىق ئۇلۇغ كۈچلۈك (ئارزىلارنىڭ) ئەۋلىيالارنىڭ قائىدە ـ يوسۇنىنى خالىماستىن، ئالتە يىل، قىلىش ناھايىتى تەس ئىشنى ئىشلىدى. تەستە ساقلىغىلى بولىدىغان چاخساپاتنى (پەرھىزنى) ساقلىدى. ئۇ شۇنداق تەن قىينىماقنىڭ ھەققىي ـ نەتىجىسىنى تاپماستىن (مېۋىسى نەتىجىسىگە ئېرىشمەستىن) نانتا نانتاپالا ئاتلىق ناگا بالتىزلاردىن ... ... ئاتلىق سۈت ئۈگرە يەپ، ... ئاتلىق ئورمانلىقتا نارىيانچان دەريا قىرغىقىدا بودى سۆگەت ئاستىدا ۋىژىر (ئالماس) قا ئوخشاش بەك قاتتىق كۆكۆل بىلەن ۋاجرازان (233) تەخت ئۈستىدە باداشقان قۇرۇپ ئولتۇردى. شىمنۇ تەڭرىنىڭ ئوتتۇز ئالتە كولتى ساندىكى ئەسكىرىنى ئۇتۇپ ـ يېڭىپ، ئوتتۇز تۆتىنچى كاسان ۋاقىتتا تەڭداشسىز بۇرخان بەختىنى تاپتى. شۇچاغدا چەكسىز قوڭۇر يەر ئالتە تۈرلۈك تەۋرىدى ـ سىلكىندى. دېڭىز ـ دەريا سۈيى چايقالدى. سۇمىر تاغ تىترىدى. ئون تەرەپتىن ناخشا، ئويۇن ـ كۈلكە ئۈنلىرى ئىشىتىلدى. نامۇ بۇت قىلغان ئۈنلەر ئىشىتىلدى. كېچە ـ كۈندۈز ئالتى ۋاقىت ئويغاق ـ سەگەكلىك بىلەن سانسىز تۈمەن جانلىقلارغا پايدا ـ مەنپەئەت يەتكۈزىدىغان، بارلىق جانلىقلارنى قۇتقازغۇچى تۆگەل دانا تەڭرىسى بۇرخان دېيىلدۇ. بۇ سۆزنى ئىشىتىپ،

(A)

بىرىنچى (بۆلۈم) ئون ئالتىنچى ۋاراق

ئەجەبلىنىپ ـ ھەيران بولۇپ، بادارى بىرامان مۇنداق دېدى: «بىر كىشى ـ ئىنسان تۇرۇغلۇق مۇشۇنچە تۆرلۈك تۇرغۇن ـ سانسىز ئېسىل پەزىلەتكە تۇگەللىك بولسا، بۇنىڭدىنمۇ ھەيران قالارلىق نېمە بولسۇن.» يەنە بىر قېتىم سورىدى: «ھازىر ئۇ ئاجايىپ جانلىق قەيەردىكىن؟» ئاندىن كېيىن بۇرنا باتىرى تەڭرى مۇنداق دېدى: «ئىشتىكىن تۆزۈ ـ نۇم، تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان بۇرخان بەختىنى تاپقاندا، يەتتە يەتتە كۈن بودى سۆگەت تۆۋ ـ ـ دە دىيانلىق شادلىق بىلەن ھوزۇرلاندى. ئاندىن كېيىن ئەزرۇئا تەڭرىنىڭ تىلىكى بويىچە باراناس دۆلىتىدە ئارسىۋدان ساڭرامدا نوملۇق چاق تەۋرىدى. بەش پانچاكى تويىنلارنى، سەككىز تۈمەن جانلىقلارنى قۇتقۇزۇپ، باراناس شەھەر دۆلىتىدىن ماگىت ئەلگە باردى. ئۇ يەردە سى ـ ... بىراماڭ ـ نىڭ يېزىسىدىكى نانتا، نانتا پالا (قاتارلىق) ناگابالتىز ـ لارنى قۇتقۇزۇپ، ماگىت ئەلدىن يەنە پاساك تاغقا باردى. ھازىر تەڭرى ئىنسانىنىڭ ھۆرمەت ئېھتىراملىدىن بەھرىمەن بولۇپ، ئۆزىن كۆچىنى كۆچەيتىپ، ئۈچ تۆرلۈك ئۆزۈن مۇددەت ئۆزلىغان ئەقىل تونۇشى بىلەن ... تۆت تۆرلۈك قورقۇنچىسىز ئېچىلىدىغان ئەقلى بىلەن ئېچىلىپ، ئۇلۇغ مېھرىۋانلىق پاراستى بىلەن ئورۇنلىشىپ، پاساك تاغدا يارلىق قىلىدۇ.» بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، بادارى بىرامان پاساك تاغنىڭ يىراقلىقىغا ئۈمىدى ئۆزۈلگەندەك بولۇپ، ئۇلۇغ تىنىپ، تىترىگەن ـ لاغىلىدىغان تېنى بىلەن ئازاپلىق ئۈن بىلەن يىغلاپ مۇنداق دېدى: «قانداق قىلاي، نەگە باراي، مۇنچە ئۇزۇن ۋاقىتتىن بېرى، ئاغرىماق، قېرىماق، ئۆلمەك (قاتارلىق) قانۇنلارنى ئۈچرىۋش يوقۇتۇش ئۈچۈن تاپاساچاران (234) قائىدىسى بويىچە تېنىمنى

(B)

(بىرىنچى بۆلۈم ئون ئالتىنچى ۋاراق)

1 قىينىدىم، ھېچقانداق پايدىسىنى تاپالمىدىم (كۆرەلمىدىم). يەنە
2 ئازۇنلۇق دېڭىز - دەريادىن ئۈزالمىدىم، قۇتۇلالمىدىم، ئەك
3 ئاخىرىدا مەن ئىنتايىن نامرات، ئىنتايىن دەرتمەن
4 قېرى قۇل بولدۇم. شۇڭا بارلىق مۆڭدىن قۇتقازغۇچى
5 قۇتلۇق جانلىقنى كۆرەلمەستىن، بارلىق خەۋپتىن ساقلىغۇچى
7 كارامەتلىك تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننى كۆرەلمەستىن ئۆلى-
7 -مەن» ئاندىن كېيىن، ئۇ تەڭرى بادارى
8 براھمانغا مۇنداق دېدى: «ھەسرەتلىك-
9 قايغۇلۇق بولماڭ. بۇرخانلارنىڭ (بۇرخاننىڭ)
10 ئۇ يىراق دەيدىغان قائىدىلىرى تېپىلماس.
11 نېمە ئۈچۈن دېسە، (ئۇ) كۆڭۈلگە كەلتۈرگۈچە بولغان
12 ۋاقىتتا، ئاسانكى سانىچە يىراق دۆلەت شەھەرلەر -
13 گە يېتىپ بېرىپ، سانسىز تۈمەن جانلىقلارغا
14 پايدا - مەنپەئەت يەتكۈزۈپ، بارماقلار بىر - بىرىگە تەككىچە بولغان ۋاقىتتا،
15 ئايرىلىپ يەنە قايتىپ كېلىدۇ. بارلىق جانلىقلارغا
16 قارىتا پەرقسىز تۈپ - تۈز كۆڭۈل تۇتىدۇ. سىز -
17 گە ئوخشاش قۇتۇلىدىغان جانلىقلارنىڭ ۋاقتىنى -
18 پەيتىنى ئۆتكۈزۈۋەتمەيدۇ. شۇڭا سىز يەنە
19 ئۈمىدلىك بولۇڭ، ئارتۇق (غەمگە) چۆكمەڭ. مۇشۇنچىۋالا
20 سۆز سۆزلەپ، ئۇ يەردىن چىقىپ كەتتى. ئاندىن
21 كېيىن بادارى براھمان تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ
22 ياخشىلىقىنى ئويلاپ - خىيال قىلىپ، بىر كېچە يىغلاپ پەريات چېكىپ،
23 تۈننى يورۇتتى (تاڭنى ئاتقۇزدى) بارلىق شاستىر نوملارنى
24 پەرقلەندۈرۈپ (ئېنىق) ئۇقىدىغان، ۋايىباس شاستىرلىق (235) شەربەتنى
25 ئىچكەن ئارياچانتىر (236) بۇدىساۋات كىشى ئاچارى (237) ئەنەتكەك
26 تىلىدىن توخرى تىلىغا ياراتقان (ئىجاد قىلغان)، پىرتانىراكشىت
27 كىرناۋاژىكى (238) تۈرك تىلىغا تەرجىمە قىلغان مايترى سىمىت
28 نوم پۈتۈكتە بادارى بىراماننىڭ نەزىر چىراغ قىلىشى
29 ئاتلىق بىرىنچى بۆلۈم تۈگىدى.
30 نامۇبۇت، نامۇ دارام، نامۇساڭ.

A

ئىككىنچى بۆلۈم بىرىنچى ۋاراق

نامو بۇت، نامو دارام، ناموساڭ
ئەمدى بۇنۇملۇق سۆزنى بادارى براماند (239)
نىڭ ئۆيىدىن ئۇقۇش كېرەك.
ئاندىن كېيىن بادارى برامان تاڭ سەھەردە
......تۇرۇپ، مۇنداق دېدى: ھەي! بۇ مۇنداق كىم
سىزلەر؟ «شۇئارىدا ئوغۇللار جامائىتىنى
ئەتراپىغا ئېلىپ، ئاستا - ئاستا قەدەم تاشلاپ، ھۆرمەت-
- كە سازاۋەر مايترى بادارى
برامانغا يېقىن كېلىپ،
قولىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ، كۆپ
تۈرلۈك ھۆرمەت - ئېھتىرام كۆرسەتكەن ھالدا مۇنداق دېدى:
تەڭرى ئۇستازىنىڭ كۆڭلى قانداق ئىكەن، تۈن - كېچىدە
خاتىرجەم بولدىڭىزمىكىن؟ «شادلىنىپ - سۆيۈنۈپ تەبەسسۇم
ياققان چىراي بىلەن بادارى برامان مۇنداق دېدى: «ياخشى،
ياخشى، ئاق دىل ئوغلۇم، ئىنتايىن خاتىرجەم (ۋە) بەكمۇ
ئوبدان تۇردۇم، نېمە ئۈچۈن دېسىڭىز، يۈز يىگىرمە
ياش ياشىدىم، (بۇنى) تۈنلەرگە ئايرىپ سانىسا، تۆت
تۈمەن ئۈچمىڭ ئىككىيۈز تۈن ئىدى.
ئۇ شۇنچە ئۇزۇن ۋاقىتتا بىرگىنە - ... ...»
يەنە بۇ تۈندىكىدەك خاتىرجەملىك ھۇزۇرى
بىلەن ئۇخلىغىنىم يوق. نېمە ئۈچۈن دېسىڭىز،
تۈن - كېچىدە ...... تون - ئۆتۈك كەيگەن، زىبۇ -
زىننەت ئاسقان بىر تەڭرى ئوغلى كۆرۈپ قانغۇسىز
نۇر چاقناتتى. (ئۇ) كۆك ئاسماند
دا تۇرۇپ ماڭا مۇنداق دېدى: «تۈگەل
دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان يەر - سۇدا (يەر - جاھاندا)
پەيدا بولدى. كاسىپ بۇرخان (240) نېرۋانغا
بارغاندىن بېرى ئايلانمىغان نوملۇق چاق
باراناس كەنت - دۆلىتىدە تەۋرىدى.» ئاندىن خۇش -
چىراي بىلەن تۈزۈن مايترى مۇنداق دېدى:

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم بىرىنچى ۋاراق)

ئۇنداق بولسا، ئەمدى ھۆرمەتكە سازاۋەر تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان قەيەردە بولىدىكىن؟» ئاندىن بادارى بىرامان مۇنداق دېدى: «ماگىت ئەلدە پاساڭ تاغدا بولىدىكەن.» ئۇنى ئىشتىپ تۆزۈن مايترى بودساۋات ئۆز كۆڭلىگە (ئۆز - ئۆزىگە) مۇنداق دىدى: «ماگىمۇ بۇ سۆزنى تۆن - كېچىدە سۇداۋاس (241) تەڭرى يېردىكى تەڭرىلەر تەلتۆكۈس ئۇقتۇردى.» ئاندىن موگاراچى (242) ئوغۇل مۇنداق دېدى: تەڭرى ئۇستاز، بۇ مۇنداق بەش (تۆرلۈك) قاراڭغۇلۇق، پاراكەندىچىلىك چىرىتكەن قىسقا ھاياتتا بۇرخانلار يەر يۈزىدە پەيدا بولدى، دېگەن سۆزگە ئىشىنەمدىلا، ئاندىن بادارى بىرامان مۇنداق دېدى: ئاق دىل ئوغلۇم، (مەن ئۇ سۆزگە) ئىنتايىن ئىشىنىمەن، نېمە ئۈچۈن دېسىڭىز، قەدىمكى بەختلىكلەردىن، ئىلگىرىكى دانىشمەنلەردىن شۇنداق ئىشتكىنىم بار: (كەلگۈسىدە) ئۇنداق تۆرلۈك زور پەزىلەتلىك، قانغان يۈرەكلىك، بەك قاتتىق كۆڭۈللۈك جانلىق بولىدۇ. (ئۇ) مۇشۇنداق تۆرلۈك ئىنتايىن قىسقا، يامان ۋاقىت - پەيتلەرنى ساناپ ئولتۇرماستىن، ھەر تۆرلۈك ئازابلىق چاق بىلەن باشقا ئۇردۇرغان سانسار ئىچىدىكى جانلىقلارنىڭ ئازابىنى كۆرۈپ تۇرالماستىن، بۇرخان بەختىنى تىلەيدۇ. ئەمدى تىلىكىگە يەتكەن ياخشى قىلمىشلىق بەختلىك جانلىق ماگىت ئەلدە تۆت تۆرلۈك شىمنۇ قوشۇنىنى ئۇتۇپ - يېڭىپ بۇرخان بەختىنى تېپىپتۇ، ھەممە ۋاقىت خاتىرجەمسىزلىنىپ ئەنسىرەپ بارلىق جانلىقلارنىڭ ئازاب - ئوقۇبىتىنى تارقىتىۋېتىش ئۈچۈن ياخشى نوملۇق يارلىق قىلىۋېتىپتۇ. يىراقتىكى - يېقىن -

(A)

ئىككىنچى بۆلوم ئىككىنچى ۋاراق

دىندىكى مۇڭلۇق ـ قايغۇلۇق جانلىقلارنى بۇيانلاپ (ياخشىلىق قىلىپ) ·1
قۇتقۇلدۇرۇۋېتىپتۇ. ئېرخى يەنە تولا ئويلاي ـ ·2
مەن. ئۇتسىتۇز بەش يىلدىن بېرى كەينى ـ كەينىدىن ·3
ئۇسىنۇن كۆك ئاسماندىكى ئۇلۇغ، كۈچلۈك ·4
تەڭرىلەر، ئاسۇرلار، ئەجدىھارلار، يەكلەر (جىنلار)، (243)، كىنتىرىلەر(244) ·5
كانتارۋلار خۇشال ـ خۇراملىق بىلەن ·6
كەلدى ـ باردى قىلىدۇۋاتىدۇ. تەڭرىلىك بەزمىلەردە ·7
بەش تۈرلۈك يېقىملىق ئويۇن (ساز) ·8
ناخشا ئۇنى ئىشتىلىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ ·9
ئارىسىدا ناەوبۇت قىلغان ئۇنلەرنى ئىشىتەتتىم. ·10
(لېكىن) ئۇ بۇتا (245) ئاتلىق كىم؟ ئۇنى ئېنىق ·11
ئۇقماس ئىدىم. يەنە ئۈستۈن كۆكتە، تۆۋەن ·12
قوڭۇر (يەر) دە بەخت ـ سائادەتلىك ياخشى ئالامەتلەر پەيدا ·13
بولۇۋاتىدۇ. كېچە ـ كۈندۈز قايتا كۆرۈمىسىز ·14
يەر تەۋرەۋاتىدۇ. كەينى ـ كەينىدىن ئىپارلىق ھىد بىلەن ·15
قېتىلغىلىق شامال چىقىۋاتىدۇ، شۇڭا مۇنداق ئۇقتى ـ ·16
مەن (ئويغا كەلدىم): «تۇگەل دانا بۇرخان جەزمەن يەر ـ ·17
جاھاندا پەيدا بولغان ئوخشايدۇ.» ئاندىن كېيىن ھۆرمەت ـ ·18
كە سازاۋەر مايترى بودىساۋات ئارتۇقتىن ـ ·19
ئارتۇق شاد ـ خۇراملىققا چۆمۈپ ئىنتايىن سەمىمىي ·20
كۆكۈش ئۆڭلۈك چىرايلىق كۆزلىرى بىلەن ·21
بادارى براماناغا تىكىلىپ قاراپ مۇنداق دېدى: ·22
«تۈزۈن ئۇستاز، كۆپ سۆز كېرەك ئەمەس. گۇماندا ـ ·23
سىلىرىڭىز ئۈزۈلسۇن (تۈگىسۇن). تۈگەل دانا بۇرخان ·24
يەر يۈزىدە پەيدا بولغاندۇر. شۇڭا سىز ـ ·25
گە كىچىككىنە ئۆتۈنچ ئۆتىنىمەن. ئۇدۇمبار (246) ·26
چېچەككە (گۈلگە) ئوخشاش ئىنتايىن تەستە ئۇچراتقىلى بولىدىغان ·27
بۇرخانلار يەر يۈزىدە پەيدا بولىدۇ. ·28
ئۇنىڭغا ئوخشاش كىشى تەنلىك چىنتامانى ئەردىنىنى ·29
تېپىش تېخىمۇ تەس، (شۇڭا) ئەمدى ئۇنىڭغا يېقىن بارمىسا ·30

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم ئىككىنچى ۋاراق)

يارىمايدۇ (قاملاشمايدۇ). ئۇنىڭغا ئوخشاش ئۇستاز تېپىپ، ئۆمىد - ئىشەنچ باغلىمىسا يەنە يارىمايدۇ. تەگرى ئۇستاز، ئەمدى (مېنىڭ) تەگرى تەگرىسى بۇرخانغا يېقىن بېرىپ ئۆي - ۋاقىنى تاشلاپ تويىن بولۇشۇمغا ئىجازەت بەرگەيسىز.» (ئۇ) مۇشۇنچە سۆزلەرنى سۆزلەپ، (تېخى) تۆگەتمىگەنىدى، شۇئا ئارىدا تۆگەل دانا تەگرى تەگرىسى بۇرخاننىڭ تېنىدىن بەش بوياقلىق (رەڭلىك) نۇر - يورۇقلۇق چىقىپ، ماتيادىس دۆلىتىدىن چاقناپ كېلىپ، تۆزۈن مايترىنىڭ بەدىنىنى ئوك ئايلىنىپ، تەگرى بۇرخان ۋاقتىدا تۇرغاندەك مايترى بۇدساۋاتنىڭ ئۈستىدە چاقنىغان هالدا تەۋرىمەستىن تۇردى. ئۇنى كۆرۈپ هۆرمەتكە سازاۋەر مايترى ئىنتايىن سۆزۈلۈپ (ئېچىلىپ) باداري براماڭغا مۇنداق دېدى: «قاراڭ! دانا ئۇستاز، بۇ، تۆگەل دانا تەگرى تەگرىسى بۇرخان چاكرىرت ئىلىگ خاندىن كەلگەن نۇرلۇق - يالتىراقلىق ئەلچىنى. ئەمدى مەن چو - قۇم تويىن بولۇشۇم كېرەك.» ئاندىن ئەزايى - بەدىنى تىترىگەن هالدا باداري برامان مۇنداق دېدى: «ئامراق ئوغلۇم، سېنىڭ بۇ مۇنداق تۆرلۈك سۆزلىشىڭدىن چەكسىز بەخت - سائادەتلىك ئېسىل پەزىلىتىڭنى كۆرۈپ ناهايىتى ئەجەبلىنىۋاتىمەن - هەيران بولۇۋاتىمەن. تەگرى تەگرىسى بۇرخاننىڭ مېهرىۋانلىق ئەقىل - پاراسىتى بەش ئازۇندىكى بارلىق جانلىقلار ئۆچۈن بىردەك دېيىشىۋاتاتتى. قايتىدىن مۇنداق قارىسام، (ئۇلار) سېنى هەممىدىن باشقىچە ئامراقلىق بىلەن سۆيە - دىكەن.» ئاندىن كېيىن بارلىق شاگىرت ئوغۇل - لار هەيران قېلىپ - ئەجەبلىنىپ، برامان قائىدىسى بويىچە ئوك قوللىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ بىرى ئىككىنچىسىگە (بىر - بىرىگە)........

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم تۆتىنچى ۋاراق

1. تەييار ئىدى. ئۇنى كۆرۈپ، شاگىرت دونىكى (247) مۇگاراچى
2. قاتارلىق ئىزن ئالتە ئوغۇل ئىرن ئالتە (تۈرلۈك)
3. ھۆرمەتكە سازاۋەر مايترىدىن ئايرىلىش
4. ئازابىغا (چىدىماستىن) ياشلىرىنى تۆكۈپ، قوللىرىنى قوشتۇرۇپ
5. گەۋدىلىرىنى پۈككەن ھالدا تۈزۈن مايترىغا
6. مۇنداق دەپ ئۆتۈندى: «بۇ سانسار ئىچىدە
7. بارلىق مۇھەببەتتىن كۈچلۈكى ئاتا - ئانىغا
8. بولغان مۇھەببەتتۇر. بىزنىڭ (قەلبىمىزگە)
9. يەنە شۇنداق قارىساڭىز، سىزگە بولغان مۇھەببىتىمىز
10. ئاراق تېنىمىز (ۋە) ئىسسىق جېنىمىزگە بولغان (مۇھەببىتىمىزدىنمۇ)
11. ئارتۇغراقدۇر، ئەمدى
12. بىزگە قارىتا مېھرىۋان كۆكۈل تۇرغۇزۇڭ.
13. سىز بىزنى تاشلىماڭ، توسىماڭ، سىزنىڭ ۋاقتىڭىزدا (كەينىڭىزدىن)
14. بارايلى.» ئاندىن كېيىن تۈزۈن
15. مايترى ئۇ ئوغۇللارغا مۇنداق دېدى: «مېنىڭ
16. ئارزۇيۇممۇ خۇددى شۇنداق ئىدى، (يەنى) سىزلەرنىڭ ئاغزىڭىزلاردىن
17. مۇشۇنداق تۈرلۈك ياخشى سۆزنى
18. ئىشىتىش ئىدى. تېخىمۇ ياخشىراق ئويلاڭلار.
19. چەكسىز سانسارنىڭ ئالدىنقى ئۇزۇن ئۇچى
20. كۆ - ...... - رىڭ تۈگەل ئەسلا تېپىلماس. ئۇزۇندىن
21. بېرى، بۇ سانسار ئىچىدە جانلىق ئوغلانى (پەرزەنتى) تۇغۇلۇپ -
22. ئۆلۈپ، ئۆرلەپ - چۈشۈپ ئاچچىق ئازاب كۆرۈۋاتىدۇ.
23. ئەمدى (ئۇلار)مۇ سىزلەرگە ئوخشاش
34. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانغا ئۈمىد - ئىشەنچ
25. باغلىغىلىۋاتىدۇ.» ئاندىن كېيىن تۈزۈن مايترى
26. قاتارلىق ئون ئالتە ئوغۇل (يەنى) بىر - بىرىدە
27. ىگە ئامراقلىق قىلىدىغان جامائەت ئايرىلماقچى (خوشلاشماقچى) بولۇپ،
28. ھەممىسى تۇرۇپ، بادارى براماننى تەرەپكە بېرىپ مۇنداق
29. دېيىشتى: «برامان تۇرقلۇق (سۈرەتلىك) ئەزرۇئا تەڭرى
30. ئەقىل - پاراسەتلىك ئۈمۈر بېرىدىغان ئۇستاز

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم تۆتىنچى ۋاراق)

ئاتىمىز، ھايات - ماماتلىق سانسارنىڭ ئازابىغا چىدىماستىن سىزنى تاشلاپ كەتمەكچى بولۇۋاتىمىز، يۈزىسىز، ۋاپاسىزمىز. (بىز) قۇللارنىڭ چوڭ - كىچىك قىلمىشلىرىمىزنى كەچۈرۈڭ، كىچىك ۋاقتىمىزدىن تارتىپ (سىزگە) ھۆرمەتسىزلىك قىلىپ، تۈزۈن كۆڭۈل - ۈمىزنى ئاغرىتقان بولساق كاشانتى بولسۇن (248) (تۆۋە قىلىمىز).» ئاندىن كېيىن باداري بىرامان ئۆز شاگىرتلىرىدىن مۇشۇنداق ئاچچىق سۆزلەر ئىشىتىپ، يەنە ئۆزىنىڭ قېرىپ - ياشىنىپ قالغانلىقىنى ئويلاپ، كۆزلىرىدىن ياش ئاققان، تېنى تىترىگەن ھالدا تۈزۈن مايترىنىڭ قولىنى تۇتۇپ مۇنداق دېدى: «بىرىنچى، ئۆزۈم قېرىلىق ئازابى بىلەن قورۇلۇپ (ھۆكچىيىپ) ياخشى يول كۆرسەتكۈچى ئۇستازنى كۆرەلمەيدىغان بولدۇم. ئىككىنچى سىزلەرگە ئوخشاش ئامراق ئوغۇللىرىمدىن ئايرىلدىم، ئەمدى تىرىكلا ئۆلىدىغان بولدۇم، مەن ئۇستازلار - نىڭ شاگىرتلارغا قىلىشقا تېگىشلىك قانداق ئىش - كۈشى بولغان بولسا، ھەممىسىنى تۈگەل قىلدىم، قاچان سىزلەرنىڭ ئەقىل - پاراسەتلىك كۆزىڭىزلەر يورۇسا، شۇ چاغدا مېنىمۇ ئۇنتۇماڭلار. شۇنداق قىلىپ، يەنە ئوغۇللىرىم، داكسانايات ئەلىدىكى جان - لىقلار مېنى ناھايىتى ئۇلۇغ ھۆرمەتكە سازاۋەر دىنتار دەپ ئويلايدۇ. ئەگەر سىزلەر مېنى قويۇپ، تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان تەرەپكە تويىن بولغىلى بارسىڭىزلار، كۆپلىگەن - نۇرغۇنلىغان جانلىقلار گۇمانلىنىپ قالىدۇ. نېمە ۋەجىدىن - نېمە سەۋەبتىن ئۇ ئوغۇللار باداري برامانغا ئوخشاش دانىشمەن ئۇستازىنى قويۇپ، تەڭرى بۇرخان نومىدا (دىنىدا) تويىن بولدى؟ دېيىشىدۇ. شۇڭا

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق

ئەمدى سىزلەر ئوغۇللىرىم، تۆت تورلۇك گۇرۇھ - جامائەت ئارىسىدا ئولتۇرغىنىدا، تەڭرى بۇر - خانغا يېقىنلاشساڭلار، شۇ چاغدا سىزلەر ئەڭ ئاۋال (ئۇنىڭ) ئوتتۇز ئىككى (خىل) خاسىيەتلىك بەلگىسىنى بەخت - سائادەت (ئالامىتىنى) ئايرىشقا - ئوقۇشقا تىرىشىڭلار. (بۇلارنى) سىز - لەرگە شاستىرلاردىن ئايرىپ چىقىپ ئېيتقانىدىم. ئۇ بولسىمۇ، بىرىنچى، پۇتىنىڭ هۇلى ئەينەكتەك تۈپ - تۈز (بولىدۇ). ئىككىنچى، مىڭ (دانە) مۇقەددەس چاق بىلەن يارىتىلغان تامغا ئالقىنىدا، ئۈزەڭگىلىكىدە ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، ئۈچىنچى، بارماقلىرى شام يالقۇنىسىمان يىمىشتەك تۈپ - تۈز ئۇزۇن (بولىدۇ). تۆتىنچى، سىڭەكلىرى ئۈيىسىز - دۆڭسىز (تەكشى) تۈز (بولىدۇ). بەشىنچى، قولى پاختا - كېۋەزدەك يۇمشاق - يۇمران (بولىدۇ). ئالتىنچى، پۇتىنىڭ يۈزى كۆتۈرۈلگەن، دۈپ - دۇمباق بولىدۇ، يەتتىنچى يوتىسى ئاۋاپىي (249) ئاتلىق ئىپار كىيىك يوتىسىدەك كۆرۈپ قانغۇسىز بولىدۇ. سەككىزىنچى، قەددىنى پۈكمىگەن (ۋە) غادايتىۋالمىغان هالدا، ئالقىنى بىلەن تىزلېپكىنى سىلاپ ئولتۇرىدۇ. توققىزىنچى، ئويىاتلىق يېرى ئاچاينى (250) ئاتلىق نەسىللىك ئارغۇن ئاتنىڭكىدەك يوشۇرۇنۇپ ئىچىگە كىرىپ كەتكەن بولىدۇ. ئونىنچى، بەدىنى نىگرۇد (251) ئاتلىق دەرەخ(نىڭ غولى)دەك دۈپ - دۈگىلەك بولىدۇ. بويىنىڭ ئېگىزلىكى قانچىلىك بولسا، غۇلىچىنىڭ ئۇزۇنلۇقى شۇنچىلىك بولىدۇ. غۇلىچىنىڭ ئۇزۇنلۇقى قانچىلىك بولسا، بوي - بەستىنىڭ ئېگىزلىكىمۇ شۇنچىلىك بولىدۇ. ئون بىرىنچى بەدىنىدىكى بارلىق تۈكلىرى يۇقىرىغا قاراپ ئۆسكەن بولىدۇ. ئون ئىككىنچى، هەر بىر تال تۈكى ئوڭغا بۇرۇلۇپ - يۆگىلىپ تۇرىدۇ. ئون ئۈچىنچى چىرايى تاۋلانغان (ۋە) پەدەزلەنگەن ئالتۇنغا ئوخشاش بولىدۇ. ئون تۆتىنچى، بەدەن قىياپىتى

B

(ئىككىنچى بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق)

ئىنتايىن نازۇك ھامىلدار ئايالللارنىڭكىدەك بولىدۇ. ئۇن بەشىنچى بەدىنى يەتتە يەردىن تاللىنىپ چىققان بولىدۇ. ئۇ يەتتىسى قايسىلار دېسە، ئىككى پۇتى، ئىككى قولى، ئىككى مۈرىسى (ۋە) بىر ئۇمۇرتقىسىدۇر. ئۇن ئالتىنچى، كەڭ تاغاق سۆڭىكى ۋە ئىككى (تاغىقى) ئارىسىدىكى سۆڭىكى ياساپ قويغاندەك بولىدۇ. ئۇن يەتتىنچى، بېلىدىن يۇقىرقى گەۋدىسى كىسار ئارسلان (252) خانىغا ئوخشاش بولىدۇ. ئۇن سەككىزىنچى، بەدىنى يۇلۇندەك تىك (ۋە) كۆرۈپ قانغۇسىز (چىرايلىق) بولىدۇ. ئۇن توققۇزىنچى، تۆشى ئەگرى بولىدۇ. يىگىرمىنچى، تولۇق قىرىق چىشى تىزىلغان ئاپپاق ئۈنچىدەك بولىدۇ. يىگىرمە بىرىنـ چى، چىشلىرى ئاراچىسىز - يېرىقسىز بولىدۇ. يىگىرمە ئىكـ كىنچى، چىشلىرى ئەيىبسىز - نۇقسانسىز تۈپ - تۈز (تەپ - تەكشى) بولىدۇ. يىگىرمە ئۈچىنچى، ئېزىقلىرى ئەيىبسىز، خىلۋەت، ئاپپاق بولىدۇ. يىگىرمە تۆتىنچى، قورسىقى ئارسلانـ لارنىڭكىدەك كەڭ بولىدۇ. يىگىرمە بەشىنچى، بارلىق لەززەتلەردىن باشقىچە بولغان تەمرىلىك لەززەت (شېرىنىسى) ئېزىقىدىن تېمىپ تۇرىدۇ. يىگىرمە ئالتىنچى، تىلى كەڭ - ياپىلاق، يۇقىقا - نېپىز بولىدۇ. يىگىرمە يەتتىنچى، ئۈنى (ئاۋازى) ئەزرۇئا تەگرىنىڭكىدەك بولىدۇ. يىگىرمە سەككىزىنچى، كۆزى كۆكۈش ئۆڭلۈك (رەڭلىك) بولىدۇ. يىگىرمە توققۇزىنچى، كىرپىكى قوتاز بۇقىسـ نىڭكىدەك بولىدۇ. ئوتتۇزىنچى، چوققىسى - بېشى ئۇسىنىر بىلەن ياسالغاندەك بولىدۇ. ئوتتۇز بىرىنچى، بارماقلىرى غازلار خانىنىڭ يېڭىلا تۇغۇلغان بالىسـ نىڭكىدەك تۈرلۈق بولىدۇ. ئوتتۇز ئىككىنچى، قاش تۇرىلىدىغان ئورۇن ئاتلىق يەردىكى - (قوشۇمىسىدىكى) تۈكى ئاق بولىدۇ. مۇشۇنداق ئوتتۇز ئىككى خىل خاسىيەتلىك بەلگىسى تۈگەل بولسا، ئاندىن سىزلەر ھۆرمەت كۆرسىتىپ تۇرۇپ

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق

يۇشۇرۇن كۆڭۈل بىلەن مۇنداق دەپ گۇمانىڭلارنى (سوئالىڭلارنى) سوراڭلار:
«بىزنىڭ ئۇستازىمىز بادارى بىرامان قانداق قىياپەتلىك،
نەسەبلىك؟ ياش قوراھى قانچىدە بار؟
شاگىرتلىرىغا قانداق - قانداق شاستىرلارنى ئۆگىت-
تىدۇ؟ تېخى يەنە مۇنداق دەپ گۇمانىڭلارنى
سوراڭلار: «تۆپە (چوققا) قانداق بولىدۇ؟
تۆپىدىن تېپىلماق قانداق بولىدۇ؟»
(ئۇ) سىزلەرنىڭ سورىغان مۇشۇنداق تۈرلۈك
گۇمانلىرىڭىزلارنى (سۇئالىڭىزلارنى) ئېنىق ئېيتىپ (ئايرىپ)
بەرسە، ئاندىن سىزلەر شۇنداق ئۇقۇڭلاركى
(ئۇ) شۈبھىسىز تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
بولىدۇ. نېمە ئۈچۈن دېسە، قايسى
بەختلىك جانلىقنىڭ ئوتتۇز ئىككى (تۈرلۈك) بەخت - سائادەت-
لىك خاسىيەتلىك بەلگىسى تۆگەل بار بولسا، ئۇ جانلىق،
تۆگەل دانا بىلىملىك بۇرخان ئاتىلىدۇ.
سىزلەرنىڭ ئارىڭىزلاردا قايسىڭىزلار چوڭ بولسىڭىز-
لار، شۇ ئاۋال گۇمانىنى سورىسۇن (سوئال سورىسۇن).
ئاندىن كېيىن (چوڭ - كىچىكلىك) رېتى بويىچە ئۆزۈڭلار
ئۇقىغان ۋەت ئۇپاۋەت ياۋاگان لىكا-
ياتا (253) قاتارلىق شاستىرلار ئىچىدىكى تو،ن-
چىڭقۇر ئۇقۇملار (توغرىسىدىكى) گۇمانىڭلارنى سوراڭلار، تېخى
يەنە يۇلتۇز كۆرۈم (مۇنەججىملىك) ئىچىدىكى ئىنتايىن قىيىن (مەسىلىلەر
توغرىسىدىكى) گۇمانىڭلارنى سوراڭلار. ئۇ سىلەر سورىغان مەسىلىلە-ر-
گە تۇتۇلماي ئېنىق جاۋاب بېرەلىسە،
دەرھال ئۇنىڭ شاگىرتى بولۇڭلار.
تەستە تاپقىلى بولىدىغان بۇرخان بەختلىك ئەردىنىلىك
ئارالغا كىرىپ، قۇتۇلماقلىق يولىنى خەيرلىك
ئەردىنىلىرى بىلەن كۆڭۈلدىكىدەك بېزەڭلەر، سىزلەر
قاچان مەڭگۈلۈك شادلىققا ئېرىشىشىڭىزلەر،
ماڭمۇ ياخشىلىق ئۆلۈشتىن (خەيرلىك نېسۋىدىن) ئېۋەتىڭ-

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق)

تىڭلار. ياشانغان ـ قېرى ئاتىڭىز ـ لارنى قانمىغان ئارزۇلۇق قىلماڭلار (ئارماندا قالدۇرماڭلار)». ئاندىن كېيىن تۇزۇن مايترى، قېرىندىشى ئاچىتى (254) ئاتارلىق ئۈن بەش ئوغۇل بىلەن بىللە بادارى براماننىڭ سەممىي سۆزىنى ئاڭلاپ، ياشلىرىنى ئېقىتىپ يىغلاپ، بادارى برامانغا كاشانتى (تۆۋە) قىلىپ، بەش يۈز برامان ئوغلىغا (ئۇنىڭ سۆزىنى) يەتكۈزۈپ بادارى برامان ئەھرىدىن چىقىپ كەتتى. ئاندىن كېيىن داكساناپات ئەلدىكى قېلىن (نۇرغۇن) قارا (ئاددىي) خەلق مۇنداق سۆز ئىشىتتى: «تۇزۇن مايترى ئۇستازى بادارى براماننى تاشلاپ ماتيادىس دۆلىتىگە بارغۇدەك.» (بۇ سۆزنى ئىشتىپ) خۇددى ئامراق ئاتا ـ ئانىسىدىن ئايرىلغاندەك بولۇپ، مىڭلىغان ـ تۈمەنلىگەن ئەر ـ ئاياللار، ئۇلۇغ ـ ئۇششاق ئوغلانلار (بالىلار) ـ غىچە (ھەممىسى) تەرەپ ـ تەرەپتىن توپ ـ توپ (بولۇپ) يىغىلىپ، يىغا ـ زارە قىلىشىپ، تۇزۇن مايترىغا يېقىن كېلىپ زور ھۆرمەت بىلەن مۇنداق دېيىشتى: «خەيرلىك، بەخت تەڭرىسى، برامانلارنىڭ ئېرىقى (پاكى)، ئەزرۇئا تەڭرىسى، بارلىق ئۈمىدسىز ـ ئىشەنچسىز جانلىقلارنىڭ ئۈمىد ـ ئىشەنچى، پۈتكۈل داكساناپات ئېلىنىڭ شۆھرىتى، ھەممىگە تۇز (بىردەك) مېھرىۋان پاراسەتلىك ئىدىڭىز. (ئەمدى) بىزگە بولغان مۇھەببەتلىك پاراسىتىڭىز نەگە كەتتى؟ بىزنى قويۇپ (تاشلاپ) قەيەرگە كەتمەكچىسىز؟ بۇ مۇنداق تۇرلۇك ئامرىقىدىن ئايرىلىدىغان ئاچچىق ئازاب قەيەردىن پەيدا بولدى؟ مۇشۇنداق بىچارە ـ دەردمەن، ئاغزى يارىلىق، كۆزى ياشلىق (جانلىقلارنى) نېمىشقا قويۇپ (تاشلاپ) كېتىسىز؟»

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم يەتتىنچى ۋاراق

ئاندىن كېيىن ھۇرمەتكە سازاۋەر مايىترى
بۇددىساۋات كۆرۈنەر ئەزرۇئا تەڭرىدىگە ئوخشاش،
ئۇ داكسانا پات ئەلدىكى ئەل - خەلقنى
غەملىك - قايغۇلۇق كۆرۈپ بىللار بېگىگە
ئوخشاش ئوڭغا ئايلىنىپ، قايرىلىپ - بۇرۇلۇپ
ئامراق ئاتىسى بىردىن - بىر سەممىي، نازۇك ئوغ -
- لىنى بەزلىگەندەك شەھەرلىك خەلق -
- قە مۇنداق دېدى: «ئارتۇق -
- چە غەم - قايغۇلۇق بولماڭلار.
يەر - جاھاننىڭ (بۇ ئالەمنىڭ) قانۇنى مۇشۇنداق
بولىدۇ. نېمە ئۈچۈن دېسە، بۇ جانلىق ئوغلانى (پەرزەنتى)
بەش تۈرلۈك مۇھەببەتلىك شادلىقتا ھەر قانچە
ئۇزۇن ۋاقىت ئېرىشسىمۇ (چۆمۈلسىمۇ)، خۇددى شور سۇ
ئىچكەندەك (شادلىققا) تويمايدۇ، قانمايدۇ. ئامراق كۆرىدىغان
جامائەت بىلەن ھەر قانچە ئۇزۇن ۋاقىت ھۇزۇرلانسا،
شاد - خورام ئۆتسە، ئاخىرىدا ئايرىلىقتىن ئايرىلماقتەك
ئاچچىق ئازاب كەلمىكى بار. بۇ تېنىنى ھەر قانچە
ئۇزۇن زامان ئاياپ - قەدىرلەپ، ئاسراپ تۇتسىمۇ،
ئۇنىڭ تۈۋىدە (ئاخىرىدا) ئۆلمەكلىك بار. شۇڭا
ئەقىللىق ئادەم بالىسى ياخشى قىلمىش قىلىشى
كېرەككى، (ئۇلارنىڭ ياخشى ئىشلىرى) ئاۋۇن - ئاۋۇنتا (بۇ دۇنيادىن ئۇ دۇن -
- ياغىچە) كۆلەڭگىدەك
كەينىدىن (ئەگىشىپ) بارىدۇ، (ھېچكىم) ئۇنى يوقىتا چىقىرالمايدۇ ئەندى يەنە بۇ
يەر - سۇدا (جاھاندا) نومluق چاكىرىت ئېلىگ خان
پەيدا بولدى. كىم ئۇنىڭغا ئۈمىد - ئىشەنچ باغلىسا،
تۆت تۈرلۈك تويىن ھەققى بىلەن مۇكاپات
بېرىدۇ. بەزىلەرگە پاردىكا سانبۇت (255)
بەخت (ئاتا قىلىپ) ئالقىش بېرىدۇ (مەدھىيە ئوقۇيدۇ)، بەزىلەرنىڭ قەلبىگە،
تەڭداشسىز بۇرخان بەخت (ئاتا قىلىپ) ئۇرۇق چاچىدۇ.
يۇقىرىدىكى ئۇلۇغ، كۈچلۈك قۇت ۋاخشىكلار (656)
ئۇنىڭغا يېقىن بارسا، يوقالمايدىغان ئاۋۇنلۇق

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم يەتتىنچى ۋاراق)

1. پايدا ئالىدۇ. تېخى، دوزاق، پېرىت (257) هايۋان
2. ئاژۇنىدا تۇغۇلغان بىچارە-دەردمەن جانلىقلار
3. ئۇنىڭ ياخشىلىقىنى ئويلاپ، ناهايىتى قىسقا ۋاقىتتا
4. سۆزلۈك كۆڭۈل تۇرغۇزسا، شۇ ياخشى قىلمىش
5. كۈچىدە ئۈچ يامان يولluق روهلاردىن
6. ئوزىدۇ، قۇتۇلىدۇ. ئەمدى بىزگىمۇ
7. نۇرلۇق يالتىراقلىق ئەلچىسى كەلدى.
8. ئۇنىڭ يارلىقىنى تۆگەل قىلمىش (تولۇق ئورۇنلاش)
9. كېرەك. شۇڭا، ئەمدى بۇ ئەلدىن
10. چىقىپ كېتىۋاتىمەن. سىزلەر ئارتۇق
11. غەم قىلمىڭىزلار.» ئاندىن كېيىن مىڭ-مىڭ (مىڭلىغان)،
12. تۈمەن-تۈمەن (تۈمەنلىگەن) جانلىقلار ئۆز ئانىلىرىنى-
13. ئاتىلىرىنى، ئۆي-ۋاقلىرىنى تاشلاپ، هۆرمەت-
14. -كە سازاۋەر مايترى بۇدىساۋاتقا ئەگىشىپ مېڭىشتى.
15. ئاندىن كېيىن، بۇرخانلىق چاكرىرت ئېلىگ خان-
16. -نىڭ چوڭ ئوغلى تۆزۈن مايترى بۇدىساۋات
17. داكسىناپات ئەلدىن ماتيادىس دۆلىتىگە
18. يەتكۈچە (بولغان ئارىلىقتىكى) قايسى دۆلەتكە بارسا، سانسىز-
19. نۇرغۇن جانلىقلار ئىنتايىن زور هۆرمەت بىلەن ئالدىغا
20. چىقاتتى. كۆپ تۈرلۈك هۆرمەت-ئېھتىرام
21. بىلدۈرەتتى. شەهەردىن (ياكى) دۆلەتتىن چىقىپ
22. ماڭغاندا، نۇرغۇن جانلىقلار، ياخشى نىيەت-
23. لىككە ئامراق كۆرىدىغان جامائەتلىرىنى قويۇپ-تاشلاپ
24. تۆزۈن مايترى بۇدساۋاتنىڭ كەينىدىن ماڭاتتى-
25. تى. سانسىز-نۇرغۇن ئاژۇندا مايترى ياخشى
26. نىيەتلىك ئۆي (پېكىر) پۇشۇرۇش ئۈچۈن، بارلىق (ياخشىلىقنىڭ)
27. ئېگىسى بولۇش ئۈچۈن قايسى ئورمانلىق-
28. قا يەتسە، شۇ ئورمانلىقتىكى ياۋايى-ۋەهشى
29. ئارسلان، يولۋاس، پىل قاتارلىق ياۋا هايۋانلار (خۇددى) كۆندۈرۈلگەن (دەك)
30. يۇۋاش بولاتتى. پىللار تۇمشۇق-

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم سەككىزىنچى ۋاراق

ـلىرىغا (خارتۇملىرىغا) ئىلۇپەر گۈللىرىنى يۆگەپ، تۈزۈن مايترى بۇدىساۋاتىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئوڭغا ئايلىنىپ زور ھۆرمەت بىلدۈرەتتى. ئارسلانلار، يولۋاسلار يەر بېغىرلاپ يېتىپ، سۇزۈك كۆڭۈل بىلەن تۈزۈن مايترى بۇدىساۋاتىنىڭ پۇتىنىڭ ھۇلىنى (تاپىنىنى) يالايتتى. (ئۇلار) شۇنداق دەيتتى: «بارلىق جانلىقلار ئالدىدا گۇناھكارمىز. بىچارە-ئاجىز كېيىكلەرنى (ھايۋانلارنى) قىيناپ ئۆلتۈرۈپ، ئۆز جېنىمىزنى باقىمىز. سىز تەڭرىم، بارلىق جانلىقلارنىڭ رەھىمدىلىسىز، بىز ھەممىنىڭ رەھىمسىزىمىز، سىز بارلىق جانلىقلارنى سۆيىسىز، ئامراق كۆرىسىز، بىز بارلىق جانلىقلارنى قورقىتىدىغان بەختسىز-تەلەيسىز جانلىقلارمىز. بىز ئەمدى ئۆز گۇناھىمىزنى چۈشىنىۋاتىمىز. بۈگۈندىن باشلاپ يامان قىلمىشتىن توختايمىز. باشقا-باشقا (ھەرقايسى) كېيىكلەرگە (ھايۋانلارغا) ئوخشاش ئوت بىلەن، سۇ بىلەن تېنىمىزنى كۈتۈرەيلى (قامدايلى). بۇ بىزگە ياخشىلىق سەۋەبى بولسۇن، ئاۋۇن-ئاۋۇندا سىز بىلەن ئۇچرىشىپ، سانساردىن قۇتۇلۇپ چىقايلى. تۈزۈن مايترى بۇدىساۋاتمۇ سىلىق-يۇمشاق سۆز بىلەن ئۇ ھايۋانلارنىڭ باشلىرىنى سىلاپ تۇرۇپ مۇنداق دەيتتى: «بەك ياخشى ئوغلانلىرىم، يامانلىق، ياۋۇزلۇق قىلماڭلار. سىزلەر ئۆزۈڭلەرنىڭ يامان قىلمىشىڭلار تۈپەيلىدىن مۇشۇنداق بەدبەشىرە ئاۋۇندا (دۇنيادا) تۇغۇلغان ئىدىڭىزلەر، ئەمدى دىلىغۇل بولماستىن يامان قىلمىشتىن توختىمىسىڭىزلار، قاراڭغۇدىن

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم سەككىزىنچى ۋاراق)

1 · كېلىپ يەنە قاراڭغۇغا بارغانغا ئوخشاش بولغاي-
2 · سىزلەر. شۇڭا ئەمدى غەيرەت قىلىڭلار، قاراڭ-
3 · غۇدىن يورۇقلۇققا بارغايسىزلەر. تۈزۈن مايترى
4 · مۇشۇنداق تۈرلۈك پاك بىراماد-
5 · -لار قائىدىسىنى تۇتۇپ، ئورمانلىقتا كېيىكلەرگە
6 · (هايۋانلارغا) پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزۈپ ماڭاتتى. (ئۇ)، تۈنلىرى
7 · بولسا، يۇقىرىدىكى ئۇلۇغ كۈچلۈك
8 · تەڭرىلەرنى شادلاندۇرۇپ؛ كۈندۈزلىرى
9 · بولسا، ئەل-شەھەرلەردىكى جانلىق-
10 · لارغا زور پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزۈپ يول يۈرەتتى.
11 · ئاندىن كېيىن ئەزرۇئا، خورمۇزتا،
12 · تۆت ماھاراج تەڭرىلەر، تېخى يەنە
13 · ئۈستۈنلۈك تەڭرى يېرىدىكى ئۇلۇغ، كۈچلۈك
14 · تەڭرىلەر، ئامرانىماق (مۇھەببەت) ئېلىگە تەۋە ئالتى
15 · قات تەڭرى يېرىدىكى تەڭرىلەر، تەڭرى خاتۇن-
16 · لىرى تۈزۈن مايترى بۇدىساۋاتنى كۆرۈپ
17 · ھەممىسى گەۋدىلىرىنى ئېگىپ، ئالقانلىرىنى
18 · جۈپلىگەن ھالدا يېقىن كېلىپ مۇنداق دېيىشتى:
19 · «ھەممىدىن ئۇلۇغ ئېلىگ (خان) ئەزرۇئا تەڭرىدىن
20 · ئۇتقان-يەڭگەن بەخت-تەلىيىڭىزگە
21 · يۈكۈنىمىز (چوقۇنىمىز). ئۇزۇن يول يۈرگەن ۋاقتىڭىزدى-
22 · مۇ چوڭقۇر-چوڭقۇر دىيان ئويلارنى
23 · ئويلايسىزكى، سىز ئۇقىدىغان دىيان ئوي-
24 · لارنى تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاندىن باشقا
25 · ئۇقىدىغان جانلىقلار يوقتۇر. (سىز) پۈتكۈل
26 · يەر-سۇدىكى (دۇنيادىكى) جانلىقلارنىڭ ياخشى نىيەتلىك
27 · بۆشۈكىسىز. ئۇلۇغ ئىلىگ (خان) بولىدىغان بەختى-
28 · ڭىزگە يۈكۈنىمىز.» ئاندىن كېيىن
29 · ۋايشىرۋانى ئېلىگ بەگ يۈز (تۈتام تۈكى) ساڭگىلاپ تۇرىدىغان
30 · تەڭرىلىك پاشا قورۇغۇچىنى تۈزۈن مايترىنىڭ

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم تۇققۇزىنچى ۋاراق

1. بېشى ئۈستىدە ئايلاندۇرۇپ ئوردىسىدا يۈرەتتى.
2. ۋىرۇتاكى ئىلىگ بەگىنىڭ يارلىقىد-
3. -غا (بىنائەن) دانتى (258) ئوپادانتى (259) قاتارلىق كومبانىتلار
4. ئىلىگلىرى تۈزۈن مايترى بۇدىساۋات-
5. -نىڭ ئۆتەر يولىدا يۈرۈپ يەر سۈپۈرەتتى.
6. ۋىرۇپاكى (260) ماھاراچىنىڭ يارلىقىغا (بىنائەن) چالا-
7. پاراپى (261) قاتارلىق ئەجدىھا بەگلىرى ئىپار ھىدلىق
8. سۇ بىلەن يەرنى ھۆل قىلىپ چاچاتتى. (ئىپارھىدلىق) خۇش پۇراق سۇنى
9. چېچىپ يەرنى نەملەيتتى. ۋىسۋاكارمى (262) ئۈز
10. تەڭرى ھەر تۈرلۈك گۈل-چېچەكلەر بىلەن
11. يەرنى، يولنى ياسايتتى، بېزەيتتى، ترىتراس-
12. تىرى ماھاراچىنىڭ (263) يارلىقىغا (بىنائەن) تىمبۇرى (264)
13. پانچاسىكى (265) قاتارلىق كانتارۋىلار بەگلىرى
14. ئىشتىپ، قانغۇسىز بەش تۈرلۈك يېقىملىق
15. ئۈيۈن (ساز) چالاتتى. ئاندىن كېيىن ئەز-
16. رۇئا تەڭرى خورمۇزتا تەڭرىگە مۇنداق
17. دېدى: «قاراڭ، كائۈزىكى (266) بىرىنچىدىن،
18. ئاۋۇنلاردا (ھاياتىدا) ياخشى، قۇتلۇق جانلىقلارنى،
19. دىنتارلارنى، ئاتا-ئانىسىنى سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن
20. ھۈرمەتلىگەنلىكى-ئىززەتلىگەنلىكى ئۈچۈن، قارلىق داۋانلارغا
21. ئورمانلىقلارغا يەتكەندە، تەڭرى (ۋە)
22. ئىنسانلار (مايترىغا) كەم-كۈتىسىز تولۇق خىزمەت
23. قىلىۋاتىدۇ. ئۇ شۇنداق ئاچچىق ئازاب چېكىپ،
24. كۆڭلى ئارتۇقچە شاد-خورام بولمىغان بولسىمۇ؛
25. يەنە مۇشۇنداق ئۇزۇن يولدا
26. يۈرۈۋېتىپ ھېرىپ-چارچاپ (كەتكەن بولسىمۇ)؛ چۆكمەس-پاتماس
27. بىر خىل تۈپ-تۈز كۆڭۈل بىلەن بارلىق جانلىقلار
28. توغرىسىدا ياخشى نىيەتلىك ئوي ئويلايدۇ. ئىككىن-
29. چى مەزگىللىك تەڭرى بۇرخاننىڭ ياخشىلىقىنى،
30. پەزىلىتىنى ئويلايدۇ. ئۈچىنچى مەزگىللىك

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم توققۇزىنچى ۋاراق)

ئۈيلاپ، سۆزلەپ يەتكۈسىز تىرەن (چوڭقۇر) ديان ئويلارنى ئويلايدۇ.» ئاندىن كېيىن خورمۇزتا تەڭرى مۇنداق دېدى: «تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانغا تېخىمۇ بەكرەك يېقىن بېرىپ، ئۆي-ۋاقىتىدىن چىقىپ تويىن بولۇشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلىدۇ. ئەمدى قاراڭ تەڭرىم، بېشىدىكى كۆكۈش رەڭلىك تاجىسى سېرىلىپ توختىمىغاچقا، ئازىراق يۆتكەپ باسۇرۇپ (كىيىۋاپتۇ) كۆكۈش رەڭلىك كۆركەم كۆزى بىلەن ئۇ تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان قايىسى تەرەپتىن يارلىق قىلسا، شۇ تەرەپكە تاقەتسىزلىك بىلەن تەلمۈرۈپ قارايدۇ. (ئۇ)، تۇغۇلۇپ ئازاب كۆرمىگەن يۇمران يۇمشاق تېنى بىلەن ئۇزۇن يول يۈرۈپ هارغاندەكمۇ بولمايدۇ. (چۈنكى ئۇ) تويىن بولۇش ئارزۇسىنى ئىشقا ئاشۇرۇپ جاسارەت بىلەن يول يۈرۈۋاتىدۇ.» ئاندىن سادۇساتى تەڭرى مۇنداق دېدى: «ئەمدى تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان كۆپ يىراق (يەردە) ئەمەس، نېمە ئۈچۈن دېسە، مۇشۇ مادىيادىس دۆلىتىدىكى تەۋە يەر-زېمىنگە يەتتى.» سۇيامى (267) تەڭرى مۇنداق دېدى «ئۇنى يەنە دىققەت بىلەن كۆرۈڭلار، مادىيادىس دۆلىتىدىكى جانلىقلار قارا بولۇت-تەك يىغىلىپ گانگ دەرياسى قىرغىقىغا كېلىپ تۇرۇن مايتىرىغا ئۇدۇل كېتىۋاتىدۇ. ئۇ جانلىقلارنىڭ بەزىلىرى تۇرۇن مايتىرىنىڭ ئېرىق برامان قەۋمىنى مەدھىيىلەيدۇ. بەزىلىرى (ئۇنىڭ) ئىنتايىن چوڭقۇر ئەقىل-پاراسىتىنى مەدھىيىلەيدۇ. بەزىلىرى بارلىق جانلىقلار توغرىسىدا مايتىرى (مېھرى-شەپقەت) ئويىنى ئويلىغانلىقىنى مەدھىيىلەيدۇ.

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم ئونىنچى ۋاراق

بەزىلىرى، (ئۇنىڭ) كۆرۈپ قانغۇسىز گۈزەل جامالىنى مەدھىيىلەيدۇ.» ئاندىن كېيىن خورمۇزتا تەڭرى مۇنداق دېدى: «داكساناپات ئەلىدىكى دارمات دەرياسىدىن گانگ دەرياسى سۈيىگە يەتكۈچە (بولغان ئارىلىقتا) تۇزۇن مايترى ئالدىغا كېيىن زادى (ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە) ئېرىشەلمەيدىغان جانلىقلار كېلىپ تۇرىۋاتىدۇ.(خۇددى ئامراق ئاتىسى يېتەكلەپ، بىردىن بىر ئەكە ئوغلانى (ئاتىسى) كەينىدىن ئەگىشىپ كېتىۋاتقاندەك، پاكى خۇددى دانىشمەن ئۇستازى ئوقۇغۇچى شاگىرتلىرىنى باشلاپ كېتىۋاتقاندەك ئۇلۇغ-كاتتا برامانلار دانىشمەنلىرى (ۋە) ئەل-شەھەرلەردىكى باي-دۆلەتمەن كىشىلەر تىقىلىپ كەتكەن يولغا سىغىشماستىن تۇزۇن مايترى بودىساۋاتنى كۆرۈش ئارزۇسى بىلەن (ئۇنىڭ) كەينىدىن كېتىۋاتىدۇ.» ئاندىن كېيىن ئەزرۇئا تەڭرى مۇنداق دېدى: «ئەمدى داكساناپاتتىن بۇياققا چىقىپ كەلگەندىن بېرى، شەھەر-دۆلەتلەردىكى جانلىقلار يىغىلىپ تۈگەل قىرىق تۈمەن جانلىق بولدى (ۋە) تۇزۇن مايترى بودىساۋاتقا شاگىرتلىق تەلىرىنى گۆرۆگە بەردى.» ئاندىن خېرمۇزتا تەڭرى مۇنداق دېدى: «مانا ئەمدى ماگات ئەلىنىڭ ھۆسنى (زىننىتى)، ئىپتىخارى بولغان پاساك تاغدا ئۈچ قات يەر-سۇنىڭ (دۇنيانىڭ) ئۈمىد-ئىشەنچى، ئۇستازى-تۈگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان تۇزۇن مايترى بودىساۋاتنىڭ تويىنىلىقا كىرىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرىدۇ.» ئاندىن كېيىن ئەزرۇئا تەڭرى مۇنداق دېدى: «يەنە ئۇلۇغ تۆرلۈك تەڭرىلەر، ئاسۇرلار، ئەجدىھارلار، يەكلەر، سان-ساناقسىز كىنتىرى، كىنتارۋد-

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم ئونىنچى ۋاراق)

لار تەگرى تەگرىسى بۇرخان ئەترابىدا ئۇلتۇرۇپ نوم تىڭشاۋاتىدۇ. ئەمدى بىز مۇ تۆۋەنگە چۈشەيلى.» ئاندىن خورمۇزتا تەگرى مۇنداق دېدى: «شۇنداق قىلايلى، چۈشەك چۈشەيلى. تەگرى تەگرىسى بۇرخاننىڭ بۇرخان بەختىگە ئېرىشىدىغان ئۇلۇغ ئوغلى بىلەن ئۇچرىشىش مۇراسىمىنى كۆرۈپ كۆزىمىزنى قۇتلۇق قىلايلى.» ئاندىن كېيىن، تۆزۈن مايترى بودساۋات ئاچىتى قاتارلىق ئون بەش ئوغۇل بىلەن بىللە تېخى يەنە ئۇندىن باشقا قىرىق تۈمەن جانلىقلار بىلەن توپلىنىپ، ئۈستىدە تەگرى، ئاستىدا ئىنسانلىنىڭ ئىززەت ـ ھۆرمىتىگە ئېرىشىپ، تويىن بولماق ئارزۇسى بىلەن ماگات ئېلىگە تەۋە دۆلەت ـ شەھەرلەردە يۈرۈپ پاساك تاغقا يەتتى. ئەزرۇئا تەگرى قاتارلىق تەگرىلەر ئىلىگلىرى، راھۇ، سىراپرايو، ۋىما ـ چاترى (268) قاتارلىق ئاسۇرلار بەگلىرى، پىنگالى، ئىلاپاترى (269) قاتارلىق ئەجدىھا خانلىرى، دۇرۇمى دۇمپۇرى (270) قاتارلىق سان ـ ساناقسىز كىنىرى ـ كىنتارۋىلارنىڭ كۈچلۈكلىرى، ھۆرمەتكە سازاۋەر مايترى بودساۋاتنىڭ راۋاۋارت (271) ئۆڭلۈك كۆكۈچ چاچلىق (يۆيۆكلۈك) تاج بىلەن بېشىنى بېزىگەن، ياتىتۇ بايىمت (272) ئاتلىق ئاپپاق سىرىنتاتى (273) يۆگەنگەن، ئالتۇن ئۆڭلۈك يالتىراق يېپىنچا يېپىنغان، دەستىسىگە ئۈنچە قويۇلغان بىلەيزۈكلەر ـ ئۈزۈكلەر بىلەن قول ـ پۇتىنى بېزىگەن ـ زىننەتلىگەن ھالدا ھازىرقى ئەزرۇئا تەگرىگە ئوخشاش پاساك تاغقا تەكشىدىلىكىنى شۇ يەردە ئېنىق ئۇقتى، كۆردى. ئاندىن (ئۇلار) تۆزۈن

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم ئون بىرىنچى ۋاراق

مايترى كەلدى دەپ، زور، قاتتىق
ھۆرمەت بىلەن ئۆز ئورۇنلىرىدىن
ئۆرە تۇردى. (ئۇلار) نۇرلۇق يالتىراقلىق قول-
لىرىنى جۈپلەپ گەۋدىلىرىنى ئېگىپ
قوللىرىنى ماڭلىيىغا تەككۈزۈپ، مۇھەببەتلىك كۆزلىرى بىلەن قاراپ
ھەيران بولۇپ، تۇزۇن مايترى بودىساۋات-
قا مۇنداق دېدى: «كەلمىشىڭىز
ياخشى (ۋە) ھۆرمەتكە سازاۋەر بولىدىغان خەيرلىك پەيتكە توغرا
كەلدى. مانا ئەمدى مېھرى-شەپقەتلىك (مايترى)
تەييار تۇرىدۇ. تەڭداش-
سىز تۈگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
سىزنىڭ ۋازانپات قىلماقلىق، تېيىن
بولماقلىق ئىشىڭىزنى پۈتتۈرگىلى تەييار تۇرىدۇ.
سىز نېمە سەۋەبتىن تۇۋشىت (274) تەڭرىنىڭ شادلىق، باتۇرلۇق (قاپلىغان)
يېرىنى، تەڭرىلىك جامائەتنى، تەڭرى قىزلىرىنى (پەرىزاتلارنى)،
تەڭرىلىك ھاياتنى تاشلاپ قويۇپ، يەر-
سۇغا (دۇنياغا) چۈشكەن بولسىڭىز، ئەمدى ئۇ ئەھۋاللارنى
ئۇزۇپ (ھەل قىلىپ) بەرگۈچى نوملۇق ئاتا-قاڭ بىلەن ئۇچرىشىپ،
جانلىقلارغا ئۈمىد-ئىشەنچ بولىدىغان ئۇلۇغ
ئارزۇيىڭىز قانىدۇ.» ئاندىن كېيىن مايترىلىق (مېھرى-شەپقەتلىك)
ئەزرۇئا تەڭرى، تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئەردىنىنى
كۆرۈش ئارزۇسى بىلەن ھېلىقى ئېغۇللارنى ئەترا-
پىغا ئېلىپ تەۋرىدى (ۋە) شۇ ئارىدا
كۆز يېتىم يەردە تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ
سان-ساناقسىز تەڭرىلەر جامائەتى ئوتتۇرىسىدا
ئەردىنى بىلەن ياسالغان ئالتۇنلۇق تاغقا ئوخشاش
يۈز ئون ئىككى تۈرلۈك قۇت-
بۇيانلىغ (بەخت سائادەتلىك) سەلتەنىتى بىلەن ئارسلانلىق
تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپ نوم نوملاۋاتقانلىقىنى
كۆردى، سانسىز تۈمەن ماھاكالپتىن (275) بېرى،

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم ئون بىرىنچى ۋاراق)

بۇرخاننى كۆرۈپ ئۆگىنىش ئۈچۈن (تەلىم ئېلىش
ئارزۇسى بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى) شەكسىز تەڭرى تەڭرىسى
بۇرخان ئىكەن دەپ ئېنىق ئۇقتى، شۇنداق قىلىپ يەنە بادارى
بىرامان بىلەن قىلىشقان سەممىي سۆزلەرنى
ئويلاپ - ئەسلەپ، سۈزۈك كۆڭۈل بىلەن ۋە ياشلىق
كۆزى بىلەن يىغلاپ، ھوشيار ئوغۇللارغا
مۇنداق دېدى: «قاراڭلار، ياخشىلىرىم،
(ئۇ) شۈبھىسىز تۇغەل دانا تەڭرى
تەڭرىسى بۇرخاننىڭ ئۆزىدۇر. ھەقىـ
قەتكە قاراڭلار، ياخشى ئەيلاڭلار (كۆزىتىڭلار)، راۋاۋارت
ئۆڭلۈك كۆك چېچى، ئۇسىـ.لىق چوققىسى - بېشى،
قاش تۇرۇلىدىغان ئورۇن ئاتلىق (قوشۇمىسىدىكى) ئاق
تۈكى، بۇقىلارنىڭكىدەك كىرپىكى، كۆكۈش
ئۆڭلۈك (رەڭلىك) كۆزى، ئەزرۇئانىڭكىدەك چىقىدىغان ئۈنى،
يۇقىا - نېپىز، كەڭ - ياپىلاق تىلى، تەڭرىلىك
لەززەتكە تەككەن تاق (ئەقىل؟) چىشى، ئارسلانلار -
نىڭكىدەك قورسىقى، ئىچكىرىدىكى ئاق ئېزىقـ
لىرى، تولۇق قىرىق چىشى، ئاراچىسىز - يېرىقسىز تۈپ -
تۈز (تەپ - تەكشى) چىشلىرى، كېلىشكەن - چىرايلىق يەلكىلىرى،
راۋۇرۇس بويى - بەستى (قەددى قامىتى)، ياساپ قويغاندەك
تاغىقى، يەتتە يەردىن كۆتۈرۈلۈپ چىققان
بەدىنى. ئالتۇن ئۆڭلۈك چىرايى، ئوڭغا
بۇرۇلغان - يۆگەلگەن (بۈدۈر) تۈكلىرى، بۇقىرىغا
ئۆسكەن تۈكلىرى، قىنىغا يوشۇرۇنغاندەك ئۇياتلىق يېرى،
دۈپ - دۈگىلەك بەدىنى، گەۋدىسىنى ئەگمەي
تىز لېپىكىنى سىلاپ ئولتۇرۇشى ئاۋايىي ئاتلىق كىيىكـ
نىڭكىدەك يوتىسى، ناھايىتى ئېگىز يۇتىـ
نىڭ يۈزى، ئۇپ - ئۇزۇن تورلۇق قولى - پۇتى،
پاختا - كېۋەزدەك يۇپ - يۇمشاق تاپىنى، ئالقىنى،
ئاجايىپ چىرايلىق سۆڭىكى (تەن قۇرۇلۇشى) چاكار - چاق -

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم ئون ئىككىنچى ۋاراق

·1 لىق ئالقىسى، تاپىنى، ناھايىتى تۈپ - تۈز ئۆزەڭگىلىكى،
·2 مۇشۇنداق تۈرلۈك (يۇقىرقىدەك) ئوتتۇز ئىككى تۈرلۈك
·3 بەخت كەلتۈرىدىغان بەلگىلىرى ئوچۇق - ئېنىق دۈرۈ-
·4 تۈپ تۇرىدۇ.» (ئوغۇللار) شاتلىنىپ - سۆيۈنۈپ
·5 مۇنداق دېيىشتى: «ھەقىقەتەن تۈگەل
·6 دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئىكەن. ھەقد-
·7 قەتەن تەڭداشسىز پۈتۈنلەي توغرا تۇيماق-
·8 قا يەتكەن تۈزۈن جانلىق
·9 ئىكەن. (ئۇنىڭ) كۆرۈپ قانغۇسىز، شۇقەدەر
·10 گۈزەل چىرايى، شۇقەدەر خۇش پېئىللىق ئولتۇرۇش-
·11 قوپۇشى، شۇقەدەر تاتلىق - چۈچۈك
·12 گەپ - سۆزى،» ئاندىن كېيىن ھېلىقى ئوغۇللار
·13 بادارى براھمان بىلەن پۈتۈشكەن سۆز-
·14 لەرنى ئويلاپ، قوللىرىنى يۇقىرى كۆ-
·15 تۈرۈپ، تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانغا ھۆرمەت - ئېھتىرام بىلدۈرۈپ
·16 پۇلاڭشىتتى. ئاندىن كېيىن تىسى (276) ئاتلىق
·17 ئوغۇل يوشۇرۇن كۆڭۈل بىلەن سوئال سورىدى:
·18 «بىزنىڭ ئۇستازىمىز بادارى براھمان قانداق
·19 نەسەبلىك ئىكىن؟» ئاندىن تەڭرى تەڭرىسى
·20 بۇرخاننىڭ مۇنداق ئويى بولدى: «بۇ
·21 ئوغۇللار مەندىن كۆڭلىدىكى سوئاللىرىنى سورى-
·22 ماقچى بولۇۋاتىدۇ. ئەمدى بۇلارنىڭ سورىغان
·23 سوئاللىرىنى توسالمايدىغان - تۇتۇلمايدىغان ئەقىل - پاراسەت بىلەن
·24 يېشىپ بېرەيكى، ھەممىگە ياخشىلىق،
·25 بارچىغا قۇتۇلغۇلۇق سەۋەبى بولسۇن.» ئاندىن
·26 كېيىن تۈگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
·27 ئەزرۇئا ئۇنى بىلەن تىسى (ئاتلىق) ئوغۇلغا مۇنداق
·28 دېدى: «بۇرۇنقى ۋاقىتتا باراناس ئاتلىق ئارژى (بار) ئىدى.
·29 شۇ ئارژىنىڭ (كەيىندىن) رېتى بويىچە سېنىڭ
·30 ئۇستازىڭ بادارى براھمان پەيدا بولغان.

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم ئون ئىككىنچى ۋاراق)

شۇڭا باغى باراين (277) دېيىلىدۇ.» ئۇنى ئىشتىپ ئۇ ئوغۇللار يەنە بىر قېتىم ئىنتايىن ھەيران بولغان ھالدا مۇنداق دېيىشتى: «تۇساقسىز (راۋان)، تۇتۇقسىز (ئېنىق) تۈگەل دانىشمەنلىك پەزىلىتى ئىنتايىن ھەيران قالارلىق ئىكەن.» ئاندىن كېيىن ئاچتى (ئاتلىق) ئوغۇل مۇنداق دەپ كۆڭلىدىكى سوئالىنى سورىدى: «ئۇستازىمىز بادارى براھمان نەچچە ياشتا بارىدىكەن؟» تەگرى تەگرىسى بۇرخان دانىشمەنلىك كۆڭلى بىلەن دانالىنىپ مۇنداق دېدى: «سېنىڭ ئۇستازىڭ بادارى براھمان تۆرلۈق يۈز يىگىرمە ياشلىقتۇر.» ئاندىن دونىكى (ئاتلىق) ئوغۇل كۆڭلىدىكى سوئالىنى سورىدى: «مېنىڭ ئۇستازىم بادارى براھمان نەچچە مەزگىللىك شاگىرتلارغا شاستىر، ئەقىل ـ ئىلىم ئۆگىتىدۇ؟» پىللارنىڭكىدەك ياڭراق ئۈنى بىلەن تەگرى تەگرىسى بۇرخان مۇنداق دېدى: «سېنىڭ ئۇستازىڭ بادارى براھمان بەش يۈز براھمان ئوغۇللىرىغا شاستىر ئەقىل ـ ئىلىم ئۆگىتىدۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن سىزلەر ـ ئۈن ئالتىڭلار بۇيەرگە كەلدىڭىزلەر.» ئاندىن كېيىن موگاراچى (ئاتلىق) ئوغۇل كۆڭلىدىكى سوئالىنى سورىدى: «تۆپە ـ تۆپە دېيىشىدۇ. تۆپە دېيىلىدىغان قائىدە قانداق بولىدىكىن؟» تەگرى تەگرىسى بۇرخان جاراڭلىق ئۈنى بىلەن مۇنداق دېدى: «دانىشمەن بىلىملىك بۇرخانلارنىڭ يەر ـ سۇدا (جاھاندا) مەيدانغا چىقىشى، ياخشى ئىملوق يارلىق قىلىشى، تۈزۈن بۇرسۇك ئەردىنىنىڭ ياخشى قانۇنغا قېتىلىشى (قاتارلىق) بۇ ئۈچ ئەردىنىگە قايسى تۈزۈنلەر ئوغلى ئاغمايدىغان سېزۈك كۆڭۈل تۇرغۇزسا، شۇ تۆپە ئاتلىق

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم ئون ئۈچىنچى ۋاراق

1. ياخشىلىق يىلتىز-مەنبە بولىدۇ. ئۇنى سىزلەر شۇنداق ئۇقۇڭ-
2. لار ئاق كۆكۈل ئوغۇللار.» ئاندىن كېيىن ئۇيپاس-
3. مى (278) (ئاتلىق) ئوغۇل (كۆڭلىدە) ساقلاپ (كەلگەن) سوئالىنى سورىدى: «ھۆرمەتكە
4. سازاۋەر تەڭرىم، تۆۋەندىن تېپىلماق، يېقىلماق
5. قانداق تۈرلۈك بولىدىكىن؟» (بۇرخان) ئارسلان قىياپىتىنى
6. چىقىرىپ مۇنداق دېدى: «قايسى جانلىق
7. بۇرۇن ئۈچ ئەردىنىگە سۆزلۈپ (كۆڭۈل بېرىپ)
8. كېيىن يەنە ئانچە-مۇنچە سەۋەب بىلەن
9. نەپرەتلىنىپ سۆزلۈك كۆڭلى مۇجۇلسا
10. سىقىلسا، بۇ، تۆۋەندىن تېپىلماق،
11. يېقىلماقتۇر.» ئاندىن كېيىن پىريانككىكى (279) قاتارلىق
12. قالغان ئون ئوغۇل بۇرنا ۋياكرا (280) قاتارلىق
13. شاستىرلار ئىچىدىكى ئۆزلىرى ئۆگەنگەن،
14. خالىغان شاستىرلار توغرىسىدىكى سوئالىنى سورىدى. ئۇنىڭ-
15. مۇ تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
16. شۇنداق راۋان، ئېنىق ھالدا ئەقىل-پاراسەت بىلەن
17. ئايرىپ (يېشىپ چۈشەندۈرۈپ) بەردى. ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى
18. بۇرخان يەنە بىر قېتىم، ئۇ ئوغۇللارنى چاقىرتىپ مۇنداق
19. دېدى: «بۇ ئوغۇللار بىلەن تۆزۈن
20. جانلىقلار ئۇقۇشقا تېگىشلىك تۆت تۈرلۈك نوملار توغرا-دۇرۇس نوملار
21. بار. بۇ تۆت تۈرلۈكى قايسىلار دېسە، بىرىنچى تۈش (مېۋە، نەتىجە)
22. بولغان بەش بېقىندى نەرسىدىن ئىبارەت بولغان تەن مۆلچەرلىگۈسىز، مەڭگۈسىز
23. ئازاب يىلتىزى بىلەن قۇرۇق-بوشمۇ؟
24. بۇنى مېنىڭسىز ئۇقسا-بىلسە؛ ئىككىنچى، سەۋەبى
25. يىغىلغان بەش بېقىندى نەرسىدىن ئىبارەت بولغان تەنىنىڭ نېمە سەۋەب بىلەن
26. مەيدانغا چىقىدىغانلىقىنى ئېنىق بىلىش (ۋە) نېمە
27. ئۈچۈن بولىدىغانلىقىنى ئۇقماق-بىلمەك؛ ئۈچىنچى،
28. ئېقىنلىق (يۈرگۈزۈلۈۋاتقان) قائىدىلەرنىڭ ئۆچىدىغانلىقى، يوقىلىدىغانلىقىنى
29. (ۋە) ئاۋالقىسىنى، يۇقىرىدىكىسىنى بىلمەك-ئۇقماق؛ تۆتىنچى،
30. نىرۋانغا بارىدىغان توغرا يولنىڭ ئاساسىنىڭ يول-

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم ئون ئۈچىنچى ۋاراق)

1. چىغىر يول ئىگەللىگىنى، قائىدە - يوسۇنلۇق تۇرق -
2. قىياپەت چىقارماقنىڭ مەنبەسى ئىگەللىگىنى (بىلمەك - ئۇقماق). مۇشۇنداق
3. ناھايىتى چوڭقۇر (مەنىلىك) تۆت توغرا نومنى تولۇق
4. ئۇقتۇرىدىغان نوملۇق سۆزلەرنى ئىشىتىپ، تۈزۈن مايىترى
5. (ۋە) ئاچىتىدىن باشقا قالغان ئون تۆت ئوغۇل
6. ھەم باشقا بىر قانچە تۈمەن تەڭرى،
7. ئىنسانلار سورداپان بەختىنى تاپتى.
8. ھەممىسى ساكارداگام بەختىگە
9. ئېرىشتى. بەزىلىرى يەنە ئاناگام
10. بەختىنى تاپتى. نۇرغۇنلىرى يەنە
11. پاردىكابۇت بەختىگە ئاغمايدىغان كۆڭۈل تۇرغۇز -
12. دى. ئاندىن كېيىن ھۆرمەتكە سازاۋەر
13. مايىترى بۇدىساۋات ئاسانكى كالپ سانىچە ئۇزاق
14. ۋاقىتتىن بېرى ئىنسان پەرزەنتىگە پايدا - مەنپەئەت
15. يەتكۈزۈپ ئۆگەنگەنلىكى ئۈچۈن، يەنە ئەۋەلقىدىن
16. ئەۋەلقى سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن ئۆي -
17. ۋاقىنى تاشلاپ تويىن بولۇشنى ئارزۇ قىلغانلىقى ئۈچۈن
18. بۈگۈنكى كۈن مەن تۈگەل دانا
19. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ زېمىدا
20. شەك - شۈبھىسىز تويىن، دىنتار
21. بولىمەن» دەپ جەزمەن ئۇقتى، ئېنىق بىلدى (قەتئىي قارارغا كەلدى).
22. مۇشۇنداق ئويلاپ، ئۇ ياخشىلىق ئاتلىق ئۆز جامائىتى تەرەپكە
23. قاراپ مۇنداق دېدى: «بىز ھەممىمىز ھېلى
24. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ ناھايىتى ئۇلۇغ بەخت كەلتۈرىدىغان
25. بەلگىلىرىنى كۆردۇق. پاكىز، بەلگىلىك (ساپ، ئېنىق)
26. ئىشىتىپ قانغۇسىز نومىنى تىڭشىدۇق. ئەمدى
27. خەيرلىك ئىشقا تۇسالغۇ - توسقۇن (بولىدىغان) بىپەرۋا
28. كۆڭۈل تۇرغۇزسا (بولىدىغان) ئۇنداق قائىدە يوق. نېمە ئۈچۈن دېسە،
29. بۇ بەكسىز (بوش) مەڭگۈسىز تەن، ئۆرۈنسىز (تۇتامسىز) كۆڭۈل
30. خەيرلىك ئارزۇ - ئارمانىنى كۈتكىلى ئۇنىمايدۇ.

(A)

ئىككىنچى بۆلۈم ئون يەتتىنچى (؟) ۋاراق

-گە كۆك ئاسماندىكى تەڭرىلەر ئۇلۇغ ئۇنى بىلەن مۇنداق دېدى: «سىزنىڭ تويىن دىنتار بولغانلىقىڭىزغا تەزىم قىلىپ يۈكۈنىمىز. بىزنىڭ بەختىمىزگە كېچىكمەستىن شاھزادە دانىشمەن نامىغا ئېرىشىڭ، قايسى چاغدا بۇرخان بولۇپ يەر يۈزىدە مەيدانغا چىقسىڭىز، شۇچاغدا بىز- نىمۇ ئۇنۇتماڭ.» ئاندىن كېيىن ئەزرۇئا تەڭرى تىكىلگەن كۆزى بىلەن تۇزۇن مايترى بودىساۋاتقا قاراۋېتىپ (خورمۇزتا تەڭرىگە) مۇنداق دېدى: قاراڭ سىز كائىزىكى، شۇنداق چىرايلىق ...... بىلەن يارىشىپتۇ. ئارتۇقتىن ئارتۇق تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان بىلەن ئۇچرىشىش- تۇر. بىرەردىن بىر تويىن ھۆسنى بىلەن (ياراشتى. ئاندىن كېيىن خورمۇز)تا تەڭرى مۇنداق دېدى: «شۇنىڭ ئۈچۈن كۆك ئاسماندىكى قۇت ۋاخشىكلار ئىنتايىن شاد-خورام بولۇپ، ئالىيجاناب مايترىنىڭ نۇرغۇن تۈرلۈك مەدھىيىسىنى ئوقۇيدۇ. ئۆز تەنلىرىنى گۆرۆگە تۇتقۇزىدۇ.» ئاندىن كېيىن پىريانكىكىدىن باشقا، ئاچىتى قاتارلىق ئون تۆت ئوغۇل (ۋە) ئەگىشىپ كەلگەن قىرىق تۈمەن جانلىقنىڭ ھەممىسى مايترى بودىساۋاتقا مۇھەببەت بىلەن ئۈچ (خىل) ئۈمىد تۇتماق قائىدىسى بويىچە ئوغۇل كىشى قوبۇپ تويىن، دىنتار بولدى. ئاندىن كېيىن پىريانكىكى ئوغۇل سورداپان بەختىنى تېپىپ، ئۇلۇغ، كاتتا ھۆرمەت بىلەن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان- دىن ئىجازەت ئېلىپ، ھەقىقىي، ئاددىي تېنى بىلەن ئۇستازى بادارىغا ئۇ ئەھۋاللارنى خوشاللىق (بىلەن) يەتكۈز-

(B)

(ئىككىنچى بۆلۈم ئون يەتتىنچى (؟) ۋاراق)

كىلى داكسانا پات ئەلگە قاراپ ماڭدى. ئاندىن كېيىن ھۆرمەتكە سازاۋەر تەڭرى تەڭرىسى بۇر- خان تۈزۈن مايترى بودىساۋات باشچىلىقىدىكى يېڭى تۇيىن بولغان قىرىق تۈمەن جامائەتنى چاقىرىپ مۇنداق يارلىق قىلدى: «(سىزلەر) ئېسىل پەزىلەتلىك، بەخت تەلەيلىك ئوغلۇمسىزلەر، تويىن دىنتار بولغانلىقىڭىزلار ياخشىدىن ياخشى (ئىنتايىن ياخشى) بولدى. كىشى تېنى تاپقانلىقىڭىز- لار ئىنتايىن ياخشى بولدى. نېمە ئۈچۈن دېسە، ئۇدۇمبار چېچەككە ئوخشاش ناھايىتى تەستە تاپقىلى بولىدىغان بۇرخان- لار يەر يۈزىدە پەيدا بولىدۇ. ئاشۇنداق تەستە تاپقىلى بولىدىغان ئۇستازنى تاپقان بولسىڭىزلار، ئەمدى تەن بىلەن، تىل بىلەن، كۆڭۈل بىلەن، ياخشى قىلمىش، ساۋاب ـ دىيانەت يىغىڭلار، بۇرخانلار يار- لىقىنى پۈتتۈرۈشكە تىرىشىڭلاركى، نىرۋانلىق يولغا تەككۈچى، ماڭغۇچى بولغايسىزلەر. شۇڭا سىزلەر بېرىڭلار. ئۆز تېنىڭىزلارغا ياخشىلىقى (بار) ۋە باشقىلارغا پايدىلىق ئىشقا سەگەك ـ ھوشيار بولۇڭلار. مەن يەنە ئەمدى ئۇربىلۋا كاسىپ (281) قاتارلىق جانلىقلارنى قۇتقازغىلى بارىمەن. بۇ يارلىقنى قىلغاندىن (كېيىن)، ھېلىقى يىغىلغان سانسىز تۈمەن جامائەت تارقىلىپ كەتتى. مايترى سىمىت نوم پۈتۈكتە مايترى بودىساۋات- نىڭ تويىن بولۇشى ئاتلىق ئىككىنچى بۆلۈم تۈگىدى.

نامۇ بۇت، نامو دارام، نامو ساڭ.

(A)

ئۈچىنچى بۆلۈم بىرىنچى ۋاراق

نامو بۇت، نامو دارام، نامو ساڭ ئەمدى بۇ نوملۇق سۆزنى كاپىلاۋاستۇ شەھرىدىكى نىگرودارام (282) ئاتلىق ساڭرامدىن ئۇقۇش كېرەك. ئاندىن كېيىن ماھابىراجاپا- تى گائۇتامى (283) خاتۇنىنىڭ باتىنى (284) ئاتلىق خىزمەتچى قىزى تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ سىراۋاست (285) كەنتتىن كاپىلاۋاستۇ شەھرىگە (قاچان) كېلىدىغانلىقىنى سوراش ئۈچۈن شەھەردىن چىقىپ نىگرودارام ساڭرامغا باردى. (ئۇ) ساڭرام قاپقىسىغا كېلىپ ماھانامى ئۇراكۇنى چاقىرىپ (ئۇنىڭدىن) سورىدى. ئاندىن كېيىن ساڭرامغا (كەلگەن) نۇرغۇنلىغان مەلىكىلەر ئارىسىدىن بىر ئۇپاسانچ چىقىپ، باتىنى قىزنى كۆرۈپ مۇنداق دەپ سورىدى: «سەن قەيەردىن ئىدىڭ، نېمە ئىشقا كەلدىڭ؟» كېيىن باتىنى قىز مۇنداق دېدى: تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ كاپىلا- ۋاستۇ شەھرىگە (قاچان) كېلىدىغانلىقىنى ماھانامى ئۇراكۇ بەگدىن سورىغىلى كەلگەنىدىم. كېيىن ھېلىقى ئۇپاسانچ مۇنداق دېدى: «تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان- نىڭ كەلمىكى ساڭا نېمىگە كېرەك ئىدى؟ باتىنى قىز مۇنداق دېدى: «شاكىيلارنىڭ خاتۇنى ماھا- پىراجاپاتى گائۇتامى ئۆز قولى بىلەن ئىشتايىن جاپالىق ئىشلەپ تەڭرىلىك كاش (286) ئاتلىق تاۋارغا ئوخشاش بۆز توقۇپ، پاكىز يۇيۇپ تەييارلاپ قويغانىدى. شۇندىن كېيىن مېنى تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ (قاچان كېلىدىغانلىقىنى) سورىغىلى ئەۋەتتى. بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ھېلىقى ئۇپاسانچ ھەيران بولۇپ مۇنداق دېدى: «بارلىق مەلىكىلەرگە بەخت كەلتۈرگەن، ئۇلارنىڭ نازاكىتىنى كۆچەيتكەن گائۇتامى خاتۇندۇر. شۇنداق تۇرۇپ بارلىق چۈشەرلىكنى تۆۋەنلىتىدىغان ناچار(ۋە) ئاسان يىرتىلىدىغان بۆز توقۇيتۇ. گائۇتامى خاتۇن يەنە نېمىشقا مۇقەددەس قولى بىلەن بۆز توقۇيدىكەن؟»

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم بىرىنچى ۋاراق)

ئۇ (سۆزلەرنى) ئاڭلاپ باتىنى قىز مۇنداق دېدى: «يالغۇز بۆزلا توقۇغان بولسا نېمە جاپا بولاتتى » كېيىن ھېلىقى ئۇپاسانچ مۇنداق دېدى: «ئۇنىدىن باشقا يەنە نىمىلەرنى قىلدى؟» كېيىن باتىنى قىز مۇنداق دىدى: «كېۋەز تېرىدىغان مەزگىلدە گائۇتامى خاتۇن ئۆز قولى بىلەن ئۇرۇق چاچتى. ئۇتاش مەزگىلدە ئۆز قولى بىلەن (ئوت) ئوتىدى. سۇغۇرۇش مەزگىلدە سۇ بىلەن سۇغۇرۇپ، پەرۋىش قىلدى. (پاختىنى) ئۆز قولى بىلەن تەردى. ئۆزى نازىلاپ، ئۆز قولى بىلەن تىتىپ، ئۆزى (يىپ) ئېگىرىپ ئۆزى بۆز توقىدى.» كېيىن ھېلىقى ئۇپاسانچ مۇنداق دېدى: «مېنىڭ ئىلگىرى تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئاغزىدىن مۇنداق ئىشىتكىنىم بار (ئىدى)، ماھاپراجاپاتى گائۇتامى خاتۇن بۇرۇنقى چاغدا ۋىپاسى (287) تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننى تاتلىق - چۈچۈك ئاش - تائاملار، ئىپارلىق خۇش پۇراقلار بىلەن كۈتۈپ ھۆرمەت بىلدۈرگەنىكەن. بۇ ياخشى قىلمىش ئارقىلىق بارلىق شاكىلار .... كۈچلۈك - قۇدرەت - لىك مەلىكە خاتۇن بولۇپ، تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ ئىنىگئانىسى بولغانىكەن؛ ئۇنىڭ ئەت - تېرىسى، كۆركى - چىرايى ئون ئالتە ياشلىق قىزلارنىڭكىدەك (ياش) تۇرىدىكەن، يەنە سان - ساناقسىز خىزمەتكارلىرى ئۇنىڭ ئەتراپىغا يىغىلىپ ھۆرمەت كۆرسىتىپ تۇرىدىكەن «بۇ قانداق گەپ؟ ئۇ نېمە ئۈچۈن ئۆز قولى بىلەن كېۋەز تېرىپ تودتولىي (288) كىشىگە ئوخشاش بۆز توقۇيدۇ؟» ئاندىن كېيىن باتىنى قىز مۇنداق دېدى: ئۇ ئۇلۇغ ساداقەتمەن كۆڭۈل، قاتتىق ئىخلاس بىلەن مۇشۇنداق تۆرلۈك ئىشلارنى ئىشلىدى. بۇ تودتولىيلىغ (؟) دېگەن قانداق گەپ؟ ئەمدى يەنە ئاڭلاڭ بۆز توقۇشنىڭ سەۋەبى نېمە دېسىڭىز، ئۇنى سىزگە ئېيتىپ بىرەي:

(A)

ئۈچىنچى بۆلۈم ئىككىنچى ۋاراق

1. تۈگەل بىلگە تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان (بۇرخان)
2. بەختىنى تاپقان چاغدا تۈزۈن مايترى بۇدىساۋاتنى
3. ئۆي - ۋاقىدىن چىقىرىپ راھىپ قىلدى.
4. ئاندىن كېيىن تاجىلىرىنى ئېلىشۋەتكەن مىڭ (نەپەر)
5. يېڭى راھىپ بىلەن ئانىسى سانتۇدان (289) ئىلىگ-
6. بەگنى، ئانىسى ماھاپراجاپاتى گائۇتامى خاتۇنى يەنە
7. ئۇنىدىن باشقا شاكى ئۇرۇقىدىكى بەگلەر، بەگ ئاياللىرى (ۋە) خەلقلەرنى
8. شادلاندۇرۇش - سۆيۈندۈرۈش
9. ئۈچۈن كاپىلاۋاستۇ شەھرىگە كەلدى.
10. شۇ مەزگىلدە شاكى ئۇرۇقىدىكى
11. بەگلەر شۇنداق بىر كاتتا مۇراسىم ئۆتكۈزدى.
12. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئەرلەرگە نوم
13. نوملىغاندا ئۇ يەردىكى ئاياللار، مەلىكە بەگلىرى
14. ...كېرەك. ئاندىن كېيىن
15. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئەڭ ئالدىدا بىر قۇرلا
16. نوم نوملىغاندا سەككىز تۈمەن شاكى
17. بەختكە ئېرىشتى. ئىككىنچى قېتىملىق نوم نوملىغاندا
18. ئالتە تۈمەن شاكى بەختكە
19. ئېرىشتى ئۈچىنچى قېتىم نوم نوملىغاندا
20. تۆت تۈمەن شاكى بەختكە
21. ئېرىشتى. ھەممىسى بولۇپ ئون سەككىز تۈمەن
22. شاكى (ئەر) نىزۋانى زۇلۇمىدىن
23. قۇتۇلدى. شۇنداق قىلىپ يالغۇز شاكى ئۇرۇقىدىكى
24. مەلىكىلەرلا بەختكە ئېرىشەلمىدى. بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ شاكى ئۇرۇقىدىكى
25. مەلىكىلەر ناھايىتى غەم - قايغۇلۇق بولۇپ، كۆڭۈللىرى
26. بۇزۇلۇپ بىر - بىرىسىگە يىغلىشىپ،
27. ھال ئېيتىشىپ مۇنداق دېيىشتى: «نېمە سەۋەبتىن،
28. نېمە ئۈچۈن، تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئەرلەرگە
29. نوم نوملاپ بېرىدۇ يۇ، بىز ئاياللارغا نىمىشقا
30. نوملاپ بەرمەيدۇ؟» ئۇلار مۇنچىۋالا سۆزلىشىپ،
31. ھەممىسى يىغلىشىپ ماھاپراجاپاتى گائۇتامى خاتۇن-

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم ئىككىنچى ۋاراق)

غا مۇنداق دەپ ئۆتتۈندى: «ئۇدۇەبار چېچەككە ئوخشاش دانىشمەن تالانتلىق بۇرخانلار ۋشكۈل جاپالار بىلەن دۇنيادا مەيدانغا چىقىدۇ. بىز ئەنە شۇنداق تەستە تاپقىلى بولىدىغان بەختلىك جانلىق بىلەن ئۇچراتقانمىز. ئەمدى يەنە بىزگە زادى نوملۇق يارلىق بەرمىدى. كۆرۈپ قانغىلى بولمايدىغان جامالىنى يەنە كۆرۈشكە ئېرىشەلمىدۇق. ئەمدى سىز شۇنداق غەيرەت قىلىڭكى، بىز يەنە سىزنىڭ شارابىتىڭىز بىلەن نوم ئاڭلاشقا تەگرى تەڭرىسى بۇرخاننى كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولايلى.» ئاندىن كېيىن شاكى نەسىللىك گائۇتامى خاتۇن ئۇ ئايالنىڭ ئۆتۈنگەن سۆزلىرىنى شاكىلار بېگى سانتۇدان ئىلىگ خانغا يەتكۈزدى. ئىلىگ خان كەڭچىلىك يارلىقى چۈشۈردى: «بۈگۈندىن باشلاپ مەلىكىلەر نوم ئاڭلىسۇن.» بۇ كەڭچىلىك يارلىقنى ئاڭلاپ مىڭلىغان-تۈمەنلىگەن ئاياللار يىغىلىپ-توپلىنىپ كاپىلاۋاستۇ شەھىرىدىن چىقىپ نىگۇدارام ساگرامغا كېتىۋاتاتتى. شۇ ئارىدا بەختكە ئېرىشكەن شاكى ئەرلىرى مەلىكىلەرنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە (ئۇلارغا) ھېچنېمە دېمەستىن خاتىرجەم ھالدا كېتىۋەردى. بەختكە ئېرىشەلمىگەن جىدەلخور شاكى ئوغۇللىرى مەلىكىلەرنىڭ ئۇدۇلىغا كەلگەندە (ئۇلارغا) مۇنداق دېيىشتى: مەلىكىلەر، سىلەر قەيەرگە كېتىۋاتىسىلەر؟ سىلەرگە نىگۇدارام ساگرامغا بېرىپ نوم ئاڭلاشقا يارلىق يوق. نېمىشقا دېسەڭلەر، بىزنىڭ قېرىنداشىمىز سىدارتى سىزلەرنىڭ يۈز تۇرلۇك ئەيىبىڭىزلەرنى سۆزلەۋاتىدۇ.» ئاندىن ئۇ مەلىكىلەر مۇنداق دەپ سوراشتى: «زادى قانداق ئەيىبىمىز بار ئىكەن؟» ئاندىن كېيىن شاكى (ئوغۇللىرى) مۇنداق دېيىشتى: «بىزگە سۇدۇرنوم نومە-

(A)

ئۇچىنچى بۆلۈم ئۇچىنچى ۋاراق

-لاۋاتقاندا مۇنداق نوھلۇق سۆز چىقتى. بەش تۇرلۇك ئەيىب ئىكەن، قارا زەھەرلىك يىلاننىڭ بەش تۇرلۇك ئەيىبى قايسى دېسە بىرىنچى: يىرگىنىشلىك، سېسىق بولىدۇ. ئىككىنچى: كۆرسە قورقۇنۇچلۇق بولىدۇ. ئۇچىنچى: ئۇيقۇچان (بولىدۇ) تۆتىنچى: ئىككى تىللىق بولىدۇ. بەشىنچى: زەھىرى ئۆتكۈر (بولىدۇ). شۇنىڭدەك يەنە بىرەر (ھەربىر) مەلىكىنىڭمۇ بەش تۇرلۇك ئەيىبى بولىدۇ. بىرىنچى : خاپىغان، قىتىغۇر بولىدۇ. ئىككىنچى: كۈنچى (بولىدۇ). ئۇ-چىنچى: ۋاپاسىز (بولىدۇ)، تۆتىنچى: سۆيۈنچىسىز، شەپقەتسىز بولىدۇ. بەشىنچى: ياخشى كۆرۈنۈش نىيىتى كۈچلۈك بولىدۇ. ياخشى (ۋە) نەپىسنى يىغىۋالغان كىشى قىزارتىلغان قىزىق قوزۇقنى ئۆز كۆزىگە سانچىيدۇكى، ھەرگىز شەھۋانى كۆكۈل بىلەن ئاياللارغا تىكىلىپ قارىمايدۇ. مەلىكىلەر بولسا ساپ پەرھىز ساقلاش نىزام... بولىدۇ. قايسى نومدا خوتۇن-قىزلار... ئۆي-ۋاقىدىن (ئايرىلىپ) چىقىپ دىنتار نىزامىنى تۇتسا، ئۇ نوم يۇقى-لىشقا يۈز تۇتۇپ، ساپ-تازا تۇرالمايدۇ، مۇشۇنىڭغا ئوخشاش كۆپ تۇرلۇك ئەيىبىنىڭىزلەر (بار) ئىكەن. بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بارلىق ئايالللار مۇنداق دېيىشتى. «توققۇز ئاي ئون كۈن سىقىلغۇچى قورساقتا (بالا) كۆتۈرگۈچى ئايالللار ئىدى. تولغاق يەپ تۇغقۇچى ئايالللار ئىدى. مۇشكۇل جاپالار بىلەن باققۇچى-تەربىيىلىگۈچىمۇ ئايالللار ئىدى. ئەمدى ئايال-لارنى ئاشۇنداق يامان كۆرۈپ سەسكىنەمدۇ؟» شۇندىن كېيىن ئايالللاردىن بىرى مۇنداق دېدى : «(مۇشۇنداق) ۋەج-سەۋەبنى كۆرۈپ بۇرخانلار بىرەر جانلىقلارنى چەتكە قاقىدۇ. يەنە ۋاقتى-پەيتى كەلگەندە ئۇ جانلىقلارنى دانىشمەنلەر ئىزدىدىن

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم ئۈچىنچى ۋاراق)

(ماڭغۇزىدۇ). شۇڭا (بىز) ئەيدى بىر... سوغۇق، جىدەلخور شاكى ئوغۇللىرىنىڭ سۆزى بىلەن نوم ئاڭلىماستىن قايتىدىن بۇزۇلمايلى (بىئارام بولمايلى)، نېمە ئۈچۈن دېگەندە بىز ئاجايىپ ھەيران قالارلىق تەستە ئېرىشكىلى بولىدىغان ئالتە تۈرلۈك نەرسىلەر (290) بىلەن ئۇچراشقانىمىز. سەككىز تۈرلۈك ئاسان قۇتۇلغىلى بولمايدىغان (291) يەر-ئورۇنلاردىن چىققان- قۇتۇلغانىمىز (قۇتۇلۇپ چىققانىمىز) تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان بىلەن ئۇچراشقانىمىز. شۇنداق ۋاقتى-پەيتى بولغاي (كەلگەي)، (تەڭرى بۇرخان) بىزگە- مۇ نوم نوملىغاي. شۇڭا چوقۇم بارايلى. نوم ئاڭلايلى» ئاندىن كېيىن ماھاپراجاپاتى گائۇتامى خاتۇن باشچىلىقىدا سەككىز تۈمەن شاكى ئايالىرى تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان تەرەپكە باردى. ئاندىن كېيىن، تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئۇ ئايالار- نىڭ كۆڭلىدىكى ئويلىرىنى ئۇقۇپ، شۇنىڭ بىلەن راھىبلارنى چاقىرىپ مۇنداق يارلىق قىلدى: «بۇ راھىبەلەرنىڭ بەش تۈرلۈك ياخشى (تەرىپى) بار. بىرىنچى: ئۆي-ۋاقىنى، ئوردا-سارايىنى قورۇق قويمايدۇ. ئىككىنچى: تاپقان نەرسىلەرنى يىغىپ- تېرىپ تۇرۇپ تۇتىدۇ. ئۈچىنچى: ئاغرىق-سىلاق بولغاندا ئۆي-ۋاقى(بىلەن) تائەت-ئىبادەت قىلىدۇ. تۆتىنچى: ئەرلەر بىلەن ھۇزۇرلىنىدۇ، شادلىنىدۇ. بەشىنچى: بۇرخانلار، پارىدىكار بۇتلار، ئارخانتلار (ۋە) بارلىق بەختلىك جانلىقلار ھەممىسى مەلىكىلەر- دىن تۇغۇلىدۇ، دۇنياغا كېلىدۇ.» بۇ يارلىقنى ئاڭلاپ ئىنتايىن شادلىنىپ، سۆيۈنۈپ، ئۇ ئايالار مۇنداق دېيىشتى: «قورۇپ كەتسۇن، ھېلىقى جىدەلخور شاكى (ئوغۇللىرى) دېگەن ئۇ سۆزلەر. ئۇلار بىزگە: سىزلەرنى سىدارتى چۈشىنىپ بولماس دەرىجىدە چەتكە قاقتى-دېگەنىدى. ئەمدى يەنە تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان يەر-جاھاندا

(A)

ئۈچىنچى بۆلۈم تۆتىنچى ۋاراق

1. قانداق ياخشى مەدھىيە بولسا، شۇنىڭ بىلەن
2. ھەممىمىزنى ھەدھىيىلىدى. ئەمدى ئەيمەنمەس، قورق ـ
3. ماس كۆڭۈل بىلەن نوم ئاڭلايلى». ئاندىن كېيىن
4. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان شاكى ئاياللىرىغا شۇنداق
5. تەسىرلىك، چوڭقۇر نوم نوملىدى.
6. بۇ نومنى ئاڭلاپ، سەككىز تۈمەن مەلىكە
7. بەختكە ئېرىشتى. ئىككىنچى قېتىملىق نوم نومل ـ
8. غاندا ئالتە تۈمەن مەلىكە
9. بەخت تاپتى. ئۈچىنچى قېتىم ـ
10. لىق نوم نومىلىغاندا تۆت تۈمەن
11. ئايال بەختكە ئېرىشتى. ئاندىن كېيىن باتىنى قىز
12. بايىقى موكتىكا (292) (دېگەن) ئۇ پاسانچقا مۇنداق دېدى:
13. «قاراڭ تۈزۈنۈم ئۇ چاغدا ئەنە شۇنداق
14. زور پايدا ـ مەنپەئەتكە ئېرىشتى. شاكى
15. ئاياللىرى ئۈچ قۇر (قېتىم) لا نوم ئاڭلاپ،
16. ئۈن سەككىز تۈمەن شاكى ئايالى بەختكە ئېرىشتى.
17. ئاندىن كېيىن ھېلىقى ئۇپاسانچ ئايال مۇنداق
18. دېدى: «ئاندىن كېيىن گائۇتامى خاتۇن نېمە قىلدى؟»
19. ئاندىن كېيىن باتىنى قىز مۇنداق دېدى:
20. ئاندىن كېيىن گائۇتامى خاتۇن مۇنداق
21. ئۆتۈندى: «مەن تۈگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ـ
22. دىن ئىنتايىن زور ياردەم (ۋە) پايدا ـ مەنپەئەتكە
23. ئېرىشتىم. شۇنچە نۇرغۇن شاكى ئاياللىرى
24. بىلەن بىرلىكتە سورتاپان بەختكە ئېرىشتىم. ئەمدى
25. مەن يەنە قانداقلا بولمىسۇن مال ـ دۇنيا بىلەن خۇشاللىققا
26. جاۋاب قايتۇرۇش يوسۇنى بويىچە (بۇرخانغا) تاۋاپ قىلاي.»
27. ئاندىن كېيىن ھېلىقى ئۇپاسانچ ئايال مۇنداق دېدى:
28. «شۇنداق ياخشى ئۈي ئۆيلىغاندىن كېيىن نېمە
29. قىلدى؟» باتىنى قىز مۇنداق دېدى: «ئاندىن
30. كېيىن تېرىقچىلار باشلىقىنى چاقىرىپ مۇنداق دەپ
31. يارلىق قىلدى: «قايسى (يەردە) كېۋەز تېرىشقا مۇۋاپىق سەككىز تۈرلۈك

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم تۆتىنچى ۋاراق)

پەرققە (خۇسۇسىيەتكە) ئىگە يەر بولسا، ئۇنى سىزلەر سۇغۇرۇپ، سېپانلاپ تەييار قىلىڭلار، مەن تەڭرى تەگرىسى بۇرخان ئۈچۈن كېۋەز تېرىيمەن.» بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھېلىقى ئۇپاسانچ **ئايال** خۇش چىراي بىلەن باتىنى قىزغا مۇنداق دېدى: «سەن ھازىر گائۇتامى خاتۇن ئۆز قولى بىلەن يىپ ئىگىرىپ بۆز توقۇدى دېدىڭ، پاختا بىلەن بۆزنى ئۆزى توقىدىمۇ؟» ئاندىن كېيىن باتىنى قىز مۇنداق دېدى: «ئۆزى تېرىغان پاختا بىلەن يىپ ئىگىرىپ بۆز توقىدى. نېمە ئۈچۈن دېسە، ھەرگىز يوقسۇل - نامرات (بولغانلىقى) ئۈچۈن خىزمەتچى دېدەكلىرى كامچىل (بولغانلىقى) ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئاغمايدىغان سۈزۈك كۆڭۈل بىلەن تەڭرى تەگرىسى بۇرخانغا - ياخشى كۆرىدىغان ئوغلۇغا تون تىكىپ كەيدۈرەي دەپ توقىدى. ئۇ بۆزنى توقۇپ پۈتتۈرگەن چاغدا بەلگە بىلىدىغان دانىشمەنلەر مۇنداق دېيىشتى: «كىم بۇ توننى ئېلىپ تەڭرى تەگرىسى بۇرخانغا كەيدۈرۈش ئۈچۈن سەدىقە قىلسا، ئۇ جانلىق دۇنيادا جەزمەن ئالتۇن رەڭلىك تەن - چىرايلىق ئىگە بولىدۇ، بۇرخان ئالىلىرىغا شاھزادە دانىشمەن (ۋەلىئەھد) بولالايدىغان ئابىسك دېگەن نامغا ئىگە بولىدۇ.» يەنە مۇنداق دېيىشتى: «تۇزۇن مايترىدىن باشقا بۇرخان ئالىلىرىغا (ئوغۇل بولۇپ)، ئوغۇل ئىلىگ ئورنىغا ئولتۇرالايدىغان جانلىق يوق. ئۇ بۆز تۇزۇن مايترى قولىغا تېگىش بىلەن تەڭرى تەگرىسى بۇرخانغا سەدىقە قىلىپ بېرىدۇ (ۋە) شۇ چاغدا ئالتۇن رەڭلىك ئۆڭ - چىرايغا ئىگە بولىدىغان بەخت - ئامەت قازىنىپ، بۇرخان ئالىلىرىغا

(A)

ئۈچىنچى بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق

1. ئوغۇل ئۆلۈگ بولىدىغان ئورۇنغا يېتىشىدۇ.
2. شۇ سەۋەبتىن گائۇتاەي خاتۇن
3. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ كاپىلاۋاستۇ شەھىرى-
4. گە (قاچان) كېلىدىغانلىقىنى سوراشقا ئادەم ئەۋەتىدۇ.» ئاندىن
5. كېيىن چىشىكا (293) ئاتلىق دېدەك يىراقتىن قاتتىق
6. ئاۋاز بىلەن ۋارقىراپ مۇنداق دېدى: «ماھانامى
7. ئۇراكۇ تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ كېلىدىغانلىقىنى
8. ماڭا ئېيتتى. بۈگۈن كېلى-
9. دىكەن.» ئۇنى ئاڭلاپ باتىنى
10. قىز مۇنداق دەپ سورىدى: «قايسى ۋاقىتتا
11. نېمە ئىشقا بارغانىدىڭ؟» دېدەك
12. چىشىكا مۇنداق دېدى: «ياسودارا خاتۇن-
13. نىڭ بۆزى پۈتكەندىن كېيىن
14. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان بىلەن راھۇلنىڭ (294) (قاچان)
15. كېلىدىغانلىقىنى سوراشقا ئەۋەتكەنىدى.» ئاندىن. كېيىن ھېلىقى
16. ئۇپاسانچ ئايال مۇنداق: دەپ سورىدى «نېمىشقا
17. شۇنچە كۆپ بۆز (توقۇلدى)؟» ئاندىن باتىنى قىز
18. مۇنداق دېدى: گائۇتاەي خاتۇن تەڭرى
19. تەڭرىسى بۇرخان ئۈچۈن بۆز تەييارلىغان بولسا،
20. شۇنداق قىلىپ بەش يۈز شاكى (ئاياللىرىمۇ) ئىنەل راھىپ-
21. لار ئۈچۈن بۆز تەييارلىدى.» ئاندىن كېيىن ھېلىقى
22. ئۇپاسانچ ئايال يەنە مۇنداق سورىدى: «ئەمدى
23. بۇ شاكى بەگلىرى زور ھەيۋەت بىلەن كاپىلا-
24. ۋاستۇ شەھىرىدىن چىقىپ قەيەرگە كېتىۋاتىدۇ؟» ئاندىن كېيىن
25. دېدەك چىشىكا مۇنداق دېدى: «تەڭرى تەڭرىسى
26. بۇرخان ئالدىغا كېتىۋاتىدۇ» شۇندىن كېيىن باتىنى
27. قىز مۇنداق دېدى: «ئەمدى مەن ماڭاي،
28. بۇ ئەھۋاللارنى گائۇتاەي خاتۇنغا يەتكۈزەي.»
29. ئاندىن كېيىن دېدەك چىشىكا مۇنداق دېدى:
30. مەنمۇ بېرىپ ياسودارا خاتۇنغا
31. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان

(B)

ئۈچىنچى بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق

1. ئانانىت بىلەن بىللە كېتىۋېتىپتۇ دەپ ئېيتاي:» ئاندىن كېيىن
2. ھېلىقى ئۇپاسانچ ئايال مۇنداق دېدى: «ئۇنداق
3. بولسا مەنمۇ تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان (ئالدىغا) ئۇدۇل
4. باراي.» مۇشۇنچە سۆزلەرنى قىلىشىپ ئۇ ئۈچى
5. ئايرىم ـ ئايرىم چىقىپ كەتتى. ئاندىن كېيىن
6. بەش يۈز شاكى نەسەبلىك خاتۇنلارنى
7. ئەتراپىغا ئېلىپ، ھېلىقى ئالتۇن رەڭلىك بۆزنى قولىدا
8. تۇتقان ھالدا ماھاپراجاپاتى گائۇتامى خاتۇن
9. ياسودارىغا مۇنداق دېدى:
10. «شۇنداق ۋاقىت ـ سائەت قاچانمۇ كېلەر؟
11. مەن بۇ تون ئەردىنىمنى (گۆھىرىمنى) بۇرخان
12. چاكرىۋرت ئىلىگ خاننىڭ كىيگەنلىكىنى كۆرسەم
13. ئىدىم.» ئاندىن كېيىن ياسودارا مۇنداق دېدى: «مانا
14. ئەمدى بۇرخان چاكرىۋرت ئىلىگ خان نىگۇدارام
15. ساڭرامىلىق ساراي ئىچىدە ئون (خىل) كۆچىنى
16. كۆچەيتىپ خاتىرجەم (ۋە) خۇشال ھالدا يارلىق قىلىدۇ. ئاجايىپ
17. (ئىشلارنىڭ بولۇشى يىراق گەپ) ئەمەس. ئاندىن كېيىن (گائۇتامى) خاتۇن
18. نىگۇدارام ساڭرامنى كۆرۈپ مۇنداق
19. دېدى: «بۇ دەل نىگرۇد (دېگەن) سۆگەتلىك ئورمانلىق ئىدى.
20. بىزنىڭ بېگىمىز سىدارتى خورمۇزتا تەڭرى
21. گە ئوخشاش ئالتە تۈمەن مەلىكە ـ خوتۇنى
22. مۇھەببەت بىلىمى بىلەن شادلاندۇرۇپ ـ سۆيۈندۈرۈپ، تەڭرى
23. لەززىتىدىن ھۇزۇرلىناتتى. ئەمدى يەنە بۇ دەل
24. شۇ ئورمانلىق ئىكەن. نىزۋانىلىق كىيىكلەرنى قورقىتىدىغان
25. كىسار ئارسلانغا ئوخشاش تۆگەل دانا تەڭرى
26. تەڭرىسى بۇرخان مۇھەببەت نىزۋانىسىنى داۋالىغۇچى
27. دورا ـ دەرماندەك يارلىق قىلىدۇ. ئاندىن كېيىن ماھا ـ
28. پراجاپاتى گائۇتامى خاتۇن نىگۇدارام ساڭرامىغا
29. قاراپ مۇنداق دېدى: «ئەمدى بارلىق شاكىلارنىڭ
30. بۇرخان چىنتامانى ئەردىنى
31. ....سۆيگۈ... يەر تەرەپكە

(A)

ئۇچىنچى بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق

1. قاراپ مۇنداق دېدى: «مانا بۇ قۇتلۇر يەر-
2. نىڭ يارىشىقى بولغان بۇرخان ئەزرۇئا تەڭرى-
3. نىڭ چاكىر - چاقى (295) بىلەن يارىشىلغان ئىزى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ».
4. ئاندىن كېيىن بارلىق خاتۇنلار بۇ ئىزنى
5. كۆرۈپ تەزىم قىلىپ يۈكۈندى. ئاندىن
6. كېيىن گوپىكا خاتۇن مۇنداق دېدى: «ئۇنى
7. كۆرۈڭلار خاتۇنلار، قۇدرەتلىك كۈن
8. تەڭرى كۆك بۇلۇتى بىلەن قورشىلىپ
9. تۇرغان بولسا، شۇنىڭغا ئوخشاش يەنە
10. نىگرود سۆگەتلىك كوچىلارنىڭ تۆرىدە
11. شاكى نەسەبىدىن بولغان بەگلەرنى ئەتراپىغا ئېلىپ غۇلاچچىلىك
12. (دائىرىدىكى) نۇرىنى (نۇر چەمبىرىكىنى) يالتىرىتىپ چاقنىتىپ بۇرخان كۈن تەڭرى
13. ئورۇنلىشىپ ئولتۇرىدۇ.» ئاندىن كېيىن گائۇتامى
14. خاتۇن مۇنداق دېدى: «ھەقىقىي ساداقەتمەن دوملۇق
15. ئوغۇلچىقىم يالتىراپ چاقناپ ئولتۇرىدۇ.»
16. ئاندىن كېيىن شاكى بەگلەر گائۇتامى خاتۇننى كۆ-
17. رۈپ........... تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان-
18. غا .... يۈقىرى تۇردى.
19. ئاندىن ئالقانلىرىنى جۈپلەپ تۇرۇپ سوكلودا (296) بەگ سۇتۇدان
20. ئىلىگكە مۇنداق دەپ ئۆتۈندى «قارالڭ تەڭرىم،
21. ماھاپراجاپاتى گائۇتامى خاتۇن قولىدا بۆز
22. ئەردىنىسىنى تۇتۇپ خوش پېچىملىق بىلەن مېڭىپ كېلىۋاتىدۇ.
23. شۇنداق قىلىپ يەنە گائۇتامى خاتۇننىڭ ئاۋالقى ئان- ....
24. بەخت - تەلىيى كۈچىدە قۇت ۋاخشىكلار
25. ياردەم - مەدەت قىل - ....
26. تەڭرىلەر ئىلىگى خورمۇزتا تۆگەل...
27. دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ....
28. يۈمشاق ئالتۇن ئۆ........
29. ئىنتايىن ياراشقاي ....
30. گائۇتامى خاتۇن تۆگەل دانا تەڭرى
31. تەڭرىسى بۇرخان ....

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق)

ھۆرمەت بىلەن ئايىقىدا يۈكۈنۈپ مۇنداق دەپ ئۆتۈن-
دى: «بارلىق ياخشىلىقىڭىزغا ئىخلاس قىلىمەن ئامراق
ئوغۇللۇق ئەردىنىم. ئۇزۇن زامان بۇ دۇنيادا
خېيىم - خەتەرسىز بولۇڭ. سانسار
ئىچىدىكى بارلىق مەلىكىلەر سىزگە ئوخشاش ئوغۇل تېپىپ
ئۈچ دوزاخلىق ئازگاللاردىن قۇتۇلۇپ چىقسۇن».
ئاندىن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان مۇنداق دەپ يارلىق
قىلدى: «بارلىق جانلىقلارنىڭ
بەختلىك بولۇش ئارزۇسىنىڭ قېنىشى
ئۈچۈن ئىبادەت قىلىڭ.» ئاندىن كېيىن گائۇتا-
مى خاتۇن قولىدا ئالتۇن رەڭلىك
بۆزنى تۇتقان ھالدا زور ھۆرمەت - ئېھتىرام بىلەن تەڭرى تەڭرىسى
بۇرخانغا قاراپ مۇنداق دېدى: «تەڭرىم، بۇ
بۆزنى تۈگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
ئۈچۈن ئۆز قولۇم بىلەن ئىگىرىپ توقۇغاندىم.
ئۇنى ئەمدى مېھرىۋانلىق پاراستىڭىز بىلەن بىزگە مۇھەب-
بەت تۇتۇپ كەيسىڭىز.» ئاندىن كېيىن
تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان، بۇرخانلارنىڭ ئەقىل -
پاراسەتلىك كۆزى بىلەن تىكىلىپ قارىدى.
«ئەگەر بۇ بۆز ئەردىنىنى بۇرسۇڭ جامائەت ئارا
سەدىقە قىلسا، جەزمەن تۈزۈن مايترىنىڭ
قولىغا تەككەي. ئۇ يەنە ماڭا سەدىقە قىلىپ بەرگەي.
شۇ سەۋەبتىن تۈزۈن مايترىنىڭ ئازۇن
.... ئالتۇن ئۆڭلۈك بولغۇلۇق ياخشى
.... تاپىقاي، ئوتتۇز ئىككى (تۈرلۈك) بەخت سائادەتلىك
ياخشى بەلگە......... دانىشمەن
............» شۇنداق ئۇقتى.
.... مۇنداق دېدى: «بۇ
بۆزنى بۇرسۇڭ جامائەت ئارا سەدىقە بېرىڭ».
.... يارلىقنى ئىشتىپ
(گائۇتامى خاتۇن مۇنداق) ئوي

(A)

ئۈچىنچى بۆلۈم يەتتىنچى ۋاراق

ئويلىدى: «بۇ بۆزنى مەن ئۇنىڭغا ئاتاپ (يەنى) تەگرى تەگرىسى بۇرخان ئۈچۈن ئىگىرگەن (توقۇغان) ئىدىم. ئەمدى تەگرى تەگرىسى بۇرخان سەدىقە ئالمايۋاتىدۇ.» ئاندىن زور ھۆرمەت بىلەن تەگرى تەگرىسى بۇرخانغا مۇنداق دەپ ئۆتۈندى: ئۇلۇغ مېھرىۋان پاراسەتلىك تەگرىم زور جاپا بىلەن ئۆز قولۇمدا سىز ئۈچۈن ئىگىردىم. ئەمدى، ئەگەر ئانىلارغا شادلىق مۇكاپاتى يەتكۈزۈش يوسۇنى بار بولسا، ئېلىپ كىيىسىڭىز بولاتتى. تەگرى تەگرىسى بۇرخان (يەنە بىر قېتىم) مۇنداق دېدى: «ئەگەر ھەقىقەتەن بۇ بۆزىڭىزنى (ئۆزىڭىزدە قالدۇرۇشنى) رەت قىلىپ، سەدىقە بەرمەكچى بولسىڭىز، تويىن جامائەت ئارا سوزۇك كۆڭۈل بىلەن سەدىقە بېرىڭ. ماڭا سەدىقە قىلىپ بەرگۈچى بولماڭ. .... ياخشى قىلمىش يېقىقايسىز.» بۇ يارلىقنى ئاڭلاپ، گائۇتامى خاتۇن تەگرى بۇرخانغا (بۆزنى) بېرىش ئارزۇسى بىلەن ...... مۇنداق دەپ ئۆتۈندى: «بارلىق ئارزۇنى قاندۇرۇشقا مەڭگۈ تەڭرىم، مېنىڭمۇ تىلىكىمنى قاندۇرۇڭ. شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى تارتقان جاپايىم بىكارغا كەتمىسۇن.» ئاندىن كېيىن تەگرى تەگرىسى بۇرخاننىڭ مۇنداق ئۆيى بولدى: «شۇنداق نادانلىقنىڭ كۈچ-قۇدرىتى نېمە دېگەن! يامان! نېمە ئۈچۈن دېسە ئەگەر گائۇتامى خاتۇنمۇ ماڭا ئوخشاش ئۇققان بىلگەن بولسا بۇ، بۆزنى بۇرسۇڭ جامائەت ئارا سەدىقە قىلغان بولسا، مايىترى قاتارلىق ساپ تويىن-دىنتارلار پايدا-مەنپەئەت تاپقاي.» گائۇتامى خاتۇننىڭ ئۆڭى چىرايى بۆز بولدى (تاتىرىپ كەتتى) ... جامائەت ئەردىنىگە .... سوراش كېرەك .... تۆگەل دانا تەگرى تەگرىسى بۇرخان......

(B)

«ئۈچىنچى بۆلۈم يەتتىنچى ۋاراق»

ئۇخشاش گائۇتامى خاتۇنغا مۇنداق دېدى:
«سىزگە ياخشى (ۋە) پايدىلىق بولسۇن دەپ قايتا-قايتا
نەسىھەت قىلىۋاتىمەن. دەرھال بارلىق جامائەتكە سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن
سەدىقە بېرىڭ، ماڭا سەدىقە بەرمەڭ.»
بۇ يارلىقنى ئاڭلاپ گائۇتامى خاتۇن تەلمۈرۈپ (ۋە)
ئەيمىنىپ، ئارزۇسى قانماستىن يىغلىغان هالدا هۆرمەتكە سازا-
ۋەر ئانانت تەرەپكە تەلمۈرۈپ قاراپ تۇردى. ئاندىن
كېيىن هۆرمەتكە سازاۋەر ئانانت
گائۇتامى خاتۇن ھەققىدە ئىككى
قولىنى جۈپلەپ تۇرۇپ تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان-
غا مۇنداق دەپ ئۆتۈندى. «ئۇلۇغلارنىڭ ئۇلۇغى تەڭرىم،
گائۇتامى خاتۇن سىزگە ئىنتايىن چوڭ پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزگەن-
دۇر. گۆدەك-كىچىك ئوغۇل (بوۋاق) ئانا كۆكسىدىن ئايرىلىپ
قالغاندا، (ئۇ) ئۆز سۈتىنى ئەمگۈزۈپ باقتى، پەرۋىش قىلدى.
شۇڭا مۇھەببەت بىلەن (ئۇنىڭ بۆزىنى ئېلىپ
كەيسىڭىز بولاتتى.» ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى
بۇرخان مۇنداق دېدى: « (ئەهۋال سىنىڭ ئېيتقىنىڭ-
دەكتۇر (ئۇ ماڭا) ناهايىتى كۆپ پايدا يەتكۈزگەندۇر. ماڭا تەستە قىلغىلى بولىدىغان
ئىشلارنى ئىشلىگەن گائۇتامى خاتۇندۇر. نېمە ئۈچۈن
دېسە، گۆدەك- كىچىك ۋاقتىمدا (مەن تۇغۇلۇپ) يەتتىنچى كۈنى
ئانامدىن ئايرىلىپ ئانىسىز قالدىم. (ئۇ) ئۆز ئەمچىكىدىكى سۈتى بىلەن
مېنى باقتى، (ماڭا) غەمخورلۇق قىلدى. بۇ تېنىم بىلەن مەن بۇرخان
بەختىگە ئېرىشتىم. شۇڭا (ئۇ) ماڭا پايدىلىقتۇر.
ئىشتىكىن ئانانت مەنمۇ گائۇتامى خاتۇنغا ...
.... ئۈچۈن دەپ
.... تېرىلىق، قانلىق تەن.
.... مەنمۇ ئۇنىڭ
.... پەرۋىش قىلدىم. ئۇ مېنى
.... زىننەتتىن
.... سەۋەب
.... ئۇ مېنى

(A)

ئۈچىنچى بۆلۈم سەككىزىنچى ۋاراق

دۇنيالىق زىبۇ-زىننەت بىلەن ياسىغان-بېزىگەن بولسا، مەن ئۇنى ساپ چاخشاپاتلىغ (قىلىپ) ياسىدىم-بېزىدىم ئۇ مېنى ھەر تۈرلۈك يېمەك-ئىچمەك نىمىۋىلەر بىلەن تويدۇرغان-قاندۇرغان بولسا، مەن يەنە ئۇنى تۈزۈنـ ـلەرنىڭ ئەقىل-پاراسەتلىك شادلىقى بىلەن تويدۇردۇم، قاندۇردۇم. ئۇ مېنى دۇنيالىق سۇ بىلەن يۇغان-تازىلىغان بولسا، مەنمۇ ئۇنى سەككىز تۈرلۈك توغرا يوللۇق سۇ بىلەن يۇدۇم. نېمە بىلەن سەكـ سەن سەككىز (خىل) يارىماس نىزۋانىلار كىرىنى كۆڭلى-كۆكسىدىن تازىلاپ بەردىم؟ ئۇ مېنى دۇنيالىق گۈل بەرگى بىلەن ياساندۇرغان بولسا، مەن ئۇنى تۈيماق ئۆلۈشلۈك (297) گۈل-چېچەك بىلەن بېزىدىم، ياساندۇردۇم، شۇڭا (بۇنى) دۇنيالىق مال-مۈلۈك ۋاستىسى بىلەن بولىدىغان پايدا-مەنپەئەت بىلەن تەڭ-تۈش قىلىش ئاسان ئەمەس. شۇڭا ئەمدى گائۇتامى خاتۇن بۆزىنى بارلىق بۇرسۇڭ جامائەت ئارا سەدىقە بەرسۇن، مېنى ھەم ئايىسۇن، بۇرسۇڭـ ـلارنىمۇ ئايىسۇن، تېخى يەنە سەن، ئانانت ياخشىراق ئاڭلا ئەستايىدىل ئۇيلا يەتتە تۈرلۈك سانگالامـ ـبان ئاتلىق سەدىقىلەر ياخشى قىلمىشلار دېيىلىدۇ. ئۇندىن باشقا ئون تۆت تۈرلۈك بۇتكاللىك (298) ئاتلىق سەدىقىـ ـلەرمۇ ياخشى قىلمىشلار دېيىلىدۇ.» بۇ يارلىقنى ئاڭلاپ گا ئۇتامى خاتۇننىڭ مۇنداق ئويى بولدى. «ئۇ بۇرسۇڭ جامائەت ئارا بېرىدىغان يەتتە تۈرلۈك سانگاـ لامپان ئاتلىق (سەدىقىلىق) ياخشى قىلمىشلار قايىسىلار؟» تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان مۇنداق دەپ يارلىق قىلدى:

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم سەككىزىنچى ۋاراق)

بۇ ئۈچىنچى جامائەت ئارا بەرگەن سەدىقە دېيىلىدۇ. دائىم شىمنانچ (299) جامائەتكە سەدىقە بەرسە، بۇ تۆتىنچى سانگالامبان ئاتلىغ جامائەت ئارا بەر- گەن سەدىقە دېيىلىدۇ. ئايرىمايدىغان سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن تويىن جامائەتتىن بىر ئىككى ياكى ئۈچ تويىنى- نى چاقىرىپ سەدىقە بەرسە، يېمەك- ئىچمەك بىلەن كۈتسە، بۇ بەشىنچى سانگالامپان ئاتلىق سەدىقە دېيىلىدۇ. شىمنانچ جامائەتتىن ئايرىمايدىغان كۆڭۈل بىلەن بىر- ئىككى ياكى ئۈچ شىمنانچىنى چاقىرىپ (تەكلىپ قىلىپ) كۈچ يېتىشىچە ئىززەتلەپ- قەدىرلەپ سەدىقە بەرسە، بۇ ئالتىنچى سانگلاپان (ئاتلىق) ياخشى قىلمىش دېيىلىدۇ. كېيىنكى ۋاقىتتا مېنىڭ شازىنىمدا قائىدە- يوسۇنسىز، چاخشاپاتسىز كارازا (300) بويۇنلۇغ كوترا بۇمۇك (301) ئاتلىغ تويىنلار بولغاي، ئۇلارنىمۇ سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن ئېتىقاتچان ئۇپاسى، ئۇپاسانچ، تويىن، دىنتار دەپ (ھېسابلاپ) ھۆرمەتلىسە- ئىززەتلىسە، بۇ يەتتىنچى سانگالامپان ئاتلىق سەدىقە دېيىلىدۇ....دەريا سۈيى ئاقار، نېمە ئۈچۈن دېسە، بارلىق توغرا- دۇرۇس قانۇندا تىرىش-......-گە يۈرۈش- تۇرۇش (ۋە) سۆزدە قائىدە بويىچە ماڭغۇچى قائىدىگە تۈگەللىكلەر دەريا- دېڭىزدەك چوڭقۇر ياخشىلىق، كۆك ئاسماندەك چەكسىز پەزىلەتلىك ...ئوخشاش بارلىق ياخشى قائىدىلەرنىڭ تىرىكى

(8)

ئۈچىنچى بۆلۈم توققۇزىنچى ۋاراق

1. مۇنداق دەپ يارلىق قىلدى: ئەڭ ئالدى بىلەن يالغۇز
2. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانغا سەددىقە بەرسە،
3. بۇ، ئانگانو (302) سەددىقە دېيىلىدۇ. ئىككىنچى پارتىكابۇتلار -
4. غا سەددىقە بەرسە، ئۈچىنچى ئارخات
5. بەختىگە تىرىشقۇچى ياخشى جانلىققا
6. سەددىقە بەرسە، تۆتىنچى ئارخات دىنتارغا
7. سەددىقە بەرسە، بەشىنچى ئاناگام بەختىنى تاپقان
8. دىنتارغا سەددىقە بەرسە، ئالتىنـ -
9. چى ئاناگام بەختىنى (تېپىش ئۈچۈن) تىرىشـ -
10. قۇچى كىشىگە سەددىقە بەرسە، يەتـ -
11. تىنچى ساكارداگام بەختىنى تاپقان ئاق كۆڭۈل
12. جانلىقلارغا سەددىقە بەرسە، سەككىزىنچى،
13. ساكارداگام بەختىگە تىرىشقۇچى ياخشى
14. كىشىگە سەددىقە بەرسە، توققۇزىنچى، سورداپان
15. بەختىنى (تاپقان) ...-غا سەددىقە بەرسە، ئونىنچى
16. سورداپان بەختىگە تىرىشقۇچى ياخشى كىشىگە سەددىقە بەرسە، ئون
17. بىرىنچى .... ئانچە دۇنچە
18. .... دىنتارلارغا
19. ...... ئون ئىككىنچى، چاخشاپاتلىق ئادەم -
20. كىشىگە سەددىقە بەرسە، ئون ئۈچىنچى
21. ...... دەك نېمە بولسا، كىشىگە سەددىقە
22. بەرسە، ئون تۆتىنچى، قۇش، كىيىك
23. ...... سەددىقە بەرسە، بۇ شۇنچە
24. .... جانلىق
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم توققۇزىنچى ۋاراق)

1. بەرسە، سەدىقىنىڭ نەتىجىسى ـ مۇكاپاتى قانداق تۇرلۇك
2. بولىدۇ؟» ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
3. شاكىلارنىڭ ئېيىنى بىلىپ ـ ئۇقۇپ مۇنداق
4. دېدى: «قاغا قاتارلىق هايۋانلار ئاژۇنىدا
5. تۇغۇلغان جانلىقلارغا سەدىقە بەرسە، يۈز ـ يۈز (يۈزلىگەن)
6. ئاژۇندا بارلىق مال ـ دۇنيانى تاپقۇچى باي ـ دۆلەتمەن
7. بولىدۇ. ئۇن كارامابات (303) ساقلىمايدىغان پۈتۈنلەي
8. چاخشاپاتسىز، مىجەزى قوپال كىشىگە
9. سەدىقە بەرسە، مىڭ ـ مىڭ (مىڭلىغان)
10. ئاژۇندا سىغىشىپ كەينى ـ كەينىدىن (ئۇنىڭ)
11. نەتىجىسى ـ مېۋىسىگە ئېرىشىدۇ. ئۇن چاخشاپات
12. ساپلىقىنى ساقلىغۇچى كىشى ـ ئادەمگە سۆزۈك
13. كۆڭۈل بىلەن سەدىقە بەرسە، ئۇن تۈمەن ئاژۇندا
14. كەينى ـ كەينىدىن (ئۇنىڭ) ئەجرىسىدىن شادلىنىدۇ.
15. ئۆزگۈرۈچان نوملۇق ئىشىق ئېلىدىكى نىز ـ
16. ۋانىلارنى ئۆچۈرگەن ....
17. سەدىقە بەرسە، يۈز .... ـ
18. لاردا ئۇنىڭ نەتىجىسىنى ـ مېۋىسىنى ......
19. سورداپان بەختىگە تىرىشقۇچى ......
20. جانلىقلارغا سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن ......
21. ئويلاپ سۆزلەپ چەكسىز ئاژۇنلۇق ...
22. شادلىقى بىلەن هۇزۇرلىنىدۇ. ئاندىن ...... ـ
23. قا تېگىدۇ. كىم سورداپان بەخت ـ ......
24. ....سەدىقە بېرىپ
25. ....بولم ـ
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

(A)

ئۈچىنچى بۆلۈم ئونىنچى ۋاراق

مۇنداق دەپ ئۆتتۈندى: «جامائەت ئارا بەرگەن سەددىقىنىڭ پەرقى نېمە؟» ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان مۇنداق دەپ يارلىق قىلدى: «پەرقى ئايرىمىسى ئىنتايىن زور، نېمە ئۈچۈن دېسە، شۇنداق قىلىپ بارلىق جامائەتتىن يالغۇز بىر تويىننى ئۆتتۈنۈپ (سوراپ) (ئۇنى) ئۆيىگە باشلاپ ھۆرمەتلەپ ـ قەدىرلەپ (ئۇنىڭغا) سەددىقە بەرسە، بارلىق جامائەتكە ئىززەت ھۆرمەت كۆرسەتكەن بولىدۇ. نېمە ئۈچۈن دېسە، يۇقىرى ئۇلۇغ، تۆۋەن كىچىك بۇرسۇڭ جامائەتنىڭ ياخشىلىقىنى ئويلاپ، ئايرىمايدىغان كۆڭۈل بىلەن بىر تويىننى جامائەتتىن تىلەپ ئۇنىڭغا ئىخلاس قىلغانلىقى ئۈچۈن سانىغالامىغان ئاتلىق ياخشى قىلمىش پەيدا بولىدۇ. بۇتكاللىك (ئاتلىق) ياخشى قىلمىش مۇنداق: جامائەتتىن باشقا يالغۇز دىنتارغا ئىخلاس قىلسا ـ چوقۇنسا، ئۇ ...... دىنتارغا بەرگەن سەددىقە (دەپ) ئاتىلىدۇ. ئەگەر ماھاپراجاپاتى گائۇتامى تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانغا بۇ بۆزنى سەددىقە بەرسىڭىز، يال ـ غۇز ...... ياخشى قىلمىش .... جامائەت ئارا بەرسە ـ ڭىز ...... تەڭرى تەڭرد ـ سى بۇرخانغا ئۆتتۈنۈپ ئىجازەت ئالغايسىز.» بۇ ... . مۇنداق دەپ ئۆتتۈندى: «ئۇنداق، ...... جامائەت ئەردىنىگە سەددىقە بېرىپ، ...... تۈگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان بارلىق جامائەتنى چاقىرىپ، مۇنداق دەپ يارلىق قىلدى: ...... بۇرسۇڭ جامائەت .... سەددىقە ئۆتتۈز ـ .... كۆڭلىدە مۇنداق ...... سارىپۇترى مۇتكالا ـ يان .... بار بولسا، .... قاتارلىق

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم ئونىنچى ۋاراق)

1. ئۇلۇغ، كۈچلۈك بودىساۋاتلار بار بولسا،
2. شۇ ھامان بارلىق جامائەت ... ئەمدى تەڭرى
3. تەڭرىسى بۇرخان نېمىلا بولمىسۇن، ئۇلۇغ تۆرلۈك
4. بۇرخانلار ئىشنى ئى لمە ب مەرھەمەت قىلغاندەك
5. ماڭا مۇشۇنداق سۆزنى يارلىق قىلدى. ئاندىن
6. كېيىن بارلىق شاكى بەگلەر شادلىنىپ ـ سۆيۈنۈپ
7. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئايىغىدا باش ئېگىپ
8. يۈكۈندى. (ۋە ئۇنى) ئون قېتىم ئوڭ
9. ئايلىنىپ مېڭىپ كەتتى.
10. تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
11. شاكىلار دۆلىتىدە ئۇلۇغ تۆرلۈك
12. پايدا ـ مەنپەئەتلىك (ئىشلارنى) قىلىپ (ئاندىن) ئۇ يەردىن قوزغىلىپ
13. ھەرقايسى ئەل، شەھەرلەردىكى جانلىقلارغا پايدا ـ مەنپەئەت
14. يەتكۈزۈپ، باراناس شەھەر دۆلىتىگە يېتىپ باردى. ئارسىۋدان
15. ئاتلىق ئورمانلىقتا ....
16. باراناس شەھىرىدە ...... بەختلىك
17. دۆلەتمەن ئىدى. كېيىن ....
18. مەلىكىسىگە مۇنداق دېدى: ....
19. بۇ قەدەر ياخشى، ھەممىدىن (ياخشى) تەڭرى بۇرخان
20. نىڭ نومىدۇر. نېمە ئۈچۈن دېسە، ....
21. چاغ تۆگەل دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
22. گائۇتامى خاتۇن ھەققىدە ......
23. سانگالامبان ئاتلىق سەدىقە ......
24. نەتىجىسىنى ـ مېۋىسىنى ....
25. ىدىن بېرى بارلىق ... بۇ ......
26. كۆپ تۆرلۈك ....
27. بۇ سۆزنى ئىشىتىپ، ....
28. دېدى: «بىز ئۆ ـ .... ـ
29. ياغ نومغا ....
30. ...... كىم ....
31. ...... تۆزۈن ....

(A)

ئۈچىنچى بۆلۈم ئون بىرىنچى ۋاراق

1. ئۇزۇن (مۇددەت)، دائىم ئۇزۇكسىز ......
2. ئىشلەيلى. ئۇزۇندىن بۇيانقى ......
3. بېرىپ يامان قىلمىش قىلغانلىقىمىز ......
4. بولسۇن ئاندىن كېيىن چىتىر - ....
5. مەلىكىسىگە مۇنداق دېدى: ياۋاشىم ....
6. ياخشى سۆزلەرنى سۆزلىدىك. ئۇنداق بولسا، ....
7. ئارسىۋدان ساگرامغا بارايلى بارلىق راھىپ جامائەتنى،
8. ھۆرمەتلىگىلى - ئىززەتلىگىلى كۆچىمىز ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم ئون بىرىنچى ۋاراق)

1. ...... ئۆينىڭ تاشقىرقى قاپقىسىدىن
2. ...... كېلىدىغان دىنتارنى
3. ...... ئىدى. قاچان ئۇ ئىككى تويىن
4. ...... يېتىپ كەلسە، ئاندىن بېرىپ (ئۇلارنىڭ) ئايىغىنىڭ
5. (تۆۋىدە) يۈكۈنەتتى. (ئۇلارنىڭ) قوللىرىنى تۇتۇپ،
6. زور ھۆرمەت بىلەن ئۆيىگە باشلاپ كىرىپ، ئېگىز يۆكسەك
7. ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزۇپ، تاتلىق - چۈچۈك
8. ئاش - تائاملار بىلەن كۈتۈپ ھۆرمەتلەيتتى.
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

(A)

ئۈچىنچى بۆلۈم ئون ئۈچىنچى ۋاراق

1. كۆن ئىچىدە يۈز (دانە) ئالتۇن يارماق (تەڭگە) پايدا
2. بولسا، ئىككىنچى كىشى بىر چاخشاپاتلىق تويىننى كۆندە
3. بىر قىتىم ئاش ـ تائام بىلەن تەمىنلىسە ـ كۆتسە،
4. بۇ ئىككى پايدىدىن قايسىسى ياخشى دەپ سۆز ـ
5. لىشەتتى. شۇ چاغدا ھۆرمەتكە سازاۋەر
6. ئانىرۇتى ئارخانتىنىڭ سەككىز يېڭى پەرھىز كۆتىدە
7. بارلىق جامائەتكە نوم نوملاش ... ئىدى،
8. ئىلاھىي سېھىرلىك قۇلىقى بىلەن ئۇ......ـ
9. لار سۆزلىگەن ....
10. ئىشىتتى. يەنە ....ـ
11. نىڭ مايترى ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

(B)

(ئون ئۈچىنچى ۋاراق)

1. دىنىتارنى بىر (قېتىم) يېمەكلىك ـ ئاش بىلەن كۈتۈۋالسا،
2. ئۇنىڭ نەتىجىسىدىن ـ مېۋىسىدىن يۇقىرىدا تەگرى
3. يېرىدە، تۆۋەندە ئىنسان بەدىنىدە بەھرىمەن بولۇپ،
4. ھۇزۇرلىنىپ (ئۆتىدۇ ۋە ئۇنىڭ نەتىجىسى) تۈگىمەيدۇ. كېيىنىسگە تېچ ـ
5. خاتىرجەم ئىرۋانلىق شادلىققا يېتىدىغان بولىدۇ. شۇنداق قىلىپ مەن
6. سانىسىز تۈمەن يىلدىن ئىلگىرىكى ئاۋۇنلىرىمنى (ھاياتىمنى)
7. ئويلايمەن. ئۆتۈپ كەتكەن كونا
8. زاماندا، بۇ ...... باراناس دۆلىتىدە
9. .... ئۇرۇپ ساتقۇچى ئەر
10. ...... مەن ئوغاق (يىپ ئاغامچا)
11. .... تاغدىن ئويار
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....
21. ....
22. ....
23. ....
24. ....
25. ....
26. ....
27. ....
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

(A)

ئۈچىنچى تۈلۈش ... ۋاراق

1. چوغ ـ يالقۇنغا (شائىر ـ شەۋكەتكە) ئېرىشتىم ......
2. ئىنسان بالىسى ئۆز بوغۇزىدىن ......
3. تىلەمچى تويىدىن، دىنىتارلارغا تېۋىنىد ـ
4. شى كېرەككى، ئاخىرىدا شاتلانغاي
5. مۇشۇنچىۋالا نەملۇق سۆز سۆزلەپ، ھۆرمەتكە
6. سازاۋەر ئانىرۇتى ئارخانت ئورنىدىن
7. تۇرۇپ چىقىپ كەتتى.
8. ....
9. ....
10. ....
11. توخۇ يىلى 11 ـ ئاينىڭ 21 ـ كۈنى
12. بۇ مايترى سىمىتتىن (بۇ بۆلۈمنى) 3 ـ كۈنى باشلاپ
13. ئوقۇدۇم. سادۇ ـ سادۇ (ياخشى ـ ياخشى)
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. بارلىق شاستىرلارنى پىششىق ئۆزلەشتۈرگەن (ۋە) تەتقىق قىلغان،
20. ۋايىباس شاستارنى ئۆگەنگەن، ئارياچانترى بۇدىساۋات
21. ئۇستاز ئەنەتكەك تىلىدىن توخرى تىلىغا
22. ئىجاد قىلغان، پىرتاراكشىت كارماۋاژىك توخرى
23. تىلىدىن تۈرك تىلىغا تەرجىمە قىلغان مايترى سىد ـ
24. مىت نوم پۈتۈكتە ئانىرۇتى ئارخانتنىڭ
25. ئاۋدانى (304) ئاتلىق ئۈچىنچى بۆلۈم تۈگىدى.
26. ....
27. نامو بۇت، نامو دارام، نامو ساڭ
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم ... ۋاراق)

1. ... بۇ ساۋابلىق ياخشى قىلمىش كۆچىدە
2. ... تاغاي يگەن بۇرخان بەختىنى
3. تاپسۇن.
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ... بۇ ساۋابلىق ياخشى قىلمىش كۆچىدە
16. ئاتام چۇ تاش يگەن تۇتۇق ئانام بىلەن
17. تەڭرى يېرىدە تۇغۇلسۇن
18. ....
19. ....
20. ... يىلى 2 - ئاينىڭ 5 - كۈنى، مەن تۇڭا
21. ...... ئۇقۇپ، (بۇ خەتلەرنى) يازدىم.
25. ...... تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ
26. .... مەن چۇ تاش
27. يىگەن تۇتۇق ... - دىم.
28. ....
29. ....
30. ....
31. ....

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم ئىككىنچى ۋاراق

1. تاپىدۇ؛ ئۈچىنچى يەتكىلى بولمايدىغان، يۈگرۈك ئاچاننى
2. ئاتلىق ئات ئەردىنىسىنى تاپىدۇ؛ تۆتىنچى كېچە ـ
3. (كۈندۈز) بىر بەرە يەردىن نۇر يورۇقلۇق چاقنىتىپ تۇرىدىغان
4. مۇنچاق ئەردىنىسىنى تاپىدۇ؛ بەشىنچى كۆرۈپ قانغۇسىز،
5. كالىنگا (305) دېگەن ئەلدىن چىقىدىغان، ناھايىتى مۇشكۈلدە يېتىشكىلى بولىدىغان،
6. ئاۋاردەك يۇمشاق تۈيۈلىدىغان قىز
7. ئەردىنىسىنى تاپىدۇ؛ ئالتىنچى تۈگىمەس
8. مال دۇنياسىنى تەييارلاپ سۇنغۇچى بىر ئەر
9. ئەردىنىسىنى تاپىدۇ، يەتتىنچى باتۇر يەزدىلە تىلەك
10. قوشۇن (؟) ... ئۇناكۇ (306) ئەردىنىسىنى تاپىدۇ؛
11. يورۇق ...... كۆچىگە ....
12. تۆگەل مىلك ئاتنى (؟) تاپىدۇ ...
13. قىرغىقىدا ئايلىنىپ، قۇكۇر يەر ...
14. بۆرىسىز قوكۇر يەرنى ... ـ سىز ...
15. ئوغا (زەھەر) سىز ـ تىكەنسىز، تېچ ـ خاتىرجەم
16. تۆرك جىلغىسىدا (؟) زور خۇشاللىق بىلەن ...
17. ئۇ بۇرۇنقى زاماندا ماھا ـ ......
18. ئىلىگ خانىنىڭ دۇنياسى مىلك ......
19. ئېگىزلىكى ئون ئالتە بۇرناك (307) كەڭلىكى ...
20. ئاتلىق گانگ دەرياسىدا تۇرغۇچى ئەجدىھار خانىغا
21. گۆرۆگە بەرگەن (308)، ئەردىنىلىك خادا ياغاچنى چىقىرىپ،
22. تىكلەپ، تۇرغۇزۇپ ھەددى ـ ھېسابسىز
23. مال دۇنيا سەدىقە بېرىپ، (جانلىقلارغا پايدا ـ مەنپەئەت)
24. يەتكۈزۈپ، سەككىز تۈمەن ......
25. تېۋىنىدىغان بەگلەرى بىلەن تەگرى تەڭرىسى بۇرخان ـ
26. غا يېقىن بېرىپ، ئوردا ......
27. بولۇپ، بارلىق نىزۋانىلارنى ئۆچۈرۈپ ـ تارقىتىپ ...
28. بەختىنى تاپىدۇ ......
29. ....
30. ....

(B)

(تۆتىنچى بۆلۇم ئىككىنچى ۋاراق)

1. ئۇز ياسىنىپ، ئالقانلىرىنى جۈپلەپ، زور ھۆرمەت-
2. ئىھتىرام بىلەن گەۋدىسىنى ئېگىپ، تەڭرى تەڭرىسى
3. بۇرخانغا مۇنداق دەپ ئۆتۈنۈچ ئۆتۈندى:
4. ھۆرمەتكە سازاۋەر تەڭرىم، مەن ئۇ يەنتە ئەردە-
5. نىگە تۇگەللىك راھىپ چاكرىرت ئىلىگ خان
6. بولاي، ئىلىك (نەپەر) باتۇر
7. پەلۋان ئوغلانلىرىم بىلەن يەر يۈزىدە
8. ئالەمدە كۈچ - قۇدرەت
9. ... -لاي. ماھابرانتى (309) خادا ياغاچنى
10. ...... سانسىز نۇرغۇن مال دۇنيا سەدىقە
11. ...... گە تويىن بولۇپ، بارلىق ئازاب
12. ...... قىلاي. ئاندىن كېيىن
13. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان مۇنداق دېدى:
14. ...... بىلمىسىز ئەر ئۆلۈم ئاغزىدا
15. ...... تىلەرسەن ئىستەرسەن.
16. ...... بۇ سانسار ئىچىدە، تۇغۇلۇپ - ئۆلۈپ،
17. ئۆرلەپ - چۈشۈپ، ئاچچىق ئازاب تارتىمەك
18. ... سانى ھېسابىنى زادى تاپقىلى بولمايدۇ.
19. ...... پۈتكۈل يەر - جاھاندا بار-
20. ماق سانچىغىدەك يەر - ئورۇن قالمىدىكى،
21. ...... -دا تۇغۇلمىغان، ئۆلمىگەن بولساڭ
22. ۋاقىتتىكى بەختسىز سۆڭەكلىرىڭنى
23. .... تاغدا ئېگىز سۆڭەك-
24. ...... ئىدى. يەنە
25. ...... ئاقىقان قېنىڭ
26. ...... بىلەن ئىبادەتخانا ياسالغان بولسا،
27. ...... تەرلىك قېنىڭ
28. ...... جانلىق قالمىدى.
29. ......
30. ......

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم تۆتىنچى ۋاراق

1. تاۋى يوق بولدى. مۇنداق دەپ ئويلىدى، ئەمدى تۆگىشىدىغان
2. بولدۇم. (مەن بىر) بەختسىز جانلىق تۇرۇپ،
3. بەختلىك، تەلەيلىك جانلىقلارنى
4. ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ دەپ ئاشۇنداق ئويلاپ (ئۇلارنى) كارغا كەلمەيدىغان قىلدىم.
5. ئاندىن كېيىن چىترارلىتى (310) (ئاتلىق) باي ئەر يىغلاپ، ياشلىق
6. كۆزى بىلەن قوللىرىنى جۈپلەپ ئاچاتى تويىن
7. غا يۈكۈنۈپ مۇنداق دېدى: سىزنىڭ
8. ياخشىلىقىڭىزنى ئېنىق ئۇق -
9. ماستىن، قېرى ياشانغان
10. تويىن كەلمىدى دەپ، سىزنىڭ ياخشىلىق (ۋە)
11. دوستلۇقىڭىزدىن گۇمانلاندىم. ئەمدى ...
12. سىزنىڭ ئايىقىڭىزغا يىقىلىپ،
13. سىلىق - چۈچۈك سۆز بىلەن (گۇناھدىن) قۇتۇلۇش ئۈچۈن
14. ئۆتۈنىمەن، تۆۋۋەمنى قوبۇل قىلغايسىز.
15. ئاندىن كېيىن ئاچاتى تويىن مۇنداق دېدى:
16. تۆۋە قوبۇل بولغاي، ياۋاشىم بۆگۈندىن تارتىپ،
17. بۇنداق ناموۋاپىق قىلىقلارنى تېختىنىڭ - تاشلاڭ.
18. ئۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، ناھايىتى (كۆپ)
19. جانلىقلارغا ئەكسىچە ناتوغرا كۆز قاراش ...-
20. لىرىغا قورقىدىغان كۆڭۈل تۇرغۇزۇپ، ...
21. كاتتا پايدا - مەنپەئەتكە ئېرىشتى ......
22. ئاندىن كېيىن تەڭرى تەگرىسى (بۇرخان)
23. ئاچاتى تويىنغا، چاكرىرت (ئىلىگ خان)
24. ئورنىغا (بارلىق) ....
25. تۇرۇپ ئۆزى ....
26. يارلىقادى. ئاندىن كېيىن ... ...
27. مايترى بۇدىساۋات .... چاكرىرت
28. ئىلىگ خان ....
29. ....
30. ....

(B)

تۆتىنچى بۆلۈم تۆتىنچى ۋاراق

1. يېقىنلاشقىنىنى ئۇقۇپ، شۇنداقلا بۇرسۇڭ

2. جامائەت ئەردىنىسىنىڭ تونۇتۇلغانلىقىنى بىلىپ،

3. ھەممىگە ياخشىلىق قىلىش بىلەن ئۆز ئورنىدا

4. تۇرۇپ، تۆت تەرەپكە يېقىن

5. بېرىپ، تونىنى بېشىغا يۆگەپ، ۋاسۇكى (311) (ئاتلىق)

6. ئەجدىھارلار خانىنىڭ تۆگۈنىگە (312) ئوخشاش

7. باداشقان قۇرۇپ، بۇرخان بەختىگە

8. ناھايىتى مۇشكۇلدە ئېرىشكىلى

9. بولىدىغانلىقىنى چوڭقۇر ئويلاپ،

10. ديانغا ئولتۇردى. شۇ چاغدا ھۇرمەتكە سازاۋەر

11. مۇتكالايان ئارخانت

12. بۇرسۇڭلارغا تېۋىنىدىغان سەككىز كۆڭۈلۈك

13. ... ئىدى. ئۇنىڭ ئۈچۈن تۆپىلىنىدىغان بىنا -

14. ... ئېرۇن تۆشەك يىغقىلى، ئىدىش

15. ... غىلى، يالقۇنلارنى ئۆچۈرۈشنى ئويلاپ،

16. ... ... مۇنداق ئويدا بولدى.

17. ... ... ھەرقايسى بۇرسۇڭ

18. ... ... قايسى (ۋە) سۇلىقىنى ئۇنە -

19. تىپ، ... قالغان بولسا، ئۇنى ئىزدەپ

20. ... ... يىراقتا كۆتۈپ، بېشى پۈركەنچىلىك

21. ... بۇرجىكى سىپلىنىپ، ھەر تەرەپتىن.

22. ... ديانغا ئولتۇرغىنىنى يېقىن

23. ... ... نۇقۇپ ئويغاتماقچى بولدى.

24. ... ... ئاندىن كېيىن تونىنىڭ ئېتىكىنى

25. ... ... تەۋرىتىپ -

26. ... كۆڭلىدە مۇنداق

27. ... ... نوقۇپ ئويغات -

28. ... ... ئويغۇتالمىدى.

29. ... ...

30. ... ...

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق

1. ئۇلۇغ شانۇ - شەۋكەتكە يېتىشكەن بەختلىك
2. جانلىق قايىسى - قايىسى دىيان ئويلارنى ئويلايدۇ،
3. ئەمدى بۇنى دىققەت بىلەن ئېنىق كۆرگىلى (ئۇققىلى) تىرىشاي.
4. ئاندىن كېيىن ئۇ ھۆرمەتكە سازاۋەر مۇتىكالايان
5. ئارخانت تەڭرىلىك ئۆتكۈر كۆزى بىلەن
6. چاكرىر تاغلارنىڭ (313) ئۇ تەرىپىدىكى كولتى سانىچە
7. ئۆلۈك چىرايلارنى، بوي - گەۋدىلەرنى ئېنىق كۆردى. دەل شۇ چاغ -
8. - دا يېقىن ئولتۇرغان ھۆرمەت -
9. - كە سازاۋەر مايترى بۇدىساۋاتنى
10. يۇقىرىغىنا بۆز (بىلەن) پۈركۈنۈپ ......
11. ... غىنى قايىسى تويىن ئىكىن، دەپ (زادى)
12. ئۇقمىدى. ئاندىن كېيىن باشقىلارنىڭ كۆڭلىنى (ئۇقماي)
13. ديان - ئويغا چۆمدى. ئېقىغلىق (ۋە)
14. ئېقىغسىز ديان ئويلىرى بىلەن ... ...
15. غا ئولتۇرىدۇ دەپ، ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى
16. خىيالىنى بىلمەكچى بولۇپ (يەنە) ...
17. - دى. ئاندىن كېيىن بۇ يەردە نېمە ...
18. ئىكىن دەپ، بارنىتىتانىن (؟) (314) ...
19. ديان ئەقىل - پاراستى بىلەن بىلىشكە تىرىش -
20. قان (بولسىمۇ) يەنىلا بىلەلمىدى. ئۇندىن باشقا ھۆرمەتكە
21. سازاۋەر مۇتىكالايان ئارخانت
22. ئېسىل پەزىلىتى بىلەن ئۇ تۈزۈن (جانلىق -)
23. نىڭ ئولتۇرغان يېرىنى ......
24. شىنى ئويلىدى. زادى ......
25. توپلىنىدىغان بېنانى
26. - مىدى شۇنداق قىلىپ يەنە ......
27. چامبۇدۋىپ (315) دۆلىتى ......
28. ... يەر - جاھان ....
29. ....
30. ....

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم بەشىنچى ۋاراق)

1. چىقىرىپ تىرىشتى. يەنە ئۇنى مۇنداق
2. ئۇقمىدى. بۇ كىمكىن، نېمە خىياللارنى قىلىۋاتىدىكىن،
3. بېشىنى پۈركەپ، بۇ يەردە نېمە قىلغىلى ئولتۇ -
4. رىدىكىن، ئاندىن كېيىن مۇنداق ئويدا بولدى: مەن
5. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ قەھرىمان پەزىلەتلىك
6. ئارخانت شاگىرتلىرى ئىچىدىكى ئىككىنچى ...
7. ماختالغان مەدھىيىلەنگەن شاگىرتىمەن.
8. يەنە مۇشۇنچە تۈرلۈك ئەھۋاللارنى
9. ئۇقىقىلى كۈچۈم، قۇۋۋىتىم توسالدى (يەتمىدى).
10. ئەمدى يەنە نېمىشقا نوملۇق
11. ...... كوترى ئارخانتنى چاقىرمايمەن، ئاندىن كېيىن
12. ... -پ مۇتكالا (يان) يېقىن بېرىپ مۇنداق
13. دېدى: ... ئۇ ئۆز تونى بىلەن بېشىنى پۈر -
14. كەپ بۇ يەردە ئولتۇرىدۇ، ئۇنى ئۇقىقىلى تىرىش -
15. -سامۇ يەنە ئۇقالمىدىم. ئەمدى سىز بارلىق
16. (جانلىقلارنىڭ) ئۇستازىسىز. پۈتۈن يەر جاھان
17. ... نىڭ ئەقىل - ئىدراك پەزىلەتلىرى
18. ...... ئەقىل - ئىدرىكىمىزگە ئالتە
19. ...... يەتمەس. (ئەمدى) تەڭرى بۇرخان -
20. نىڭ ئورنىنى بېسىپ، نوملۇق چاقنى تەۋرەتكۈچى سىز
21. بولىسىز. ئەمدى سىز تىرىشىڭ،
22. ئۇنى بىلگىلى، ئۇقىقىلى ئەقىل - پاراسىتىڭىزنى چىقىرىڭ. ئاۋۇ
23. پۈركەنچىلىك قايسى تويىندۇ (؟) ئەگەردە.
24. ... ... بۇيەردە جاھاندا تۈگەل
25. دانا تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاندىن باشقا
26. ئۇنى بىلگۈچى يوقتۇر. ھۆرمەتكە سازاۋەر
27. مۇتكالايان ئارخانت ... ۋاقىتتا باش - ...
28. ...... يۇقىرى قىلىپ،
29. ....
30. ....

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق

1. ئۇقىملى زور غەيرەت شىجائەت بىلەن تىرىشىپ زادىلا بىلەل-
2. مىدى. ئاندىن كېيىن تەكرى تـەكرد-
3. سى بۇرخاننىڭ ناھايىتى تەستە قىلغىلى بولىدىغان نومىلۇق
4. ئىشنى ئىشلەيدىغان چاغدا (بۇرخاننىڭ) ئارسلان خانىدەك ئىككى
5. (جەسۇر) شاگىرتى مايتىرىلىق سۇمىرتاققا
6. يەتكەندە، خۇددى ھىندى
7. دەرياسىنىڭ ئۆركەشلىگەن دولقۇن-
8. لىرى كاۋلاس (316) تېغىنىڭ باغرىغا
9. ئۇرۇلغاندەك توسۇلۇپ تۇرۇپ قېلىشتى. (ئۇلارنىڭ) بىرى قىرىق
10. كالپ ۋاقىتقىچە تىرىشىپ يىققان،
11. ئىككىنچىسى ئاتمىش كالپ ۋاقىتقىچە تىرىشىپ يىققان
12. ئەقىل-پاراسەتلىرى (بىلەن)
13. ئۇ بىر قات بۆز ئىچىدە (پۈركۈنۈپ ئولتۇرغان تويىننىڭ كىملىكىنى)
14. ئېنىق ئۇقالماستىن ئىنتايىن مۇڭلۇق
15. قايغۇلۇق بولۇپ، تۆگەل دانا تەكرىسى
16. بۇرخانغا يېقىن باردى.
17. چوڭقۇر ھۆرمەت بىلەن باش ئۇرۇپ يۈكۈندى. ئالقان-
18. لىرىنى جۈپلەپ، مۇنداق دەپ ئۆتۈن-
19. دى: ئۇلۇغلار (نىڭ) ئۇلۇغى تەكرىم، ئۆيـدە جامائەت ئارىسىدا
20. بېشى پۈركەنچىلىك بىر تويىن ئولتۇ-
21. رىدۇ. بىز ئىككىمىز ئەقىل-پاراسەتلىك ئىككى
22. كۆزىمىز بىلەن كۆرۈپ، ئەقىل-پاراسىتىمىز يەتمەي (كىملىكىنى)
23. بىلەلمىدۇق. يەنە شانۇ-شۆھرەتلىك پەزىلەت بىلەن ئۇنى
24. ئويغانقىلى، ئۈركىتكىلى تىرىشىپ زادى
25. ئويغىتالمىدۇق. شۇنداق قىلىپ ديان دانا
26. ئەقىل بىلەن كۆڭلىدىكى ئويلىرىنى ئۇقماقچى
27. بولدۇق. ....
28. ئۇنداق ئۇلۇغ......................
29. ....
30. ....بىز-

(B)

(ئۈچىنچى بۆلۈم ئالتىنچى ۋاراق)

1. نىڭ كىرسىز ماھىيەتلىك گۇمانلىرىمىزنى يېشىپ
2. بېرىڭ. ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى
3. بۇرخان تۆزۈن مايتىرىنىڭ ياخشى
4. پەزىلىتىنى ئىنتايىن كۆپ جانلىقلار ئالدىدا
5. ئېيتىش، يېيىش، كۆرسىتىش ئۈچۈن، سانسىز
6. تۈمەن جانلىقلارنى بۇرخان ئالىمىگە زور
7. ئۈمىد باغلاتقۇزۇش ئۈچۈن
8. ئۇرغۇنلىغان جانلىقلارنى تۆ-
9. زۈن مايترى بۇدىساۋات بىلەن
10. ئۇچراشتۇرۇپ، قۇتقۇزۇش ئۈچۈن يەنە
11. ئۇنىڭ (بىلەن) ئۇچرىشىدىغان ۋاقىت پەيتىنىڭ يېقىنلاشقانلىقىنى
12. (ئۇقتۇرۇش ئۈچۈن) مۇتىكالايان ئارخانتقا مۇنداق
13 دېدى: مۇتىكالايان ئېسىل
14. پەزىلەتى بىلەن كانتىك دەرەخ تىكىلە-
15. ......شاگىرتلىرىم بىر يەردە
16. ......بۈگۈنكى كۈن مەن ئۇلۇغ
17. بۇرخانلار ئىشىنى ئىشلەيدىغان
18. ......ياخشى ئىش - ئەمەللىرىمنى
19. پۈتتۈرىدىغان ياخشى كۈندۇر. ئۇنى ئىشىتىپ، مۇتىكالايان ئارخانت
20. ئېسىل پەزىلىتى بىلەن ئۇ يەردە غايىپ بولۇپ،
21. سۇمېرتاغ تۆپىسىدە پەيدا بولدى.
22. كانتىك دەرىخىنى تىككەچ مۇنداق سۆز سۆز-
23. لىدى. ئىشتىڭلار، پۈتكۈل ئۇن تەرەپتە تۇرغۇچى
24. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانىنىڭ ئۇلۇغ كۈچ-
25. لۈك نىزۋانىنى ئۆچۈرگەن ئېسىل پەزىلەتلىك
26. شاگىرتلىرى، ئەمدى بۇرخان چاكىرىت ئىلىگ
27. خان يارلىقىدىن...ئارىسۋدان
28. ساڭرامدا......سۆز سۆز-
29. لىدى. ......تۆگەل دانا تەڭرى
30. تەڭرىسى بۇرخان..............

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم يەتتىنچى ۋاراق

1. ساندىكى يەر ـ جاھاندا بىردەك ئاڭلاندى. شۇ ئارىدا
2. ئون تەرەپتىكى قىرىق تۈمەن ئارخانىت (ۋە)
3. شاگىرتلار ھەممىسى ئارسىۋدان ساگرامغا يىغىلىش‌ـ
4. تى. ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
5. سەككىز تۈمەن خىلمۇ خىل يورۇقلۇق ئەۋەت‌ـ
6. تى. ئۇ يورۇق يالتىراقلىق (نۇر بىلەن) ئۆڭ (رەڭ)
7. يوقىلىدىغان تەڭرى يېرىدىن (تاكى) ئاستىنقى ئاۋىش
8. دوزاققىچە ئۈچ مىڭ
9. ئۇلۇغ مىڭ يەر ـ جاھان يورىدى،
10. يالتىرىدى. (بۇ كارامەتكە) ھەيران بولۇپ، ئەجەبلىنىپ ئەزرۇئا
11. خۇرمۇزتا تەڭرىلەر سوداۋىس
12. تەڭرى يېرىدىكى ئۇلۇغ كۈچلۈك تەڭرىلەر......
13. سانسىزلىغان ئەجدىھارلار، جىنلار، كانتارد‌ـ
14. ـ لار ـ كاتارۋىلار ئۇ، كانتىك دەرەخ...
15. شۇنداق قىلىپ يورۇقلۇق كارۋانىنىڭ چاقىرىشى (بىلەن)
16. ھەممىسى ئارسىۋدان ساگرامغا توپلاندى.
17. كېيىن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان ئۇ ساگرامدا
18. يىغىلغان جامائەتنى چاقىرىپ، قاراڭغۇدا
19. چىققان ئاي تەڭرىگە ئوخشاش......
20. كۆرۈندى. كۈن تەڭرىگە ئوخشاش...
21. ـ دىن چىققان ئەجدىھارخانىغا ئوخشاش ئالتۇن
22. رەڭلىك يورۇقىنى يالتىراتتى. تاتلىق شەربەت (سۈيىنى)
23. چاچقاندەك ئۇ جامائەتنى شادلاندۇرۇپ ـ
24. سۆيۈندۈرۈپ، ئۆز ئورنىدىن (تۇرۇپ)...
25. نۇرغۇن جامائەت ئارىسىدا ئارسلانلىق تەختى ئۈستىدە
26. ئولتۇرۇپ ـ ئورۇنلىشىپ، سارىپۇترى ئارخانتقا مۇنداق
27. دېدى: چىداپ تۇرالماي......
28. نېمىشقا......
29. ......
30. ......

(B)

(تۆتىنچى بۆلوم يەتتىنچى ۋاراق)

1. ئۆز بۇيانىگىزغا ئېرىشكەندىن كېيىن
2. بىر تويىن بېشىنى پۈركەپ ئولتۇرىدۇ.
3. ئۇنى ئۇققىلى، بىلگىلى تىرىشىپ، قىرىق كالىپ (ۋە)
4. ئاتمىش كالىپ ۋاقىتتىن بۇيان يىققان ئېسىل پە-
5. زىلىتىمىزنىڭ ھەممىسىنى چىقىرىپ (ئىشلىتىپ)، ھەر نېمە قىلىپمۇ ئۇ
6. تويىننى ئۇقالمىدۇق، ئويغىتالمىدۇق. ئەمدى
7. تەگرىم، نۇرغۇن جامائەت ئارىسىدا ئېي-
8. تىڭ، بىز ئۇنىڭ كىملىكىنى بىلەيلى، ئۇقايلى.
9. ئاندىن كېيىن تەگرى تەگرىسى بۇرخان
10. ھۆرمەتكە سازاۋەر تۆزۈن مايترى چېكى
11. يوق...تۆۋى يوق چوڭقۇر ئەقىل-پاراسەت
12. ......كۆرسىتىش ئۈچۈن سارىپۇترى
13. ئارخانتقا مۇنداق دېدى: ئەمدى سەن
14. ......گىل. كىمنىڭ كۈچ-قۇۋ-
15. ۋىتى......-سا، ئۇ تويىننى ئويغاتقۇلۇق.
16. ...نام ئالسۇن، ئۇ يارلىقنى ئىشتىپ، ئۇس-
17. تىدە تەگرى، تۆۋەندە ئىنسان ھەممىسى تويىن
18. ......دەپ، مۇنداق دېيىشتى:
19. تۆگەل دانا تەگرى تەگرىسى بۇرخاننى
20. ...چىقىرىۋەتسە، قالغان سانسار ئىچىدىكى بارلىق
21. جانلىقلارنىڭ ئەقىل-پاراستى، سارىپۇترى ئار-
22. خانتنىڭ ئەقىل-پاراستىگە يەتمەيدۇ. سارىپۇت-
23. -رى ئارخانت...كۈچلۈك ئارخانت تويىننى
24. ......-سە، تېخى باشقا كىم بولغاي،
25. ......يوغايمەن دېگىلى. ئاندىن
26. كېيىن سارىپۇترى...نەملەپ ماگدى. ئۇ
27. ......جامائەت ئارا بىر
28. ......ئاندىن كېيىن سارىپۇترى
29. ....
30. ....

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم سەككىزىنچى ۋاراق

1. كۈن تەڭرى يورۇقى يالتىرىتىدىغان ئىش -
2. ئەمەلىيەرنى يۇلتۇزلار يورۇقى (نۇرى) يورىتالماس.
3. تەڭرىم، سىز ئۇچۈن ئىشلەيدىغان ئىش - ئەمەلىيەرنى
4. شاگىرتلار ئىشلەيلى دەپ سىلاشقا - تۇتۇشقا قانداقمۇ
5. جۈرئەت قىلالىغاي. ئۇلۇغ مېھرىبان پاراسەتلىك
6. تەڭرىم، بارلىق جامائەتنىڭ (كۆڭلىدە) گۇمانى بار،
7. (ئۇلارنىڭ) ئۇ تويىنىنى ئۇقماقچى بولغان زور ئارزۇسى
8. بار. ئەمدى تەڭرىم، ئۇ تويىنىنى
9. دىياندىن ئويغاتىسىڭىز
10. ئىكەن. ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى
11. بۇرخان ئىنتايىن كۆپ جانلىقلار تۈزۈن
12. مايتىرىغا زور ھۆرمەت - ئېھتىرام كۆڭۈل -...
13. ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپ......
14. يارلىق قىلدى. شۇنداق خوشاللىق (بىلەن) شادلانغاندا..
15. بۇ پايانسىز - چەكسىز قوڭۇر يەر ئالتە تۈرلۈك
16. تەۋرىدى - سىلكىندى. يۇقىرىدا كۆك (ئاسمان) تۆۋەندە
17. قوڭۇر (يەر) كۆرۈندى بارلىق جانلىقلار
18. مۇنداق ئۈن ئويلىدى: «قايسى...ئۇ -
19. نى بىلەن چاقىرىپ، بۇ تويىنىنى ئويغىتار -
20. كىن» ئاندىن كېيىن، تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
21. ئامراق دوستى نازۇك ئوغلىنى...-
22. - چە تۈزۈن مايتىرى بۇدىساۋاتقا يې -
23. قىن بېرىپ، (بىر) پارچە بۇلۇتتىن چىقىپ كېلىۋاتقان
24. بەش باشلىق ئەجدىھاغا ئوخشاش كۆرۈپ قانغۇسىز
25. ئالتۇن ئۆڭلۈك قولىنى كارازا تونىدىن
26. چىقىرىپ......تۆت...بارماق
27. سوقتى.......
28. يەردە......
29. ....
30. تۈزۈن مايتىرى........

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم سەككىزىنچى ۋاراق)

1. ئىززەتلەپ، ئەيمىنىپ ـ قورقۇپ دەرھال ئۆز
2. ئورنىدىن تۇرۇپ، دەرھال ئۇچىسىدىكى تونىنى
3. تۈزەشتۈرۈپ، ئالقانلىرىنى جۈپلەپ، تەڭرى بۇرخان
4. ئايىغىغا باش قويۇپ يۈكۈندى. ئاندىن تۆ ـ
5. زۈن مايترى بۇدىساۋاتىنى كۆرۈپ، قايتا ئۇ
6. جامائەت ئەجەبلىنىپ ـ ھەيران قېلىپ مۇنداق دېيىشتى:
7. شۇ قەدەر ئاجايىپ ھەيران قالارلىق بىر
8. يالغۇز قۇتلۇق كىشىنىڭ ئەقىل ـ
9. پاراسىتى، پەزىلىتىكى (ئۇ) قىرىق تۈمەن
10. ئارخانت جامائەتىنىڭمۇ (ئەقىل ـ پاراسىتىنى) بېسىپ
11. چۈشتى. كېيىن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان تۆ ـ
12. زۈن مايترىغا مۇنداق دېدى: تۈزۈن
13. ......جامائەت گۇمانلىق
14. ...نىمە...تويىن ئۇ قايىسى دىيانىنى
15. ......ئۈچۈن بېشىنى پۈركىۋالغان
16. ...... ـ ئىدى. شۇڭا سېنى ئىنتايىن
17. ......ئويغانتىم. ئەمدى ئۆز ئورۇن ـ
18. ......بىللە ئۇلۇغ تۈرلۈك
19. ...... ـ بار. ئاندىن تۈزۈن مايترى
20. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ ئايىغىغا باش ئۇرۇپ،
21. يۈكۈنۈپ ئۆز ئورنىدا ئولتۇر ـ
22. دى. ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
23. (مايترىغا) تىكىلىپ قارىدى. تۈزۈن مايترىنىڭ
24. يۈزكالپ ئۈچ ئاسانگى ئۇزۇن ۋاقىتتا يىغىدىغان
25. ياخشى قىلمىشلىرى تولۇق تۈگەل بولغاندەك
26. ......ئاتلىق ياخشى قىلمىش توشقۇز ـ
27. ....تۈشقۇزسۇن.
28. ....تۇتقۇز ـ
29. ....
30. ....تۇقۇپ

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم توققۇزىنچى ۋاراق

1. مۇنداق دېدى: كاپىلاۋاستۇ شەھىرىدە
2. ... گائۇتامى خاتۇنىنىڭ ئالتۇن
3. رەڭلىك بۆزىنى بۇرسۇڭ جامائىتىگە
4. ئۆلەشتۈرگىلى ئالغانىدىكى، ئەمدى بارلىق
5. جامائەت يىغىلىپتۇ، ئۇ بۆزنى كەلتۈرۈپ
6. جامائەت ئارا رېتى بويىچە تارقاتقىنىكى، گائۇ-
7. تامى خاتۇنىنىڭ ئارزۇسى قانسۇن.
8. بۇ يارلىقنى ئىشىتىپ، ھۆرمەتكە
9. سازاۋەر ئانانت (317) ئۇ ئالتۇن
10. يالتىراقلىق بۆزنى بارلىق تويىنلار جامائىتى
11. ئارىسىغا ئېلىپ كىرىپ، ئالدى بىلەن تەگرى تەگرىسى بۇرخان
12. تەرەپكە سۇندى. بارلىق جانلىقلار ...
13. ئويلاپ ئۇ تونىنى ... ...
14. ئاندىن كېيىن ئاتىيانا كۇتانى......
15. غا تۇتتى. ۋە بەش پانچىك......
16. سارىپۇترى، مۇتكالايان ......
17. ئانىرۇتى (318) قاتارلىق ئارخانتلارغا ...
18. يەتكۈزدى. تامامەن ئا- ......
19. دەپ ئويلاشتى. ئۈچ قات يەر-سۇ ...
20. تەگرى تەگرىسى بۇرخان بىلەن تەڭ- ...
21. زادى يوق. شۇنداق قىلىپ يەنە يەر-جاھاندا...
22. ئوخشاش ئالاھىدە بۆز زادى تېپىلماس....
23. بۇ ئالتۇن رەڭلىك بۆز ھەققىدە......
24. جانلىقلارغا ياخشىلىق قىلىشنى ئويلار......
25. تۇتتى. بىزمۇ بۇ بۆزنى (ئېلىشقا)
26. تېگىشلىك ئەمەسمىز. كېيىن ھۆرمەتكە سازاۋەر
27. ئانانت نۆۋەت بويىچە بۆزنى تۇتۇپ يۈ-...
28. تۈزۈن مېيترى بۇدىساۋات- ... تەگدى. ئاندىن
29. تۈزۈن......
30. مۇنداق ......

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم توققۇزىنچى ۋاراق)

1. باشتا ماھاسراۋاك (319) لار بۇ بۆزنى
2. تۇتمىغان بولسا، پۈتۈنلەي مەن ئۇچۇن تۇتمىغان-
3. مدى. ئەمدى مەنمۇ بۇ بۆزنى تۇتماسلىغىم
4. كېرەك. ئاندىن كېيىن تۈزۈن مايترى بۇدساۋات
5. ئانانت تويىندىن ئۇ بۆزنى ئالدى.
6. ئاق كۆكۆل ئانانت ئۇ بۆزنى مايترد-
7. غا سۇنۇپ، ئۆز رېتىدە ئورۇن ئېلىپ
8. ئولتۇردى. ئاندىن كېيىن
9. ھۆرمەتكە سازاۋەر مايترى بۇدىساۋات
10. ئۇ يالتىراپ تۇرىدىغان ئالتۇن رەڭلىك
11. بۆزنى قولىدا تۇتۇپ، ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇلۇغ
12. ھۆرمەت ئېھتىرام بىلەن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانغا
13. (مۇنداق دەپ) ئۆتۈندى. بارلىق
14. ... ... قۇتلۇق قىلىغۇچى تەڭرى تەڭرىسى
15. بۇرخان مەرھەمەت قىلىدىغان بارلىق كىيىم - كېچەك بۆز ئارا
16. ...... - دۇر. يارىغاي، ئەردىنىنى
17. ...قەدىرلىك قىلغىلى، شۇڭا ئەمدى
18. (بۇ بۆزنى) مەندىن ئېلىپ مەرھەمەت قىلغاي.
19. ... چەكسىز سانسىز كالپ ئاژۇنلاردا بىز
20. سىزنى ئويلاپ، سۆزلەپ چەكسىز ئازاب
21. چەكتۇق.... بىزنىڭ بۇ خىل ھۆرمىتىمىزنى نەزەردە تۇتسىڭىز،
22. بۇ بۆزنى قوبۇل قىلغايسىز. بىزگە
23. ياخشىلىق، باشقىلارغا مەنپەئەت (بولسۇن). ئاندىن
24. (كېيىن تەڭرى) تەڭرىسى بۇرخان نېمە سەۋەبتىندۇ
25. گائۇتامى خاتۇندىن ئۇ بۆزنى قوبۇل قىلمىدى.
26. ... ... ئۇ بۆزنى تۈزۈن مايترى
27. ...تۇتۇپ ......چاقناپ
28. ...تەڭرى ... - دى. تاغ تۆپىسىدە
29. ......بۇ ...
30. ......كۆرۈپ،

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم ئونىنچى ۋاراق

1. تۇزۇن مايترى ئارتۇقتىن ئارتۇق سۆزلەپ (ناھايىتى بەك ئېچىلىپ)
2. تەڭرى تەڭرىسى بۇرخاننىڭ ئوتتۇز ئىككى خىل ياخشى بەلگىسى
3. بەخت ـ سائادىتىنى، ئون سەككىز تۈرلۈك
4. ئالاھىدىلىك ياخشىلىقىنى يۇقىرى تۇرغۇزۇپ (قەدىرلەپ)، ئىنتا ـ
5. يىن سۆزلۈك كۆڭلى تۇردى (كۆتۈرۈلدى). ئۇ سۆزلۈك
6. كۆڭۈل كۈچىدە ئەللىك تۈرلۈك لاكساناۋىيا ـ
7. اك (320) ئاتلىق كۆڭۈلدىكى ياخشى قىلمىشنى
8. تۈپلىدى. ئاندىن، مۇنداق دەپ بەخت
9. تىلىدى: «سىزنىڭ تېنىڭىز قانداق
10. بولسا، مېنىڭ تېنىممۇ خۇددى شۇنداق
11. بولسۇن.» مۇشۇنداق بەخت (تىلىگەن)
12. ھامان ئەللىك تۈرلۈك لاكساناۋىياك ئاتلىق كۆڭۈل ـ
13. دىكى ياخشى قىلمىشى تۇردى (ساقلىنىپ قالدى). ...
14. ئارا ياخشى قىلمىشى باغلانغۇچى......
15. مۇنچە بىر يۈز بىر تۈرلۈك......
16. قىلمىش كۈچىدە ئالتۇن......
17. ئۆڭلۈك ئۆڭى ـ چىرايى...
18. ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
19. گائۇتامى خاتۇننىڭ ئۆزى...
20. ئىگىرگەن ئالتۇن ئۆڭلۈك بۆزنى تۇ ـ
21. زۇن مايتىرىدىن ئېلىپ كىيىپ يال ـ
22. تىراپ ـ چاقناپ، ئەزرۇئا (تەڭرىنىڭكىدەك) ئۇنى بىلەن ...
23. بىلەن تويىنلارنى چاقىرىپ مۇنداق دېدى:
24. «كەلگۈسىدە سەككىز تۈمەن
25. ياشايدىغان جانلىقلارنىڭ ئۆمرىدە ـ ھاياتىدا
26. مايترى ئاتلىق ئاشۇنداق كېلىدىغان ھۆرمەتكە
27. سازاۋەر ھەقىقىي ...... بارلىق نوملارنى
28. ئۇقىدىغان تەڭرى بۇرخان بەلگۈلۈك بولغاي.
29. ....
30. ....

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم ئونىنچى ۋاراق)

1. تۇسۇن (بەگۋاش) ئەرلەرنى تۇختاتقۇچى تەگرى، ئىنساز ـ
2. لارنىڭ ئۇستازى، نامى چىققان تەگرى،
3. ئىنسانلارنى، يەر ـ جاھاننى ئۆز ئەقىل ـ پاراسىتى بىلەن
4. ئۇقۇپ، ئىسپاتلاپ، بارلىق ئازابلىقلارنىڭ
5. ئازاۋىنىڭ تۈگەيدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن، شۇچاغدا
6. بارلىق ئازاب ـ ئوقۇبەتنىڭ يىقىلىشى ئۈچۈن نوم نوملىسا،
7. مەنمۇ شۇنداق قىلىپ ياخشى نوم نوملىغايمەن. ئەڭ
8. دەسلەپتە، ئوتتۇرىدا (ۋە) ئاخىرىدا
9. ناھايىتى ياخشى مەنىلىك، ساپ (ۋە) سۈ ـ
10. زۈك، نۇر ـ يورۇقلۇق، دائىم تولۇق ـ تۈگەل
11. ...... تەگرى، ئىنسانغا ئايرى ـ
12. ...... ـمەن شۇ چاغدا نىرۋان
13. ...... ـ مەن. تېخى يەنە ئۇ
14. ...... شاگىرتلىرى مايىترى نەسەبلىك
15. ...... مېنىڭ شۇ چاغدا شاگىرتى ـ
16. ... نەسەبلىك ئاتالسا، شۇنداق قىلىپ،
17. ... سانسىز تۈمەن شاگىرتلارنى ئەگەشتۈرۈپ،
18. ... يەتكۈزگەي. مەن شۇ چاغدا
19. نۇرغۇنلىغان شاگىرتلارنى ئىسەنلىك يولغا
20. ... ـ سام ئاندىن كېيىن ھۆرمەت ـ
21. كە سازاۋەر مايىترى بۇدىساۋات بىرىنچىدىن
22. ئالتۇن ئۆگلۈك چىرايىغا ئىگە بولۇپ،
23. ئىككىنچىدىن كەلگۈسىدە
24. ئۆزىنىڭ شانۇ ـ شەۋكەتلىك بولىدىغانلىقىنى ئىشتىپ، ئىنتايىن
25. سۆزۈلۈپ تەگرى تەگرىسى بۇرخان ئايىغىغا
26. سەجدە قىلىپ مۇنداق دەپ ئۆتۈندى: «ئاجايىپ
27. خىسلەتلىك، ھۆرمەتكە سازاۋەر تەگرىم
28. ...... تۈمەن ياشانغان جانلىق
29. ....
30. ....

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم ئون بىرىنچى ۋاراق

1. بولاي. ئەمدى سىز سۆيۈملۈك، لەززەتلىك - تات -
2. لىق نوم نوملاپ، نۇرغۇنلىغان جانلىقلارغا
3. ياخشىلىق قىلىسىگىز، شۇنىڭغا ئوخشاش مەنمۇ
4. كەلگۈسىدە مايترى نەسەبلىك شاگىرت -
5. لىرىمغا باشتا ياخشى، ئوتتۇرىدا ياخشى، ئاخىرد -
6. - ىمۇ ياخشى ئۈچ تۈرلۈك ئالاھىدە نوم
7. نوملاپ، سانسىز تۈمەن جانلىق -
8. لارغا پايدا - مەنپەئەت يەتكۈزەي.
9. ئاندىن كېيىن، تۈزۈن مايترىنىڭ سۆز -
10. لىگەن ئۈنى ئۈچ مىڭ ئۇلۇغ مىڭ
11. ئۇلۇغ يەر سۇنىڭ ھەممىسىگە ئاڭلاندى، جاراڭلىدى.
12. كۆك تەڭرى (كۆك ئاسمان) ئالتە تۈرلۈك تەۋرىدى ......
13. دېڭىز، دەريا سۇلىرى چايقالدى. سۇمىر تاغدىكى
14. تەڭرىلەر ئۆردىلىرى تىترىدى. كۆك ئاسماندىن
15. برائاسغۇق (321) كۆلەڭگۈلۈك كوژاتار (322) گۈل
16. چېچەكلىك يامغۇر ياغدى. ئىپار ھىد -
17. لىق شامال چىقىپ، ئىنچىكە - ئىنچىكە (سىم - سىم)
18. يامغۇر ياغدى. يۇقىرىدا تەڭرى، تۆۋەندە
19. ئىنسانلارنىڭ ھەممىسى شادلاندى — سۆيۈندى. ئالقانلىرد -
20. ىنى جۈپلەپ، سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن تۈزۈن
21. مايترى تەرەپكە قاراپ ئابىسكلىق (323) ... -
22. گىلى تەييارلاندى. ئاندىن كېيىن تۈگەل
23. دانا چاكىرىت ئىلىگخان مايترد -
24. لىق شاھزادە دانىشمەن (ۋەلىئەھد) ئوغۇلنى دىققەت كۆزى بىلەن
25. كۆرۈپ، يەنىمۇ تەۋرەنمەس كۆڭۈل بىلەن
26. ۋايىغا يەتكەن بۇيانى بىلەن شۇنداق ئوقۇپ كۈلۈم -
27. سىرىدى، ئاغزىدا ... ... پۈتۈن بەدد -
28. ىندە ... ... - ددىن ...
29. ... ...
30. ... ...

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم ئون بىرىنچى ۋاراق)

1. چاغدىكى كۆن تەگرىگە (قۇياشقا) ئوخشاش بۇرخانلار
2. پەيدا بولۇپ، ھەممە دۆلەتلەرگە يېيىلـ
3. دى. بەزى بۇرخانلار پەزىلەتلىك ئىشلارنى قىلـ
4. شاتتى. بەزىلىرى ھەر تۈرلۈك نىملارنى نوملايتـ
5. تى. بەزىلىرى ديانغا ئولتۇرۇناتتى.
6. بەزىلىرى پىنۋات (324) تەلەپ قىلاتتى. بەزىلىرى
7. نىرۋانغا بارىدىغاندەك
8. قىلاتتى. بەزىلىرى چاكىرمىت (سىدىلە) قىلىپ
9. يۈرىشەتتى. ئاندىن كېيىن ئۇ
10. ئوت كۆيۈۋاتقان دوزاخلارنى چېلەك
11. ...... سوغاق دوزاخلارنى ئىللىق
12. ...... ئىشتىپ، ئاچ جىنلار دۇنياسىدا
13. تۇغۇلغان جانلىقلارنى تويدۇرۇپ ـ قاندۇرۇپ،
14. ... دۇنياسىدا تۇغۇلغان بىچارە ـ دەردمەن
15. ... تىنجىتىپ، قايتىدىن ئۆرۈلۈپ تەگرى
16. تەگرىسى بۇرخاننىڭ ئۇسىنىرىغا كىردى.
17. ...... ھۆرمەتكە سازاۋەر
18. ...... ئارزۇسى قانغاندەك ئىنتايىن
19. شاد ـ خۇرام بولدى. ئۇ يىغىلـ
20. غان ... تېخىمۇ خۇشال بولدى.
21. ... ئاندىن كېيىن تەگرى تەگرىسى بۇرخان
22. .... تۈمەن ئالتۇنلۇق
23. دۇمباقلارنىڭ ئۈنىنى بېسىپ چۈشىدىغان يېقىمـ
24. لىق ئەزرۇئا ئۈنى بىلەن تۈزۈن مايترىنى
25. چاقىرىپ مۇنداق دېدى: «ياخشى، ياخشى تۈزۈن
26. ئوغلۇم، سىزنىڭ ئارزۇيىڭىز ناھايىتى ياخشى ـ
27. دۇر. بارلىق سانسار ئىچىدىكى جانلىقلارنىڭ
28. ياخشىلىق ...... ھەممە ئارخانت
29. داكسانايات ......
30. ....

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم ئون ئۈچىنچى ۋاراق

·1 مەن كاسپ بۇرخاندىن بارلىق جانلىق-
·2 لارنى گۆرۆگە تۇتۇپ ئالدىم. شۇنداق قىلىپ
·3 سەنمۇ بۇ يەردە ھەممە جانلىقلارنى
·4 گۆرۆگە تۇتقىن. قايسى ۋاقىتتا بۇرخان
·5 بەختىنى تاپساڭ، ئامراق ئوغۇللارنى خالىغىنىڭچە
·6 تىلەپ ئىزدەپ بارلىق غەملەردىن قۇتقازغىن.
·7 بۇ يارلىقنى ئىشىتىپ، تۆزۈن مايترى
·8 زور ھۆرمەت، سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن
·9 ئالقانلىرىنى جۈپلەپ، گەۋدىسىنى پۈ-
·10 كۈپ، تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانغا ئۆتۈنمەكچى
·11 بولغاندا، ......
·12 تۇرقىچە ئېگىز كۆك ئاسماندا ...
·13 لەيلەپ تۇردى. تۆۋەندە تەڭرى تەڭرىسى
·14 بۇرخان ئۇدانى تاغ تۆپىسىدە چاقناپ-
·15 يالتىراپ تۇرغاندەك تەخت ئۈستىدە ئولتۇرۇپ
·16 يارلىق قىلاتتى، يۇقىرى ئۆرلەيتتى. خۇددى
·17 ئاي تەڭرى تۇققاندەك تۆزۈن مايترى...
·18 ئىدى. خۇددى ئون ئالتە ...
·19 ئاي تەڭرى (بىلەن) كۆرۈشكەندەك، تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
·20 تۆزۈن مايترى بىلەن كۆرۈشۈر ......
·21 يۇقىرىدا كۆك (ئاسمان)، تۆۋەندە قوڭۇر يەردىكى تەڭرى ئىنسان-
·22 لار ھەممىسى تۆزۈن مايتىرىدىن ......
·23 ئاندىن كېيىن ھۆرمەتكە سازاۋەر ......
·24 يۇقىرى كۆك ئاسماندا ......
·25 دەك تىزلىنىپ، ئالقانلىرىنى جۈپلەپ ...
·26 مۇنداق دەپ ئۆتۈندى: ......
·27 جانلىقلارنى ......
·28 تاپتى. ......
·29 ....
·30 ....

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم ئون ئۈچىنچى ۋاراق)

شۇنداق قىلىپ، مەنمۇ كەلگۈسىدىكى شات
كۆڭۈللۈك ئىنتايىن ياخشى جانلىقلارنى
ئازابلىرىدىن قۇتقۇزۇپ، ياخشىلىققا (ساۋابقا) ئېرىشەي.
ئاندىن كېيىن تۈزۈن مايتىرىنىڭ
مۇشۇنداق سۆزلىگەن ئۈنى ئۈچ مىڭ ئۇلۇغ
مىڭ يەر جاھانىنىڭ ھەممىسىدە بىردەك ئاڭلاندى. ھەتتا،
تۈزۈن مايتىرىنىڭ شازىنى بىلەن
قۇتقۇزۇلىدىغان ئۈستۈنكى براھمالىق
تەڭرى يېرىدىن (تاكى) ئاستىنقى ئاۋىش
دوزاخقىچە (يۇرىدىغان) جانلىقلارنىڭ (ھەممىسىگە) ئاڭلاندى. ئۇلار
...... تۈزۈن مايتىرىنىڭ كۆك ئاسمان ...
...... بارلىق جانلىقلارنى گۆرۆگە
تۇتىدىغانلىقى ئېنىق بەلگىلىك
بولدى. شۇ سەۋەبتىن بارلىق جانلىقلار
شاد - خورام بولۇپ، شاھزادە دانىشمەن (ۋەلىئەھد) ئاتلىـ
دىغان تۈزۈن مايترىغا باش ئۇرۇپ
يۈكۈندى. شۇنداق قىلىپ، ئۇ ئۇلۇغ شادلىق
كۈچىدە قوڭۇر يەر تەۋرىدى. كۆك ئاسماندا
...... تەڭرىلەر تۇرۇشتى. تۆت
ئەتراپىنىڭ ھەممىسى يورۇدى، چاقنىدى. كەلگۈ-
سىدىكى ھەيران قالارلىق ئەھۋاللار ئېنىق بەلگىلىك
... كۆرۈندى. كېتۇماتى
... كۆز يىتىم (يەردە) ... سەككىز تۈمەن تۆت
مىڭ ... بىلەن بىللە كۆرۈندى. تېخى
...... ساسلىق چىملىق
...... سەككىز تۈمەن تۆت مىڭ
.... تەكشۈرۈپ،
....
....
....

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم ئون تۆتىنچى ۋاراق

1. لار تولۇپ كەتكەندەك زىچ جانلىقلار بىلەن
2. كۆرۈندى. تېخى يەنە باراناتى (325) ئىلىگ خانىنىڭ
3. ئىلاھىي ئەرددىنىلىك تۈۋرۈكى مايترى
4. ۋاقتىدا كۆرۈندى. تېخى يەنە ساڭى چاكرىرت
5. ئىلىگ خانىمۇ سەككىز تۈمەن تۆت مىڭ
6. تېۋدىنۇر (خاس) بەگلىرى بىلەن مايترىنى ھۆرمەتلىگەن ـ ئىز ـ
7. زەتلىگەن ھالدا كۆرۈندى. مۇشۇنداق ئاجا ـ
8. يىپ ئىشلارنى كۆرۈپ، بارلىق جانلىقلار
9. ئالىيجاناب مايترى بىلەن بىللە كېلىدىغان،
10. سانسارددىن ئۈزدۈرىدىغان ـ قۇتۇلدۇرىدىغان
11. بەختىنى تىلىدى. ئۇنى كۆرۈپ شىمنۇ
12. غەم ـ قايغۇ چاقىرىتىدىغان ... تەۋرەت ـ ...
13. ئۇنى كۆرۈپ يەر يۈزىگە قارا ـ ...
14. جانلىقلار مايترى بىلەن كېلىدىغان بەخت ـ
15. نى تىلەۋاتقانلىقىنى كۆردى. كېيىن مۇنداق ئويىدا بولدى:
16. «بۇ جانلىقلار پۈتۈنلەي كېيىن كېلىدىغان ......
17. يېڭى كۈن بىلەن كەلگىلى، قۇتۇلىدىغان
18. يولغا يېتىشنى بەكمۇ ئارزۇ
19. قىلىۋاتىدۇ. ئەمدى بۇلارغا ساڭى (راھىپ) چاكرىرت
20. ئىلىگ خانىنىڭ شادلىقىنى ......
21. شانۇ شەۋكىتىنى ۋاقتىنىڭ ......
22. مەدھىلەي. ئۇنى ئىشتىپ قۇتۇلماق ...
23. كۆڭۈللىرى ... مۇشۇنداق ......
24. يگىت ئوغۇل قىياپىتىنى كۆرسىتىپ، تەڭرى
25. بۇرخان تەرەپكە كېلىپ، شېرى (تىل) بىلەن مۇنداق
26. دېدى: كېيىن كېلىدىغان ...... ئىنى ـ
27. تايىن كۆركەم ......
28. گۈل ـ چېچەك ......
29. ......
30. ......

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم ئون تۆتىنچى ۋاراق)

لىك قوللىرى ـ ئىلىكلىرى بىلەن كېتۈماتى شەھىرد ـ
ده كۆلۈپ ـ ئوينىاپ، ساڭى چاكرىرت ئىلىگ
خانغا يېقىن كەلگەي. تەڭرى بۇرخان
مۇنداق دېدى: «ئۇ چاغدىكى جانلىق ـ
لار تاماسىز ـ نەپسانىيەتسىز، ئىككى (خىل) گۇمانسىز بولغاي.
مايترى بۇرخان نومىدا سەككىز تۈزۈن (توغرا)
يولنى تاپقاي، نىرۋانلىق شادلىقتا
ئېرىشكەي.» ئاندىن كېيىن شىمنۇ مۇنداق
دېدى: «كەلگۈسىدىكى
جانلىقلار ئالتۇن ـ كۈمۈشلۈك بولغاي.
يېمەك ـ ئىچمەك بىلەن ھوزۇرلانغاي.
...... ئويۇن بىلەن كېتۈماتى
...... ساڭى (راھىپ) چاكرىرت ئىلىگ خان
... خۇشال بولغاي». تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان
مۇشۇنداق دېدى: «كەلگۈسىدىكى
... جانلىقلارمۇ مېنىڭسىز بولغاي.
ئالتۇن ـ كۈمۈشكە تېخىمۇ ئاز
(بېرىلگەي). سەككىز (تۈرلۈك) تۈزۈن يولغا بارغاي.
نىرۋان شەھىرىگە يەتكەي.» شىمنۇ تەڭرى
مۇنداق دېدى: «جەزمەن ئۇ پەيتتىكى
خۇش پۇراق ئىپار، چىندان، بەدىنىگە
... كاش ئاتلىق بۆز گۆھىرىنى تون
.... كېتۈماتى شەھىرىدە شادلىق
... ...» تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان مۇنداق
دېدى: ئۇ ياخشى ۋاقىتتىكى تۈزۈن
... ... ئوخشاش
... ... خۇشال بولغاي،
....
....
....

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم ئون بەشىنچى ۋاراق

قىلمىشلىق شىمنو، ئاشۇنداق سۆزنى ئىشتىپ، نۇرغۇن جامائەت قايتىدىن شاد - خورام بولۇپ، قاتتىق ئۈن بىلەن كۈلۈش- -تى. ئاندىن كېيىن شىمنو تەكرى غەم - قايغۇ- لۇق بولۇپ، ئۇ يەردىن دەرھال غايىپ بولدى. ئاندىن كېيىن، ئۇ نۇرغۇنلىغان جامائەت بىر نىيەتلىك سۆزلۈك كۆكۈل بىلەن قايتىدىن ئۇغۇل ئىلىگ نامىغا ئېرىشكەن تۈزۈن مايترىغا سەجدە قىلىپ يۈكۈنۈپ، (مايترى بىلەن) بىللە كېلىدىغان بەختنى تىلەپ مۇنداق دېيىشتى: سىزنىڭ تەگرىم ... — -تىمىزدۇر. قۇتۇلىدىغان ... ... — غۇلۇق، يىققۇلۇق. بىزنىڭ ... ... ئېرىشەر. بىز بىلەن بىللە ... ياخشى قىلمىشىمىزنى ... ... سىز بىلەن ئۇچرىشايلى. بىزنى ... ... تۇتۇپ، بارلىق ئازاب - ئوقۇبەتلىرىمىزدىن قۇتقۇزۇڭ. ئاندىن كېيىن چىتراتىنى باي ئەر ھۆرمەتكە سازاۋەر مايترى بۇددىساۋاتىنىڭ ئۇ ... ... تۆرلۈك شانۇ شەۋكىتىنى كۆرۈپ ئۆزىنىڭ تۈزۈن مايترىغا ... — ... ئويلىغىنىنى مۇلاھىزە قىلىپ ... ئوت بىلەن ئۆرتەنگەندەك يىغلاپ ھۆرمەت- كە سازاۋەر مايترىغا ياخشى سۆز بىلەن مۇنداق دەپ ئۆتۈندى: نادان (پاراسەتسىز) ... ئۆرتەنگەن. ... كۆر - ... ئازغان - قايمۇققان ... ... ئوخشاش ... ...

....

....

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم ئون بەشىنچى ۋاراق)

شۇندان قىلىپ، تاقەت قىلمىغان ...
مېھرىۋانلىق پاراسىتىنى ... ... بېرىك.
ئاندىن كېيىن ھۆرمەتكە سازاۋەر مايىترى بۇدىساۋات
مۇنداق دېدى: «تۆۋە قىلىڭ، بۈگۈندىن
ئارتىپ، مۇشۇنداق كاج، تەتۈر كۆرۈە-
گە (خەيىرسىز ئىشلارغا) يېقىنلاشماڭ. ھەرگىز دوزاخلىق
بولماڭ.» ئاندىن كېيىن تەڭرى تەگرىسى
بۇرخان چىتراراتى باي ئەر تۇغرىسىدا
تويىنلارنى چاقىرىپ مۇنداق
دېدى: ياخشىلىق ماھىيەت-يىلتىز بىرەر
... ... تۈزۈن بۇرسۇك
... ... ئۆلچەمەكچى سېلىشتۇرماقچى بول-
سا، ... چىتراراتى باي ئەر تۈزۈن مايىترىنى
(بۇرخان بىلەن) ئۆلچەشنى-سېلىشتۇرۇشنى ئويلىدى. ئاندىن ھۆرمەت-
كە سازاۋەر سارىپۇترى ئارخانت ھەققىدە
... ئالقانلىرىنى جۈپلەپ، گەۋدىسىنى پۈكۈپ
تەڭرى تەگرىسى بۇرخانغا مۇنداق دەپ ئۆتۈندى:
ھۆرمەتكە سازاۋەر تەگرىم تۈزۈن مايىترى
... دىيانى سامارى نېمە ئاتلىق ئىدى. ئەم
... -نىڭ كۈچى بىلەن تويدى. كاۋلاس
تاغ ... گانگ دەرياسىنىڭ سۈيىگە ئوخ-
شاش ... ... يەنە كۆڭلى
... ... غىلى ... ئەمدى
... ... -نىڭ كۈچ-قۇدرىتى بىلەن
... ... نۇرغۇن جامائەتكە ئېيتىپ
... ... تەڭرى تەگرىسى بۇرخان
... ... سارىپۇترى
ئارخانت ... ...
....
....

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم ئون ئالتىنچى ۋاراق

ئۇ دىيانىنىڭ ھەممە تەرىپىنى ئۇق-
مايدۇ. يەنە نېمە دېيىش كېرەك. ئارخانتلار
ئۇقسا، بۇدىساۋاتلار ھەردائىم
ئۇ دىيانىنى ئىشلىتىدۇ، كۆككە كۆتۈرىدۇ.
ئۇنىڭ كۈچى بىلەن جاننى ئالىدىغان (نىزۋانىلىق) دۈشمەن-
لەرنى (كېسەللەرنى) ھاياتىي (كۈچ بىلەن) ياخشى ئەملەيدۇ.
ئاندىن كېيىن سارىپۇترى ئارخانت
ئىنتايىن ھەسرەتلىك-قايغۇلۇق ھالدا
مۇنداق دەپ ئۆتۈندى: ئەگەر
مەن ئۇستۈنكى (ئالىي) بۇرخان بەختى-
نىڭ مۇشۇنداق تۈرلۈك ... ...
ئۇققان بولسام، ئاندىن ...
دوزاخ يېرىدە تۇرۇپ، يۈز كالپ ۋاقىت
ئازاب چەككەن بولسا، قاچان
بۇرخان بەختىدىن ئايلانمىقى بولغان بولسا،
بارلىق بۇرخان بەختىنى تىلەيدىغان ...
قۇنلۇق جانلىقلارغا تەزىم قىلىپ (يۈكۈندى).
ئاندىن كېيىن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان مۇنداق
دېدى: ياخشى سۆزلىدىڭ ... ...
نېمە ئۈچۈن دېسە، بۇ يەر ... ...
بەختىدىنمۇ ياخشىراق باشقا مال-دۇنيا
تېپىلماس. ئاندىن كېيىن تويىن ...
بۇرخانغا (مۇنداق) دەپ ئۆتۈندى: ھۆرمەت-
گە سازاۋەر تەڭرىم ... ...
مايترىلىق يېگى كۈن ... ...
مەدھىيىلەپ ئالاي ... ...
ئارتۇقتىن-ئارتۇق ... ...
يېگى ... ...
... ...
... ...

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم ئون ئالتىنچى ۋاراق)

ياخشى ۋاقىتتا تۇغۇرلارمۇ؟ ئاندىن كېيىن
تەڭرى تەڭرىسى بۇرخان مۇنداق دېدى:
ياخشى-ياخشى تويىنلار، سىزلەرنىڭ
بۇ گۇمانىنى سورىشىڭلار نۇرغۇنلىغان
جانلىقلارغا ياخشىلىق بولغاي، شۇڭا ئەمدى سۆزۈك كۆڭۈل بىلە
تىڭشاڭلار. سىزلەرگە مايىترى بۇرخان بىلەن
ئۇچرىشىدىغان ياخشى ئامال-
چارىنى دەپ بېرەي. ئۇنى ئىشىد-
ىپ، بارلىق جانلىقلار ناھايىتى خۇ-
شال كۆڭلى بىلەن تەڭرى تەڭرىسى بۇرخانغا
... ... مۇنداق دېدى: سۆزلەپ ...
... ... تەڭرىم. نوملاپ ...
... مېھرىۋان پاراسەتلىك تەڭرىم ئۇ
... قىلمىشلارنى قىلىپ، مايىترى بۇرخان
بىلەن ئۇچرىشايلى، كۆرىشەيلى. ئاندىن كېيىن تەڭرى
تەڭرىسى بۇرخان مۇنداق دېدى: كىم
... ... چاغدا سۆزۈك كۆڭۈل بىلەن
... قىلمىشنى پاك ھالدا كۆزەتسە (ساقلىسا)، جەز-
مەن ... -لىق ياخشى ۋاقىت بىلەن ئۇچرى-
-شىدۇ. نېمە ئۈچۈن دېسە، ھەممە شادلىق ...
... -غا ئېرىشىدىغان ئون خىل ياخشى قىلمىش
... ... ئۈچۈن قايسى ئىنسان
... ... ئون خىل ياخشى قىلمىشلىق
... كۆزەتسە، ئۇ جانلىق مايىترى بۇرخان
... ... -مۇ ئاتا-ئانىنى
... ... يېمەك-ئىچمەك بىلەن
... ... تېۋىنسا،
... ...
... ...
... ...

(A)

تۆتىنچى بۆلۈم ئون سەككىزىنچى ۋاراق

1 سىزنىڭ ھۆسنىڭىز بىلەن تەڭلەشتۈرسە مۇنداق

2 بولغاي. (خۇددى) تاغلار خانى سۇمېرتاغقا

3 ... ... ھۆسنۈن قوشقانغا ئوخشاش

4 تېخى يەنە چىڭقۇر ئىزىلاڭكى، بىز ئىككىمىز

5 ئاسانگى كالىپ سانىچىلىك ئۇزۇن ۋاقىتقىچە

6 بۇرخان بەختى ئۈچۈن جاپا چەكتۇق. ھەر-

7 بىر چادىك (326) قىلغان چاغدا بارلىق

8 جانلىقلارغا (ئۇلارنىڭ) قۇتۇلۇشى ئۈچۈن

9 قاتتىق بەخىت تىلىدۇق. ئەمدى

10 مېنىڭ بۇرخان بەختىگە (ئېرىشىش) ئارزۇيۇم قاندى.

11 ئاسانگى سانىچىلىك جانلىقلارنى سانساردىن

12 ئۇزدۇردۇم-قۇتقۇزدۇم. ئۈچ جىلد (ئون)

13 ئىككى بۆلۈك نوملۇق چاق تەۋرىدى.

14 تەڭرى ئىنسانلىرىنى جەم قىلىپ ماھاساەخاتا

15 سودۇر (327) نى نەملىدىم. ئازاغ نوملۇق (328) تىرتىلار

16 (بىلەن) ئۆچەكىشىپ، ئېسىل پەزىلەت كۆچى بىلەن ...

17 ساتىرىس (329) تەڭرى يېرىدە يايىقى بەكچان (330)

18 ئۇلتۇرۇپ، سانسىز تۈمەن تەڭرىلەرنى ...

19 ئۇ يەردىن چۈشۈپ تىۋائىتران (331) ئاتلىق ...

20 كۆن كۆرسەتتىم. ئاتا-ئانىغا ... ...

21 يەتكۈزگىلى، بۇرچۇمنى ئادا قىلغىلى ...

22 ئاتا-ئانامنى سەمىمىي-ساداقەت ...

23 يەتكۈزدۇم. ئانوپاداتا (332) ئاتلىق يولغا ...

24 كارمابالۇتى ئاتلىق ئۇلۇغ قائىدە-يوسۇن ...

25 ... يول ياقىسىدا تۆت ... ...

26 -لەرگە تۆت ھەقىقىي نوم ... ...

27 جانلىقنى ئاغمايدىغان ... ...

28 ئۆرلەتتىم. نېمە ... ...

29 ....

30 ....

(B)

(تۆتىنچى بۆلۈم ئون سەككىزىنچى ۋاراق)

1. تۈگەل قىلدىم. ئەمدى سىنى ئوغۇل ئىلىگ نامىغا
2. تۇرغۇزۇپ، يەنە دەرھال نىرۋانغا بىرىشىم كىرەك.
3. (سەن) كەلگۈسىدە سەككىز تۈمەن ياشاند-
4. غان جانلىقلار ھاياتىدا مايترى
5. ئاتلىق ئاشۇنداق كەلگەن، مۇشۇنچىلا نۇرغۇن
6. نوملارنى بىلىدىغان تۈگەل دانا تەڭرى بۇرخان بولغايسەن.
7. كىيىنكى ۋاقىتتا يوقلىدىغان يەر-
8. جاھاندىكى نىرۋانلىق يولنى ئاڭلاپ
9. دەپ بەرگەيسەن. ھازىر مەن
10. ئىيتقاندەك ئۇچاغدا سىنىڭ
11. ... تۆزۈن شاگىرتلىرىڭ بولغاي.
12. ... ئەمدى مىنىڭ شاگىرتلىرىم شاكى نەسەبلىك
13. ... ... جەزمەن سەن مىڭلىغان-تۈمەن-
14. -لىگەن ... جامائەتنى رەتلەپ، يىتەكلەپ
15. ... ... يولچى-يەرچى (يىتەكچى) بولغايسەن. ھازىر مەن ئەمدى
16. ئۆلەشتۈرسەم تىخى سەن
17. ... ... كى، راتناسكى (333) بۇرخاندىن كاسپ
18. بۇرخانغىچە نۇرغۇنلىغان تەڭرى
19. ... ... ئانداق بەك قاتتىق قۇت-
20. ... ... ئىدى. مەن بۇيەر-جاھاندىكى ئۈمىدسىز-
21. ئىشەنچسىز جاپاكەش جانلىقلارنىڭ ئۈمىدى
22. ئىشەنچى ... بىلەن ئۆتكەن بۇرخانلاردىن
23. ... ... ئوزمىغان جانلىقلارنى ئوزدۇرغۇچى
24. ... ... جاپادىن قۇتۇلمىغان جانلىق-
25. لارنى قۇتقازغۇچى تەڭرى ئىنسانىنىڭ ئۇستازى
26. ... ... (ئەۋەلقى) ئىشەنچلىك سۆزلىرىگە
27. ... ... ئۆەرىدە
28. ... ... قۇتقۇزۇلمىغان
29. ... .
30 ... .

ئىزاھاتلار

(1) ئۇلۇش ــ دۆلەت، ئەل دېگەن مەنىدە.

(2) تەرس نوملۇغ ــ بۇددىزم ئاتالغۇسى، «خاتا تۇقتىئىنەزەر» دېگەن مەنىدە. سانسكرىتچە [Mithyā drsti] دېگەن سۆزگە توغرا كېلىدۇ. بۇ تۇقتىئىنەزەردىكىلەر، سەۋەبنىڭ نەتىجىسى، قىلمىشنىڭ كۆرگۈلىكى بارلىقى توغرىسىدىكى پىكىرىنى ئىنكار قىلىدۇ. بۇ سۆز خەنزۇچىدا «邪见» دېيىلىدۇ.

(3) دىندار ــ سوغدىچە [Dyndr] دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇپ، ئەسلى «مانى دىنى مۇرىدى» دېگەن مەنىدە. بۇ يەردە بۇددىزم دىندارلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

(4) بۇرخان ــ بۇددىزم تەڭرىسى بۇددانىڭ قەدىمكى ئۇيغۇرچە ئاتىلىشى.

(5) تۇغۇت ئانىسى ــ دېگەن سۆز قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «ئاۋىچتا» دېيىلگەن. ئۇ، سانسكرىتچە [Avesa] دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇپ، ئەسلىدە «مۇقەددەس، سېھرىگەرلىك» دېگەن مەنىدە.

(6) بۇ سۆز قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا ساسچى، سانسكرىتچە [Sacī] دېگەن سۆزدىن كەلگەن. «ساسى» ــ «سەدىقە» دېگەن بولىدۇ. ئۇنىڭغا يەنە ئۇيغۇر تىلىدىكى ئىسىم ياسىغۇچى قوشۇمچە «چى» ئۇلىنىپ، «ساسچى» بولغان. بۇ يەردە كۇلالچى (ساپال ياسىغۇچى) دېگەن مەنىدە ئىشلىتىلگەن بولسا كېرەك.

(7) پۇسكاراسارى ــ بىر پادىشاھنىڭ ئىسمى، ئاردلاشما سانسكرىت (ھىبرىت) چىدە [Puskasārin] دېيىلىدۇ.

(8) بەرە ــ ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى، سانسكرىتچىدە [yojana] دېيىلىدۇ. بۇ ئاتالغۇ تۇخارچىدىن كەلگەن بولۇشى مۇمكىن.

(9) (10) نانتى ــ سانسكرىتچە [nanda] دېگەن سۆزدىن كەلگەن ئىسىم. تېگىن ــ «شاھزادە» دېگەن مەنىدە. «نانتى تېگىن» ــ شاھزادە نانتى» دېگەن بولىدۇ.

(11) ئانانتىرس ــ سانسكرىتچە [ānantarya]، «ئۇلۇمگە مەھكۇم بولغان»، «ئۆلگۈر» دېگەن مەنىدە.

(12) ئاۋىش ــ سانسكرىتچە [Avīci] ئوتى ناھايىتى ئۇلۇغ ئەڭ چوڭقۇر دوزاخ. مۇنداق دوزاخ قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىدا «ئاۋىش تامۇ» دېيىلىدۇ. «تامۇ» سوغدىچە [tmw] دوزاخ دېگەن بولۇپ، قەدىمكى ئۇيغۇرلار بۇ سۆزنى سوغدىچىدىن قوبۇل قىلغان.

(13) كىتۇرمانى ــ بىر براھمان ئوغلىنىڭ ئىسمى.

(14) براھمان (برامان) ــ سانسكرىتچە [Brahmana]، «پاك، پاك قىلمىشلىق» دېگەن مەنىدە. بۇ ئاتالغۇ: 1) بىر خىل ئىجتىمائىي يۇقىرى تەبىقە يەنى ھىندىستاندى

كى براھمانلارنىڭ دەرىجە فامىلىسى؛ 2) يۇرۇش - تۇرۇشى ساپ دىندار دېگەن مەنىدە.

(15) نوم — سوغدىچە [nwm]: 1) قانۇن، بۇددا قانۇنى، قائىدە - ئەقىدە، دىن، 2) كىتاب، بۇددىزم كىتابى دېگەن مەنىلەردە. بۇ سۆزدىن ياسالغان نوملىماق پېئىلى «دىني تەلىم بەرمەك» دېگەن مەنىدە.

(16) سۇپرىيى — سانسكرىتچە [Supriya] گاندارۋالار پادىشاھىنىڭ نامى.

(17) كانتارۋىلار — سانسكرىتچە [Gandharva]: 1) (ئىنسانلار ئۇستىدىكى) جىنلار، 2) تەڭرى ئىندىرانىڭ سازەندىلىرى.

(18) قۇڭقاۋ — «غۇڭقاۋ» ياكى «غۇڭقا» دەپمۇ ئاتىلىدىغان بىر خىل چالغۇ ئەسۋابى، كۇچار تام رەسىملىرىدە ئۇچرايدىغان بۇ چالغۇ ئەسۋابى خەنزۇچە «箜篌» دېيىلىدۇ.

(19) سارۋاتىنا — سانسكرىتچە [Sarvajānata] بۇددا دىنى ئاتالغۇسى. «بارلىق ئەقىل - پاراسەتنىڭ بەلگىسى» دېگەن مەنىدە.

(20) ديان سامار — بۇددىزم ئاتالغۇسى. ديان — سانسكرىتچە [Dhayāna]، «سۈكۈتتە ئولتۇرۇپ خىيال سۈرۈش»، «يامانلىقتىن ۋاز كېچىش»، «ساۋاب ئورمانلىقى» دېگەن مەنىلەردە. سامار — سانسكرىتچە [Samādhi]، بۇمۇ يۇقىرىقىغا ئوخشاش مەنىگە ئىگە. بۇ قوش سۆز بۇددىستلارنىڭ تۈيغۇسىدىكى چوڭقۇر ئوي - خىيالنى كۆرسىتىدۇ.

(21) سەككىز تۈرلۈك تۈزۈن (توغرا يول — سانسكرىتچە [Arya Stāngi Kmārga] دېگەن سۆزدىن كەلگەن بۇددا ئاتالغۇسى. ئۇ، نىرۋانىغا يېرىشنىڭ سەككىز خىل توغرا ئۇسۇلى ۋە يولىنى كۆرسىتىدۇ. بۇددىستلارنىڭ نەزەرىدە، مۇشۇ يول بىلەن ماڭسا، «بەندىلىكتىن ئەۋلىيالىققا» يەتكىلى، «ئېزىتقۇ قىرغىقىدىن ئويغىنىش قىرغىقىغا» ئۆتكىلى بولارمىش. شۇڭا ئۇ يەنە «سەككىز كېمە» ياكى «سەككىز سال» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

(22) تېتىك ھوشيار (ئەڭ دانا) بىلىملىك — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، سانسكرىتچە [tiksa — indriya] دېيىلىدۇ.

(23) ئوتتۇرا بىلىملىك ياكى ئوتتۇرا يول — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، سانسكرىتچە [Madhya māpratipad]، خەنزۇچە «中道» دېيىلىدۇ. «ئىككى قىرغاق» (ئېزىتقۇ ۋە ئويغىنىش) تىن ئايرىلىش يولى ۋە ئۇسۇلىنى چۈشەندۈرىدىغان تەلىمات. بۇنىڭغا بۇددا دىنىدىكى ماھايانا ۋە ھىنايانا مەزھەپلىرىدىكىلەرنىڭ بەرگەن تەبىرى، چۈشەنچىسى ئوخشىمايدۇ. ھىنايانا مەزھەپىدىكىلەر بۇنى ئومۇمەن «سەككىز تۈرلۈك تۈزۈن يول» بىلەن ئوخشاش دەپ قارايدۇ ۋە ئۇنى بۇددىزمنىڭ ئەڭ ئالىي (تەۋرەنمەس) ھەقىقىتى دەپ تونۇيدۇ.

(24) ئاچكۆزلۈك — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «ئاز قىلىنچلىق» دېيىلىدۇ. ئۇ، ئالتە ئۇلۇش نىزۋانىلارنىڭ بىرى. سانسكرىتچە [Rāga]، خەنزۇچە «贪» دېيىلىدۇ.

(25) ئۆپكە — ئاداۋەتچى كۆڭۈللۈك — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «ئۆۋكە كۆڭۈللۈك» دېيىلىدۇ. ئۇ، ئالتە ئۇلۇش نىزۋانىلارنىڭ بىرى، باشقىلارغا ئۇچمەنلىك قىلىدىغان قەبىھ نىيەتكە قارىتىلغان. سانسكرىتچە [Pratigha]، خەنزۇچە

«瞋» دېيىلىدۇ.

(26) بىلىمسىز ــ بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «بىلىگسىز»، سانسكرىتچە [Moha, Mudha] ، خەنزۇچە «痴» دېيىلىدۇ.

(27) ئازدۇرغۇچى ــ بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، سانسكرىتچە [Sāthya]، خەنزۇچە «诳» دېيىلىدۇ. ئۇ، «ئەگەشمە نىزۋان» نىڭ بىر خىلى، يولدىن ئازدۇرۇش، ئالدامچىلىق قىلىش دېگەن مەنىدە.

(28) تەكەببۇر كۆڭۈللۈك ــ بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «كۆۋەنچ كۆڭۈللۈك»، سانسكرىتچە [Māna]، خەنزۇچە «慢» دېيىلىدۇ. ئالتە نىزۋاننىڭ بىر خىلى.

(29) كۆرۈم كۆكسىلىك ــ بۇددا دىنى ئاتالغۇسى. سانسكرىتچە [mada]، خەنزۇچە «憍» دېيىلىدۇ. بۇددا دىنىدىكى «ئەگەشمە نىزۋان» نىڭ بىرى، «ئۆزىنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىغا تايىنىپ مەغرۇرلىنىدىغان بىر خىل روھىي ھالەت».

(30) ئارخانت ــ سانسكرىتچە [Arhan] ياكى [Arhat] دەپمۇ يېزىلىدۇ. بىر خىل رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە «ئارخانت» ــ شاكىيامۇنىنىڭ ئەڭ قابىل يارىدەمچىسى ــ شاگىرتى بولۇپ، ئۇ، بارلىق شاگىرتلارنىڭ ئالدى ھېسابلىنىدىكەن. ئارخانت ــ ھىنايانا مەزھىبى غايىسىدىكى ئەڭ يۇقىرى ئورۇن (مەرتىۋە) سانىلىدۇ.

(31) شارىر ــ سانسكرىتچە [Śarīra] بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، «جەسەت ۋە جەسەت كۆلى» دېگەن مەنىدە. رىۋايەت قىلىنىشىچە، شاكىيامۇنىنىڭ جەستى كۆيدۈرۈلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ جەسەت كۆلى ئۈنچىسىمان نەرسىگە ئايلانغانمىش، كېيىنكى چاغلاردا يۇقىرى پەزىلەتلىك راھىبلارنىڭ جەسەتلىرى كۆيدۈرۈلگەندىن كېيىن قالغان جەسەت كۈلىرىمۇ «شارىر» دەپ ئاتىلىدىغان بولغان. ئېيتىلىشىچە، «شارىر» 3 خىل رەڭدە بولۇپ، ئۇنىڭ ئاق رەڭلىكى سۆڭەك شارىرى (كۆلى)، قارا رەڭلىكى چاچ شارىرى (كۆلى)، قىزىل رەڭلىكى گۆش شارىرى (كۆلى) دېيىلىدىكەن.

(32) مانۇچاپ ــ بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، سانسكرىتچە [Manusya] دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇشى مۇمكىن. «نىيەت»، «ئەقىل - ئىدراك» دېگەن مەنىدە.

(33) ماھامۇتكالايان ــ سانسكرىتچە [Mahāmaud gal – yāyana] دېگەن براھمان ئۇرۇقىغا تەئەللۇق بىر ئارخانتنىڭ ئىسمى بولۇپ، ئۇ، قەدىمكى ھىندىستاندىكى ماگىت ئېلىنىڭ پايتەختى راجاگارخا [Rājagṛha] شەھىرىدىن. (بۇ شەھەر مىلادى 7 - ئەسىردىلا خارابىلىققا ئايلانغان) ئۇ، شاكىيامۇنىغا چوقۇنغاندىن كېيىن، شاكىيامۇنىنىڭ «ئون چوڭ شاگىرتى» نىڭ بىرى بولۇپ قالغان.

(34) سۇمېرتاغ ــ سانسكرىتچە [Sumeru]، «چىرايلىق، كۆركەم، ھەيۋەتلىك، نۇرلۇق» دېگەن مەنىدە. ئۇ، ھىندى ئەپسانىلىرىدىكى بىر تاغنىڭ نامى. بۇددىستلار بۇ تاغنى دۇنيانىڭ كىندىكى (مەركىزى) ھېسابلايدۇ.

(35) مارىجى ــ سانسكرىتچە [Mārīcī]، «تەڭرى خانىش» نىڭ ئىسمى.

(36) گانجاناپاتى ــ سانسكرىتچە [Gadjapati] دېگەن سۆزنىڭ ئۆزگەرگەن

شەكلى بولۇشى مۇمكىن. ھىندىستاندىكى بىر پادىشاھلىقنىڭ نامى.

(37) كاتاگىتى — سانسكرىتچە [Gatigata]، بىر قەدىمكى شەھەرنىڭ نامى.

(38) كالىياكا ساپرىس — سانسكرىتچە [Kalyaka – Sparśa]، كالىياكا — «چىرايلىق رەڭدار تون» دېگەن مەنىدە. ساپرىس — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، تەن بىلەن ماددىنىڭ، كۆڭۈل بىلەن مۇھىتنىڭ بىۋاستە ئۇچرىشىشىنى كۆرسىتىدۇ. ساپرىس يەنە قەدىمكى ئۇيغۇرچىدىكى «بۆرتمەك» دېگەن سۆز بىلەن بىللە كېلىپ، «تەگمەك، سىلىماق» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

(39) ماھاسىنا — سانسكرىتچە [Mahasena]، ھىندىستاندىكى بەنارىسلىق بىر باينىڭ ئىسمى.

(40) نىزۋانى — سوغدىچە [nyzB'ny]: 1) نەپسانىيەت، زوق، ھەۋەس، ئىشقۋازلىق؛ 2) دەھشەتلىك، قورقۇنچلۇق؛ 3) دىلخەستىلىك، ئازاب، دېگەندەك ئوخشاش مەنىلەرگە ئىگە.

(41) سارىپۇترى — سانسكرىتچە [Śāriputra]، شاكيامۇنىنىڭ ئون چوڭ شاگىرتىدىن بىرىنىڭ نامى. ئۇ، ناھايىتى ئەقىللىق (دانىشمەن) ھېسابلىنىدىكەن.

(42) نىرۋان — سانسكرىتچە [nirvana] بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، ئەسلىدە «يىرىتماق، ئۆچمەك» دېگەن مەنىدە. بۇ ئاتالغۇ بۇددا دىنىدىكى ھايات - ماماتتىن خالىي ھالەتكە بولغان ئىنتىلىشنى كۆرسىتىدۇ.

(43) ۋىرۇتاك — سانسكرىتچە [Virūdhaka]، بىر ئېلىك بەگنىڭ نامى.

(44) كاپىلاۋاستۇ — [Kapilavastu]، قەدىمكى شەھەرنىڭ نامى. بۇددا دىنىنىڭ ئىجادچىسى شاكيامۇنى مۇشۇ شەھەردە تۇغۇلغان. بۇ شەھەرنىڭ ئورنى ھازىرقى نېپال تەۋەسىگە توغرا كېلىدۇ.

(45) شاكى — سانسكرىتچە [Śakya]، ساكيامۇنى چىققان ئۇرۇق (قەبىلە) نىڭ نامى.

(46) ھىماۋانت — سانسكرىتچە [hiḿavat]، ھىمالايا، ھىندىقۇش قاتارلىق تاغ تىزمىلىرى شۇنداق ئاتىلىدۇ.

(47) چىناكانتىك — ھىماۋانت (ھىمالايا) تاغلىرىدىن چىقىدىغان بىر خىل دورا ئۆسۈملۈكى.

(48) چاكىرمىت — سانسكرىتچە [Cańkramati]، دېگەن سۆزدىن كەلگەن. «سەرسانلىق - سەرگەردانلىق»، «ئايلىنىپ يۈرمەك» دېگەن مەنىلەرگە ئىگە.

(49) بۆرتمەك — (38) ئىزاھقا قارالسۇن.

(50) پاترانانى — سانسكرىتچە [Patra] بىلەن [naṭa] دېگەن سۆزلەرنىڭ قوشۇلۇشىدىن ياسالغان خاس ئىسىم.

(51) دېۋاداتا — سانسكرىتچە [Devadatta] دېگەن سۆز بولۇپ، شاكيامۇنىنىڭ تاغىسى دىرونودانا راجا [Drônôdana Raja] نىڭ ئوغلى. ئۇ، شاكيامۇنىغا ئەگىشىپ،

ئۇنىڭغا شاگىرت بولغان بولسىمۇ، كېيىن ئۆزىنى «ئۇلۇغ ئۇستاز» دەپ ئاتاپ، شاكيامۇنىغا قارشى تۇرۇپ، ئۆز ئالدىغا مەزھەپ ئۇيۇشتۇرغان. شۇڭا ئۇ، بۇددىزم تارىخىدىكى ئەڭ دەسلەپكى «بۆلگۈنچى» ھېسابلىنىدۇ.

(52) پۇرنى — سانسكرىتچە [Pūrṇa]، بۇددا دىنىدىكى «ئالتە ئۇستاز» نىڭ بىرىنچىسى. پۇرنا — ئەسلى براھمان ئوغلى ئىدى، كېيىن شاكيامۇنىغا ئەگىشىپ، شاكيامۇنىنىڭ «10 چوڭ شاگىرتى» دىن بىرى بولۇپ قالغان ۋە «بۇددا ئەقىدىلىرىنى چۈشەندۈرگۈچى» دەپ ئاتالغان.

(53) تىرتىلار — سانسكرىتچە [tirthikas]، شاكيامۇنى بىلەن بىر دەۋردە براھمان دىنىغا قارشى ئېقىمدىكى 6 مەزھەپنىڭ ۋەكىللىرى. ئۇلار ئادەتتە «6 ئۇستاز» ياكى «يات يول (ئەقىدە) دىكى 6 ئۇستاز» مۇ دېيىلىدۇ. خەنزۇچىدا «六师外道» دەپ ئاتىلىدۇ.

(54) ياسۇچىك — بىر خىل ئېغىر كېسەلنىڭ نامى.

(55) سۇراتى — سانسكرىتچە [Surata]، «شاد - خۇرام»، «خۇشال» دېگەن مەنىدە.

(56) شازان (~شازىن) — سانسكرىتچە [Śāsana] «بۇددا تەلىماتى»، «بۇددا يارلىقى»، «ئىنتىزام (ئەمر - مەرۇپ)» دېگەن مەنىلەردە.

(57) برام سانگالامپان — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، برام — سانسكرىتچە [Parama] «ئەڭ يۇقىرى»، «ئەڭ ئېسىل» دېگەن مەنىدە. سانگالامپان — سانسكرىتچە [Sangha+lambana] دېگەن سۆزلەرنىڭ قوشۇلۇشىدىن ھاسىل بولغان بىر ئاتالغۇ، سانگا [Sangha] — «راھىپ»، «نەزىر - چىراغ»، «نۇم ئوقۇش» دېگەن مەنىلەردە. لامبانا [lambana] — ھەر يىلى 7 - ئاينىڭ 15 - كۈنى ئۆتكۈزۈلىدىغان بۇددا دىنى بايرىمى. بۇ بايرام بۇددا دىنى راھىبلىرىنىڭ ئەڭ تەنتەنىلىك بايرىمى ھېسابلىنىدۇ.

(58) ساراسۋاتى — سانسكرىتچە [Sarasvati]، بۇددا دىنىدىكى تەڭرىلىك يىگىرمە دانىشمەننىڭ ئۈچىنچىسى. خەنزۇچىدا «大辩才天» دېيىلىدۇ.

(59) براخاسۋاتى — سانسكرىتچە [Bṛhaspati]، بۇددا دىنىدىكى ئىلاھىي دانىشمەنلەرنىڭ بىرى.

(60) كالپا (~كالپ) — سانسكرىتچە [Kalpa]، ناھايىتى ئۇزۇن بىر دەۋر.

(61) تاش يگەن تۇتۇق — بەزى قۇرلاردا «چۇتاش يگەن تۇتۇق» دەپمۇ يېزىلغان. ئۇ، «تەڭرى بۆگۈ ئېل بىلگە ئارسلانخان» (نامىلىق ئىدىقۇت) دەۋرىدە ئۆتكەن كاتتا ئەمەلدارلاردىن بىرى.

(62) گانگ ئۆگۈز — ھىندىستاندىكى گانگ دەرياسى.

(63) ئۈچ زامان — قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «ئۈچ ئۆد» بۇددا ئاتالغۇسى، بۇددىستلار نەزەرىدىكى ئۆتكەن زامان، ھازىرقى زامان ۋە كېلىدىغان زامان. خەنزۇچىدا «三世» دېيىلىدۇ.

(64) ئۇسنىرلاكسان — سانسكرىتچە [usnisa] ۋە [laksana] دېگەن سۆزلەرنىڭ

قوشۇلۇشىدىن ياسالغان ئاتالغۇ بولۇپ، ئۇسىنىر [usnisa] — «بەلگە، ئالامەت»، لاكسانا [laksana] — دىنىي پۇرما ياكى باشقا تاقايدىغان بىزەك» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

(65) ئەردىنى — سانسكرىتچە [Ra na]، «مەرۋايىت، گۆھەر، ئەگۈشتەر» دېگەن مەنىلەردە.

(66) سانبۇتىك — سانسكرىتچە [Sambodha] «تىرىغرا چۈشىنىش» دېگەن مەنىدە.

(67) پارامارتىك — ئارىلاشما سانسكرىتچە [Pāramita] «ئۆتۈش» دېگەن مەنىدە. ئۇ «كونا ئۆرپ-ئادەتنى تاشلاپ، ھايات-ماماتتىن ۋاز كېچىپ، نىرۋانىغا يېتىپ بېرىش» دېمەك بولىدۇ.

(68) سانگىرتاك — سانسكرىتچە [Śankara-tik] دېگەن سۆزدىن كەلگەن، [Śankara] — خەيرىلىك، سائادەتلىك، ياخشىلىق ئالامىتى دېگەن مەنىدە. [tik] — سانسكرىتچە سۆز تۈرلىگۈچى قوشۇمچە.

(69) سۇدۇر (~سۇترا) — سانسكرىتچە [Sutra] دېگەن سۆزنىڭ ئۆزگەرگەن شەكلى، «بۇددانىڭ ۋەز-نەسىھەتلىرى» سۇترا دېيىلىدۇ.

(70) ۋىناي — سانسكرىتچە [Vinaya] بۇددا نومىلىرىنىڭ پەرھىز قىسمى.

(71) ئابىدارام — سانسكرىتچە [Abhidharma] «چۈشەندۈرۈش — تەپسىر قىلىش» دېگەن مەنىدە. بۇددا نومىلىرىنىڭ تەپسىر قىسمى.

(72) ئاز-ئالمىر — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، تۆرلۈك نىزۋانىلار (جىنايى ئارزۇ ۋە قىلمىشلار) نىڭ بىرى.

(73) ۋىناي خەزىنىلىك ئاكات — قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «ۋىناي ئاغىلىق ئاكات» «يېرۇق-نۇرلۇق خەزىنىلىك ۋىناي» دېگەن مەنىدە. ئاكات — سانسكرىتچە [Akat]، «نۇر يورۇقلۇق» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

(74) سەككىز تۈرلۈك تۇزۇن يىل — (21) ئىزاھقا قارالسۇن.

(75) سانسار — سانسكرىتچە [Samsār] «ھايات-ماماتلىق ئايلىنىشى» دېگەن مەنىدە. بۇ ئەسلىدە قەدىمكى ھىندىستاندىكى براھمان دىنىنىڭ ئەقىدىسى ئىدى. بۇددا دىنى بۇ ئەقىدىنىڭ ئەنئەنىسىگە ۋارىسلىق قىلىپ ۋە ئۇنى راۋاجلاندۇرۇپ، ئۆز دىنى ئەقىدىسىگە كىرگۈزگەن.

(76) دۇنياۋى چادار — قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «ئاژۇنلۇق چادار» بۇددا دىنىدا بۇ ئالەمگە قويۇلغان ئىسىم. چادار — نادانلىق، بىلىمسىزلىك دېگەن مەنىدە؛ چادار دەرياسى — نادانلىق دەرياسى دېگەن بولىدۇ.

(77) بەش دۇنيالىق (~بەش ئاژۇنلۇق) — بۇددا دىنىدا پانى ۋە باقى ئالەملەرنى مۇشۇ ئاتالغۇ بىلەن ئاتايدۇ.

(78) تۆت تۇغۇملۇق — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، سانسكرىتچە [Caturyoni]، خەنزۇچە «四生» دېيىلىدۇ. بۇلار: 1) تۇخۇمدىن تۆرىلىش؛ 2) قورساقتىن تۇغۇلۇش (ئادەم ۋە ھايۋانلار)، 3) نەملىكتىن تۆرىلىش (بارلىق قۇرت-قوڭغۇزلار)؛ 4) روھ-

ئەرۋاھقا ئايلىنىش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

(79) بېزەك — ئەسلى تېكىستە [bəzək] دېيىلگەن. بۇددا دىنىدا «تۇزۇن يولغا ماڭغانلار بېشىغا تاقايدىغان بېزەك (تاج)». ئۇنىڭ يەنە «گۈلدىن ياسالغان تاج، گۈل چەمبىرەك» دېگەن مەنىسىمۇ بار.

(80) چىنتامانى — سانسكرىتچە [Cintamani] «مەرۋايىت، گۆھەر» دېگەن مەنىدە.

(81) ئاقىدىغان ئاقمايدىغان — قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا ئاقاناغلاغ — ئاقاناغسىز دېيىلىدۇ. ھەر ئىككىلىسى بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، «ئاقىدىغان» — سانسكرىتچە [Bhavāsrava]، «ئاقمايدىغان» — سانسكرىتچە [Anāsrava] دېيىلىدۇ. بۇ ئىككى ئاتالغۇ «نىزۋانى ئالەم» ۋە «ئېقىش، تۇرۇش» دېگەندەك مەنىلەرگە ئىگە. «ئېقىش» — نىزۋان سەۋەبىدىن جانلىقلار كۆز، قۇلاق، تىل، بۇرۇن....قاتارلىق 6 ئەزادىن «پاكىز بولمىغان» نەرسىلەرنى چىقارغانلىقتىن ھايات-ماماتلىق ئالەمشىپ تۇرىدۇ، «تۇرۇش» — ئاشۇ سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن جانلىقلار 3 ئالەمدە «تۇرۇپ قالىدۇ»، شۇڭا ئۇلارمۇ ھايات-ماماتلىقنىڭ ئالەمشىپ تۇرۇشىدىن قۇتۇلالمايدۇ، دەپ قارايدۇ.

(82) لاكسانا — سانسكرىتچە [lakṣaṇa] بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، «بەلگە، نىشان، ئالامەت» دېگەن مەنىدە. «-سىز» — ئۇيغۇر تىلىدىكى ئىنكار قوشۇمچىسى.

(83) ئاگام نوم — سانسكرىتچە ئاگاماسۇترا [Āgama Sūtra]، خەنزۇچە «阿含经»، «تەگداشسىز قانۇن، تەلىمات» دېگەن مەنىدە. بۇ، بۇددىزىم تەلىماتىنىڭ دەسلەپكى تۈپلىمى، ئۇنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى تۈنجى قېتىملىق دىنىي قۇرۇلتاي ۋاقتىدا بېكىتىلگەن ۋە ھەرقايسى مەزھەپ-گۇرۇھلار شەكىللىنىشنىڭ ئالدى-كەينىدە سىستېمىلىق رەتلەنگەن، تەخمىنەن مىلادىدىن ئىلگىرىكى 1-ئەسىردە يېزىلغان.

(84) نىپتىچا تۇرت — سانسكرىتچە [Nivṛtti – Catur] بۇددا دىنى ئەقىدىسىدىكى «تۆت ھەقىقەت» نىڭ 4-چىسى، ئۇنىڭدا بارلىق ئۆرپ-ئادەت ۋە ئازاب-ئوقۇبەتلەرنىڭ يوقىلىش سەۋەبلىرى چۈشەندۈرۈلىدۇ.

(85) سانۋار — سانسكرىتچە [Saṃvara] بۇددا دىنىدىكى «سەككىز چەكلىمە ياكى سەككىز پەرھىز».

(86) بارامارت — سانسكرىتچە [Paramārtha] «ھەقىقىي پاكىت، ھەقىقىي ماھىيەت» دېگەن مەنىلەرگە ئىگە. بۇ ئاتالغۇ ئەسلىدە قەدىمكى ھىندى براھمان دىنىدا قوللىنىلغان، كېيىن بۇددا دىنىدىمۇ ئىشلىتىلگەن. خەنزۇچىدا «真谛» دەپ ئاتىلىدۇ.

(87) بوشغۇتلۇق — قەدىمكى ئۇيغۇرچىدىكى «بوشغۇت» دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇپ، ئوقۇغان، تەلىم ئالغان دېگەن مەنىدە. ئۇ، بۇددا دىنىدا جاپالىق تەربىيىلىنىشنىڭ بىر پەللىسىنى كۆرسىتىدۇ ۋە «قاتاغلانماق (تىرىشماق)»، «كۆرۈم يول» بىلەن قوشۇلۇپ «ئۈچ يول» دەپ ئاتىلىدۇ.

(88) بوشغۇتسىز — بۇددا دىنىدىكى جاپالىق تەربىيىلىنىشنىڭ يەنە بىر يۇقىرى پەللىسى بولۇپ، بۇ پەللىگە يەتكەندىن كېيىن، قايتا تەربىيىلىنىش ۋە ئۆگىنىشنىڭ

ھاجىتى قالمايدۇ. مۇشۇ پەللىگە يەتكەنلەر «بۇشغۇتسىز» دەپ ئاتىلىدۇ.

(89) بۇرسۇڭ (~بۇرساڭ) — سانسكرىتچە [Buddha-Sangha] دېگەن سۆزدىن كەلگەن، «راھىپ» دېگەن مەنىدە. بۇ ئاتالغۇ خەنزۇچە «فوسەڭ佛僧» دېيىلىدۇ.

(90) دارسانار — سانسكرىتچە [Drst] ياكى [Dassana]. شەيئىلەرگە بولغان بىر خىل كۆزقاراش، بىر خىل مەسلەك.

(91) كسان (~كاسان) — سانسكرىتچە [Ksana] شۇئان، دەرھال دېگەن مەنىدە، «كسان ئۆد» كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتىكى ناھايىتى قىسقا ۋاقىت.

(92) سورداپان — سانسكرىتچە [Srotāpanna] «سەككىز ئېقىن» دېگەن مەنىدە. بۇددا دىنىدا مۇقەددەس تۇرمۇشقا ئۆتۈشنىڭ يولى، بۇددا دىنىدىكى ئەۋلىيالىقنىڭ 1-دەرىجىسى. بۇددىزم مۇرتلىرى بۇ يولغا كىرىپ، تەدرىجىي يۇقىرى ئۆرلەپ، زېمىن بىلەن ئاسمان ئارىلىقىدا يەتتە قېتىم ئايلىنىپ، نىرۋانىغا ئېرىشەرمىش.

(93) ساكارداگام — سانسكرىتچە [Sakrdāgāmin] بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، بۇددا دىنىدىكى ئەۋلىيالىقنىڭ 2-دەرىجىسى.

(94) ئامرانماق ئۇلۇس — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، سانسكرىتچە [Kāmadhātu]، «欲界» دېيىلىدۇ. بۇ ئاتالغۇ يېمەكلىك، ئۇيقۇ، جىنسىي ئارزۇ تەلپىدە بولىدىغان ئورۇننى كۆرسىتىدۇ. ئۇ — تامۇ (دوزاخ)، پېرىت (جىن-ئالۋاستى)، يىلقى (ھايۋانلار)، ئاسۇرلار، ئادەم ۋە ئامرانماق ئۇلۇستىكى ئالتە قات تەڭرىلەردىن تەشكىل تاپقان بولۇپ، ئارزۇ-ئىستەك تەرىپىدىن ئىدارە قىلىنىدىغانلىقى ئۈچۈن، «ئامرانماق ئۇلۇش» دەپ ئاتالغان. بۇ ئاتالغۇ بەزى لۇغەتلەردە ئالەم، زېمىن، تەۋەلىك دەپمۇ چۈشەندۈرۈلىدۇ. «ئامرانماق» — قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا ئامراقلىق، مۇھەببەت-سۆيگۈ دېگەن مەنىدە. بۇ يەردە ئارزۇ-ئىستەك مەنىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر خىل ئابستراكت بۇددا دىنى ئاتالغۇسىغا ئايلانغان. «ئۇلوش» — دۆلەت، ئەل دېگەن مەنىدە. شۇڭا بىز بۇ ئاتالغۇنى «ئامرانماق ئۇلۇس» دەپ ئۆز پېتى ئالدۇق.

(95) ئالتە ئۆلۈش نىزۋانى — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، خەنزۇچىدا «六烦恼» دېيىلىدۇ. ئۇلار تۆۋەندىكىچە: 1) ئاچكۆزلۈك — سانسكرىتچە [Raga]، خەنزۇچە «贪»؛ 2) ئۆپكە-ئاداۋەتچىلىك — سانسكرىتچە [Pratigha]، خەنزۇچە «瞋» — بۇ ئاتالغۇ باشقىلارغا ئۆچمەنلىك، زىيانكەشلىك قىلىدىغان قەبىھ نىيەتنى كۆرسىتىدۇ. 3) بىلىمسىزلىك — سانسكرىتچە [Moha, Mudha]، خەنزۇچە «痴»؛ 4) تەكەببۇرلۇق — سانسكرىتچە [Māha]، خەنزۇچە «慢»؛ 5) گۇمانخورلۇق — سانسكرىتچە [Viciteā]، خەنزۇچە «疑»؛ 6) يامان ئوي-پىكىر — سانسكرىتچە [Mithyādrsti]، خەنزۇچە «恶见»، يۇقىرىقىدىكىلەر بۇددا دىنى تەلىماتىغا زىت كېلىدىغان كۆزقاراشلار ھېسابلىنىدۇ. بۇلار بارلىق نىزۋانلارنىڭ يىلتىزى بولۇپ، سانسكرىتچە [Mūla Kleśa]، خەنزۇچە «根本烦恼» (تۈپ نىزۋان) دەپ ئاتىلىدۇ.

(96) ئاناگام — سانسكرىتچە [Ânâgamin] «قايتمايدىغان، كەلمەيدىغان»

دېگەن مەنىدە. بۇددا دىنىدىكى ئەۋلىيالىقنىڭ 3 - دەرىجىسى.

(97) توققۇز ئۇلۇش نىزۋانى — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، سانسكرىتچە [Upakleśa]، خەنزۇچە «随烦恼» (ئەگەشمە نىزۋان) دېيىلىدۇ. ئۇ «ئالتە ئۇلۇش نىزۋان» (تۈپ نىزۋان) نىڭ ئەكسى بولۇپ، «تۈپ نىزۋانغا ئەگىشىپ چىقىدىغان نىزۋان» بولغانلىقى ئۈچۈن «ئەگەشمە نىزۋان» دەپ ئاتىلىدۇ. «ئەگەشمە نىزۋان» نىڭ سانى تۈرلىك ئوخشىمايدىغان چۈشەنچىلەر بار. بۇ يەردە كۆرسىتىلگەن «توققۇز ئۇلۇش نىزۋان» — «ئەگەشمە نىزۋان» ئىچىدىكى تۆۋەندىكى توققۇز نىزۋانغا قارىتىلغان: 1) ئەسەبىيلىك — سانسكرىتچە [Krodha]، خەنزۇچە «忿»؛ 2) يوشۇرماقلىق — سانسكرىتچە [Mraksa]، خەنزۇچە «覆». گۇناھلىق ئىشلارنى يوشۇرىدىغان بىر خىل ئالا كۆڭۈللۈك، 3) بېخىللىق — سانسكرىتچە [Mātsarya]، خەنزۇچە (چىيەن — 怪)؛ 4) ھەسەتخورلۇق — سانسكرىتچە [Īrsya] خەنزۇچە «嫉»، 5) سەپرالىق — سانسكرىتچە [Pradāśa]، خەنزۇچە «恼»؛ 6) زىيانكەشلىك — سانسكرىتچە [Vihimsa]، خەنزۇچە «害»، 7) ئۆچمەنلىك — سانسكرىتچە [Upnoāha]، خەنزۇچە «恨». باشقىلارغا زىيانكەشلىك قىلىدىغان بىر خىل ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت؛ 8) ھارامزادىلىك — سانسكرىتچە [Māyā] خەنزۇچە «谄». بىر خىل ھالى چوڭلۇق، تەكەببۇرلۇقنى ئۆز ئىچىگە ئالغان مەككارلىق — ھارامزادىلىك؛ 9) ئالدامچىلىق — سانسكرىتچە [Śathya]، خەنزچە «诳».

(98) ئۆڭلۈك (ۋە) ئۆڭسىز تەگرى يېرى — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، 1) ئۆڭلۈك تەگرى يېرى — تاماق ۋە شەھۋانىلىقتىن ۋاز كەچكەنلەر تۇرىدىغان ماكان. ئۆڭسىز تەگرى يېرى — بۇ يەردە ماددىي نەرسىلەرنىڭ ھېچقاندىقى بولمايدۇ. بۇ يەردە ياشايدىغانلارنىڭ تېنى يوق، روھى بار بولۇپ، ئۇلار تەگرىگە تايىنىپ ئورتاق مەۋجۇت بولۇپ تۇرارمىش.

(99) تۆتىنچى ئۆڭسىز تەگرى يېرى — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، ئېيتىلىشىچە يەنە «تۆت ئۆڭسىز تەگرى يېرى» بار ئىكەن. «تۆتىنچى ئۆڭسىز تەگرى يېرى» — ئەنە شۇ «تۆت ئۆڭسىز تەگرى يېرى» نىڭ تۆتىنچىسىنى كۆرسەتسە كېرەك.

(100) سەككىزىنچى ئۇلۇش نىزۋانى — سانسكرىتچە [Māyā] دېيىلىدۇ. ئۇ، «توققۇز ئۇلۇش نىزۋان» نىڭ سەككىزىنچىسى — «ھارامزادىلىك» نى كۆرسىتىدۇ.

(101) كۆرۈم يول — بۇددا دىنىدىكى «ئۈچ يول» نىڭ بىرى بولۇپ، بۇددا دىنىدا جاپالىق تەربىيىلەنمەك، تىرىشماقلىقنىڭ بىر باسقۇچى. ئۇ، خەنزۇچىدا «见道» دېيىلىدۇ.

(102) ساداقەتمەن ئەگىشىپ ماڭغۇچى — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، «كۆرۈم يول» نىڭ دەسلەپكى باسقۇچىدىكى جاپالىق تەربىيىلەنگۈچىلەر. ھىنايانا مەزھىپىنىڭ قارىشىچە، بۇلار «كەم ئەقىل» بولغانلىقى ئۈچۈن باشقىلاردىن بۇددىزم قانۇنلىرىنى ئاڭلاش ئارقىلىق ئېتىقاد قىلىدۇ. شۇڭا بۇ خىلدىكىلەر «ساداقەتمەن ئەگىشىپ ماڭغۇچى» دەپ ئاتىلىدۇ.

(103) نومغا ئەگىشىپ ماڭغۇچى — بۇ خىلدىكىلەر تېتىك، ھوشيار، پاراسەتلىك بولىدۇ. ئۇلار بىۋاسىتە نوم ئۆگىنىش ئارقىلىق جاپالىق تەربىيىلىنىدۇ. شۇڭا ئۇلار «نومغا ئەگىشىپ ماڭغۇچىلار» دەپ ئاتىلىدۇ.

(104) كۇلا كولى — سانسكرىتچە [Kula – Koliya]، «كۇلا» [Kula] — ئادەتتىكى ئۆي ـ ئائىلە دېگەن مەنىدە. «كولىيا» [Koliya] — بۇددا ئائىلىسى، ئۆي دېگەن مەنىدە. «كولىيا» دېگەن ئاتالغۇنىڭ «قوشنا، ئۇرۇق ـ تۇغقان» دېگەن مەنىسىمۇ بار. ئۇ، بۇددا دىنىدا ئادەتتىكى ئائىلىدىكىلەرنىڭ بۇتقا چوقۇنۇپ، بۇددا ئائىلىسىگە قوشۇلغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

(105) بىر ـ ئىككى ئۆيلەردە دۇنيا تۇتماق — بۇ ئادەتتىكى ئائىلە (براھمان دىنى ئائىلىسى) دىن بۇددا دىنى ئائىلىسىگە ئۆتكەنلىكنى يەنى براھمان دىنىدىن بۇددا دىنىغا كىرگەنلىكنى چۈشەندۈرىدۇ.

(106) دۇنيا تۇتماق — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «ئاۋۇن تۇتار»، خەنزۇچىدا «转世» دېيىلىدۇ.

(107) ئېكاۋىچىكى — سانسكرىتچە [Ekavīcika] ئاناگام بەختىنى تاپقان بىر خىل ئەۋلىيانىڭ نامى.

(108) كۆرۈم تاپقان — نۇقتىئىنەزەرگە ئىگە بولغان، تەشەببۇسقا ئىگە بولغان» دېگەن مەنىدە.

(109) تېننى ئىسپاتلىغۇچى — قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «ئەت ئۆزىن تانۇغلاغۇچى»، خەنزۇچە «证身» دېيىلىدۇ. ئاناگام بەختىگە ئېرىشكەنلەرنىڭ بىر خىل ئەۋلىيالىق مەرتىۋىسى.

(110) دۇنيا تۇتماق (ئاۋۇن تۇتار) — (106) ئىزاھقا قارالسۇن.

(111) تېپۇلۇر تۆزلۈگ — «بۇسۇپ ئۆتكۈچى ماھىيەتلىك» دېگەن مەنىدە بولۇپ، «تۆققۇز بوشغۇتسىز ئارخانتنىڭ 6 ـ چىسى، خەنزۇچە «堪达相» ياكى «堪达法» دېيىلىدۇ.

(112) ئۆچمەك ديان ساھار — سانسكرىتچە [Nirodhaṣanāpātti]، بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، «ئۆي ـ پىكىرنى باشقۇرۇپ، ھەرىكەتلەرنى توختىتىدىغان بىر خىل ديان سامار» نىڭ نامى.

(113) ئىككىدىن بىر ئۆلۈشى بىلەن قۇتۇلماق — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى. 9 بوشغۇتسىز ئارخانتنىڭ 9 ـ چىسى.

(114) خۇرمۇزتا — سوغدىچە [Xwrmzt']، «ئىلاھ، تەڭرى» دېگەن مەنىدە. بۇ ئەسلىدە مانى دىنىدىكى ئىلاھ ئىدى، قەدىمكى ئۇيغۇرلار بۇددا دىنى ئىلاھى «ئىندرا» نى ھۇرمۇزتا نامى بىلەن ئاتىغان.

(115) ئاسانگى — سانسكرىتچە [Asaṅkhya]، «ھەددىدىن زىيادە ئۇزۇن»، سان ـ ساناقسىز ۋاقىت دېگەن مەنىدە.

(116) بىرامىت (~بارامات) — سانسكرىتچە [Bhrāmyati] دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇشى مۇمكىن.

(117) چاكرۋرت ئىلىگ خان — سانسكرىتچە [Sakravarti rāja] قەدىمكى ھىندى ئەپسانىلىرىدىكى «مۇقەددەس خان»، ئۇ تەختكە چىققاندىن كېيىن، «چاق ئەردىنى» گە ئېرىشىپ، ئاشۇ «چاق ئەردىنى» سىنى پىقىرىتىپ دۇنيانىڭ تۆت تەرىپىنى ئۆزىگە قاراتقانمىش.

(118) ئابىسىك — سانسكرىتچە [Abhiseka] دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇپ: 1) بۇتخانا (ئىبادەتخانا) ئىچىدە پادىشاھلىق تەختىگە چىقىدىغانلارنىڭ ماڭلىيىغا ماي سۈرتىلىدىغان بىر خىل «مۇقەددەس مۇراسىم»؛ 2) مەرتىۋە ئۆستۈرۈش، ئابروي، نوم تەپسىر قىلىش قاتارلىق مەنىلەرگە ئىگە.

(119) كوتساۋار — سانسكرىتچە [Puru – Kutsava] دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولسا كېرەك. ئىندرانىڭ رەقىبىنىڭ نامى.

(120) تاج — ئەسلى تېكىستە «دىدىم — [didim]» دېيىلگەن. بۇ ئاتالغۇ سوغدىچە [dydm] دېگەن سۆزدىن كەلگەن بولۇپ، «تاج، سەلتەنەت» دېگەن مەنىدە.

(121) كېتۇماتى — سانسكرىتچە [Ketumatī] «ئۈن تاغ پادىشاھى» دىن بىرىنىڭ نامى.

(122) شاستىر — سانسكرىتچە [Śastra] بۇددا دىنىنىڭ مۇقەددەس كىتابى بولغان سوترانىڭ تەپسىرى.

(123) براھمايۇ — سانسكرىتچە [Brahmayu] بەنارىستىكى براھمانلار پادىشاھىنىڭ نامى.

(124) براھماۋاتى — سانسكرىتچە [Brahmāvatī] مايترىنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى.

(125) تۇۋىست — سانسكرىتچە [tusita]، بۇددا دىنى ئاتالغۇسى، «تەڭرى يېرى» دېگەن مەنىدە. ئېيتىلىشىچە، بۇ تەڭرى يېرىدە ئىچكى- تاشقى ئوردا- قەسىرلەر بار بولۇپ، تاشقى قەسىرىدە «ئامرانىماق ئۇلۇس» تا تۇرىدىغان تەڭرىلەرنىڭ بىر قىسمى تۇرىدىكەن، ئىچكى قەسىرىسى مايترى تۇرىدىغان «پاك تۇپراق» لاردىن بىرى ھېسابلىنىدىكەن. بەزى نوملاردا يەنە مايترىنىڭ شاگىرت- مۇرىتلىرى بۇنىڭ نامىنى دائىم تىلغا ئېلىپ ئەسلىسە، ئۇلار ئۆلگەندىن كېيىن مۇشۇ تەڭرى يېرىدە تۇرارمىش. بۇ يەردە تۇرغۇچىلارنىڭ تېنىدىن نۇر يېغىپ تۇرارمىش ۋە ئۇ نۇر ئالەمنى يورىتارمىش.

(126) مايترى — سانسكرىتچە [Maitreya]، «مېھرىبان، شەپقەتلىك» دېگەن مەنىلىك خاس ئىسىم. ئادەتتە [Aditja] دەپمۇ ئاتىلىدۇ. مايترى — بۇددىستلارنىڭ تەسەۋۋۇرىدىكى كەلگۈسىدە دۇنياغا كېلىدىغان بۇددا بولۇپ، ئېيتىلىشىچە، ئۇ، شاكيامۇنىنىڭ شاگىرتلىرى ئىچىدىكى مۇھىم شەخس ئىكەن. شاكيامۇنى ئۇنى توچىتا دېگەن جايدا كۆرۈپ 5000 يىلدىن كېيىن ئۆزىنىڭ ۋارىسى قىلىدىغانلىقىنى بەلگىلىگەنمىش. مايترى ئەسلى براھبان ئائىلىسىدە تۇغۇلغان، كېيىن بۇددا مۇرىتى بولغان. ئۇ، بارلىق بۇددىزم مۇرىتلىرى تەلمۈرىدىغان قۇتقازغۇچى تەڭرى ھېسابلىنىدۇ. «مايترى سىمىت» تىكى سىمىت سۆزى سانسكرىتچە [Samiti] دىن كەلگەن بولۇپ، «ئۇچرىشىش، كۆرۈشۈش» دېگەن مەنىدە.

(127) بۇدىساۋات — سانسكرىتچە [Budhisattva] «ھەر بىر ئادەمنىڭ ھېس-

تۇيغۇسىنى بىلدىغان» دېگەن مەنىدە. شاكيامۇنى دەرۋىشلىك قىلىپ يۈرگەن، تېخى بۇددا بولمىغان چاغلاردا مۇشۇ نام بىلەن ئاتالاتتى، كېيىن بۇددىزم ئىدىيىسىنىڭ ئەمەلىيلەشتۈرگۈچىلىرى مۇشۇ نام بىلەن ئاتىلىدىغان بولدى.

(128) شازىن (~شازان) — (56) ئىزاھقا قارالسۇن.

(129) ئەنەتكەك — قەدىمكى ھىندىستاننىڭ نامى. سوغدىچە [ʹyntkʾk]، بۇ ئاتالغۇ سوغدى تىلى ئارقىلىق قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىغا سىڭىپ كىرگەن. ئۇيغۇر تىلىدا «ئەنەتكەك ئېلى» دەپ ئاتىلاتتى.

(130) ۋايىباش ساساتار — سانسكرىتچە [Vibhāsā – Śāstra]، بىر شاستىرنىڭ نامى.

(131) كوۋاناگاۋى — سانگاپاترى — سانسكرىتچە خاس ئىسىم.

(132) كوناپرابى — سانسكرىتچە [Gunaprabha]، خاس ئىسىم.

(133) مانۇرتنى — سانسكرىتچە خاس ئىسىم.

(134) سانگا تىلى، ئىسيانى سۇرى — سانسكرىتچە خاس ئىسىم.

(135) كوتىكى — سانسكرىتچە [Kutika] دېگەن سۆزدىن كەلگەن خاس ئىسىم.

(136) مادارچىتا — سانسكرىتچە Mātrceta، خاس ئىسىم.

(137) ئاسۋا گوسى — سانسكرىتچە [Asvaghosa]، خاس ئىسىم، مىلادى 1 - 2 - ئەسىرلەردە ئۆتكەن قەدىمكى ھىندى بۇددىزم شائىرى، پەيلاسوپى، ماھىيانا مەزھىبىنىڭ ئاتاقلىق نەزەرىيىچىسى.

(138) تۆت كۆسەن — كۇچارنىڭ قەدىمكى نامى.

(139) بوداراكشىتا — سانسكرىتچە خاس ئىسىم. راكشىتا — [Raksita] ئەۋلىيا دېگەن مەنىدە.

(140) سارايا راكشىتى — سانسكرىتچە خاس ئىسىم.

(141) ئازۇك راكشىتى — سانسكرىتچە خاس ئىسىم.

(142) ئۈچ سۇلمى — قەدىمكى قاراشەھەرنىڭ نامى بولۇپ، بۇ ھەقتە تارىخ تەتقىقاتى» ژۇرنىلىنىڭ 1980 - يىل 2 - سانىغا بېسىلغان «سۇلمى ھەققىدە ئىزدىنىش» دېگەن ماقالىغا قارالسۇن. «تۈركىي تىللار دىۋانى» غا ئىلاۋە قىلىنغان ئۇلۇغ ئالىم مەھمۇت قەشقىرى ئىشلىگەن دۇگىلەك خەرىتىدىمۇ «سۇلمى» دېگەن شەھەرنىڭ ئورنى ئايرىم كۆرسىتىلگەن.

(143) دارماگام — سانسكرىتچە خاس ئىسىم.

(144) بونيادانا — سانسكرىتچە [Punyadatta]، خاس ئىسىم.

(145) ئارياچانىرى ئاچارى (~ئاريا چاترى) — سانسكرىتچە خاس ئىسىم، ئاچارى — بۇددا دىنى ئۆلىماسى. «ئۇستاز»، دېگەن مەنىدە. سانسكرىتچە: Ācārya.

(146) ئۇپاسى — سوغدىچە [ʿWPʿsy]، سانسكرىتچە [Upā Saka] «ئۈچ ئەردىنى» («ئۈچ گۆھەر») گە يەنى: 1) بۇدداغا؛ 2) بۇددىزم نوملىرىغا؛ 3) راھىبلارغا

چوقۇندىغان، بۇددىزمنىڭ «بەش پەرھىزى» نى قوبۇل قىلغان، ئۇيەدە تۇرۇۋشلۇق ئەرلەر شۇ نام بىلەن ئاتىلىدۇ.

(147) ژۇن — خەنزۇچە «رۇن — 闰» دىن كەلگەن بولۇپ، قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا «ژۇن ئۇچىنچى ئاي» دېيىلگەن. بۇ — كەبىسە (يەنى ئارتتۇرۇلغان) 3 - ئاي دېگەن بولىدۇ.

(148) ئەرزۇئا — سوغدىچە [.zrw.] دېگەن سۆزدىن كەلگەن ئاتالغۇ بولۇپ، قەدىمكى ئۇيغۇلار براھمان دىنى (ھىندى دىنى) نىڭ ئىجادچىسى تەڭرى براھمانى «ئەزرۇئا» نامى بىلەن ئاتىغان. «ئەزرۇئا» — ئەسلى مانى دىنىنىڭ تەڭرىسى ئىدى.

(149) تۆت ماھاراج — «ماھاراج»، سانسكرىتچە [Maha – Raja] «ئۇلۇغ خان، ئۇلۇغ پادىشاھ» دېگەن مەنىدە. بۇ يەردىكى تۆت ماھاراج — بۇددا دىنى رىۋايىتىدە ئېيتىلغان ئالەمنى قوغدىغۇچى تۆت ئاسمان پادىشاھىغا قارىتىلغان. (خەنزۇچە «四大天王» دېيىلىدۇ).

(150) ناموبۇت — سانسكرىتچە [namo buddhāya]، مەنىسى «بۇدداغا ھۆرمەت قىلايلى».

(151) نامو دارام — سانسكرىتچە [namo dharmāya]، مەنىسى «بۇددىزم ئەقىدىسىگە ھۆرمەت قىلايلى».

(152) ناموساڭ — سانسكرىتچە [namosanghāya]، مەنىسى «راھىبلارغا ھۆرمەت قىلايلى».

«بۇت، دارام، ساڭ» بۇددا دىنىدا «ئۈچ گۆھەر» (سانسكرىتچە [Triratna] خەنزۇچە «三宝»، قەدىمكى ئۇيغۇرچە ئۈچ ئەردىنى) دېيىلىدۇ.

(153) ئاڭ ماگىت (~ماگات) — سانسكرىتچە [Magadha]، مەركىزىي ھىندىستاندىكى قەدىمكى دۆلەت نامى بولۇپ، بۇددىزمنىڭ بۆشۈكى ھېسابلىنىدۇ.

(154) راجاگىرى — سانسكرىتچە [Rajagrha]، مەنىسى «خان تۇرىدىغان شەھەر». ئۇ ماگىت دۆلىتىنىڭ پايتەختى ۋە شاكيامۇنى دىن تارقاتقان مەركەزلەردىن بىرى. ئۇنىڭ ئورنى ھازىرقى ھىندىستاننىڭ بىھار شتاتىدىكى تىلايا دېگەن جاينىڭ ئەتراپىغا توغرا كېلىدۇ.

(155) ۋايشىرۋانى ماھاراج — سانسكرىتچە [Vaiśravana maharaja]، ئۇ بۇددا دىنى رىۋايىتىدىكى ئالەمنى قوغدىغۇچى 4 خاننىڭ بىرى يەنى شىمالنىڭ مۇھاپىزەتچىسى ھېسابلىنىدۇ.

ماھاراج — «ئىلىگ بەگ ياكى پادىشاھ، خان» دېگەن مەنىدە.

(156) ئىنانچ — قەدىمكى ئۇيغۇرچە مەمۇرىي ئەمەل نامى.

(157) بۇيرۇق — قەدىمكى ئۇيغۇرچە ھەربىي ئەمەل نامى.

(158) ساداكارى — سانسكرىتچە [Satakri]،

(159) ھايماۋاتى — سانسكرىتچە [Haimavata].

(160) پۇراناكۇ — سانكسرىتچە [Purnaka].

ساداكارى، هايماۋاتى، پۇراناكۇلار ۋايشىرۋانى ماھاراجىنىڭ قول ئاستىدىكى سەر-كەردىلەر ھېسابلىنىدۇ.

(161) باراناس — سانسكرىتچە [Varanasi]، مەنىسى «دەريا ئەگىشىپ ئۆتكەن شەھەر»، بۇ ئىسىم قەدىمكى كۇچار تىلى ئارقىلىق قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىغا كىرگەن. بۇ شەھەر گانگ دەرياسىنىڭ ئوتتۇرا ئېقىمىنىڭ سول تەرىپىگە جايلاشقان بولۇپ، بۇددا دىنى مۇرىتلىرى تاۋاپ قىلىدىغان مۇقەددەس جاي ھېسابلىنىدۇ.

(162) ئارسىۋدان — سانسكرىتچە [Rsidāva] مەنىسى «ئەۋلىيالار بېغى»، بۇ ئاتالغۇ يەنە سانسكرىتچىدا [Mrgadava] دەپمۇ ئاتىلىدۇ. مەنىسى «ئەۋلىيالار ماكانى». ئارسىۋدان بۇددا دىنىنىڭ مۇقەددەس جايى بولۇپ، ئورنى باراناس دۆلىتىدە. رىۋايەت قىلىنىشىچە، شاكيامۇنى بۇددا (بۇرخان) بولغاندىن كېيىن، ئەڭ ئاۋۋال مۇشۇ جايدا نوم نوملىغانىكەن.

(163) ساڭرام — سانسكرىتچە [Sangharama] مەنىسى «ئىبادەتخانا».

(164) ئاتىيانانكۇتانى — سانسكرىتچە [Ajnātakaundinya].

(165) ئاسۋاچى — سانسكرىتچە [Ásvajit].

(166) ماھانامى — سانسكرىتچە [Mahānāmakulika].

ئاتىيانانكۇتانى، ئاسۋاچى، ماھانامى بۇلار شاكيامۇنىغا ئەگەشكەن راھىپ بولغان 5 بىكسۇنىڭ 3 ى ھېسابلىنىدۇ.

(167) بەش پانچىكى — بۇددىزم رىۋايىتىدىكى ئەڭ دەسلەپكى 5 بىكسۇ (تىلەمچى) نى كۆرسىتىدۇ. شاكيامۇنى ئۆي-ۋاقىنى تاشلاپ ماڭغاندا، ئۇنىڭ ئاتىسى سۇتۇدان ئېلىگ بەگ ئۇنىڭغا كۆپ نەسىھەت قىلىپ توسۇيدۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئۇنۇمى بولمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۆزىنىڭ يېقىنلىرىدىن 5 كىشىنى شاكيامۇنىغا ھەمراھ بولۇپ ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا ئەۋەتىدۇ. ئۇلار ئارسىۋداندا (يائى Mrgadava دا) شاكيامۇنىنىڭ كۆپ قېتىملىق نوم نوملىشىنى ئاڭلاپ، ئۆي-ۋاقلىرىنى تاشلاپ راھىپ بولىدۇ. يۇقىرىدا ئۇلارنىڭ 3 ى كۆرسىتىلدى. قالغان ئىككىسىنىڭ ئىسمى [Bhadrika]، [Dasaba aāksyapa] دەپ ئاتىلىدۇ.

(168) تويىن — خەنزۇچە «道人»، مەنىسى «راھىب».

(169) پانچىكى — سانسكرىتچە [Pancā-ka]، مەنىسى «بەش».

(170) ياسى — ئاناندانىڭ شاگىرتىنىڭ ئىسمى.

(171) ئىنەل — قەدىمكى ئۇيغۇرچە ئۇنۋان نامى.

(172) چور — قەدىمكى ئۇيغۇرچە ئۇنۋان نامى.

(173) ئىچىبىلىس — مەنىسى ئېنىق ئەمەس.

(174) شىمنۇ — سوغدى تىلى [Šmnw]، دىن قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىغا كىرگەن ئاتالغۇ، مەنىسى «جىن-ئالۋاستى».

(175) كاپىلاۋاستۇ — سانسكرىتچە [Kapilavastu]، قەدىمكى دەۋردىكى شەھەر بولۇپ، بۇددا دىنىنىڭ ئىجادچىسى شاكيامۇنى مۇشۇ شەھەردە تۇغۇلغان. ئۇنىڭ ئورنى

هازىرقى نېپال تەۋەسىگە توغرا كېلىدۇ.

(176) نارىيانچان — سانسكرىتچە [Nairanjana]، قەدىمكى دەريا نامى.

(177) پىنبات — سانسكرىتچە [Pindapāta]، مەنىسى «سەدىقە، ئېھسان».

(178) نانتا، نانتاپالا — سانسكرىتچە [Nandā Nandapala] ۋە [Meka Mekhala] دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇلار قەدىمكى ھىندىلار بولۇپ، ئىككىسى ئاچا - سىڭىل.

(179) بالتىز — قەدىمكى ئۇيغۇرچە ئاتالغۇ، مەنىسى «سىڭىل».

(180) پاساڭ (تاغ) — سانسكرىتچە [Praśakha] دىن كەلگەن بولۇشى مۇمكىن، ئۇ ماگىت دۆلىتىدىكى بىر تاغنىڭ نامى. بەزى قوللاردا بۇ ئىسىم Pasanak يېزىلغان بولۇپ، ترانسكرىپسىيىدە بىر خىل ئېلىندى.

(181) ئۇپاسانچ — سوغدى تىلى ئارقىلىق قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىغا كىرگەن ئاتالغۇ بولۇپ، سانسكرىتچە [Upāsika] دېيىلىدۇ. بۇددا دىنىدا، ئۈچ ئەردىنىگە ئېتىقاد قىلىدىغان، 5 خىل پەرھىزنى قوبۇل قىلغان ئۆيىدىن ئايرىلمىغان ئاياللار ياكى بۇددا دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان. لېكىن راھىب بولمىغان ئاياللار شۇنداق ئاتىلىدۇ. بۇ دائىرىگە كىرىدىغان ئەرلەر ئۇپاسى — سانسكرىتچە [Upāsaka] دەپ ئاتىلىدۇ.

(182) تىرىداراسترى — سانسكرىتچە [Dhṛtarāṣṭra]، گانتارۋىلارنىڭ چوڭ پادىشاھى، «20 ئىلاھ» نىڭ 4 - سى.

(183) ۋىرۇپاكسى — سانسكرىتچە [Virūpakṣa]، ناگىلارنىڭ پادىشاھى، «20 ئىلاھ» نىڭ 6 - سى.

(184) كومبانتى — سانسكرىتچە [Kumbhānda] (1) Kumbhanda (بالايى - ئاپەت كەلتۈرگۈچى بىر خىل جىن) نىڭ چىشىسى (2) Rāksasi (ھىندى ئەپسانىلىرىدىكى قەبىھ ئالۋاستىلار) نىڭ چىشىسى.

(185) تىلۇتاما — خاس ئىسىم.

(186) خامادا — خاس ئىسىم.

(187) ئارزى — سانسكرىتچە [Ṛṣi]، مەنىسى «ئەۋلىيا».

(188) ئاسۇر — سانسكرىتچە [Asura]، مەنىسى «تەڭرى ئەمەس، دۇرۇس ئەمەس»، قەدىمكى ھىندى ئەپسانىسىدىكى بالايى - ئاپەت كەلتۈرگۈچى جىن.

(189) كىلاس (~كاۋلاس) (تاغ) — سانسكرىتچە [Kilāsa]، دېڭىز ئارىلىدىكى بىر كىچىك تاغ.

(190) داكساناپات — سانسكرىتچە [Dahsinapati] دىن كەلگەن بولسا كېرەك. قەدىمكى ھىندىستاندىكى بىر دۆلەتنىڭ نامى.

(191) ۋازانپات — سانسكرىتچە [Pāsupati]، بۇ ئاتالغۇ قەدىمكى قاراشەھەر تىلى ئارقىلىق قەدىمكى ئۇيغۇر تىلىغا كىرگەن بولۇپ، راھىب بولغۇچىلارنىڭ چاچ - ساقاللىرىنى چۈشۈرۈپ بۇتقا چوقۇنۇشىنى كۆرسىتىدۇ.

(192) تۈزۈن — قەدىمكى ئۇيغۇرچە سۆز بولۇپ، «تۈز كۆڭۈل، ئاق كۆڭۈل، ئالىيجاناب» دېگەنگە ئوخشاش مەنىلەرگە ئىگە.

(193) ئاۋانت تىلتاغ سوغدىچە ['n'βnt] مەنىسى «ۋەج، سەۋەب»، تىلتاغ — قەدىمكى ئۇيغۇرچە، مەنىسى «ئاۋانت» بىلەن ئوخشاش.

(194) شاكيامۇنى — سانسكرىتچە Sākyamuni، مەنىسى «ساكىلارنىڭ ئەۋلىياسى». ئەسلى ئىسمى Siddhārtha بولۇپ، قەدىمكى ھىندىستاننىڭ شىمالىدىكى كاپىلاۋاستۇ دۆلىتىنىڭ (ئورنى ھازىرقى نېپالنىڭ جەنۇبىي قىسمىغا توغرا كېلىدۇ) پادىشاھى سۇتۇدانىنىڭ شاھزادىسى. ئۇ بۇددا دىنىنى ئىجاد قىلغاندىن كېيىن بۇددا دىنى مۇرتلىرى ئۇنى ھۆرمەتلەپ شاكيامۇنى دەپ ئاتىغان.

(195) راتناسكى — سانسكرىتچە [Ratnasikhin]، بۇرۇنقى كالپادىكى 999- بۇددا (بۇرخان). «دىن لۇغىتى» دە بۇرۇنقى 7 بۇرخاننىڭ 2-سى دەپ كۆرسىتىلگەن.

(196) ۋياكرات — سانسكرىتچە [Vyakāra] دىن كەلگەن ئاتالغۇ بولسا كېرەك. مەنىسى «بىشارەت، ئالدىن ئېيتىلغان سۆز».

(197) باتراكلاپ — سانسكرىتچە [Bhadrakalpa]، بۇددا دىنىدا ھازىرقى دەۋرنى كۆرسىتىدۇ.

(198) سىرىۋانى — بىر براھماننىڭ ئىسمى.

(199) ئەنەتكەك — 129- ئىزاھقا قارالسۇن.

(200) ئاچاتى (~ئاچىتى) — مايترىنىڭ قېرىندىشىنىڭ ئىسمى.

(201) چاناكى — سانسكرىتچە [Jnānakaya]، مەنىسى «ئەقىل گەۋدىسى».

(202) پارياناچىكى — سانسكرىتچە [Prajnākūta]، مەنىسى «ئەقىل يىغىندىسى».

(203) ماتيادىس (~مادىيادىس) — سانسكرىتچە [Madhyadeśa]، «مەنىسى ئوتتۇرىدىكى دۆلەت»، ئوتتۇرا ھىندىستاندىكى قەدىمكى دۆلەت نامى».

(204) سىرۋاپاسانتىك — سانسكرىتچە Sarva ۋە [Pāsanda] ئاتالغۇلىرىنىڭ قوشۇلۇشىدىن ياسالغان بولۇشى مۇمكىن. مەنىسى «بارلىق غەيرىي دىندىكىلەر».

(205) پۇرنا ۋياكران — شاستىر نامى. سانسكرىتچە [Purna] ۋە [Vyākaraṇa] سۆزلىرىنىڭ قوشۇلۇشىدىن شەكىللەنگەن بولسا كېرەك.

(206) ۋىتىياستان — شاستىر نامى. [Vidyāsthāna]

(207) راتناداقا — " ".

(208) ۋىتساۋاھار — " ".

(209) باسۇمى — " ".

(210) ئوغلان ئەمى — " ".

(211) چاخشاپات — سوغدىچە [Čixsāpad] دىن كەلگەن ئاتالغۇ، سانسكرىتچىسى [Śiksāpda]، مەنىسى «پەرھىز، ئەقىدە، تەلىمات».

(212) مانىباترى — سانسكرىتچە [Maṇibhadra]، يەكلەرنىڭ پادىشاھى. ۋايشىرۋانى ماھاراجىنىڭ قول ئاستىدىكى بىر «كىچىك ئىلاھ».

(213) پۇرناباترى (ئۇراكو) — سانسكرىتچە [Pūrṇabhadra]، تەڭرى ئەلچىسى-

ىنىڭ نامى.

(214) رىسدانى — بىر براھمانىنىڭ نامى.

(215) باكىراتى — سانسكرىتچە [Bhāgīratha]، بىر دەريا نامى.

(216) گائۇدام — سانسكرىتچە [Gautama]، شاكيامۇنىنىڭ فامىلىسى ھېسابلىنىدۇ.

(217) سۇدۇتان — سانسكرىتچە [Suddhodana]، شاكيامۇنىنىڭ ئاتىسى، كاپىلاۋاس-
تۇ دۆلىتىنىڭ خانى.

(218) ماھامايا — سانسكرىتچە [Mahamaya]، شاكيامۇنىنىڭ ئانىسى، سۇدۇتان ئېلىگ بەگنىڭ خاتۇنى، شاكيامۇنىنى تۇغۇپ 7 - كۈنى ۋاپات بولغان.

(219) لۇمبىنى — سانسكرىتچە [Lumbini]، شاكيامۇنى تۇغۇلغان جاي بولۇپ، نېپالنىڭ جەنۇبىي قىسمىغا جايلاشقان. رىۋايەت قىلىنىشىچە، شاكيامۇنىنىڭ ئانىسى ماھامايا ئاتا - ئانىسىنىڭكىگە كېتىۋېتىپ، مۇشۇ جايدىكى ئورمانلىقتا كەلگەندە تولغىقى تۇتۇپ، شاكيامۇنىنى تۇغقانىكەن. شۇڭا بۇ جاي بۇددا دىنىدا مۇقەددەس جاي ھېسابلىنىدۇ.

(220) ئاسوك سۆگۈت (ئاسوك دەرىخى) — سانسكرىتچە [Aśoka]، شاكيامۇنى مۇشۇ دەرەخ تۈۋىدە تۇغۇلغان دەپ رىۋايەت قىلىنىدۇ.

(221) a) بوش يۇلتۇز — مەنىسى ئەركىنلىك يۇلتۇزى، ئۇ ئەركىلىك يۇلتۇز (ھوقۇق يۇلتۇزى ياكى قۇدرەتلىك يۇلتۇز) بىلەن مەنىداش كېلىدۇ. ئۇ شاكيامۇنىنىڭ تۇغۇلغان ۋاقتىدىكى يۇلتۇزى بولۇپ، بەخت - ئىقبالىنىڭ پارلاقلىقىدىن بىشارەت بەرسە كېرەك.

(b) بوش يۇلتۇز — بوش سۆزىنى سانسكرىتچە Puṣya دىن كەلگەن دەپ قارساق، يۇلتۇز نامىنى كۆرسىتىدۇ.

(222) ۋىچاي — سانسكرىتچە [Visaya]، مەنىسى «چېگرا، پاسىل، دائىرە».

(223) مۇخۇرت — سانسكرىتچە [Muhūrta]، مەنىسى «ئان، پەيت» بولۇپ، ناھايىتى قىسقا ۋاقىتنى كۆرسىتىدۇ.

(224) 32 تۈرلۈك بەخت - تەلەيلىك ياخشى بەلگە — سانسكرىتچە [Dvātrimśamahāpurusalaksana]، شاكيامۇنى تۇغۇلغاندا، ئۇنىڭ قىياپىتىدە باشقىلارغا ئوخشىمايدىغان 32 تۈرلۈك ئېنىق بەلگىسى بولغان ئىكەنمىش، بۇ بەلگىلەرنىڭ تەپسىلاتى 2 - بۆلۈمدە بايان قىلىنىدۇ.

(225) سەكسەن تۈرلۈك ئۆزگىچىلىك (ئالاھىدىلىك) — سانسكرىتچە [Aśtyānuvyañjanāni]، شاكيامۇنى تۇغۇلغاندا، 32 تۈرلۈك ئېنىق بەلگىسى بولغانىدىن تاشقىرى، يەنە ئاسان كۆرۈۋالغىلى بولمايدىغان 80 تۈرلۈك بەلگىسىمۇ بولغانىكەن. بۇ بەلگىلەر (ئالاھىدىلىكلەر) ئۇنىڭ باش، يۈز، بۇرۇن، ئېغىز، كۆز، قۇلاق، قول ۋە پۇتلىرىدا ئىكەن.

(226) ئۈچ مىڭ ئۇلۇغ مىڭ يەر - جاھان — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى. رىۋايەت قىلىنىشىچە، سۇمىر تېغىنى مەركەز، تۆمۈر تېغىنى تاشقى دائىرە قىلغاندا، ئوخشاش

بىر كۈن ئىچىدە ئاي يورۇتقان 4 ئالەم «بىر كىچىك دۇنيا»، مىڭ «كىچىك دۇنيا» بولسا «مىڭ كىچىك دۇنيا»، «مىڭ كىچىك دۇنيا» بولسا «مىڭ ئوتتۇرا دۇنيا»، مىڭ «مىڭ ئوتتۇرا دۇنيا» بولسا «ئۇلۇغ مىڭ دۇنيا» دېيىلىدىكەن. «ئۇلۇغ مىڭ دۇنيا» ئىچىدە 3 خىل (كىچىك، ئوتتۇرا، ئۇلۇغ) «مىڭ دۇنيا» بولغاچقا، «ئۈچ مىڭ ئۇلۇغ مىڭ دۇنيا» دەپ ئاتىلىدىكەن.

(227) يەتتە ئەردىنى — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى. ئالتۇن، كۈمۈش، ھىقىق، مەرۋايىت...قاتارلىق يەتتە خىل ئېسىل تاشنى كۆرسىتىدۇ. لېكىن، بۇددا نوملىرىدا بۇ ھەقتە خىلمۇ خىل كۆزقاراشلار بار. «دىن لۇغىتى» (خەنزۇچە) نىڭ 13 - بېتىدە، بۇ ھەقتىكى پىكىرلەر بىرقەدەر تەپسىلى تونۇشتۇرۇلغان.

(228) ياسودارا — سانسكرىتچە [Yasodhara]، شاكيامۇنىنىڭ خاتۇنى، راھۇلىنىڭ ئانىسى.

(229) ماركا — بىر تەڭرىنىڭ نامى.

(230) تۇپايان (توباۋان دەپ ترانسكرىپسىيە قىلىنىشىمۇ مۇمكىن) — بىر ئورمانلىقنىڭ نامى.

(231) ئاراتى — سانسكرىتچە [Ārada Kālāma].

(232) ئۇداراكى — سانسكرىتچە [Udraka Rāmāputra]، شاكيامۇنى ئۆيۋاقىنى تاشلاپ چىققاندىن كېيىن، ماگىت دۆلىتىنىڭ پايتەختى راجاگىرى ئەتراپىدا تۇرىدىغان ئاراتى ۋە ئۇداراكى ئاتلىق مۇشۇ ئىككى ئەۋلىيادىن تەلىم ئالغانىكەن.

(233) ۋاچرازان — سانسكرىتچە [Vajrāsana]، مەنىسى «ئالماس تەخت».

(234) تاپاساچاران — سانسكرىتچە [Tapas] ۋە [Ācārya] سۆزلىرىنىڭ قوشۇلۇشىدىن ياسالغان ئاتالغۇ بولۇپ، «جاپاغا چىداپ تەربىيىلەنگۈچى ئۇستاز» مەنىسىدە.

(235) ۋايبباس شاستر — سانسكرىتچە [Vibhāṣā - śastra]، شاستر نامى.

(236) ئارىيا چانتىرى — «مايترى سىمىت» نى ئەنەتكەك (ھىندى) تىلىدىن توخرى (توخار) تىلىغا تەرجىمە قىلغۇچى.

(237) كىشى ئاچارى — كىشى، سوغدىچە [Kaṣṣi]، مەنىسى «ئۇستاز»، ئاچارى - سانسكرىتچە، مەنىسى «ئۇستاز».

(238) پرتانىراكشت (~پارتانىراكشىتا) كرناۋاژىكى — «مايترى سىمىت»نى تۈرك (ئۇيغۇر) تىلىغا تەرجىمە قىلغۇچى ئۇيغۇر تەرجىماننىڭ سانسكرىتچە [Prajñaraksitaკarmavāśika] دىن كەلگەن تەخەللۇسى ياكى دىنى نامى.

(239) بادارى براماn (~براھمان) — سانسكرىتچە [Brahmana]، ئۇ مايترىدىنىڭ ئۇستازى بولۇپ، 120 ياش ئۆمۈر كۆرگەنمىش. براماn — ① بىر خىل ئىجتىمائىي ئابروينى يەنى براھمانلارنىڭ دەرىجە قاتلىمىسى، ② «پاك، پاك قىلمىشلىق» دېگەن مەنىدە بولۇپ، يۇرۇش - تۇرۇشى ساپ ئادەملەرنى بىلدۈرىدۇ.

(240) كاسىپ بۇرخان — سانسكرىتچە [Kāśyapa buddha]، بۇددا دىنىدىكى

يەتتە بۇرخاننىڭ ئالتىنچىسى بولۇپ، شاكيامۇنى دەسلەپ ئۇنىڭ مۇرىدى بولغان ۋە كەلگۈسىدىكى بۇددىستلىق ھۆكۈمنى شۇنىڭدىن قوبۇل قىلغان.

(241) سۇداۋاس (~سۇداۋس) — سانسكرىتچە [Suddhavasa]، ئۇ ـ ئىلاھ، تەڭرىلەر تۇرىدىغان ئاسماندىكى پاك ـ ساپ «ماكان».

(242) مۇگاراچى — بادارى براماننىڭ شاگىرتى.

(243) يەك — سانسكرىتچە [yaksa]، «جىن، ئالۋاستى» دېگەن مەنىدە.

(244) كىنترى — سانسكرىتچە [Gandhārī]، ئۇ راكشاسا ئاتلىق جىن ـ ئالۋاستىلارنىڭ چىشى جىنسلىقلىرى.

(245) بۇتا (~بۇددا) — سانسكرىتچە [Buddha]، قەدىمكى ئۇيغۇرچە «بۇرخان» دېيىلىدۇ.

(246) ئۇدۇمبار — سانسكرىتچە [udumbara]، «ئاجايىپ، ئالامەت» دېگەن مەنىدە. ئۇ بۇددىزم ئەپسانىلىرىدا ئېيتىلغان 3 مىڭ يىلدا. بىر قېتىم ئېچىلىدىغان گۈلنىڭ نامى.

(247) دونىكى — بادارى براماننىڭ شاگىرتى.

(248) كىشانتى (~كاشانتى) — سانىسكرىتچە [Ksānti]، «تۆۋە قىلىش، گۇناھىنى تىلەش» دېگەن مەنىدە.

(249) ئاۋايىيى — بىر خىل كېيىكنىڭ نامى.

(250) ئاچاينى (~ئاچاننى) — بىر خىل نەسىللىك ئاتنىڭ نامى.

(251) نىگرۇد — سانسكرىتچە [Nyagrodha]، ئۇ ھىندىستاندىكى بىر خىل پۇتاقسىز دەرەخ (فىكۇس) نىڭ نامى.

(252) كىسار ئارسلان خان — سانسكرىتچە — [Kesara – rāja]، «تۇك» دېگەن مەنىدە بولۇپ، بىر خىل ئارسلان (شىر) نىڭ نامى.

(253) ۋىت ئۇپاۋىت ياۋاگان لىكايانا — بىر خىل شاستىرنىڭ نامى.

(254) ئاچىنتى — (ئاچىنتا) — سانسكرىتچە [Ācintya]، «ئاقىل، دانا» دېگەن مەنىدە.

(255) پاردىكا سانبۇت — سانسكرىتچە [Pratyeka – bodhi]، ياكى [Pratyeka–sambodhi] بولۇپ، «پەۋقۇلئاددە سەزگۈ» دېگەن مەنىدە.

(256) (قۇت) ۋاخشىك — سوغدىچە [W,xšk]، «قوغدىغۇچى روھ» دېگەن مەنىدە. قەدىمكى ئۇيغۇرچە «قۇت» (بەخت) سۆزى بۇ يەردە «ۋاخشىك» نىڭ ھۆرمەت نامى بولۇپ كەلگەن.

(257) پىرت — سانسكرىتچە [Perta] دىن كەلگەن «جىن ـ ئالۋاستى» دېگەن مەنىدە.

(258) نانتى — سانسكرىتچە [Nanda]، غەربىنىڭ ئىگىسى دېگەن مەنىدە.

(259) ئۇپانانتى (~ئۇپاناندا) — سانسكرىتچە [Upā nanda]، ئۇ: 1) بىر ئارخانت (شاكيامۇنىنىڭ مۇرىدى) نىڭ نامى، 2) بىرناگا [Nāga] پادىشاھىنىڭ نامى.

(260) ۋىرۇپاكى (~ۋىرۇپاكسى) ــ سانسكرىتچە [Virupāksa mahārāja] ، غەربنىڭ پادىشاھى. Nāga لارنىڭ پادىشاھى دېگەن مەنىدە بولۇپ، ئۇنىڭ رەڭگى قىزىل ئىكەن. ئۇ «20 ئىلاھ» نىڭ 6 - چىسى ھېسابلىنىدۇ.

(261) چالا پارابى ــ سانسكرىتچە ئاتالغۇ بولۇپ، ئەجدىھار بېگىنىڭ نامى.

(262) ۋاسۋاكارمى ــ سانسكرىتچە [Vīsvakarman] دىن كەلگەن ئىسىم بولۇشى مۇمكىن. ئۇ، براھمان دىنى ئىلاھىنىڭ نامى بولۇپ، «ھەممىنى ياراتقۇچى» دېگەن مەنىدە.

(263) تىرىتراستىرى (ماھاراج) ــ سانسكرىتچە [Dhrtarāstra mahārāja]، ئۇ كانتارۋىلارنىڭ چوڭ پادىشاھىسى بولۇپ، «20 ئىلاھ» نىڭ 4 - چىسى.

(264) تىمبۇرى ــ سانسكرىتچە [umburu]، كانتارۋىلار كاتتىۋىشىنىڭ نامى.

(265) پانچاسكى ــ سانسكرىتچە [Pancasikha]، كانتارۋىلار كاتتىۋىشىنىڭ نامى.

(266) كائۇزىكى ــ سانسكرىتچە [Kausika]، ئىندىرانىڭ قەبىلىسى (ياكى ئۇرۇغى) نىڭ نامى.

(267) سۇيامى ــ سانسكرىتچە [Suyama]، «تەھرى ئىلاھ» نىڭ نامى.

(268) راھۇ، سراپرايۇ، ۋىماچاترى ــ ئاسۇرىلار بەگلىرىنىڭ نامى.

(269) پىنگالى، ئىلاپاترى ــ سانسكرىتچە [elapatra Pingala]، ئەجدىھار خانلىرىنىڭ نامى.

(270) دۇرۇمى، دۇمپۇرى ــ كىنىرى - كانتارۋىلار (جىن - ئالۋاستىلار) نىڭ ئەڭ كۈچلۈك باتۇرلىرىنىڭ نامى.

(271) راژاۋارت ــ سانسكرىتچە [Rājāvarta]، «كۆك مەدەن» دېگەن مەنىدە بولۇپ، بۇ يەردە كۆك رەڭنى كۆرسىتىدۇ.

(272) ياتنۇبايىت (ۋاتنۇباۋىت دەپ ئوقۇشمۇ مۇمكىن) ــ خاس ئىسىم.

(273) سىرىناتى ــ سانسكرىتچە [srī – nidhi] بولۇشى مۇمكىن. «گۈزەللىك قاچىسى»، «گۈزەللىكنىڭ گۈل كاسىسى» دېگەن مەنىدە.

(274) تۇزىت ــ سانسكرىتچە [Tusita]، بىر «تەڭرى ئىلاھ» نىڭ نامى.

(275) ماھاكالپ ــ سانسكرىتچە [mahākalpa]، «چوڭ كالپا» دېگەن مەنىدە. «كالپ» ــ ناھايىتى چوڭ دەۋر بۆلۈنۈشىنى بىلدۈرىدۇ. ماھاكالپ ــ 1 مىليارد 340 مىليون يىللىغا تەڭ.

(276) تىسى ــ ئادەم ئىسمى.

(277) باغىبارايىن ــ «باغلىنىپ باراي» ياكى «تەگمىشىپ باراي» دېگەن مەنىدە. بۇ سۆزنى باخىبارايا دەپ ترانسكرىپسىيە قىلىپ، سانسكرىتچە Bāhya (يات، سىرت، تاشقىرى) ۋە Bhāryā (تايانغان، بويسۇنغان) سۆزلىرىدىن كەلگەن دېيىشمۇ مۇمكىن.

(278) ئۇپاسمى ــ خاس ئىسىم.

(279) پرىيانككىكى ــ خاس ئىسىم.

(280) بۇرنا ۋياكرا ــ شاستىر نامى. 205 - ئىزاھقا قاراڭ.

(281) ئۇربىلۋا كاسپ — سانسكرىتچە [uruvilā-kāśyapa]، شاكىيامۇنىنىڭ ئاساسلىق مۇرتلىرىدىن بىرى.
(282) نىگۇدارام — بۇددا ئىبادەتخانىسىنىڭ نامى.
(283) ماھاپار جاپاتى گائۇتامى — سانسكرىتچە [Mahapradjapati Gautami]، قەدىمكى ئۇيغۇرچىدا — «ماھاپار جاپاتى گائۇتامى قاتۇن» دېيىلىدۇ. ئۇ شاكىيامۇنىنىڭ ھاممىسى ۋە ئىنىگئانىسى، بارلىق ئايالىلارنىڭ باشلىقى، تۇنجى ئايال مۇناستىرىنىڭ ئەڭ بۇرۇنقى باشلىقى. گائۇتامى — سانسكرىتچە [Gautami]، «نۇرلۇق، تالانتلىق ئايال» دېگەن مەنىدە. ماھاپارجاپاتى — گائۇتامى (خاتۇن) نىڭ ھۆرمەت نامى.
(284) باتىنى (پاتىنى، پىتىنى، بىتىنى) — ماھاپارجاپاتى گائۇتامى خاتۇنىنىڭ دېدىكىنىڭ ئىسمى.
(285) سىراۋاستى — سانسكرىتچە [Sravasti]، «ئەۋلىيالار تۇرىدىغان ئورۇن» دېگەن مەنىدە. ئۇ ئەسلى قەدىمكى دەۋردىكى بىر پادشاھلىق ۋە قەدىمكى شەھەر بولۇپ، كاپىلاۋاستۇ شەھىرىنىڭ غەربىي شىمالىدا 500 يول كېلىدىغان جايدا ئىدى. بۇ شەھەر مىلادى 600 - يىلى خارابىغا ئايلانغان.
(286) تەگرىلىك كاش — قەدىمكى ئۇيغۇرچە «تەگرىدەم كاش» دېيىلىدۇ. كاش — سانسكرىتچە [Kasāya]، «بۇددىستلارنىڭ تونى» دېگەن مەنىدە. «تەگرىلىك كاش» — «تەگرىلەر كىيىدىغان ئېسىل تون» مەنىسىدە.
(287) ۋىپاسى — سانسكرىتچە [Vipasyi]، ئەڭ دەسلەپكى 7 بۇددا (بۇرخان) نىڭ بىرى.
(288) تود تولىي — مەنىسى ئېنىق ئەمەس.
(289) سانتۇدان (~سۇتۇدان) — سانسكرىتچە [Śuddhodana]، شاكىيالارنىڭ پادشاھى. رىۋايەت قىلىنىشىچە ئۇ شاكىيامۇنىنىڭ ئاتىسى ئىكەن.
(290) ئالتە تۈرلۈك ئەرسىلەر — بۇددا دىنى ئاتالغۇسى بولۇپ، ئۇ بۇددىستلار - نىڭ كىيىم - كېچەكى، ئورۇندۇقلىرى ۋە مەخسۇس ياسالغان سۇلۇقلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.
(291) سەككىز تۈرلۈك ئاسان قۇتۇلغىلى بولمايدىغان ئورۇن — بۇددىزم ئاتالغۇسى بولۇپ، مەنىسى ئېنىق ئەمەس.
(292) موكتىكا — سانسكرىتچە خاس ئىسىم، بىر راھىبەنىڭ نامى.
(293) چىتىكا — سانسكرىتچە خاس ئىسىم، بىر دىدەكنىڭ نامى.
(294) راھۇلى — سانسكرىتچە [Rahula]، ياسودارانىڭ چوڭ ئوغلى، شاكىيامۇنىنىڭ شاگىرتى.
(295) چاكرچاق — قەدىمكى ھىندى ئەپسانىلىرىدىكى «چاكرىرت ئىلىگ خان» نىڭ «چاق ئەردىنىسى».
(296) سۇكلودا — سانسكرىتچە [Śuklodana]، ئۇ سانتۇدان ئىلىك خاننىڭ ئىنىسى، ئانانداننىڭ ئاتىسى.

(297) «تۇيماق ئۆلۈش» — بۇ ئاتالغۇ سانسكرىتچە [bodhi] سۆزى بىلەن ئوخشاش بولۇپ، «كۆزى ئېچىلىش، ئەقىل - پاراسەت، پىكرى ئېچىلىش» دېگەن مەنىلەرگە ئىگە.

(298) بۇتكالىك — سانسكرىتچە [Pudgala]، ھىنايانا بۇددىزمىنىڭ قاتاغلىنىش (تىرىشىپ جاپالىق تەربىيىلىنىش) يولىدا ئېرىشكەن مەرتىۋىسى «تۆت قاتاغلىنىش، تۆت قۇت» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ يەنە «4 جۈپ، 8 مەرتىۋە» دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ھەربىر جۈپتە ھەم قاتاغلىنىش ھەم قۇت بولىدۇ. مەسىلەن: «سور تاپان قۇتىغا قاتاغلانغۇچى»، «سور تاپان قۇتى»، «ساكارداگام قۇتىغا قاتاغلانغۇچى»، «ساكارداگام قۇتى»... قاتارلىقلار.

(299) شمنانچ — سوغدىچە [Šmn'nch] راھىبە دېگەن مەنىدە.

(300) كاراژا — سانسكرىتچە [Kasāya]، ئەسلى مەنىسى «ئارىلاشما رەڭ»، ئادەتتە ئۇ بۇددا دىنى راھىبلىرىنىڭ دىنى تونىنى كۆرسىتىدۇ.

(301) كوترا بۇمۇك — سانسكرىتچە [Bhumika ۋە Gotra] سۆزلىرىنىڭ قوشۇلۇشىدىن شەكىللەنگەن خاس ئىسىم بولۇشى مۇمكىن (؟)

(302) ئانگانۇ — سانسكرىتچە [Anangana]، «ئەيىبسىز، داغسىز، پاك» دېگەن مەنىدە.

(303) كاراماپات — سانسكرىتچە [Karmapatha]، مەنىسى «گۇنا، ئەيىپ، خاتالىق».

(304) ئاۋدان — سانسكرىتچە [Avadāna]، سۇترانىڭ 12 دەرسىنىڭ بىرى. «تەمسىل، ئوخشىتىش، يورۇتۇش، چۈشەندۈرۈش» دېگەن مەنىسىمۇ بار.

گراماتىكىلىق تەركىبلەر

ئىسىمنىڭ كۆپلۈك قوشۇمچىلىرى	—lar/-lər, -(i)t
ئىسىمنىڭ ئىگىلىك شەخس قوشۇمچىلىرى:	
I. شەخس بىرلىك	— (ï)m, -(i)m, /-(u)m, -(üm)
I. شەخس كۆپلۈك	— (ï)mïz/-(i)miz
II. شەخس	— (ï)ŋ/-(i)ŋ
III. "	— (s)ï/-(s)i
ئىگىلىك كېلىش قوشۇمچىسى	— nïŋ/-niŋ, -(ï)ŋ/-(i)ŋ
يۆنىلىش كېلىش قوشۇمچىسى	— (ɣ)a, -(k)a/-(g)ə, -(k)ə
	— ɣaru/-gərü
چۈشۈم كېلىش قوشۇمچىلىرى	— (ï)n/-(i)n, -ïg/-üg
	— (u)n/-(ü)n, -ïɣ/-uɣ
ئورۇن كېلىش قوشۇمچىلىرى	— da/-də, -ta/-tə
	— takï/-təki
	— dan/-tan, -dun/-tun
چىقىش كېلىش قوشۇمچىلىرى	— din/-tin, dün/-tün
	— dïn/-tïn, -da/-ta
ئوخشىتىش كېلىش قوشۇمچىلىرى	— qa/-qə
ۋاستە كېلىش قوشۇمچىلىرى	— (ï)n/-(i)n, -(u)n/-(ü)n
ئىسىم ياسىغۇچى قوشۇمچىلار	— qï/-qi
ھەركەتنام قوشۇمچىلىرى	— ɣu/-gü, -ɣuluk/-gülük,- mak/-mək
پېئىلدىن ئىسىم ياسىغۇچى قوشۇمچىلار	— inq/-nq(-q)/-ünq
ئىسىمدىن پېئىل ياسىغۇچى قوشۇمچىلار	— la-/-lə-
	— ad-/-ət-
رەۋىشداش قوشۇمچىلىرى	— -a/-ə, -u/-ü
	— (ï)p, (i)p/-up, -üp
	— yu
ھەقسەت رەۋىشداش قوشۇمچىلىرى	— kəli/-ɣalïr
	— ɣalï/-gəli

سۈپەتداش قوشۇمچىلىرى:	— (ï)r, -(i)r/-(u)r, -ar/-ər — daqï/-dəqi, -ƣuqï/-güqi — (ï)ƣma/-(i)gmə, -duk/-dük — mïs/-mis, mix
پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجە قوشۇمچىلىرى	— d-t, -dur-/-dür — tur-/-tür-, -ƣur-/-ƣuz- — gür/-kür, -ur-/-ür-
مەجھۇل دەرىجە قوشۇمچىسى	— l-/-(n)/-
ئۆملۈك 〃 〃	— (u)s-, -(ü)s-/-x-
پېئىلنىڭ ئېنىق ئۆتكەن زامان قوشۇمچىسى	— tï/-ti, -dï/-di
پېئىلنىڭ ئارزۇ ـ تەلەپ رايى قوشۇمچىسى	— ƣay/-gəy
پېئىلنىڭ ئىنكار شەكلى قوشۇمچىسى	— ma/-mə, -maz/-məz
شەرت رايى قوشۇمچىسى	— sar/sər
پېئىلنىڭ I. شەخس بۇيرۇق رايى قوشۇمچىسى	— zun/-zün
پېئىلنىڭ I. شەخس ئارزۇ ـ تەلەپ رايى قوشۇمچىسى	— alïm/-əlim
ئۆملۈك سان قوشۇمچىسى	— aƣu/-əgü
تەرتىپ سان قوشۇمچىسى	— (ï) nq/-(i)nq
باغلىغۇچىلار	...—lï/...—li, birlə, ulatï kim
تەكىت يۈكلىمىسى	ək, ük, əp
سۈپەت ياسىغۇچى قوشۇمچىلار	— qïƣ/-ki, lük/-lüg — lik, -lïg/-lïk, -lïƣ, — sïƣ
سۈپەتنىڭ سېلىشتۇرما دەرىجە قوشۇمچىسى	— rak/-rək
ئىنكار قوشۇمچىسى	— sïz/-siz
سوراق ياردەمچىلىرى	— mu, ərki

ئىسىمنىڭ چۈشۈم كېلىش قوشۇمچىسى «ni» بۇ ئەسەردە ئالماشقا (يەنى كىشىلىك ئالماشقا) ئۇلىنىپ كېلىدۇ.

لۇغەت　　词汇表

adansïɋsïz	شەكسىز	无疑，肯定
adïnqïɋ	ھەيران قالارلىق، ئاجايىپ	奇特，感到吃惊，诧异
adnaɋu	باشقا، ئايرىم	别的、其他、个别
adruk	1) باشقىچە، ئالاھىدە، ئايرىم؛	不同的、特殊的，单独
	2) خىل، تۈر، بۇندىن باشقا	种类，另外
alan	ماڭلاي، پېشانە	额，前额
alaŋut—	يەڭمەك، مەغلۇپ قىلماق	胜，打败
alp	مۈشكۈل، قىيىن، تەس، ② مەرد، باتۇر	艰难，困难，
alpta alp	ناھايىتى قىيىن، ئىنتايىن مۈشكۈل	最难，特别困难，艰巨
altï otuz	يىگىرمە ئالتە	二十六
altï ygrmi	ئون ئالتە	十六
altïn	ئاستىن، تۆۋەن،	下面，底下，
	ئاستىدا، تېگىدە	在下面，
alka—	مەدھىيىلىمەك، بېغىشلىماق	赞美，歌颂
alkïn—	يوقالماق	消失
alkïnqsïz	يوقالمايدىغان، تۈگىمەيدىغان	无尽，永存
alkïnqusï	يوقاتقۇچى	使消失者
alkïx	بەخت، خوشاللىق	幸福，欢乐
alku	بارلىق، ھەممە	全部，一切
amarï	بەزى	有些，部分
amralmak	يوقىلىدىغان	消除，消失
amranmak	ئامراق، ئىشىق، مۇھەببەت؛	爱，爱戴，仁爱
	مۇھەببەتلىك	仁爱的
amranmak—	ياخشى كۆرمەك، سۆيمەك	喜欢，喜爱
anïn	شۇ سەۋەبتىن، شۇڭا	为此，因其故
anïŋ ara	شۇ ئارىدا	在…期间
anqa	ئانچە، شۇنچە	这么，那么
anqama	شۇنچىلىك، ئۇنچىلىك، شۇ قەدەر	这么些，这么点，如此
anqulaylu	شۇنداق، شۇنداق قىلىپ	象，如，比如
anqaka tәgi	شۇ چاققىچە شۇنىڭغا قەدەر	一直到…时
anta	① ئاندىن، ئۇيەردە	然后，尔后；在那里
antaran	ئۇ يەردىن	从那里
antaɋ	ئانداق، شۇنداق	这样，那样
anta әtrü	ئاندىن كېيىن	然后
anuk	تەييار	准备
aŋ	ئەڭ	最

aŋ ilki	ئەڭ ئاۋۋال، ئەڭ دەسلەپكى	最初，首先，第一
aŋï yarnï		
aŋ kin	ئەڭ ئاخىرىدا،	最后，终，末尾
aŋsïz	ئىنتايىن، ناھايىتى، بەك	特别，非常，极，太
aqïn—	ئېچىنماق، غەمخورلۇق قىلماق	怜悯，惋惜，关怀
araoq (~arïoq)	① ئورمان، جاڭگال	森林，灌木林
	② ساپ، تازا، پاك	纯净，干净
araoq səmək (~arïoq simək)	ئورمان، ئورمانلىق	森株
arïm barïm	خۇش پېئىل، خۇشخۇي	温和的，和善的，温情
arïp sənüp	ھېرىپ - چارچاپ	疲劳，疲乏，劳累
arïtï	ئەسلا، زادى، تامامەن	根本，从来，完全
artuk	ئىنتايىن، ئارتۇق	甚，非常，强，多余
aroqun	نەسىللىك	良种的，
arkïx	كارۋان	商队
asaoq - tusuoq	پايدا - مەنپەئەت،	利益，益处
	خىزمەت	工作
asïlmaz təzlüg	يېنىۋالمايدىغان ماھىيەتلىك	无退相
asïlur təzlüg	يېنىۋالىدىغان ماھىيەتلىك	退相
asoqu	مارجان	珠子，项链
atyin(~ət yin)	قىياپەت، تۇرقى	样子，面容，面目
atayi	بالىسى (ئەركىلەتمە ئىسىم)	孩儿，
avant tïltaoq	ۋەج - سەۋەب	因缘
avïr—	بۇيرىماق، بېغىشلىماق	转施，迴向，施向
axa	1) (تاماق) يېمەك:	用饭，享受
	2) بەھرىمەن بولماق	享受
aya	ئالقان	手掌
aya —	ھۆرمەت قىلماق، ئايىماق	敬重
aya - qiltə	ھۆرمەت - ئېھتىرام قىلماق	敬奉，尊重
aya aoqar	ھۆرمەت، ئېھتىرام	敬仰，尊敬
ayaoq (ayïoq)	يامان، ئەسكى، ناچار	坏，恶
ayaoqka təgimlig	ھۆرمەتكە سازاۋەر	尊者
ayïoq əgli	رەھىمسىز، يامان نىيەتلىك	恶念，冷酷的
az	يامان	邪，恶
azaoq	1) ئازدۇرغۇچى، ساختا، يالغان:	迷惑，假，
	2) خالىغان	随意
az kïlïnqlïoq	ئاز كۆرۈلىدىغان، غەيرىي	贪
azu	خۇددى: ياكى	难道，惑
azun	دۇنيا، ئاجۇن	世界，世间

az kïlïnq	ئاچكۆز	贪婪的
aɋ—	ئاغماق، (يۇقىرىغا) ئۆرلىمەك	升上，翻山
aɋ— tәgil—	ئۆرلىمەك - چۈشمەك	沉沦
aɋar ayamakïn	زور ھۆرمەت بىلەن	恭恭敬敬
aɋar ayak	زور ھۆرمەت	敬重
aɋï	1) تاۋار - دۇردۇن:	财产，宝
	2) سوۋغا	礼品
aɋlak	خىلۋەت	僻静的，偏僻的
aɋlakta aɋlak	بىردىنبىر، ھەممىدىن ئۆزگىچە	唯一，
aɋraɋ	ئاغرىق، ئازاب	病，灾
aɋu	زەھەر، ئوغا	毒
akanaklaɋ	ئاقىدىغان	有漏
akanaksïz	1) ئاقمايدىغان، 2) ئۆزگەرمەس، جەزمەن	无漏，永恒，永不变
akru	ئاستا	慢慢地，缓

B

bar—	ماڭ، بار —	去，行，走
bardaqï	ماڭغۇچى، بارغۇچى	行者，去者
bars	يولۋاس	老虎
basa basa	كەينى - كەينىدىن	相继，接二连三
basa kәzikqә	رەتى بويىچە، چوڭ - كىچىكلىكى بويىچە	按顺序，按大小排列
basïnqsïz - iyïnqsïz	جەبىر - زۇلۇمسىز	没有压迫
basïnqïŋ	تەنتەك	轻薄的，冒失的
basut tusu	ياردەم، مەدەت	帮助，鼓励
baɋïrïn tüx—	يەر بېغىرلىماق	贴心，伏地
baxtïnkï	باشتىكى، دەسلەپكى	第一
bayaɋut	دۆلەتمەن، باي	富翁
bay baram	باي، دۆلەتمەن	财富，财产，富有
bay baramlaɋ	باي - پاراۋان	富裕者，富豪
bıɋda—	باداشقان قۇرماق،	盘腿
	پۇتىنى ئالماشتۇرماق	双腿交错
baɋ quɋ	زەنجىر	锁链
bәd—	ھالسىزلانماق، ئاجىزلىماق	衰弱，无力
bilgә	ئەقىللىق، دانىشمەن	智者，英明

bilgə bəgülüg	دانىشمەنلىك	贤明的，明哲的
bəlgülüg	ئېنىق، بەلگىلىك	清楚，征兆
biliklig	پاراسەتلىك	有知识的
bilg biliklig	ئەقىل - پاراسەتلىك	万能，全智
biligsïz biliklig	نادان، بىلىمسىز	无明
bər —	بەرمەك	给
bir birəmük	بىردىنبىر	唯一
birək	ئەگەر	虽然，如果，但是
bəx kïrk	ئوتتۇز بەش	三十五
bəx otuz	يىگىرمە بەش	二十五
bəx yigirmi	ئون بەش	十五
bit —	پۈتمەك، يازماق	书写，写
bitig	پۈتۈك، خەت	书，经，卷
bod	بوي، تۇرقى، بەدەن	身体，驱体
bodï sïnï	بويى - بەستى، قەددى - قامىتى	身材，体格
bodun	خەلق	人民
bodun - bokun	ئەل - خەلق	民众
bukaoqu	زىندان، تۈرمە	监狱
bulun	ئەسىر، تۇتقۇن	俘虏
bul—	تاپماق، ئىگە بولماق،	得到，找到
	ئېرىشمەك	达到
buloqan—	بۇلغانماق، بىئارام بولماق	浑浊，烦乱
buloqanmaksïz —	تېرىكمەس - زېرىكمەس	稳重，无浑浊，不寂寞
təlgənməksïz		
busux kadoqu	قايغۇ - ھەسرەت	忧伤，忧愁
busuxluoq - ka—	غەم - قايغۇلۇق	悲伤的，痛苦的
oquluoq		
buluŋ yiŋak	تەرەپ، بۇلۇڭ	四面八方，四处
buloqanyuk	بۇلغانغان، پاراكەندىچىلىك	污染，弄脏，纷乱，烦扰
boxoqur—	ئۆگەتمەك	教，引导
boxoqun—	ئۆگەنمەك، تەلىم ئالماق	学习，受教
boxoqut	ئۆگەنگۈچى، تەلىم ئالغۇچى شاگىرت	实习生，弟子
boxoqutqï	ئۆگەنگۈچى، ئوقۇغۇچى، تەلىم ئالغۇچى	学生，求学者
boxoqutsuz	تەلىم ئالمىغان، ئوقۇمىغان	无学
buxi	سەدىقە	布施，施舍
boxuoq yarlïk	ئىجازەت	允许，准许

busan —	غەم قىلماق	忧虑，担忧
buyan	بەخت - سائادەت	功德
bəkiz	ئېنىق	清楚
bəksiz	ئاجىز، بوش	松，不结实
bəlgür —	پەيدا بولماق، كۆرۈنمەك	出现，显出
bəlgülər	بەلگۈلەر، ئالامەتلەر	征兆，预兆
bəltrüt —	پەرۋىش قىلماق، ئۆستۈرمەك	养育，培养
…bərü	تارتىپ؛…بېرى	…从…以来
bəgü	ئۆتكۈر، دانىشمەن	聪明，明智
bərt —	1) سىلىماق، تەككۈزمەك؛	触，接触
	2) ئاغرىتماق	使……疼

〈i〉

idi	ناھايىتى، بەك (ئىنكار ئۇرامىنى كۈچەيتىپ كېلىدۇ)	特别，极，十分
idi —	تەرمەك، يىغماق	拾，集
ig	ئاغرىق، كېسەل	疾病
igid —	باقماق، ئۆستۈرمەك	养育，培养
igil	ئاددىي، ئادەتتىكى	一般的，普同
ik	يىك	纺锤
iki otuz	يىگىرمە ئىككى	二十二
iki yigirmi	ئون ئىككى	十二
iki kïrk	ئوتتۇز ئىككى	三十二
ilik (ə̣lik)	قول	手
ilki	دەسلەپكى، ئالدى بىلەن	首先，最初
ilkisizdə bərü	ئەزەلدىن بېرى	自古以来
ilig(ə̣lig)	خان، پادىشاھ، ئېلىگ	汗，王，皇帝
ilit —	① ئېلىپ بارماق، ② كۆتۈرمەك، سۇنماق	传递，送交，呈报献上，
ilqi (~ə̣lqi)	ئەلچى	使者
illə (~ə̣llə)	دۆلەت قۇرماق، ئەل تۇتماق	建国，治国
in —	چۈشمەك، يېتىپ كەلمەك، ئۈنمەك	下，落，显出来
inq	تىنچ، خاتىرجەم	安然，安定
inq amal	تىنچ - خاتىرجەم	平安无事

inqip	شۇنداق قىلىپ	于是
inqə	مۇنداق	这样
inakə	ئىنچىكە، كىچىك	细，小
intəki	بەدىنىدىكى	腹内的
iqlig	ھامىلىدار	孕妇
iqrə	ئىچى، مەخپى، يوشۇرۇن	内，秘密，暗藏的
iqkir —	بويسۇندۇرماق	征服
iqkək	جىن - ئالۋاستى	吸血鬼
irinq	بىچارە، بىتەلەي	不幸者，可怜的
	بىچارە - ئاجىز	不幸的弱者
irinq yarlïq	بىچارە - دەرتمەن	不幸的苦主
irit —	چىرىتمەك	腐蚀的
iriklə —	سەكرىمەك، بېسىپ ئۆتمەك	跳跃，越过
irü	ياخشى	善
irüksüz sədrəksiz	ئاراچسىز - يېرىقسىز	无裂缝
ixi	ئايال	妇女
isil—	مۇجۇلماق	绞痛，揪心
isig ɵz	جان، روھ، ئىسسىق جان	生命，灵魂
ix küdük	1) ئىش - كۈش، ئىش- ئەمەل؛	事务，事情
	2) ئەجرى	心血
it —	بېزىمەك	做，装饰
itiglig yarataqlaq	بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن	被装饰的
itig yaraq	① زىبۇ - زىننەت، ② ھەيۋەتلىك،	装饰品
	تەنتەنىلىك	庄重的，盛大的
iy —	① ئەگەشمەك، ② بويسۇندۇرماق	跟随，服从
iyə	ئەگىشىپ	跟
iyin	بويىچە، ئاساسەن، بىنائەن	按照，依照
iyə yatadaqi	قاتار كەتكەن	排列，行列

‹ï›

ïd —	① ئەۋەتمەك، ② ۋاز كەچمەك	派遣，舍去
ïdala —	ۋاز كەچمەك، تاشلىۋەتمەك	舍弃，放弃
ïdrə —	چىرماشماق	缠绕，盘绕
idrəxü	چىرمىشىپ	缠着，盘着
iduk	مۇقەددەس	圣神

ïnan-	ئىشەنمەك، ئېتىقاد قىلماق	相信，信仰
ïnaru bərü	ھەممە يەر، ئۇياق - بۇياق	到处，来回
ïnaq	① ئىشەنچ، ② سەممىي	信念，信赖
ïntïnkï	ئۇ تەرەپتىكى	那边的，对面的
ïqqïn—	مەھرۇم بولماق، ئايرىلماق.	失去，离别
	يېقاتماق	抛弃
ïr	ناخشا، جىر	歌，曲
irtsiz birtsiz	ئالۋاڭ - ياساقسىز	无役无税
ïqar	كۈچلۈك	有力的
ïqla-sïqta-	يىغلىماق، ھەسرەت چەكمەك	哭泣，悲伤
ïqlayu sïqtayu	يىغلاپ - ھەسرەت چېكىپ	痛哭，哽噎
	يىغا - زارە قىلىپ	饮泣吞声，啜泣

ə

əbir —	ئەگىلمەك	弯曲
əd	مال، ماددا	物，财产
ədgü	ياخشى، ئېسىل	好，善
ədgüti	ياخشى ھالدا	很好的
ədgü ögli	ياخشى نىيەتلىك	善意，善念的
ədz—	① (قولىنى) پۇلاڭشىتماق، ھۆرمەت قىلماق	挥手，致敬
əd tavar	مال - دۇنيا، بايلىق	财物，财富
əksüksüz	كەم - كۈتىسىز	缺少
əlık	قول	手
əlp (~alp)	① قىيىن، تەس، ② مەرد، باتۇر	困难，勇士，勇敢
əlptə alp	ناھايىتى تەس، ئىنتايىن مۈشكۈل	非常困难，艰巨的
əlp əmgək	ناھايىتى مۇشەققەت	艰难的
əmgək	ئازاب - ئوقۇبەت، قىيىن،	痛苦，苦难
	جاپا، ھەسرەت	艰苦，悲伤
əmgək tolqak	جاپا - مۇشەققەت	痛苦悲伤
əmlə —	ئەملىمەك، داۋالىماق،	治，治疗
	ئوڭشىماق، ساقايتماق	愈合，痊愈
əm	داۋا، رېتسېپ	疗法，疗效
əmgət —	قىينىماق، ئازابلىماق	使……受苦
əmgən —	ئازابلانماق	受苦
əmril —	تۈزەلمەك، پەسەيمەك	被修饰，平息

əmqi	تېۋىپ	医师
əmək	ئەركە	娇生惯养的
əm ürün (~əmyürün)	دورا - دەرمەك	调料，作料
ənətkək	ھىندىستان	印度
əŋ	يەلكە، مۈرە	肩
əŋit —	ئەگمەك، پۈكمەك	弯，躬
əŋitə	ئېگىپ، پۈكۈپ	弯下（身子）
əŋitmədük	پۈكمىگەن	没有躬身
ərdəm	ئەخلاق، پەزىلەت	功德
ərig barïq	يۈرۈش - تۇرۇش	行为
ərk	① كۈچ - قۇدرەت، ② ئەركىنلىك ئىختىيارلىق	强盛，自由自在
ərk türük	كۈچ قۇۋۋەت	强大
ərŋək	بارماق	手指
ərtiŋü	ئىنتايىن، بەك، ناھايىتى	很，非常，十分
ərən ixi	ئەر - ئايال	男女
ərtür —	ئۆتكۈزمەك، تاشلىماق	交付，使…过去，扔
ərüx üküx	نۇرغۇن، كۆپ، جىق	众，多，无数
əsən tükəl	ئامان - ئېسەن	平安
əsən	① ئاسان، ② ئېسەن، ئوڭۇشلۇق	容易，顺利，轻易地
ətinlig	جاراڭلىق	响亮的
ətiz —	(ساز) چالماق	弹奏
ətzip	چېلىپ	弹着
ət	گۆش، ئەت	肉，体
ət —	قاتتىق ۋارقىرىماق	大声叫
ət əz	تەن، بەدەن، قىياپەت	自身，自体
əti kïrtïsï	بەدەن - چىرايى	面容，相貌
əv	ئۆي	家，房
əv barïk	ئۆي بىساتى، ئۆي - ۋاق	家眷
əvir-	ئۆرىمەك، تەرجىمە قىلماق	翻，翻译
əvrimïx	تەرجىمە قىلغان	翻译的
əvrïl -	ئۆرۈلمەك، يۆگەلمەك	轮转，轮回
əvrïlmïx	يۆگەلگەن (بۇدرە)	转向的
əvrïl mədük	ئايلانمىغان، يۆگەلمىگەن	无循环的
əzüksüz	سەممىي	真挚的

K

kaxantï	توۋا ئىستىغپار	忏悔
kiginq	جاۋاب	回答
kigür-	كىرگۈزمەك	使…进入
kin	كېيىن	以后
kiŋ (kəŋ)	كەڭ	宽
kiŋ yadïoq	كەڭ - ياپىلاق	宽扁
kirtü	سەممىي، سادىق	诚心，忠诚
kirtgü	ئىشەنچ	信念
kirtgün —	ئىشەنمەك، ئېتىقاد قىلماق	信仰，相信
kirtgünq	ساداقەتلىك، ساداقەتمەن	忠实，虔诚
kixi	ئايال، خىتۇن	女人，妇女，人
kixlən-	خوتۇن ئالماق، ئۆيلەنمەك	娶妻，娶亲
kizlə —	يوشۇرماق	暗藏
kizləmix	يوشۇرۇنغان	隐蔽
kizig tizig	رەت، قاتار، تىزىق	队，行排列
kəd	ئىنتايىن، ناهايىتى	很，甚
kəd —	كىيمەك، ئاسماق	穿，挂
kədmïx	كىيگەن	穿上了，穿着
kədgir —	يىقىلماق	摔倒
kədkir	گۇمان	怀疑
kəgdə	قەغەز	纸
kəd bol —	كۆپەيتمەك، ئاۋۇماق	增长，增加
kənt	شەھەر	镇，城
kənt ulux	شەھەر دۆلەت	城郭，城池
kəntü	ئۆزى، ئۆز	自己
kənqkiə	كەنجىتاي، قوزام، كەنجى بالا	幼子
kəŋ alkïoq	تەپسىلىي - مۇپەسسەل	详尽的，周详的
kərgək bol —	كېرەك بولماق، لازىم بولماق	有用的，需要的
kərgəksiz	① كېرەكسىز، ② سانسىز، چەكسىز	无用，无数 无限
kərti	ھەقىقىي	真正的
kəvənt —	ئۈمۈتلەندۈرمەك .	使……有希望
kəvəl	شالغۇت	杂种
kəyik	ياۋايى ھايۋان	野兽

kəz —	كەزمەك	漫游
kɵdük	ئەمەل (ئىش)	事情
kɵgürqkün	كەپتەر	鸽子
kɵküz	كۆكسى، قەلب، مەركەز	胸，心
kɵni	توغرا، سەممىي	正，正确
kɵni kirtü	توغرا دۇرۇس	确切，正确
kɵŋlən —	دىلغۇل بولماق	用心
kɵŋlənmətin	دىلغۇل بولماستىن	不用心
kɵp kɵni	دۇرۇس، راۋۇرۇس	完全正确
kɵp kɵtki	ئېگىز، ئېگىزرەك	高，略高
kɵrk	ھۆسۈن، چىراي	面目，容貌
kɵrki	ھۆسنى، چىرايى	面容，表情，相貌
kɵrklə	چىرايلىق، كۆركەم	美的，漂亮的
kɵrklə kɵrklüg	چىرايلىق، ئوماق	容貌俊俏
kɵrksüz	كۆرۈمسىز، بەدبەشىرە	丑陋，难看
kɵrtlə	گۈزەل	美丽的
kɵz təŋxigi	كۆز يېتىم	视线内
kɵzünggü	ئەينەك	镜子
kɵzünür	كۆرۈنۈر	出现
küü kəlig	شان - شۆھرەتلىك، ئېسىل	圣尊美德 高贵
külqirə	خۇش چىراي، تەبەسسۇم	和蔼的，满面春风
külər yüzin ķataqurar ķaxin —	ئوچۇق چىراي بىلەن قاقاقلاپ كۈلۈپ	满面春风的哈哈大哭
ķatoqur —	قاقاقلاپ كۈلمەك	大声
küd —	كۈتمەك	等待
küdə	كۈتۈپ	等着
küŋlən —	ئويلىماق، چۈشەنمەك	想，理解
küsə —	ئارزۇ قىلماق، ئۈمىد قىلماق	希望，渴望
küsüx	ئارزۇ، ئۈمىد	盼望，心愿
küvənq	مەغرۇر، ئىپتىخار، تەكەببۇر	骄傲，狂妄
küvənq səvinq	شاد - خۇرام	欢乐
küvəz	مەغرۇر، ھاكاۋۇر	傲慢的，自高自大的
kɵzəd—(~kɵzət—)	كۆزەتمەك، ئاسرىماق ساقلىماق	护理,保护 保存

K

kadar (~kadïr)	ۋەھشى، يىرتقۇچ	残暴，残忍
kadar kaxlaq	دەھشەتلىك، سۈرلۈك، ۋەھشى - ياۋۇز	狰狞可怕的 凶残
kadax	قېرىنداش	兄弟
kalïsïz	تولۇق، بارلىق	完整，所有的
kalïk (~kalïq)	① ئاسمان، ② راۋاق	天，楼
kaltï	خۇددى	当，就象
kamaq	ھەممە، بارلىق	全部，一切
kamxat —	ھەرىكەتلەندۈرمەك، سىلكىنمەك	使动 震动
kamxayu	قوزغىلىپ، تەۋرەپ، سىلكىنمەك	动身，起程 震荡
kaŋ	ئاتا	父，爸爸
kanamlaq — yürəklig	كۆڭلى - كۆكسى توق	心满意足 勇敢的
kanïnqsïz	قانغۇسىز	不厌
karïm	خەندەك	壕沟
karxï	ساراي	宫，宫殿
kax kavïx —	قاش تۈرمەك	皱眉
kavïx — (~kabïx —)	ئۇچراشماق، يىغىلماق	相遇，聚集
kavrïl —	قورۇلماق، مۆكچەيمەك	收缩，变干瘪
kavxur —	(قول) قوشتۇرماق	合拢
kataqla—	1) ئەگەشمەك، 2) تىرىشماق	跟随，努力
kataqlantaqï	تىرىشقۇچى	勤修者
katïl	ئۇچرىماق، دۇچ كەلمەك	碰见，遇见
katkï	قاتتىق	硬
kay	يول، كوچا	路，街
kay bəltir	كوچا - يوللار، تۆت كوچا ئاغزى	路口，街道
kayu	قايسى، بەزى	哪一个，有些
kayu ədün	قايسى ۋاقىت، قاچان	无论何时，随时
kazqan —	تىرىشماق، قازانماق	修，努力
kapïq (~kapaq)	قاپقا، ئىشىك، دارۋازا	门，大门，盖

kïdïoq	قىرغاق	岸
kïsïoqsïz—	كەڭ ـ كۆشادە	宽敞的
kïvrïoqsïz		宽绰的
kïvlïoq	خەيرلىك	吉祥的
kïlïnq	قىلمىش	行，行为
kïlïnq ərig	قىلمىش ـ ئەتمىشى	所作所为
kïnïm	جەسۇر	无畏的，豪迈的
kïnïoq	1) غەيرەت ـ شىجائەت،	毅力，气魄
	2) كەڭ	宽
kïnlïk	دىمىق	闷的，闷热的
kïrtïx	چىراي	面容
kod —	قويماق، قالدۇرماق	放下，剩下
kodï—	1) تۆۋەن، پەس، 2) زادى	下面，底
kodïru	تېخىمۇ	更加
koduru	تولا، جىق	多，众多
koduru bïxurmïx	تاۋلانغان	磨炼的，熔炼
koduru kolula —	ياخشى ئويلىماق	仔细想，深思
koduz	قوتاز	牦牛
kol —	تىلىمەك، ئالماق	乞求，得到
koltoquqï	تىلەمچى	乞丐，乞求者
koluluoq	مەزگىللىك	…时期的
kolunq	ئىجازەت	许可，获准
kolusuz	چەكسىز	无限的
kop	بارلىق، ھەممە	所有，全部
kopmïx	كۆتۈرۈلگەن، قوپقان	上升的，起来的
kop kamaoq	بارلىقى، ھەممىسى	一切，众多
kork— ayïn—	قورقماق ـ ئەيمەنمەك	畏惧，忌惮
kovït —	قوغلاتماق	驱逐，被撵
kooqsak	بوش	空
kunquy	مەلىكە	公主
kuruoq kovuk	قۇرۇق ـ بوش	空无
kut	بەخت	果，幸福
kut buyan	بەخت ـ تەلەي، بەخت ـ سائادەت	福德
		造化
kut kïv	بەخت ـ تەلەي	幸运
kutsuz kïvsïz	بەختسىز ـ تەلەيسىز	无福，没有运气

kuvraq	جامائەت، كىشلەر توپى	僧众，僧团
kuduz	ئايال، خوتۇن، جۇۋان	妇女，女人
kuxlaqu kux	ئوۋ قۇشى	猎鹰

‹m›

maŋla—	قەدەم تاشلىماق، ماڭماق	迈步，走
maŋra—	ۋاقىرىماق	叫，喊
muŋad—	ھەيران قالماق، ئەجەبلەنمەك	惊奇，诧异
muŋadïnqïq	ھەيران قالارلىق، ئاجايىپ	吃惊，奇怪
muŋ	مۇڭ، غەم - قايغۇ	愁闷，忧郁，悲伤
muŋsuz - taksïz	غەم - قايغۇسىز،	无忧无愁
	غەم - ئەندىشىسىز	无忧虑的
muŋ tar	خەۋپ - خەتەر	危险
munta	مۇندا، بۇ يەرگە	在这儿，向这
muntada ïnaru	بۇنىڭدىن باشقا،	除此之外
	بۇندىن تاشقىرى	另外
muntada ulatï	شۇندىن تارتىپ،	从此
	شۇنىڭدىن باشقا	从此之后
məŋ	① مەڭ، ② يەم، دان، يېمەكلىك	痣，食，饲料
məŋi	خۇشاللىق، شادلىق، ھۇزۇر	乐，欢乐，喜乐
məŋlə—	...نىڭ قىياپىتىگە كىرىۋالماق	化为
məŋilə—	خۇشاللانماق، ھۇزۇرلانماق	欢乐的，舒适的
məŋilig	شادلىق	愉快的
mün	شورپا	汤
mün kadaq	گۇناھ، ئەيىب، نۇقسان	罪，缺陷
münsüz	ئەيىبسىز، گۇناھسىز	没有缺陷，无罪
mün— az—	ئازماق - قايمۇقماق	迷惑，困惑
mün türk	يولدىن ئازدۇرىدىغان	班

‹n›

nox	تاتلىق شەربەت	甘露
nə	قايسى، نېمە	什么，那一个
nəgü	نېمىشقا	为何
nəgü kim	مەيلى قانداقلا بولمىسۇن	无论如何

nəgülüg	نېمىشقا، نېمە ئۈچۈن	为什么，为何
nəŋ	نەرسە، شەيئى،	物，事物
nəŋ nəŋ	ھەرقانداق	任何，不论什么
nə oqrïn	قايسى ۋاقىتتا	什么时候
nəqəkə təgi	قاچانغىچە	到何时
nəqə ürkiq	قانچە ئۇزۇن ۋاقىت	多长时间，何时
nəqük	نېمە ئۈچۈن، نېچۈك	为什么
nəqükin	نېمىشقا	为何
nə tïltaqïn	نېمە سەۋەبتىن	什么原因
nətəg	قانداق	如何
nə yaŋlïq	قانداق قىياپەتلىك	怎样，什么模样

‹O›

odqak (oyqak)	ئويغاق، سەزگۈر	醒，敏感
odqur —	ئويغاتماق	叫醒，唤醒
oduqsak (～oduksak)	سەگەك ـ ھوشيار	清醒的，聪明
olma	كوزا، ساپال ئىدىش	罐子，陶罐
oqur	ۋاقىت، چاغ، مەزگىل	时间，时期，期间
ol oqurda	شۇ چاغدا	那时，当时
ol ok	دەل شۇ (پەيت، چاغ)	正好，适时
ok	يۈكلىمە سۆز بولۇپ، سۆز ئۇرامىنى كۈچەيتىپ كېلىدۇ، ھازىرقى ئىستېماللىمىزدىكى «پەقەت، زادى،...لا» لارغا تەڭ.	加强语气的小品词
okï —	ۋارقىرىماق، تەكلىپ قىلماق	叫喊，邀请
oŋtïn yiŋak	ئوڭ تەرەپ	右边
oprï	چوڭقۇرلۇق	深度
oysuz kətkisiz	ئېگىزمۇ ئەمەس، پەسمۇ ئەمەس	不高不矮
	پەسمۇ ئەمەس ئېگىزمۇ ئەمەس	正好
ornaqsïz	ئورۇنسىز	不适当的，无坐位的
oruk	چىغىر يول، تار يول	小路，羊肠小道
osuq	خىل، تۈر	类，种类
osuqluq	ئوخشاش	一样
ot	دورا (دورا ئۆسۈملۈكى)	药，草药
otruk	ئارال	岛

utun	يارىماس، بۇزۇق، قەبىھ	无用，不中用的
otuz artukï bir	ئوتتۇز بىر	三十一
otqurak	1) ئېنىق، جەزمەن	清楚，一定
	2) پۇختا، چىڭ	结实，牢固
oz —	قۇتۇلماق، ئۆزماق	解脱
ozar	ئۆزماق	超脱
ozmak	ئۆزماق، قۇتۇلماق	得救，解脱
ozqurdaqï	قۇتقۇزغۇچى	解救者
oqlaqu	نازۇك، يۇمران	娇嫩的
oqramïx	ئارزۇ قىلغان	所求，夙愿
oqrayu	بولۇپمۇ	
oqrïnta	ھەققىدە، توغرىسىدا	有关，关于
oqux	تۇغقان، قەۋم	亲戚，亲属
oqur	ۋاقىت، چاغ، پەيت	时，期间
oqurda	ۋاقتىدا، چاغدا	那时，适时
oqurluq	مەزگىللىك	季节的
oquxluq	نەسەبلىك	种族的
oqux - təz	قەۋم - نەسەب	家族，世系
okïp	چاقىرىپ	叫，召
oksuz təgingsiz	يېتەلمەيدىغان،	得不到
	ئېرىشەلمەيدىغان	不达

‹Θ›

əd	ۋاقىت، پەيت	时，时间
əd kolu	ۋاقىت، پەيت، مەزگىل	时间，期间，及时
ədrül —	تاللىماق	挑选
əg	ئانا، ئاپا	妈，母亲
əg —	ماختىماق، مەدھىيىلىمەك	赞美，颂扬
əgdir —	مۇكاپاتلىماق، تەقدىرلىمەك	嘉奖
əgir —	خۇشال بولماق	喜悦
əgirdəqi	شادلىنىدىغان	愉快的
əgirt —	شادلاندۇرماق	使……高兴
əglən —	ھوشىغا كەلمەك، ئويغانماق	醒悟，醒
əgləx—	مەسلىھەتلەشمەك	商量

ɵgrünq	خۇشاللىق، شادلىق	欢乐的
ɵgrünq səvinq	شاد - خۇراملىق	愉快的
ɵgrünqülüg	خۇشاللىنارلىق	使人感到高兴的
ɵgüz	دەريا	海
ɵk	هامان، دەرھال	立刻，立即
ɵküx (～üküx)	كۆپ، جىق، تولا	多，许多，众多
ɵkün —	ئۆكۈنمەك، پۇشايمان قىلماق	忏悔，后悔
ɵŋ	ئۆڭ، چىراي، قىياپەت	脸色，容貌颜，色
ɵŋ kïrtïx	ئۆڭ - چىراي	脸色
ɵŋi	باشقا، ئايرىم، پارچە	别的，分别，片
ɵŋlüg	رەڭلىك	彩色
ɵŋ kürtüg	قاتارلىق باياۋان	雪白的原野
ɵŋrə	① ئالدى (شەرق) تەرەپ؛	前方，东面
	② ئىلگىرى، بۇرۇن	以前，从前
ɵŋrə kisrə	ئىلگىرى - كېيىن	先后
ɵ—	ئويلىماق	想
ɵ— sakïn—	ئويلىماق، سېغىنماق،	想念
	ئەسلەپ	怀念
ɵrgün (～ɵrgin)	تەخت	宝座，王位
ɵrit —	① ياندۇرماق، يۇقىرى	使……回，抬高
	كۆتۈرمەك، تۇرغۇزماق	竖立，带来，
	② كەلتۈرمەك	引来
ɵrtüg	يوپۇق، يېپىنچا	披风，斗蓬，
ɵtkür —	پىششىق ئىگىللىمەك	精通
ɵtlə —	نەسىھەت قىلماق	劝告，告诫
ɵtrü	(ئاندىن) كېيىن	尔后，然后
ɵtüg	ئۆتۈنۈچ تەلەپ، تىلەك	请求，愿望
ɵvkə	① ئۆپكە، ② ئاچچىق، غەزەپ	忿，暴怒
ɵvkəlig	خاپىلىق، ئاچچىق	暴怒的，生气的
ɵvkə biliklig	نادانلىق	愚昧的
ɵz yax	ئۆمۈر، ھايات	生命，生活
ɵzə (～üzə)	بىلەن	以，用，在上

‹u›

ud —	ئەگەشمەك، قوشۇلماق	跟随，率领
udru (～utru)	ئۇدۇلى، ئالدى	对面，前面

udun —	ھۆرمەتلىك، چوقۇنماق	敬奉，顶礼
udï —	ئۇخلىماق	睡觉
ud	كالا	牛
udïz — (~uduz) 6	باشلىماق، يېتەكلىمەك	引导，领导
udqï	پادىچى	牧民
ul	تاپان، (ھۇل)	足底
ulatï	قاتارلىق	以及
ulux	دۆلەت، ئەل - ئۇلۇس	国，国家
udlï (~utli)	① نەتىجە، ② شەپقەت	成绩，恩情
umuoq	ئۈمىد، ئىشەنچ	希望，信念
umuoq ïnaoq	مەدەتكار، ياردەم، مەدەت	寄托，援助，支持
umuoqsïz	ئۈمىدسىز، ئىشەنچسىز	无希望，无信念
unq	مۇمكىن	可能
uquz	ئاسان، ئوڭاي	容易，顺利
ur—	تاقىماق، ياسىماق، ئويماق	制，修，刻，雕
urï	ئوغۇل بالا	男儿
urunqak	گۆرەگە قويۇلغان نەرسە، گۆد	抵押品，抵押
utlï	نەتىجە، مۇكاپات	成果，恩典
utun	نومۇسسىز، ئاخماق	无耻，笨拙
uk —	ئۇقماق، بىلمەك	得知，明白
uvut uyat	ئار - نومۇس	羞耻
uy —	ئۇيۇشماق، ئۇيۇشتۇرماق	联合，统一，组织
ulatï	قاتارلىق، ۋە	以及，等等
uluoq-	ئۇلۇغ، كاتتا، زور	伟大，巨大，大
uloqad —	كۆچەيتمەك، ئۇلغايتماق	使…成长，使…强大

〈ü〉

ügə	دانىشمەن	智者，贤
üküx	كۆپ، تۈرغۇن، جىق	多，无数，众多
ülgüsüz	چەكسىز	无限
ülgüsüz sansïz	سان - ساناقسىز، چەكسىز	成千上万，无穷…
üləxi	ئوخشاش	一样，象
ülüg	تەلەي، نېسىۋە	幸运，走运
ülgülüg	تەلەيلىك، نېسىۋىلىك	运的，走运的
ülüx	قىسىم، بۆلەك، ئۇلۇش	部，品，章，幕，

ün —	چىقماق، ئۈنمەك	出来，出现
üq yigirmi	ئون ئۈچ	十三
üq otuz	يىگىرمە ئۈچ	二十三
ürkiq	ئۇزۇن ۋاقىت	长期
ürlüg	دائىم، ھامان	经常，常常
ürük usatī	دائىم، ئۇزۇن مۇددەت	随时，很长时间
ürük amul	تىنچ خاتىرجەم	安定，安全
üskün	ئۈستى	上面
üsküntə	ئۈستىدە	在上面
üstəl —	كۆپەيمەك، ئاۋۇماق	增多
üstəlsün	كۆپەيسۇن	应该增多
üzlünqü	ئارقىسى، كەينى	后面，后，接着
üzə	بىلەن، ۋە، ئارقىلىق	用，以，和，并
üzmələ —	ئۈزمەك، يۇلماق	断，拔，揪
üzəki	ئۈستىدىكى، تۆپىسىدىكى	上面的
üzütlüg	روھ، جان	命，灵魂

‹Q›

qantal	جاللات	刽子手
qamat	غەزەپ	怒气，愤怒
qal —	① ئۇرماق، تاشلىماق،	打，揍，击，扔
	② ئەگمەك	弄弯
qin kirtü	ھەقىقىي	真正的
qin	چىن، ھەقىقىي	真，真理
qïqay	نامرات، گاداي، كەمبەغەل	贫穷，贫民
qoq yalïn	ھەيۋەت، سۈرلۈك، ھەشەمەت	威严
qoqka yalïnka	گۈللەپ ياشناشقا	为繁荣昌盛
qəbik	قاراڭغۇ، زۇلمەت	黑暗，浊

‹p›

patatu (~pantatu)	پاختا	棉花
patatu kəpəz	پاختا - كېپەز (كېۋەز)	棉，棉花

‹S›

sadraksïz	يېرىقسىز	无裂缝
saŋi	راھىپ	僧

saŋar tün	يېرىم كېچە	半夜
saŋrï	باغرى، تۇمشۇقى (تاغ)	心肠，山岬角
sanlaq (sanlïq)	تەۋە، تېگىشلىك	属于
sansaz üküx	سان - ساناقسىز	无数
sav	سۆز، گەپ	话，语
savrïl —	ئاقماق، تارامىلماق	流，簌簌地（流）
savrïlu	تۆكۈپ، ئېقىتىپ	洒出…倒出
sayu	ھەربىر، ھەرقايسى	每一个
sakïnq	ئوي، خىيال، سېغىنىش	想，念，思
sakït —	چاقناتماق، قاماشتۇرماق	闪光，使…耀
sakïn —	ئويلىماق، خىيال قىلماق،	想念，思念
	سېغىنماق	思
siŋək	پاشا	蚊子
siŋəklig	پاشىلىق، پاشا قورۇغۇچ	蚊帐
sindu	ھىندىستان	印度
sizik	گۇمان، شۈبھە، سوئال	怀疑，疑问
siziksiz	گۇمانسىز	无疑
siziksiz sakiqsiz	شەك - شۈبھىسىز	毫无疑问
sïruk	خادا ياغاچ، دەستە	把子，棍，杆
sok —	ئۇچراشماق، ئۇچرىماق	相遇，碰到
sokux —	ئۇچراشماق، دۇچ كەلمەك	相逢，会师
sokanqïq	ئېسىل، چىرايلىق، ئاجايىپ	珍贵，美丽，特殊的
səkiz otuz	يىگىرمە سەككىز	二十八
səkiz yigirmi	ئون سەككىز	十八
sər —	چىدىماق، تاقەت قىلماق	忍，忍受
səril —	چىدىماق، سەۋرى قىلماق	忍耐
səriŋ	كەچۈرۈك	饶恕，宽恕
sərü umatïn	چىدالماستىن	无法忍受
səv —	سۆيمەك	爱
səviklig	سۆيۈملۈك	情爱的
səvgü taplaqu	ئېسىل ياقتۇرىدىغان	所爱
səvinq	خۇشاللىق، شادلىق	欢乐的，愉快的
	سۆيۈنۈش	喜欢
sən —	يوقىماق، ساقايماق،	消失，治好
	يېشىلمەك	解开

sü	قوشۇن	军队
süü	ھەيكەل	像
süskün	ئومۇرتقا	脊椎
süqüg	چۈچۈك، تاتلىق	酸的，酸甜的

‹T›

taluy	دېڭىز	海
tamu	دوزاق	地狱
tanit —	تونۇلماق	被认识
tanuk	گۇۋاھ، ئىسپات	证明
taŋ —	ھەيران بولماق، تاڭ قالماق	惊奇，惊讶
taŋ yarïn	تاڭ سەھەر	清晨
tapa	تەرەپكە	向…朝…
tapan-udun —	ھۆرمەت قىلماق، تېۋىنماق	敬奉，供养
tapaɰ uduɰ	چوقۇنۇش، تېۋىنىش	膜拜，顶礼
tapla —	ماقۇل كۆرمەك، ياقتۇرماق،	愿意，同意
	تەقدىرلىمەك	嘉奖，表彰
taplaɰu səvgü	خالىغان-سۆيگەن	所爱，所求
tapïn —	چوقۇنماق، تېۋىنماق	崇拜，崇敬
tapïnsar	چوقۇنسا، ئىخلاس قىلسا	若崇拜，若祈祷
tapsïz	تاۋى يوق	无精神
təp təgirmi	دوپ دۈگىلەك	圆圆的
tar	جىلغا	山洞，山谷，峡谷
tataɰ	تاتلىق	甜的
tavïrdaqï	تەۋرەتكۈچى	使…震动者
tavran —	ئەجرى قىلماق، تىرىشماق	努力，下功夫
tay —	تايماق	滑
tayak	ياردەم	帮助，援助
takïɰu	توخۇ	鸡
takï	تېخى، شۇڭا	还，所以，又，再
taklaɰ	قايغۇلۇق	悲伤的
tigin (~təgin)	شاھزادە	王子
tilgən	چاق	轮
tïltaɰ	سەۋەب	原因
timin	دەرھال، تېز، ھامان	立刻，快

timin ök	دەرھال، شۇ ھامان	立刻，立即
tirən	چوڭقۇر، تىرەن	深，深奥，深远
tirnə —	يىغماق، توپلىماق	收集，搜集，积累
tirgin	توپلام، يىغىندا	集，汇集
tirgük	تىرەك	支柱
tit — (tid —)	1) تىتماق، 2) تاشلىماق، رەت قىلماق	撕，扔，拒绝
tə —	دېمەك، سۆزلىمەك	说，讲
titig sikiz	تېتىك، چېدەس	利根
titig oduq	تېتىك ھوشيار	敏捷
titin —	جۈرئەت قىلماق	下决心，敢于
titrü —	تىكىلىپ قارىماق، ئۇدۇل قارىماق	注视，凝视 目视
titrüm təriŋ	چوڭقۇر	很深，特别深
titrüm	ئىنتايىن	很，非常，太
titsi (~tïtsï)	شاگىرت	弟子
titürü	تىكىلىپ	盯
tizig	مارجان، مونچاق	珠子
tiz tilgən	تىز لېپىكى (لېپەك)	膝盖骨
tïdïqsïz	راۋان، توسالغۇسىز	无障碍，无尽意
tïdïq tuduq	توسالغۇ، توسقۇن	障碍，阻挡
tïdïq	توتۇلۇش، توختاش	拦，停
tïn	نەپەس، تىنىق، دەم	呼吸，气息，喘气
tïnlïq	جانلىق	生灵
tod toliy	1) كارغا كەلمەيدىغان، ئەرزىمەس 2) كۆپ، جىق (؟)	无用，不值得的 多，无数
tohri	توخرى (توخار)	吐火罗
toŋa	باتۇر، قەھرىمان	英雄，勇士
toŋït —	رۇس تۇرماق، غادىيىۋالماق	正立
toyin	راھىپ	道人
topul —	تارمار قىلماق	毁灭，粉碎
torï torkï	ئاداۋەتخۇر	结怨，抱成见
tosun	توسۇن، بەڭۋاش	顽皮的，性情暴烈的
toyïn toyïn	توپ - توپ	成群的，一群一群的
toyla —	توپلانماق، يىغىلماق	聚集，集合
toylap	توپلىنىپ، يىغىلىپ	聚集了，集合了

toqïr	تاج	冕，桂冠，冠
tokï —	1) تۇقىماق، ياسىماق، 2) تىكمەك (دەرەخ)	织，编，竖 栽（树）
tokuz	توققۇز	九
tuqmïx	تۇغۇلغان، ئەۋلاد	生，后代
tuqyuk	تۇغۇلغان	出生，诞生
turum ara	شۇ ئارىدا	在…期间
tutuk	ئەمەل مەنسەپ نامى	都统
turkï	كەڭلىكى	宽度，模样
tusu	مەنپەئەت	利益
tuyuz —	يەتكۈز	使达到
təlik	جاسارەت، غەيرەت	勇气，雄心
təpü	تۆپە، چوققا	顶，上
tərü	1) قانۇنى تۈزۈم، 2) مۇ- راسىم	法，规 仪式
tərülüg tokuluq	قائىدە - يوسۇنلۇق	讲究礼节的
təx	تۆش	胸骨，胸排
təz	يىلتىز، ماھىيەت	根，本质
təzü	پۈتۈنلەي، تامامەن	完全，全部
təzlüg	ماھىيەتلىك، نەسەبلىك	根底，族系的·世系的
təzü kəni	تۈز، توغرا	完全真确，正
təz yiltiz	مەنبە، يىلتىز	源，根源
tü	تۈك	毛
tügəl (~tükəl)	تۈگەل، ھەممە، بارلىق	所有，一切，全部
tüklüg tümənlig	بىرقانچە تۈمەن	成千上万，几万
tügün bukaqu	كىشەن	铁链
tümkə	1) بىلىمسىز، نادان، ساددا، 2) تەنتەك، دۆت	愚昧，纯根 无知
tün tünlə	تۈن كېچىدە	昨夜，深夜
tüpkər —	تەتقىق قىلماق، يەشمەك	研究，解释
tüx	ھوسۇل، مېۋە، نەتىجە	果，果实
tüxi utlsï	نەتىجىسى - ھەققى	结果，果报
tüxmək	چۈشمەك، يىقىلماق	下落，摔
tü türlüg	ھەر تۈرلۈك خىلمۇخىل	种种，各种 各种各样
tüzkərinqsiz	تەڭداشسىز، ئادىل	无比，公证

tüzü tükəti	تەلتۆكۆس	齐全，完备
tüzün	ئالىيجاناب، ئاقدىل، توغرا،	仁者，仁慈的
	تۈز كۆڭۈل	诚心
təgin —	ئېرىشمەك، يەتمەك	达，赴，得，获
təgindəqi	ئېرىشكۈچى، بەھرىمەن بولغۇچى	得到者，到达者
təgin əgə	شاھزادە دانىشمەن (ۋەلىئەھد)	王子智
təgrə	ئەتراپ	周围
təgriklə —	ئەتراپىغا يىغماق،	簇拥，围绕
	چۆرىسگە يىغماق	周围
təgzin —	يۆگەلمەك، ئايلانماق	轮回，转
təgzinq	1) يۆگەم، جىلد، 2) قاينام	卷，旋涡
təgzinqlən —	يۆگەلمەك	转，轮流
təgimsiz	ئەرزىمەس	不值得
təgimlig	تېگىشلىك، سازاۋەر	博得，赢得
	ئەرزىگۈدەك	值得
təŋridəm	تەڭرىلىك، ئىلاھىي	天的
təŋsiz	نامۇۋاپىق	不明，未知，不等
təlim	كۆپ، نۇرغۇن	多，无数
təlim təsim	ھەددى ـ ھېسابسىز	无穷无尽，无量
təlim üküx	كۆپلىگەن، نۇرغۇنلىغان، سانسىز .	众多，无数
təp təgirimi	دۈپ ـ دۈگىلەك	圆圆的
tərs tədrü	تەتۈر، نامۇۋاپىق	邪见，反，

y

yadaq	پىيادە، ياياق	步行，徒步
yadïl—	يېيىلماق، يېيىل	伸展，展开
yad—	يايماق، تارقاتماق	铺开，驱散
yadïy yarni	كەڭ تاغاق سۆڭىكى	宽大的肩胛骨
yalŋuk	ئىنسان، ئادەم	人类，人
yalma (~yəlmə)	يېپىنچا	披风
yalavaq	ئەلچى	使者
yalïn	يالقۇن	火焰
yaltrïk	يالتىراق، يورۇقلۇق	亮光，光亮
yan—	يانماق، قايتماق	返，回

yana	يەنە، قايتا	又，再
yantakï	ياندىكى	旁边的
yaŋa	پىل	象
yaŋlaq	قىياپەتلىك	模样
yaŋku	ياڭراق، ئەكس سادا	响亮的，回声
yaŋï	يېڭى	新
yïŋak (~yaŋak)	تەرەپ	方面，方
yap —	ياسىماق	做
yapaq	يېقىندى، يېپىشماق	附属，有粘性的
yar	كۆپۈك	泡沫，肉汤沫子
yarat —	ياراتماق، ياسىماق، زىننەتلىمەك	创造，制造 装饰
yaratïqï	يارىشىقى	礼数
yaratmïx	ياراتقان، ئىجاد قىلغان، ياسالغان	创造的，创作 制造的
yarataqlaq	يارىتىلغان	缔造的
yarïn	تاغاق (ئادەم ۋە هايۋانلارنىڭ تاغاق سۆڭكى)	胛骨
yarlïka —	① يارلىق قىلماق، ② ساقلىماق، مەدەت قىلماق	传旨 扶助，撑腰
yarlïkanquqï	مېھرىبان، شەپقەتلىك	仁慈，慈悲为怀
yaruk	نۇر، يورۇقلۇق	光，亮光
yarut — yaxut —	يورۇتماق، چاقناتماق	闪耀，闪光
yaxlaq sïxlaq	ياش قورامى	发数
yaxru	يوشۇرۇن	秘密的
yavaz (~yawïz)	يامان، ناچار، ياۋۇز،	凶恶，凶残
yavri —	ئاجىزلىماق، زەئىپلەشمەك	变弱，衰竭
yavalmïx	كۆندۈرۈلگەن	服贴
yavlak	يامان، ئەسكى، ناچار	恶，邪恶
yay —	تاشماق، تېشىپ چىقماق	溢出，漫出
yaykan —	چايقالماق	颠簸
yaz —	① خىلاپلىق قىلماق، گۇناھ قىلماق، ② ئېچىلماق، يېيىلماق	违背，犯罪，展、开
yazïnqsïz	دەخلىسىز	不受侵犯的
yazï	تۈزلەڭلىك، دالا	平原，原野
yazuk	گۇناھ، جىنايەت	罪行，过错

yazukluoq	گۇناھكار، گۇناھلىق	有罪的，罪犯
yazuksuz	گۇناھسىز، ئەيىبسىز	无罪
yaoq	دۈشمەن	敌人
yaoqïx saqïoq	نەزىر - چىراغ	布施大会
yaoqïz (～yər)	قوڭۇر (يەر)	褐色的
yaoqru - kï - a	يېقىندىلا (يېڭىلا)	很近
yaoqsïnmïx	يېپىنغان	覆盖的
yaoquk	يېقىن	近，近处
yig	① ياخشى، ② خام	好，善，不成熟
yəgədmïx	يەڭگەن	战胜
yəgəd —	يەڭمەك، مەغلۇپ قىلماق	胜，击败
yïlïoq yumxak	سىلىق - يۇمشاق	温和的，柔和的
yəl	شامال، يەل	风，气
yinqkə	ئىنچىكە، نەپىس، يېقىملىق	细，薄，精巧的，精细
yintəm	دائىم	经常
yinqürü	تەزىم قىلماق، باش ئەگمەك،	顶礼，低头
	قۇللۇق قىلماق، يېلىنماق،	磕头，俯首
	يالۋۇرماق	乞求
yiringq	بەختسىز، ئېچىنارلىق،	不幸的，可怜的
	كۆرۈمسىز، ئاجىز، رەزىل	惨白的，难看的
	خۇنۈك	衰弱的
yirtinqü	يەر يۈزى، دۇنيا	大地，世界
yər suv	دۇنيا، جاھان	山水，世界
yiru —	بۇزماق، يىرماق	毁坏，撕裂
yit —	يوقىتىپ قويماق، يۈتتۈرمەك	丢，遗失，
yiti	ئىتتىك، تېز، ئۆتكۈر	锐利，快，聪明
yitlin —	يوقاتماق، ئايرىلماق	失去，离别
yitinqsiz	چەكسىز، يەتكۈسىز	无限，无尽
yivig tizig	زىبۇ - زىننەت	妆饰品，点缀品
yïd	ھىد، پۇراق	味
yïŋak (～yaŋak)	تەرەپ	方面
yolan —	ئۆسمەك	成长的
yolqï yərqı	يول باشلىغۇچى	引导者，领路人
yorït —	ماڭغۇزماق، تارقاتماق	使…走，驱撒
yorïoq	يۈرۈش - تۇرۇش	行为

yoka yïlïnqka	يۇقا - نېپىز	单薄
yula	يالقۇن، چىراغ	灯，火苗
yuŋla —	ئەرز قىلماق	申诉
yultuz kərüm	مۇنەججىملىك	星相家的
yügərü	ئىلگىرى	从前
	ئۇستىگە	向上
yələxi	ئوخشاش	一样，象
yəlügü	ئۇستۇرا، پىچاق	剃刀，刀
yəp yərüŋ	ئاپئاق	白白的，白色
yək iqkək	جىن - ئالۋاستى	魔鬼
yə̣mə	ھەم، يەنە	并，而，又
yivig	بېزەك، زىننەت	装饰，修饰

مۇندەرىجە

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

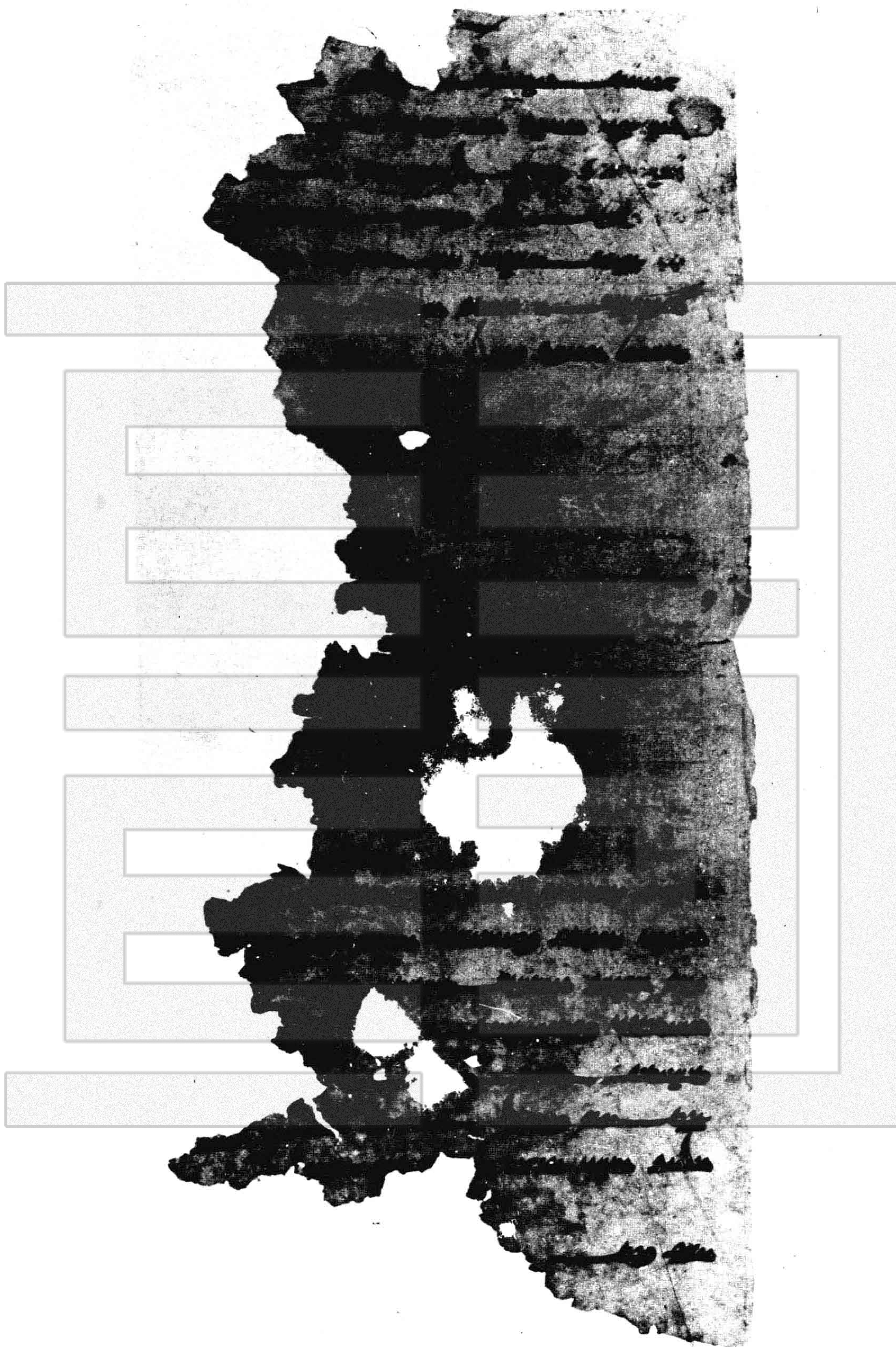
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

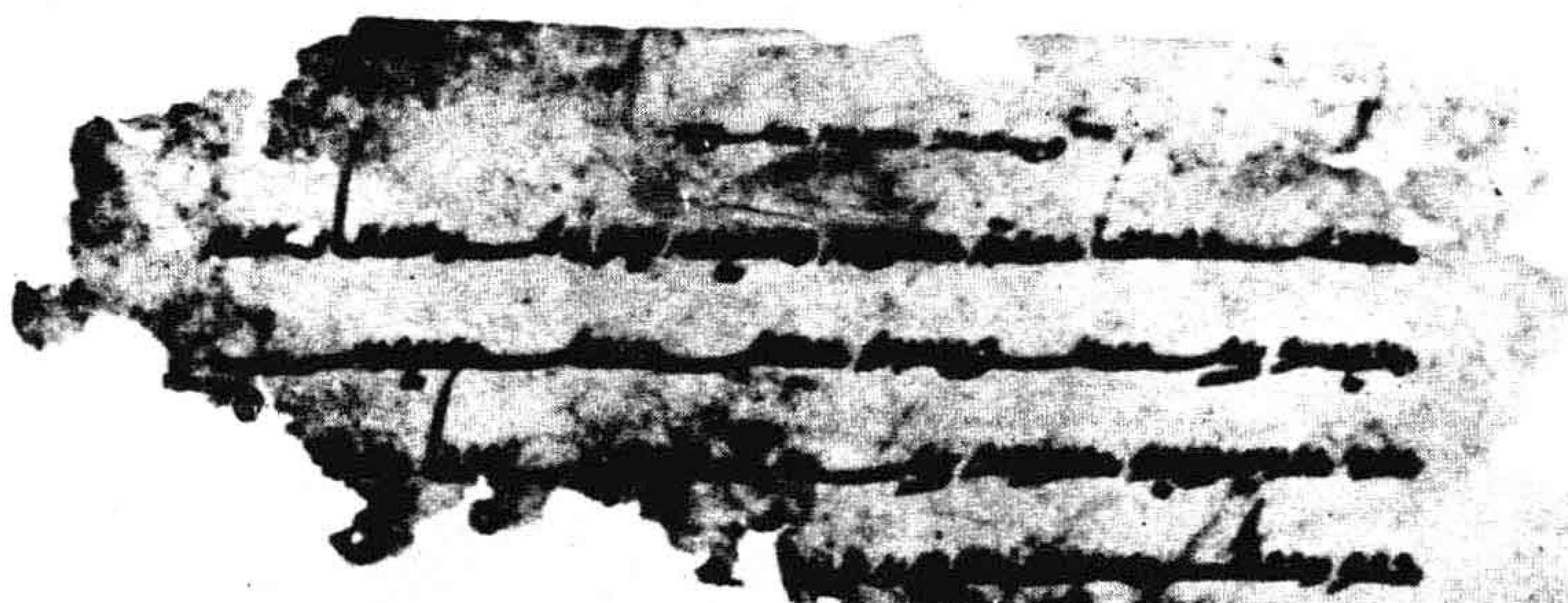
[illegible]

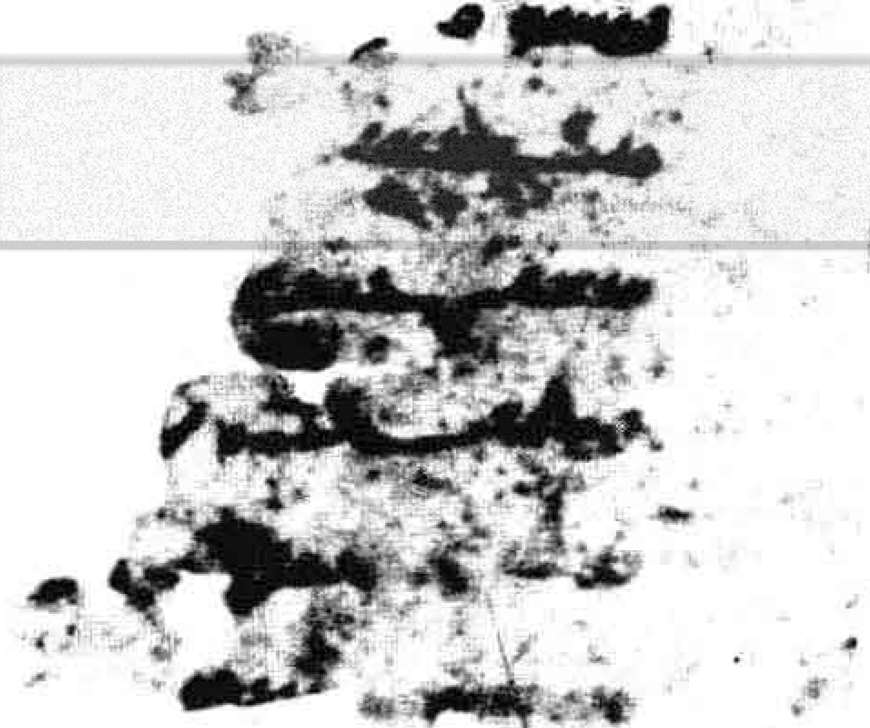
[illegible]

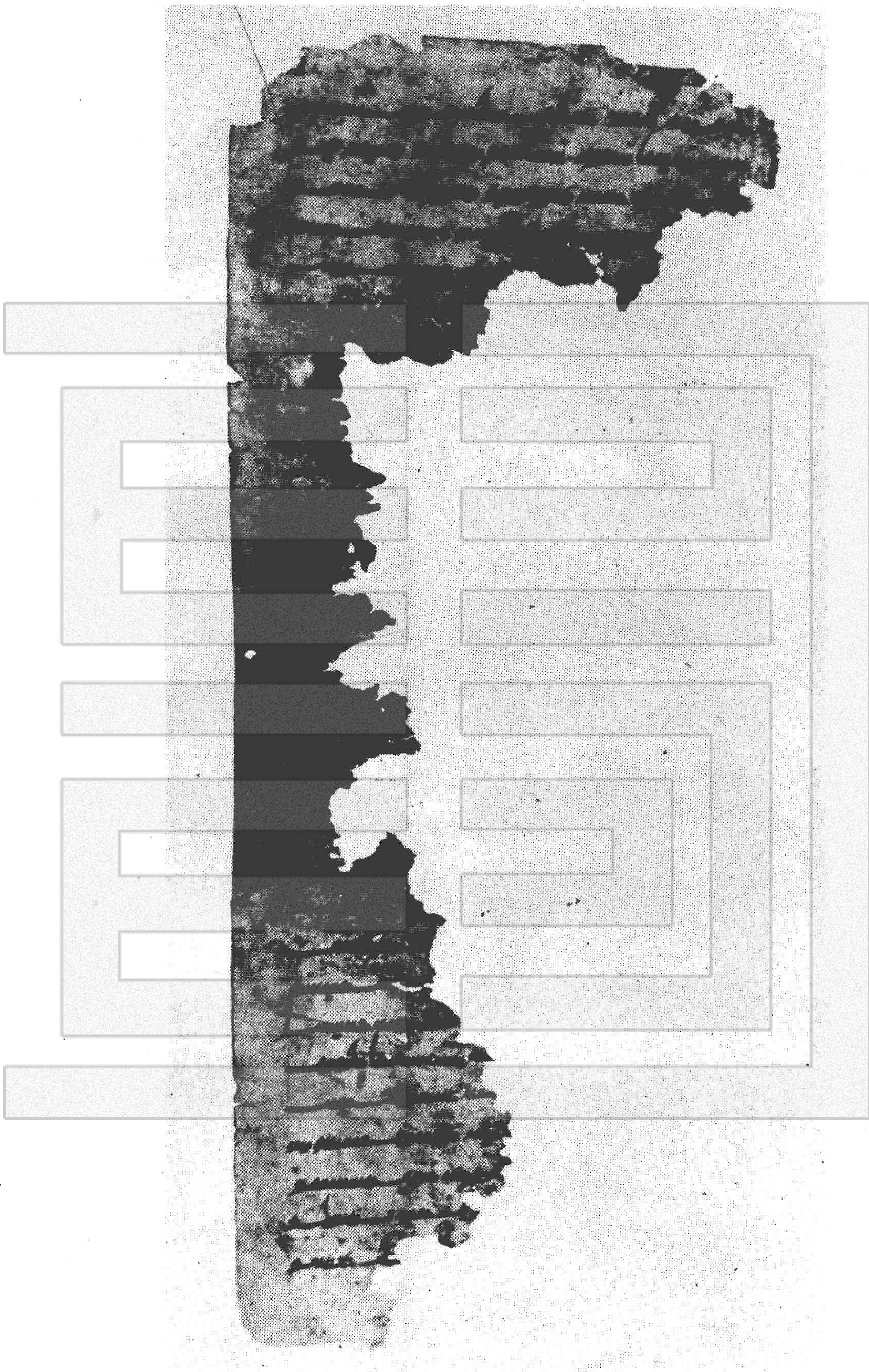
[illegible]

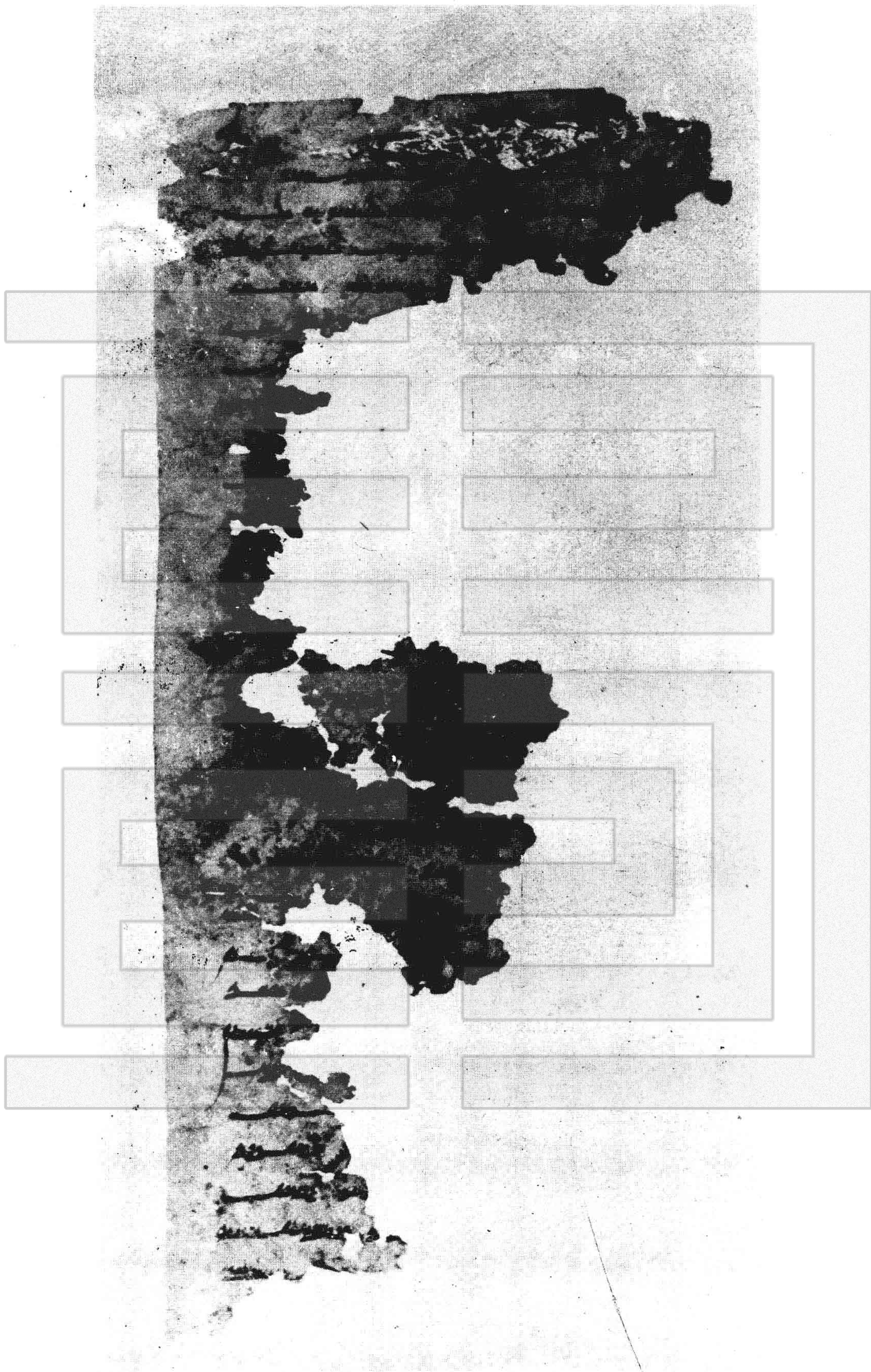

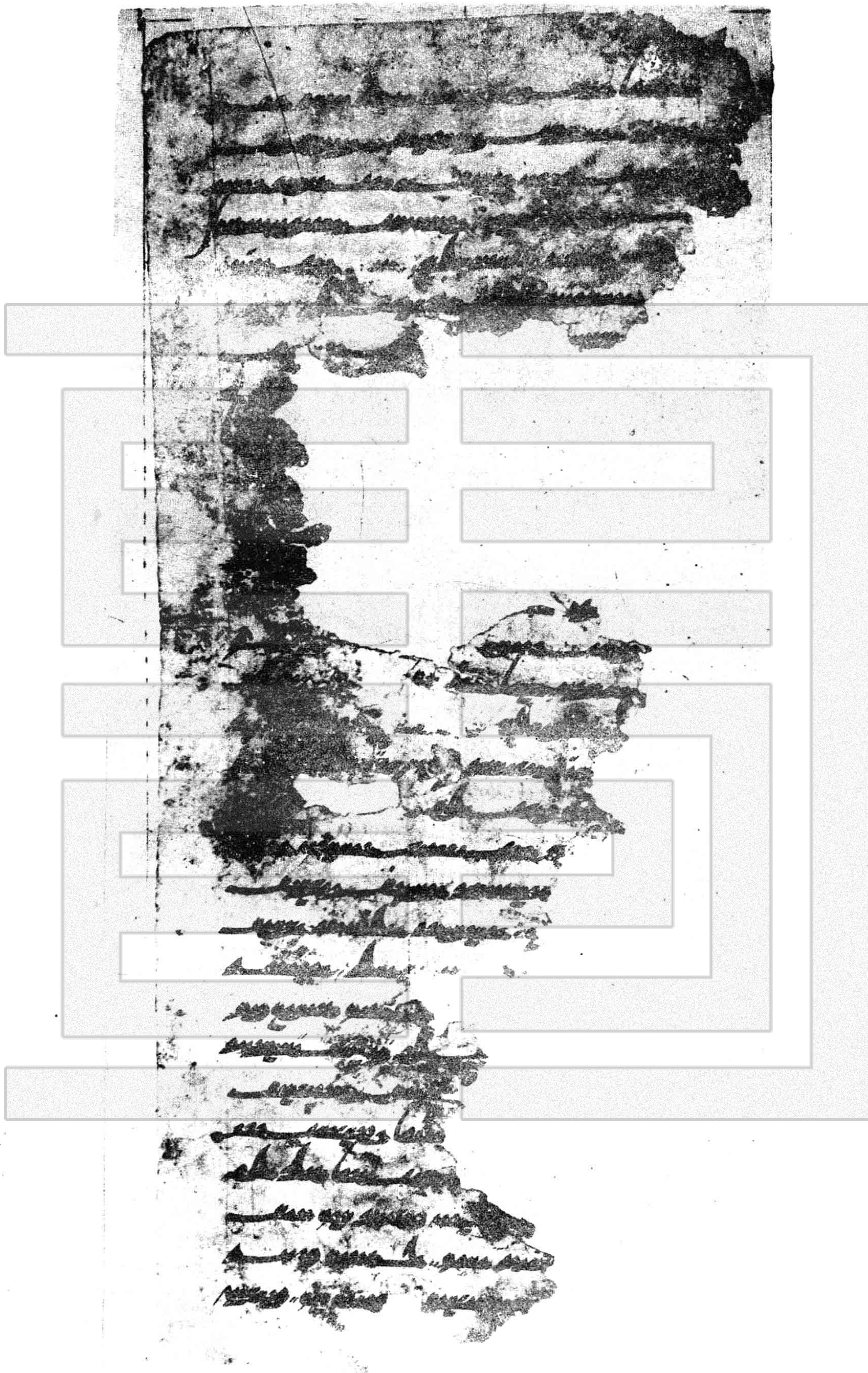

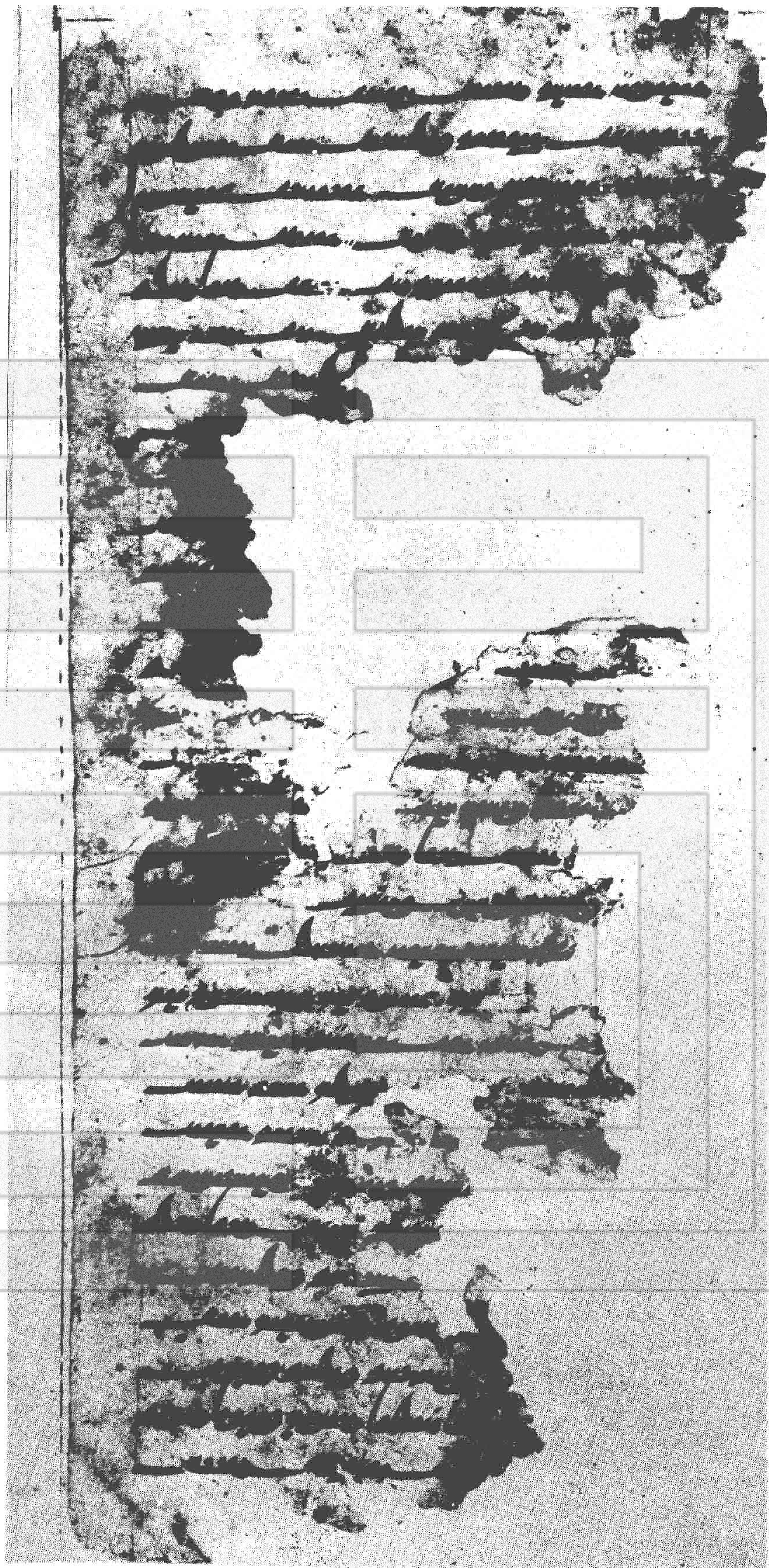

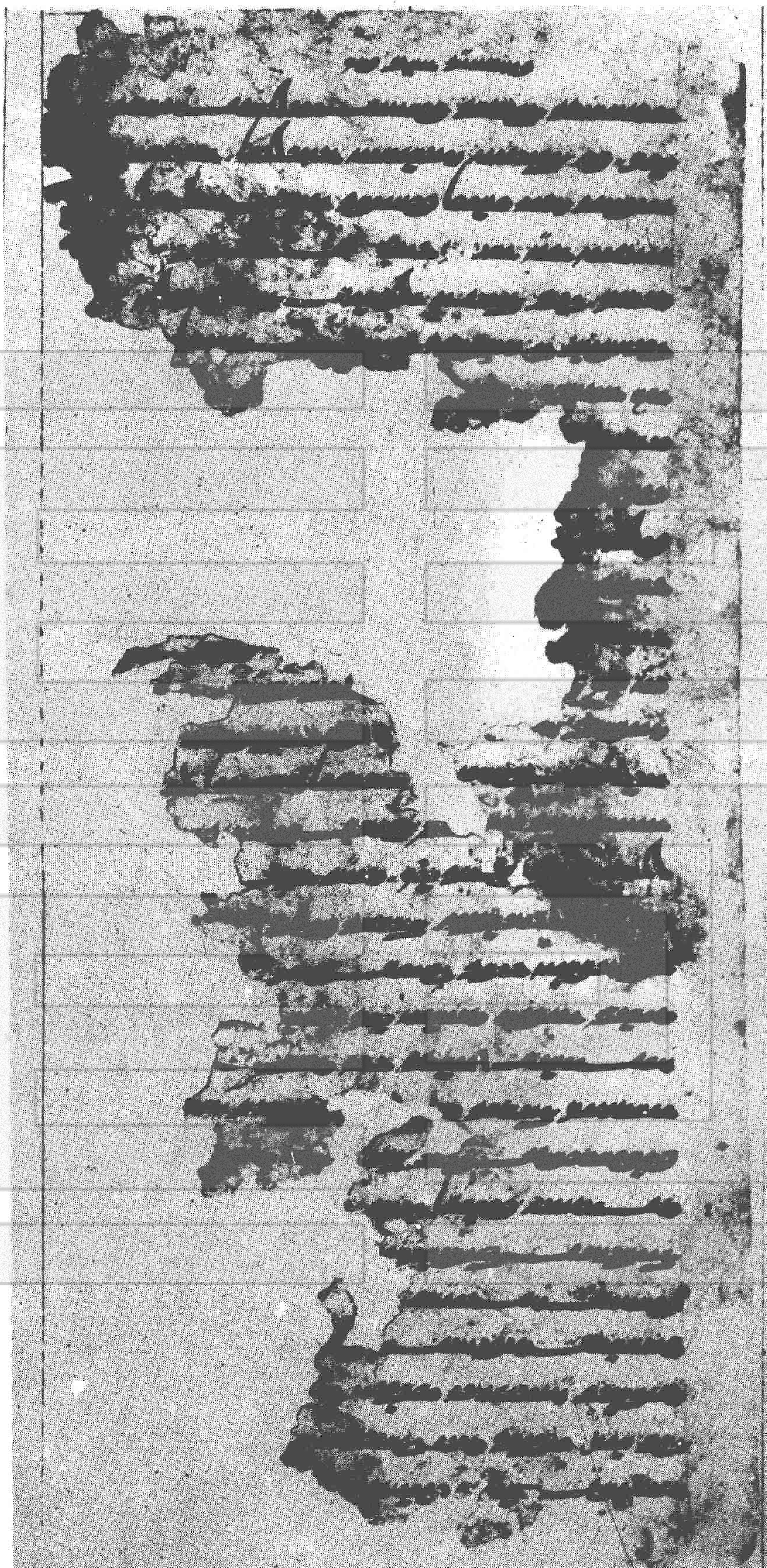

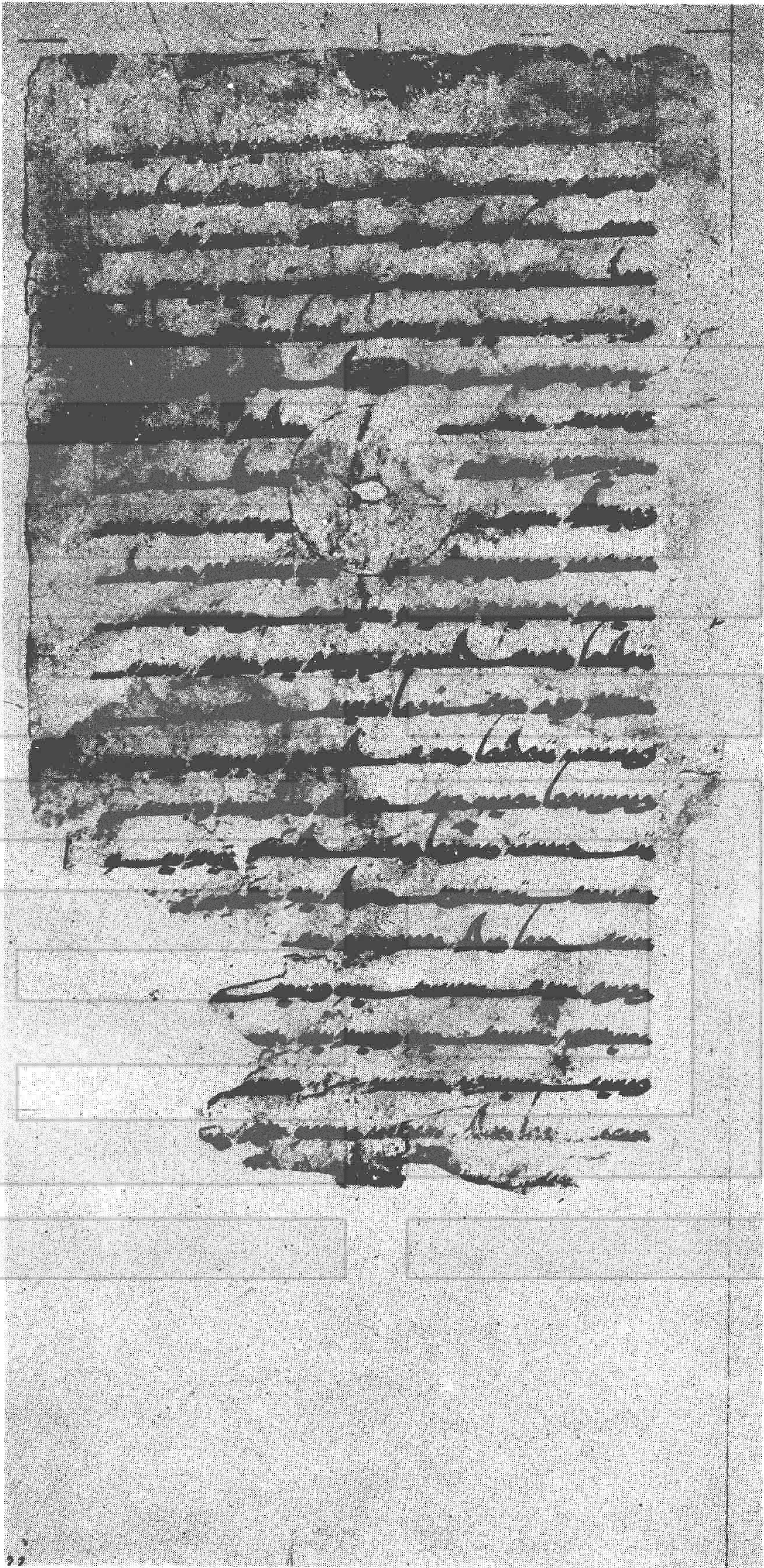

[illegible]

[illegible]

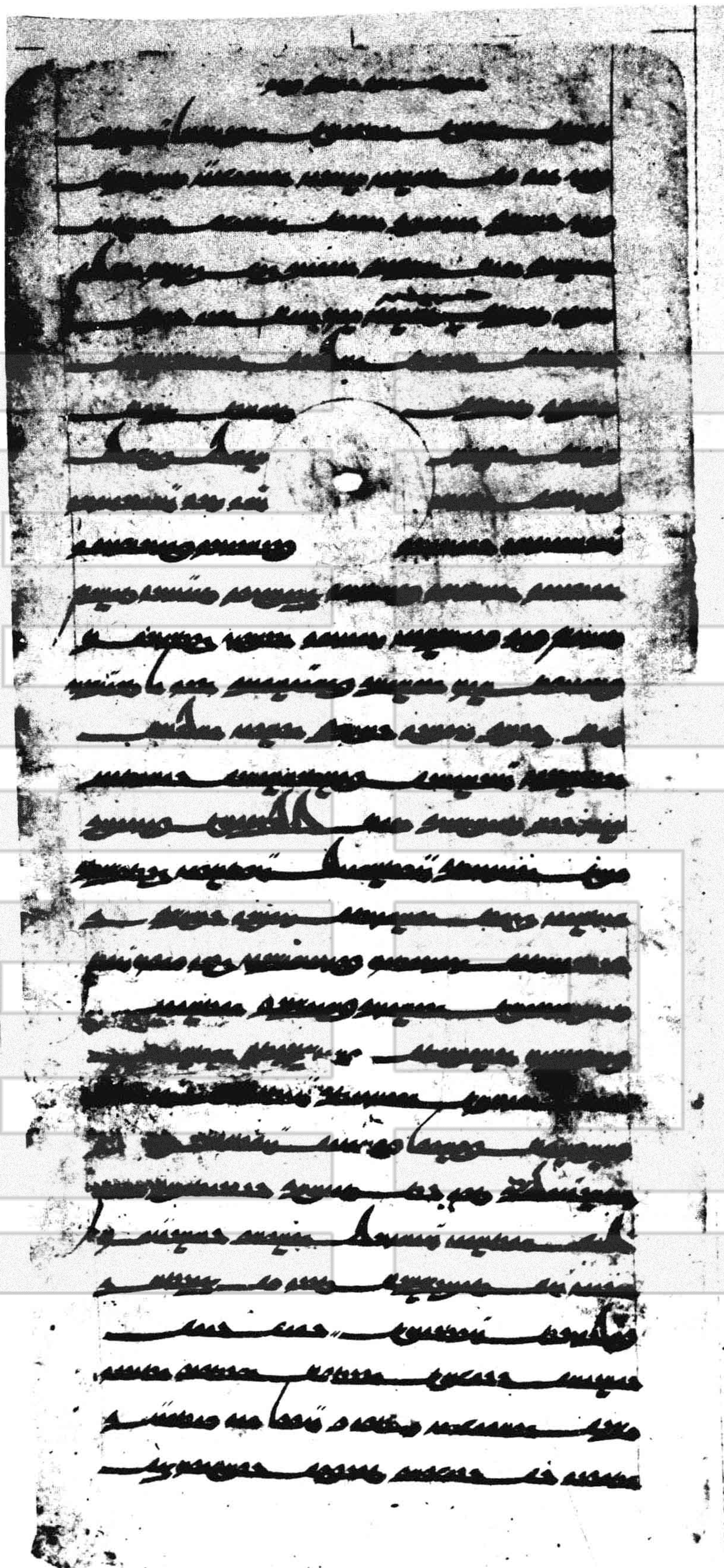
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

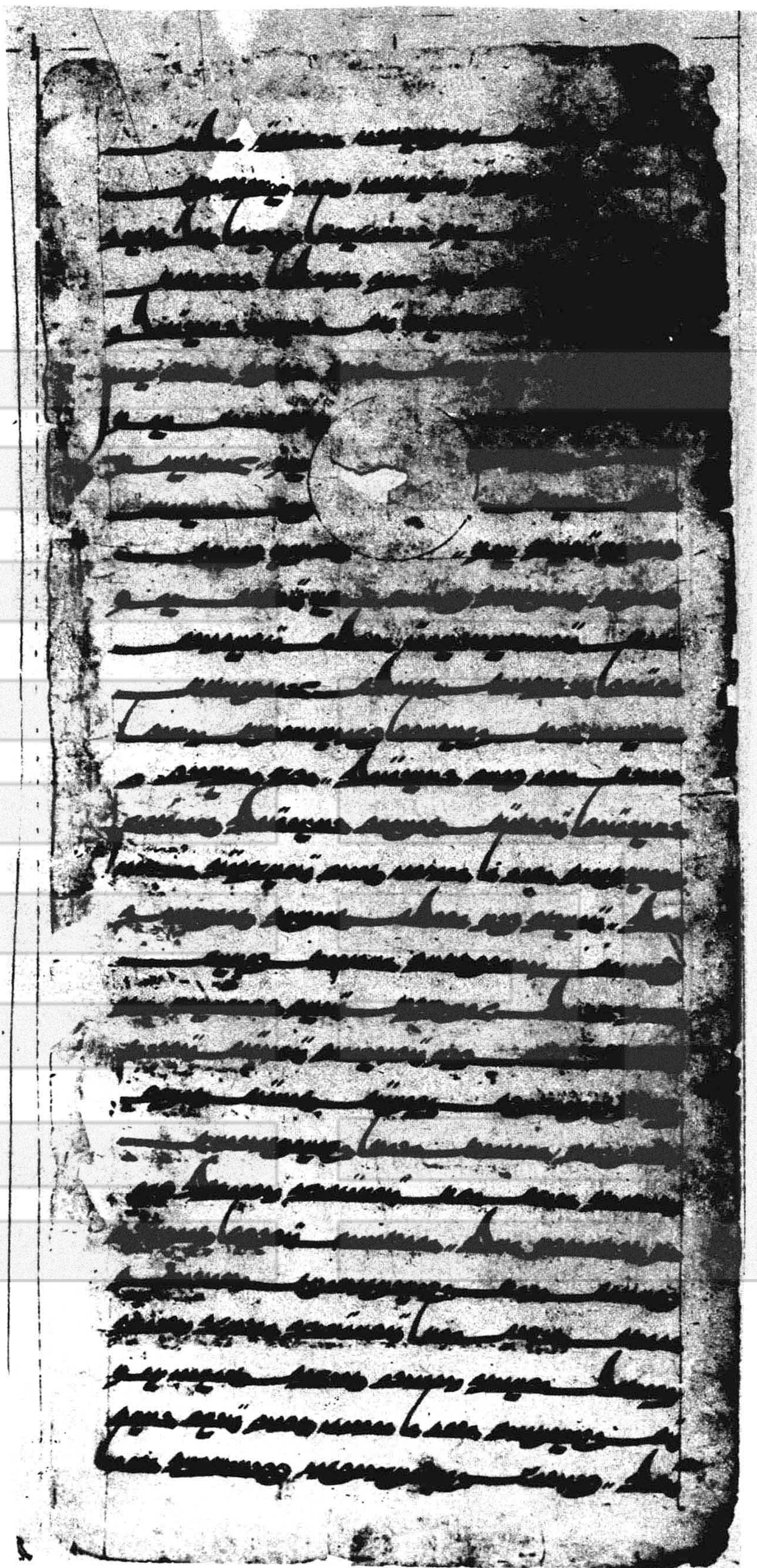
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

مۇقاۋا، نەقىش، رەسىملەرنى نىياز كېرەم ئىشلىگەن

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئىبراھىم مۇتىئى

قەدىمقى ئۇيغۇر يېزىقىدىكى
مايترى سىمىت

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ش ئۇ ئا ر سانلىق مىللەتلەر قەدىمقى ئەسەرلىرىنى يىغىش، رەتلەش، نەشرگە تەييارلاش ئىشخانىسى
ش ئۇ ئا ر مۇزېيى

•

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جيەنجۇڭ كوچىسى №54)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 787×1092 مىللىمېتىر 1/16
باسما تاۋىقى: 25.75 قىستۇرما ۋارىقى: 68
1987 - يىل 7 - ئاي 1 - نەشرى
1988 - يىل 1 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 1—1,000
ISBN7 - 228 - 00234—2/I·83
باھاسى: 15.00 يۈەن

قەدىمقى ئۇيغۇر يېزىقىدىكى

مايتىرى سىمىت

1

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى